IOAN MITREA

COMUNITĂȚI SĂTEȘTI LA EST DE CARPAȚI
ÎN EPOCA MIGRAȚIILOR

AȘEZAREA DE LA DAVIDENI

DIN SECOLELE V-VIII

PIATRA NEAMȚ
2001

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

IOAN MITREA

COMUNITĂȚI SĂTEȘTI LA EST DE CARPAȚI ÎN EPOCA MIGRAȚIILOR AȘEZAREA DE LA DAVIDENI DIN SECOLELE V-VIII

HABITATS VILLAGEOIS À L'EST DES CARPATES À L'ÉPOQUE DES MIGRATIONS L'HABITAT DE DAVIDENI AUX Ve-VIIIe SIÈCLES

Bibliotheca
MEMORIAE ANTIQVITATIS
IX

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Culegere şi tehnoredactare computerizată:
Elena Lăcrămioara Istina
Marius Alexandru Istina
Gilbert Colobanea
Coperta: **Valentin Blănaru**
Rezumat în limba franceză: **Dorin Nicola**

În Bibliotheca MEMORIAE ANTIQVITATIS
au apărut:

I. Ştefan Cucoş, ***Ceramică neolitică din Muzeul Arheologic Piatra Neamţ/Céramique néolitique du Musée Archéologique de Piatra Neamţ***, 1973.

II. ***Cucuteni aujourd'hui*** (édité par Gheorghe Dumitroaia et Dan Monah), 1996.

III. Dan Monah, ***Plastica antropomorfă a culturii Cucuteni-Tripolie***, 1997.

IV. Ioan Mitrea, ***Aşezarea din secolele VI-IX de la Izvoare-Bahna***, 1998.

V. Cornelia-Magda Mantu, ***Cultura Cucuteni. Evoluţie, cronologie legături***, 1998.

VI. Ştefan Cucoş, ***Faza Cucuteni B în zona subcarpatică a Moldovei***, 1999.

VII. Gheorghe Dumitroaia, ***Comunităţi preistorice. De la cultura Cucuteni la bronzul mijlociu***, 2000.

VIII. Dragomir N. Popovici, ***Aşezările fazei Cucuteni A***, 2000.

COMPLEXUL MUZEAL JUDEŢEAN NEAMŢ
EDITURA „CONSTANTIN MATASĂ"
ISBN 973-99826-7-0

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

IOAN MITREA

BIBLIOTECA
MUZEULUI
ARHEOLOGIC
PIATRA NEAMȚ
Nr. 12740

COMUNITĂȚI SĂTEŞTI LA EST DE CARPAȚI
ÎN EPOCA MIGRAȚIILOR

AŞEZAREA DE LA DAVIDENI
DIN SECOLELE V-VIII

MUZEUL DE ISTORIE PIATRA-NEAMȚ
2001

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Coperta I: Obiecte din secolele V-VII de la Davideni.

Coperta IV: Fragment din fibula de la Davideni având figurat chipul lui Hristos.

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale

MITREA, IOAN

Comunități sătești la est de Carpați în epoca migrațiilor. Așezarea de la Davideni din secolele V-VIII / Ioan Mitrea.

Piatra-Neamț: Editura "Constantin Matasă", 2001

p. : cm. – (Bibliotheca Memoriae Antiqvitatis: IX)

Bibliogr.

Index.

ISBN 973-99826-7-0

904(498)

Editura „Constantin Matasă" ISBN 973-99826-7-0

Tipărit la Imprimeria „Bacovia" – Bacău.
Str. Mioriței, nr. 27

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

"Se cuvine însă ca datele arheologice să fie folosite mult mai complet decât până acum în studierea originilor poporului român, spre a se desprinde elementele noi pe care le pot aduce în soluționarea acestei probleme pe cât de vechi pe atât de controversate... Știu că datele arheologice trebuie folosite cu prudență. Este incontestabil că ele îți întind multe curse, adesea greu de evitat".

G.I. Brătianu

"Din mormintele săpate, ies uneori aburi vătămători care tulbură mintea cercetătorilor. Oricum, aceste săpături scot la iveală mărturii prețioase, cu condiția să-i ceri arheologiei tot ce-ți poate oferi, dar nimic mai mult".

Ferdinand Lot

"Istoria Daciei vechi în perioada migrațiilor nu se mai înfățișează ca o succesiune a neamurilor germanice și turanice, ci ca perioada finală a formării poporului român... S-a impus concepția continuității în sensul cel mai larg, reducerea fenomenului migrațiilor la proporțiile sale reale, îndreptarea atenției către procesele de dezvoltare internă fără, desigur, a neglija nici realitatea și nici importanța – relativă – a elementelor etnice alogene și a influențelor externe"

Ion Nestor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

CUPRINS

Introducere 9
I. *Cadrul natural al aşezării* 14
II. *Istoricul cercetărilor. Descoperiri din secolele V-VIII în zona aşezării de la Davideni* 19
III. *Metoda de cercetare, stratigrafia şi descoperiri din epoci mai vechi* 25
IV. *Aşezarea din secolele V-VII* 35
A. Locuinţele şi anexele gospodăreşti 35
1. Locuinţele 37
2. Anexele gospodăreşti 122
B. Descrierea şi analiza inventarului 131
1. Inventarul etapei de locuire din secolele V-VI 133
2. Inventarul etapei de locuire din secolele VI-VII ... 157
V. *Nivelul de locuire din secolele VII-VIII* 172
VI. *Concluzii arheologice şi istorice* 177
A. Aşezarea, locuinţele şi anexele gospodăreşti 178
B. Structuri demo-economice şi social-politice 191
C. Aspecte din viaţa spirituală 198
D. Consideraţii etno-culturale şi istorice 203
Anexe 208
Sergiu Haimovici, Studiul arheozoologic al resturilor animaliere descoperite în aşezarea de la Davideni 208
Mulţumiri 230
Rezumat în limba franceză 236
Explicaţia ilustraţiilor – în limba franceză 244
Abrevieri 252
Indice general 253
Ilustraţii 260

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

SOMMAIRE

Introduction 9
I. *Le cadre naturel de l'habitat* 14
II. *Historique des recherches. Découvertes des Ve-VIIIe siècles dans la zone de l'habitat de Davideni* 19
III. *Méthode de recherche, stratigraphie et découvertes datant des époques antérieures* 25
IV. *L'habitat des Ve-VIIe siècles* 35
A. Habitations et annexes 35
1. Habitations 37
2. Annexes 122
B. Description et analyse de l'inventaire 131
1. L'inventaire de l'étape d'habitation des Ve-VIe siècles 133
2. L'inventaire de l'étape d'habitation des VIe-VIIe siècles 157
V. *Le niveau d'habitation au VIIe-VIIIe siècles* 172
VI. *Conclusions archéologiques et historiques* 177
A. L'habitat, les habitations et les annexes 178
B. Structures démo-économiques et socio-politiques 191
C. Aspects de la vie spirituelle 198
D. Considérations ethno-culturalles et historiques 203
Annexes 208
Sergiu Haimovici, Étude arhéozoologiques des restes animaliers découverts dans l'habitat de Davideni 208
Remerciements 230
Résumé 236
Explication des illustrations 244
Abréviations 252
Index général 253
Illustrations 260

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

INTRODUCERE

În cercetarea istoriei perioadei finale a procesului de formare a poporului român care se suprapune epocii marilor migrații în spațiul vechii Dacii, s-au obținut rezultate remarcabile, în ultima jumătate de secol. Cercetările arheologice privind această perioadă au luat o amploare deosebită după 1956 când în cadrul Academiei a fost constituită Comisia pentru studiul formării limbii și poporului român. Organizatorul și sufletul acestui program de cercetare a fost regretatul profesor Ion Nestor considerat, pe bună dreptate, întemeietorul școlii de arheologie a epocii de formare a poporului român.

Profesorul Ion Nestor împreună cu profesorul Mircea Petrescu-Dîmbovița au inițiat și cercetarea arheologică a epocii de formare a poporului român în Moldova. Într-o nouă etapă a evoluției acestor cercetări privind spațiul est-carpatic o contribuție remarcabilă a fost adusă de discipolii celor doi mari arheologi, deveniți peste ani specialiști consacrați. Deși imediat după terminarea facultății, fiind repartizat în învățământul superior, la Facultatea de Istorie-Geografie din cadrul Institutului Pedagogic din Iași, am participat, alături de arheologul Dan Gh. Teodor, la cercetările de la Lozna-Dorohoi, apoi la Mănoaia-Costișa și Oituz-Bacău, de o implicare mai activă a noastră în activitatea de cercetare arheologică a epocii secolelor VI-X se poate vorbi cu deosebire după 1968 când în programul perfecționării științifice prin doctorat, în cadrul Facultății de Istorie a Universității București, la sugestia și sub îndrumarea Prof.dr.doc. Ion Nestor, am optat pentru o temă referitoare la epoca secolelor VI-IX în regiunea centrală a Moldovei de la vest de Siret. La stabilirea temei și evaluarea posibilităților de realizare a contat și faptul că din anul universitar 1964-1965, am fost transferat la Bacău, lucrând ca asistent și apoi lector universitar la Facultatea de Istorie-Geografie din cadrul Institutului Pedagogic de 3 ani, colaborând îndeaproape și cu Muzeul de Istorie din Bacău condus pe atunci de distinsul istoric și arheolog Iulian Antonescu, care a sprijinit exemplar

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cercetările noastre de teren. Sprijinul său colegial ne-a încurajat şi stimulat în realizarea programului asumat.

Cum cercetările în zona centrală a Moldovei de la vest de Siret cu privire la epoca amintită erau aproape inexistente, iar conducătorul ştiinţific cerea imperativ ca în lucrarea de doctorat să aducem, în primul rând, rezultatele propriilor săpături arheologice, în programul de cercetare asumat, în vederea elaborării lucrării, am înscris şi situl arheologic de la Davideni alături de alte şantiere.

Începute în 1970, cercetările arheologice de la Davideni au continuat şi după finalizarea şi susţinerea tezei de doctorat în 1979. După o întrerupere de câţiva ani, între 1980-1985 din lipsă de fonduri, săpăturile au fost reluate în 1986 şi continuate până în 1997.

Prin cele 22 campanii de săpături arheologice, în care am condus efectiv lucrările, a fost investigată o suprafaţă de cca. 23.000 m.p., ceea ce ar reprezenta, după estimările noastre cca. 75-85% din suprafaţa aşezării din secolele V-VIII.

Pe măsura derulării campaniilor de cercetare arheologică, materialele descoperite au fost studiate şi în parte publicate de responsabilul de şantier. Astfel rezultatele obţinute până în 1979 le-am valorificat în teza de doctorat cu tema **"Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpaţi şi Siret în secolele VI-IX e.n."** (publicată în *Carpica*, XII, 1980, p. 55-190). Unele rapoarte de săpături şi articole bazate pe rezultatele cercetărilor de la Davideni au fost publicate în reviste de specialitate precum *Memoria Antiquitatis*, *SCIVA*, *Carpica*, *Dacia*, N.S., *Studia Antiqua et Archaeologica*, *Pontica* etc. Descoperiri arheologice provenind din aşezarea din secolele V-VII de la Davideni au fost incluse sau citate deseori în lucrări de sinteză ale unor specialişti precum Dan Gh. Teodor, Mircea Rusu, Ştefan Olteanu, Sever Dumitraşcu, Gh. Postică, Igor Corman etc. Multe din descoperirile de la Davideni se află în expoziţia de bază a Muzeului de Istorie din Piatra Neamţ, sau au făcut parte, în ultimii ani, din diverse expoziţii tematice zonale şi temporare, cum ar fi "Rădăcini ale civilizaţiei străromâneşti" şi "Două milenii de creştinism", organizate şi găzduite de muzeele din Bârlad, Buzău, Bacău, Piatra Neamţ, Roman, Iaşi, Vaslui etc.

După trei decenii de la începutul cercetărilor sistematice având ca obiectiv principal aşezarea din secolele V-VII, după 22 de campanii anuale de săpături arheologice, şi după anî de zile în care ne-am aplecat

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cu atenție asupra materialelor descoperite, am considerat necesar și oportun să adunăm totul într-o lucrare monografică. Credința noastră este că această monografie era necesară, că a venit timpul să strângem între coperțile unei cărți întregul material descoperit și concluziile ce se desprind din analiza acestui material. Convingerea noastră este că pentru progresul cercetării în acest domeniu ar fi foarte bine dacă fiecare arheolog, sau colectiv de arheologi, ar reuși să valorifice științific într-o lucrare monografică ansamblul descoperirilor dintr-un sit arheologic la încheierea cercetărilor de teren. Altfel există riscul ca în depozitele multor muzee să aștepte decenii în șir mari cantități de materiale arheologice "inedite", ca să nu spunem că uneori sunt chiar uitate și abandonate. În asemenea cazuri poate era mai bine ca acele materiale să fi fost lăsate în pământ pentru viitoarele generații de arheologi.

Prezentarea rezultatelor cercetărilor arheologice de la Davideni într-o lucrare monografică, în acest moment, era o datorie a noastră față de cei care ne-au învățat și față de cei ce au sprijinit cercetările care fac obiectul lucrării. Numai prin publicarea unor monografii de ansambluri arheologice în care s-au efectuat cercetări sistematice de amploare se poate spori documentația științifică necesară discutării și rezolvării unor procese și etape importante din istoria veche a pământului românesc.

În lucrarea **Rolul monografiilor în studiile istorice**, Vasile Pârvan, întemeietorul școlii de arheologie modernă în țara noastră spunea: "Din marmora cioplită a monografiilor istorice se va ridica monumentul istoriei generale, de judecată și înțelepciune a neamului. Precum fără de pietrele frumos săpate nu s-ar fi putut niciodată zidi templele vechilor greci, nici săpa divinele chipuri ale oamenilor dumnezei adorați de dânșii, tot așa fără luminile aduse de monografiile istorice, niciodată istoricii culturali ori politici, ori economici, ori altfel, sau filosofii istoriei nu vor putea face un pas mai departe în stabilirea încheierilor lor generale". (Vasile Pârvan, **Scrieri**, ediție Al. Zub, București, p. 78)

Lucrarea de față a fost finalizată pentru tipar în anul 2000, an în care am sărbătorit "două milenii de creștinism". Dacă avem în vedere că la Davideni au fost descoperite numeroase obiecte creștine, mai ales din secolul al VI-lea, și că am putea vorbi de un adevărat "centru de propagare a creștinismului", dar că este și foarte posibil ca pe o fibulă romano-bizantină descoperită aici să avem cea mai veche reprezentare

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

figurată a portretului lui Hristos de pe pământul românesc, atunci finalizarea acestei lucrări monografice în anul marcării a două milenii de creştinism capătă o semnificaţie aparte.

Sperăm ca rezultatele cercetărilor arheologice de la Davideni, integrate acum în totalitate circuitului ştiinţific, să se constituie într-o modestă contribuţie la cunoaşterea mai deplină a culturii Costişa-Botoşana-Hansca specifică spaţiului carpato-nistrean în secolele V-VII. Pe un plan mai larg, dorim ca aceste cercetări să contribuie la mai buna cunoaştere a arheologiei romanice şi istoriei romanităţii răsăritene.

Cercetările de la Davideni, care au avut drept rezultat descoperirea unei aşezări reprezentative pentru epoca secolelor V-VII în spaţiul est-carpatic al vechii Dacii, sperăm să contribuie la mai deplina cunoaştere a proceselor demo-economice şi etno-culturale din epoca secolelor V-VII, şi în final la cunoaşterea tot mai cuprinzătoare a procesului istoric de evoluţie a comunităţilor locale de la daco-romanici la români.

În legătură cu titlul lucrării se impun câteva precizări. Prin titlu am dorit să sugerăm că etapa secolelor V-VIII în care se încadrează, în principal, marea aşezare de la Davideni se suprapune în mare parte cu epoca migraţiilor. Prezenţa unor migratori şi urmările marilor migraţii şi în spaţiul est-carpatic au fost o realitate istorică care nici nu trebuie exagerată, cum s-a făcut uneori, dar nici nu poate fi neglijată. În contrast cu marea mobilitate a migratorilor, se evidenţiază stabilitatea comunităţilor săteşti autohtone daco-romanice în aceeaşi vatră de aşezare timp de câteva secole, cum este cazul şi la Davideni.

Descoperirile arheologice din microregiunea în care se află aşezarea de la Davideni evidenţiază o oarecare mobilitate şi a comunităţilor autohtone în epoca marilor migraţii. Nu avem o continuitate de locuire în aceeaşi vatră de aşezare pe toată durata epocii migraţiilor. În schimb avem o continuitate pe orizontală în aceeaşi microregiune. Realităţile arheologice ne arată că, chiar dacă a existat o oarecare mobilitate şi în rândurile comunităţilor autohtone în epoca migraţiilor, această mobilitate s-a circumscris unei stabilităţi microzonale.

Pe de altă parte numeroasele elemente de factură sau influenţă bizantină puse faţă în faţă cu cele aparţinând migratorilor, descoperite la Davideni, ne arată că în fapt istoria comunităţii săteşti autohtone de aici,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şi pe un plan mai larg istoria comunităţilor din tot spaţiul vechii Dacii, s-a mişcat în secolele V-VIII între lumea bizantină şi lumea neamurilor în migraţie, după cum în epoca următoare, începând mai ales cu al X-lea secol, societatea şi respectiv civilizaţia medievală românească se va mişca între Bizanţ, Balcani şi Occident (Cf. Răzvan Theodorescu, **Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X-XIV)**, Bucureşti, 1974).

Ca timp şi amprentă generală, în secolele V-VIII, ne aflăm în etapa finală a epocii marilor migraţii, dar ca realitate istorico-arheologică, în primul rând sub aspect cultural, ne aflăm în epoca romano-bizantină şi bizantină.

Am dori să precizăm că pentru trimiterile bibliografice, care se constituie într-un suport ştiinţific important al lucrării, am optat pentru sistemul obişnuit devenit într-un fel "clasic", cu trimiteri infrapaginale la autor şi titlul întreg al lucrării, sistem care face lectura mai accesibilă, mai plăcută şi chiar mai instructivă. De cele mai multe ori titlul unei cărţi, unui articol, spune mult şi este bine ca cititorul să aibă la îndemână aceste titluri pe aceeaşi pagină cu textul în care s-a făcut trimiterea bibliografică, şi să nu fie nevoit, de fiecare dată, să meargă la o listă a abrevierilor aflată la începutul sau sfârşitul lucrării. Alături de textul autorului, susţinerea bibliografică devine semnificativă.

Profesorul Henry Kariel, de la Universitatea din Hawaii, mărturisea într-o conferinţă la Universitatea Mării Negre, în 1992, că la reuniunile ştiinţifice internaţionale preferă să citească notele bibliografice în locul expunerii (cf. Mircea Maliţa, **Zece mii de culturi, o singură civilizaţie. Spre geomodernitatea secolului XXI**, Bucureşti, 1998, p. 318).

Aşa cum vom arăta mai pe larg în finalul lucrării, într-un subcapitol intitulat "Mulţumiri", realizarea săpăturilor arheologice de la Davideni, prelucrarea ştiinţifică a materialelor descoperite, pregătirea lucrării pentru tipar şi în sfârşit tipărirea acestei cărţi nu ar fi fost posibile fără sprijinul multor oameni. Celor care, într-un fel sau altul, direct sau indirect, material, spiritual sau doar moral au fost alături de noi şi au făcut posibilă această lucrare le rămânem îndatoraţi. Tuturor acestor oameni menţionaţi în lucrare, sau nemenţionaţi dar nu uitaţi de noi, ce altceva mai bun şi mai frumos le putem dori în primul rând decât cele trei lucruri fundamentale de ordinul esenţei, speranţei şi minunii dumnezeieşti, adică sănătate, sănătate şi iarăşi sănătate!

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

I. CADRUL NATURAL AL AŞEZĂRII

Aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni, judeţul Neamţ, din punctul numit de localnici "La izvoare-Spieşti", este situată în dreapta drumului Davideni-Păstrăveni-Tg. Neamţ (fig. 1), pe terasa de 12-15 m de pe malul drept al râului Moldova, la baza frunţii terasei de 20 m. Izvoarele din mijlocul aşezării scot la zi pânza freatică din aluviunile acestei terase.

Locul în care a fost descoperită aşezarea din secolele V-VIII se află în bazinul inferior al râului Moldova, între coordonatele geografice de 47°5' şi 47°9' latitudine nordică şi 26°21' şi 26°30' longitudine estică.

Pâraiele ce încadrează aşezarea (fig. 1, 2) respectiv Rădeanca, afluent al Topoliţei, ce confluează cu râul Moldova în dreptul satului Spieşti, şi Umbrari, la sud, afluent direct al Moldovei, ca şi pârâul Valea Albă din apropiere, sunt subsecvente, având văi asimetrice, inclusiv în sectoarele care traversează terasele râului Moldova. Malul drept al acestor pâraie este abrupt, cuestiform[1], iar cel stâng mai slab înclinat. Podurile şi frunţile teraselor râului Moldova au altitudine relativă de 35 m, 50-60 m şi 100 m, şi sunt estompate de conurile de dejecţie construite succesiv de pâraiele menţionate. Traseul meandrat al acestor pâraie şi schimbările de direcţie, uneori aproape în unghi drept, se explică prin alunecarea lor pe marginea sudică a conurilor de dejecţie, concomitent cu adâncirea puternică faţă de podurile teraselor râului Moldova. Adâncimea albiilor minore, impusă de nivelul de bază coborât oferit de râul Moldova, a fost facilitată de depozitele monoclinale nisipo-argiloase ale sarmaticului.

Terasa de 12-15 m pe care se află aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni nu este delimitată net de terasa de luncă de 5-7 m, mult mai întinsă, care include meandre părăsite ale râului Moldova.

La limita vestică a zonei în care se află aşezarea cercetată se înalţă dealurile piemontane pericarpatice Coamele Berbecului "o prelungire nordică a masivului Corni"[2], care închid depresiunea Neamţului, spre Culoarul

---

[1] Ion Bojoi, Ioniţă Ichim, **Judeţele patriei. Judeţul Neamţ**, Bucureşti, 1974, p. 35.

[2] Victor Tufescu, **Subcarpaţii**, Bucureşti, 1966, p. 86.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Moldovei, la sud de râul Topolița. Aceste dealuri sunt alcătuite din "pietrişuri sarmaţiene cu structură deltaică uşor aplecată spre Valea Moldovei... cu relief monoclinal puţin expresiv... şi au constituit din timpuri vechi un loc greu accesibil cu toată altitudinea redusă"[3] (489 m altitudine maximă în Dealul Țibucani).

La ieşirea din Depresiunea Neamțului, râul Topolița formează un imens con de dejecţie "cu puternice acumulări de ape subterane... suprapuse peste întinsul piemont marginal al Subcarpaților către Culoarul Moldovei"[4].

Albiile majore largi ale râurilor Moldova şi Topolița includ terase de luncă de 4-5 m, 2-3 m şi 1,5-2 m, ultimele inundabile la viiturile din timpul primăverii şi verii. Viituri de mare amploare se produc aproape anual şi pe pâraiele Rădeanca, Umbrari şi Valea Albă, motiv pentru care construcțiile mai noi din satele Păstrăveni şi Rădeni (comuna Păstrăveni), Davideni şi Țibucanii de Jos (comuna Țibucani), Borşeni (comuna Războieni şi Tupilați (comuna Tupilați) s-au extins pe malul stâng al pâraielor respective, cu versanți slab înclinați şi expoziție sudică, la adăpostul oferit de malul drept, abrupt, faţă de vânturile de nord-nord-est.

Clima este temperat continentală[5], specifică şesurilor şi luncilor din Podişul Moldovei. Temperatura medie anuală are valori de cca. 8°-9°C, dar circulația maselor de aer pe culoarul larg al râului Moldova determină amplitudini termice anuale mari: temperaturi foarte ridicate în timpul verii (19°-20°C media lunii iulie) şi foarte coborâte iarna (-4°C media lunii ianuarie), din cauza stagnării aerului polar pe fundul Văii Moldovei, soldată cu inversiuni termice şi nebulozitate frecventă.

Influențele scandinavo-baltice interferează cu cele de ariditate, fapt concretizat în regimul torențial al precipitațiilor şi cantitatea redusă a acestora (550-600 mm pe an). Variația anuală a precipitațiilor se înscrie în tipul "continental"; cantitățile cele mai mari se totalizează în lunile mai-iunie (peste 90-100 mm) şi cele mai mici (de 20-30 mm) în ianuarie-februarie. În intervalul mai-iulie se înregistrează cele mai multe zile cu ploi (în medie 12-15 zile).

---

[3] **Ibidem**, p. 85.

[4] **Ibidem**, p. 87.

[5] Ion Bojoi, Ioniță Ichim, **op.cit.**, p. 48-49; Fl. Mihăilescu, **Caracterizarea climatică**, în monografia **Războieni-Valea Albă şi împrejurimile** (coordonatori: C. Botez, Antoaneta Macovei, Al. Tacu, C. Turcu), 1977, p. 22-23.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Râurile menţionate[6] (fig. 1), afluenţi ai Moldovei au, ca şi colectorul lor, alimentare de tip fluvial moderat, iar densitatea medie a fragmentării reliefului scade sub 0,5 km/km^2.

Solurile[7] reflectă diferenţierile altitudinale şi de pantă: în lunci predomină solurile aluvionare, întrerupte de soluri hidromorfe; pe terase sunt prezente cernoziomuri levigate şi degradate, iar pe versantul piemontan, soluri argiloiluviale cenuşii, aflate în stadii diferite de podzolire, în funcţie de intensitatea proceselor erozionale. Pe raza satelor s-au extins solurile desfundate şi erodisolurile, îndeosebi pe malul drept, abrupt, al pâraielor.

Vegetaţia spontană aparţine subetajului gorunului la limita vestică a zonei, iar în rest şleaurilor de deal, care includ, alături de gorun, stejarul pedunculat, cerul, jugastrul, frasinul, carpenul etc., alături de unii arbuşti, precum sânger şi păducel, şi plante erbacee[8]. Pădurile au fost defrişate în timp pe mari întinderi, cedând locul silvostepei secundare. În epoca secolelor V-VIII pădurile erau mult mai extinse, înaintând până în preajma locului în care s-a înfiripat şi dezvoltat satul descoperit de noi prin cercetările arheologice întreprinse.

Zona în care s-a constituit aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni a oferit condiţii bune pentru agricultură şi creşterea animalelor domestice. Numeroasele dovezi privind practicarea agriculturii, descoperite cu prilejul cercetărilor arheologice, susţin afirmaţia de mai sus. Pe de altă parte, analiza materialului arheozoologic[9], atestă creşterea animalelor domestice în aşezarea din secolele V-VIII. A fost pusă în evidenţă creşterea taurinelor, porcinelor, ovinelor, caprinelor, calului şi găinii domestice. Foarte importante sunt dovezile privind creşterea porcinelor şi găinii domestice, specii incompatibile cu nomadismul, fapt ce probează, pe lângă alte argumente de natură arheologică, că ne aflăm la Davideni în faţa unei comunităţi sătești stabile în secolele V-VIII.

Necesarul de hrană era completat într-o mică măsură prin vânat, după cum o dovedesc resturile osteologice de cerb, căprioară şi mistreţ[10].

---

[6] Ion Bojoi, Ioniţă Ichim, **op.cit.**, p. 49-53.
[7] **Ibidem**, p. 59-62.
[8] **Ibidem**, p. 67.
[9] Sergiu Haimovici, **Anexa**, în prezenta lucrare.
[10] **Ibidem**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dar şi prin pescuit, cu deosebire în râurile Topoliţa şi Moldova din apropiere. Practicarea pescuitului, ca sursă importantă pentru procurarea hranei, şi nu ca divertisment ca în zilele noastre, este probată de descoperirea unor cârlige de undiţă, din bronz şi fier, cu prilejul cercetărilor arheologice. După dimensiunile unui cârlig de pescuit din fier, de 21 cm lungime, ne putem da seama de mărimea peştilor ce se puteau prinde în râul Moldova în epoca secolelor V-VIII.

Din cele prezentate[11], fie şi sumar, rezultă că microregiunea în care se află aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni a oferit condiţii favorabile vieţuirii umane. În această regiune pitorească de pe Valea Moldovei[12], situată la limita estică a Subcarpaţilor, natura prezintă "armonie şi unitate datorită intercondiţionărilor atât de strânse dintre componentele ei"[13]. Fără a exagera rolul factorului natural, nu trebuie uitat totuşi că "intensitatea populării este condiţionată de o serie de factori geografici (caracterul topografic al reliefului, accesibilitatea, condiţiile climaterice; condiţiile de vegetaţie; fertilitatea solului; prezenţa şi caracterul reţelei de ape curgătoare, izvoare; resurse ale subsolului) şi factori social-istorici"[14]. Această constatare pe care o considerăm valabilă şi pentru epoci mai vechi, cum ar fi şi aceea a mileniului I d.Hr., se confirmă şi în cazul aşezării de la Davideni.

În epoca postromană, în mileniul marilor migraţii, comunităţile săteşti autohtone, "oamenii pământului" cum îi numea Nicolae Iorga, au preferat ca locuri pentru aşezări terasele râurilor şi pâraielor unde aveau apă, terenuri bune pentru agricultură şi creşterea animalelor, dar şi păduri în apropiere în care se puteau retrage în faţa primejdiilor. Retragerea "în pădure" şi nu "retragerea la munte" a fost un fenomen frecvent în epoca marilor migraţii. După trecerea pericolului oamenii reveneau în satele lor,

[11] Caracterizarea cadrului natural al microregiunii în care se află aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni are girul ştiinţific al Doamnei Conf.univ.dr. Elena Cojocariu, căreia îi mulţumim şi pe această cale.

[12] I. Simionescu, **Pitorescul României**, Bucureşti, 1975, p. 213.

[13] Victor Tufescu, Mircea Tufescu, **Ecologia şi activitatea umană**, Bucureşti, 1981, p. 355.

[14] Vasile Cucu, **Geografia populaţiei şi a aşezărilor umane**, ed. a II-a revizuită, Bucureşti, 1981, p. 41.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

în care viaţa îşi relua cursul firesc. Această realitate istorică îşi găseşte expresia şi în cunoscuta formulă: "apa trece, pietrele rămân".

Dacă remarcăm din nou faptul că locul pe care s-a dezvoltat aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni, se află în zona unor izvoare cu apă potabilă, de o calitate excepţională, cu terenuri bune pentru agricultură, având în apropiere păduri ce ofereau nu numai lemn şi vânat, dar şi locuri pentru adăpost în epoca marilor migraţii, o facem pentru a ne explica într-o mai mare măsură de ce aici, în punctul numit azi "La izvoare-Spieşti", şi-a întemeiat aşezare o comunitate autohtonă, care a vieţuit de-a lungul mai multor generaţii, în aceeaşi vatră de sat timp de aproape trei secole, după care s-a strămutat, probabil în primul rând din motive economice legate de secătuirea terenurilor agricole, într-un alt loc din aceeaşi frumoasă vale a râului Moldova.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

II. ISTORICUL CERCETĂRILOR. DESCOPERIRI DIN SECOLELE V-VIII ÎN ZONA AŞEZĂRII DE LA DAVIDENI

Aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni, com. Ţibucani, judeţul Neamţ, din punctul "La izvoare-Spieşti", a fost semnalată în 1969, cu prilejul efectuării unui sondaj arheologic de informare care avea drept obiectiv precizarea contextului ce putea fi pus în legătură cu un colier bastarnic[1], descoperit întâmplător în 1965 în stratul arabil.

Cercetările sistematice de la Davideni, având ca obiectiv principal aşezarea din epoca finală a procesului de formare a poporului român au început în 1970 şi s-au desfăşurat prin campanii anuale în două etape, şi anume: 1970-1979 şi 1986-1997.

Până în 1991 cercetările s-au concentrat în suprafaţa de teren situată la nord şi vest faţă de zona cu izvoare (fig. 20; 139). Un sondaj de verificare efectuat la est de buza terasei de 12-15 m, respectiv pe terasa de luncă de 5-7 m ne-a dovedit că în această zonă nu sunt resturi de locuire din nici una din epocile istorice atestate în perimetrul în care s-a format şi dezvoltat aşezarea din mileniul I d.Hr. Un alt sondaj, efectuat la cca. 100 m faţă de cea mai vestică locuinţă aparţinând aşezării din secolele V-VII, respectiv faţă de L_{20}, nu a scos la iveală vestigii

---

[1] Mircea Babeş, Ilie Untaru, **Der früheste latènenzeitliche germanische Fund aus der Moldau. Der Kronenhalsring von Davideni**, în *Dacia*, N.S., XIII, 1969, p. 283-290; Mircea Babeş, **Die Poieneşti-Lukaševka-Kultur**, Bonn, 1993, p. 197-198. Cu prilejul sondajului din 1969 a fost descoperită şi o locuinţă cu material caracteristic secolelor VI-VII. În 1970 colegul şi prietenul Mircea Babeş ne-a cedat planul şi inventarul descoperit în locuinţa aparţinând celei de-a doua jumătăţi a mileniului I d.Hr., precum şi responsabilitatea şantierului pentru a continua cercetările arheologice de la Davideni, având ca obiectiv principal aşezarea din epoca finală a procesului de formare a poporului român. Pentru toate îi mulţumim Prof.univ.dr. Mircea Babeş şi pe această cale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

arheologice nici din secolele V-VII, dar nici din epocile mai vechi, sau mai noi. Nici repetatele cercetări de suprafaţă efectuate înspre vest şi sud-vest faţă de perimetrul în care s-au descoperit locuinţele L_{15}, L_{20}, L_{40} şi L_{22} nu au pus în evidenţă prezenţa unor vestigii arheologice.

Ulterior, respectiv începând cu 1992, săpăturile arheologice s-au extins şi la sud şi sud-est faţă de zona cu izvoare. În fapt aşezarea din epoca migraţiilor s-a format şi dezvoltat în jurul izvoarelor, multe din locuinţele descoperite având intrarea orientată spre aceste izvoare.

Cu certitudine a fost surprinsă doar limita de est şi nord-est a aşezării din epoca finală a procesului de formare a poporului român, această limită fiind marcată de buza terasei de 12-15 m. Cu oarecare aproximaţie a fost surprinsă şi limita de vest şi sud-vest a aşezării. Foarte probabil că aşezarea era ceva mai extinsă spre nord şi nord-vest, dar şi spre sud-est, întrucât în secţiunile săpate spre limitele menţionate s-au mai descoperit locuinţe din secolele V-VII. Extinderea aşezării spre nord-vest s-a făcut în etapa a doua din evoluţia aşezării, fapt demonstrat de prezenţa locuinţelor L_{22}, L_{23} şi L_{24}, toate aparţinând acestei etape.

Prin săpăturile efectuate a fost investigată o suprafaţă de 23.000 m.p. Considerăm însă că întreaga aşezare a avut minimum cca. 27.000 şi maximum ceva mai mult de 30.000 m.p.

Toate locuinţele descoperite până în 1994, adică primele 61 de locuinţe, aparţin aşezării din secolele V-VII. Abia locuinţa nr. 62, descoperită în 1994, aparţine unei etape mai târzii din evoluţia aşezării, etapă ce poate fi datată larg în secolele VII-VIII. Locuinţele descoperite ulterior, de la L_{63} şi până la L_{75}, toate aparţin aşezării din secolele V-VII. Prin urmare 74 de locuinţe şi numeroase anexe gospodăreşti aparţin aşezării din secolele V-VII, şi doar o singură locuinţă, notată L_{62}, poate fi datată într-o etapă mai târzie, încadrată în ultimele decenii ale secolului al VII-lea şi secolul al VIII-lea.

Pe măsura derulării cercetărilor arheologice de la Davideni, materialele şi complexele descoperite au fost studiate şi introduse în circuitul ştiinţific, fie prin rapoarte şi articole referitoare strict la aşezarea de care ne ocupăm, sau prin articole şi studii de sinteză privind în ansamblu spaţiul carpato-nistrean în secolele V-IX[2].

[2] Ioan Mitrea, **Contribuţii la cunoaşterea populaţiei locale dintre Carpaţi şi Siret în secolele V-VI e.n.**, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 345-370; idem, **Influenţe**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni nu este singulară în microregiunea în care este situată. Alte câteva aşezări, mai mult sau mai puţin contemporane cu aşezarea de la "Izvoare-Spieşti", întregesc imaginea asupra epocii secolelor V-IX în această microregiune (fig. 1; 2). În imediata apropiere, în marginea de nord a satului Davideni, la cca. 2 km spre sud de aşezarea de la "Izvoare-Spieşti", în punctul "La curte", printr-un sondaj de informare, au fost descoperite resturi arheologice care atestă prezenţa unei aşezări de tip Sântana de Mureş, ce poate fi datată în a doua jumătate a secolului al IV-lea şi probabil în primele decenii ale secolului al V-lea, precum şi materiale ceramice aparţinând unei aşezări din secolele VI-VII[3].

La cca. 25 km spre vest de aşezarea de la Davideni se află aşezarea de la Târpeşti (fig. 1-2), în care au fost dezvelite mai multe locuinţe de

---

bizantine în cultura materială şi spirituală din regiunea subcarpatică a Moldovei în secolele VI-IX e.n., în *SCIVA*, 30, 1979, 2, p. 145-162; idem, **Principalele rezultate ale cercetărilor arheologice din aşezarea de la Davideni (sec. V-VII)**, în *MemAntiq*, VI-VIII, (1974-1976), 1981, p. 65-92; idem, **Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpaţi şi Siret, în secolele VI-IX e.n.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 55-190; idem, **Noi descoperiri arheologice în aşezarea din secolele V-VII e.n. de la Davideni, jud. Neamţ**, în *MemAntiq*, XVIII, 1992, p. 203-232; idem, **Realităţi arheologice şi etno-culturale în spaţiul carpato-nistrean în secolele VI-VII**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 209-221; idem, **Aşezarea din secolele V-VII de la Davideni, jud. Neamţ. Cercetările arheologice din anii 1988-1991**, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 279-332; idem, **Deux fibules "digitées" trouvées sur le sité de Davideni, Dép. de Neamţ (VIe-VIIe siècles)**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 445-447; idem, **Fibule descoperite în aşezarea de la Davideni-Neamţ (sec. V-VII d.Hr.)**, în *MemAntiq*, XX, 1995, p. 123-131; idem, **Comunităţi creştine din secolele V-VII în regiunea subcarpatică a Moldovei**, în *Pontica*, XXVIII-XXIX, 1995-1996, p. 227-232; idem, **Autohtoni şi slavi în secolele VI-VII în aşezarea de la Davideni**, în *Carpica*, XXVI/1, 1997, p. 171-194; idem, **L'habitat médiéval ancien de Davideni-Neamţ. Précisions chronologiques et considérations ethno-culturelles**, în *SAA*, VII, 2000, p. 439-454; idem, **Secolul al VI-lea în istoria creştinismului la est de Carpaţi. Date arheologice şi concluzii istorice**, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 27-38.

[3] Idem, **op.cit.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 132. Această aşezare a fost notată Davideni II, pentru a o deosebi de aşezarea din punctul "La Izvoare-Spieşti", cunoscută în literatura de specialitate sub denumirea de Davideni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

tipul bordeielor semiîngropate cu un inventar format, în primul rând, din ceramică lucrată la roată sau confecţionată manual, care a fost încadrată în secolele VI-VII[4].

La cca. 5 km sud-est de satul Davideni, la Borşeni,a fost cercetată în ultimii ani o aşezare cu locuinţe din secolele VI-VII, dar şi din secolele VIII-IX[5] (fig. 1; 2). În aceeaşi microregiune (fig. 2) au fost cercetate aşezările de la Borniş-"Vărărie"[6] din secolele VII-VIII şi de la Borniş-"Mâleşti"[7] din secolele VI-VII şi secolele VII-VIII.

---

[4] Silvia Marinescu-Bîlcu, **Cultura Precucuteni pe teritoriul României**, Bucureşti, 1974, p. 168; idem, **Târpeşti. From Prehistory to History in Eastern Romania**, *BAR*, 107, Oxford, 1981, p. 132-133. Din nefericire materialele de la Târpeşti nu au fost publicate integral până azi. După unele informaţii ştim că au fost descoperite cinci locuinţe de tipul bordeielor semiîngropate cu un bogat material ceramic şi alte piese de inventar. O parte din materialul ceramic, confecţionat la roată şi cu mâna, a fost văzut şi de noi. Pe baza acestui material ceramic considerăm că aşezarea de la Târpeşti începe în a doua jumătate a secolului al V-lea, şi poate fi încadrată larg în secolele V-VII, fiind contemporană cu aşezarea de la Davideni. Cf. Ioan Mitrea, *Carpica*, XII, 1980, p. 136.

[5] Ioan Mitrea, Gheorghe Dumitroaia şi Elena Ciubotaru, **Cercetările arheologice de la Borşeni-Neamţ**, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 131-193. Cercetările arheologice au continuat la Borşeni şi în anii 1997 şi 2000, descoperindu-se alte complexe de locuire din secolele V-VII şi din secolele VIII-IX. Reţine atenţia îndeosebi categoria ceramicii lucrate la roată, ornamentată cu striuri şi caneluri drepte, categorie frecventă în nivelul din secolele V-VI de la Davideni. Pentru încadrarea cronologică a nivelului de la Borşeni din secolele V-VII pledează şi o fibulă de tip romano-bizantin, turnată din bronz, de tipul celei de la Davideni, din locuinţa nr. 51.

[6] Dan Gh. Teodor şi Rodica Popovici, **Aşezarea medievală timpurie de la Borniş-"Vărărie"**, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 333-354.

[7] Rodica Popovici, **Două piese vestimentare din secolele VI-VII descoperite la Borniş-Neamţ**, în *ArhMold*, XII, 1988, p. 249-251. Majoritatea descoperirilor de la Borniş-"Mâleşti" sunt încă inedite. Cele două piese prezentate sunt o cataramă bizantină de tip "Sucidava" şi o fibulă. Fibula, considerată de autoare de tip "romano-bizantin" fiind atribuită aşezării din secolele VI-VII de la Borniş, este de fapt mai veche şi aparţine nivelului Latène din această aşezare. Cf. şi Mircea Babeş, **Die Poienești-Lukaševka-Kultur...**, p. 193. Pentru aşezările de la Borniş-"Vărărie" şi Borniş-"Mâleşti" vezi şi Dan

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tabloul cunoaşterii epocii secolelor V-IX din microregiunea în care se află aşezarea de la Davideni, este completat prin descoperirile arheologice de la Săbăoani[8], Secuieni[9], Vlădiceni[10], Brăşăuţi-P. Neamţ[11], Poiana-Dulceşti[12], Izvoare-Bahna[13] etc (fig. 2). Limitele de nord şi sud ale microregiunii la care ne referim sunt marcate de importantele aşezări de la Botoşana[14] şi Mănoaia-Costişa[15]. După cum se ştie, rezultatele cercetărilor din aceste două ultime aşezări menţionate au permis formularea conceptului de cultură Costişa-Botoşana[16], sau mai larg Costişa-Botoşana-Hansca[17], caracteristică spaţiului carpato-nistrean în secolele V-VII.

Gh. Teodor, **Descoperiri arheologice şi numismatice la est de Carpaţi în secolele V-XI d.Hr.**, Bucureşti, 1997, p. 53-54.

[8] V. Ursachi, **Cercetări arheologice efectuate de Muzeul de Istorie din Roman în zona râurilor Siret şi Moldova**, în *Carpica*, I, 1968, p. 167-170.

[9] **Ibidem**, p. 184-185.

[10] Marius Alexianu, **O locuinţă din secolele VI-VII e.n. descoperită la Vlădiceni, jud. Neamţ**, în *MemAntiq*, XVIII, 1992, p. 242-250.

[11] Victor Spinei şi Dan Monah, **Aşezarea prefeudală de la Brăşăuţi (com. Dumbrava Roşie, jud. Neamţ)**, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 371-387.

[12] V. Ursachi, **op.cit.**, p. 150-152; Gh. Bichir, **Şantierul arheologic Poiana-Dulceşti, jud. Neamţ**, în *Materiale*, X, 1973, p. 99-106.

[13] Ioan Mitrea, **Aşezarea din secolele VI-IX de la Izvoare-Bahna. Realităţi arheologice şi conculzii istorice**, Piatra Neamţ, 1998.

[14] Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică la est de Carpaţi în secolele V-VII e.n. Aşezarea de la Botoşana-Suceava**, Bucureşti, 1984.

[15] Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu, I. Mitrea, **Cercetările arheologice de la Mănoaia-Costişa şi contribuţia lor la cunoaşterea culturii materiale din secolele V-VII e.n. din Moldova**, în *Carpica*, I, 1968, p. 233-247.

[16] Dan Gh. Teodor, **Conceptul de cultură "Costişa-Botoşana". Consideraţii privind continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi în secolele V-VII e.n.**, în *SAA*, I, 1983, p. 215-229; idem, **Civilizaţia romanică la est de Carpaţi...**, p. 70.

[17] Ioan Mitrea, **Realităţi arheologice şi etno-culturale în spaţiul carpato-nistrean în secolele VI-VII**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 212-213 şi nota 18; Dan Gh. Teodor, **Socieatea est-carpatică în perioada celei de-a doua jumătăţi a mileniului I al e.n.**, în **Probleme actuale ale istoriei naţionale şi universale**, Chişinău, 1992, p. 111; idem, **Regiunile carpato-nistriene în**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În ansamblul cercetărilor privind etapa finală a procesului de formare a poporului român, rezultatele săpăturilor arheologice de la Davideni[18], după cum se va arăta în cele ce urmează, contribuie, în primul rând, la mai buna definire a conţinutului culturii Costişa-Botoşana-Hansca, dar şi la cunoaşterea începuturilor civilizaţiei vechi româneşti. Altfel spus, rezultatele cercetărilor de la Davideni contribuie la mai deplina cunoaştere a evoluţiei procesului istoric marcat de transformarea daco-romanicilor în români. Cercetările arheologice din aşezarea de la Davideni din secolele V-VIII ne pun în faţa unei realităţi istorico-arheologice de netăgăduit şi anume aceea a evoluţiei unei comunităţi geto-dacice ca substrat şi romanice sub aspect lingvistic şi al credinţei creştine, spre protoromânitate, în fapt spre o comunitate sătească românească.

---

secolele V-X d.Hr., în **Spaţiul nord-est carpatic în mileniul întunecat**, coord. Victor Spinei, Iaşi, 1997, p. 84.

[18] În prima etapă, respectiv în anii 1970-1979, cercercetările au fost finanţate de Muzeul de Istorie din Tg. Neamţ, iar începând din 1986 de Complexul Muzeal Judeţean Neamţ. Toate materialele descoperite se află, în prezent, în evidenţa şi în colecţiile Complexului Muzeal Judeţean Neamţ. O mare parte din aceste materiale sunt incluse în expoziţia permanentă a Muzeului de Istorie din Piatra Neamţ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

III. METODA DE CERCETARE. STRATIGRAFIA ŞI DESCOPERIRI DIN EPOCI MAI VECHI

Metoda de cercetare adoptată pentru săpăturile arheologice de la Davideni a ţinut seama, în primul rând, de configuraţia terenului, dar şi de alţi factori specifici investigaţiilor într-o aşezare din a doua jumătate a mileniului I d.Hr., cum ar fi, de exemplu, mărimea şi modul de dispunere a complexelor de locuire într-o asemenea aşezare[1].

Toate secţiunile săpate au fost orientate perpendicular pe curbele de nivel. Având în vedere că terasa pe care s-a dezvoltat aşezarea urca uşor în pantă, dinspre est spre vest, capătul zero al secţiunilor a fost amplasat cât mai aproape de buza dinspre est şi nord-est a terasei (fig. 139).

Prin săparea a 84 de secţiuni de lungime variabilă[2], s-a urmărit investigarea unei suprafeţe cât mai mari de teren din jurul zonei cu izvoare permanente, unde, pe măsura extinderii cercetărilor, s-a dovedit a fi fost vatra aşezării din secolele V-VIII, care a constituit obiectivul

---

[1] În ceea ce priveşte aprecierea mărimii şi modului de dispunere a locuinţelor într-o aşezare de tipul celei de la Davideni am folosit experienţa noastră din cercetarea altor aşezări din aceeaşi epocă, precum şi experienţa unor consacraţi specialişti, care au săpat aşezări din a doua jumătate a mileniului I d.Hr.

[2] Lungimea secţiunilor a fost stabilită, în primul rând, în funcţie de condiţiile din teren. Dacă uneori am putut amplasa secţiuni de până la 150 m lungime, în alte cazuri secţiunile au fost scurte în funcţie de ocuparea terenului cu diverse culturi. Din aceleaşi motive, legate de amplasarea diverselor culturi, atât înainte de 1989, dar şi după 1989 în condiţiile restabilirii dreptului de proprietate şi parcelării terenului, secţiunile dintr-o campanie nu s-au putut amplasa întotdeauna în continuarea celor din campania anterioară. Deşi în general am găsit înţelegere şi la cei care au condus C.A.P.-ul, sau după 1989 la proprietarii de teren, uneori în mod obiectiv nu s-au putut trasa secţiunile în continuare, sau săpa secţiuni mai lungi, terenul fiind ocupat de culturi care se recoltau toamna târziu, ca de exemplu porumb, sfeclă de zahăr şi varză, sau de culturi care se menţin 3-4 ani, ca de exemplu lucernă sau trifoi.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

principal al săpăturilor şi, în fapt, orizontul arheologic cel mai bine reprezentat în punctul "La izvoare-Spieşti". Aproape toate secţiunile au avut o lăţime de 1,50 m. Distanţa dintre secţiuni, în marea majoritate a cazurilor a fost de 2 m, şi foarte rar mai mică sau mai mare (fig. 139).

Pornind de la observaţiile din teren, din primele campanii de săpături arheologice la Davideni, dar şi pe baza experienţei dobândite din cercetarea altor aşezări din aceeaşi epocă, am constatat că nu există complexe de locuire cu laturile mai mici de cca. 2 m. Prin urmare, trasând secţiunile la 2 m distanţă, una de alta, am considerat că nu vor rămâne complexe de locuire nesurprinse. Odată surprinsă, fie şi foarte puţin, suprafaţa locuinţei a fost dezvelită integral prin săparea unor casete[3].

Prin cele 84 de secţiuni săpate şi a numeroaselor casete necesare dezvelirii în totalitate a celor 75 de locuinţe din secolele V-VIII a fost investigată o suprafaţă de peste 23.000 m.p. (fig. 139), ceea ce ar reprezenta cca. 75-85% din aşezare.

Din punct de vedere stratigrafic situaţia se prezintă astfel: sub stratul vegetal actual gros de cca. 0,15-0,30 m, în funcţie de panta terenului[4], urmează un strat de pământ brun măzăros, cu o grosime ce variază între cca. 0,12-0,35 m, care corespunde aşezării din secolele V-VIII.

---

[3] Ideal ar fi fost să săpăm integral suprafaţa aşezării, cu martori doar de 0,25-0,30 m, dar aceasta ar fi presupus costuri financiare enorme. Cum în spaţiul dintre locuinţele aşezării din secolele V-VIII nu există un strat arheologic distinct continuu, ci doar aşa-numitele "lentile" din care porneau gropile bordeielor, sperăm că inventarul aparţinând aşezării de care ne ocupăm să fi fost recuperat în cea mai mare măsură. Acest inventar s-a găsit în special în umplutura din groapa bordeielor şi în foarte mică măsură în stratul de pământ dintre complexele de locuire. Prin "metoda" practicată, suntem convinşi că ne-au scăpat unele "vetre" şi cuptoare din pământ, amplasate în spaţiul dintre locuinţele aparţinând aşezării din secolele V-VIII, după cum vor fi rămas nedescoperite şi complexe, precum şi materiale arheologice aparţinând unor epoci mai vechi.

[4] Spre marginea de nord-est şi est a aşezării grosimea stratului vegetal, ca şi a straturilor de pământ care urmează, este mai mare. Acolo unde terenul este în pantă, atât stratul vegetal (arabil), cât şi straturile care urmează sunt mai subţiri, terenul fiind mult spălat de-a lungul veacurilor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Din acest orizont, de la diferite adâncimi, au fost săpate bordeiele. Sub stratul brun măzăros, urmează un strat cafeniu, cu o grosime variabilă situată între cca. 0,10-0,30 m, în care se găsesc la diferite adâncimi resturi aparţinând unor culturi preistorice. Sub stratul cafeniu urmează stratul de pământ galben, uneori un galben murdar, steril din punct de vedere arheologic. Doar gropile locuinţelor cu podeaua mai mult sau mai puţin adâncită taie şi respectiv pătrund uneori mai mult (fig. 21/1; 24/3; 25/2-3; 27/3; 28/3 etc.) sau alteori mai puţin (fig. 21/2-4; 24/1; 26/4; 27/2; 28/2, 4 etc.) în pământul galben. În numeroase cazuri podeaua locuinţelor adâncite se afla chiar pe suprafaţa stratului de pământ galben (fig. 24/4; 27/4 etc.).

Vom prezenta în cele ce urmează, fie şi sumar, dovezile de locuire din epocile mai vechi atât pentru valoarea lor intrinsecă, cât şi pentru semnificaţia lor istorică, atestând prezenţa succesivă a unor comunităţi umane, de-a lungul câtorva milenii, aproximativ în aceeaşi vatră de aşezare situată în jurul unor izvoare permanente. Dacă avem în vedere şi descoperirile din alte puncte din aceeaşi microregiune, care deseori acoperă tocmai verigile, respectiv etapele, care lipsesc din situl arheologic de la "Izvoare-Spieşti", atunci putem vorbi de o continuitate de locuire pe orizontală, timp de mai multe milenii, în microregiunea în care se află aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni.

Discontinuitatea de locuire surprinsă şi în staţiunea arheologică de la Davideni – "La izvoare-Spieşti" se explică, în primul rând, prin cauze economice legate de secătuirea pământului folosit pentru cultivarea cerealelor[5]. Încă din epoca neolitică, când se constituie primele comunităţi de cultivatori, după o perioadă de mai multe secole, locul aşezării era părăsit şi abia după o întrerupere de locuire, uneori îndelungată, în care solul arabil se refăcea, o altă comunitate umană îşi întemeia o aşezare în acelaşi loc. Altfel spus, o anume mobilitate a comunităţilor umane se întâlneşte încă din preistorie, pe spaţii foarte largi. Ca şi în alte zone ale vechii Dacii, comunităţile săteşti care au vieţuit în microregiunea în care se află aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni, au cunoscut în epoca marilor migraţii, din diverse cauze, o

[5] Firește că nu excludem şi alte cauze pentru care o aşezare poate fi părăsită.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

oarecare mobilitate, dar această mobilitate s-a circumscris unei stabilităţi microzonale[6].

Cele mai timpurii vestigii arheologice descoperite în jurul izvoarelor de la "Spieşti" atestă prezenţa unei aşezări ce aparţine culturii neolitice de tip Precucuteni. S-au găsit resturi de locuinţe de suprafaţă, cu vetre construite direct pe sol. Unele fragmente ceramice, cum ar fi cele cenuşii cu decor imprimat (fig. 4/1-2), cu decor incizat cu motive "colţi de lup" (fig. 4/4), sau decorate cu motive "tablă de şah" (fig. 4/5) indică prezenţa fazei Precucuteni I[7]. Motivele cu decor imprimat întâlnite pe ceramica de la Davideni (fig. 4/1, 5) se întâlnesc şi în faza Precucuteni II[8]. Mai menţionăm un fragment ceramic (fig. 4/3) cu decor de tradiţie Criş, decor întâlnit în faza Precucuteni II[9]; un fragment de picior uman din lut, cu decor incizat (fig. 4/6), având unele analogii într-o serie de descoperiri aparţinând culturii Precucuteni[10], precum şi un topor fragmentar dintr-o marnă bituminoasă (fig. 4/7), de tipul celor frecvent întâlnite în epoca neolitică.

Pe baza materialului ceramic descoperit se poate afirma că cel mai vechi nivel de locuire de la Davideni aparţine epocii neolitice, respectiv fazelor Precucuteni I şi II, datarea probabil că poate fi restrânsă doar la sfârşitul fazei Precucuteni I şi acoperind cea mai mare parte din faza Precucuteni II[11].

După o întrerupere de mai multe secole, în jurul izvoarelor de la "Spieşti" s-a înfiripat şi dezvoltat o întinsă aşezare din epoca bronzului târziu, aparţinând culturii Noua.

---

[6] Ioan Mitrea, **Continuitatea şi cercetarea arheologică microzonală**, în *Ateneu – revistă de cultură*, nr. 151, 1982, p. 11; idem, **op.cit.**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 220.

[7] Silvia Marinescu-Bâlcu, **Cultura Precucuteni pe teritoriul României**, Bucureşti, 1974, p. 227, fig. 32/8; 37/2.

[8] **Ibidem**, fig. 45/7-8; 50/9; 51/11.

[9] **Ibidem**, fig. 52/4.

[10] **Ibidem**, fig 81/9; 82/1, 3, 6; 89/13.

[11] Menţionăm că la cca. 25 km spre vest de satul Davideni se află cunoscuta aşezare de la Târpeşti, cu un nivel arheologic consistent, aparţinând culturii Precucuteni. Cf. **Ibidem**, passim; idem, **From Prehistory to History in Eastern Romania**, *BAR*, 107, Oxford, 1981.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În mai multe secţiuni au fost găsite resturi de vetre şi fragmente de lipitură cu împresiuni de nuiele, provenind deseori din podine din lut puse pe un pat de prundiş, dar şi de la pereţii unor locuinţe de suprafaţă. Din aşezarea de tip "cenuşar"[12] de la Davideni s-a recuperat o mare cantitate de ceramică (fig. 5-10), provenind din diverse forme de vase aparţinând repertoriului ceramicii de tip Noua[13]. Se remarcă, în primul rând, numeroasele fragmente care provin din vase în formă de sac, ornamentate cu nervuri simple sau duble şi cu nervuri alveolate sau crestate. Unele vase prezintă găuri sub marginea gurii (fig. 6/4; 7/4). Menţionăm şi prezenţa unor fragmente din vase mari, cu decor aplicat (fig. 6/1), constând în nervuri orizontale, cu capetele neîmpreunate, dintre care unul uşor arcuit, sub formă de cârlig. Un asemenea ornament apare pa vase mari ("pythoi"), descoperite în numeroase aşezări aparţinând marelui complex cultural Sabatinovka-Noua-Coslogeni[14].

Frecvente sunt şi fragmentele ceramice care provin din străchini, decorate cu motive ornamentale asemănătoare cu cele întâlnite pe vasele în formă de sac, în special nervuri, simple, alveolate sau crestate. De menţionat şi ceştile globulare, aproximativ bitronconice, prevăzute cu torţi supraînălţate (fig. 6/5; 9/2-5; 10/1-5), unele torţi fiind cu buton (fig. 9/3; 10/4-5) sau creastă (fig. 9/4; 10/2, 5).

Dintre obiectele din bronz, semnalăm un celt, turnat din bronz, cu o urechiuşă (fig. 11/1), aparţinând variantei răsăritene a tipului transilvănean, având analogii în seria de bronzuri Rîşeşti-Băleni din Moldova[15]. Piesa, având o formă zveltă, cu gaura de înmănuşare ovală în

---

[12] Adrian C. Florescu, **Contribuţii la cunoaşterea culturii Noua**, în *ArhMold*, II-III, 1964, p. 146.

[13] **Ibidem**, p. 150-157; idem, **Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România**, în volumul **Cultură şi civilizaţie la Dunărea de Jos**, vol. IX, Călăraşi, 1991, ilustraţia de la p. 183-266.

[14] Mihai Irimia, Anghel Bardac, **Noi descoperiri din epoca bronzului la Grădina (jud. Constanţa)**, în *Pontica*, XXVIII-XXIX, 1995-1996, p. 13-21.

[15] Ioan Mitrea **Depozitul de bronzuri de la Heleşteni**, în *MemAntiq*, III, 1971, p. 183-192; M. Petrescu-Dîmboviţa, **Depozitele de bronzuri din România**, Bucureşti, 1977, p. 73-77; Adrian C. Florescu, **Repertoriul culturii Noua-Coslogeni...**, p. 128.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

secţiune, gura dreaptă şi uşor îngroşată, a fost ornamentată pe feţele laterale cu triunghiuri puţin adâncite. Tăişul este aproape drept. Toporul a fost turnat într-un tipar bivalv. Are lungimea de 12,6 cm, lăţimea de 4,6 cm şi gaura de înmănuşare de 3,2x2,3 cm. Acest tip de celt este frecvent întâlnit în aşezările din Moldova aparţinând culturii Noua II[16].

Numeroase sunt şi acele din bronz de tip cipriot (fig. 11/3), acele cu protuberanţe (fig. 13/1), cu capătul discoidal (fig. 12/2-3, 5; 13/5), sferic (fig. 12/4; 13/2), rulat, formând un inel (fig. 11/2), sau cu ambele capete ascuţite şi mijlocul îngroşat (fig. 13/3-4, 12-13). Asemenea tipuri de ace de bronz se întâlnesc deopotrivă în aşezările de tip Noua I şi Noua II[17].

Dintre piesele din bronz, mai menţionăm o brăţară având capetele ascuţite (fig. 12/1; 13/8) şi o altă brăţară având un capăt ascuţit iar celălalt uşor îngroşat (fig. 12/6), de tipul celor întâlnite la Bărboasa şi Tăvădăreşti, în complexe de tip Noua I[18]. Semnalăm şi prezenţa unei seceri din bronz, fragmentară (fig. 11/4), probabil de tipul celor descoperite la Dodeşti şi Ţigăneşti, în complexe de tip Noua II[19].

Aşezării de tip Noua îi aparţin şi alte obiecte din os şi piatră. Din os menţionăm mai multe străpungătoare (fig. 13/6-7, 16; 14/1, 3, 6), un ac cu ureche (fig. 14/2), o unealtă, probabil agricolă, dintr-un corn de căprior (fig. 14/10) şi un omoplat crestat (fig. 14/9). Dintre obiectele din piatră reţine atenţia un fragment dintr-un sceptru tronconic, cu butoni (fig. 14/5) de tipul celor întâlnite la Voineşti-Vaslui[20], dar şi în alte aşezări[21]. Prezenţa acestui sceptru într-o aşezare de tip Noua la Davideni,

---

[16] Ioan Mitrea, **op.cit,** p. 190-192; Gh. Dumitroaia, **Săpături şi cercetări arheologice de suprafaţă în judeţul Neamţ(1992-1993)**, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 512.

[17] Adrian C. Florescu, **Contribuţii...**, p. 159, 187, fig. 22/1-5; idem, **Repertoriul culturii Noua-Coslogeni...**, p. 272, fig 100/1-4, 7-8; 274, fig. 102/1-5, 7-10; 275, fig. 103/1-11; 276, fig. 104/3-12; 277, fig. 105/1-3, 8-9; 279, fig. 107/1-8.

[18] **Ibidem,** p. 276, fig. 104/1-2; 277, fig. 105/10.

[19] **Ibidem**, p. 278, fig. 106/9; 282, fig. 110/2-3, 5.

[20] Ioan Mitrea, **Sceptre din epoca bronzului descoperite la Voineşti, judeţul Vaslui,** în *AMM*, IX-XI, 1987-1989, Vaslui, 1989, p. 27-32.

[21] Idem, **Un sceptru din piatră descoperit la Voineşti (jud. Vaslui),** în *MemAntiq*, I, 1969, p. 311-317. Aici sunt menţionate şi sceptrele de la Fitioneşti

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aduce noi argumente cu privire la datarea acestor piese, considerate însemne ale puterii conducătorilor de triburi din epoca bronzului târziu[22].

Materialele din epoca bronzului târziu, descoperite la Davideni, atestă prezenţa unei aşezări în care a trăit o importantă comunitate umană în epoca de sfârşit a culturii Noua I şi mai ales în epoca culturii Noua II. Dacă avem în vedere bogăţia materialului arheologic descoperit, numărul mare de obiecte din bronz, precum şi prezenţa sceptrului din piatră, însemn al puterii unor şefi militari, putem aprecia că aici a fost centrul unui trib sau unei uniuni tribale importante de pe Valea Moldovei în epoca bronzului târziu.

Aşezarea de tip Noua de la Davideni nu este singulară în această microregiune. Mult timp rămasă o pată albă[23], această microregiune, aşa cum s-a dovedit prin cercetările din ultimele decenii, este bogată în monumente de tip Noua. Amintim în acest sens descoperirile de la Filioara, Dragomireşti, Ţibucani, Hlăpeşti, Urecheni, Oglinzi, Săveşti, Izvoare, Răuceşti etc.[24].

Peste aşezarea din vremea culturii Noua II, în zona izvoarelor de la "Spieşti" urmează o aşezare în care a trăit o comunitate sătească în prima epocă a fierului. Foarte probabil viaţa a continuat fără întrerupere în

---

şi Galaţi; idem, **Sceptre din epoca bronzului...**, p. 27-32; Sebastian Morintz, **Contribuţii arheologice la istoria tracilor timpurii. I. Epoca bronzului în spaţiul carpato-balcanic**, Bucureşti, 1978, p. 129, fig. 67/1-8.

[22] Ioan Mitrea, **Un sceptru din piatră...**, p. 314; idem, **Sceptre din epoca bronzului...**, p. 28-29; Sebastian Morintz, **op.cit.**, p. 148. Precizăm că la Davideni materialele din epoca bronzului provin numai din aşezarea de tip Noua. Nu s-au găsit materiale specifice culturii Monteoru. Această constatare ne face să reafirmăm că sceptrele din piatră, de tipul celor de la Davideni, Voineşti etc., cel puţin pentru anumite regiuni, se încadrează numai în bronzul târziu, respectiv în epoca culturii Noua-Sabatinovka-Coslogeni.

[23] Adrian C. Florescu, **Contribuţii...**, fig. 26, Harta descoperirilor culturii Noua..., din care se vede că Valea Moldovei, deci microregiunea în care se află aşezarea de la Davideni, era o pată albă, din punct de vedere al prezenţei monumentelor arheologice de tip Noua.

[24] Gh. Dumitroaia, **Materiale şi cercetări arheologice din nord-estul judeţului Neamţ**, în *MemAntiq*, XVIII, 1992, p. 69-100 plus ilustraţia cu materiale aparţinând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aşezare, din epoca bonzului târziu şi până în Hallstatt-ul timpuriu. În suprafaţa cercetată, în mai multe secţiuni, au fost găsite resturi de locuinţe şi vetre, precum şi materiale ceramice sau alte obiecte, care aparţin unei aşezări din prima epocă a fierului, preponderent din Hallstatt-ul timpuriu.

Semnalăm în primul rând prezenţa unui topor plat cu aripioare, din fier (fig. 15/1), de tipul celui din depozitul de la Bârlad, atribuit Hallstatt-ului timpuriu[25]. Piesa de la Davideni are 16 cm lungime, 3,50 cm lăţime şi este îngroşată uşor în dreptul aripioarelor. Din acest tip de topoare, din seria Bârlad-Davideni, vor evolua topoarele plate cu aripioare întâlnite în Hallstatt-ul mijlociu, respectiv în cultura Basarabi, ca de exemplu la Ferigile[26] şi Vinţu de Jos[27].

În ansamblul ceramicii descoperite la Davideni un loc important îl ocupă vasele de dimensiuni mari, bitronconice (fig. 15/3), de culoare neagră, lustruite, decorate cu caneluri şi pezentând pe mijloc "mânere"-apucători, de dimensiuni relativ mari. Din aceeaşi pastă au fost confecţionate castroanele şi bolurile negre şi lustruite, cu decor faţetat pe corp (fig. 16/1-2, 5), uneori cu torţi ornamentate cu caneluri drepte dispuse vertical (fig. 16/3), sau caneluri verticale uşor torsionate, mărginite de caneluri drepte dispuse orizontal (fig. 16/4-6). Mai menţionăm un vas, care s-a întregit, din pastă cenuşie, de tradiţie mai veche din epoca bronzului. Vasul, de dimensiuni mari, are o formă bitronconică, gura mai largă decât baza, sub diametrul maxim prezintă patru mânere-apucători, dispuse orizontal, iar pe linia de întâlnire a gâtului cu corpul are patru butoni mai mici, dispuşi vertical (fig. 15/2).

Ceramica descoperită la Davideni, atât categoria neagră lustruită, canelată şi faţetată, cât şi categoria cenuşie, îşi găseşte analogii în repertoriul ceramic caracteristic Hallstatt-ului timpuriu din spaţiul vechii Dacii[28]. Prezenţa toporului plat din fier cu aripioare şi caracteristicile ceramicii

[25] M. Petrescu-Dîmboviţa, **Scurtă istorie a Daciei preromane**, Iaşi, 1978, fig. 18/13; M. Petrescu-Dîmboviţa, Hadrian Daicoviciu, Ligia Bârzu, Dan Gh. Teodor, Florentina Preda, **Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea**, Bucureşti, 1995, p. 109, fig. 32/3; 111-113.

[26] Al. Vulpe, **Necropola hallstattiană de la Ferigile**, Bucureşti, 1967, p. 119; Pl. XIX/16.

[27] M. Petrescu-Dîmboviţa şi colaboratori, **op.cit.**, p. 117, fig. 34/1.

[28] M. Petrescu-Dîmboviţa, **Scurtă istorie a Daciei preromane...**, p. 100; M. Petrescu-Dîmboviţa şi colaboratori, **op.cit.**, p. 113-114.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

descoperite ne determină să încadrăm aşezarea de la Davideni preponderent în Hallstatt-ul timpuriu[29].

După o nouă întrerupere de locuire, de cca. o jumătate de mileniu, în jurul izvoarelor de la "Spieşti" s-a dezvoltat o aşezare din a doua epocă a fierului, respectiv o aşezare geto-dacică cu numeroase elemente bastarnice aparţinând culturii Poieneşti-Lukaşevka[30].

În ansamblul materialelor descoperite în aşezarea geto-dacică cu elemente bastarnice de la Davideni, un loc important îl ocupă ceramica. Sunt vase borcan (fig. 17/1) şi castroane (fig. 17/5; 18/5) de tradiţie geto-dacică, dar şi ceramică neagră, cu torţi în "X" şi alte elemente specifice ceramicii bastarnice[31] (fig. 17/4, 6-9; 18/1-4).

Dintre piesele din bronz menţionăm colierul bastarnic[32] (fig. 19/3), fibulele cu noduri[33] (fig. 19/8) şi o pensetă[34] (fig. 19/7).

În aşezarea geto-dacică cu elemente bastarnice s-au găsit şi numeroase obiecte din fier, cum ar fi cuţite[35] (fig. 19/4-5), o secere (fig. 19/9) de tipul celor întâlnite în depozitul de la Lozna[36], dar şi în alte aşezări din Moldova sau din spaţiul vechii Dacii[37]; un foarfece[38] (fig. 19/6) şi două vârfuri de

---

[29] Nu este exclus ca această aşezare să-şi fi prelungit existenţa şi în Hallstatt-ul mijlociu, după cum indică caracteristicile intrinseci ale unor materiale ceramice, din păcate aflate în stare fragmentară.

[30] Mircea Babeş, **Die Poieneşti-Lukaševka-Kultur**, Bonn, 1993. Pe lângă materialele prezentate în această lucrare la p. 197-198, ulterior la Davideni s-au descoperit şi alte materiale, în special ceramică, dar şi obiecte din bronz şi fier.

[31] **Ibidem**, p. 59-74.

[32] **Ibidem**, p. 107-108, Taf. 24/3.

[33] **Ibidem**, p. 90, Taf. 24/6-7.

[34] **Ibidem**, Taf. 24/8.

[35] **Ibidem**, Taf. 24/1.

[36] Silvia Teodor şi P. Şadurschi, **Dépôt d'outiles en fer d'époque La Tène de Lozna, dèp de Botoşani**, *Inventaria Archaeologica*, 11, Bucureşti, 1979; Silvia Teodor, **Das Werkzeugdepot von Lozna (Kr. Botoşani**, în *Dacia*, N.S., XXIV, 1980; Mircea Babeş, **op.cit.**, p. 82; Silvia Teodor, **Regiunile est-carpatice ale României în secolele V-II Î.D.Hr. Consideraţii generale şi repertoriu arheologic**, Bucureşti, 1999, p. 61.

[37] Silvia Teodor, **Regiunile est-carpatice...**, p. 61; Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, **Civilizaţia fierului la daci (sec. II î.e.n.-I e.n.)**, Cluj-Napoca, 1979, p. 71-72; fig. 31/4-6; 32/1-5, 8-12; V. Ursachi, **Zargidava. Cetatea dacică de la Brad**, Bucureşti, 1995, p. 23; Pl. 2/3-4.

[38] Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, **op.cit.**, p. 75; fig. 35/16, 18; Mircea Babeş, **op.cit.**, Taf. 24/2; V. Ursachi, **op.cit.**, p. 456, Pl. 118/2.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

lance (fig. 19/1-2) de tipul celor descoperite în depozitul de la Lozna dar şi în alte aşezări din Moldova, precum Botoşana, Fedeşti, Buneşti etc. sau din alte regiuni ale Daciei, şi datate, cu precădere, în secolele II-I î.Hr.[39]

Aşezarea geto-dacică de la Davideni se încadrează mai ales în secolele III-II î.Hr., cu o posibilă prelungire şi la începutul secolului I î.Hr., probabil până la începutul domniei lui Burebista, şi aparţine culturii Poieneşti-Lukaševka[40].

După sfârşitul aşezării geto-dacice cu elemente germanice (bastarnice), urmează iarăşi o întrerupere, o discontinuitate, de locuire de aproximativ o jumătate de mileniu. Începând din a doua jumătate a secolului al V-lea d.Hr. în jurul izvoarelor permanente de la "Spieşti" se va înfiripa şi dezvolta o aşezare[41], în care viaţa a continuat, fără întrerupere până în secolul al VIII-lea. Aşezarea din secolele V-VII, de fapt orizontul arheologic cel mai bine reprezentat, a format obiectivul principal al cercetărilor de la Davideni.

---

[39] Silvia Teodor, **op.cit.**, p. 104; Ioan Glodariu, Eugen Iaroslavschi, **op.cit.**, p. 132-133.

[40] Mircea Babeş, **op.cit.**, passim.

[41] Primii locuitori ai aşezării care începe a se dezvolta din a doua jumătate a secolului al V-lea d.Hr. vin din aceeaşi microregiune în care s-au găsit mai multe aşezări din secolele IV-V. La cca. 2 km sud de punctul "La izvoare-Spieşti", în marginea de nord-est a satului Davideni, în punctul "La curte", printr-un sondaj de informare efectuat în 1978, s-au surprins şi materiale care dovedesc prezenţa unei aşezări din secolul al IV-lea, cu posibile prelungiri la începutul secolului al V-lea. Tot aici s-au găsit şi materiale aparţinând unei aşezări din secolele VI-VII. Aşezări din secolele IV-V şi V-VII s-au găsit şi în alte puncte din aceeaşi microregiune (fig. 2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

IV. AŞEZAREA DIN SECOLELE V-VII

A. LOCUINŢELE ŞI ANEXELE GOSPODĂREŞTI

Orizontul arheologic cel mai bogat, descoperit prin cercetările de la Davideni, este cel care aparţine aşezării din secolele V-VII. După cum s-a arătat, pe baza observaţiilor stratigrafice, şi se va argumenta şi prin analiza tipologică şi încadrarea cronologică a diverselor obiecte de inventar, aşezarea din secolele V-VII a evoluat de-a lungul a două etape. Prima etapă acoperă, în timp, a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea d.Hr., iar a doua etapă cuprinde a doua jumătate a secolului al VI-lea şi aproape tot secolul al VII-lea d.Hr.

Prezentarea locuinţelor şi anexelor gospodăreşti din primele două etape din evoluţia aşezării din secolele V-VII se va face în ordinea descoperirii lor şi nu separat pentru fiecare din cele două etape din mai multe motive. Deşi s-au surprins câteva suprapuneri de locuinţe, observaţiile stratigrafice nu sunt concludente în cazul tuturor locuinţelor, deoarece ca şi în alte multe aşezări din aceeaşi vreme, nu s-a putut delimita clar nivelul corespunzător primei etape de locuire şi nivelul etapei următoare. Nici în această aşezare nu s-a surprins un strat arheologic continuu, delimitat clar, aparţinând aşezării din secolele V-VII şi respectiv celor două etape de locuire. Locurile în care s-au descoperit complexele din secolele V-VII apar sub forma unor "lentile" în stratul de pământ brun măzăros, situat sub stratul vegetal (arabil) actual. În cazul unor suprapuneri de locuinţe, diferenţele cronologice sunt mai concludente, deşi greu de evaluat cu maximă certitudine. Este posibil ca două locuinţe care se suprapun, mai mult sau mai puţin, să aparţină, în fapt, aceleaşi etape din evoluţia aşezării. Dacă avem în vedere că prima etapă din evoluţia aşezării durează cca. un secol, iar a doua etapă peste un secol, trebuie să acceptăm că în fiecare din cele două etape au fost mai multe faze de construcţie a locuinţelor. Durata unei asemenea locuinţe, aşa cum rezultă şi din studiile etnografice, era în jur de cca. 25-30 de ani, după care urma o refacere sau abandonarea acesteia. Era posibil deci ca

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

peste o locuinţă de la începutul primei etape să se construiască o locuinţă din ultima fază a acestei etape. Apoi nu toate locuinţele dintr-o etapă erau contemporane. Putem accepta că din numărul total al locuinţelor dintr-o etapă, doar cca. 1/3-1/4 erau contemporane.

Atât în prima cât şi în a doua etapă, după cum se va vedea în cele ce urmează, locuinţele au fost, în general, de acelaşi tip, nu s-au putut observa detalii şi particularităţi semnificative, care să le departajeze cronologic. În aceste condiţii este greu de precizat că o anume locuinţă, cu un inventar sărac, constând doar în câteva fragmente ceramice, aparţine uneia sau alteia din etape. Lipsa ceramicii de factură slavă dintr-o locuinţă nu poate duce automat la încadrarea acesteia în prima etapă din evoluţia aşezării, adică în etapa dinaintea pătrunderii şi sedentarizării slavilor în aceste regiuni.

Atribuirea unei locuinţe primei sau celei de-a doua etape din evoluţia aşezării s-a făcut pe baza tuturor observaţiilor, pornind de la cele stratigrafice, la analiza atentă şi multiplă a inventarului arheologic descoperit. Chiar şi în aceste condiţii, unele atribuiri rămân probabil sub semnul întrebării.

Un alt motiv care ne-a determinat să prezentăm unitar complexele din aşezarea aparţinând secolelor V-VII este şi acela că în cele două etape există multe atribute comune, respectiv elemente de continuitate. Între cele două etape nu a existat o ruptură cronologică, o întrerupere în existenţa aşezării. În schimb, aşa cum se va arăta pe parcursul lucrării, a existat o discontinuitate culturală, în sensul că nu avem o evoluţie ascendentă de la o etapă la alta, ci dimpotrivă datorită unor condiţii specifice, în a doua etapă a avut loc o decădere a ansamblului culturii materiale, şi în primul rând a ceramicii.

În sfârşit, un ultim motiv care ne-a determinat să procedăm la o prezentare unitară a complexelor arheologice, respectiv în ordinea descoperirii lor, este şi acela că cele două etape din evoluţia aşezării din secolele V-VII de la Davideni se încadrează organic în complexul cultural Costişa-Botoşana-Hansca, caracteristic spaţiului carpato-nistrean în secolele V-VII.

Având în vedere şi consideraţiile expuse mai sus, dar în primul rând realităţile arheologice, în speţă observaţiile stratigrafice, datele privind locuinţele şi sistemul lor de construcţie, precum şi atributele intrinseci ale inventarului descoperit în fiecare dintre locuinţe, atribuim

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

primei etape din evoluţia aşezării, respectiv celei de-a doua jumătăţi a secolului al V-lea şi primei jumătăţi a secolului al VI-lea, următoarele locuinţe, notate convenţional în ordinea descoperirii lor: L_3, L_4, L_5, L_6, L_8, L_{10}, L_{12}, L_{14}, L_{15}, L_{16}, L_{17}, L_{19}, L_{20}, L_{25}, L_{27}, L_{33}, L_{35}, L_{36}, L_{37}, L_{48}, L_{50}, L_{51}, L_{52}, L_{53}, L_{55}, L_{56}, L_{57}, L_{61}, L_{66}, L_{67}, L_{69}, L_{70}, L_{71}, L_{72}, L_{73} şi L_{75}.

Celei de-a doua etape din evoluţia aşezării, cuprinzând a doua jumătate a secolului al VI-lea şi cea mai mare parte a secolului al VII-lea, îi aparţin următoarele locuinţe: L_1, L_2, L_7, L_9, L_{11}, L_{13}, L_{18}, L_{21}, L_{22}, L_{23}, L_{24}, L_{26}, L_{28}, L_{29}, L_{30}, L_{31}, L_{32}, L_{34}, L_{38}, L_{39}, L_{40}, L_{41}, L_{42}, L_{43}, L_{44}, L_{45}, L_{46}, L_{47}, L_{49}, L_{54}, L_{58}, L_{59}, L_{60}, L_{63}, L_{64}, L_{65}, L_{68} şi L_{74}.

Aşa cum se observă din cele 74 de locuinţe ale aşezării din secolele V-VII un număr de 36 aparţin primei etape de locuire, iar 38 celei de-a doua etape. În fapt toate cele 74 de locuinţe dau imaginea evoluţiei comunităţii săteşti din secolele V-VII de la Davideni.

1. Locuinţele

Locuinţa nr. 1, (fig. 21/1), a fost surprinsă în secţiunea de control[1], săpată în 1969, secţiune notată SC în Planul general al săpăturilor (fig. 139). Este o locuinţă de tipul celor cu podeaua mult adâncită faţă de nivelul de construcţie, în fapt un bordei, de formă rectangulară în plan, având trei laturi de câte cca. 3,50-3,60 m, iar a patra, latura de NV, de 3,35 m. Partea săpată în pământ a locuinţei avea colţurile rotunjite, adâncindu-se cu cca. 0,55-0,60 m faţă de nivelul de construcţie. Pe latura de vest, mai aproape de colţul de nord-vest, a avut un cuptor din lut, de tipul celor cotlonite în peretele locuinţei. Cuptorul, de formă rotundă în plan orizontal, avea vatra puternic arsă şi uşor supraînălţată faţă de nivelul podelei. Diametrul vetrei era de cca. 0,90 m. Bolta cuptorului, în

[1] Săpătură de control efectuată de Mircea Babeş, pentru a verifica contextul arheologic în care a fost descoperit întâmplător un colier din bronz, de tip bastarnic. Cf. Mircea Babeş, Ilie Untaru, **Der früheste latènenzeitliche germanische Fund aus der Moldau. Der Kronenhalsring von Davideni**, în *Dacia*, N.S., XIII, 1969, p. 283-290; Mircea Babeş, **Die Poieneşti-Lukaševka-Kultur**, Bonn, 1993, p. 197-198. Vezi şi nota 1 de la Capitolul II din prezenta lucrare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

interior, se prezenta sub forma unei calote sferice, având înălţimea maximă de cca. 0,38 m.

Intrarea în locuinţă nu a fost surprinsă cu certitudine, dar se afla probabil pe latura de est, opusă gurii cuptorului. Podeaua, orizontală, cu mici denivelări, a fost amenajată prin bătătorire. Nu s-au găsit resturi de lipitură şi nici gropi de la stâlpii pentru susţinerea pereţilor şi acoperişului. Probabil aceşti stâlpi au fost fixaţi în afara gropii săpate pentru amenajarea locuinţei. Pe baza descoperirii unor resturi lemnoase carbonizate şi a unor fragmente de chirpic, putem presupune că pereţii locuinţei au fost realizaţi din bârne şi împletitură din nuiele lutuite, iar acoperişul, probabil în şarpantă (respectiv "în două ape"), a fost construit dintr-un schelet uşor din lemn, (pari şi nuiele), peste care s-au pus resturi vegetale.

Inventar. În umplutura acestei locuinţe s-a găsit un inventar sărac, format numai din fragmente ceramice. Majoritatea fragmentelor ceramice provin din vase de tip borcan lucrate cu mâna, din pastă grosieră cu cioburi în compoziţie şi mai rar cu pietricele. Nu este exclus ca aceste pietricele să nu reprezinte un adaos intenţionat, ci să provină din compoziţia naturală a lutului. Vasele borcan, din care provin aceste fragmente, sunt de dimensiuni mici şi mijlocii, au fundurile îngroşate (fig. 82/12) şi buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 85/1; 87/1-2). Unele vase au doar un început de buză. Un singur fragment, din gura unui vas borcan, este ornamentat pe buză cu crestături.

Tot din pastă grosieră au fost confecţionate şi tipsiile, din care s-au găsit câteva fragmente (fig. 82/8). În umplutura gropii s-au găsit doar câteva mici fragmente ceramice care provin din vase borcan lucrate la roată, dintr-o pastă mai bună, cu nisip în compoziţie. Este posibil ca aceste fragmente, din vase lucrate la roată, să provină din primul nivel de locuire.

Locuinţa nr. 2, (fig. 21/2), a fost descoperită în 1970, spre capătul de vest al secţiunii nr. V. Este de tipul locuinţelor cu podeaua mai puţin adâncită, un bordei semiîngropat[2], de formă pătrată în plan orizontal, cu

[2] Locuinţele cu podeaua mai puţin adâncită faţă de nivelul de construcţie, mergând până la cca. 0,65-0,75 m pot fi considerate bordeie semiîngropate. Această apreciere are la bază şi unele observaţii etnografice. Firesc că şi o locuinţă care are podeaua la cca. –0,65 m faţă de nivelul de construcţie poate fi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

laturile de cca. 4,05 m. Podeaua se afla la cca. 0,35-0,40 m faţă de nivelul de construcţie. În colţul de vest al locuinţei s-au găsit resturile unui cuptor din lut realizat într-un "calup de pământ" cruţat la săpare. Cuptorul avea vatra lutuită şi puţin supraînălţată faţă de podeaua locuinţei. Dimensiunile vetrei cuptorului erau de 1,15x1,40 m. Înălţimea maximă a calotei cuptorului nu depăşea 0,50 m.

Pe mijlocul podelei s-au găsit resturile unei vetre simple din pământ şi bolovani. Vatra era uşor albiată faţă de nivelul podelei. În jurul vetrei s-au găsit cărbuni, bolovani, fragmente ceramice şi oase de animale şi păsări. Intrarea în locuinţă s-a aflat, foarte probabil, pe latura de sud-est, în faţa vetrei şi respectiv gurii cuptorului din lut.

Inventar. Materialul aflat în L_2 este sărac. S-au găsit câteva fragmente ceramice care provin din vase borcan de mărime mică şi mijlocie, lucrate cu mâna, din pastă grosieră (fig. 82/1, 6; 87/3). Unele vase borcan au fundurile mai groase (89/20, 23) şi gura aproape dreaptă (fig. 82/3; 85/2), dar sunt şi vase care au gura şi respectiv buza răsfrântă (fig. 82/1; 85/3; 89/9). S-au găsit şi două fragmente de tipsie, care provin din acelaşi exemplar, cu fundul şi marginea groase (fig. 82/9). Un fragment ceramic, având coaste pe faţa interioară, provine dintr-un vas borcan lucrat la roată, din pastă bună, având nisip şi microprundişuri în compoziţie. Din inventarul acestei locuinţe mai face parte un fragment dintr-o limbă de cuţit din fier, slab conservat (fig. 62/9).

Locuinţa nr. 3, (fig. 21/3), a fost prima surprinsă şi dezvelită din cele patru descoperite în secţiunea nr. VIII, săpată în 1971, pe malul de nord al lacului şi respectiv al zonei cu izvoare (fig. 139).

Este de tipul locuinţelor cu podeaua mai puţin adâncită faţă de nivelul de construcţie. Groapa bordeiului semiîngropat era rotunjită la trei dintre colţuri şi avea laturile de cca. 2,85x3,55 m. Podeaua, amenajată prin bătătorire, se afla la cca. 0,50 m faţă de nivelul de construcţie. Aproape de mijlocul laturii de sud a avut un cuptor din bolovani de râu şi piatră spartă. La baza cuptorului s-au folosit şi

---

considerată un bordei. Denumirea de "**semibordeie**" întâlnită deseori în literatura de specialitate, care înseamnă "jumătate de bordei", este improprie, ca şi denumirea de "pietrar" în loc de "cuptor din pietre". "Pietrarul" este meşterul care construieşte cuptorul, şi nu instalaţia de foc în sine.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

conglomerate cu prundiş aduse probabil, ca şi bolovanii, din albia râului Moldova. Aproape toate pietrele din boltă şi pereţii cuptorului erau arse puternic pe o faţă, şi răvăşite pe podeaua locuinţei. Cuptorul în exterior avea la bază o formă uşor dreptunghiulară. Vatra cuptorului, puternic arsă, de formă ovoidală, se adâncea puţin în podea. Intrarea în această locuinţă se făcea pe latura de est, opusă gurii cuptorului.

Inventar. În pământul de umplutură şi mai ales pe podea, între pietrele răvăşite de la cuptor, s-au găsit mai multe fragmente ceramice, provenind din vase borcan lucrate cu mâna, având gura mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 82/2, 4, 7; 85/4-11; 88/1). Fundurile vaselor borcan sunt îngroşate mult faţă de pereţii vaselor (fig. 82/10-11, 13-14).

Sub pietrele prăbuşite din cuptor, în apropiere de gura acestuia, s-a găsit un fragment ceramic care provine din gura unui vas borcan lucrat cu mâna, destul de îngrijit, dintr-o pastă mai bună, având pe umăr o cruce incizată în pasta crudă, înainte de arderea vasului (fig. 82/4; 88/1). Tot printre pietrele răvăşite de la cuptor s-a găsit un fragment mai mare, dintr-o tipsie, lucrată din pastă grosieră. Tipsia avea marginea puţin înălţată şi trasă spre interior (fig. 88/12). Din categoria ceramicii lucrate la roată s-au găsit doar câteva mici fragmente din vase borcan.

Locuinţa nr. 4, (fig. 21/4), a fost descoperită tot în secţiunea VIII, la cca. 3 m spre vest de L_3. Este tot un bordei semiîngropat, având o formă dreptunghiulară în plan orizontal, cu laturile de 3,50x4,25 m. Groapa bordeiului, rotunjită la colţuri, se adâncea cu cca. 0,45-0,50 m faţă de nivelul de construcţie, respectiv nivelul de călcare din epoca construirii locuinţei.

Înspre colţul de nord, a avut un cuptor din pietre fixate cu lut. Pereţii cuptorului delimitau o vatră ovoidală, arsă puternic, pe o grosime de 4-5 cm, şi uşor albiată faţă de podea. Multe din pietrele de la boltă şi pereţi erau împrăştiate în faţa gurii cuptorului. Intrarea în locuinţă s-a aflat pe latura de sud, respectiv în faţa gurii cuptorului şi spre malul cu izvoare.

Inventar. În această locuinţă s-au găsit 32 de fragmente ceramice. Majoritatea provin din vase borcan lucrate cu mâna, dintr-o pastă grosieră (fig. 83/1). Sunt borcane de mărime mijlocie, având gura mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 85/12-16) şi fundurile mai groase decât pereţii vaselor (fig. 82/15). Pe un fragment de vas lucrat cu mâna, cu buza răsfrântă, se observă câteva linii oblice, adâncite, respectiv nişte

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

striuri oblice (fig. 83/1). S-a găsit şi un fragment de tipsie. În umplutură, mai ales spre podea s-au găsit şi fragmente ceramice care provin din vase lucrate la roată, din pastă bună, având coaste vizibile în interior, iar pereţii, pe umăr, ornamentaţi cu striuri drepte (fig. 88/4; 89/16). În apropierea vetrei s-au găsit trei fusaiole, din lut, două bitronconice (fig. 69/1, 8) şi alta plată, confecţionată probabil dintr-un fragment de vas lucrat la roată (fig. 69/9). Pe podea s-a găsit şi o limbă de cuţit din fier.

Locuinţa nr. 5, (fig. 23/1), a fost descoperită spre mijlocul secţiunii VIII (fig.139). Este un bordei, de formă rectangulară în plan orizontal, cu laturile de 3,80x4.20 m. Groapa bordeiului era uşor rotunjită la colţurile de nord-est şi sud-vest, şi se adâncea cu cca. 0,75-0,80 m faţă de nivelul de construcţie. În colţul de sud-est s-a surprins intrarea în locuinţă. Intrarea se făcea dinspre malul la baza căruia se găsesc izvoarele, printr-un gârlici, lat de cca. 0,75 m, săpat în pantă spre interior, aproximativ până la nivelul podelei. În colţul de nord-est al podelei s-a găsit groapa unui stâlp gros de susţinere a pereţilor şi acoperişului. Groapa, în care a fost fixată "furca" de susţinere a pereţilor, era ovoidală, cu diametrul de cca. 0,28-0,40 m. După resturile de cărbune găsite se pare că a fost un lemn de esenţă tare, probabil stejar.

În această locuinţă s-au găsit două cuptoare din lut de tipul celor cotlonite în peretele locuinţei, în afara perimetrului rectangular al podelei. Unul din cuptoare, situat aproape pe mijlocul laturii de vest a locuinţei, era de dimensiuni mai mari, având diametrul vetrei de cca. 1,15 m. Înălţimea bolţii nu depăşea 0,38 m. Al doilea cuptor a fost construit în colţul de nord-vest al locuinţei. Este de dimensiuni mai mici, având vatra aproximativ rotunjită, cu diametrul maxim de cca. 0,95 m, iar bolta înaltă de cca. 0,38 m. Gura cuptorului era întărită cu mai mulţi bolovani. Rostul acestor bolovani era şi acela de a degaja mai multă căldură în interiorul locuinţei. Probabil la gura acestui cuptor, pe aceşti bolovani, se pregătea şi hrana. Vetrele celor două cuptoare erau uşor albiate, puternic arse şi supraînălţate faţă de podeaua locuinţei, pentru a uşura accesul la gura şi respectiv interiorul cuptoarelor de copt pâine. Având în vedere dimensiunile locuinţei, deci suprafaţa ce trebuia încălzită, este posibil ca cele două cuptoare să fi funcţionat concomitent. Este locul să menţionăm că, deşi corpul cuptoarelor era în afara perimetrului rectangular al locuinţei, acestea făceau corp comun cu încăperea, în sensul că prin sistemul de amenajare al pereţilor şi acoperişului, care cobora, în partea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cuptoarelor până la pământ, cuptoarele erau integrate interiorului locuinței. Această observație este valabilă pentru toate locuințele care au cuptoare cotlonite în pereții naturali, respectiv în pereții gropii bordeiului sau bordeiului semiîngropat.

Inventar. În groapa bordeiului L_5 s-a găsit un inventar mai bogat și divers în comparație cu inventarul găsit în celelalte locuințe dezvelite până acum în așezarea din secolele V-VII. În primul rând menționăm că s-au găsit 42 de fragmente ceramice. Majoritatea, respectiv 85%, provin din vase borcan lucrate cu mâna, din pastă grosieră, cu cioburi mici în compoziție. Sunt borcane de mărime mică și mijlocie, având corpul ușor bombat sau mai zvelt, fundurile ușor îngroșate (fig. 89/25) uneori cu o talpă (fig. 90/17-18). Gura vaselor borcan lucrate cu mâna este mai largă decât baza, buza deseori răsfrântă (fig. 83/6; 84/1; 85/17) și mai rar doar cu un început de buză (fig. 85/18). Vasele borcan lucrate cu mâna au culoarea cenușie închisă. Alături de vasele borcan lucrate cu mâna, sunt prezente și tipsiile, reprezentate printr-un fragment (fig. 84/14) de culoare cărămizie.

Ceramica lucrată la roată este documentată prin 6 fragmente, reprezentând 15% din totalul fragmentelor descoperite, provenind din borcane, confecționate din pastă cu nisip în compoziție, dând pereților un aspect aspru, uneori chiar zgrunțuros. Unele fragmente sunt ornamentate cu striuri drepte și vălurite (fig. 84/2). Vasele lucrate la roată au fost arse la roșu-cărămiziu (fig. 88/7).

Pe suprafața podelei s-au găsit și alte obiecte de inventar, între care un cuțit din fier slab conservat, o cataramă din fier și un ac din os (fig. 75/1). Pe vatra cuptorului, din colțul de nord-vest, s-a găsit o dăltiță din fier, fapt ce presupune că în această locuință se desfășura și o activitate meșteșugărească.

Locuința nr. 6, (fig. 22/1; 23/2), a fost descoperită tot în secțiunea VIII, la vest de L_5, foarte aproape de aceasta. Este tot un bordei, la care podeaua se adâncea cu cca. 0,65-0,75 m față de nivelul de călcare din secolele V-VII. Partea săpată în pământ are în plan orizontal o formă rectangulară, cu laturile de 3,35x3,90 m, și colțurile ușor rotunjite. În fiecare colț al podelei s-au descoperit gropile unor furci, cu diametrul de cca. 0,30-0,38 m. Cele patru furci, probabil din stejar, susțineau pereții și acoperișul în șarpantă. Gropile furcilor se adânceau cu 0,25-0,30 m față de nivelul podelei. Pe mijlocul laturii de nord-vest a locuinței, a fost construit un cuptor de tipul celor cotlonite în perete.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Gura cuptorului era întărită cu bolovani mari de râu şi conglomerate cu liant calcaros rezistent. Cuptorul, păstrat foarte bine, doar la gură fiind puţin prăbuşit (fig. 22/1), avea o formă circulară în plan orizontal, cu diametrul de 1,30 m, înălţimea maximă a bolţii cuptorului fiind de 0,40 m. Având în vedere că bolta acestui cuptor s-a păstrat aproape întreagă, probabil că şi în cazul cuptoarelor la care bolta era prăbuşită, înălţimea era de cca. 0,40 m. Atât vatra cuptorului cât şi pereţii erau puternic arşi. Spre colţul de nord al podelei, la cca. 0,45 m de latura de est şi 0,60 m de latura de nord, a fost o vatră deschisă din pământ şi pietre. Vatra, de formă ovală, era uşor albiată faţă de podea, cu cca. 0,10-0,12 m. Marginea vetrei era întărită cu bolovani fixaţi cu pământ. La gura vetrei erau mulţi cărbuni şi cenuşă.

Inventar. În umplutura gropii bordeiului s-au găsit 15 fragmente ceramice. Majoritatea fragmentelor, respectiv cca. 87%, provin din vase borcan lucrate cu mâna, din pastă grosieră, având fundurile îngroşate şi gura mai mult sau mai puţin răsfrântă. Două fragmente ceramice provin din vase lucrate la roată. Un fragment este din gura unui vas borcan, cu buza puţin răsfrântă şi rotunjită (fig. 84/3; 87/12), iar al doilea provine din fundul unui vas, prezentând coaste pronunţate în interior.

Pe lângă ceramică în L_6 s-au găsit şi alte obiecte. Menţionăm un obiect din os cu vârful ascuţit, un mic străpungător şi o plăcuţă din os, de formă dreptunghiulară, având capetele rotunjite. La extremităţi are două orificii circulare. Plăcuţa, utilizată ca mâner de pungă, este ornamentată pe o faţă cu un decor incizat, constând din puncte înconjurate de cercuri (fig. 77/4).

Locuinţa nr. 7, (fig. 23/3), a fost descoperită tot în campania din 1971, la capătul de est al secţiunii IX. Este situată în apropierea locuinţelor L_3 şi L_4, cele trei locuinţe formând "un cuib", aparţinând probabil unor familii înrudite, fără ca locuinţele amintite să fie contemporane. Dacă L_3 şi L_4 aparţin primei faze de locuire, respectiv secolelor V-VI, locuinţa L_7, după cum se va vedea, aparţine celei de-a doua faze de locuire, încadrată în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi secolul al VII-lea. Foarte probabil urmaşii celor din L_3 sau L_4 au locuit în L_7.

Locuinţa L_7 este de tipul bordeielor semiîngropate, de formă pătrată în plan orizontal, cu laturile de 3,20x3,30 m şi podeaua la –0,45-0,50 m faţă de nivelul de construcţie. În cele patru colţuri ca şi pe mijlocul laturii de nord-vest s-au găsit gropi în care au fost fixate furcile pentru

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

susţinerea pereţilor şi acoperişului. Aceste gropi au diametrul de cca. 0,30 m şi se adânceau faţă de podea cu cca. 0,20 m. Spre colţul de nord al podelei, la cca. 0,70 m faţă de latura de nord-vest şi 0,80 m faţă de latura de nord-est, s-a găsit vatra unui cuptor din bolovani de râu şi piatră spartă. Gura cuptorului era spre mijlocul locuinţei, iar vatra cuptorului, puternic arsă şi uşor albiată faţă de podea. Cuptorul era distrus aproape în întregime şi pietrele răvăşite pe o mare suprafaţă. Intrarea nu s-a surprins cu certitudine, dar probabil s-a aflat pe latura de sud-est, în faţa gurii cuptorului.

Inventar. În pământul de umplutură, şi mai ales printre pietrele prăbuşite şi împrăştiate de la cuptor, s-au găsit 22 de fragmente ceramice şi un vas mic întreg. Vasul mic, un păhărel, găsit pe podea sub pietrele prăbuşite de la cuptor, era lucrat cu mâna, din pastă poroasă. Are pereţii aproape drepţi şi buza puţin răsfrântă. În partea superioară paharul prezintă doi butoni (fig. 94/6).

Cele 22 de fragmente ceramice provin din vase borcan, lucrate cu mâna din pastă grosieră. Aceste vase borcan sunt de dimensiuni mici şi mijlocii, având gura mai largă decât baza, care este uneori îngroşată. Buzele vaselor sunt mai mult sau mai puţin răsfrânte (fig. 82/5; 87/13). S-a găsit şi un fragment de tipsie, de culoare cărămizie.

Printre pietrele prăbuşite, pe vatra cuptorului, s-a găsit un fragment dintr-o greutate de lut, aproximativ tronconică, neglijent lucrată, având spre capăt un orificiu.

Locuinţa nr. 8, (fig. 23/4), a fost surprinsă şi dezvelită în 1972, spre capătul de vest al secţiunii XVI. Este un bordei semiîngropat, de formă pătrată în plan orizontal, cu laturile de 3,55x3,60 m, având colţurile rotunjite. Podeaua se afla la cca. -0,50-0,55 m faţă de nivelul de călcare din sec. V-VII. Înspre latura de sud, dar la distanţă mare de pereţi, s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu şi piatră spartă. Bolta şi pereţii cuptorului erau prăbuşiţi, pietrele împrăştiate pe o mare suprafaţă din podea. Vatra de formă ovală era albiată puţin în podea. Cuptorul avea gura spre latura de vest a locuinţei. Pe această latură s-a aflat probabil şi intrarea.

Inventar. În pământul de umplutură, şi mai ales printre pietrele răvăşite de la cuptor, s-au găsit 20 de fragmente ceramice. Majoritatea fragmentelor (95%) provin din vase borcan lucrate cu mâna din pastă grosieră. Sunt borcane de mărime mică şi mijlocie, având corpul zvelt sau

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

bombat, buza răsfrântă şi arcuită, mai mult sau mai puţin (fig. 83/3, 5; 85/19-22; 87/4), iar baza mult mai groasă decât pereţii vaselor (fig. 84/9, 16). Un fragment din gura unui vas borcan este ornamentat cu alveole pe buză (fig. 83/5; 88/2). S-au găsit şi două fragmente de tipsie, din exemplare cu marginea scundă, puţin răsfrântă (fig. 86/11; 88/13).

Alături de ceramica lucrată cu mâna, s-au găsit şi câteva fragmente din vase lucrate la roată. Se remarcă un fragment din gura unui vas borcan mare, de provizii, confecţionat la roată din pastă cu nisip în compoziţie, de culoare cărămizie. După profilul buzei şi compoziţia pastei, vasul din care provine acest fragment se dovedeşte a fi de tradiţie Sântana de Mureş. Din inventarul acestei locuinţe mai fac parte şi două cuţite din fier, dintre care unul întreg (fig. 62/1), iar al doilea fragmentar (fig. 62/15).

Locuinţa nr. 9, (fig. 24/1), a fost descoperită spre mijlocul secţiunii XX, săpată în 1973, la 31,50 m de la capătul de est al secţiunii. Este o locuinţă de tipul celor cu podeaua mai puţin adâncită faţă de nivelul de construcţie, un bordei semiîngropat, podeaua aflându-se la cca. –0,30 m faţă de nivelul de construcţie. În plan orizontal, partea adâncită în pământ avea o formă uşor trapezoidală, cu laturile de sud şi vest de câte cca. 3,10 m, iar laturile de nord şi est de câte cca. 3,35 m. În colţul de nord al podelei, respectiv al încăperii, a fost construit un cuptor din pietre fixate cu pământ. Pentru realizarea cuptorului s-a folosit o cantitate mare de pietre. Pietrele de la baza cuptorului erau de dimensiuni mari, unele atingând 0,35-0,45 m. Pentru bolta cuptorului s-au folosit bolovani mai mici. La baza cuptorului grosimea pereţilor era de cca. 0,30-0,35 m. În exterior cuptorul avea o formă aproximativ circulară, de potcoavă. Pereţii cuptorului în interior delimitau o vatră de formă ovală, puţin albiată în podea. Gura cuptorului era orientată spre interiorul locuinţei, respectiv spre latura de sud. Pietre răvăşite din boltă şi pereţii cuptorului, precum şi resturi de bârne carbonizate, s-au găsit aproape pe toată suprafaţa podelei. Este posibil ca unele pietre descoperite pe podea să fi fost puse iniţial peste acoperişul din păioase, pentru fixarea acestuia. Nu s-a surprins o intrare amenajată special. Având în vedere diferenţa mică, dintre nivelul de construcţie şi podeaua locuinţei, de cca. 0,30 m, probabil se păşea direct, din afară în interiorul locuinţei. Resturile de cărbune răspândite pe podea, în special spre pereţii locuinţei, provin din bârnele folosite pentru realizarea pereţilor şi acoperişului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Faptul că asemenea bucăţi de cărbuni s-au găsit pe toată adâncimea gropii bordeiului semiîngropat, ne determină să credem că, în acest caz, întreaga adâncime a pereţilor a fost pardosită cu bârne. Marea cantitate de cărbuni şi arsură ne face să considerăm că această locuinţă a fost distrusă prin incendiu.

Inventar. În pământul de umplutură şi pe podeaua locuinţei s-au găsit mai multe fragmente ceramice, majoritatea provenind din gura unor vase borcan, lucrate manual, dintr-o pastă cu cioburi în compoziţie. Foarte rar în pasta din care au fost confecţionate aceste vase apare şi nisip sau microprundişuri, provenind probabil din compoziţia naturală a lutului, fără a fi vorba deci de un amestec intenţionat. Fundurile acestor vase borcan sunt, în majoritate, drepte, rareori prezintă un început de talpă (fig. 84/7).

Fragmentele provenind din partea superioară a vaselor ne indică borcane, cu gura largă, buza răsfrântă mai mult sau mai puţin (fig. 83/2, 7, 16; 85/26; 86/6; 88/5). Interesant este un fragment din gura unui vas borcan, lucrat cu mâna, din pastă grosieră, cu cioburi în compoziţie, având buza puţin răsfrântă. Pe fragmentul păstrat se observă mai multe incizii executate în pasta crudă a vasului, înainte de ardere. Este posibil să ne aflăm în faţa unor figuri animaliere stilizate (?) şi altor semne mai greu de interpretat (fig. 84/5; 88/3). În dreapta fragmentului se observă un cap de cal suficient de bine reprezentat. În faţă un semn în formă de trompă (?), iar deasupra aproape de buza vasului mai multe linii scurte, dispuse aproximativ vertical, un fel de răboj (?). În partea de jos a fragmentului păstrat se observă alte linii incizate, greu de interpretat. Singura reprezentare aproape sigură rămâne capul de cal[3].

Locuinţa nr. 10, (fig. 22/2; 24/2), a fost descoperită, în 1973, tot în secţiunea XX, la cca. 15 m spre vest de L_9. Este un bordei semiîngropat având în plan orizontal forma unui trapez cu laturile paralele de 3,80 şi 4,70 m, celelalte două laturi fiind de 3,50 şi respectiv 3,80 m. Podeaua

[3] Anterior aceste semne au fost interpretate ca reprezentând alte animale şi datorită unui desen conţinând unele mici inexactităţi. Cf. I. Mitrea, **Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpaţi şi Siret în secolele VI-IX e.n.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 119 şi Pl. XXVI/3. Reanalizarea fragmentului ceramic a dus la corectarea desenului şi la reinterpretarea imaginii. Aprecierea că în dreapta fragmentului ceramic este redat un cap de cal a fost acceptată şi de prof.univ.dr. Sergiu Haimovici, cunoscut specialist în arheozoologie, care a văzut imaginea în discuţie (foto şi desen), în ziua de 11 martie 2000. Despre celelalte semne incizate nu s-a putut pronunţa.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

locuinţei se afla la cca. –0,55-0,60 m faţă de nivelul de construcţie. În colţurile rotunjite ale gropii bordeiului semiîngropat s-au găsit gropi în care au fost fixate furcile pentru susţinerea pereţilor şi acoperişului. Aceste gropi au diametrul de cca. 0,25-0,45 m şi se adânceau cu 0,25-0,40 m faţă de nivelul podelei. Spre colţul de nord-vest, mai aproape de latura de nord a locuinţei, s-a găsit un cuptor din pietre, având gura orientată spre mijlocul locuinţei, respectiv spre latura de sud. Cuptorul, în exterior de formă aproximativ paralelipipedică, avea pereţii groşi, arcuiţi în interior, delimitând o vatră uşor ovoidală, puternic arsă şi puţin albiată în podea. În spatele cuptorului s-a păstrat o bună parte din boltă. Pe podeaua locuinţei, amenajată doar prin bătătorire, s-au găsit bucăţi de lipitură cu urme imprimate de pari şi nuiele groase, precum şi cărbuni, toate aceste elemente indicând sistemul de realizare a pereţilor.

Inventar. În umplutura locuinţei s-au găsit 62 de fragmente ceramice. Marea majoritate a fragmentelor provin din vase borcan lucrate manual, din pastă grosieră. Ca forme sunt borcane de mărime mică şi mijlocie, cu diametrul bazei de 8-10 cm şi mai rar de 14-15 cm. Gura vaselor este mai mare decât baza, buzele mai mult sau mai puţin răsfrânte (fig. 85/24-25, 29; 89/1-3; 90/4, 7). În câteva cazuri gura vaselor este aproape dreaptă, doar cu început de buză (fig. 85/23, 27-28). Baza este îngroşată (fig. 89/22, 24, 28). Vasele lucrate cu mâna sunt în general neornamentate. Pe un singur fragment, din gura unui vas, apar pe buză alveole.

Se poate aprecia că fragmentele descoperite în L_{10} provin din cel puţin 14 vase borcan.

Numeroase sunt în această locuinţă şi fragmentele de tipsii. Unele provin din exemplare cu fundul îngroşat, marginea trasă în afară, uneori mai groasă (fig. 83/9-10, 13, 15), alteori mai subţire (fig. 83/8, 11-12; 86/7-9). Unele tipsii au avut platoul uşor mai subţire decât marginea (fig. 84/11). Fragmentele descoperite provin din cel puţin 6 tipsii.

În umplutura gropii bordeiului semiîngropat s-au găsit mai multe fragmente care provin din vase borcan lucrate la roată, din pastă bună, cu nisip şi microprundişuri în compoziţie, având, după ardere, o culoare cafeniu-deschisă. Borcanele lucrate la roată sunt de mărime mică şi mijlocie, corpul uşor bombat, baza şi pereţii subţiri (fig. 83/17; 84/4, 8; 98/7). Diametrul bazei acestor borcane se situa între 8-10 cm şi mai rar 12-15 cm. Şi la vasele borcan lucrate la roată gura este mai mare decât baza. Buzele

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

vaselor sunt răsfrânte, rotunjite (fig. 84/4, 8) sau teşite. Vasele borcan lucrate la roată sunt ornamentate cu striuri şi caneluri orizontale (fig. 84/4; 86/4-5; 87/7; 89/19; 98/7).

În unele cazuri asemenea striuri se întâlnesc până aproape de mijlocul vaselor (fig. 98/7). Vasele borcan lucrate la roată prezintă coaste în interior, mai ales la bază (fig. 83/17; 89/17, 21). Deseori fundurile vaselor lucrate la roată prezintă în exterior cercuri concentrice, de la desprinderea cu sfoara.

Pe podeaua locuinţei s-au găsit şi două fragmente din vase lucrate la roată, dintr-o pastă bună, de culoare cărămizie, fiind decorate pe umăr cu o linie incizată vălurită (fig. 84/8; 88/11). Este posibil ca cele două fragmente să provină din acelaşi vas.

După numărul fundurilor, întregi sau fragmentare, din inventarul acestei locuinţe au făcut parte 6 vase borcan lucrate la roată. Din totalul ceramicii din această locuinţă, 77% reprezintă ceramica lucrată cu mâna (vase borcan şi tipsii), iar 23 % reprezintă ceramica lucrată la roată.

Din inventarul locuinţei mai fac parte o fusaiolă bitronconică (fig. 69/3) şi două ace din os. La unul dintre ace nu s-a păstrat urechea, capătul fiind lăţit şi deformat (fig. 75/7). La al doilea ac capătul iniţial cu urechea s-a rupt, realizându-se apoi o altă ureche (fig. 75/2).

Locuinţa nr. 11, (fig. 24/4), a fost descoperită în 1974 la capătul de est al secţiunii XXIII. Este o locuinţă de tipul celor cu podeaua mai puţin adâncită faţă de nivelul de construcţie. În plan orizontal are o formă dreptunghiulară, cu laturile de 3,50x3,80 m, şi colţurile uşor rotunjite. Podeaua se afla la cca. –0,30-0,35 m faţă de nivelul de construcţie. Spre mijlocul podelei s-au găsit resturile unei vetre din pământ şi bolovani, cu dimensiunile de 1,00x0,60 m. Marginile vetrei au fost întărite cu pietre fixate cu pământ.

Inventar. Materialul aflat în această locuinţă este sărăcăcios, doar câteva fragmente ceramice din vase borcan lucrate cu mâna din pastă grosieră. Sunt borcane de mărime mijlocie, cu baza îngroşată, buza răsfrântă (fig. 89/10-11; 90/1). Unele buze sunt ornamentate cu crestături (fig. 86/1).

Având în vedere inventarul sărac, putem presupune că această locuinţă a fost părăsită, din motive necunoscute, împrejurare în care s-au luat vasele şi obiectele ce mai puteau fi folosite, având în vedere greutatea procurării acestora.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Locuinţa nr. 12, (fig. 24/3; 43/1), a fost dezvelită în 1974, spre capătul de vest al secţiunii XXV. Este rectangulară în plan, având colţurile mult rotunjite, iar laturile de cca. 3,00x3,50 m. Podeaua, amenajată prin bătătorire şi albiată spre mijloc, se află la cca. 0,75 m faţă de nivelul de construcţie. Ne aflăm deci în faţa unui bordei.

Pe latura de NV, mai aproape de colţul de nord al locuinţei, a avut un cuptor din lut, de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului. Cuptorul avea o vatră aproximativ circulară, cu diametrul de 1,40x1,20 m. Bolta avea o înălţime de cca. 0,30-0,35 m. Vatra cuptorului, supraînălţată cu 0,35 m faţă de podea, era puternic arsă, ca şi pereţii. În mijlocul jumătăţii de est a bordeiului, foarte aproape de latura de est, a fost un cuptor din pietre fixate cu lut. În exterior avea o formă paralelipipedică. Gura cuptorului din pietre, ca şi gura cuptorului din lut, erau situate spre latura de sud a locuinţei, unde probabil se afla intrarea.

Vatra cuptorului din pietre, ovoidală, era puternic arsă şi foarte puţin albiată în podea. Spre mijlocul podelei, dar în apropiere de cuptorul din pietre s-au găsit gropile unor pari, adânci de 0,20-0,25 m, dispuse pe două rânduri. Este posibil ca aceste gropi să indice locul în care au fost fixaţi parii pentru realizarea unei lavite din lemn (un fel de "bancă din lemn"). Înspre latura de nord, între cele două cuptoare, s-a găsit o groapă cu diametrul de 0,12 m şi o adâncime de 0,25 m. Probabil în această groapă a fost fixat un stâlp pentru susţinerea acoperişului.

Inventar. În umplutura de pământ a bordeiului s-au găsit mai multe fragmente ceramice, în majoritate provenind de la vase borcan lucrate cu mâna, din pastă grosieră. Baza acestor vase borcan este mai groasă (fig. 89/15, 18), uneori cu un început de talpă (fig. 89/15). Gura vaselor este mai largă decât baza, iar buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 86/3; 87/8, 10; 88/8-9; 89/4-8), corpul vaselor este deseori mai bombat, cu umerii conturaţi (fig. 95/6). Mai multe fragmente provin din acelaşi vas borcan, care aproape s-a întregit (fig. 94/3; 98/4). Acest vas prezintă pe umăr un mic buton.

Ceramica lucrată la roată este reprezentată de un fund de vas, confecţionat dintr-o pastă nisipoasă, fină, de un alb murdar, având în compoziţie nisip feruginos. În interior, ca şi în exterior, prezintă coaste (fig. 88/14). Acest fragment provine dintr-un vas lucrat la roată, din caolin, şi reprezintă mai mult ca sigur un import din zona sud-dunăreană, respectiv din Dobrogea.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În apropierea vetrei s-au găsit două fusaiole, din care una fragmentară, din pastă cu nisip în compoziţie (fig. 69/5, 7) şi o cataramă din fier, fragmentară (fig. 64/5).

Locuinţa nr. 13, (fig. 26/1), a fost descoperită spre capătul de vest al secţiunii XXIII, în 1974. Este o locuinţă de dimensiuni mai mari, de forma unui trapez, în plan orizontal, cu laturile paralele de cca. 3,60x5,00 m, iar celelalte două laturi de 3,25 şi respectiv 3,50 m. Podeaua amenajată prin bătătorire se afla cu cca. 0,45 m mai adâncă faţă de nivelul de construcţie.

În colţul de nord-est al bordeiului semiîngropat, a fost găsit un cuptor din bolovani de râu, piatră spartă şi conglomerate cu liant calcaros rezistent. În plan orizontal cuptorul avea formă aproximativ pătrată. În exterior apărea sub forma unui paralelipiped. În interior, pereţii cuptorului delimitau o vatră circulară, cu diametrul de 0,75 m, puternic arsă şi puţin albiată. Pereţii cuptorului erau groşi, mai ales în spate unde au fost folosiţi mulţi bolovani şi conglomerate.

În apropiere de latura de vest s-a găsit o vatră simplă, din pământ, uşor albiată în podea. În jurul arsurii s-au găsit mai multe fragmente dintr-o "vatră portativă", circulară. Vatra avea forma unei tipsii mari, cu fundul şi marginea groase de cca. 0,04 m, diametrul maxim de 0,57 m, iar bordura în exterior înaltă de 0,11 m (fig. 135/2).

Inventar. Pe lângă "vatra portativă" menţionată deja, din inventarul acestei locuinţe mai fac parte numeroase fragmente ceramice şi alte obiecte. Menţionăm o mare cantitate de fragmente ceramice, provenind din vase lucrate cu mâna şi la roată.

Vasele borcan lucrate cu mâna au fost realizate dintr-o pastă grosieră, sunt de mărime mijlocie şi mai rar de dimensiuni mici, cu corpul zvelt, alungit sau uşor bombat. Aceste vase au baza groasă, diametrul gurii mai mare decât baza, buza uneori răsfrântă (fig. 83/4; 84/6; 85/30-31; 86/2, 10; 89/13-14; 91/4-6, 13), alteori aproape dreaptă şi subţiată (fig. 89/12). Vasele borcan lucrate cu mâna din această locuinţă nu prezintă ornamente.

Pe lângă vasele borcan, lucrate tot cu mâna, din pastă grosieră au fost confecţionate şi tipsiile. Acestea au baza îngroşată (fig. 84/12-13, 15) şi mai rar subţire (fig. 83/14; 90/15). Marginea tipsiilor este uneori răsfrântă (fig. 84/13, 15; 90/15), dar sunt şi exemplare cu marginea dreaptă (fig. 84/12) sau trasă uşor în interior. Pe un fragment de tipsie,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

găsit lângă cuptorul din pietre, pe buză a fost realizat un ornament din crestături.

Alături de ceramica lucrată cu mâna s-au găsit şi câteva mici fragmente din vase lucrate la roată, din pastă nisipoasă, ornamentate cu benzi mai înguste sau mai late din striuri orizontale.

Mai menţionăm două fusaiole bitronconice (fig. 69/2, 6). Pe podea s-au găsit două ace din os, unul întreg (fig. 75/9), iar al doilea rupt la jumătatea urechii. În faţa cuptorului din pietre s-a găsit o săgeată din fier, cu trei aripioare, de tip "avaric" (fig. 63/1; 80/3).

Locuinţa nr. 14, (fig. 25/1; 26/2), a fost surprinsă parţial la capătul de est al secţiunii XXVII, săpată în 1975. Suprafaţa întregii locuinţe a fost dezvelită prin săparea unei casete pe latura de nord a secţiunii menţionate. Este un bordei, cu laturile de nord şi sud de 4,40 şi respectiv 3,75 m, iar cele de est şi vest de 4,20 m şi respectiv 4,00 m. Latura de est era uşor arcuită, iar colţurile gropii bordeiului erau rotunjite. Podeaua bordeiului amenajată prin bătătorire se afla la –0,75 m spre marginea de est şi –1,00 m spre latura de vest. Intrarea se afla pe mijlocul laturii de sud. În acest bordei s-au găsit trei instalaţii de foc, pentru încălzit şi prepararea hranei, respectiv două cuptoare din lut, de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului, şi o vatră simplă.

Aproximativ pe la mijlocul laturii de nord s-a găsit un cuptor cotlonit, având corpul în afara gropii bordeiului, doar gura intrând puţin în interior. Vatra cuptorului este uşor ovală cu diametrul mare de 1,10 m, iar cel mic de 0,85 m. Bolta cuptorului era prăbuşită. După linia curburii pereţilor păstraţi se pare că înălţimea interioară a bolţii nu depăşea 0,35 m. Grosimea arsurii pereţilor era de 3-4 cm, iar vatra, arsă la roşu-cărămiziu, se afla cu cca. 0,20 m mai sus decât podeaua locuinţei. Pe vatra cuptorului nr. 1, aproximativ pe mijloc, s-a găsit un fund de vas borcan, lucrat cu mâna din pastă grosieră.

Pe latura de vest a bordeiului, mai aproape de colţul de sud, a fost descoperit un al doilea cuptor, tot de tipul celor cotlonite, având o vatră de formă uşor ovală, cu diametrele de 1,05x0,95 m. Pereţii cuptorului, ca şi vatra acestuia, erau puternic arşi. Partea centrală a bolţii cuptorului era prăbuşită. Înălţimea interioară a cuptorului era de cca. 0,40 m. Gura cuptorului nr. 2, largă de 0,50 m şi orientată spre mijlocul locuinţei, era cu 8-10 cm mai sus decât podeaua bordeiului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Spre latura de est a încăperii s-au găsit mai multe pietre, cărbuni, fragmente ceramice şi oase de animale. Aceste pietre răvăşite, ca şi pământul de umplutură căzut peste ele, acopereau o vatră simplă, deschisă. Vatra, de formă ovală, era puţin albiată, adâncindu-se spre mijloc cu 10-12 cm faţă de nivelul podelei. Vatra a fost amenajată direct pe podea, marginile fiind întărite cu bolovani. Aceşti bolovani, prin încălzire, aveau şi rolul de a degaja căldură în interiorul locuinţei.

Printre pietrele răvăşite de la vatră s-au găsit câteva fragmente ceramice provenite din vase borcan lucrate cu mâna şi la roată.

Inventar. Materialul găsit este sărac, ceea ce ne face să credem că locuinţa a fost părăsită la un moment dat, împrejurare în care vasele întregi şi alte obiecte ce puteau fi folosite au fost luate de proprietari. Aşa cum s-a menţionat deja, pe vatra cuptorului nr. 1 s-a găsit un fund de vas borcan lucrat cu mâna, iar în zona vetrei deschise câteva fragmente din vase borcan lucrate cu mâna şi la roată. Vasele borcan lucrate cu mâna, din pastă poroasă, au buza uşor răsfrântă (fig. 91/2-3) şi fundurile mai groase decât pereţii vasului (fig. 93/10).

Tot din pastă grosieră au fost lucrate şi tipsiile din care s-au găsit două fragmente mici. Mai numeroase decât fragmentele din vasele borcan lucrate cu mâna sunt fragmentele din vase borcan lucrate la roată, dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie. Aceste vase au culoarea cărămizie, sau maronie, fiind decorate cu striuri vălurite (fig. 90/6, 8; 93/2).

În zona vetrei deschise s-a găsit un fragment din gura unui vas lucrat la roată, din pastă fină, nisipoasă, de culoare cărămiziu deschisă, având o toartă (fig. 90/2). Este un vas de tipul amforetelor. Un alt fragment, din umărul aceluiaşi vas, este ornamentat cu striuri vălurite (fig. 90/5). Tot în zona vetrei deschise s-a găsit şi un fragment dintr-un vas lucrat la roată, decorat cu striuri drepte sub buză (fig. 93/1). Vasele lucrate la roată prezintă coaste în interior, iar unele funduri au în exterior cercuri concentrice de la desprinderea cu sfoara. Din inventarul locuinţei mai face parte o fusaiolă bitronconică (fig. 69/4).

Locuinţa nr. 15, (fig. 25/2; 26/3), a fost surprinsă în 1975, spre mijlocul secţiunii XXVIII, fiind dezvelită în întregime prin săparea unor casete pe laturile de sud şi nord ale secţiunii.

Este un bordei de formă dreptunghiulară în plan orizontal, având colţurile mult rotunjite. Are laturile lungi, respectiv cele de est şi vest, de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cca. 5,00 şi 5,60 m, iar cele scurte, de sud şi nord, de cca. 4,00 şi 3,80 m. Podeaua se afla la cca. –1,05 m faţă de nivelul de construcţie. Pe latura de sud a avut o laviţă din lut, cruţată la săpare, mai ridicată cu cca. 0,25-0,30 m faţă de nivelul podelei.

Spre colţul de sud-est al bordeiului, la cca. 0,75 m de pereţi s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu şi piatră spartă. Cuptorul în exterior avea o formă paralelipipedică, iar în interior pereţii erau arcuiţi, delimitând o vatră rotundă, ce se albia în podea, pe mijloc, cu cca. 15 cm. Vatra cuptorului era puternic arsă pe o grosime de cca. 4 cm. În faţa gurii cuptorului, podeaua era uşor adâncită, loc în care se trăgeau cenuşa şi cărbunii, iar la cca. 1,00 m s-au găsit mai multe bucăţi dintr-o "vatră portativă", care nu s-a putut întregi.

Inventar. În umplutura gropii bordeiului, şi mai ales printre pietrele prăbuşite de la cuptor, s-au găsit mai multe fragmente ceramice. Unele provin din vase borcan, lucrate manual, din pastă grosieră. Au gura largă, răsfrântă (fig. 90/11) şi fundurile îngroşate (fig. 90/13), iar în exterior o talpă (fig. 90/9, 12, 14). Pe podea s-au găsit două fragmente dintr-un vas cu pereţii groşi, lucrat la roată, din pastă nisipoasă. Vasul de culoare cărămizie era ornamentat cu un decor din striuri adânci, largi, vălurite (fig. 87/5; 90/10). Acest fragment provine dintr-un vas de provizii, de tradiţie Sântana de Mureş. În această locuinţă s-au mai găsit şi câteva fragmente ceramice din vase borcan lucrate la roată, din pastă bună, nisipoasă, decorate în exterior cu striuri drepte şi vălurite (fig. 90/3). Între pietrele prăbuşite din cuptor s-a găsit un cuţit din fier, fragmentar (fig. 62/11).

Locuinţa nr. 16 (fig. 26/4), a fost surprinsă parţial la capătul secţiunii XXIX, iar întreaga suprafaţă a fost dezvelită prin săparea a două casete pe laturile de sud şi nord ale secţiunii. Este o locuinţă de dimensiuni mari, de formă aproximativ pătrată în plan orizontal, cu laturile de cca. 4,75 m. Podeaua era situată la –0,45-0,50 m faţă de nivelul de construcţie. Este un bordei semiîngropat. Spre colţul de sud-vest, foarte aproape de latura de sud, s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani şi piatră spartă. Pereţii cuptorului erau dărâmaţi, pietrele răvăşite. În exterior conturul cuptorului era dreptunghiular, iar în interior pereţii delimitau o vatră ovală, uşor albiată în podea. Intrarea în locuinţă se făcea pe latura de est, aproape de colţul de nord-est, unde podeaua era uşor mai ridicată.

Inventar. Deşi inventarul aflat în această locuinţă este puţin numeros, în schimb este foarte important şi valoros atât arheologic, cât şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

istoric. De data aceasta vom începe prezentarea inventarului cu cele mai importante piese, lăsând la urmă ceramica. Aproape de peretele de nord-vest al cuptorului, între pietrele prăbuşite, la nivelul podelei, în pământul amestecat cu cenuşă şi cărbuni, s-a găsit o cruciuliţă din bronz, la care trei din braţe erau păstrate, al patrulea, cu orificiul de atârnare, fiind rupt din vechime (fig. 67/2; 80/2). În spatele cuptorului s-a găsit o fibulă din fier, de tip romano-bizantin. Acul rupt s-a găsit la mică distanţă de corpul fibulei (fig. 66/5). Tot din metal, respectiv din fier, mai menţionăm un cuţit (fig. 80/8), un gravoar şi un cârlig. Dintre obiectele din lut menţionăm o fusaiolă bitronconică (fig. 70/1).

Cât priveşte ceramica s-au găsit mai multe fragmente din vase borcan, lucrate manual, din pastă grosieră, având gura largă şi buza răsfrântă (fig. 88/6; 91/1). Lângă cuptor s-au găsit două fragmente dintr-un mic castron, care s-a întregit. Castronaşul are gura trasă în interior şi buza ornamentată cu crestături (fig. 95/3). Tot din categoria ceramicii lucrate cu mâna menţionăm câteva fragmente de tipsie şi un păhărel, probabil un creuzet (fig. 94/8; 95/4). Un fragment dintr-un borcan, modelat manual, prezintă un ornament din câteva linii adâncite, dispuse vertical şi oblic (fig. 87/9).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin mai multe fragmente, dintre care trei provin dintr-un vas de provizii, de culoare cenuşie, cu buza groasă, lată, amintind de vasele de provizii de tip Sântana de Mureş. Alte fragmente provin din vase borcan, decorate cu striuri drepte (fig. 87/6) şi vălurite.

Locuinţa nr. 17 (fig. 27/1), a fost descoperită tot în 1975, în secţiunea XXIX, la vest de L_{16}. Este de tipul bordeielor semiîngropate, având latura de est şi colţul de NE mult arcuite. Laturile de vest şi sud măsoară 4,00 m şi respectiv cca. 3,75 m. Podeaua se afla la cca. -0,55-0,60 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de NE, la cca. 0,55 m de pereţi, a fost construită o vatră simplă, având bordura mărginită cu bolovani. Vatra era la mijloc albiată în podea cu 12-14 cm. Grosimea arsurii vetrei era de 6-7 cm. La sud-est de gura vetrei s-a dezvelit o groapă circulară, cu multă cenuşă în partea superioară. Adâncimea acestei gropi faţă de podea era de 0,60 m, iar diametrul de 0,55 m. Este probabil o groapă de şezut, situată în faţa vetrei. Pe podea s-au găsit şi două gropi de stâlpi, una se adâncea doar cu 0,12 m faţă de podea, iar a doua cu 0,50 m. Diametrul celor două gropi era de cca. 0,35 m. Distanţa între marginile gropilor era de 0,80 m. Este posibil

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ca stâlpii fixaţi în aceste gropi să fi fost folosiţi la susţinerea acoperişului, dar mai probabil ni se pare să fie de la un război de ţesut vertical[4].

Inventar. În groapa bordeiului, mai ales în zona vetrei, s-au găsit mai multe fragmente din vase borcan, lucrate cu mâna, din pastă grosieră (fig. 91/19; 93/15, 17). Din categoria ceramicii lucrate la roată s-a găsit un mic fragment dintr-un borcan, prezentând coaste vizibile în interior. Din fier menţionăm un cuţit aproape întreg (fig. 60/7) şi un fragment din lama unui cuţit, o cataramă (fig. 64/4), un mic gravoar şi o cange (?) (fig. 63/6).

Locuinţa nr. 18, (fig. 27/2), a fost descoperită în 1976. Surprinsă parţial în secţiunile XXXIII şi XXXIV, a fost dezvelită în întregime în caseta săpată între cele două secţiuni. Podeaua se afla la cca. 0,75-0,80 m faţă de nivelul de construcţie, deci poate fi considerată un bordei.

În plan orizontal are o formă aproape pătrată, cu laturile de cca. 3,50-3,75 m. Mai aproape de latura de nord, la cca. 0,55 m de perete, a fost realizată o vatră simplă, având marginile înconjurate de bolovani, de mici dimensiuni. Vatra avea o formă aproximativ dreptunghiulară, colţurile din spate uşor rotunjite. Mijlocul vetrei era puţin albiat faţă de nivelul podelei. Această albiere, ca şi în alte cazuri, s-a realizat în timp, prin răzuitul repetat pentru scoaterea cenuşii. Grosimea arsurii vetrei era de cca. 3,3-3,5 cm. Sub această arsură pământul era ars la roşu-cărămiziu încă 3-4 cm.

Inventarul aflat în această locuinţă este sărac, constând din fragmente ceramice. Cele mai multe provin din vase borcan, lucrate manual, din pastă grosieră. Aceste vase au gura largă şi buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 93/7). Din aceeaşi pastă grosieră au fost lucrate şi tipsiile, din care s-au găsit mai multe fragmente. Sunt tipsii cu platoul gros, marginea uşor arcuită în interior (fig. 93/14). În marginea vetrei s-a găsit un fragment din gura unui vas, probabil un castron, care are gura trasă în interior, iar buza ondulată din interior spre exterior şi invers (fig. 91/12).

Locuinţa nr. 19, (fig. 27/3), descoperită în 1977, este un bordei, de mari dimensiuni. Bordeiul surprins în secţiunea XXX, a fost dezvelit în

[4] Stelian Dumistrăcel, **O problemă de etnoarheologie: argeaua de ţesut în locuinţe din sec. I-XI pe teritoriul României**, în *Revista de etnografie şi folclor*, 34, 1989, 4, p. 339.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

întregime prin săparea unor casete pe laturile de nord şi sud ale secţiunii. În plan orizontal groapa bordeiului are o formă uşor trapezoidală şi colţurile mult arcuite. Latura de sud, cea mai mare, pe mijlocul căreia se afla intrarea în locuinţă, are aproape 5,00 m, iar latura de nord, care este cea mai scurtă avea cca. 3,75 m. Latura de vest avea cca. 3,85 m, iar cea de est cca. 4,00 m. Adâncimea gropii bordeiului creşte de la cca. 0,75 m spre latura de est, la –1,30 m spre latura de vest şi –1,50 m spre latura de sud.

De la peretele de nord, pe o lăţime ce variază de la vest la est, de la 0,70 m la 1,30 m, a fost cruţată la săpare o laviţă din pământ, mai înaltă cu cca. 0,55-0,60 m faţă de adâncimea maximă a podelei.

Pe mijlocul laturii de vest s-a descoperit un cuptor de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului. Corpul cuptorului era situat în afara perimetrului rectangular al gropii bordeiului. Gura cuptorului, mai largă şi întărită cu bulgări din conglomerate cu prundiş, pătrundea puţin în interiorul încăperii bordeiului. Câteva pietre s-au găsit şi în interiorul cuptorului. Vatra cuptorului, circulară, cu diametrul de cca. 1,25 m, se înalţa faţă de podea cu 0,75 m, uşurând mult accesul la gura şi interiorul cuptorului. Vatra cuptorului, lutuită, era arsă pe o grosime de 5 cm. Pământul de sub vatră era ars puternic, la roşu-cărămiziu, pe o adâncime de 10-12 cm.

Bolta cuptorului era prăbuşită în mare parte. Pe baza curburii pereţilor se poate aproxima înălţimea bolţii în interior, la cca. 0,40 m.

Aproape de laviţa din lut cruţat a fost construit un cuptor din pietre, având spatele spre laviţă, iar gura spre latura de sud, respectiv spre intrarea în bordei. Cuptorul din pietre avea în exterior o formă paralelipipedică, pereţii groşi, delimitând în interior o vatră ovoidală, albiată în podea cu cca. 0,15 m. În faţa gurii cuptorului se afla groapa cenuşarului, adâncă de cca. 0,25 m faţă de podea. Între cuptor şi latura de sud a bordeiului s-au găsit câteva pietre mari, unele având până la 0,40 m lungime, care provin din pereţii cuptorului.

Inventar. Exceptând câteva bucăţi de zgură, aflate mai ales în faţa gurii cuptorului din lut, inventarul acestei locuinţe este format doar din ceramică.

Mai multe fragmente ceramice provin din vase borcan, confecţionate manual, din pastă grosieră. Aceste vase au gura largă, buza răsfrântă mai mult (fig. 93/4) sau mai puţin şi fundurile mai groase decât

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pereţii (fig. 91/15). Un fragment are buza uşor lăţită amintind de vasele de provizii din perioada anterioară (fig. 91/17).

Tot manual, din aceeaşi pastă grosieră, au fost lucrate şi tipsiile, având platourile groase, marginea arcuită şi subţiată (fig. 91/14; 93/16).

Din categoria ceramicii lucrate la roată menţionăm câteva fragmente provenind din vase borcan, realizate dintr-o pastă nisipoasă, aspră, ornamentate cu striuri drepte (fig. 91/11) sau striuri vălurite (fig. 91/8). În pământul de umplutură, ca şi în cazul celorlalte locuinţe, s-au găsit oase de animale şi păsări domestice.

Locuinţa nr. 20, (fig. 27/4), a fost descoperită în 1977, în secţiunile XXX şi XXXI precum şi în spaţiul dintre cele două secţiuni. Este un bordei semiîngropat, având laturile de cca. 3,50x3,75 m. Podeaua se adâncea cu cca. –0,30-0,40 m faţă de nivelul de construcţie. Spre latura de vest, s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu şi pietre sparte. Pietrele din pereţii cuptorului erau răvăşite aproape pe întreaga suprafaţă a locuinţei[5]. În exterior, cuptorul a avut o formă paralelipipedică, baza sa fiind dreptunghiulară. În interior, pereţii delimitau o vatră ovoidală, puţin albiată în podea. Gura cuptorului era îndreptată spre latura de est, unde se afla şi intrarea în locuinţă.

Inventar. În groapa bordeiului semiîngropat s-au găsit mai multe fragmente din vase borcan lucrate cu mâna din pastă grosieră, unele având gura puţin răsfrântă şi buza teşită (fig. 91/18). Câteva fragmente provin din vase borcan lucrate la roată, din pastă nisipoasă, decorate cu striuri drepte (fig. 91/7, 9-10). Un fragment provine din gura unui vas, lucrat la roată, având buza răsfrântă, carenată, iar pe umărul vasului un decor vălurit. Vasul a fost lucrat dintr-o pastă bună cu nisip fin în compoziţie, după ardere având culoarea cărămizie (fig. 93/6). De menţionat şi un fragment din gura unui vas mare, de provizii, lucrat la roată, din pastă nisipoasă, cu pereţii mai groşi, având gura uşor răsfrântă, buza lăţită amintind de vasele de provizii de tip Sântana de Mureş (fig. 100/3).

[5] Nu este exclus ca unele pietre, aflate pe podeaua locuinţei, să provină de pe acoperiş. Peste acoperişul din păioase, pentru fixare, se puneau bolovani. Prin prăbuşirea acoperişului aceşti bolovani ajungeau în diferite locuri de pe podeaua locuinţei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Locuinţa nr. 21, (fig. 28/2), cercetată în 1977, a fost descoperită spre capătul de vest al secţiunii XXX. Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, având laturile de nord şi sud de 2,80 şi respectiv 3,25 m, iar cele de est şi vest de câte 3,30 şi 3,50 m. Podeaua, amenajată prin bătătorire, se afla la cca. –0,40 m faţă de nivelul de construcţie. Spre mijlocul laturii de sud, aproape de peretele locuinţei a fost amenajată o vatră simplă din pământ şi bolovani. Vatra, de formă ovală, alungită, arsă puternic şi puţin albiată în podea, avea gura orientată spre latura de vest a locuinţei. Pe podea, mai ales în zona vetrei, s-au găsit bolovani de dimensiuni mici, cărbuni, fragmente ceramice şi câteva oase de animale. Câteva pietre s-au găsit răspândite pe podea până spre peretele de nord, respectiv în partea opusă vetrei[6].

Inventarul aflat în această locuinţă este sărac. Menţionăm câteva fragmente din vase borcan, confecţionate manual, din pastă grosieră, având cioburi în compoziţie. Fundurile acestor borcane sunt îngroşate (fig. 101/24), gura mai largă, buza uneori arcuită mult (fig. 93/3; 100/5; 101/1) sau doar uşor trasă în afară (fig. 92/1). Din aceeaşi pastă grosieră s-au confecţionat şi tipsiile. Pe podea s-au găsit două fragmente de tipsie, care provin din acelaşi exemplar, având marginea trasă mult în afară (fig. 93/11).

Locuinţa nr. 22, (fig. 28/1), a fost descoperită în 1978, spre marginea de nord-vest a aşezării, în secţiunea XLIII. Este o locuinţă de mari dimensiuni, de tipul bordeielor semiîngropate, având laturile de cca. 3,80x4,76 m. Partea săpată în pământ avea colţurile mult rotunjite şi se adâncea cu cca. –0,45-0,65 m faţă de nivelul de construcţie. În colţul de nord-est, în partea mai joasă a terenului s-a surprins intrarea în bordei[7],

---

[6] Şi în acest caz, ca şi în altele asemănătoare, considerăm că este valabilă ipoteza enunţată anterior, adică aceşti bolovani au fost iniţial puşi peste acoperişul realizat din păioase. Cât priveşte oasele de animale şi păsări, acestea apar, în proporţii diferite în toate locuinţele. În cazul în care s-au găsit foarte multe oase în acelaşi complex, avem dovada, că după abandonarea locuinţelor, gropile acestora erau folosite drept gropi menajere.

[7] Intrarea se amplasa, în primul rând, în raport cu poziţia terenului, fiind situată în partea cea mai joasă, evitând pătrunderea apelor de la ploi în interiorul locuinţei. Aşa se explică faptul că, în funcţie de panta terenului, avem intrări

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

formată dintr-un prag, mai ridicat cu 0,15 m faţă de podea şi lat de 0,90 m. Treapta se afla la –0,85 m, iar podeaua la –1,00 m, faţă de nivelul actual al terenului.

La cca. 1,15 m de laturile de sud şi vest, au fost descoperite resturile unui cuptor, din pietre, având gura orientată spre nord. La baza cuptorului s-au folosit bolovani mai mari. În exterior baza cuptorului era dreptunghiulară. În interior, pereţii cuptorului delimitau o vatră de formă ovoidală, mult alungită, uşor albiată şi puternic arsă.

Inventar. În umplutură, şi mai ales printre pietrele prăbuşite de la cuptor, s-au găsit mai multe fragmente ceramice, majoritatea provenind din vase borcan, lucrate cu mâna, din pastă grosieră, cu cioburi în compoziţie. Sunt vase de mărime mică şi mijlocie, cu fundurile îngroşate (fig. 100/12) având gura mai largă decât baza, iar buza mai puţin sau mai mult răsfrântă (fig. 93/12). Între pietrele prăbuşite s-a găsit un vas întregibil, de mărime mijlocie, având umărul bine conturat, gura mai largă decât baza vasului, iar buza arcuită în exterior (fig. 94/4; 95/2). S-au găsit şi două fragmente de tipsie, de tipul cu marginea răsfrântă. Unul din fragmente este decorat cu alveole pe buză.

Din categoria ceramicii lucrate la roată, s-a găsit un singur fragment din corpul unui vas borcan, confecţionat din pastă cu nisip în compoziţie. Având în vedere că acest fragment s-a găsit în partea superioară a umpluturii nu este exclus să fi fost antrenat din nivelul mai vechi al aşezării, datat în sec. V-VI.

În umplutura gropii bordeiului s-au găsit şi trei fragmente din lame de cuţit, slab conservate.

Locuinţa nr. 23, (fig. 28/3), a fost descoperită în 1979, în secţiunea XLIV, la 92 m spre vest faţă de capătul estic al secţiunii. Este un bordei, de formă dreptunghiulară în plan, având colţurile mult rotunjite, laturile mici, respectiv de est şi vest, de câte 3,00 şi 3,25 m, iar cele de nord şi sud de câte 4,50 şi respectiv 4,60 m.

Podeaua amenajată prin bătătorire se afla la cca. –0,70-0,80 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de NE la cca. 0,75 m de pereţii

situate spre toate punctele cardinale. În ansamblu, aşezarea fiind situată pe pantele din jurul izvoarelor, locuinţele erau protejate natural de vânturile puternice, mai ales de cele dinspre nord-nord-est.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

bordeiului s-au găsit resturile unui cuptor din pietre. Pe locul în care s-a construit cuptorul, podeaua era puţin mai ridicată.

Cuptorul de formă rectangulară în plan orizontal, în spate având peretele rotunjit, delimita în interior o vatră ovoidală, uşor adâncită în podea. Gura cuptorului era orientată spre latura de sud a bordeiului, unde se afla şi intrarea în locuinţă. Pe vatra cuptorului şi printre pietrele prăbuşite s-au găsit mai multe fragmente dintr-o tavă mare, numită "vatră portativă", care s-a întregit (fig. 135/1). Forma şi dimensiunile "vetrei portative" se suprapuneau peste forma vetrei cuptorului. Această tavă mare era folosită prin fixare deasupra cuptorului.

Inventar. În umplutura bordeiului s-au găsit mai multe fragmente din vase borcan, confecţionate manual din pastă grosieră. Au gura mai largă decât baza, buza arcuită mai mult sau mai puţin (fig. 92/4; 99/6). Unul din vasele borcan a fost decorat pe buză cu alveole. Din aceeaşi pastă grosieră s-au confecţionat şi tipsiile, atestate în această locuinţă prin două fragmente. Din inventar face parte şi tava mare, menţionată mai sus. Confecţionată din pastă grosieră, are o formă ovală, cu diametrele bazei de 0,62x0,77 m. Bordura tăvii este înaltă în exterior de 0,13 m, iar în interior de 0,09 m, fiind arcuită spre interior (fig. 135/1). Din inventarul acestei locuinţe mai face parte un ac din os, la care urechea a fost ruptă din vechime (fig. 75/11).

Locuinţa nr. 24, (fig. 28/4), a fost dezvelită în 1979, tot în secţiunea XLIV, între metrii 107-111. Este un bordei semiîngropat, de formă aproximativ dreptunghiulară având colţul de vest ascuţit. Laturile de est şi vest erau de cca. 3,00 şi respectiv 4,00 m, iar cele de sud şi nord de cca. 3,75 şi 4,20 m. Colţurile gropii erau mult rotunjite. Podeaua se afla la –0,50-0,60 m faţă de nivelul de construcţie. Înspre latura de sud a avut un cuptor din bolovani şi pietre sparte. Spatele cuptorului era aproape lipit de peretele bordeiului. Gura cuptorului era orientată spre latura de nord a locuinţei. Pereţii cuptorului în interior delimitau o vatră ovoidală, alungită, puţin albiată faţă de nivelul podelei. Foarte probabil că intrarea în locuinţă era situată pe latura de nord spre colţul de vest al încăperii.

Inventarul aflat în această locuinţă este format din câteva fragmente din vase borcan lucrate cu mâna din pastă grosieră. Au gura largă, buza răsfrântă, uneori îngroşată (fig. 93/9). Tot din pastă grosieră au fost lucrate şi tipsiile. Unele au marginea scundă (fig. 101/18), sau

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

înaltă, subţiată şi aproape dreaptă în exterior (fig. 93/13), dar sunt şi fragmente din exemplare cu marginea răsfrântă (fig. 101/24). În zona pietrelor răvăşite de la cuptor s-au găsit câteva fragmente dintr-o "vatră portativă", confecţionată tot din pastă grosieră.

Locuinţa nr. 25, (fig. 29/1; 30/L_{25}), a fost descoperită în 1986, în secţiunea XLVII, unde între metrii 11,40 şi 12,30 spre peretele de sud, de la –0,40 m au apărut mulţi bolovani, în pământul de umplutură, indicând o instalaţie de foc, în fapt un cuptor din bolovani. Aproximativ pe mijlocul secţiunii s-a surprins latura de nord a unei locuinţe de tipul celor parţial adâncite în pământ. La vest de această locuinţă au apărut marginile altei locuinţe, având tot un cuptor din bolovani. Marginea de vest a locuinţei L_{25} a fost suprapusă puţin de marginea de est a locuinţei L_{26}.

Locuinţa L_{25} este un bordei semiîngropat, de dimensiuni mari, în plan orizontal având o formă rectangulară, colţurile mult rotunjite, iar laturile de vest şi est de câte 3,60 şi respectiv cca. 4,00 m, iar cele de sud şi nord de 4,00 şi 3,60 m. Podeaua locuinţei, amenajată prin bătătorire, se afla la cca. –0,40 m spre latura de est şi –0,55 m spre latura de vest, faţă de nivelul de construcţie, şi respectiv la –0,71 m spre latura de sud şi –0,78 m spre latura de nord, faţă de nivelul actual al terenului.

La colţurile de est şi vest, precum şi pe mijlocul laturilor de est şi vest s-au descoperit gropile unor furci din lemn. O groapă, indicând locul de amplasare al unei furci, s-a găsit şi aproximativ pe mijlocul laturii de nord, lipită fiind de marginea laviţei din pământ cruţat. Gropile furcilor pentru susţinerea pereţilor şi acoperişului se adânceau cu cca. –0,16-0,21 m faţă de nivelul podelei, şi aveau diametrul situat între 0,25x0,27 m şi 0,25x0,45 m. După diametrul gropilor, furcile folosite pentru susţinerea pereţilor şi acoperişului erau groase şi din esenţă moale, după cum indică câteva resturi de cărbuni.

Pe latura de nord s-a găsit o laviţă, cruţată la amenajarea părţii săpate în pământ a locuinţei, mai înaltă cu cca. 0,12 m faţă de nivelul podelei. Pornind din colţul de est, laviţa mergea până în spatele cuptorului.

Spre colţul de nord al încăperii, la mică distanţă faţă de latura de est şi cu spatele lipit de laviţa din lut cruţat, a fost construit un cuptor din bolovani de râu. De formă paralelipipedică în exterior, cuptorul în interior avea pereţii arcuiţi, delimitând o vatră ovoidală, mult albiată faţă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de nivelul podelei. Vatra cuptorului era puternic arsă. Intrarea în locuinţă se făcea pe latura de sud, unde s-a surprins o treaptă, mai înaltă cu 0,16 m faţă de podea.

Inventar. În pământul de umplutură, mai ales în zona cuptorului din bolovani de râu, s-a găsit o mare cantitate de ceramică, confecţionată manual sau la roată.

În această locuinţă predomină ceramica lucrată la roată, caz rar întâlnit la Davideni, cât şi în alte aşezări contemporane. Fragmentele descoperite provin din cel puţin opt vase borcan, dintre care două s-au întregit (fig. 94/1-2; 95/1, 5). Ceramica lucrată la roată este reprezentată de borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie şi mai rar cu microprundişuri cu bobul mai mare. Unele vase borcan au buza uşor răsfrântă (fig. 92/3, 6; 94/1; 95/5; 96/3, 5-6; 97/1-4, 6) sau trasă chiar mult în exterior (fig. 96/1-2; 97/5). Există şi vase borcan la care gura este trasă spre interior, diametrul gurii vasului fiind puţin mai mare decât diametrul bazei (fig. 94/2; 95/1; 96/4). La aceste vase în fapt fără buză, marginea gurii este subţiată şi uşor teşită. Toate vasele lucrate la roată au fost ornamentate pe umăr, începând de la gură, cu striuri sau caneluri late, drepte (fig. 92/6; 94/1-2; 95/1, 5; 96/3-5; 97/1, 3-4, 6), dar şi cu benzi de striuri vălurite (fig. 96/1-2; 97/2, 5). Vasele ornamentate cu striuri vălurite au de regulă buza răsfrântă, iar sub buză o nervură (fig. 96/1-2; 97/2, 5). În unele cazuri buza are în interior o şănţuire (fig. 97/2). Aproape toate vasele borcan, lucrate la roată, prezintă în interior "coaste" evidente. Aceste vase au fost arse în cuptoare speciale, în unele cazuri arderea s-a făcut oxidant, iar în alte cazuri a fost o ardere reducătoare. În câteva cazuri fragmentele ceramice provenind din borcane lucrate la roată prezintă urme de ardere secundară, de la folosirea acestor vase pe vatra cuptorului.

Ceramica lucrată la roată din această locuinţă, prin unele atribute intrinseci, se apropie de ceramica din secolul V d.Hr. descoperită la Mănoaia-Costişa[8] şi ceramica de la Budureasca IV, din nivelul cel mai

[8] Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu şi I. Mitrea, **Cercetările arheologice de la Mănoaia-Costişa şi contribuţia lor la cunoaşterea culturii materiale locale din sec. V-VI din Moldova**, în *Carpica*, I, 1968, p. 239-242; fig. 4/1 şi 5/1, 6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

vechi Ipoteşti-Cândeşti[9], respectiv nivelul Ia, datat cu monedă din a doua jumătate a secolului al V-lea d.Hr.[10]. Am insistat asupra ceramicii lucrate la roată descoperită în această locuinţă, menţionând şi unele analogii cu ceramica din câteva aşezări contemporane bine încadrate cronologic, pentru a dovedi începuturile primei etape din evoluţia aşezării de la Davideni, în a doua jumătate sau la sfârşitul secolului al V-lea d.Hr.

În această locuinţă s-au găsit şi fragmente din vase borcan, lucrate manual, dintr-o pastă grosieră. Aceste vase sunt arse neuniform, în "aer liber", probabil pe vatra cuptorului din locuinţă sau pe vatra cuptoarelor din lut, situate în afara locuinţelor. Aceste vase borcan au gura mai largă decât baza, buza arcuită în exterior (fig. 97/7), iar fundurile mai groase decât pereţii vasului (fig. 98/5). Menţionăm şi un vas mic, un pahar, având gura trasă în afară, confecţionat tot manual dintr-o pastă mai densă (fig. 94/5; 98/2). În interiorul paharului, mai ales pe fund, sunt prezente resturi şi pete de oxizi, indicii că a fost folosit drept creuzet.

Câteva fragmente, aflate în partea de sus a umpluturii, provin din vase borcan de mici dimensiuni, având gura trasă în interior, de aspectul unui ou tăiat (fig. 97/8). Având în vedere poziţia în care au fost descoperite, aceste fragmente probabil au fost antrenate, prin lucrările agricole, din umplutura locuinţei alăturate.

Tot din categoria vaselor lucrate cu mâna fac parte şi tipsiile, din care s-au găsit un exemplar întregibil (fig. 94/11; 98/6) şi alte câteva fragmente. Exemplarul întregibil are o formă aproximativ circulară, platoul subţire spre mijloc, mai gros spre exterior, bordura scundă, uşor ondulată, aproape dreaptă în exterior (fig. 98/6). Din inventarul acestei locuinţe mai face parte o verigă mică (cataramă ?) din fier.

Locuinţa nr. 26, (fig. 29/1; 30/L_{26}), a fost descoperită în anul 1986, în secţiunea XLVII. Marginea de est a locuinţei L_{26} se suprapune

[9] V. Teodorescu, **Despre cultura Ipoteşti-Cândeşti în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (regiunea Ploieşti)**, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 489.

[10] Idem, **Cireşanu - un aspect cultural aparţinând populaţiei daco-romane din secolul IV-V e.n. la sud de Carpaţi**, în *Studii şi Cercetări*, Ploieşti, I, 1984, p. 53.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

peste marginea de vest a locuinţei L_{25}. Podeaua locuinţei L_{26} era mai ridicată cu cca. 0,20-0,29 m faţă de nivelul podelei din L_{25}. Locuinţa L_{26} este de dimensiuni mici, având laturile situate între cca. 3,00-3,60 m. Podeaua se adâncea cu cca. 0,30-0,35 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de nord al podelei, la o distanţă de cca. 0,50 m faţă de pereţii bordeiului semiîngropat, a fost amenajat un cuptor din bolovani de râu. Cantitatea mare de pietre prăbuşite, arcuirea pereţilor în interior, păstraţi "in situ" pe o înălţime apreciabilă, ne determină să admitem că a fost un cuptor cu boltă. În exterior cuptorul avea o formă paralelipipedică, iar în interior pereţii delimitau o vatră ovoidală, puţin albiată în podeaua locuinţei. Sub crusta albicioasă a vetrei de cca. 1 cm, pământul era ars pe o adâncime de cca. 3-4 cm.

Inventarul aflat în această locuinţă este sărac. În faţa gurii cuptorului, pe podea, s-a găsit un vas parţial spart, respectiv un borcan, de dimensiuni mai mari, lucrat cu mâna, din pastă grosieră, având baza uşor îngroşată faţă de pereţii vasului, umerii bine conturaţi, chiar bombaţi, şi gura largă, buza foarte puţin arcuită (fig. 94/9; 98/1). Forma vasului este uşor asimetrică. Alte câteva fragmente ceramice provin tot din vase borcan lucrate cu mâna din pastă grosieră (fig. 106/32). Mai menţionăm un cuţit din fier, fragmentar.

Locuinţa nr. 27, (fig. 29/2; 31/1), a fost surprinsă parţial în anul 1986, în secţiunea XLVII, şi dezvelită integral în anul 1987 prin deschiderea unei casete mari pe laturile de nord şi sud ale secţiunii menţionate, între metrii 24.50 şi 30,50. Este o locuinţă de tipul celor cu podeaua mai mult adâncită, un bordei de mari dimensiuni. Pe baza observaţiilor stratigrafice s-au putu constata două faze de construcţie, respectiv faza construcţiei iniţiale şi apoi o refacere şi redimensionare a locuinţei.

Iniţial, locuinţa a avut suprafaţa de dimensiuni mai mari, laturile fiind de cca. 3.75x4.25 m, iar podeaua la cca. –0,68-0,72 m, faţă de nivelul actual al terenului. Pe mijlocul laturii de nord, care era uşor arcuită, a fost construit un cuptor din bolovani de râu cu spatele lipit de peretele bordeiului, notat C_1. Cuptorul C_1 era de mici dimensiuni, cu o vatră ovoidală, uşor albiată în podea. Sub crusta albicioasă de cca. 3,5 cm, pământul era ars la roşu-cărămiziu pe o adâncime de cca. 4,3 cm. După un timp, probabil o generaţie, bordeiul a fost refăcut, restrângându-se suprafaţa locuibilă, la dimensiunile laturilor de 3,75 şi respectiv 3,35 m,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dar adâncindu-se podeaua cu încă cca. 0,25-0,35 m, ajungându-se la –0,95-1,08 m faţă de nivelul actual al terenului. În a doua fază a fost amenajat un nou cuptor, notat C_2, situat spre colţul de nord al podelei. Este un cuptor mai mare, construit din bolovani de râu şi conglomerate cu prundiş. Pereţii interiori delimitau o vatră aproximativ ovoidală, care se adâncea puţin faţă de nivelul podelei. Sub crusta albicioasă a vetrei de 1,5 cm, urma un strat de pământ ars la roşu-cărămiziu, de cca. 3,5 cm. La acest bordei s-au găsit gropi de la furcile de susţinere a pereţilor şi acoperişului. Este posibil ca furcile de pe laturile de est şi vest să fi existat şi în prima fază de construcţie. În schimb furca de pe mijlocul laturii de nord a fost fixată în a doua fază, fiind situată în faţa gurii cuptorului C_1, abandonat în a doua etapă din existenţa bordeiului. Prin adâncirea podelei în faza a doua de folosire a locuinţei şi retragerea cu cca. 1,00 m spre sud, suprafaţa "abandonată" din prima fază apare ca o laviţă. Este posibil ca această porţiune să fi fost folosită drept laviţă în faza a doua de existenţă a bordeiului.

Atât în prima, cât şi în a doua fază de folosire a locuinţei, intrarea se făcea pe trepte situate pe mijlocul laturii de vest. Fireşte că ultima treaptă de jos, de la –0,87 m nu exista în prima fază de folosire a bordeiului. Această treaptă, în fapt un prag mai lung, s-a realizat prin cruţare în a doua fază de construcţie şi folosire a încăperii. Furcile susţineau atât pereţii cât şi acoperişul realizat în două pante, cu scurgerea apei spre nord şi sud.

Inventar. În această locuinţă, care a fost folosită un timp mai îndelungat, s-a găsit un inventar relativ bogat şi variat. Un loc aparte îl ocupă ceramica. Pentru cronologia şi respectiv precizarea fazelor de folosire a bordeiului sunt importante fragmentele ceramice aflate între pietrele prăbuşite de la cele două cuptoare. Astfel în vreme ce la C_1 s-au găsit doar câteva fragmente din vase lucrate numai la roată, din pastă nisipoasă, aspră, de culoare cărămizie, ornamentate cu striuri, caneluri şi nervuri drepte (fig. 92/7-8), între pietrele prăbuşite din C_2 s-au găsit atât fragmente din vase lucrate la roată (fig. 93/8; 96/6), cât mai ales fragmente din vase lucrate cu mâna (fig. 100/13-14; 101/21, 23).

Fragmentele din vasele borcan lucrate cu mâna, din pastă grosieră, provin din cel puţin 12 vase. Sunt borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, cu fundurile îngroşate (fig. 94/7; 99/9), gura largă, mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 92/2, 5; 100/8, 13-14; 101/3). Rareori gura acestor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

vase este dreaptă (fig. 99/1) sau chiar trasă uşor în interior. S-au găsit şi tipsii, cu platoul mai gros şi marginea dreaptă în exterior (fig. 99/7), dar şi exemplare cu platoul mai subţire şi marginea trasă în afară (fig. 99/5; 102/9). O tipsie s-a întregit (fig. 94/10; 103/9), are diametrul de 11,5 cm, platoul relativ subţire, marginea scundă şi dreaptă în exterior. Pe faţa platoului a fost realizat un decor, constând din 12 raze incizate, dispuse aproximativ uniform. Decorul de pe această tipsie, descoperită între bolovanii prăbuşiţi din C_2, poate fi pus în legătură cu semnele de origine magică, simbolizând puterea soarelui. Asemenea semne cu semnificaţie magică[11], realizate însă în relief, sunt întâlnite frecvent pe ceramica din epoca medievală timpurie[12].

Fragmentele ceramice din borcane lucrate la roată provin din cel puţin patru exemplare. Sunt borcane de mărime mică şi mijlocie, lucrate din pastă bună, cu nisip în compoziţie. Pe umăr sunt ornamentate cu striuri şi caneluri, drepte sau vălurite (fig. 93/8; 99/3; 100/6), şi mai rar cu nervuri (fig. 93/5). Din totalul ceramicii din această locuinţă, 80% aparţine categoriei lucrate cu mâna, iar 20% categoriei lucrate la roată.

Pe lângă ceramică, în această locuinţă s-au găsit şi alte obiecte de inventar. În colţul de est al locuinţei, în pământul de umplutură, s-au găsit fragmente dintr-un pieptene din os cu dinţi bilaterali (fig. 77/1). Plăselele erau prinse cu nituri din fier. Mai menţionăm două ace din os, din care unul întreg (fig. 75/4), iar al doilea rupt în dreptul urechii (fig. 75/8), un cuţit din fier, fragmentar (fig. 62/8) şi oase de animale şi păsări.

Locuinţa nr. 28, (fig. 32/L_{28}), a fost descoperită în anul 1987, înspre capătul de est al secţiunii LI, între metrii 3,50-9,00. Este de tipul celor cu podeaua puţin adâncită în pământ, un bordei semiîngropat, mare, cu laturile de cca. 3,60x5,25 m, podeaua aflându-se la –0,55 m faţă de nivelul actual al terenului, şi respectiv la cca. 0,38 m faţă de nivelul de construcţie. În colţul de nord s-au descoperit resturile unui cuptor din bolovani de râu şi bulgări de conglomerate cu prundiş. Vatra cuptorului a

[11] Maria Comşa, **Cu privire la semnificaţia mărcilor de olar din epoca medievală timpurie**, în *SCIV*, XII, 1961, 2, p. 291-297.

[12] Gh. Ştefan, I. Barnea, Maria Comşa, E. Comşa, **Dinogeţia, I**, Bucureşti, 1967, p. 206; Maria Comşa, **Cultura veche românească. Aşezările din secolele VIII-X de la Bucov-Ploieşti**, Bucureşti, 1978, p. 94-97.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fost amenajată pe un pat de pământ, uşor înălţat faţă de podea, cruţat la săpare. În spate, spre latura de nord a locuinţei, cuptorul era lipit de peretele casei. În exterior, cuptorul avea o formă paralelipipedică, iar în interior, pereţii delimitau o vatră ovoidală, foarte puţin albiată în patul de pământ menţionat. Intrarea în locuinţă era situată pe latura de sud, aproximativ pe mijlocul acestei laturi şi în faţa gurii cuptorului.

Inventar. Majoritatea ceramicii aflate în această locuinţă aparţine categoriei lucrate cu mâna. Predomină fragmentele din vasele borcan, de mărime mică şi mijlocie, cu umerii conturaţi, confecţionate din pastă grosieră, având baza mai groasă (fig. 98/3; 101/25) şi mai mică decât gura vaselor, care este mai mult sau mai puţin arcuită în afară (fig. 98/3; 99/2; 101/4-8). Din fragmentele găsite s-a întregit un vas borcan, de mărime mijlocie, având gura mai largă decât diametrul bazei, şi buza mult arcuită în afară (fig. 98/3).

După numărul de funduri, întregi sau fragmentare, şi fragmentelor din gura vaselor, în această locuinţă s-au găsit resturi din cel puţin 14 vase borcan. Din aceeaşi pastă grosieră, au fost confecţionate tot manual şi tipsiile. S-au găsit şi două fragmente de tipsii mai mari, care provin din exemplare cu marginea mai înaltă şi uşor răsfrântă (fig. 99/4) sau cu marginea mai scundă şi mult evazată (fig. 99/8).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată doar prin câteva mici fragmente care provin din două vase borcan, realizate din pastă nisipoasă.

În ansamblul ceramicii descoperite în această locuinţă, peste 88% o reprezintă categoria confecţionată manual.

Pe podeaua locuinţei, lângă gura cuptorului, s-a găsit o fusaiolă din lut, de formă bitronconică (fig. 70/8). În pământul de umplutură s-a găsit şi un fragment dintr-o brăţară de bronz, care provine din nivelul aparţinând epocii bronzului, respectiv aşezării de tip Noua.

Locuinţa nr. 29, (fig. 31/3), a fost descoperită în anul 1987, în secţiunea LI. Este un bordei semiîngropat, de formă pătrată în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,25x3,40 m, colţurile mult rotunjite. Podeaua se afla la cca. –0,40-0,45 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de nord al podelei s-a găsit o vatră simplă, având marginea întărită cu bolovani de râu. Vatra era uşor alveolată în podea. Sub crusta albicioasă a vetrei, de cca. 2,5 cm, urma un strat de pământ ars la roşu-cărămiziu de cca. 4 cm. Podeaua a fost amenajată prin bătătorire. Intrarea în locuinţă se făcea pe mijlocul laturii de sud.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Inventar. În pământul de umplutură al gropii, conținând cărbuni, pietre dislocate de la vatră şi oase de animale, s-au găsit mai multe fragmente ceramice. Majoritatea provin din vase borcan, lucrate cu mâna din pastă grosieră, de mărime mică şi mijlocie, având fundurile îngroşate (fig. 101/19, 31) şi mai rar subțiri, gura largă şi mai mult sau mai puțin arcuită în afară. Deşi s-au găsit multe fragmente, nu s-a putut întregi nici un vas. După numărul fundurilor, fragmentele descoperite provin din cel puțin 11 vase.

Din categoria ceramicii lucrate la roată s-au găsit în partea superioară a umpluturii doar două fragmente, din două vase diferite. Este vorba de un fund de vas, lucrat din pastă nisipoasă, având coaste vizibile în interior şi un fragment din corpul unui vas borcan, tot din pastă nisipoasă, prezentând de asemenea coaste în interior. Nu este exclus ca cele două fragmente din vase lucrate la roată să fi fost antrenate din nivelul mai vechi de locuire.

Procentual ceramica lucrată cu mâna reprezintă 85% din totalul ceramicii descoperite în această locuință.

Pe podeaua locuinței s-a găsit o fusaiolă din lut, bitronconică, cu diametrul mult mai mare decât înălțimea (fig. 71/7).

Locuința nr. 30, (fig. 32/L_{30}), a fost surprinsă parțial în caseta locuinței L_{28}, peste al cărui colț de vest s-a suprapus. Marginea de nord a locuinței L_{30} a fost surprinsă în secțiunea LII, unde suprapune colțul de est al altei locuințe, notată L_{34} (fig. 32).

Locuința L_{30} cercetată în 1988 este de formă rectangulară în plan orizontal, un bordei cu laturile cuprinse între cca. 3,50 m şi 4,30 m, având colțurile uşor rotunjite. Podeaua era mult adâncită, respectiv cu 0,95 m față de nivelul actual al terenului şi cu cca. 0,80 m față de nivelul de construcție. Podeaua locuinței L_{30} este mai adâncă cu 0,40 m față de podeaua locuinței L_{28} şi cu 0,30 m față de podeaua locuinței L_{34}, peste care, în parte, se suprapune.

În colțul de nord al podelei s-au găsit resturile unui cuptor din pietre, de dimensiuni mari, în exterior având forma unui paralelipiped, cu laturile bazei de 1,50x1,70 m. Bolta cuptorului s-a păstrat doar parțial. Pereții cuptorului erau groşi, la bază în spate măsurând 0,50 m şi aproape 0,75 m pe diagonala colțurilor. Peretele de vest, la bază, în interior, era realizat, în parte, dintr-un bulgăre mare dintr-un conglomerat cu prundiş. Vatra cuptorului era mult albiată în podea şi puternic arsă. Sub crusta

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cenuşie, de cca. 1,5 cm, urma un strat de pământ ars la roşu-cărămiziu de cca. 2,5-3 cm.

Intrarea în bordei se făcea prin colţul de vest al laturii de sud.

Inventar. În această locuinţă s-au găsit numeroase fragmente ceramice. Marea majoritate a materialului ceramic s-a găsit în stratul de pământ de deasupra podelei, mai ales în zona cuptorului. Predomină fragmentele provenite din vase lucrate cu mâna, din pastă grosieră. Sunt vase borcan de dimensiuni mici şi mijlocii, mai rar vase mari, precum şi tipsii. După numărul fundurilor, fragmentele descoperite provin din peste 12 vase borcan, cu diametrul bazei variind în 6,50-9,50 cm (fig. 100/11; 104/15; 106/33, 36). Majoritatea vaselor borcan au baza îngroşată (fig. 106/33, 36), mai rar se întâlnesc şi exemplare cu baza mai subţire (fig. 100/11; 101/27; 104/15). Vasele borcan au deseori corpul zvelt, dar sunt şi exemplare cu umerii bine conturaţi, gura mai largă decât baza, şi cu marginea arcuită (fig. 100/7, 9-10; 101/9, 29-30; 102/2; 106/27). Mai multe fragmente, care provin din 3-4 vase borcan, au fost ornamentate cu alveole pe buză (fig. 100/15; 102/1). Din categoria vaselor lucrate cu mâna, menţionăm şi tipsiile. În această locuinţă s-au găsit fragmente din cel puţin trei tipsii, cu marginile răsfrânte.

În zona cuptorului s-au găsit două fragmente dintr-o "vatră portativă".

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată de câteva mici fragmente din vase borcan (fig. 104/16; 106/31, 34), confecţionate dintr-o pastă fină, decorate cu striuri puţin adâncite. Ceramica lucrată la roată reprezintă doar cca. 5-7% din totalul ceramicii aflată în această locuinţă. Prezenţa mai multor vase ornamentate cu alveole pe buză, precum şi faptul că L_{30} suprapune, în parte, colţul altor două locuinţe, ne determină să atribuim acest bordei fazei târzii a aşezării, respectiv secolului al VII-lea d.Hr.

Locuinţa nr. 31, (fig. 31/4), cercetată în 1988, a fost surprinsă parţial în secţiunea LIII, şi dezvelită integral prin săparea unei casete, pe latura de sud a secţiunii menţionate. Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, având laturile de cca. 2,25x2,75 m, iar colţurile, mai ales cele de nord şi sud, mult arcuite. Podeaua a fost amenajată prin bătătorirea unui strat de argilă, gros de cca. 6 cm, fixat pe toată suprafaţa încăperii. Podeaua se afla la –0,50-0,55 m faţă de nivelul de construcţie. Spre latura de nord-vest, mai aproape de colţul de nord, a fost amenajată o vatră, din pământ, supraînălţată faţă de nivelul podelei şi puternic arsă. Pe latura de

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

sud-vest, mai aproape de colţul de sud al încăperii, a avut un cuptor din lut, de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului. La gura cuptorului s-au găsit mai mulţi bolovani arşi. Probabil gura cuptorului a fost întărită cu bolovani fixaţi cu lut. Vatra cuptorului, ovoidală, era albiată, faţă de podeaua locuinţei. Având în vedere adâncimea mică la care a fost amenajată podeaua, nu s-a putut realiza un cuptor cu vatra supraînălţată faţă de podeaua locuinţei, cum s-a constatat în multe alte cazuri. În această situaţie, pentru a face posibilă cotlonirea încăperii cuptorului, respectiv realizarea unei bolţi care să reziste, vatra a fost coborâtă sub nivelul podelei locuinţei.

Spre colţul de est al podelei s-a găsit o groapă, de formă aproape rotundă, cu diametrul de cca. 0,85x1,00 m, care se adâncea cu 0,52 m faţă de podea. În groapă nu s-a găsit nici un fel de inventar. Probabil a fost o groapă de şezut, în faţa vetrei.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit puţin material ceramic. În apropierea vetrei deschise s-au găsit câteva fragmente din vase borcan lucrate manual din pastă grosieră şi două fragmente de tipsii. Unele fragmente provin din vase borcan care au buza răsfrântă, dar există şi fragmente din vase care au gura uşor trasă în interior (fig. 100/2). De regulă aceste vase au baza mai groasă decât pereţii (fig. 101/28). Menţionăm şi un fragment din gura unui vas borcan lucrat la roată (fig. 100/4).

Lângă vatra deschisă s-a găsit o fusaiolă bitronconică, ornamentată cu striuri verticale (fig. 70/2). La est de vatră s-a găsit o altă fusaiolă, uşor bitronconică, cu diametrul de câteva ori mai mare decât înălţimea (fig. 70/6). Pe podea s-a găsit un ac din os, rupt din vechime (fig. 75/6). Sărăcia inventarului ne face să credem că această locuinţă a fost părăsită la un moment dat, împrejurare în care inventarul folosit, în primul rând vasele întregi şi alte obiecte, a fost luat.

Locuinţa nr. 32, (fig. 31/2), a fost cercetată în anul 1988, şi a fost surprinsă în secţiunea LIII, unde între metrii 54-57, aproape pe toată lăţimea secţiunii, de la -0,25 m a apărut pământ de umplutură, fragmente ceramice şi bolovani. Este de tipul locuinţelor cu podeaua puţin adâncită faţă de nivelul de construcţie, un bordei semiîngropat, cu laturile de cca. 2,85x3,00 m, având colţurile mult rotunjite. Podeaua se afla la -0,30 m faţă de nivelul de construcţie. Înspre colţul de nord al podelei, la cca. 0,50 m distanţă de pereţi s-au găsit resturile unei vetre

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

simple, având marginea întărită cu bolovani. Vatra era uşor albiată în podea şi puternic arsă.

Inventar. În pământul de umplutură, mai ales în zona vetrei, s-au găsit mai multe fragmente ceramice. Cele peste 30 de fragmente ceramice provin numai din vase borcan, confecţionate manual, din pastă grosieră. Vasele borcan din care provin aceste fragmente au avut dimensiunile mici şi mijlocii. Aceste vase au de regulă baza îngroşată (fig. 104/7), gura largă, răsfrântă mai mult sau mai puţin (fig. 101/10-11; 103/3; 106/17).

Câteva fragmente provin din vase borcan de mici dimensiuni, cu gura trasă în interior, în fapt fără buză, având aspectul unui "ou" tăiat la capete (fig. 106/18).

Locuinţa nr. 33, (fig. 33/1), a fost descoperită în anul 1988, fiind dezvelită în secţiunile LIII şi LIV şi respectiv în spaţiul dintre cele două secţiuni. Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, având laturile de cca. 2,55x3,00 m şi colţurile mult arcuite. Podeaua se afla la –0,35-0,45 m faţă de nivelul de construcţie, fiind mai ridicată în faţa gurii cuptorului. Aproximativ pe mijlocul laturii de vest a avut un cuptor din pământ, de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului. Cuptorul, rotund, cu diametrul de cca. 1,15 m, avea vatra supraînălţată cu cca. 0,25 m faţă de podeaua locuinţei, iar gura largă de 0,40 m. Bolta cuptorului nu depăşea înălţimea maximă de cca. 0,30 m. Vatra cuptorului era uşor albiată spre mijloc şi puternic arsă. Privit din interiorul locuinţei, în dreapta gurii cuptorului era un prag mic, cruţat la săpare, lung de cca. 0,50 m şi lat de cca. 0,25 m. Probabil pe acest prag, mai înalt cu 0,20 m faţă de podea, se depuneau vasele din lut, folosite pentru prepararea hranei.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar relativ bogat şi divers. Menţionăm, în primul rând, o mare cantitate de fragmente ceramice. Predomină ceramica luerată cu mâna. Fragmentele descoperite provin din borcane mici şi mijlocii, confecţionate din pastă grosieră. Au baza groasă (fig. 101/22; 102/6; 104/13), corpul zvelt sau uşor bombat, gura largă, mai mult sau mai puţin trasă în afară (fig. 100/1; 101/15; 103/1, 7; 104/4, 11; 106/9, 22). Semnalăm şi prezenţa unor vase mici, un fel de pahare, care puteau fi folosite drept creuzete (fig. 103/5). Din aceeaşi pastă grosieră au fost realizate şi tipsiile. În această locuinţă s-au găsit fragmente din cel puţin cinci exemplare. De regulă au platourile groase

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

(fig. 101/12; 102/8), cu marginea uneori scundă (fig. 101/12; 102/3), uşor arcuită (fig. 102/3) sau aproape dreaptă în exterior (fig. 101/12).

Sunt şi exemplare cu marginea arcuită spre interior (fig. 102/8), dar şi cu bordura mult răsfrântă (fig. 102/5; 103/10; 106/38).

În stratul de pământ de deasupra podelei s-au găsit şi 8 fragmente ceramice care provin din cel puţin 2-3 vase lucrate la roată, dintr-o pastă bună, densă, nisipoasă. Aceste vase borcan au baza subţire (fig. 106/26) şi sunt ornamentate pe umăr cu striuri drepte, dese, formând benzi late (fig. 102/7). Sunt şi vase borcan neornamentate lucrate la roată (fig. 104/1). Fundurile vaselor lucrate la roată prezintă în interior coaste pronunţate (fig. 106/26), iar în exterior cercuri concentrice, de la desprinderea cu sfoara de pe discul roţii olarului. Mai menţionăm un fragment din gura unui vas mare de provizii. Este o bucată din gura unui asemenea vas, având buza groasă, lăţită (fig. 101/2). Vasul a fost lucrat la roată, dintr-o pastă densă, aspră, amintind de aşa-zisa pastă "ciment". Acest vas de provizii aminteşte de recipientele asemănătoare din cultura Sântana de Mureş. Este vorba de vase de provizii din secolele IV-V refolosite, sau asemenea vase s-au confecţionat şi în etapa secolelor V-VI. Mai probabilă pare ultima presupunere, deoarece aceste vase mari, de provizii, se deosebesc de formele tipice întâlnite în secolul al IV-lea. Ele pot fi însă considerate vase de provizii de tradiţie Sântana de Mureş.

Pe podeaua bordeiului s-au găsit şi alte obiecte de inventar, între care două fusaiole, de formă bitronconică (fig. 70/7, 9) lucrate dintr-o pastă densă şi un cuţit din fier, relativ bine păstrat (fig. 62/6). În faţa gurii cuptorului, la cca. 1,00 m s-a găsit un gravoar din fier (fig. 61/5), iar în pământul de umplutură, un tipar de piatră, fragmentar, folosit la turnatul unor accesorii pentru obiecte de podoabă (fig. 65/5). Prezenţa unor pahare din lut ce puteau fi folosite drept creuzete, a tiparului şi gravoarului, indică o activitate meşteşugărească desfăşurată în această locuinţă.

Locuinţa nr. 34, (fig. 32/L_{34}), cercetată în 1988, a fost surprinsă parţial în secţiunea LII. Colţul de sud-est al acestei locuinţe a fost distrus de groapa locuinţei L_{30}. Pentru dezvelirea locuinţei L_{34} în întregime s-a săpat o casetă pe latura de nord-vest a secţiunii amintite. Este un bordei semiîngropat, cu laturile de 3,00x3,55 m, având colţurile arcuite. Podeaua se adâncea puţin faţă de nivelul de construcţie respectiv cu cca. 0,25-0,35 m. Spre latura de nord s-au găsit resturile unui cuptor din

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pietre, având mai bine păstrat spatele şi marginea de est. În exterior cuptorul avea o formă paralelipipedică. Pe podea s-au găsit mulţi bolovani răvăşiţi, proveniţi din bolta cuptorului şi a peretelui de vest. Vatra cuptorului era de formă ovoidală, fiind uşor albiată faţă de podea, şi puternic arsă. Sub crusta albicioasă de cca. 1,5 m, urma un strat arş la roşu-cărămiziu de cca. 3,5-4 cm. Între pietrele prăbuşite din cuptor s-au găsit câteva fragmente ceramice, din vase borcan şi tipsii.

Aproape de colţul de nord-vest al locuinţei s-a găsit un cuptor de tipul celor cotlonite în mal, cea mai mare parte a cuptorului fiind situată în afara perimetrului rectangular al bordeiului. Cuptorul avea o vatră rotundă, cu diametrul de 1,10 m, iar înălţimea bolţii nu depăşea 0,50 m. Vatra cuptorului era mult adâncită faţă de nivelul podelei şi albiată spre mijloc. Şi în acest caz, având în vedere adâncimea mică la care a fost săpată podeaua locuinţei, cuptorul a fost cotlonit mai adânc, faţă de nivelul podelei, pentru a se putea realiza bolta, sub forma unei calote sferice.

Intrarea în locuinţă s-a aflat probabil pe latura de sud, mai mică, situată în faţa gurii celor două cuptoare.

Inventar. S-au găsit mai multe fragmente ceramice, toate provenind din vase borcan şi tipsii, lucrate cu mâna din pastă grosieră. Vasele borcan sunt de mărime mijlocie şi mai rar mari, având baza îngroşată (fig. 104/10), corpul uşor bombat şi gura răsfrântă (fig. 101/14; 106/21, 23). La gura cuptorului s-a găsit un fragment mai mare dintr-o tipsie, cu marginea scundă şi dreaptă în exterior (fig. 110/12). Alte fragmente provin din tipsii cu marginea scundă, arcuită spre interior (fig. 102/10), dar sunt şi exemplare cu marginea mai înaltă şi răsfrântă (fig. 101/20).

Locuinţa nr. 35, (fig. 33/2), a fost cercetată în 1988. Surprinsă parţial în secţiunea LIV, unde între metrii 5,25-9,25 de la –0,25 m a apărut pământ de umplutură, a fost dezvelită integral prin săparea unei casete pe latura de sud-est şi a martorului dintre secţiunile LIV şi LV.

Este o locuinţă de tipul celor cu podeaua mult adâncită, un bordei, de formă rectangulară în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,30x3,50 m, groapa având colţurile mult rotunjite. Podeaua amenajată prin bătătorire se afla la cca. 0,85-0,95 m faţă de nivelul de construcţie.

Înspre colţul de nord al bordeiului s-au descoperit resturile unui cuptor din pietre. Spatele cuptorului era aproape de peretele bordeiului. Parţial pereţii cuptorului s-au păstrat. Bolta era prăbuşită, mulţi bolovani

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fiind împrăştiaţi în jurul cuptorului. Vatra cuptorului, aproximativ rotundă, era foarte puţin albiată în podea şi puternic arsă. În spatele cuptorului s-a găsit o bucată de bârnă groasă, arsă, păstrată pe o lungime de 0,50 m. Peste resturile de bârnă carbonizate s-au găsit mai multe pietre prăbuşite din boltă şi pereţii cuptorului. Intrarea în bordei era situată pe latura de sud-est, în partea mai joasă a terenului.

Inventarul aflat în acest bordei este bogat şi divers. De semnalat în primul rând o mare cantitate de fragmente ceramice, provenind din vase lucrate manual sau cu roata.

Din pastă grosieră s-au realizat manual vase borcan şi tipsii. După numărul de funduri, fragmentele descoperite provin din cel puţin 12 vase borcan de diferite mărimi. Sunt vase cu baza îngroşată (fig. 102/11; 106/37), corpul zvelt sau bombat, având gura largă, mai mult sau mai puţin arcuită în exterior (fig. 101/16; 103/6; 104/2-3, 6, 8; 106/2-4, 6, 13, 19-20, 29; 112/11). Un fragment din gura unui borcan, lucrat manual, a fost ornamentat cu striuri drepte, puţin adâncite (fig. 104/5), iar un alt vas a fost decorat pe buză cu crestături.

S-au găsit şi două fragmente de tipsie, din exemplare diferite. Au marginea înaltă şi trasă uşor spre exterior (fig. 103/8) sau chiar mult evazată (fig. 106/40).

Pe lângă marea cantitate de ceramică lucrată manual, s-au găsit şi multe fragmente din vase lucrate la roată, din pastă bună, nisipoasă. În exterior aceste vase au o culoare cărămiziu-închisă. Sunt borcane de dimensiuni mijlocii, având gura aproape egală cu baza, arcuită mai mult sau mai puţin în afară (fig. 101/13; 103/2, 4; 112/12). Aceste borcane sunt ornamentate cu striuri drepte, dispuse în benzi late pe umărul vasului (fig. 103/2, 4), dar apar şi striuri vălurite. Menţionăm şi un fragment dintr-un vas mare de provizii, lucrat din pastă fină, cu pereţii groşi, ornamentat cu trei striuri, sau mai degrabă caneluri dispuse în val (fig. 102/4).

În pământul de umplutură, şi mai ales pe podea, s-au găsit şi alte obiecte de inventar, între care un dorn din fier (fig. 60/2), două cuţite din fier (fig. 62/3, 7), un gravoar din fier, slab conservat, o piesă din os trapezoidală (mâner ?), având o lungime de 7,7 cm şi un orificiu pe mijloc (fig. 77/9), precum şi un mâner de cuţit, realizat dintr-un corn, având pe mijloc două linii adâncite dispuse circular (fig. 76/7).

Bogăţia inventarului, marea cantitate de ceramică, precum şi cele câteva obiecte din fier şi os, dar şi resturile de bârne, carbonizate, ne

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

determină să apreciem că acest bordei a fost distrus printr-un incendiu, împrejurare în care inventarul nu a mai putut fi luat.

Locuinţa nr. 36, (fig. 33/3), cercetată în 1988, a fost surprinsă în secţiunea LIV, între metrii 16,50-20,50, unde de la –0,27 m a apărut pământ de umplutură cu resturi ceramice. Pentru dezvelirea întregii locuinţe s-a săpat o casetă pe latura de nord-vest a secţiunii menţionate.

Este un bordei, având o groapă aproximativ pătrată, cu laturile de cca. 3,15x3,45 m şi colţurile mult rotunjite. Podeaua locuinţei, amenajată prin bătătorire, se afla la –0,70-0,85 m faţă de nivelul de construcţie.

Spre mijlocul laturii de nord-vest a fost descoperit un cuptor mare din pietre. În exterior cuptorul avea forma unui paralelipiped, cu partea de sus uşor arcuită. Spatele cuptorului se afla la 0,45 m de peretele bordeiului. Pereţii cuptorului erau relativ groşi, la bază măsurând cca. 0,25 m. Bolta şi o parte din pereţii laterali, mai ales dinspre gură, erau prăbuşiţi. În jurul pereţilor cuptorului erau mulţi bolovani răvăşiţi. Pereţii cuptorului în interior delimitau o vatră dreptunghiulară, în spate arcuită, albiată mult în podea. Mijlocul vetrei se afla cu cca. 0,20 m mai jos decât nivelul podelei. Adâncimea vetrei s-a datorat şi unei folosiri îndelungate şi unor repetate răzuiri. Vatra era puternic arsă. După o crustă de 2 cm, urma un strat de pământ de cca. 4 cm ars la roşu-cărămiziu. În cuptor şi mai ales la gura cuptorului s-a găsit o mare cantitate de arsură.

Inventar. Şi în acest bordei s-a găsit un inventar bogat şi divers, în comparaţie cu marea majoritate a locuinţelor descoperite în această aşezare, sau în alte aşezări contemporane din spaţiul est-carpatic.

În ansamblul inventarului pe primul loc se situează ceramica. Cantitativ predomină ceramica lucrată manual, din pastă grosieră. Din această pastă s-au realizat vase borcan de mărime mică şi mijlocie, precum şi tipsii. Unele borcane au fundurile îngroşate (fig. 106/39; 114/13), dar sunt şi exemplare care au baza mai subţire spre mijloc şi mult îngroşată la exterior (fig. 104/18; 113/6).

După numărul fundurilor întregi şi fragmentare, dar din vase diferite, numărul borcanelor modelate manual din această locuinţă poate fi apreciat la cel puţin 16-18 exemplare. Gura acestor vase este largă, mai mult sau mai puţin răsfrântă în exterior (fig. 104/9, 17; 106/7-8, 11, 14-15; 110/2, 4-7; 112/10). Semnalăm şi un fragment dintr-un borcan având peretele gurii în exterior aproape drept (fig. 113/1). Un alt vas borcan a fost ornamentat pe buză cu alveole, iar sub buză are un buton (fig. 107/9).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Din categoria ceramicii lucrate manual face parte şi un pahar (?) de mici dimensiuni, folosit probabil drept creuzet (fig. 109/4). Numeroase sunt şi fragmentele de tipsie. S-au găsit 15 fragmente care provin din cel puţin 8 exemplare de tipsii. Sunt tipsii cu platoul mai gros (fig. 104/14; 107/7-8, 10-11; 110/13; 115/5) sau mai subţire (fig. 104/12; 105/6; 110/14), cu marginile drepte (fig. 104/14; 105/6; 107/8) sau răsfrânte (fig. 104/12; 105/7; 106/30; 107/7, 10-11; 110/14; 114/7). Sunt şi tipsii cu marginea arcuită spre interior (fig. 110/13; 111/7). Un exemplar, cu marginile, în afară, drepte, s-a întregit (fig. 105/6). Toate tipsiile au culoarea cărămizie, spre deosebire de vasele borcan care au o culoare cenuşie, închisă.

Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin 34 de fragmente care provin din cel puţin 6-7 vase borcan. Sunt vase de mărime mijlocie, având corpul uşor bombat, majoritatea au diametrul bazei de cca. 10 cm. Fundurile de borcane prezintă coaste în interior, iar în exterior cercuri concentrice de la desprinderea cu sfoara de pe roata olarului. Vasele confecţionate la roată, din pastă bună, nisipoasă, au buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 105/1-4; 107/1-4; 112/6, 14), uneori cu carenă pe faţa superioară (fig. 105/1, 4). Sunt ornamentate pe umăr cu striuri drepte, dispuse în benzi late (fig. 107/3-4; 112/14), uneori cu striuri drepte mai adânci şi late, un fel de caneluri (fig. 105/2-3), dar şi cu striuri vălurite (fig. 105/1, 4; 107/1-2; 112/6). Menţionăm şi un fragment dintr-un vas mare de provizii, cu pereţii groşi, de culoare cărămizie, închisă, ornamentat cu striuri adânci vălurite (fig. 112/7).

Pe lângă ceramică, din inventarul acestui bordei mai fac parte o fusaiolă bitronconică (fig. 72/4), un tipar din piatră (fig. 65/4), un dorn din fier, mic, (fig. 61/10) şi un gravoar din fier (fig. 61/9). Prezenţa vasului mic, folosit probabil drept creuzet, a tiparului din piatră, a dornului şi gravoarului, sunt indicii ale unei activităţi meşteşugăreşti în acest bordei.

Locuinţa nr. 37, (fig. 33/4), cercetată în 1988, a fost surprinsă parţial în secţiunea LIV, unde între metrii 45,50-49,50, de la –0,30 m, a apărut pământ de umplutură. Întreaga suprafaţă a locuinţei a fost dezvelită prin săparea unor casete pe laturile de nord şi sud ale secţiunii menţionate.

Este un bordei, de formă aproape pătrată, cu laturile de cca. 3,30-3,75 m, la care podeaua, amenajată prin bătătorire se afla la cca.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

–0,70 m faţă de nivelul de construcţie. Pe latura de sud, aproape de colţul de sud-est, s-a surprins intrarea, în trepte.

În pământul de umplutură s-au găsit câteva bucăţi de lipitură, cu urme imprimate de la bârne, unele cu muchii drepte, dovadă că pereţii au fost realizaţi din bârne lutuite.

În colţul de sud al bordeiului a fost amenajat un cuptor din pietre. Spatele cuptorului era aproape lipit de pereţii bordeiului. Cuptorul era distrus până aproape de bază. A avut, în exterior, tot o formă paralelipipedică. În exterior baza pereţilor avea o formă dreptunghiulară, iar în interior delimitau o vatră uşor ovoidală, mult albiată în podea. Vatra, mai joasă cu 7-8 cm faţă de podea era puternic arsă.

Pe latura de nord, aproape de colţul de vest a fost amenajat un cuptor de tipul celor cotlonite în mal, având gura pe linia peretelui bordeiului. Corpul cuptorului este realizat în afara perimetrului rectangular al gropii bordeiului.

De formă rotundă, cu diametrul de cca. 0,80 m, având bolta înaltă de cca. 0,30 m, acest cuptor avea vatra albiată faţă de podeaua bordeiului şi puternic arsă.

Inventar. Şi în acest bordei s-a găsit o mare cantitate de fragmente ceramice, majoritatea provenind din vase realizate manual. Dintr-o pastă grosieră s-au făcut vase borcan şi tipsii. Vasele borcan sunt de dimensiuni mici şi mijlocii. S-au găsit 76 de fragmente ceramice din borcane lucrate cu mâna. Ţinând seama de numărul fundurilor de borcane întregi sau fragmentare, dar din vase diferite, precum şi de fragmentele din gura unor borcane, apreciem că au fost în acest bordei cel puţin 15-17 vase. Au baza îngroşată (fig. 106/35, 41), uneori cu talpă (fig. 106/42), corpul mai zvelt sau uşor bombat, gura largă şi mult arcuită în exterior (fig. 106/1, 5, 10, 12, 16, 28; 107/12; 113/12, 15). Un fragment are buza uşor lăţită şi carenată (fig. 105/5) ca la unele vase lucrate la roată. Pe două fragmente sunt orificii, la nivelul umărului vaselor (fig. 107/12). S-au găsit şi 8 fragmente de tipsie, care provin din 5-6 exemplare. Unele au platoul îngroşat şi marginea scundă, uşor arcuită în interior (fig. 105/8; 106/25; 107/6), dar sunt şi exemplare cu marginea aproape dreaptă (fig. 107/14; 110/11; 115/4) sau mult răsfrântă în exterior (fig. 106/24; 110/10; 111/6).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin 12 fragmente, care provin din 4-5 vase borcan, de mărime mijlocie, lucrate din pastă bună,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

nisipoasă. Baza unui asemenea vas, păstrată în întregime, are diametrul de 10 cm. Fundurile acestor borcane au coaste în interior, iar în exterior cercuri concentrice de la desprinderea cu sfoara de pe roata olarului. Vasele lucrate la roată au fost ornamentate pe umăr cu striuri drepte (fig. 113/16) sau vălurite (fig. 112/5).

Două fragmente, cărămizii, cu decor vălurit, adânc, în fapt ornamentate cu motive din caneluri (fig. 112/8), provin dintr-un vas de provizii, de dimensiuni mai mari, cu pereţii groşi. Din inventarul acestui bordei mai face parte şi un gravoar din fier (fig. 60/4).

În partea de sus a umpluturii s-au găsit numeroase oase de animale, dovadă că groapa bordeiului, după abandonare, a folosit drept groapă menajeră.

Locuinţa nr. 38, (fig. 38/1), a fost descoperită şi cercetată în 1989, în secţiunea LVI, unde între metrii 26-28,50 în profilul peretelui de sud au apărut resturi dintr-o instalaţie pentru foc, pământ de umplutură şi câteva fragmente ceramice. Pentru dezvelirea integrală a suprafeţei locuinţei s-a deschis o casetă pe latura de sud a secţiunii menţionate. Continuarea săpăturilor între metrii 25-29,50 şi în suprafaţa casetei a avut drept rezultat dezvelirea integrală a suprafeţei acestei locuinţe. Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, având laturile de cca. 2,75x3,00 m şi colţurile mult rotunjite. Podeaua era puţin adâncită, mergând până la –0,35 m faţă de nivelul de construcţie. Înspre colţul şi respectiv latura de est s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani. Deşi distrus aproape în totalitate, după conturul pereţilor şi cantitatea de bolovani din zona vetrei considerăm că a fost un cuptor şi nu o vatră simplă din bolovani. Vatra cuptorului, de formă ovoidală, alungită, era uşor supraînălţată faţă de nivelul podelei şi puternic arsă.

Spre latura de vest a locuinţei s-a descoperit o vatră simplă, mică şi rotundă, realizată numai din pământ. Suprafaţa vetrei era uşor supraînălţată faţă de nivelul podelei.

Inventarul din această locuinţă este sărac. Menţionăm mai multe fragmente din vase borcan şi tipsii, lucrate manual, dintr-o pastă grosieră. Sunt fragmente din vase borcan de dimensiuni mici şi mijlocii, având gura largă şi buza răsfrântă (fig. 112/3). Fragmentele de tipsie provin din exemplare cu platoul gros şi marginea uşor răsfrântă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Consemnăm un vas mic, păstrat aproape întreg, având o formă uşor bitronconică, gura largă şi buza răsfrântă (fig. 108/2; 109/3). Dimensiunile acestui vas sunt: DG = 99 mm, DB = 72 mm şi H = 73 mm.

Din categoria ceramicii lucrate la roată menţionăm un singur fragment, dintr-un vas borcan decorat cu striuri drepte (fig. 112/13). Este posibil ca acest fragment să fi fost antrenat din primul nivel al aşezării din secolele V-VII.

Locuinţa nr. 39, (fig. 34/L_{39}; 35/L_{39}), a fost cercetată tot în campania arheologică din 1989. A fost surprinsă parţial în secţiunea LVII, între metrii 70-74,50, unde de la –0,25 m a apărut pământ de umplutură şi fragmente ceramice. Tot în secţiunea LVII, înspre latura de nord-vest, între metrii 74,50-78,25, au apărut indicii ale unei noi locuinţe, care a fost notată convenţional L_{40}. Între colţul de vest al locuinţei L_{39} şi colţul de sud-est al locuinţei L_{40} sunt 0,55 m.

Pentru dezvelirea suprafeţei locuinţei L_{39} au fost deschise casete pe laturile de sud şi nord ale secţiunii menţionate. Locuinţa are o formă trapezoidală în plan orizontal, având laturile de 2,75/3,00x3,25/4,25 m şi trei din colţuri mult rotunjite, iar al patrulea colţ, dinspre est, era ascuţit. Podeaua se adâncea faţă de nivelul de construcţie cu 0,55-0,60 m, şi respectiv cu 0,75-0,80 m faţă de nivelul actual al terenului.

În colţul de est al bordeiului semiîngropat s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani şi conglomerate de prundiş. Cuptorul în exterior avea o formă paralelipipedică. Pereţii groşi, în interior înconjurau o vatră ovoidală, în spate rotunjită. Vatra, puternic arsă, avea crusta albicioasă aproximativ la nivelul podelei. Pereţii exteriori ai cuptorului, mai ales în spate şi colţul de est, mergeau aproape până în pereţii locuinţei. Intrarea în locuinţă s-a aflat pe latura de sud-est, în faţa gurii cuptorului.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar bogat şi variat. Menţionăm în primul rând o mare cantitate de ceramică, aproape în totalitate provenind din vase borcan şi tipsii lucrate manual, dintr-o pastă grosieră. Analiza ceramicii, a vaselor întregi, a fundurilor de vase întregi şi fragmentare, permite aprecierea că în această locuinţă s-au aflat cele puţin 19 vase borcan şi 9 tipsii, ceea ce reprezintă 93,34% din totalul materialului ceramic din această locuinţă.

Unele vase borcan au o formă zveltă, gura arcuită şi aproape egală cu baza (fig. 108/1; 109/5). Exemplarul întregit are următoarele dimensiuni: DB = 70 mm; DG = 78 mm; H = 144 mm. Un alt vas care s-a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

întregit are o formă uşor bitronconică, cu umerii puternic conturaţi, gura mult mai mare decât baza, iar buza răsfrântă în afară (fig. 108/4; 110/1). Exemplarul întregit are următoarele dimensiuni: DB = 100 mm; DG = 160 mm şi H = 190 mm. Multe vase borcan au diametrul situat între cca. 83-105 mm, gura arcuită, respectiv buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 111/3). Menţionăm că sunt şi vase borcan care au gura trasă în interior, de fapt fără buză, având aspectul unui "ou" tăiat la capete sau "butoiaş" (fig. 107/5). Amintim şi un vas mic, un borcan miniatural sau un păhărel, folosit drept creuzet (?), care are forma borcanelor cu marginea gurii trasă în interior (fig. 109/2). Nici unul din vasele borcan lucrate cu mâna nu prezintă ornamente.

Fragmentele de tipsii, numeroase, provenind din cel puţin 9 exemplare, sunt de tipul cu platoul gros, cu marginea exterioară uşor arcuită în interior (fig. 107/13) sau uşor răsfrântă în afară. Unele tipsii au în interior, spre margine, o şănţuire, de cca. 1 cm lăţime (fig. 111/8, 13).

Din categoria ceramicii lucrate la roată, menţionăm două fragmente, provenind din două vase borcan, confecţionate din pastă nisipoasă. Fragmentele din baza unui vas borcan prezintă coaste în interior.

Printre bolovanii din faţa cuptorului s-a găsit un amnar din fier (fig. 64/9) şi o fusaiolă din lut, de formă tronconică, cu baza plată şi partea superioară rotunjită (fig. 71/6). Mai consemnăm o săgeată din fier romboidală, slab conservată (fig. 63/8), un cuţit din fier (fig. 62/14) şi un gravoar din fier (fig. 61/3).

Locuinţa nr. 40, (fig. 34/L_{40}; 35/L_{40}), a fost descoperită în 1989, tot în secţiunea LVII, la mică distanţă spre vest de L_{39}. Pentru a surprinde întreaga suprafaţă a locuinţei s-a săpat o casetă mai mare pe latura de nord-vest a secţiunii menţionate.

Este un bordei semiîngropat, având o formă rectangulară, cu laturile de cca. 3,25x3,30 m şi colţurile părţii săpate în pământ mult rotunjite. Podeaua locuinţei, finisată prin bătătorire, se adâncea cu cca. – 0,60 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de nord al podelei s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani şi conglomerate din prundiş, aduse din albia râului Moldova aflat în apropiere. În exterior cuptorul a avut o formă paralelipipedică, peretele din spate şi dinspre est fiind la o distanţă de cca. 0,25 m şi respectiv 0,25-0,50 m faţă de pereţii locuinţei. Peretele cuptorului dinspre mijlocul locuinţei era mult mai gros,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

măsurând la bază cca. 0,60 m. Vatra cuptorului, ovoidală, era mult albiată faţă de nivelul podelei. În spate vatra era mult mai joasă decât înspre gura cuptorului. Vatra era puternic arsă, sub crusta vineţie, urma un strat de cca. 5-8 cm de pământ ars la roşu-cărămiziu. Înălţimea maximă a bolţii cuptorului a fost de 0,52 m. Intrarea în bordei era situată pe latura de sud, în faţa gurii cuptorului.

Inventarul aflat în această locuinţă este format numai din ceramică. Predomină ceramica lucrată cu mâna din pastă grosieră. Un vas borcan lucrat cu mâna s-a întregit (fig. 108/3; 110/3). Are o formă uşor ovoidală, zveltă, umerii prelinşi, gura fiind puţin mai mare ca baza, care este mai groasă decât pereţii vasului. Buza acestui vas borcan este uşor răsfrântă. Dimensiunile acestui vas sunt: DB = 120 mm; DG = 130 mm; H = 202 mm. Alte fragmente provin din vase borcan, având buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 111/1-2; 113/4).

Fragmentele de tipsie provin din cel puţin patru exemplare. Unele au platoul gros, marginea scundă şi uşor răsfrântă (fig. 111/10), altele au platoul mai subţire şi marginea arcuită spre interior (fig. 111/12). Un fragment provine dintr-o tipsie cu margine înaltă şi mult arcuită spre interior (fig. 111/11).

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată de două fragmente, care provin din două vase diferite. Un fragment provine din baza unui vas borcan, confecţionat din pastă nisipoasă, având coaste pronunţate în interior (fig. 111/9), iar al doilea fragment provine din corpul altui vas borcan, lucrat tot din pastă bună, nisipoasă şi densă, de culoare cărămizie în exterior.

Locuinţa nr. 41, (fig. 36/1; 37/L_{41}), a fost surprinsă parţial în secţiunea LX, săpată în 1989. La est de L_{41} a apărut o altă locuinţă, notată L_{42}. Pentru dezvelirea celor două locuinţe a fost săpată o casetă mare, de 105 mp (fig. 37).

Locuinţa nr. 41 este de dimensiuni relativ mari, de formă aproape pătrată în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,50x3,75 m şi colţurile rotunjite. Este un bordei semiîngropat, la care podeaua se adâncea cu cca. 0,70 m faţă de nivelul de construcţie, surprins mai puţin clar, pământul fiind desfundat pe o adâncime mai mare prin lucrările agricole din ultimele decenii.

În colţul de nord al podelei s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu şi piatră spartă. Pereţii cuptorului erau aproape lipiţi în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

spate şi pe latura de nord-est de pereţii bordeiului. Dacă admitem că distanţa dintre pereţii cuptorului şi pereţii gropii reprezintă de fapt grosimea peretelui locuinţei, construit din pari lutuiţi, atunci se poate spune că pereţii cuptorului erau lipiţi de pereţii casei, spre nord şi nord-est. Cuptorul, având baza sub formă de potcoavă alungită, avea pereţii groşi la bază, realizaţi din bolovani mai mari. Bolovanii mai mari au fost fixaţi şi la gura cuptorului.

Pereţii cuptorului în interior delimitau o vatră alungită, uşor albiată faţă de podea. Această albiere s-a adâncit în timp, fiind rezultatul răzuirii repetate pentru scoaterea cenuşii.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar bogat şi divers. Consemnăm mai întâi mai multe fragmente ceramice provenind din vase borcan şi tipsii, lucrate manual din pastă grosieră.

Luând în consideraţie fundurile întregi sau fragmentare, acestea provin din cel puţin patru vase borcan. Sunt borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, având corpul mai alungit sau cu umerii mai conturaţi, gura mai largă decât baza, buza rotunjită şi mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 111/5; 112/1, 4, 15). În câteva cazuri buza este teşită (fig. 112/15) sau tăiată drept (fig. 112/1-2). Tipsiile sunt reprezentate de fragmente din exemplare cu marginea răsfrântă în exterior, mai mult sau mai puţin (fig. 114/14-15).

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată prin fragmente, din gura a două vase borcan, ornamentate cu caneluri puţin adâncite, care apar ca nişte benzi faţetate dispuse în special pe umărul vasului. Aceste vase borcan, realizate din pastă nisipoasă, sunt de mărime mijlocie, au gura aproape egală cu baza, iar buza mai mult sau mai puţin arcuită în exterior (fig. 111/4; 112/9). Vasele în exterior au culoarea cărămizie, roşcată.

Între pietrele prăbuşite din gura cuptorului s-a găsit o piesă din lut, de formă uşor bitronconică, având după ardere culoarea cărămizie. Piesa este goală în interior, iar în partea superioară are două găuri mici. În interior a avut câteva "bobiţe" din lut. Piesa în discuţie este o jucărie, respectiv un zurgălău (fig. 74/1). Din inventarul acestei locuinţe mai face parte un fragment dintr-un pieptene de os, cu dinţi bilaterali (fig. 77/2), un ac din os, foarte bine conservat (fig. 75/3), un cârlig mare din fier, de 21 cm lungime (fig. 62/16) şi o fibulă "digitată" (fig. 68/2). Fibula a fost descoperită în partea de sus a umpluturii din această locuinţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Având în vedere adâncimea mică la care a fost descoperită această fibulă, în fapt a fost găsită la baza stratului arabil şi începutul stratului de umplutură, deci pământul a putut fi purtat în timp, nu este exclus ca piesa să fi fost antrenată, prin lucrările agricole, fie din partea de sus a umpluturii locuinţei L_{42} din apropiere sau pur şi simplu dintr-un alt loc apropiat din nivelul aşezării din secolele VI-VII. Cum fibula a fost găsită în suprafaţa locuinţei L_{41}, pentru determinarea topo a fost notată ca aparţinând acestei locuinţe.

După cum se va arăta la analiza inventarului, această fibulă (fig. 68/2) este un unicat în spaţiul carpato-danubiano-pontic, intrând în literatura de specialitate sub numele de fibulă "digitată" zoomorfică de tip Davideni[13].

Locuinţa nr. 42, (fig. 36; 37), a fost surprinsă parţial în 1989 în secţiunea LX. Dezvelirea integrală a acestei locuinţe s-a realizat prin continuarea săpăturilor în 1990.

Este o locuinţă de tipul bordeielor semiîngropate, având în plan orizontal o formă uşor trapezoidală, cu laturile de cca. 3,55-4,10 m x 4,20-4,65 m şi o suprafaţă locuibilă de cca. 16 mp. Podeaua se afla la coa. –0,50 m faţă de nivelul de construcţie. Nivelul de construcţie nu a fost surprins cu certitudine, stratul superior de pământ fiind amestecat pe o adâncime mai mare datorită lucrărilor agricole din ultimele decenii.

În această locuinţă s-au găsit trei instalaţii pentru foc, respectiv două cuptoare din pietre şi un cuptor mic din pământ. Spre colţul de vest s-a descoperit un cuptor din pietre, notat de noi convenţional C_1, având mai ales la bază pereţii groşi. Mai gros era peretele dinspre interiorul locuinţei, în vreme ce peretele opus, dinspre vest, era mai subţire şi lipit de peretele locuinţei. În exterior C_1 avea o formă paralelipipedică, iar în interior pereţii cuptorului delimitau o vatră ovoidală, alungită şi uşor albiată faţă de podeaua locuinţei.

Spre colţul de sud-est al podelei, aproape de latura de sud, se afla un al doilea cuptor din pietre, notat C_2. Este de dimensiuni mai mari decât C_1. Are o formă de potcoavă la bază, cu pereţii groşi mai ales în

[13] Ioan Mitrea, **Deux fibules "digitées" trouvées sur le site de Davideni, dép. Neamţ (VIe-VIIe siècles)**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 445-447; idem, **Fibule descoperite în aşezarea din secolele V-VII d.Hr. de la Davideni-Neamţ**, în *MemAntiq*, XX, 1995, p. 127-128.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

spate, unde mergeau până în peretele locuinței. În interior pereții cuptorului delimitau o vatră mai mare, de formă ovoidală, albiată față de nivelul podelei, mai ales ca urmare a răzuirilor repetate pentru scoaterea cenușii.

Aproximativ pe mijlocul laturii de nord-vest, a fost construit un cuptor din pământ, de tipul celor cotlonite în peretele natural al bordeiului, cuptor care a fost notat convențional C_3. Are o formă ușor ovoidală, gura cuptorului se află pe linia peretelui bordeiului, vatra, cu diametrul de cca. 0,60x0,75 m, avea gura la nivelul podelei, mijlocul vetrei fiind puțin albiat.

O problemă importantă privind cele trei cuptoare este aceea a raportului cronologic dintre ele. Între pietrele prăbușite din C_1 și C_2 s-au găsit mai multe fragmente ceramice, în vreme ce în C_3 nu s-a găsit nici un fel de inventar.

Fragmentele aflate între pietrele prăbușite din C_1 provin din vase lucrate cu mâna și la roată. Reținatenția câteva fragmente ce provin din vase borcan lucrate la roată din pastă nisipoasă, unele prezentând coaste în interior, iar fundurile cercuri concentrice.

Între pietrele prăbușite din C_2 s-au găsit numai fragmente din vase lucrate manual, respectiv din borcane și tipsii.

Pe baza observațiilor asupra inventarului ceramic apreciem că C_1 este mai vechi decât C_2. Fie că este vorba de o refacere a locuinței, fapt nesesizat cu claritate arheologic, exact pe același loc și cu aceleași dimensiuni, fie că la un moment dat cuptorul C_1 a fost abandonat și s-a construit un nou cuptor, C_2. În fapt chiar abandonarea unui cuptor și construirea altuia înseamnă tot o refacere a locuinței. Cât privește cuptorul din pamânt, cotlonit, considerăm că a fost contemporan cu C_2. Un argument ar fi și poziția sa față de cele două cuptoare din piatră. Funcționarea simultană a cuptoarelor C_1 și C_3 pare neverosimilă, având în vedere și apropierea, respectiv distanța mică dintre cele două instalații, precum și amplasarea lor. Nu credem a fi verosimilă situarea cuptorului cotlonit, respectiv a gurii acestui cuptor aproape în spatele cuptorului din pietre, notat C_1.

Față de poziția celor trei cuptoare, apreciem că intrarea în locuință se făcea pe latura de est, unde și podeaua era mai puțin adâncită față de nivelul de construcție.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Inventar. Cea mai mare pondere în ansamblul inventarului din această locuinţă o deţine ceramica. Majoritatea fragmentelor provin din vase borcan, lucrate manual din pastă grosieră. Sunt borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, având baza mai groasă decât pereţii vasului (fig. 113/11). Gura acestor vase este mai mare decât baza şi au buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 113/3, 9; 114/1). Un fragment din umărul unui vas borcan este ornamentat cu două rânduri de alveole adâncite în pasta crudă, înainte de ardere (fig. 113/7). Pe un alt fragment, dintr-un borcan, este realizat un decor din două linii incizate, dispuse în "X" (fig. 113/5). Este probabil un însemn creştin, asemănător crucii Sf. Andrei.

Din categoria vaselor lucrate manual fac parte şi tipsiile. Fragmentele descoperite provin din exemplare cu marginea scundă şi mult răsfrântă (fig. 114/9; 116/16).

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată de fragmente din vase borcan, confecţionate din pastă bună, nisipoasă. Sunt borcane de mărime mică, având buza răsfrântă. În interior unele au coaste, iar fundurile în exterior prezintă cercuri concentrice de la desprinderea cu sfoara (fig. 113/14). Aceste fragmente s-au găsit între pietrele prăbuşite din C_1.

Între pietrele prăbuşite din C_2 s-a găsit o fusaiolă bitronconică din lut (fig. 70/4) şi o fusaiolă din lut plată, aproape cilindrică şi ornamentată pe ambele feţe cu cercuri şi raze incizate (fig. 70/5). Tot în suprafaţa pietrelor prăbuşite din C_2 s-au găsit două bucăţi din tablă de aramă, cu indicii de prelucrare parţială, având dimensiunile de cca. 6x7,7 cm şi respectiv 6,6x9 cm (fig. 60/8-9). Prezenţa celor două bucăţi de tablă poate fi pusă în legătură cu o activitate meşteşugărească. Sunt fragmente provenind probabil dintr-un vas, distrus, recuperate în vederea refolosirii, poate pentru confecţionarea unor obiecte mici de port sau chiar de podoabă.

Locuinţa nr. 43, (fig. 36/2; 38/2), a fost cercetată în 1990, fiind surprinsă în secţiunea LXIV, între metrii 9,75-13,50, unde de la cca. –0,50 m a apărut pământ de umplutură cu cărbuni şi bolovani din pereţii unui cuptor. Are o formă dreptunghiulară în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,00x3,65 m şi colţurile rotunjite. Podeaua amenajată prin bătătorire se afla la cca. –0,60 m faţă de nivelul de construcţie. Spre mijlocul laturii de sud s-au găsit resturile unui cuptor din pietre. Baza cuptorului avea o

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

formă de potcoavă. Vatra cuptorului, ovală, era mult albiată faţă de nivelul podelei. Intrarea în acest bordei semiîngropat se afla probabil pe latura de est, aproape de colţul de nord al locuinţei, în partea mai joasă a terenului.

Inventarul aflat în această locuinţă este sărac, constând doar din fragmente ceramice, care provin din vase borcan şi tipsii, lucrate manual, din pastă grosieră. Borcanele, de dimensiuni mici şi mijlocii, au baza îngroşată, gura mai largă, cu marginea răsfrântă şi buza arcuită (fig. 113/13; 114/4, 10).

Fragmentele de tipsii descoperite provin din exemplare cu marginea mai scundă (fig. 114/8) sau mai înaltă (fig. 114/12) şi uşor răsfrântă.

Locuinţa nr. 44, (fig. 38/3), cercetată în 1990, a fost surprinsă parţial în secţiunea LXVI. În peretele de nord-vest al secţiunii, între metrii 25,50-28, de la –0,35 m a apărut pământ de umplutură. O parte din suprafaţa locuinţei s-a descoperit în secţiunea LXVII. Este un bordei semiîngropat, având în plan orizontal o formă rectangulară, uşor trapezoidală, cu laturile situate între cca. 2,75-4,00 m. Colţul de vest este mai ascuţit. Podeaua, amenajată prin bătătorire, se afla la cca. –0,55-0,65 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de vest al podelei s-a găsit o vatră simplă, din pământ şi bolovani. Vatra propriu-zisă, ovoidală, avea marginea întărită cu bolovani. Unii bolovani, din paramentul vetrei, erau răvăşiţi pe podea. Intrarea a fost situată, probabil, pe latura de sud-est, în partea opusă vetrei, poate chiar în colţul de sud-est al locuinţei, unde terenul era mai jos, evitându-se astfel pătrunderea apei din ploi în groapa bordeiului.

Inventarul aflat în această locuinţă este sărac. Este reprezentat de trei fragmente din fundul unor vase borcan (fig. 113/10) şi alte fragmente din corpul acestor vase. Sunt borcane de mărime mică şi mijlocie lucrate manual, din pastă grosieră.

Sărăcia inventarului ne determină să presupunem că, la un moment dat, locuinţa a fost părăsită, împrejurare în care inventarul folosibil a fost ridicat de cei care au locuit în acest bordei.

Locuinţa nr. 45, (fig. 38/4), cercetată în 1991, a fost surprinsă în secţiunea LXVII, unde între metrii 65,90-66,40 de la –0,30 m, spre latura de nord, au apărut bolovani arşi, de la o instalaţie de foc, câteva fragmente de tipsie şi pământ de umplutură.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Pentru dezvelirea întregii suprafeţe a locuinţei s-au săpat şi două casete pe laturile de nord şi sud ale secţiunii menţionate.

Este un bordei semiîngropat, de formă rectangulară în plan orizontal, cu laturile de cca. 2,75x3,25 m. Podeaua amenajată prin bătătorire se adâncea cu cca. 0,50 m faţă de nivelul de construcţie. Pe latura de nord-vest, mai aproape de colţul de nord, a fost descoperit un cuptor de tipul celor cotlonite în peretele natural al bordeiului.

Vatra, de formă circulară, avea diametrul de 1,00x1,05 m. Înălţimea bolţii cuptorului, faţă de vatră, era de cca. 0,26-0,30 m. Vatra cuptorului era supraînălţată faţă de nivelul podelei cu cca. 0,20 m. Gura cuptorului, largă de 0,25 m, situată pe linia peretelui bordeiului, era întărită cu bulgări din conglomerate de prundiş. Partea întărită cu bulgări de conglomerate se prelungea spre interiorul locuinţei cu doi pereţi de cca. 0,30 m lungime, formând o "vatră" la gura cuptorului. Cum nu s-a mai găsit altă instalaţie de foc, e de presupus că la această "vatră" de la gura cuptorului din pământ se pregătea hrana. Bulgării de conglomerate aveau şi rolul ca, prin încălzire, să degajeze mai multă căldură în bordei. Intrarea în locuinţă s-a aflat, probabil, pe latura de sud, opusă gurii cuptorului.

Inventarul acestei locuinţe este format exclusiv din ceramică lucrată manual, din pastă grosieră. La gura cuptorului s-au găsit mai multe fragmente dintr-o tipsie, care s-a întregit. Are diametrul de aproximativ 21 cm, marginea uşor răsfrântă, decorată cu crestături oblice (fig. 110/15).

Pe lângă tipsia amintită, s-au mai găsit şi fragmente din patru vase borcan, de mărime mică şi mijlocie. Un fund de vas borcan prezintă un început de talpă (fig. 114/11).

Locuinţa nr. 46, (fig. 39/1), cercetată tot în anul 1991, a fost surprinsă în secţiunea LXVII, între metrii 96,30-99, unde de la –0,30 m a apărut pământ de umplutură şi numeroase fragmente ceramice. Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, cu laturile de cca. 2,55x2,65 m, colţurile gropii fiind mai mult sau mai puţin rotunjite. Podeaua, amenajată doar prin bătătorire, se afla la cca. –0,35 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de sud a avut o vatră simplă, din pământ şi paramentul din bolovani de râu. Vatra ovoidală se albia puţin în podeaua locuinţei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar ceva mai bogat. În primul rând menţionăm mai multe fragmente ceramice, toate provenind numai din borcane şi tipsii lucrate manual dintr-o pastă grosieră. După numărul fundurilor de borcane, întregi sau sparte, fragmentele descoperite provin din 10 vase, de dimensiuni mici şi mijlocii. Marea majoritate a vaselor au diametrul bazei situat între 6-10 cm. Doar un borcan, ce poate fi considerat de mărime mijlocie sau chiar mare, avea diametrul bazei de 16 cm.

Vasele borcan au baza mai groasă decât pereţii, gura mai largă, răsfrântă mai mult sau mai puţin (fig. 113/8; 114/5; 115/1-3; 116/4, 7-8; 117/2-3; 118/1-2). În unele cazuri buza este mult arcuită şi carenată (fig. 117/3). Cel puţin trei din vasele borcan din această locuinţă au fost ornamentate pe buză cu crestături, adânci, dispuse uşor oblic (fig. 113/8; 114/5; 115/1-2; 118/2). Tipsiile sunt reprezentate prin două fragmente care provin din acelaşi exemplar, cu marginea aproape dreaptă şi mai subţire decât platoul (fig. 114/6). Din inventarul acestei locuinţe mai fac parte două fusaiole din lut, de formă bitronconică (fig. 73/4-5) şi un gravoar din fier de tipul celor descoperite anterior în inventarul altor locuinţe.

Locuinţa nr. 47, (fig. 39/2), cercetată în 1992, a fost surprinsă în secţiunea LXVIII, între metrii 5,95-9,05. Este un bordei semiîngropat, de formă dreptunghiulară în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,00x3,50 m, colţurile gropii fiind rotunjite. Podeaua se afla la cca. -0,55 m faţă de nivelul de construcţie. Spre latura de nord-vest, dar la o distanţă apreciabilă de pereţi, a fost descoperit un cuptor din pietre, de dimensiuni apreciabile. La bază, în exterior, avea o formă dreptunghiulară. Cuptorul a avut o formă paralelipipedică, partea superioară uşor rotunjită. Pereţii interiori arcuiţi delimitau o vatră ovoidală, uşor albiată faţa de nivelul podelei. Intrarea în locuinţă se făcea pe latura de sud-est, opusă gurii cuptorului.

Inventarul aflat în această locuinţă este sărac, format doar din fragmente ceramice, care provin din vase lucrate în majoritatea lor manual, dintr-o pastă grosieră. Din această pastă grosieră s-au modelat borcane mici şi mijlocii, având gura mai largă decât baza, marginea gurii fiind mai mult sau mai puţin arcuită în exterior (fig. 113/2; 114/2-3). Câteva fragmente provin dintr-un vas care are gura aproape dreaptă, de fapt fără buză. Baza unui borcan lucrat manual avea diametrul de 10,5 cm.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tipsiile sunt reprezentate printr-un singur fragment, dintr-un exemplar cu marginea răsfrântă.

Categoria ceramicii lucrată la roată este reprezentată prin două fragmente. Unul provine dintr-un vas borcan, confecţionat din pastă ciment, cu boabe de mică în compoziţie, iar al doilea fragment dintr-un vas realizat dintr-o pastă cu mult nisip în compoziţie, având după ardere culoarea cărămizie.

Procentual ceramica lucrată cu mâna reprezintă cca. 87% din totalul materialului ceramic aflat în această locuinţă.

Locuinţa nr. 48, (fig. 39/4), cercetată în 1992, a fost descoperită tot în secţiunea LXVIII. În această secţiune, lungă de 150 m, s-au surprins mai multe locuinţe din aşezarea aparţinând secolelor V-VII (fig. 139). Unele bordeie aparţin primei etape de locuire, respectiv etapei care acoperă sfârşitul sau chiar a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea d.Hr., iar altele aparţin celei de-a doua etape, care cuprinde a doua jumătate a secolului al VI-lea şi cea mai mare parte a secolului al VII-lea d.Hr.

Revenind la locuinţa 48, menţionăm că în secţiunea amintită, între metrii 42,75-46,75 de la –0,25 m a apărut pământ de umplutură, pietre arse şi fragmente ceramice. Pentru dezvelirea suprafeţei întregii locuinţe s-a săpat o casetă mare, pe laturile de nord şi sud ale secţiunii pentru a dezveli şi locuinţa din apropiere, apărută la câţiva metri sud-vest de L_{48} (fig. 39/3-4).

Locuinţa 48 este un bordei, de formă aproape pătrată în plan orizontal, având laturile de cca. 3,75x4,00 m şi colţurile mult rotunjite. Podeaua, amenajată în mare parte prin bătătorire, se află la cca. –0,95 m faţă de nivelul de construcţie.

În colţul de est al podelei s-au descoperit resturile unui cuptor din bolovani de râu şi piatră spartă. Pereţii cuptorului se aflau la mică distanţă de pereţii bordeiului. În exterior cuptorul avea o formă paralelipipedică, cu partea superioară uşor rotunjită. Multe pietre din bolta cuptorului erau prăbuşite între pereţii cuptorului şi pereţii bordeiului. În interior, pereţii cuptorului erau arcuiţi şi în plan vertical şi în plan orizontal, delimitând o vatră ovoidală, puternic arsă şi puţin albiată faţă de podeaua locuinţei. Vatra cuptorului a fost lipită cu un strat de argilă. Această lipitură se întindea şi în faţa gurii cuptorului. Altfel spus podeaua în faţa gurii cuptorului a fost lutuită. Intrarea în locuinţă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

probabil a fost situată pe latura de est, aproape de colţul de nord al bordeiului, unde terenul cobora uşor în pantă spre zona cu izvoare.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar mai bogat şi divers. Menţionăm prezenţa a numeroase fragmente ceramice care provin din vase modelate manual şi vase lucrate la roată.

Cu mâna, dintr-o pastă grosieră, au fost modelate borcane şi tipsii. Borcanele au dimensiuni mici şi mijlocii, cu diametrul bazei situat între 6,8-10 cm. Gura este mai mare ca baza şi arcuită. Unele buze sunt rotunjite (fig. 118/11; 120/7), iar altele teşite (fig. 118/15; 119/12).

Pe un fragment din fundul unui vas borcan, apar câteva linii adâncite, dispuse vertical (fig. 115/10). Pe un alt fragment, din corpul unui vas borcan, apar câteva mici adâncituri şi linii dispuse aproximativ vertical, puţin adâncite în pasta crudă a vasului înainte de ardere (fig. 117/6). Fragmentele de tipsii provin din exemplare cu platoul gros, marginea scundă şi uşor evazată (fig. 117/7).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin vase borcan, de mărime mică, din pastă nisipoasă, şi decorate cu striuri orizontale. Uneori striurile coboară până mai jos de jumătatea vasului, într-un caz prezentând şi două striuri orizontale, situate chiar la baza vasului (fig. 115/11). Vasele borcan lucrate la roată, din pastă nisipoasă, au pereţii şi fundurile subţiri. În zona cuptorului s-au găsit 6 fragmente mari dintr-un vas de provizii, roşu-cărămiziu. Are pereţii groşi de 1,8 cm şi buza lată de 3,7 cm. Acest vas de provizii, lucrat la roată, din pastă fină, a fost decorat cu un val larg incizat dispus numai pe umărul vasului (fig. 116/13). Aceste vase de provizii prezente, în stare fragmentară, în mai multe locuinţe din prima etapă de locuire de la Davideni, sunt de tradiţie Sântana de Mureş.

În pământul de umplutură din bordei, mai ales spre podea, s-au găsit şi alte obiecte. Menţionăm o fusaiolă, din lut, bitronconică, ornamentată cu motive din puncte incizate (fig. 71/1), alte două fusaiole din lut, de formă bitronconică, de culoare cărămizie (fig. 71/2-3) şi o a patra fusaiolă, ovoidală (fig. 71/8).

Spre mijlocul podelei, la nivelul bolovanilor de la baza cuptorului, s-a găsit o verigă din bronz (cercel ?), având capetele desfăcute, subţiate, iar diametrul maxim al verigii de 35 mm. La mijloc corpul verigii era mai gros decât spre capete (fig. 65/2).

Lângă pietrele prăbuşite din gura cuptorului, s-a găsit un buton (nasture) din bronz (fig. 65/3) de tipul celor întâlniţi în secolele V-VI d.Hr.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

în Dobrogea. Spre mijlocul podelei s-a găsit un cuţit din fier, mai slab conservat (fig. 62/13).

Locuinţa nr. 49, (fig. 39/3), a fost descoperită tot în secţiunea LXVIII, săpată în 1992, între metrii 49,50-53,15, unde de la –0,25 m a apărut pământ de umplutură. Este un bordei cu laturile de cca. 3,60x3,75 m şi colţurile părţii săpate în pământ rotunjite. Podeaua se afla la cca. –0,75 m faţă de nivelul de construcţie. În colţul de est a avut un cuptor de bolovani, de dimensiuni mari. Situarea cuptorului în colţul de est, ca şi la alte locuinţe din această zonă, se explică prin faptul că în această parte terenul era mai ridicat. Spre colţul de nord, unde de regulă erau amplasate cuptoarele, terenul coboară uşor în pantă spre zona cu izvoare. Este un cuptor care avea o bază dreptunghiulară, uşor rotunjită la spate. În exterior cuptorul avea o formă paralelipipedică, cu partea superioară uşor rotunjită. Pereţii, în interior arcuiţi, delimitau o vatră ovoidală, puţin albiată faţă de nivelul podelei. La baza cuptorului s-au folosit bolovani de râu de dimensiuni mai mari.

Aproximativ pe mijlocul laturii de vest a avut un cuptor din lut de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului. Baza cuptorului avea o formă rotundă, cu diametrul de cca. 1,10x1,25 m. Vatra cuptorului, arsă puternic şi uşor albiată spre mijloc, era mai ridicată cu 0,31 m faţă de nivelul podelei, uşurând accesul la gura şi respectiv interiorul cuptorului.

Inventar. Menţionăm în primul rând mai multe fragmente ceramice, provenind numai din vase de tip borcan (fig. 117/4), modelate manual, din pastă grosieră. Sunt borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, cu diametrul bazei situat între 5,50-10 cm, având gura mai largă decât baza, marginea răsfrântă mai mult sau mai puţin (fig. 116/1-2; 118/6-7, 18; 119/13).

Unele borcane au buza arcuită şi uşor rotunjită (fig. 118/7), iar altele au buza arcuită şi teşită spre exterior (fig. 116/1; 118/6; 119/13). Există şi fragmente din borcane care au gura arcuită spre interior (fig. 116/1). Aproape la nivelul podelei s-a găsit un fragment dintr-un pieptene cu dinţi bilaterali (fig. 77/5) şi un vârf de săgeată din bronz (fig. 63/7).

Locuinţa nr. 50, (fig. 40/1; 41/3), a fost cercetată în campania din august 1992. Locuinţa descoperită în secţiunea LXIX, între metrii 36,15-40,95, este un bordei semiîngropat, cu laturile de cca. 3,15x3,30 m şi colţurile rotunjite. Podeaua amenajată prin bătătorire se adâncea cu cca. 0,65 m faţă de nivelul de construcţie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În colţul de sud-est a avut un cuptor din pietre. Cuptorul, de dimensiuni mari, avea pereţii groşi la bază. Vatra cuptorului, ovoidală, mult îngustată spre gură, era uşor albiată în podea. Şi la această locuinţă intrarea s-a aflat pe latura de nord, opusă gurii cuptorului, respectiv în partea mai joasă a terenului, care cobora uşor în pantă spre zona cu izvoare.

Inventar. În umplutura gropii bordeiului semiîngropat s-a găsit o mare cantitate de ceramică, majoritatea provenind din vase confecţionate manual. Din pastă grosieră au fost realizate borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, având baza mai groasă (fig. 117/8, 12), uneori cu talpă (fig. 117/9) şi diametrul între 6-10,5 cm, umerii conturaţi, gura mai largă decât baza, şi buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 116/5-6, 11-12, 14-15; 117/1, 13; 118/8-10; 120/8). Pe umărul unui vas borcan apare, ca element ornamental, un buton (fig. 117/1). Tot manual au fost realizate şi tipsiile, având platoul gros, marginea scundă, uşor arcuită în exterior (fig. 115/7, 9) sau aproape dreaptă (fig. 115/8).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată de fragmente din vase borcan, de dimensiuni mici şi mijlocii, confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip şi microprundişuri în compoziţie. Multe fragmente s-au găsit în zona cuptorului, altele răspândite pe suprafaţa podelei, dar şi în pământul de umplutură. Unele borcane prezintă coaste în interior (fig. 115/6) iar în exterior fundurile au cercuri concentrice. Un fragment din partea inferioară a unui borcan lucrat la roată a fost ornamentat cu striuri drepte dese (fig. 116/9), iar pe un alt fragment apar benzi de striuri vălurite (fig. 116/10).

Mai menţionăm o fusaiolă uşor bitronconică (fig. 71/9) şi o amuletă-pandantiv dintr-un colţ de porc (fig. 76/5).

Locuinţa nr. 51, (fig. 40/3; 41/2), cercetată în 1992, a fost surprinsă în secţiunea LXIX, unde între metrii 104,50-109 de la –0,25 m adâncime a apărut pământ de umplutură. Este un bordei semiîngropat, de formă dreptunghiulară în plan, cu laturile de 3,00x4,50 m, şi colţurile rotunjite. Podeaua, amenajată prin bătătorire, se afla la cca. –0,50 m faţă de nivelul de construcţie.

Pe mijlocul laturii de nord a fost construit un cuptor din bolovani de râu. Spatele cuptorului era lipit de peretele bordeiului. Pereţii, în interior, conturau o vatră ovoidală uşor albiată în podea. Gura cuptorului era orientată spre est. În colţul de nord a avut un cuptor din pământ, de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului. Cuptorul, bine păstrat, avea o

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

vatră circulară, cu diametrul de 1,15x1,25 m, bolta având înălţimea maximă de 0,35 m. Vatra cuptorului, puternic arsă, era uşor supraînălţată faţă de podea.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar relativ bogat şi divers, unele piese având o valoare istorică şi artistică deosebită. Semnalăm, în primul rând, descoperirea unei fibule turnate, din bronz, de tip bizantin (fig. 67/3, 5). Piesa găsită la 0,65 m spre est de peretele cuptorului, aproape de suprafaţa podelei, are pe arc un ornament deosebit, format din nervuri orizontale, un registru mărginit de cercuri concentrice, având în centru un cap uman cu nimb. Prin acest ornament fibula la care ne referim se încadrează în rândul pieselor paleocreştine din aşezarea de la Davideni, fiind un unicat în spaţiul est-carpatic şi al vechii Dacii în general.

Din inventarul locuinţei mai menţionăm o fusaiolă din lut, de formă aproape cilindrică, cu pereţii uşor arcuiţi (fig. 71/10) şi mai multe fragmente ceramice.

Fragmentele ceramice provin din vase lucrate manual şi la roată. Cu mâna, dintr-o pastă grosieră, au fost confecţionate borcane, cu baza groasă (fig. 117/11) cu diametrul de 6-8 cm, pereţii vasului mai subţiri, gura mai largă decât baza, având buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 120/9). Tot cu mâna au fost realizate şi tipsiile, cu platoul îngroşat şi marginea răsfrântă, uneori subţiată (fig. 117/14).

Din categoria ceramicii lucrate la roată menţionăm câteva fragmente, din vase borcan, realizate dintr-o pastă mai bună, cu nisip în compoziţie, ornamentate pe umăr cu striuri mai late, un fel de faţete (fig. 116/3). Sunt vase de dimensiuni mici şi mijlocii, având gura mai largă decât baza, iar buza trasă uşor în exterior.

Locuinţa nr. 52, (fig. 40/2), a fost cercetată în 1992, fiind descoperită în secţiunea nr. LXVIII, între metrii 101,15-104,90, unde de la cca. –0,25 m a apărut pământ de umplutură, iar între metrii 102,70-103,75 de la –0,75 au apărut bolovani de la o instalaţie pentru foc. Este un bordei semiîngropat, cu laturile de cca. 3,60x3,75 m, având colţurile rotunjite. Podeaua se află la cca. 0,45 m faţă de nivelul de construcţie. Spre latura de nord-vest, s-a dezvelit un cuptor din bolovani de râu, având în exterior o formă paralelipipedică, baza de forma unui dreptunghi alungit. Pereţii groşi delimitau o vatră ovoidală, alungită, mult adâncită faţă de nivelul podelei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Inventarul aflat în această locuinţă, deşi nu prea numeros, conţine o piesă deosebit de importantă. Spre marginea de nord, în zona pietrelor prăbuşite de la cuptor, aproape de nivelul podelei s-a găsit o linguriţă din bronz, având găvanul perforat, iar pe spate piesa întreagă este ornamentată cu linii din cercuri concentrice (fig. 67/4). Piesa, realizată din bronz, prin turnare, reprezintă o linguriţă folosită pentru administrarea Sfintei Euharistii.

Pe lângă această piesă deosebit de importantă, din inventarul acestei locuinţe fac parte mai multe fragmente ceramice, care provin din vase confecţionate manual şi la roată.

Manual, dintr-o pastă grosieră, au fost modelate vase borcan, de dimensiuni mici şi mijlocii, de tipul celor întâlnite în locuinţele descoperite anterior, dar şi tipsii, cu platoul îngroşat şi marginile evazate (fig. 117/5).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată de fragmente din vase borcan, de dimensiuni mici. Uneori aceste vase au baza mai subţire decât pereţii (fig. 116/17; 117/10) prezentând în interior coaste, iar fundurile în exterior cercuri concentrice de la desprinderea cu sfoara. Unele fragmente sunt ornamentate cu striuri drepte.

Locuinţa nr. 53, (fig. 40/4), a fost cercetată în 1992, fiind descoperită înspre capătul de sud-est al secţiunii LXX.

Este un bordei, de mici dimensiuni, având laturile de cca. 3,00x3,75 m şi colţurile rotunjite. Podeaua, amenajată doar prin bătătorire, se afla la cca. –1,00 m faţă de nivelul de construcţie. Intrarea în bordei s-a aflat pe latura de nord-vest, în partea mai joasă a terenului, spre zona cu izvoare. În colţul de est al bordeiului, unde podeaua era puţin mai ridicată, a fost amenajată o vatră simplă, de formă ovoidală, uşor albiată în podea. Marginea vetrei a fost întărită doar cu câţiva bolovani de râu. Vatra era puternic arsă, pe o adâncime de 4-5 cm. Pe vatră era un strat gros de cenuşă.

Inventar. În umplutura din groapa bordeiului s-a găsit un inventar sărac, format doar din fragmente ceramice, provenind din vase confecţionate manual sau la roata olarului.

Câteva fragmente provin din vase borcan, confecţionate manual, dintr-o pastă grosieră. Alte trei mici fragmente provin din tipsii, cu marginea uşor evazată.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Ceramica realizată la roată este reprezentată de câteva mici fragmente care provin din borcane, de mărime mică şi mijlocie, confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie. Aceste vase au la exterior o culoare cărămizie, fiind decorate cu striuri drepte, subţiri şi dese. Uneori ornamentul este format dintr-o singură linie incizată, dispusă pe umărul vasului (fig. 119/1).

Locuinţa nr. 54, (fig. 44/1), a fost descoperită în 1992, în secţiunea LXX, între metrii 30,50-34,50. Este o locuinţă de suprafaţă, al cărei contur a fost delimitat cu aproximaţie. În suprafaţa locuinţei, cu laturile de cca. 3,30x3,80 m s-au găsit doar câteva fragmente ceramice, cărbuni şi pietre. Spre latura de nord-vest s-au găsit resturile unui cuptor realizat din bolovani de râu şi bulgări de conglomerate cu prundiş. Cuptorul avea o formă rectangulară în exterior. În interior pereţii delimitau o vatră ovoidală, în spate rotunjită. Vatra cuptorului puternic arsă se albia în podeaua locuinţei.

Inventar. În suprafaţa locuinţei s-a găsit un inventar sărac, constând doar din câteva fragmente ceramice provenind numai din vase borcan, de dimensiuni mici şi mijlocii, confecţionate manual, dintr-o pastă poroasă. Fragmentele găsite provin din borcane (fig. 118/12) cu diametrul de 6,5-8,5 cm, pereţii groşi, gura largă şi marginea mai mult sau mai puţin răsfrântă.

Având în vedere sărăcia inventarului considerăm că această locuinţă a fost părăsită la un moment dat, împrejurare în care inventarul întreg a fost preluat şi dus în noua locuinţă a familiei respective.

Locuinţa nr. 55, (fig. 42; 43/2a), a fost cercetată în 1993, fiind descoperită parţial în secţiunea LXXI. Marginea de nord a locuinţei a fost surprinsă în secţiunea LXXII. Pentru dezvelirea întregii suprafeţe a locuinţei a fost săpat şi martorul dintre cele două secţiuni menţionate.

Această locuinţă se încadrează în seria bordeielor semiîngropate. În plan orizontal are o formă uşor trapezoidală cu laturile mici de cca. 3,00 şi 4,00 m, iar laturile lungi de cca. 4,75 m. Podeaua, amenajată doar prin bătătorire, se afla la cca. –0,45 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de est al podelei s-a aflat o vatră simplă, din pământ, de formă ovoidală şi puţin albiată în podea. Vatra era puternic arsă, crusta de culoare cenuşie era bine păstrată. Deasupra crustei se afla un strat de cenuşă, mai gros spre mijlocul vetrei. Intrarea s-a aflat, probabil, spre colţul de nord-est, în partea mai joasă a terenului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Inventar. Şi în această locuinţă s-a găsit un inventar sărac. Menţionăm întâi câteva fragmente ceramice din vase borcan, confecţionate manual din pastă grosieră, având gura mai largă decât baza şi buza mult răsfrântă (fig. 119/2, 4). Categoria ceramicii confecţionate la roată, din pastă cu nisip şi microprundişuri în compoziţie, este documentată prin patru fragmente din gura sau corpul unor vase borcan. Un fragment din gura unui vas borcan a fost ornamentat între buza şi umărul vasului cu o linie striată (fig. 119/3). Celelalte fragmente, din partea inferioară a unor borcane, nu sunt ornamentate.

Mai menţionăm o fusaiolă din lut, de formă aproximativ cilindrică (fig. 71/11), un obiect din os, fragmentar, prezentând spre capătul lat un orificiu (fig. 78/2) şi un străpungător din os (fig. 76/8) găsit în partea de sus a umpluturii.

Locuinţa nr. 56, (fig. 42; 43/2b), a fost cercetată tot în campania din 1993, fiind descoperită la cca. 4,25 m spre vest de L_{55}. Este tot de tipul bordeielor semiîngropate, având o formă dreptunghiulară în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,00-3,25 m x 5,50 m şi colţurile gropii mult rotunjite. Podeaua, amenajată simplu, doar prin bătătorire, se afla la cca. –0,50 m faţă de nivelul de construcţie.

În această locuinţă de mari dimensiuni, cu o suprafaţă a podelei de cca. 17,50 mp, s-au găsit două instalaţii pentru foc. Înspre colţul de est s-au găsit resturile, respectiv baza unui cuptor de mari dimensiuni, realizat din bolovani de râu. Baza cuptorului are o formă dreptunghiulară, în spate uşor arcuită. În interior, pereţii, relativ groşi, delimitau o vatră ovoidală, mult alungită. Vatra puternic arsă se albia mult în podea, spre mijloc aproape cu 15 cm. Gura cuptorului era orientată spre latura de nord-vest a locuinţei.

Pe latura de vest, mai aproape de colţul de nord-vest al bordeiului, a fost construit un cuptor din pământ. În parte a fost cotlonit în peretele bordeiului, în parte a fost cruţat la săpare în interiorul încăperii.

Cuptorul din pământ are vatra rotundă, cu diametrul de cca. 1,10x1,25 m, puternic arsă şi mai ridicată în spate. Bolta cuptorului avea înălţimea de 0,35 m. Vatra cuptorului era mai ridicată cu cca. 15-17 cm faţă de nivelul podelei.

În faţa cuptorului din pământ, aproape de latura de nord s-au găsit puţine resturi din baza unui cuptor din pietre, mai vechi. Acest cuptor a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fost abandonat, distrus, podeaua nivelată şi apoi s-a construit cuptorul din bolovani dinspre colţul de est, în partea mai ridicată a podelei.

Pe podeaua locuinţei, pe lângă pietre răvăşite prin prăbuşirea pereţilor cuptorului, cărbuni, oase de animale, fragmente ceramice şi alte obiecte de inventar, s-au găsit câteva fragmente de lutuială, având imprimate urme de bârne şi nuiele, dându-ne unele indicii asupra modului de construcţie a pereţilor.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar ceva mai bogat. Din categoria ceramicii lucrate manual, din pastă grosieră, remarcăm mai întâi un vas borcan care s-a întregit (fig. 110/9). Are o formă alungită, umerii prelinşi, gura mai largă decât baza, iar buza trasă în exterior. Alte fragmente provin din borcane, lucrate manual, având fundurile groase (fig. 118/4-5; 119/10, 14), unele cu talpă (fig. 119/4-5, 10). Sunt şi fragmente din borcane cu umărul bine conturat şi buza arcuită (fig. 118/3). Tipsiile sunt documentate prin fragmente, din exemplare cu platoul gros, marginea scundă şi dreaptă în exterior (fig. 119/11).

Ceramica confecţionată la roată, din pastă de bună calitate, cu nisip şi uneori microprundişuri în compoziţie, este atestată prin fragmente din vase borcan, de dimensiuni mici şi mijlocii, dar şi fragmente din vase mari de provizii. Borcanele lucrate la roată sunt ornamentate cu striuri drepte (fig. 118/13), în interior prezentând, mai ales spre bază, coaste pronunţate, iar unele funduri în exterior au cercuri concentrice de la desprinderea cu sfoara de pe discul roţii olarului.

Câteva fragmente provin dintr-un vas mare de provizii, realizat din pastă bună, "pastă ciment". Vasul are culoarea cărămizie, fiind ornamentat pe umăr cu benzi de linii vălurite (fig. 119/8). Aceste vase de provizii sunt de evidentă tradiţie Sântana de Mureş.

În faţa cuptorului din pământ, între câţiva bolovani rămaşi de la primul cuptor din pietre, abandonat şi distrus la scurt timp de la construcţia iniţială a bordeiului, probabil în urma unui incendiu (?), dovadă marea cantitate de pământ ars, s-a găsit un fragment dintr-o piatră de râşniţă. Fragmentul găsit reprezintă cca. 1/4 dintr-o râşniţă circulară, realizată dintr-un conglomerat albicios, având numeroase pietricele de râu şi cochilii de scoici în compoziţie.

Semnalăm prezenţa unei fusaiole din lut, cărămizie, de formă bitronconică (fig. 71/4). O jumătate din suprafaţa fusaiolei, pornind de la linia diametrului, a fost ornamentată cu împunsături realizate cu un vârf

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pătrat în secţiune (un gravoar cu vârful pătrat în secţiune). Cele 24 incizii, de forma unor pătrate mici, sunt dispuse în aşa fel încât formează o linie ondulată, neuniformă. Ce semnificaţie va fi avut acest ornament este greu de spus.

Din inventarul acestei locuinţe mai menţionăm o fusaiolă din lut, de dimensiuni mici, de formă bitronconică (fig. 71/5), o verigă din fier (fig. 64/8), rotundă, probabil de la cataramă (?), şi un împungător din os cu vârful bine şlefuit (fig. 76/10).

Deşi această locuinţă a fost refăcută, probabil în urma unui incendiu, produs la scurt timp de la construcţia bordeiului, în ansamblul său inventarul şi prin urmare locuinţa, având în ultima fază de existenţă două instalaţii pentru foc, aparţine primei etape din evoluţia aşezării, respectiv celei de-a doua jumătăţi a secolului al V-lea şi primei jumătăţi a secolului al VI-lea d.Hr.

Locuinţa nr. 57, (fig. 44/2), a fost cercetată în 1993, fiind descoperită în secţiunea LXXI, unde între metrii 98,50-103, de la –0,35 m, mai ales spre peretele de nord, au apărut bolovani şi fragmente ceramice în pământ de umplutură. Prin săparea unei casete pe latura de sud a secţiunii a fost dezvelită întreaga suprafaţă a locuinţei.

Este un bordei semiîngropat, de dimensiuni mai mici, are trei laturi de câte 3,00-3,10 m, iar a patra, respectiv latura de sud, unde se afla şi intrarea în bordei, de 3,50 m. Podeaua amenajată prin bătătorire se adâncea cu cca. 0,50 m faţă de nivelul de construcţie.

În colţul de nord s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani, prăbuşit, distrus până aproape de bază. Pereţii erau groşi, în exterior aveau o formă de potcoavă. În interior pereţii mărgineau o vatră ovoidală, care se adâncea cu 5-7 cm faţă de nivelul podelei. Pe mijlocul laturii de sud a fost surprinsă intrarea. La –0,65 m în dreptul intrării s-au găsit două bucăţi de conglomerate cu prundiş, formând un fel de treaptă. În dreptul intrării podeaua se afla la –0,80 m faţă de nivelul actual al terenului.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar mai bogat. Semnalăm o mare cantitate de fragmente ceramice, provenind din vase lucrate manual sau la roata olarului.

Manual, dintr-o pastă grosieră, s-au realizat borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, cu baza mai mică decât gura. Gura acestor borcane este mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 118/16; 119/9; 120/1-2, 5; 121/1, 3), dar mai rar apar şi borcane care au gura trasă, chiar arcuită în interior

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

(fig. 119/5; 120/3). După numărul de funduri întregi sau fragmentare, ceramica lucrată cu mâna din această locuință provine din cca. 6-7 vase borcan cu diametrul situat între 5-9 cm. Baza acestor vase uneori este mult îngroşată şi au o mică talpă (fig. 118/19). Sunt şi borcane cu baza subțiată spre mijloc (fig. 120/12). Pe un fragment dintr-un vas borcan, lucrat manual, dar îngrijit, probabil îndreptat la roată, având umărul bine conturat şi gura vasului răsfrântă, sub buză apare un ornament format dintr-o linie incizată, vălurită (fig. 121/2). Pe un alt fragment, din umărul unui vas borcan de la care buza este ruptă din vechime, dar după linia profilului a fost răsfrântă, a fost incizată, înainte de ardere, o cruce cu braţele egale (fig. 109/1). Un mic fragment dintr-un vas, având gura dreaptă, prezintă două orificii (fig. 120/13).

Din categoria ceramicii confecționate manual fac parte şi tipsiile. S-au găsit mai multe fragmente care provin din patru tipsii, de tipul celor cu marginea exterioară aproape dreaptă (fig. 119/6; 120/4, 10), sau uşor înclinată în exterior (fig. 118/14; 119/7; 120/14).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată de fragmente din vase borcan, de dimensiuni mici, confecționate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziție. Fragmentele descoperite provin din 2-3 vase. Unele borcane sunt ornamentate pe umăr cu benzi drepte, fațetate (fig. 121/7) sau cu striuri drepte. Un fragment din fundul unui borcan este ornamentat spre bază cu striuri drepte, puțin adâncite, unele întrerupte, iar în interior are coaste pronunțate (fig. 118/17). În exterior fundul prezintă cercuri concentrice, de la desprinderea cu sfoara de pe discul roții olarului.

Dintre celelalte obiecte menționăm două fragmente dintr-un pieptene, cu dinți bilaterali, lung de 8,4 cm şi cu nituri din fier pentru asamblare (fig. 77/3); un ac din os, recondiționat, la care s-a realizat o nouă ureche (fig. 75/5) şi o fusaiolă bitronconică, fragmentară, ornamentată cu şase striuri orizontale, corpul pare a avea nişte nervuri (fig. 72/1).

Locuința nr. 58, (fig. 44/3), a fost descoperită în 1993, tot în secțiunea LXXI, între metrii 112,50-116,25. Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, cu laturile de cca. 2,50x3,10 m. Podeaua, finisată prin bătătorire, se afla la cca. -0,30 m față de nivelul de construcție, fiind puțin mai adâncă spre mijloc.

În colțul de nord-vest a avut o vatră din pământ şi pietre. Vatra, de formă aproape rotundă, era uşor albiată față de podea. Marginea vetrei a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fost întărită cu bolovani de râu. Intrarea în bordei se făcea pe latura de est, respectiv prin partea mai joasă a terenului.

Inventar. În pământul din umplutura bordeiului s-au găsit mai multe fragmente din vase borcan, lucrate manual, dintr-o pastă grosieră, având gura largă şi mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 120/11; 121/4). Uneori buza era arcuită în exterior şi îngroşată (fig. 121/5).

Din categoria ceramicii lucrate la roată menţionăm un fragment din gura unei amforete, din pastă cărămizie, având sub buză o nervură (fig. 120/6). Fragmentul găsit în partea de sus a umpluturii provine foarte probabil dintr-un vas de import.

Aparenta sărăcie a inventarului este compensată de prezenţa unei fibule "digitate", descoperită în apropierea marginii de vest a instalaţiei pentru foc. Piesa (fig. 68/4) are lungimea de 6,8 cm, fiind realizată prin turnare din bronz. Prin caracteristicile sale, cum se va vedea la descrierea inventarului, se încadrează în seria fibulelor "digitate" de tip Sarmizegetusa, fiind un important reper pentru încadrarea cronologică a aşezării de care ne ocupăm.

Locuinţa nr. 59, (fig. 44/4), a fost cercetată în 1993, fiind descoperită în secţiunea LXXIII, între metrii 32-35,75. Este un bordei semiîngropat, de formă aproape pătrată în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,15x3,50 m şi colţurile rotunjite. Podeaua se afla la –0,35 m faţă de nivelul de construcţie.

Spre colţul de nord al podelei s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani. Cuptorul are baza aproximativ dreptunghiulară, spatele rotunjit, pereţii relativ groşi, realizaţi din bolovani de râu şi bulgări de conglomerate cu prundiş.

În interior pereţii cuptorului delimitau o vatră ovoidală, uşor albiată faţă de podeaua locuinţei.

Inventar. Din inventarul acestei locuinţe fac parte numai fragmente ceramice care provin din vase lucrate manual, dintr-o pastă grosieră. După numărul fundurilor întregi sau sparte, fragmentele descoperite provin din 7 vase borcan, în majoritate de dimensiuni mici şi mijlocii. Unele au baza îngroşată şi cu talpă (fig. 121/13). Diametrul bazei vaselor borcan se situează între cca. 6,5-8,5 cm. Toate au gura mai largă decât baza, răsfrântă mai mult (fig. 121/6) sau mai puţin. În unele cazuri buza este mult arcuită, cu marginea uşor îngroşată (fig. 121/8-10), dar există şi vase care au gura aproape dreaptă şi buza uşor răsfrântă (fig. 122/1). Cele

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

câteva fragmente de tipsie indică exemplare cu platoul gros, marginea scundă şi arcuită în exterior (fig. 121/11).

Locuinţa nr. 60, (fig. 45/1), a fost cercetată în 1993, fiind descoperită în secţiunea LXXIII, între metrii 55,00-58,65. Este un bordei de formă aproximativ pătrată în plan orizontal, cu laturile de cca. 3,50x3,65 m. Podeaua amenajată prin bătătorire se afla la –0,65-0,75 m faţă de nivelul de construcţie.

Spre colţul de nord al podelei s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu. Baza cuptorului avea o formă aproximativ dreptunghiulară, uşor arcuită, luând aspectul unei potcoave alungite. Vatra cuptorului avea o formă ovoidală, puţin adâncită faţă de nivelul podelei locuinţei. Gura cuptorului era orientată spre latura de sud a bordeiului, unde se afla intrarea în locuinţă.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar sărac, format doar din fragmente ceramice. Majoritatea fragmentelor provin din vase borcan, modelate manual, dintr-o pastă poroasă. Aceste borcane au diametrul bazei, care este mai gros (fig. 122/12, 14) şi uneori cu talpă (fig. 122/17), de 6,2-7,5 cm, gura mai largă decât baza, cu marginea, respectiv buza, mai mult sau mai puţin răsfrântă. Există şi vase borcan de mici dimensiuni, având gura trasă spre interior, fără buză propriu-zisă (fig. 122/13).

S-au găsit şi două fragmente dintr-o tipsie, cu platoul îngroşat, marginea scundă şi evazată (fig. 121/12).

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată printr-un singur fund de vas, care prezintă în interior coaste puţin vizibile.

Locuinţa nr. 61, (fig. 45/2), descoperită în 1994, a fost surprinsă parţial în secţiunea LXXIV, între metrii 22-24,75, unde la –0,30-0,35 m, mai ales spre peretele de sud a apărut pământ de umplutură. În peretele de sud al secţiunii de la –0,40 m au apărut bolovani proveniţi dintr-o instalaţie pentru foc.

Prin săparea unei mari casete pe latura de sud a secţiunii a fost surprinsă şi dezvelită întreaga suprafaţă a locuinţei.

Locuinţa nr. 61 este de tipul celor cu podeaua mult adâncită în pământ, faţă de nivelul de construcţie, în fapt un bordei, având colţurile gropii rotunjite. Podeaua, amenajată prin bătătorire, se află la cca. –0,70 m faţă de nivelul de construcţie. În plan orizontal are o formă

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dreptunghiulară cu laturile mici de cca. 2,75x3,25 m, iar laturile mari de 3,50x3,65 m.

În această locuinţă au fost găsite două cuptoare din pietre, unul în colţul de nord (C_1), iar al doilea la vest de mijlocul peretelui de nord (C_2).

La cele două cuptoare s-a găsit o mare cantitate de pietre. Atât la C_1, cât şi la C_2, pereţii cuptoarelor erau lipiţi de pereţii gropii bordeiului. În exterior cuptoarele aveau o formă rectangulară, uşor arcuită. Vetrele mărginite de pereţii cuptoarelor erau ovoidale şi uşor albiate faţă de podea. Nivelul vetrei din cuptorul C_1 era puţin mai ridicat decât nivelul vetrei din C_2. De altfel spre colţul de nord podeaua locuinţei era uşor mai ridicată. Deşi nu s-au găsit gropi de la furcile de susţinere a pereţilor şi acoperişului, putem presupune că acest bordei a avut pereţii din bârne lutuite, iar acoperişul în două pante. S-au găsit bucăţi de lipitură, având imprimate urmele unor bârne. Pe mijlocul laturii de sud, în faţa gurii cuptoarelor, s-a aflat, probabil, intrarea în bordei. Nu putem preciza, cu certitudine, dacă cele două cuptoare au funcţionat concomitent, sau reprezintă două faze din durata bordeiului. Totuşi faptul că baza ambelor cuptoare era nederanjată, şi că pe podea ca şi în umplutură s-a găsit o mare cantitate de bolovani, ne determină să presupunem că cel puţin în parte cele două cuptoare au fost folosite concomitent, că nu au fost demontaţi bolovani de la un cuptor pentru a se construi cel de-al doilea. Dacă nu ar fi fost construite în acelaşi timp, şi respectiv nu ar fi fost folosite concomitent, era mai lesne de luat bolovani de la primul cuptor abandonat, pentru a realiza al doilea cuptor, decât să fie aduşi alţi bolovani de la mare distanţă, respectiv tocmai din albia râului Moldova, aflat la cca. 2 km spre est.

Inventar. În umplutura gropii bordeiului, pe lângă mulţi bolovani, s-au găsit numeroase fragmente ceramice, din vase lucrate cu mâna şi la roată, oase şi câteva obiecte. Majoritatea materialului ceramic s-a aflat în zona celor două cuptoare.

Cantitativ, predomină ceramica lucrată cu mâna. S-au găsit în total 74 de fragmente ceramice din vase lucrate cu mâna: 52 provin din corpul unor vase borcan, 11 fragmente din gura unor vase borcan şi 11 funduri întregi sau sparte, dar fragmentele provin din vase diferite. Putem presupune deci că fragmentele ceramice provin din cel puţin 11 vase borcan, de mărime mică şi mijlocie, confecţionate dintr-o pastă poroasă, având gura mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 123/1-2, 4). Un singur

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fragment mic din gura unui vas borcan, având buza răsfrântă, are ca ornamente câteva striuri sub buză şi pe umăr.

Tot cu mâna au fost confecţionate şi tipsiile, găsindu-se fragmente din două exemplare diferite (fig. 123/6). Una din tipsii are marginea în exterior dreaptă, înaltă şi fundul relativ subţire (fig. 123/6).

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată de 7 fragmente, din vase borcan, confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie.

Fragmentele din funduri de vas lucrate la roată prezintă coaste vizibile în interior (fig. 122/11). Vasele borcan lucrate la roată au fost ornamentate pe corp cu striuri şi faţete drepte (fig. 122/4, 10). Alături de ceramică în umplutura bordeiului, respectiv pe podea în zona cuptoarelor, s-au găsit trei fusaiole, două din pastă obişnuită de formă bitronconică (fig. 73/2-3), iar a treia dintr-o pastă albicioasă (caolin ?), tot de formă bitronconică şi ornamentată (fig. 73/1). Chiar pe podea s-a găsit un fragment dintr-un pieptene cu dinţi bilaterali. Placa cu cele două rânduri de dinţi a fost fixată între două plăci din os, prinse cu nituri din fier din care unul s-a păstrat (fig. 77/7).

Locuinţa nr. 63, (fig. 46), dezvelită în 1994, a fost surprinsă în secţiunea LXXIV, la vest de L_{62}. Mai întâi a fost surprins cuptorul din lut cotlonit în peretele locuinţei[14]. Bolta cuptorului din pământ ars la roşu a apărut de la –0,27-0,30 m. Groapa locuinţei a fost surprinsă mai clar de la –0,30-0,35 m, între metrii 67,25-70,75, unde a apărut pământ de umplutură, cărbuni, oase şi fragmente ceramice.

Este o locuinţă de tipul celor cu podeaua mai puţin adâncită faţă de nivelul de călcare, un bordei semiîngropat. Are în plan o formă dreptunghiulară cu laturile de cca. 2,25x4,30 m, colţurile gropii mult rotunjite. Podeaua se afla la cca. 0,50 m faţă de nivelul de construcţie şi la –0,77 m faţă de nivelul actual al terenului. Spre colţul de est a avut un cuptor din lut cotlonit în peretele bordeiului, respectiv în afara perimetrului gropii acestuia.

[14] Locuinţele descoperite în aşezarea din epoca migraţiilor de la Davideni au fost numerotate în ordinea descoperirii lor. După cum se va arăta mai jos, L_{62} aparţine unei faze târzii din evoluţia aşezării. Această locuinţă cu inventarul aferent va fi prezentată în capitolul V intitulat "Nivelul de locuire din secolele VII-VIII".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Cuptorul avea diametrul de cca. 1,10x1,15 m, bolta în interior, în punctul cel mai înalt, nu avea mai mult de 0,30-0,35 m faţă de nivelul vetrei. Vatra cuptorului era mai ridicată cu cca. 0,23 m faţă de nivelul podelei locuinţei. Vatra era puternic arsă pe o grosime de 7-8 cm şi uşor înclinată, mai joasă spre gură.

Nici la această locuinţă nu s-au surprins gropi de la furcile de susţinere a pereţilor şi acoperişului, care a fost realizat în două ape. În schimb pe latura de vest, în partea opusă gurii cuptorului s-a surprins clar intrarea în locuinţă care era în trepte cruţate în pământ.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar din vase lucrate cu mâna şi la roată. Ponderea cea mai mare, peste 80%, o deţine ceramica lucrată manual.

Din categoria vaselor lucrate cu mâna menţionăm în primul rând borcanele, de dimensiuni mici şi mijlocii, gura mai largă decât baza. Baza borcanelor este mai groasă şi uneori cu talpă (fig. 123/10). Gura vaselor borcan se termină printr-o buză uşor răsfrântă (fig. 123/3). Uneori gura este aproape dreaptă (fig. 123/5). După numărul de funduri, întregi sau fragmentare, considerăm că fragmentele ceramice din L_{63} provin din 12-14 vase borcan confecţionate manual.

Tipsiile sunt reprezentate prin două fragmente, unul dintr-o tipsie cu marginea dreaptă în exterior (fig. 123/8), iar al doilea dintr-o tipsie cu marginea arcuită în exterior (fig. 123/7).

Ceramica lucrată la roată din L_{63} este reprezentată doar prin trei fragmente. Două provin din vase borcan lucrate la roată dintr-o pastă nisipoasă prezentând în interior coaste, unul având pe corp un ornament din striuri adânci, largi şi drepte (fig. 122/2). Un alt treilea fragment, aflat în pământul de umplutură, provine din gura unui vas de provizii, din pastă ciment, având buza lată şi ornamentată cu striuri vălurite (fig. 122/3). Este posibil ca aceste fragmente din vase lucrate la roată să fi fost antrenate din nivelul mai vechi.

Pe baza analizei caracteristicilor ceramicii, a ponderii ceramicii lucrate cu mâna, a prezenţei vaselor având gura tăiată drept, în fapt fără buză, considerăm că locuinţa L_{63} aparţine etapei a doua din evoluţia aşezării de la Davideni.

Având în vedere apropierea locuinţelor L_{63} şi L_{62}, care au aparţinut probabil unor familii înrudite, nu este exclus ca urmaşii celor ce au locuit în L_{63}, din secolele VI-VII, să-şi fi continuat viaţa în L_{62}, care aparţine

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

unei etape mai târzii din evoluţia aşezării, respectiv unei etape ce cuprinde a doua jumătate a secolului al VII-lea şi, probabil, doar prima jumătate a secolului al VIII-lea[15].

Locuinţa nr. 64, (fig. 47/1), descoperită în 1994, a fost surprinsă în secţiunea LXXVI, între metrii 8,50-12,50 unde, de la –0,30-0,35 m, a apărut pământ de umplutură, cărbuni, bolovani şi sporadic fragmente ceramice. Este o casă de dimensiuni mai mari. Pentru dezvelirea întregii suprafeţe a fost necesar să fie săpată o casetă de mari dimensiuni, pe ambele laturi ale secţiunii.

În plan are o formă aproape pătrată, cu laturile de 3,20-3,60x3,50-3,80 m. Podeaua amenajată prin bătătorire, se află la cca. 0,70 m faţă de nivelul de construcţie, aşa încât putem aprecia că ne aflăm în faţa unui bordei.

S-au găsit patru gropi de furci, două dispuse pe mijlocul laturilor de est şi vest, indicând un acoperiş în două ape. Două gropi, pe latura de sud, opusă gurii cuptorului, indicau poziţia furcilor între care a fost amplasată intrarea în locuinţă.

În colţul de nord a avut un cuptor mare din bolovani. Pereţii de nord şi est ai cuptorului erau aproape lipiţi de pereţii gropii bordeiului. În exterior cuptorul avea o formă paralelipipedică. Pentru construcţia cuptorului s-a folosit o mare cantitate de bolovani de râu. În interior, pereţii cuptorului delimitau o vatră uşor dreptunghiulară, rotunjită în spate. Vatra cuptorului era puternic arsă şi uşor alveolată în podea. Pe podea s-au găsit mai mulţi bolovani, împrăştiaţi, care iniţial au fost puşi peste acoperişul din păioase, pentru stabilitatea acestuia. Această practică, a depunerii unor bolovani, probabil şi lemne, peste acoperişul din materiale păioase, respectiv stuf şi alte resturi, este frecvent întâlnită la Davideni, ca şi în alte aşezări contemporane[16].

Inventar. În acest bordei s-a găsit un inventar sărac. Semnalăm în primul rând ceramica lucrată cu mâna. După numărul fundurilor, fragmentele provin din trei vase borcan. Sunt vase de dimensiuni mici, având diametrul bazei de la 5 cm până la 10 cm, gura mai largă decât baza şi buza răsfrântă (fig. 124/3). Tot cu mâna au fost confecţionate şi

[15] Pentru descrierea locuinţei L_{62} şi a inventarului aferent, a se vedea mai departe capitolul V din lucrare.

[16] Vezi mai sus, nota 6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

tipsiile. S-au găsit câteva fragmente din două tipsii diferite, una cu marginea exterioară mai înaltă şi dreaptă (fig. 124/11), a doua cu marginea rotunjită în exterior. A doua tipsie avea pe platou o gaură cu diametrul de cca. 3 mm (fig. 125/17), realizată în pasta crudă a vasului, înainte de ardere. În L_{64} nu s-au găsit fragmente ceramice din vase lucrate la roată, dar nici fragmente din vase lucrate cu mâna ornamentate. Inventarul sărac, la care pe lângă puţinele fragmente ceramice se mai adaugă o fusaiolă mică, bitronconică, ne determină să considerăm că locuinţa a fost părăsită, împrejurare în care inventarul ce mai putea fi folosit a fost luat de cei care au locuit în acest bordei.

Analiza materialului ceramic ne determină să atribuim această locuinţă fazei a doua din evoluţia aşezării de la Davideni, fază datată în ultimele decenii ale secolului al VI-lea şi secolul al VII-lea.

Locuinţa nr. 65, (fig. 47/2), dezvelită în 1994, a fost semnalată în S LXXVIII, unde între metrii 57-60, de la –0,30-0,35 m a apărut pe mijlocul secţiunii pământ de umplutură. Prin săparea unei casete pe ambele laturi ale secţiunii a fost dezvelită întreaga locuinţă.

Are o formă rectangulară, cu laturile de cca. 2,80x3,60 m, având colţurile gropii mai mult sau mai puţin rotunjite. Podeaua se adâncea faţă de nivelul de construcţie cu cca. 0,45-0,50 m. Este un bordei semiîngropat. Spre colţul de vest a avut o instalaţie pentru foc constând dintr-un cuptor din bolovani. Cuptorul avea o formă aproximativ dreptunghiulară, pereţii laterali paraleli, iar spatele rotunjit. Vatra cuptorului avea o formă aproximativ ovoidală, fiind puţin albiată în podea. S-au găsit puţini bolovani din corpul cuptorului. Chiar de la baza cuptorului unii bolovani par a fi fost dislocaţi din vechime. Nu este exclus ca în momentul părăsirii locuinţei mulţi din bolovanii de la acest cuptor să fi fost luaţi pentru a fi folosiţi la o altă instalaţie pentru foc, în locuinţa ce urma a fi amenajată. Inventarul sărac aflat în această locuinţă ne face să presupunem că şi aceasta a fost părăsită la un moment dat, împrejurare în care obiectele ce mai puteau fi folosite au fost luate de cei care locuiseră acolo.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar sărac ce se reduce doar la 6 fragmente ceramice din vase borcan, lucrate cu mâna. Două dintre fragmente provin din vase având gura răsfrântă, iar unul dintr-un vas având gura tăiată drept. Un fragment provine dintr-un

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

borcan, cu buza îngroşată (fig. 125/1). Nu s-au găsit fragmente ceramice lucrate la roată şi nici alte obiecte de inventar.

Pe baza caracteristicilor puţinelor fragmente ceramice descoperite considerăm că această locuinţă aparţine celei de-a doua etape din evoluţia aşezării de la Davideni, etapă ce cuprinde ultimele decenii ale secolului al VI-lea şi secolul al VII-lea.

Locuinţa nr. 66, (fig. 49/2), a fost descoperită în 1995, fiind surprinsă chiar la capătul de est al secţiunii S LXXIX, unde între metrii 1-5, mai ales spre latura de nord, de la –0,50-0,55 m au apărut fragmente ceramice caracteristice secolelor V-VI. Prin deschiderea unei casete pe latura de nord a secţiunii a fost dezvelită suprafaţa acestei locuinţe.

Locuinţa L_{66} este de tipul celor cu podeaua puţin adâncită în pământ, un bordei semiîngropat. Podeaua se afla la cca. 0,45-0,50 m faţă de nivelul de construcţie. În plan orizontal locuinţa avea o formă rectangulară, cu laturile de cca. 3,10x3,80 m, colţurile mai mult sau mai puţin rotunjite. Podeaua a fost amenajată doar prin bătătorire. Înspre colţul de sud-est al podelei a fost amenajată o vatră simplă din pământ şi câţiva bolovani de râu. Vatra era foarte puţin albiată în podeaua locuinţei. Ţinând cont şi de observaţiile din alte campanii arheologice e de presupus că şi locuinţa L_{66} a fost realizată din bârne lutuite, acoperişul în două ape, iar intrarea se va fi aflat pe latura de nord, în faţa gurii vetrei şi respectiv înspre zona cu izvoare, unde terenul cobora uşor în pantă.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar puţin numeros, dar concludent pentru a asigura o încadrare cronologică plauzibilă. Acest inventar este format, în primul rând, din ceramică. Sunt fragmente din vase lucrate cu mâna, dintr-o pastă grosieră. Din această pastă s-au realizat vase borcan de dimensiuni mici şi mijlocii, cu fundurile îngroşate, uneori cu talpă (fig. 126/14-15), cu buzele mai puţin sau mai mult răsfrânte, neornamentate (fig. 122/15-16; 124/1). Tot cu mâna s-au realizat şi tipsiile, atestate în această locuinţă prin două mici fragmente, provenite dintr-un exemplar cu marginea exterioară uşor arcuită (fig. 124/12).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată de câteva fragmente din vase borcan, realizate dintr-o pastă bună, nisipoasă, cu pereţii subţiri, decoraţi cu striuri drepte dese. Striurile drepte sunt dispuse în benzi late pe umărul vasului (fig. 124/2) şi mai rar spre mijlocul vaselor borcan (fig. 124/7; 125/4). Gura acestor vase este mai largă decât baza, iar buza

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

este răsfrântă şi uneori are o carenă în partea superioară (fig. 122/8) sau în exterior (fig. 124/2).

Semnalăm şi un fragment dintr-un vas borcan, din pastă cenuşie, decorat cu linii lustruite dispuse în reţea (fig. 122/5). Tot din categoria ceramicii lucrate la roată menţionăm câteva fragmente dintr-un vas mare de provizii, cu pereţii groşi, de culoare cărămizie (fig. 124/6, 8, 13) categorie ceramică frecventă la Davideni, ce aparţine unui orizont cronologic situat în ultimele decenii ale secolului al V-lea d.Hr. Vasele de provizii sunt decorate cu striuri largi, adânci, dispuse în benzi orizontale (fig. 124/13), sau în benzi vălurite (fig. 124/6, 8). Cele două motive apar deseori pe acelaşi vas. Aceste vase de provizii sunt de tradiţie Sântana de Mureş.

Alături de ceramică, pe suprafaţa podelei s-au găsit mai multe greutăţi din lut, întregi sau fragmentare, unele având forma aproximativă a unor trunchiuri de piramidă, capătul de sus fiind uşor rotunjit şi perforat pe orizontală. Grosolan modelate, din pastă poroasă, friabilă, arse neuniform, foarte slab conservate, aceste greutăţi (fig. 74/7), atestate cel puţin prin patru exemplare, au servit fie pentru încălzirea locuinţei, spre zonele mai îndepărtate de vatră (după ce erau supraîncălzite pe vatră erau dispuse în diferite puncte pe podea), fie ca suporţi pentru frigare. Alte câteva greutăţi din lut au o formă uşor ovoidală, şi au putut folosi şi la războiul de ţesut vertical (fig. 74/3, 6). Mai menţionăm o fusaiolă "rebut", din pastă fină, din care s-ar fi putut obţine o fusaiolă bitronconică, de tipul celor frecvent întâlnite în complexele de locuire din secolele V-VII (fig. 74/2), şi o altă fusaiolă ovoidală. Mai amintim un cuţit din fier, fragmentar (fig. 62/4).

Analiza inventarului aflat în L_{66}, în care menţionăm prezenţa vaselor de provizii lucrate la roată, ornamentate cu striuri drepte, precum şi absenţa ceramicii slave arhaice, ne determină să atribuim această locuinţă nivelului vechi al aşezării de la Davideni.

Prezenţa tipsiei în această locuinţă nu trebuie să ne ducă cu gândul la o etapă mai târzie, sau eventual chiar la o dovadă a contactelor cu lumea slavă. Cum s-a arătat deseori, această formă de vas este anterioară venirii slavilor. În campania anului 1995 în cunoscuta aşezare de la Brad, antica Zargidava, în nivelul clasic, din secolele I î.Hr. – II d.Hr., s-a găsit

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

o tipsie întreagă şi alte fragmente de tipsii[17] dintr-o pastă bună, dar având forma tipică pentru tipsiile din epoca migraţiilor.

Locuinţa nr. 67, (fig. 48/1; 49/1), cercetată în 1995, a fost surprinsă între metrii 7-13 din secţiunea LXXIX, unde de la –0,35-0,40 m a apărut pământ de umplutură, oase, fragmente ceramice, cărbuni şi bolovani cu urme de arsură. Aşa cum apărea conturul gropii în profil era evident că ne aflăm în faţa unei locuinţe de mari dimensiuni. Prin deschiderea unei mari casete pe latura de nord, am reuşit să surprindem şi să dezvelim toată suprafaţa locuinţei. Într-adevăr, locuinţa L_{67} este un bordei uşor adâncit, de mari dimensiuni, având o formă dreptunghiulară, cu laturile de cca. 5,25-6x3,25-3,80 m, iar podeaua se afla la –0,70 m spre latura de est şi respectiv 0,97 m spre latura de vest, faţă de nivelul actual al terenului. Adâncimea podelei faţă de nivelul de construcţie se afla la cca. –0,60 m, în partea dinspre vest, şi la cca. –0,30 m în partea dinspre latura de est, unde este situată laviţa cruţată la săpare.

Spre latura de est, pe o lăţime de cca. 2 m, podeaua era supraînălţată cu cca. 0,27 m. În această suprafaţă, spre colţul de est a fost amenajat un cuptor de mari dimensiuni, din bolovani de râu şi bulgări de conglomerate. De formă paralelipipedică în exterior, pereţii cuptorului delimitau o vatră ovoidală, puţin albiată în podea. Spatele cuptorului era lipit de peretele bordeiului. Vatra era amenajată pe un strat de prundiş. Pe latura de vest a bordeiului, aproximativ pe mijloc, a mai fost un cuptor, din pământ, cotlonit în peretele locuinţei. De formă rotundă, cu diametrul de cca. 1,25 m, cu o înălţime în interior de maximum 0,30-0,35 m, acest cuptor avea vatra albiată spre mijloc şi supraînălţată cu cca. 0,30 m faţă de podeaua locuinţei, amenajată prin bătătorire. Având o suprafaţă atât de mare, de cca. 30 mp, şi două instalaţii pentru foc, pe laturile mici opuse, ne-am întrebat dacă nu ne aflăm în faţa unei locuinţe cu două încăperi. Nimic nu ne permite să susţinem o asemenea presupunere. În fapt este o locuinţă mare, care spre latura de est a avut o laviţă, lată de cca. 2 m,

[17] Materialele văzute de noi în expoziţia Muzeului de Istorie din Roman. Informaţii privind acest tip de vas, întâlnit la Brad, în nivelul III dacic, respectiv secolul I î.Hr., de la dr. V. Ursachi, căruia îi mulţumim şi pe această cale. Vezi şi V. Ursachi, **Zargidava. Cetatea dacică de la Brad**, Bucureşti, 1995, p. 165; 536; Pl. 78/1; 531, Pl. 267/11, 13.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

ridicată cu cca. 0,25-0,27 m faţă de restul podelei. Pe această laviţă, în preajma cuptorului din bolovani, se afla locul pentru dormit.

Aşa cum se prezintă, locuinţa L_{67} a avut pereţii din bârne lutuite, acoperişul în două ape, iar intrarea va fi fost probabil spre mijlocul laturii de nord, unde terenul cobora uşor în pantă spre zona cu izvoare[18].

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar mai bogat, reflectând probabil o anume stare social-economică a familiei ce a locuit aici, aşa cum ne sugerează chiar mărimea locuinţei.

Menţionăm în primul rând o mare cantitate de ceramică care provine din vase lucrate cu mâna, neornamentate. După numărul de funduri întregi sau întregibile, ceramica descoperită în această locuinţă provine din cel puţin 15-20 vase borcan de dimensiuni mici şi mijlocii. Majoritatea vaselor borcan au buza mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 122/6-7, 9; 124/4-5; 125/11; 126/17). Unele vase borcan, lucrate cu mâna, au baza uşor trasă în afară, rezultând o mică talpă (fig. 125/14, 16; 126/13, 16). Menţionăm şi un mic fragment din gura unui vas, cu buza mult îngroşată, respectiv lăţită, amintind de vasele de provizii din etapa anterioară (fig. 124/10). Câteva mici fragmente de tipsie dovedesc prezenţa acestui tip de vas în inventarul locuinţei L_{67}. Un mic fragment provine din gura unui vas de provizii lucrat la roată, cu buza lată (fig. 124/9), vas de tradiţie Sântana de Mureş. Dintre celelalte piese de inventar menţionăm o mărgică din sticlă albastră, de formă paralelipipedică (fig. 64/2), un cuţit din fier fragmentar, slab conservat şi un fragment lung de 5,2 cm dintr-o frumoasă brăţară din sticlă de culoare albastru cobalt, ovală în secţiune, uşor torsionată, cu nervuri răsucite, decorate cu linii şerpuite din vopsea galbenă (fig. 64/1).

Analiza inventarului, caracteristicile materialului ceramic, dar în primul rând prezenţa acelei brăţări din sticlă, ne determină să atribuim

[18] Se confirmă şi în acest caz faptul că intrarea în locuinţele semiîngropate, dar şi în cele de suprafaţă, era amplasată, în primul rând, în funcţie de panta terenului, respectiv în partea joasă a terenului, pentru a evita pătrunderea apelor provenite din ploi în bordei. Numai în cazurile în care terenul era drept, respectiv orizontal, instalaţia pentru foc era situată, de regulă, înspre colţul de nord al locuinţei, iar intrarea se afla situată spre latura de sud, în faţa gurii instalaţiei pentru foc.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

această locuinţă secolului al VI-lea d.Hr., cu posibilitatea restrângerii acestei datări doar la prima jumătate a acestui secol.

Locuinţa nr. 68, (fig. 50/1), cercetată în 1995, a fost surprinsă între metrii 28-32 din secţiunea LXXIX, unde de la –0,25-0,30 m a apărut pământ de umplutură, bolovani cu urmă de arsură, şi sporadic fragmente ceramice din vase lucrate cu mâna. Prin deschiderea unei casete pe latura de sud a secţiunii a fost dezvelită întreaga suprafaţă a locuinţei. Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, cu o formă dreptunghiulară în plan orizontal, având laturile de cca. 2,60x3,50 m, iar podeaua la cca. –0,60 m faţă de nivelul actual al terenului. Spre latura de nord a avut un cuptor mic, din bolovani şi conglomerate. În umplutura locuinţei, de la –0,25 m au apărut bolovani răvăşiţi din cuptorul menţionat. Pereţii cuptorului înconjurau o vatră ovoidală, uşor albiată în podeaua locuinţei. În exterior cuptorul a avut o formă paralelipipedică. Partea din spate era uşor arcuită.

Inventar. S-au găsit mai multe fragmente ceramice, provenind numai din vase borcan, lucrate cu mâna, din pastă grosieră, neornamentate. Aceste vase au gura mai largă decât baza şi buza mai mult sau mai puţin arcuită în afară (fig. 125/2, 5, 7; 126/18). Altele au gura tăiată aproape drept, în fapt fără buză (fig. 125/6). Baza acestor vase este îngroşată, uneori are o mică talpă (fig. 126/8, 19).

Alături de ceramică mai menţionăm o jumătate dintr-o fusaiolă bitronconică (fig. 72/8) şi o verigă mică din os, rotundă şi plată (fig. 77/10).

Materialul ceramic, prin caracteristicile sale, permite atribuirea acestei locuinţe nivelului aşezării încadrat în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi prima jumătate a secolului al VII-lea d.Hr.

Locuinţa nr. 69, (fig. 50/2), descoperită în 1995, a fost surprinsă în secţiunea LXXIX între metrii 112-116 unde, pe toată lăţimea secţiunii, de la –0,28-0,30 m a apărut pământ de umplutură, bolovani arşi, cărbuni, oase şi fragmente ceramice. Din profil se observă că este o locuinţă de mari dimensiuni.

Prin deschiderea a două casete, pe laturile de N-NV şi S-SE, a fost dezvelită suprafaţa întregii locuinţe. Este vorba de un bordei de mari dimensiuni, de formă rectangulară în plan orizontal, având colţurile mai mult sau mai puţin rotunjite. Laturile gropii bordeiului măsurau cca. 4,00 m x 3,75-5,00 m, iar podeaua se afla la cca. -0,65-0,75 m faţă de nivelul de construcţie, respectiv -0,85-1,00 m faţă de nivelul actual al

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

terenului. La acest bordei s-au găsit trei instalaţii pentru foc, respectiv un cuptor din pietre de mari dimensiuni şi două cuptoare din pământ. Cuptorul din bolovani, situat înspre colţul de est al bordeiului, avea pereţii groşi, în exterior era de formă paralelipipedică. În interior, peretele de est era "căptuşit" cu bulgări mari de conglomerate. În spate, peretele cuptorului mergea până în peretele bordeiului. Pereţii cuptorului, în interior, delimitau o vatră ovoidală, albiată în podea. În plan vertical pereţii erau arcuiţi, conturând în partea superioară o boltă.

Pe latura de vest au fost construite două cuptoare de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului, de formă rotundă, având vatra supraînălţată faţă de nivelul podelei. Cuptorul nr. 1, de formă mai puţin regulată, avea diametrul de cca. 1,00x1,10 m, iar cuptorul nr. 2, rotund, avea diametrul vetrei de 1,00 m. În ambele cazuri, vatra era albiată spre centru. Cuptorul nr. 2 era mai bine conservat. Este şi motivul pentru care considerăm că cele două cuptoare nu au fost folosite simultan. Întâi probabil a fost construit şi folosit cuptorul nr. 1, iar ulterior, după deteriorarea şi abandonarea acestuia, s-a construit şi folosit cuptorul nr. 2.

Inventar. În acest bordei s-a găsit un inventar bogat şi divers. Amintim în primul rând o mare cantitate de ceramică lucrată cu mâna şi la roată. Un vas lucrat cu mâna, de mărime mijlocie, aproape întreg, s-a găsit înspre colţul de sud-vest al podelei. Are diametrul bazei de 5,8 cm, înălţimea de 10 cm, gura răsfrântă, cu diametrul de 9,3 cm (fig. 129/3).

Din categoria vaselor borcan lucrate cu mâna s-au găsit fragmente din cel puţin 14-16 exemplare, aşa cum ne indică numărul fundurilor întregi sau fragmentare. Sunt vase borcan de mărime mică sau mijlocie, având gura mai largă decât baza, cu buza mai mult sau mai puţin arcuită în afară (fig. 125/3, 9-10, 12-13; 126/4-5; 128/5-6, 9-10). Un fragment din gura unui vas borcan este ornamentat pe buză cu crestături, dispuse oblic (fig. 126/1). Tot cu mâna au fost lucrate şi tipsiile. S-au găsit fragmente care provin din cel puţin 4-5 exemplare, având fundul uneori îngroşat (fig. 125/15), marginea scundă (fig. 126/6, 10) sau mai înaltă (fig. 125/15; 126/11) şi răsfrântă în afară (fig. 125/15; 126/10-11).

Categoria ceramicii lucrate la roată este reprezentată de fragmente din vase borcan, confecţionate dintr-o pastă mai bună, nisipoasă sau zgrunţuroasă. Unele prezintă coaste în interior, spre baza vasului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dintre celelalte obiecte de inventar menţionăm un cuţit din fier (fig. 62/10), un gravoar tot din fier (fig. 60/1), două străpungătoare din os (fig. 65/6; 76/9) şi un ac din os cu vârful rupt (fig. 75/10).

Inventarul descoperit, şi în primul rând materialul ceramic prin caracteristicile sale, ne determină să atribuim această locuinţă orizontului datat în ultimele decenii ale secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea d.Hr., deci primei faze din evoluţia aşezării de la Davideni din epoca migraţiilor.

Locuinţa nr. 70, (fig. 50), cercetată în 1996, a fost descoperită în secţiunea LXXX, între metrii 12,50-16,25, unde la cca. –0,30 m a apărut pământ de umplutură şi câteva fragmente ceramice, între care două fragmente dintr-un vas de provizii, cărămiziu, de tradiţie Sântana de Mureş.

Este un bordei semiîngropat, de mici dimensiuni, având laturile de cca. 3,20x3,75 m şi colţurile mai mult sau mai puţin rotunjite. Podeaua, finisată prin bătătorire, se afla la cca. -0,35-0,45 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de est al podelei, în partea mai ridicată a terenului, s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu. Baza cuptorului a avut în exterior o formă dreptunghiulară. Probabil corpul cuptorului, distrus din vechime, a avut o formă aproximativ paralelipipedică.

În interior pereţii mărgineau o vatră ovoidală, puternic arsă, albiată cu maximum 8 cm faţă de podea. Între pietrele prăbuşite de la cuptor s-au găsit câteva fragmente dintr-un vas mare, de provizii, de culoare cărămizie, ornamentat cu trei linii vălurite. Intrarea în bordei era situată pe latura de nord-vest, în partea opusă gurii cuptorului şi respectiv în partea mai joasă a terenului, care cobora uşor în pantă spre zona cu izvoare.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar sărac, constând doar din fragmente ceramice, care provin din vase confecţionate manual sau la roată.

Dintr-o pastă grosieră au fost confecţionate manual borcane şi tipsii. Borcanele sunt de mărime mică şi mijlocie, cu baza îngroşată (fig. 127/13; 134/10) şi uneori subţire (fig. 129/5; 134/11, 17). Majoritatea au diametrul bazei cuprins între 9-10 cm şi mai rar un diametru de 11-12 cm.

Borcanele au gura largă, în comparaţie cu baza vaselor, buza arcuită în exterior mai mult sau mai puţin (fig. 127/1, 3-4), uneori

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

îngroşată (fig. 127/2; 128/1). În partea superioară a umpluturii din bordei s-a găsit un fragment din gura unui vas borcan, având gura tăiată drept şi marginea trasă uşor spre interior (fig. 126/3).

Tipsiile sunt reprezentate printr-un mic fragment dintr-un exemplar cu marginea în exterior dreaptă şi nu prea înaltă.

În această locuinţă, atât în partea superioară a umpluturii, cât şi în zona pietrelor răvăşite de la cuptor, s-au găsit mai multe fragmente care provin dintr-un vas mare, de provizii, confecţionat la roată, din pastă densă, cu nisip fin în compoziţie, numită şi pastă ciment. Vasul, cu pereţii groşi, a fost ornamentat pe umăr cu bandă vălurită din trei striuri paralele (fig. 125/8; 126/7, 9, 12). Din acelaşi vas provine probabil şi un alt fragment cu buza lată, iar sub buză fiind ornamentat cu trei striuri adânci dispuse în val (fig. 127/5).

Mai menţionăm şi un alt fragment din gura unui vas de provizii, având buza groasă şi lată (fig. 127/7).

Tot din categoria vaselor lucrate la roată menţionăm câteva fragmente din gura (fig. 126/2) şi din partea inferioară a unor borcane confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie. Fundurile acestor vase, spre mijloc, sunt subţiri în comparaţie cu pereţii vaselor.

Locuinţa nr. 71, (fig. 51), cercetată în 1996, a fost descoperită în secţiunea LXXX, unde între metrii 47,50-51,75, de la –0,25-0,28 m, a apărut pământ de umplutură, bulgări de conglomerate şi câteva fragmente ceramice. În peretele de nord-vest al secţiunii, de la –0,30 m a apărut conturul bolţii unui cuptor din lut, notat C_1. În parte, această locuinţă a fost surprinsă şi în secţiunea LXXXI, unde au fost descoperite parţial şi cuptoarele C_3 şi C_4. Pentru dezvelirea întregii suprafeţe a locuinţei s-a săpat şi martorul dintre S LXXX şi S LXXXI, precum şi o casetă pe latura de nord-vest a secţiunii LXXX.

Această locuinţă, de tip bordei, a avut iniţial o suprafaţă mai mică, şi o formă aproximativ pătrată în plan orizontal. Ulterior, la o refacere, a fost păstrată lăţimea spre est şi vest, dar locuinţa a fost mărită spre nord şi sud. În final bordeiul a avut o formă dreptunghiulară în plan orizontal, cu laturile scurte de 3,50-3,75m, iar laturile lungi de 5,00-5,25 m. Este una din cele mai mari locuinţe, cu o suprafaţă de aproape 22 mp.

Podeaua se afla la cca. –1,00 m faţă de nivelul de construcţie, respectiv în partea cea mai joasă la –1,28 m faţă de nivelul actual al

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

terenului. Spre colţuri podeaua era uşor mai ridicată, cu cca. 3 cm faţă de mijlocul bordeiului.

În această locuinţă s-au găsit cinci instalaţii pentru foc, respectiv un cuptor din bolovani de râu şi patru cuptoare de tipul celor cotlonite în malul bordeiului. Cele cinci instalaţii pentru foc nu au funcţionat simultan, adică aparţin cronologic unor faze diferite.

Cuptorul din bolovani de râu este situat pe mijlocul laturii de vest a bordeiului. A avut o formă aproximativ paralelipipedică în exterior, cu pereţii groşi. Cuptorul, în spate, era lipit de peretele bordeiului. Vatra cuptorului, de formă aproximativ ovoidală, era puternic arsă şi uşor albiată în podeaua bordeiului. În paralel cu acest cuptor din bolovani, au fost realizate şi au funcţionat probabil cuptoarele cotlonite în peretele bordeiului respectiv C_2, C_4 şi apoi C_3. Foarte posibil, după prăbuşirea bolţii cuptorului C_4, a fost realizat, pe aceeaşi latură a bordeiului, un alt cuptor, notat de noi C_3. Cele două cuptoare aveau gura pe aceeaşi linie, adică la limita peretelui de sud al bordeiului în faza veche de existenţă. Lărgirea ulterioară a bordeiului, respectiv mutarea peretelui spre sud, a afectat şi corpul celor două cuptoare. După lărgirea suprafeţei locuinţei spre sud şi nord, corpul cuptorului C_2 şi cea mai mare parte a corpurilor cuptoarelor C_4 şi C_3 au fost răzuite. Vatra cuptoarelor nu a fost răzuită, podeaua în această zonă rămânând mai ridicată, deci conturul lor era păstrat. După lărgirea locuinţei, păstrându-se cuptorul din bolovani, a fost realizat şi un nou cuptor, în peretele de est, spre colţul de nord-est, notat de noi C_1, întrucât a fost primul descoperit. Toate cele patru cuptoare, de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului, au o vatră aproape rotundă cu diametrele variind între 1,00 m la C_3, 1,05-1,10 m la C_2 şi C_4 şi respectiv 1,10x1,20 m la C_1. Bolta cuptoarelor avea înălţimea maximă de 0,35 m, păstrată întreagă la C_1 şi în parte la C_3. În toate cazurile gura cuptoarelor a fost întărită cu bulgări mari din conglomerate cu prundiş. Aceste conglomerate aveau şi rolul de a consolida gura cuptoarelor, dar prin încălzire aveau şi rolul de a degaja căldură în interiorul bordeiului. Foarte probabil, la gura unor astfel de cuptoare, ca de exemplu la C_2 şi C_1, unde erau bulgări de conglomerate mai mari, dispuşi paralel, iar între ei găsindu-se cenuşă şi urme de arsură, se pregătea şi hrana. Toate cuptoarele "cotlonite" aveau vatra supraînălţată faţă de podeaua bordeiului, mai puţin în cazul cuptoarelor C_2 şi C_4 şi mai mult, cu 0,63 m în cazul cuptorului C_3 şi cu 0,55 m în cazul cuptorului C_1.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Numărul mare al instalaţiilor pentru încălzit şi prepararea hranei dovedeşte că această locuinţă a fost folosită un timp mai îndelungat, cunoscând cel puţin o refacere de structură.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar mai bogat, respectiv o mare cantitate de ceramică, lucrată manual şi la roată.

Categoria ceramicii confecţionate manual, dintr-o pastă grosieră, uneori mai densă, este reprezentată de borcane şi tipsii. Vasele borcan sunt de dimensiuni mici şi mijlocii, cu umerii bombaţi mai mult sau mai puţin, gura de cele mai multe ori mai largă decât baza vasului, iar buza acestor vase este arcuită în exterior mai mult sau mai puţin (fig. 127/9-10; 128/4; 129/4; 130/1; 131/11-12). Fundurile acestor vase sunt de regulă mai groase şi cu o mică talpă (fig. 110/8; 128/12; 129/4; 134/9).

Un vas borcan de dimensiuni mici (DB = 7 cm; DG = 6,6 cm; H = 10 cm) s-a întregit (fig. 110/8). La acest vas gura, trasă spre interior şi cu o mică buză uşor răsfrântă în afară, este mai mică decât baza, care este îngroşată şi cu talpă. S-au găsit mai multe fragmente de tipsii, cu platoul mai gros (fig. 127/8, 11; 130/11) sau mai subţire (fig. 133/17), şi respectiv cu marginea dreaptă (fig. 127/11) sau răsfrântă în exterior (fig. 127/8; 130/11).

Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin fragmente care provin din două tipuri de vase. Semnalăm mai întâi câteva fragmente dintr-un vas mare de provizii, de culoare cărămizie, confecţionat la roată, dintr-o pastă bună, densă. Vasul este decorat cu striuri groase şi adânci, un fel de caneluri, dispuse în bandă vălurită. Un fragment din gura acestui vas de provizii are buza îngroşată, lată, iar imediat sub buză este ornamentat cu striuri vălurite (fig. 127/6). Menţionăm şi un fund de vas de provizii, poate din acelaşi exemplar, cu diametrul de 20,5 cm şi grosimea de 3 cm. Acest tip de vas continuă tradiţia vaselor mari de provizii din cultura Sântana de Mureş, fiind şi un element de datare, probând începuturile aşezării de la Davideni în a doua jumătate sau în ultimele decenii ale secolului al V-lea d.Hr.

Tot la roată au fost confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie, borcane de dimensiuni mici şi mijlocii. Aceste vase, de culoare cărămizie, cu pereţii mai subţiri, deseori spre bază prezentând coaste spre interior, au gura mai largă decât baza, buza răsfrântă, uneori uşor îngroşată şi cu carenă (fig. 128/2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Borcanele confecţionate la roată sunt ornamentate de regulă pe umăr cu striuri drepte (fig. 128/2). Uneori ornamentul, din benzi de striuri drepte coboară până spre mijlocul vasului (fig. 127/2). În unele cazuri striurile sunt puţin adâncite, aproape şterse (fig. 127/2). Rareori un striu apare aproape de baza vasului (fig. 127/14).

Din inventarul acestui bordei mai fac parte un fragment dintr-un corn prelucrat, probabil mâner de cuţit (fig. 78/3) şi un ac din bronz de la o fibulă de tipul cu piciorul întors pe dedesubt.

Locuinţa nr. 72. (fig. 52), descoperită în 1997, a fost surprinsă în secţiunea LXXXII, între metrii 16,65-20,25, unde de la cca. –0,27-0,30 m a apărut, pe toată lăţimea secţiunii, pământ de umplutură şi bolovani, iar de la cca. –0,35 m s-au găsit fragmente ceramice.

În imediata apropiere, la vest de L_{72}, a apărut un alt bordei, notat L_{73}. Pentru dezvelirea întregii suprafeţe a celor două locuinţe au fost săpate casete pe laturile de nord şi sud ale secţiunii.

Locuinţa nr. 72 este un bordei semiîngropat, cu laturile de cca. 3,30x3,50 m, având colţurile puţin rotunjite. Podeaua, finisată prin bătătorire, se afla la cca. –0,60 m faţă de nivelul de construcţie, şi respectiv la -0,90 m faţă de nivelul actual al terenului.

Bordeiul semiîngropat a fost construit dintr-un schelet de lemn, respectiv din bârne, lutuite. Urmele acestor bârne din lemn, carbonizate, s-au găsit pe laturile de sud şi est ale bordeiului. Resturile carbonizate au apărut de la cca. –0,65 m, deci de la nivelul de construcţie al bordeiului. Asta înseamnă că şi partea săpată în pământ a fost întărită cu bârne, respectiv loasbe, din lemn de esenţă tare.

Spre colţul de est al podelei, în partea uşor mai ridicată a terenului, s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu. A fost un cuptor cu pereţii groşi, după cum indică partea păstrată de la bază. Pereţii erau păstraţi pe o înălţime de cca. 0,40-0,50 m. În exterior cuptorul a avut o formă paralelipipedică, peretele din spate fiind uşor arcuit. Vatra, mică, de formă ovoidală, era puternic arsă şi, puţin albiată în podeaua bordeiului. Intrarea s-a aflat probabil spre colţul de vest al podelei, unde terenul era mai jos puţin, coborând uşor spre zona cu izvoare.

Având în vedere numeroasele bucăţi de bârne arse, pigmenţii de cărbuni din umplutură şi cele câteva piese de inventar întregi găsite pe podea, piese care mai puteau fi folosite, considerăm că acest bordei semiîngropat a fost distrus prin incendiu, împrejurare în care piesele

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

întregi de inventar, cu valoare de întrebuinţare, nu au putut fi ridicate de proprietari.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar mai bogat, cu unele piese de o valoare deosebită. Ca şi în celelalte complexe de locuire ponderea cea mai mare, în ansamblul inventarului, o deţine ceramica, confecţionată manual dar şi la roată. Dintr-o pastă grosieră au fost confecţionate vase borcan, de dimensiuni mici şi mijlocii, precum şi tipsii. În faţa gurii cuptorului, pe podea s-a găsit un vas întreg, în poziţie verticală, cu pereţii uşor fisuraţi de presiunea pământului. Este un vas borcan, de mărime mijlocie sau chiar mare (cu DB = 10,5 cm; DG = 19,5 cm şi H = 22,5 cm), cu umărul conturat şi buza uşor arcuită în exterior (fig. 129/1). Un alt borcan, de mărime mijlocie, s-a găsit între pietrele de la cuptor (fig. 109/6). Are baza groasă, gura uşor răsfrântă şi umerii conturaţi. (Dimensiuni: DB = 5,4 cm, DG = 8 cm şi H = 10,4 cm). Alte fragmente provin din borcane de mărime mică şi mijlocie, cu baza uşor îngroşată (fig. 128/15) şi mai mică decât gura. Aceste vase au rareori buza îngroşată (fig. 131/2; 134/7) şi de regulă arcuită, mai mult sau mai puţin, în afară (fig. 131/1-2; 132/9, 13; 133/7). Din aceeaşi pastă grosieră au fost confecţionate, tot manual, şi tipsiile, reprezentate prin câteva fragmente care provin din exemplare cu marginea scundă, răsfrântă şi arcuită la exterior.

Ceramica lucrată la roată este reprezentată prin fragmente dintr-un vas mare de provizii şi fragmente din vase borcan de mărime mică şi mijlocie. Mai multe fragmente provin dintr-un vas mare de provizii, confecţionat la roată din pastă nisipoasă, numită şi pastă ciment. Vasul, de culoare cenuşie[19], are pereţii groşi, buza îngroşată, lată, şi este decorat pe umăr, probabil şi sub buză, cu benzi de striuri vălurite.

Mai multe fragmente provin din vase borcan, lucrate la roată, dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie. Sunt vase de mărime mică şi mijlocie,

[19] Majoritatea vaselor de provizii, de tradiţie Sântana de Mureş, descoperite la Davideni au culoarea cărămiziu-roşcată. Sunt prezente însă şi vasele de provizii de culoare cenuşie. De subliniat că asemenea vase s-au descoperit cu precădere în nivelul vechi al aşezării, nivel datat în a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea d.Hr. Prezenţa acestui tip de vas, de tradiţie Sântana de Mureş, constituie un element pentru datarea primei faze din evoluţia aşezării de la Davideni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

având gura mai largă decât baza, iar buza arcuită în exterior şi puţin îngroşată (fig. 131/7). Unele borcane au fost ornamentate începând de sub buză cu faţete late, un fel de caneluri puţin adâncite (fig. 131/5), iar altele cu obişnuitele benzi din striuri drepte, uneori abia vizibile (fig. 132/12).

Aproape de nivelul podelei, spre latura de nord a bordeiului, a fost descoperită o fibulă din fier, de dimensiuni mici, cu piciorul înfăşurat şi întors pe dedesubt, de tip romano-bizantin (fig. 66/3). Are corpul lat, iar pe picior câteva semne alfabetiforme (?).

Din inventarul acestei locuinţe mai fac parte un cuţit din fier relativ bine conservat (fig. 62/5) şi un mic gravoar (?) din fier (fig. 61/4).

Locuinţa nr. 73, (fig. 52), cercetată în 1997, a fost surprinsă parţial în secţiunea LXXXII, la vest de L_{72}. Cea mai mare parte a suprafeţei acestei locuinţe a fost dezvelită prin săparea casetei de pe latura de nord-vest a secţiunii. Nu a putut fi dezvelită în întregime spre colţul de nord[20]. Este un bordei, cu laturile de cca. 3,50x4,10 m, având colţul de est uşor rotunjit, iar cele de sud şi vest aproape drepte. Podeaua amenajată prin bătătorire se afla la cca. –0,75 m faţă de nivelul de construcţie. În colţul de est, în partea mai ridicată a podelei, s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani de râu. Cuptorul, de o formă rectangulară la bază şi paralelipipedică în exterior, avea pereţii groşi. Vatra, de formă ovoidală, era puternic arsă şi puţin albiată în podea. Intrarea în bordei s-a aflat pe latura de nord-vest, respectiv spre colţul de vest, unde terenul era mai jos, coborând spre zona cu izvoare.

Inventar. În acest bordei s-au găsit materiale ceramice şi câteva obiecte din os şi lut.

Dintr-o pastă grosieră au fost modelate vase borcan, de dimensiuni mici şi mijlocii, având baza groasă, gura mai largă şi buza arcuită, în exterior, mai mult sau mai puţin (fig. 131/3; 132/1, 6). Lângă peretele de nord al cuptorului s-a găsit un vas mic (DB = 4 cm; DG = 6,4 cm şi H = 5 cm), respectiv un pahar, cu fundul gros, gura largă şi tăiată drept, în fapt fără buză (fig. 129/2).

Tot din pastă grosieră au fost realizate manual şi tipsiile. Menţionăm un fragment dintr-o tipsie cu piatoul gros, marginea răsfrântă

[20] Terenul fiind cultivat cu lucernă, proprietarul nu a permis extinderea săpăturii în suprafaţa cultivată. Nici ulterior săpăturile nu au mai fost posibile în această suprafaţă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şi subţiată (fig. 131/13). Mai menţionăm şi un alt fragment mic, dintr-o tipsie cu marginea bordurii în exterior dreaptă.

Ceramica lucrată la roată este reprezentată de fragmente din vase borcan confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie. Aceste borcane, arse la roşu-cărămiziu, au fost ornamentate cu benzi de striuri drepte, uneori şterse şi greu vizibile.

Menţionăm şi un fragment din gura unui vas lucrat la roată, de culoare cărămizie, fragmentul respectiv prezintă şi o toartă. Probabil că acest fragment provine dintr-un vas amforetă, ornamentat cu striuri adânci dispuse orizontal. Pe asemenea vase apare şi decorul vălurit.

Din inventarul acestei locuinţe mai fac parte un ac din os, întreg (fig. 76/1); alte două fragmente din două ace din os (fig. 76/2-3); o fusaiolă bitronconică ornamentată cu patru striuri drepte (fig. 72/2); o altă fusaiolă bitronconică (fig. 72/9), precum şi o fusaiolă uşor ovoidală (fig. 72/7).

Locuinţa nr. 74, (fig. 52), cercetată în 1997, a fost surprinsă parţial în secţiunea LXXXIII şi dezvelită în întregime prin săparea martorilor de pe laturile de sud şi nord a secţiunii menţionate.

Este un bordei, cu laturile de cca. 3,25x3,50 m, având colţurile de nord şi vest mult rotunjite. Podeaua se afla la cca. –0,75 m faţă de nivelul de construcţie. Spre latura de nord-vest, aproape pe toată lungimea acesteia, a avut o laviţă, din pământ cruţat la săpare, mai înaltă cu 0,15 m faţă de nivelul podelei.

Spre colţul de est s-au găsit resturile unui cuptor din bolovani, cu pereţii păstraţi pe o înălţime de cca. 0,50 m. În exterior având o formă aproape cubică, cuptorul avea pereţii, mai ales la bază, groşi, din lespezi şi bolovani mari de râu. Vatra cuptorului, ovoidală, alungită, era puternic arsă şi alveolată cu cca. 0,10 m faţă de nivelul podelei. Intrarea s-a aflat, probabil, în colţul de vest al bordeiului, în partea opusă gurii cuptorului.

Inventar. Ceramica descoperită în acest bordei provine, aproape în totalitate, din vase borcan şi tipsii, modelate manual, dintr-o pastă grosieră. Fragmentele descoperite provin din borcane, mici şi mijlocii, cu baza îngroşată, gura largă şi buza uşor arcuită spre exterior (fig. 128/3). Apar şi borcane având gura trasă în interior, tăiată drept, practic fără buză. Vasul are forma unui "butoi" sau "ou tăiat" la capete (fig. 132/5). Tipsiile au marginea răsfrântă în exterior, oblică (fig. 131/15) sau uşor arcuită (fig. 131/14).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Categoria ceramicii lucrate la roată este atestată doar prin câteva mici fragmente, găsite în pământul de umplutură, care provin din vase borcan, cărămizii, confecţionate din pastă bună, cu nisip în compoziţie şi ornamentate cu striuri drepte.

Pe podea s-a găsit un cuţit din fier, întreg (fig. 62/12), iar în umplutura bordeiului un fragment dintr-o secere (?) din fier (fig. 61/1), un mic gravoar din fier (fig. 61/6) şi două fusaiole bitronconice (fig. 72/3, 6).

Locuinţa nr. 75, (fig. 50/4), cercetată în 1997, a fost surprinsă parţial în secţiunea LXXXIV. Pentru dezvelirea întregii suprafeţe a locuinţei a fost săpată o casetă pe latura de sud a secţiunii. Este un bordei, de dimensiuni mai mari, cu laturile de cca. 3,80x4,10 m şi colţurile mult rotunjite. Podeaua se afla la cca. –0,75 m faţă de nivelul de construcţie. Spre colţul de nord-est, a avut un cuptor din bolovani de râu. Peretele de est al cuptorului era lipit de peretele de est al bordeiului. Cuptorul, de formă paralelipipedică în exterior, avea o vatră ovoidală, mult alungită şi albiată faţă de nivelul podelei cu cca. 0,10 m.

Inventar. În această locuinţă s-a găsit un inventar bogat şi divers. Menţionăm mai întâi numeroase fragmente din vase borcan, mici şi mijlocii, confecţionate manual dintr-o pastă grosieră. Aceste borcane au baza îngroşată (fig. 128/11; 134/6), gura largă, răsfrântă, şi buza arcuită mai mult sau mai puţin (fig. 130/2, 4-5, 8, 14; 131/6, 8; 132/8; 134/8, 13). Un fragment dintr-un borcan mic prezintă pe umăr un buton (fig. 130/3). Fragmentele de tipsie provin din exemplare cu platoul îngroşat, marginea înaltă şi aproape dreaptă în exterior (fig. 131/16), sau din exemplare cu platoul mai subţire, marginea mai scundă şi peretele exterior arcuit (fig. 128/13-14; 131/10).

Dintr-o pastă mai densă a fost modelată, manual, o lingură pentru turnat metal (fig. 74/5).

Ceramica lucrată la roată este documentată prin fragmente din vase borcan, confecţionate dintr-o pastă bună, cu nisip în compoziţie. Un asemenea borcan are spre bază ca ornament linii orizontale, neregulate, iar în interior coaste pronunţate (fig. 128/7). Alte vase borcan, confecţionate la roată, au fost ornamentate cu benzi de striuri pe umăr, sau linii faţetate.

Din categoria ceramicii lucrate la roată menţionăm un fragment din toarta unui vas amforetă, cărămiziu (fig. 128/8), precum şi un fragment din gura unei amforete (fig. 131/9).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Piesa cea mai importantă aflată în acest bordei, aproape de podea, este o fibulă din fier, de tipul cu piciorul înfăşurat şi întors pe dedesubt. Fibula, de dimensiuni mai mari (fig. 66/6), se încadrează în seria fibulelor romano-bizantine.

2. Anexele gospodăreşti

În aşezarea din secolele V-VII s-au descoperit mai multe anexe gospodăreşti, precum cuptoare de copt pâine, situate în preajma locuinţelor, vetre "în aer liber", gropi de provizii şi menajere.

2a. Cuptoare de copt

Cuptorul nr. 1 – 1976 (fig. 57/1), a fost descoperit în secţiunea XXXIV. Groapa cuptorului de formă rectangulară, cu baza mare spre sud, era spartă spre nord unde s-a amenajat gura cuptorului. Cuptorul cotlonit în peretele gropii avea vatra mai înaltă cu 0,10 m faţă de fundul gropii. Cuptorul, cu vatra rotundă şi diametrul de cca. 1,45 m, avea forma unei calote sferice, cu înălţimea de 0,35 m. Este de acelaşi tip cu cuptoarele cotlonite în pereţii bordeielor. Vatra cuptorului, lipită şi puternic arsă, în spate era mai ridicată. Pereţii cuptorului erau arşi pe o grosime de 3-4 cm. Dincolo de pereţi, pământul era ars din ce în ce mai slab pe o grosime de 15-20 cm.

În groapa cuptorului s-a găsit un fragment din fundul unui vas lucrat cu mâna, un fragment de tipsie (fig. 132/14) şi un fragment din marginea unui castron, cu crestături pe buză (fig. 130/16), asemănător cu cel din L_{16}. Un fragment din gura unui borcan, lucrat la roată, era ornamentat, sub buză, cu striuri drepte (fig. 130/15). În apropiere de gura cuptorului s-au găsit câteva fragmente dintr-o "vatră portativă".

Cuptorul C_1 se afla la NV de locuinţa L_{21} şi probabil a deservit familia care a trăit în această locuinţă.

Cuptorul nr. 2 – 1977 (fig. 55/1; 58/1), a fost descoperit în secţiunea XXXVII. Groapa cuptorului era rectangulară. În colţul de vest, unde s-a amenajat gura cuptorului, groapa era spartă. Gura cuptorului era întărită cu bulgări din conglomerate cu prundiş. Asemenea bulgări s-au găsit şi în interiorul cuptorului spre marginea vetrei. Vatra cuptorului era foarte puţin înălţată faţă de fundul gropii şi avea diametrul de cca. 1,30 m.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Atât vatra cât şi pereţii cuptorului erau arşi puternic. Gura cuptorului era orientată spre est, respectiv spre zona cu izvoare.

În groapă, în faţa gurii cuptorului, s-au găsit şase fragmente ceramice din borcane, confecţionate manual, de tipul celor întâlnite în locuinţele din secolele VI-VII.

Cuptorul C_2 se afla situat la nord-vest de locuinţele L_{18} şi L_{65} şi a deservit probabil familiile care au locuit în cele două bordeie, în etapa a doua din evoluţia aşezării.

Cuptorul nr. 3 – 1977 (fig. 55/2; 57/2), a fost descoperit în secţiunea XXXIX. Groapa cuptorului de formă oarecum rectangulară era spartă spre colţul de nord-vest unde s-a amenajat gura cuptorului. Şi la acest cuptor gura a fost întărită cu bulgări de conglomerate cu prundiş. Două bucăţi de conglomerate s-au găsit şi în interiorul cuptorului, la marginile de est şi vest. Câteva mici bucăţi se aflau pe vatră, spre gura cuptorului. Vatra, uşor supraînălţată faţă de podeaua gropii, era puternic arsă, cu diametrul de cca. 1,50 m şi mai ridicată în spate. Calota cuptorului a avut înălţimea de maximum 0,45 m. În pământul din gura cuptorului s-au găsit doar câteva mici fragmente ceramice, din vase borcan modelate manual.

Cele trei cuptoare erau situate spre marginea de vest a aşezării, grupate într-o "baterie" de cuptoare pentru copt pâine, folosite de cei care au locuit în bordeiele din apropiere (fig. 139).

Cuptorul nr. 4 – 1978 (fig. 55/3; 57/3), a fost descoperit la capătul de est al secţiunii XLIII. Groapa cuptorului era rectangulară. Colţul de nord-est al gropii era spart, prin amenajarea gurii cuptorului. Şi în acest caz gura cuptorului a fost întărită cu bolovani. Vatra cuptorului, uşor supraînălţată faţă de podeaua gropii de acces, avea diametrul de cca. 1,20 m, era puternic arsă şi uşor ridicată în partea opusă gurii cuptorului. Gura cuptorului era orientată spre nord-est, respectiv spre zona cu izvoare.

În cuptor, spre marginea de sud-vest a vetrei, s-au găsit două oase mari de bovine, deasupra unui fragment din gura unui vas borcan, confecţionat manual, din pastă grosieră. Este un borcan cu umerii conturaţi, gura largă şi buza mult arcuită în exterior (fig. 132/10).

Cuptorul C_4 se afla situat la nord-vest de L_{11}, deservind probabil familia care a locuit aici.

Cuptorul nr. 5 – 1979 (fig. 58/2), a fost descoperit în secţiunea XLIV, la est de L_{23}, spre marginea de nord a aşezării. Groapa cuptorului,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de formă rectangulară, era spartă în colţul de vest unde a fost realizată gura cuptorului. Vatra cuptorului, puternic arsă, foarte puţin supraînălţată faţă de podeaua gropii, avea diametrul de cca. 1,30x1,40 m. Gura cuptorului, orientată spre est, era întărită cu bolovani mari şi bulgări de conglomerate cu prundiş. În faţa gurii cuptorului s-au găsit câteva fragmente ceramice, din vase borcan, confecţionate manual, caracteristice secolelor VI-VII şi un fragment dintr-o "vatră portativă". Nu este exclus ca vatra portativă să fi fost fixată în faţa gurii cuptorului, deasupra bolovanilor mari ce întăreau gura acestuia.

Cuptorul nr. 6 – 1992 (fig. 55/4; 57/4), a fost descoperit în secţiunea LXVIII, între metrii 120,10-121,25. Este situat spre marginea de sud a aşezării, respectiv la sud de L_{69} şi la vest de L_{51}. Groapa cuptorului era rectangulară, fiind spartă pe colţul de sud-est de gura cuptorului. Vatra cuptorului, rotundă, uşor albiată pe mijloc, cu diametrul de 1,10x1,15 m, era puţin ridicată faţă de nivelul gropii. Bolta cuptorului nu depăşea cca. 0,35 m. În groapa cuptorului s-au găsit doar câteva mici fragmente din vase borcan, confecţionate manual, de tipul celor întâlnite în locuinţele din secolele VI-VII.

Cuptorul nr. 7 – 1993 (fig. 56/3; 59/1), a fost descoperit în secţiunea LXXII, la nord-est de L_{55} şi L_{59}, spre malul cu izvoare. Groapa cuptorului, rectangulară, era spartă pe colţul de vest unde a fost realizată gura cuptorului.

Şi la acest cuptor gura a fost întărită cu bolovani şi bulgări de conglomerate. Întrucât vatra cuptorului a fost săpată la o adâncime relativ mică faţă de nivelul de călcare din secolele V-VII, aceasta era aproape la nivelul podelei gropii. Vatra era uşor înclinată spre gura cuptorului, albiată spre mijloc, şi avea diametrul de cca. 1,10-1,30 m. Calota avea înălţimea maximă de 0,30 m.

Pe vatra cuptorului s-au găsit câteva mici fragmente ceramice şi un os de bovină.

În groapă, în faţa gurii cuptorului, s-au găsit câteva fragmente ceramice, între care un fragment dintr-un borcan cărămiziu lucrat la roată, două fragmente dintr-un vas borcan modelat cu mâna şi un fragment dintr-o tipsie.

Cuptorul nr. 8 – 1994 (fig. 59/2), a fost descoperit spre capătul de vest al secţiunii LXXIV, la cca. 10 m spre vest la L_{63}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Corpul cuptorului a fost descoperit între metrii 80-81,25, spre latura de sud a secţiunii. Pentru dezvelirea în întregime a cuptorului a fost săpată o casetă pe latura de sud a secţiunii menţionate. Groapa cuptorului era rectangulară, respectiv romboidală, fiind spartă pe colţul de sud, unde a fost amenajată gura cuptorului. Vatra cuptorului, puţin supraînălţată faţă de podeaua gropii, avea diametrul de 1,20x1,50 m. Vatra era mai ridicată spre spatele cuptorului şi uşor albiată spre mijloc. Bolta cuptorului măsura cca. 0,27-0,30 m. În faţa gurii cuptorului s-a găsit un singur fragment ceramic, dintr-un vas borcan, lucrat la roată, din pastă nisipoasă.

Cuptorul nr. 9 – 1994 (fig. 59/2), a fost descoperit tot în secţiunea LXXIV, la cca. 2 m spre vest de C_8. Cele două cuptoare formau "o baterie" de cuptoare pentru copt pâine, fiind situate spre izvoare. Între aceste cuptoare şi marginea malului din care pornesc izvoarele nu s-au mai găsit alte locuinţe sau anexe gospodăreşti.

Cuptorul C_9, situat pe aceeaşi linie cu C_8, avea gura orientată tot spre nord-vest, respectiv spre zona cu izvoare. Groapa cuptorului avea o formă romboidală, colţul de sud fiind spart prin amenajarea gurii cuptorului. Vatra cuptorului, foarte puţin supraînălţată faţă de podeaua gropii, era rotundă, cu diametrul de 1,05x1,10 m. Puternic arsă, vatra era mai ridicată spre spatele cuptorului şi uşor albiată spre mijloc.

În groapa cuptorului nu s-a găsit nici un fel de inventar. Pe baza observaţiilor stratigrafice, este de presupus că cele două cuptoare, respectiv C_8 şi C_9, au fost contemporane şi aparţin aşezării din secolele VI-VII, fără a putea preciza cu certitudine dacă este vorba de prima sau a doua etapă din evoluţia aşezării.

Încadrarea cronologică a celor nouă cuptoare "în aer liber" este mai greu de făcut cu certitudine, dată fiind sărăcia materialelor aflate în aceste complexe. Foarte probabil cuptorul C_7 aparţine primei etape din evoluţia aşezării, iar cuptoarele C_1, C_2, C_3, C_4, C_5 şi C_6 pot fi atribuite celei de a doua etape din evoluţia aşezării. Incertă rămâne încadrarea cuptoarelor C_8 şi C_9, fără inventar. Aceste ultime două cuptoare pot fi atribuite tot etapei a doua din evoluţia aşezării, având în vedere că se află în apropierea locuinţelor L_{58} şi L_{63}, aparţinând acestei etape.

2b. Vetre "în aer liber"

În suprafaţa cercetată prin secţiunile săpate, în cele peste două decenii de investigaţii arheologice de la Davideni, au fost descoperite şi

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

câteva vetre "în aer liber"[21]. Foarte probabil este vorba de vetre folosite pentru scurt timp, numai în anotimpul călduros, care nu pot fi considerate, decât cu mari rezerve, ca indicând prezenţa unor locuinţe de suprafaţă. Este totuşi de presupus că şi aceste vetre au fost într-un fel protejate de ploi, printr-un acoperiş, fie acesta şi foarte sumar.

În câteva secţiuni s-au găsit resturi ale unor vetre "în aer liber", fără un inventar relevant, care să permită o încadrare cronologică cât mai credibilă. Dintre vetrele la care s-a găsit şi un inventar ce permite o încadrare cronologică prezentăm două.

În secţiunea nr. LXXX, între locuinţele L_{70} şi L_{71}, s-a găsit o vatră simplă, din pământ ars, cu dimensiunile de 0,45x0,60 m. Vatra se afla la cca. -0,35-0,38 m faţă de nivelul actual al terenului, respectiv la nivelul de călcare din secolele VI-VII. La marginile vetrei, care era arsă puternic, s-au găsit patru greutăţi din lut, dintr-o pastă friabilă. Două erau crăpate şi s-au sfărâmat la demontare, iar două au fost recuperate parţial. În jurul vetrei s-au găsit câteva fragmente ceramice care provin din vase borcan lucrate manual sau la roată, de tipul celor aflate în locuinţele din secolele V-VI, precum şi mai multe străpungătoare din os şi corn, întregi sau fragmentare (fig. 81/1-7). Unele erau finisate, bine şlefuite, altele par a fi fost în curs de finisare. Mai multe exemplare erau puternic arse. Foarte probabil ne aflăm în faţa unui mic "atelier" pentru confecţionat străpungătoare. Acest complex, considerat o vatră "în aer liber", a fost notat V/80 şi aparţine, foarte probabil, primei etape din evoluţia aşezării de la Davideni.

În secţiunea LXXXII, între metrii 61-61,75, la cca. -0,35-0,40 m, s-au găsit porţiuni dintr-o vatră de pământ, arsă puternic, notată V/82. În zona vetrei s-a găsit o greutate din lut, având forma unui trunchi de piramidă. Baza avea laturile de 7x8 cm, iar înălţimea greutăţii era de 12,50 cm. În partea superioară avea un orificiu (fig. 74/4). În apropiere s-a găsit un fragment dintr-o altă greutate, din lut, tot de forma unui trunchi de piramidă. În zona vetrei s-au mai găsit o fusaiolă plată (fig. 73/7), un fragment dintr-o unealtă din fier, cu lama lată (fig. 61/7), probabil un

[21] Folosim sintagma de vetre "în aer liber" în sensul că acestea nu aparţin unor locuinţe. Nu este exclus însă ca asemenea vetre să fi fost acoperite, constituindu-se într-un fel de adăposturi temporare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fragment dintr-o secere (?), şi un fragment dintr-un vas borcan, confecţionat la roată, prezentând în interior, spre bază, coaste pronunţate. Şi această vatră, cu dimensiunile de 0,50x0,75 m, indicând probabil un "adăpost temporar" şi nu o locuinţă de suprafaţă, poate fi atribuită primei etape din evoluţia aşezării din secolele V-VII.

2c. Gropi de provizii şi menajere

În secţiunea nr. LXXVII au fost descoperite două gropi, circulare la gură, notate G_1 şi G_2. Aceste gropi, de o formă aproximativ cilindrică, aveau diametrul la gură de cca. 1,10-1,15 m, adâncimea de cca. 0,75 m de la nivelul actual al terenului. În pământul de umplutură din gropi nu s-a găsit nici un fel de inventar. În aceste condiţii este greu de făcut o încadrare cronologică cât mai plauzibilă. Doar observaţiile stratigrafice, respectiv nivelul de la care au fost săpate aceste gropi, pot fi un reper cronologic. Cu rezervele de rigoare, atribuim aceste două gropi, pentru păstrarea unor rezerve de grâne, aşezării din secolele VI-VII.

În secţiunea nr. LXXIX, între metrii 169,50-171,10, s-a găsit o groapă de formă tronconică, având adâncimea de cca. 2,20 m faţă de nivelul actual al terenului. Groapa a fost săpată de la cca. –0,32-0,35 m faţă de nivelul actual al terenului, adâncime la care s-a surprins gura gropii. Spre marginea de nord, la –0,65 m, avea o treaptă. Diametrul gropii la gură măsura 1,50x1,65 m, iar la bază 1,10x1,15 m. Fundul gropii era ars la roşu, aproape pe toată suprafaţa. În umplutura gropii s-au găsit câteva fragmente ceramice, provenind din vase borcan şi tipsii, confecţionate manual, caracteristice secolelor VI-VII, precum şi două fragmente din străpungătoare sau ace din os (fig. 76/4, 6). Foarte probabil această groapă, notată G_3, a fost folosită pentru păstrarea unor rezerve de boabe de grâu, aparţinând unui grup de familii. După abandonare, groapa a putut fi folosită drept groapă menajeră. Încadrarea cronologică a acestei gropi este mai greu de făcut cu certitudine. Pe baza observaţiilor stratigrafice şi materialelor ceramice aflate în groapă, considerăm că în prima etapă din evoluţia aşezării groapa a folosit pentru păstrarea rezervelor de boabe. După abandonare, în etapa a doua, probabil a folosit drept groapă menajeră.

În aşezarea din secolele V-VII de la Davideni nu au fost descoperite gropi menajere propriu-zise, special săpate. Gropile unor locuinţe abandonate au fost folosite ulterior drept gropi menajere,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dovadă, între altele, numărul mare de oase de animale descoperite în partea superioară a pământului de umplutură din gropile unor foste bordeie. Aşa este, spre exemplu, cazul gropii de la locuinţa L_{69}, în care s-au găsit 156 de fragmente de oase (Bos taurus 103 fragmente, Sus scrofa domesticus 40 fragmente şi ovicaprine 13 fragmente)[22].

2d. Obiecte de inventar, din secolele V-VII, descoperite izolat

În afara complexelor de locuire şi anexelor gospodăreşti, în "nivelul" corespunzător aşezării din secolele V-VII, s-au găsit mai multe obiecte de inventar. Aceste obiecte au fost descoperite în majoritatea lor în apropierea locuinţelor, în "lentilele" de pământ în care erau situate şi gropile locuinţelor din secolele V-VII. Aşa cum s-a mai menţionat, la Davideni, ca şi în alte aşezări contemporane din secolele V-VII, nu există un strat arheologic continuu, ci doar unele "lentile" de pământ brun măzăros, în care sunt situate locuinţele şi anexele gospodăreşti. În diverse secţiuni s-au găsit fragmente ceramice provenind din vase borcan, confecţionate la roată (fig. 130/6-7, 10; 132/18; 133/8-9), sau modelate manual (fig. 130/9; 132/2, 4, 7, 17; 133/1-7, 11-12, 14-15, 18; 134/1-5, 14-15), dar şi fragmente de tipsii lucrate manual (fig. 130/12-13; 132/11, 15; 133/10, 13, 16; 134/12, 16, 18). Pe lângă fragmentele ceramice, din secţiunile săpate provin şi alte obiecte de inventar, pe care le menţionăm în ordinea descoperirii lor.

În secţiunea de control săpată în 1969 (notată SC în Planul general al săpăturilor), s-a găsit un fragment dintr-o secere din fier (fig. 80/1).

În secţiunea nr. I/1970 s-a găsit o fibulă de tip romano-bizantin (fig. 66/2) şi un cuţit din fier (fig. 60/5). În apropiere de fibula romano-bizantină s-a descoperit un tipar fragmentar dintr-o marnă, folosit pentru turnat cruciuliţe şi alte accesorii pentru piese de podoabă (fig. 65/1) şi un cuţit din fier (fig. 60/5). În secţiunea nr. VIII s-a găsit o fusaiolă bitronconică (fig. 73/4).

La suprafaţă, într-o mică viroagă, s-a găsit un cârlig de undiţă din bronz (fig. 63/5; 80/4). În secţiunea nr. XX, la metrul 24, s-a găsit o fibulă din bronz, cu arcul plat, de tipul cu piciorul înfăşurat pe dedesubt

[22] Cf. în **Anexă**, Sergiu Haimovici, **Studiul arheozoologic al resturilor animaliere descoperite în aşezarea de la Davideni**.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

(fig. 66/1). Este o fibulă caracteristică secolului al IV-lea d.Hr., care a fost refolosită.

În februarie 1974, cu ocazia unor lucrări de interes obştesc, respectiv instalarea unei conducte pentru irigaţii, aproximativ în zona în care au fost săpate ulterior secţiunile nr. XXVII şi XXVIII, s-au descoperit mai multe fragmente ceramice, un vârf de săgeată, din fier, cu trei muchii (fig. 63/2) şi un pieptene din os, cu dinţi bilaterali şi teacă[23], reprezentând un unicat pe teritoriul vechii Dacii (fig. 78/1a-1b; 79/1a-1c).

În secţiunea nr. XXV s-a descoperit o secere din fier (fig. 80/7), iar în secţiunea nr. XXVII o cataramă din fier (fig. 64/10; 80/9). În secţiunea nr. XXVIII s-a găsit un cuţit din fier, fragmentar (fig. 60/6). În secţiunea nr. XXX s-a descoperit un cuţit din fier slab conservat. Tot în această secţiune s-au găsit şi două catarame din fier, una de formă dreptunghiulară (fig. 64/11), iar a doua de formă uşor ovoidală (fig. 64/7), precum şi un burghiu (?) mic din fier (fig. 63/4).

În secţiunea nr. XXXI, aproximativ la nivelul de călcare din secolele V-VII, s-a găsit o fibulă din fier, de tip romano-bizantin (fig. 68/1). Tot în această secţiune s-au găsit câteva gravoare, unele întregi (fig. 61/2-3), iar altele fragmentare. În secţiunea nr. XXXVIII s-a descoperit un vârf de săgeată din fier, cu trei aripioare (fig. 63/3; 80/6). În secţiunea nr. XLIII s-a descoperit un cuţit din fier, păstrat în stare fragmentară şi slab conservat.

---

[23] După mărturiile locuitorului Gheorghe Gh. Balan, care a recuperat şi ne-a predat vârful de săgeată şi pieptenele din os în august 1974, rezultă că în zona în care au fost descoperite aceste piese precum şi mai multe fragmente ceramice nerecuperate erau şi bolovani cu urme de arsură. Asemenea bolovani cu urme de arsură, cât şi fragmente ceramice, au mai fost găsiţi şi în alte puncte de pe traseul conductei. Foarte probabil, cu prilejul acestor lucrări au fost distruse una sau mai multe locuinţe aparţinând aşezării din secolele V-VII. Dacă luăm în calcul şi aceste locuinţe, distruse prin săparea canalului pentru irigaţii, dar şi eventualele locuinţe de suprafaţă marcate de existenţa vetrelor "în aer liber", atunci numărul total al complexelor de locuire, din suprafaţa cercetată, aparţinând aşezării din secolele V-VII, depăşeşte cifra 80. Pentru grija manifestată faţă de recuperarea acestor descoperiri întâmplătoare, ca şi pentru sprijinul acordat timp de mai mulţi ani cercetărilor arheologice de la Davideni, inclusiv pentru faptul că ne-a fost o gazdă deosebit de primitoare în perioada anilor 1986-1997, aducem gospodarului Gheorghe Balan şi bunei sale soţii mulţumirile noastre şi pe această cale.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În secţiunea nr. LIV s-a descoperit, pe nivelul de călcare din secolele V-VII, un dorn din fier, având o lungime de 10,5 cm (fig. 60/3). În secţiunea nr. LVIII s-a găsit un gravoar din fier (fig. 61/8).

În secţiunea nr. LXII, la metrul 54, s-a descoperit un cercel din bronz, având un capăt al verigii îngroşat (fig. 64/3). În secţiunea nr. LXX s-a găsit un cuţit din fier (fig. 62/2), de tipul celor întâlnite în locuinţele din secolele V-VII.

În secţiunea nr. LXXI, la nivelul stratului de călcare din secolele V-VII, respectiv la cca. –0,35 m faţă de nivelul actual al terenului, s-a găsit o piesă din os, uşor curbată, fragmentară. Marginea capătului păstrat este dinţată. Probabil este o piesă folosită la baterea firelor, la războiul de ţesut, amintind de "pieptenele" de bătut firele din epoca modernă.

În secţiunea nr. LXXII, în stratul aparţinând secolelor V-VII, a fost descoperit un fragment dintr-un pieptene cu dinţi bilaterali (fig. 77/8).

În secţiunea nr. LXXV, la metrul 46 şi –0,36 m faţă de nivelul actual al terenului, deci aproximativ la nivelul de călcare din secolele V-VI, la cca. 17 m est de L_{64}, s-a găsit o fibulă din bronz, de tip romano-bizantin (fig. 66/4).

În secţiunea nr. LXXVII a fost găsit un obiect turnat din bronz, probabil un spin de cataramă (fig. 64/6).

În secţiunea nr. LXXIX s-au descoperit o fibulă "digitată" (fig. 68/3) şi un obiect confecţionat dintr-un corn, probabil de căprior (?), folosit drept străpungător.

În secţiunea nr. LXXXI, la metrul 79 şi la -0,45 m adâncime faţă de nivelul actual al terenului, deci în stratul, respectiv în una din "lentilele" de pământ cenuşiu zgrunţuros, aparţinând aşezării din secolele V-VII, s-a găsit un pieptene din os, de mici dimensiuni, cu mâner semicircular şi un singur rând de dinţi (fig. 67/1). Piesa a fost confecţionată dintr-o singură plăcuţă din os, dintr-un corn (de căprior sau cerb?), este ornamentată cu cercuri concentrice incizate ("ochi de pasăre"), dispuse în rânduri, majoritatea unite între ele cu linii uşor incizate. Mijlocul mânerului este terminat printr-o cruce. Piesa, având 4,7 cm lungime şi 5,4 cm înălţime, în fapt un pieptene miniatural, prin caracteristicile sale se încadrează în seria obiectelor cu însemne paleocreştine din aşezarea de la Davideni.

Din secţiunea LXXXII provine o fusaiolă plată (fig. 73/7), iar din secţiunea LXXXIV două fusaiole bitronconice (fig. 73/6, 8).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Diversele obiecte descoperite izolat, în afara complexelor de locuire şi anexelor gospodăreşti, încadrate larg în secolele V-VII, vor fi atribuite primei sau celei de-a doua etape din evoluţia aşezării de la Davideni, pe baza analizei atributelor intrinseci şi a unor analogii cu piese similare descoperite în alte aşezări din secolele V-VII cercetate în teritoriul est-carpatic, precum şi în general în spaţiul vechii Dacii. Această analiză, a diverselor obiecte descoperite izolat în cadrul aşezării din secolele V-VII, ca şi a inventarului aflat în locuinţe şi alte anexe gospodăreşti, se va face în paginile următoare.

B. DESCRIEREA ŞI ANALIZA INVENTARULUI

După cum am arătat în paginile de până acum, în primul rând în locuinţele descoperite şi mai puţin în anexele gospodăreşti sau în stratul de pământ corespunzător aşezării din secolele V-VII, s-a găsit un inventar bogat şi divers. Dimensiunile inventarului, atât sub aspect cantitativ, dar şi sub aspectul diversităţii sale, într-o epocă totuşi destul de vitregă şi caracterizată prin sărăcia comunităţilor săteşti, pe spaţii întinse ale Europei răsăritene, se explică, în primul rând, prin amploarea cercetărilor din această aşezare din care au fost dezvelite 74 de locuinţe şi mai multe anexe gospodăreşti.

Bogatul inventar descoperit, marea sa diversitate, începând cu uneltele din fier, lut, os şi piatră, continuând cu numeroasele obiecte de uz casnic, de podoabă, toaletă şi vestimentare, din bronz, fier, os sticlă, lut, piatră etc., cu importantele piese şi însemne ce atestă viaţa creştină a comunităţii săteşti de aici şi până la cea mai bogată categorie de material arheologic, respectiv ceramica, ilustrează nu numai stadiul de dezvoltare social-economică internă al acestei comunităţi rurale, dar şi legăturile sale permanente cu lumea şi civilizaţia bizantină, cu alte comunităţi autohtone romanice din spaţiul vechii Dacii sau cu neamurile în migraţie ce au trecut şi prin aceste regiuni. Ansamblul inventarului descoperit permite reconstituirea modului de viaţă al acestei comunităţi rurale, de la ocupaţiile principale legate de cultivarea pământului, creşterea animalelor şi practicarea a numeroase meşteşuguri, până la cunoaşterea activităţilor economice complementare, cum ar fi vânatul, pescuitul şi culesul, şi nu în ultimul rând descifrarea unor aspecte de viaţă spirituală, mentalităţi şi forme de organizare social-politică.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

În final, rezultatele cercetărilor din această aşezare permit reconstituirea habitatului şi remodelarea imaginii unui sat din secolele V-VII, sat pe care îl considerăm reprezentativ pentru spaţiul carpato-nistrean.

Aşa cum am mai menţionat, în paginile anterioare, aşezarea din secolele V-VII de la Davideni s-a dezvoltat de-a lungul a două etape principale: o primă etapă îşi are începuturile în a doua jumătate a secolului al V-lea şi acoperă prima jumătate a secolului al VI-lea, iar a doua etapă cuprinde a doua jumătate a secolului al VI-lea şi aproape întreg secolul al VII-lea[24]. Limita cronologică dintre cele două etape poate fi situată pe la cca. 560-565. Altfel spus, prima etapă din evoluţia aşezării se întinde, foarte probabil, de la 454, momentul prăbuşirii puterii hunilor, până spre sfârşitul domniei lui Justinian. Realităţile arheologice aparţinând ultimelor decenii ale secolului al V-lea şi primei jumătăţi ale secolului al VI-lea, dovedind intense legături cu lumea şi civilizaţia romano-bizantină, fac posibilă ipoteza unei protecţii de natură politico-militară a Imperiului bizantin şi asupra regiunilor est-carpatice până la sfârşitul domniei lui Justinian[25].

Pentru a contura cu mai multă claritate imaginea corespunzătoare fiecăreia din cele două etape din evoluţia aşezării din secolele V-VII se impune analiza tipologică şi comparativă a inventarului, separat pentru fiecare din cele două etape[26]. Numai aşa vom putea descifra mai bine

---

[24] Ioan Mitrea, **L'habitat médiéval ancien de Davideni-Neamţ. Précisions chronologiques et considérations ethnoculturelles**, în *SAA*, VII, 2000, p. 439-454.

[25] Idem, **Regiunea centrală a Moldovei...**, p. 113. Foarte probabil că aşa se explică faptul că slavii care fac incursiuni, de regulă peste aceste regiuni, spre Dunărea de Jos, încă din al doilea deceniu al secolului al VI-lea, nu se vor aşeza efectiv în spaţiul est-carpatic al vechii Dacii decât după sfârşitul domniei lui Justinian şi respectiv după perturbarea echilibrului politic provocat de intervenţia avarilor. Despre unele aspecte privind situaţia de la Dunărea de Jos în secolul al VI-lea, reflectată în izvoarele bizantine vezi, mai nou, Costel Chiriac, **Unele observaţii asupra informaţiilor literar-istorice bizantine privitoare la regiunea Dunării de Jos în secolele V-X**, în *ArhMold*, XX, 1999, p. 115-120.

[26] După cum se va observa şi în cazul analizei inventarului de la Davideni, unele tipuri de unelte şi alte diverse obiecte, precum şi unele forme ceramice, mai ales din categoria confecţionată manual, au o evoluţie lentă, prezentând timp îndelungat aceleaşi caracteristici principale. Atribuirea unor asemenea materiale arheologice

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

originea diverselor obiecte de inventar, atributele lor intrinseci, vom reuşi o încadrare cronologică cât mai strâns posibilă pentru fiecare obiect sau categorie de materiale arheologice şi, în final, vom putea remodela cu mai multă certitudine evoluţia culturii materiale a comunităţii săteşti de la Davideni, în secolele V-VII.

1. Inventarul etapei de locuire din secolele V-VI

Cu privire la inventarul atribuit etapei de locuire ce acoperă a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea, o primă remarcă este aceea privind bogăţia şi diversitatea acestuia.

Din categoria uneltelor, menţionăm, în primul rând, numeroasele cuţite din fier (fig. 60/5-7; 62/1-8, 10-11, 13, 15), cu lama triunghiulară în secţiune, având o lungime situată între cca. 7-9 cm (fig. 60/5; 62/13) şi maximum 12,5 cm (fig. 62/7) până la cca. 14 cm (fig. 62/2, 6). De regulă au ceafa dreaptă şi tăişul, uneori, uşor curbat. Asemenea cuţite sunt frecvent întâlnite în secolele V-VII, ca de exemplu la Botoşana-Suceava[27], dar şi în alte multe aşezări din Moldova[28]. Aceste cuţite au o evoluţie lentă, rămânând fără modificări esenţiale pe tot parcursul mileniului I, din epoca geto-dacică[29] şi până dincolo de momentul încheierii procesului de formare a poporului român[30].

Tot din fier menţionăm un vârf dintr-o seceră, cu lama lată (fig. 61/7), câteva dornuri (fig. 60/2-3), numeroase gravoare (fig. 60/1, 4; 61/2-6, 8), o cange[31] (fig. 63/6) şi un obiect fragmentar, probabil un burghiu (fig. 63/4).

---

uneia din cele două etape din evoluţia aşezării este dificilă şi s-a făcut în funcţie de încadrarea cronologică a ansamblului inventarului aflat într-o locuinţă, şi în final în raport de atribuirea acelei locuinţe primei sau celei de-a doua etape din evoluţia aşezării din secolele V-VII. Rareori stratigrafia, doar în cazul unor suprapuneri de locuinţe, ne-a ajutat în acest sens.

[27] Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică la est de Carpaţi...**, p. 49; 50, fig. 17/1, 3, 5, 8.

[28] Idem, **Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI e.n.**, Iaşi, 1978, p. 20.

[29] V. Ursachi, **Zargidava...**, p. 127; 403, Pl. 12/10-12.

[30] Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1998, p. 47, fig. 47/6-7.

[31] Dan Gh. Teodor **Regiunile carpato-nistriene în secolele V-X d.Hr.**, în **Spaţiul nord-est carpatic în mileniul întunecat**, coord. Victor Spinei, Iaşi, 1997, p. 100, fig. 15/10.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dintre uneltele din bronz, amintim un cârlig de undiţă (fig. 63/5) descoperit în stratul de pământ corespunzător aşezării din secolele V-VII. A fost atribuit primei etape de locuire, respectiv secolelor V-VI, pe baza analogiilor cu piesele asemănătoare, din fier sau bronz, de la Izvoarele din Oltenia[32], din mai multe aşezări din Ucraina[33], sau de la Chetriş[34] din Republica Moldova.

Din seria uneltelor din os, menţionăm mai multe străpungătoare, confecţionate în special din oase de pasăre (tibie şi femur) (fig. 65/6; 78/8-10; 81/2-3) de tipul celor întâlnite în secolele V-VI, dar mai ales în secolele următoare. Unele străpungătoare au fost confecţionate şi din coarne de ovicaprine (fig. 81/1, 4-7). Tot din coarne de ovicaprine s-au confecţionat şi unele mânere, mai ales pentru cuţite (fig. 76/7; 78/3).

Tot din os amintim şi numeroasele ace cu urechiuşe rotunde sau ovale (fig. 75/1-2, 4-5, 7-8, 10), de lungimi variabile. Acele din os, de tipul celor menţionate, au o evoluţie lentă, având aceeaşi formă timp de mai multe secole. Asemenea ace se întâlnesc de exemplu şi în aşezările carpice din secolele II-III[35], apoi în secolele V-VII, dar şi în epoca următoare, respectiv în secolele VIII-IX[36].

Dintre uneltele din piatră notăm câteva tipare (fig. 65/1, 4-5) pentru turnat accesorii de podoabă sau obiecte de cult. Deosebit de important este tiparul fragmentar, confecţionat dintr-o marnă, folosit pentru turnat cruciuliţe şi alte accesorii pentru piese de podoabă. Pe tiparul rupt se observă doar o parte din braţul unei cruciuliţe (fig. 65/1). Un tipar întreg pentru turnat cruciuliţe a fost descoperit în Moldova la Botoşana[37]. Tipare

---

[32] O. Toropu, **Romanitatea târzie şi strămoşii în Dacia Traiană sud-carpatică**, Craiova, 1976, p. 138.

[33] Igor Corman, **Contribuţii la istoria spaţiului pruto-nistrian în epoca evului mediu timpuriu (sec. V-VII d.Cr.)**, Chişinău, 1998, p. 240, fig. 46/5, 7.

[34] E.A. Rikman, I.A. Rafalovici, I.G. Hîncu, **Očerski istorii cul'tury Moldavîi**, Chişinău, 1971, p. 81, fig. 11/7, 8.

[35] Gh. Bichir, **Cultura carpică**, Bucureşti, 1973, p. 99; p. 380, Pl. CLXIV/13.

[36] Dan Gh. Teodor, **Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi în secolele VI-XI e.n.**, Iaşi, 1984, p. 80, fig. 32/3; Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 170, fig. 54/1.

[37] Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică...**, p. 57; 99, fig. 20/1; 100, fig 21/1a-c. Tiparul a fost datat de autorul lucrării în secolele VI-VII. După părerea noastră,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

asemănătoare au fost descoperite la Olteni[38], Străuleşti-Măicăneşti[39] şi Budureasca[40] în Muntenia, precum şi la Cristur[41] în sud-estul Transilvaniei.

Dintre uneltele din lut menţionăm, în primul rând, numeroasele fusaiole. Cele mai multe fusaiole sunt bitronconice (fig. 69/3-4; 70/1, 3, 7, 9; 71/2-5; 72/1-2, 4-7; 73/1-3, 6, 8), altele ovoidale (fig. 69/5, 7; 71/89; 74/3) sau plate (fig. 69/9; 73/7). Unele fusaiole au fost ornamentate (fig. 72/1-2; 73/1) cu striuri adâncite sau cu motive din puncte incizate[42], rotunde (fig. 71/1) sau pătrate (fig. 71/4). Semnificaţia acestor motive ornamentale, din puncte rotunde sau pătrate, formând linii în zig-zag rămâne nedescifrată deocamdată. Sigur este că motivele realizate au avut o anume semnificaţie, dincolo de rolul lor ornamental. Probabil unele fusaiole au fost folosite şi ca mărgele.

---

piesa aparţine nivelului de la Botoşana din secolele V-VI. Asemenea tipare pentru turnat cruciuliţe, unde au mai apărut în spaţiul nord-dunărean, au fost datate în secolul al VI-lea, sau mai larg în secolele V-VI. Vezi şi notele următoare, 38 şi 40.

[38] Constantin Preda, **Tipar pentru bijuterii din secolul al VI-lea, descoperit la Olteni) reg. Bucureşti**, în *SCIV*, 18, 1967, 3, p. 513-516.

[39] Margareta Constantiniu, **Elemente romano-bizantine în cultura materială a populaţiei autohtone din partea centrală a Munteniei, în secolele VI-VII e.n.**, în *SCIV*, 17, 1966, 4, p. 674, fig. 5/3.

[40] V. Teodorescu, **Centre meşteşugăreşti din sec. V/VI-VII**, în *Bucureşti. Materiale de istorie şi muzeografie*, IX, 1972, p. 77; p. 81, fig. 3/6.

[41] Z. Székely, **Eléments byzantins dans la civilisation matérielle des VIe-VIIIe siècles dans le Sud-Est de la Transylvanie**, în *Dacia*, N.S., 15, 1971, p. 354, fig. 1/3. Toate tiparele menţionate mai sus considerăm că pot fi încadrate doar în etapa cronologică ce cuprinde ultimele decenii ale secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea, cu precădere în ultima parte a etapei menţionate. Între prizonierii aduşi de slavi în nordul Dunării, în urma raidurilor făcute la sud de fluviu în prima jumătate a veacului amintit, considerăm că se aflau şi unii meşteşugari, de care se leagă tiparele amintite.

[42] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1984, p. 25, 31, fig. 8/3.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tot din lut a fost confecţionată o lingură pentru turnat metale, având gâvanul ovoidal şi tubul de fixare scurt (fig. 74/5). Linguri asemănătoare au fost descoperite la Budureasca[43], Izvoare-Bahna[44], Botoşana[45] şi în mai multe aşezări din spaţiul dintre Prut şi Nistru[46].

Dintre obiectele din lut mai menţionăm şi câteva greutăţi, constând în suporţi pentru frigare (fig. 74/4, 7), greutăţi pentru războiul de ţesut

[43] V. Teodorescu, **op.cit.**, p. 81, fig. 3/5.

[44] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 141, fig. 25/7.

[45] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 37; 98, fig. 19/14; 99, fig. 20/2. Piesa de la Botoşana a fost atribuită nivelului aşezării din a doua jumătate a secolului al VI-lea şi începutul secolului al VII-lea. Noi considerăm însă că această piesă, ca şi locuinţa nr. 20 în care a fost descoperită, trebuie datată în prima fază din evoluţia aşezării de la Botoşana, respectiv în secolele V-VI. Pentru aceasta pledează în primul rând inventarul locuinţei, care cuprinde, între altele, şi "mai multe fragmente ceramice provenind din vase lucrate la roată... şi o monedă din bronz din vremea lui Justinian", bătută în monetăria de la Constantinopol înainte de anul 538 (cf. Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 37; 61). Se ştie că ceramica lucrată la roată este foarte rară în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi în secolul al VII-lea, dacă nu cumva în nordul Moldovei dispare aproape cu totul de pe la mijlocul secolului al VI-lea, când deja în aceste regiuni încep a se aşeza primele grupuri de slavi. Pe de altă parte, s-a făcut observaţia că moneda bizantină la nordul Dunării este prezentă mai ales începând cu a doua jumătate a secolului al V-lea, dar mai cu seamă în secolul al VI-lea, poate cu posibilitatea de a se restrânge această mare frecvenţă la prima jumătate a secolului al VI-lea (cf. şi C. Preda, **Circulaţia monedelor bizantine în regiunea carpato-dunăreană**, în *SCIV*, 23, 1972, 3, p. 378-389). Asta nu înseamnă că linguri din lut, pentru turnat metale, foarte asemănătoare celei de la Davideni, nu apar şi în epoca următoare, dovadă prezenţa unui exemplar în aşezarea din secolele VII-VIII de la Lozna-Străteni (cf. Dan Gh. Teodor,**op.cit.**, în **Spaţiul nord-est carpatic...**, p. 100, fig. 15/12). Şi lingura din lut, pentru turnat metale, descoperită la Izvoare-Bahna, aparţine nivelului aşezării care începe după jumătatea secolului al VI-lea d.Hr. (cf. Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 46; 141, fig. 25/7).

[46] Igor Corman, **op.cit.**, p. 253, fig. 62/1-5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

vertical[47] sau pentru plasa de pescuit (fig. 74/6). Suporţi de frigare, de tipul celor de la Davideni, se întâlnesc frecvent în aşezările carpice[48], dar şi în veacurile următoare.

În ansamblul inventarului aparţinând nivelului aşezării datat în a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea un loc important îl ocupă obiectele vestimentare, de podoabă, de cult şi de toaletă. Multe din aceste obiecte au o valoare culturală şi cronologică deosebită.

O primă categorie de accesorii vestimentare o formează fibulele din bronz şi fier. Pentru design-ul lor şi elementele ornamentale ce le conţin, aceste fibule pot fi considerate şi obiecte de podoabă. Având în vedere importanţa culturală şi cronologică a acestor piese, le prezentăm în continuare în ordinea descoperirii.

Prima fibulă a fost descoperită în secţiunea nr. 1, săpată în 1970, în stratul de pământ corespunzător aşezării din secolele V-VII. Este realizată dintr-o bandă din bronz de formă dreptunghiulară. Are corpul puternic arcuit, port-agrafa puţin depărtată de corpul piesei şi înfăşurată la cca. 1/3 din corpul fibulei. Placa piciorului are o formă trapezoidală, uşor alungită, fiind lucrată din aceeaşi bandă. Ca ornament prezintă linii gravate spre marginea corpului fibulei (fig. 66/2). Piesa se încadrează în seria fibulelor romano-bizantine de tipul cu piciorul înfăşurat, varianta I-1b[49], confecţionate manual prin batere, având analogii cu fibulele de la Bucureşti-Militari[50], Târgşoru-Vechi[51],

---

[47] Războiul de ţesut vertical este atestat şi la Davideni, precum şi în alte aşezări contemporane. Cf. Stelian Dumistrăcel, **op.cit.**, p. 329-359.

[48] Gh. Bichir, **op.cit.**, p. 95; 247, Pl. XXXI/3; 370, Pl. CLIV/4.

[49] Dan Gh. Teodor, **Consideraţii privind fibulele romano-bizantine din secolele V-VII e.n. în spaţiul carpato-dunăreano-pontic**, în *ArhMold*, XII, 1988, p. 199-200; idem, **Fibules byzantines des Ve-VIIe siècles dans l'espace carpato-danubiano-pontique**, în *Études byzantines et post-byzantines*, III, Bucureşti, 1997, p. 71-74.

[50] Mioara Zgâbea, **Fibule din sec. III şi VI e.n. descoperite în săpăturile arheologice de la Militari**, în *Cercetări arheologice în Bucureşti*, I, 1963, p. 379, Pl. II/1-2; 380.

[51] Gh. Diaconu, **Elemente timpurii ale culturii romanice la Târgşoru-Vechi**, în *SCIVA*, 29, 1978, 4, p. 522, fig. 3/7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Histria[52], Adamclisi[53], precum şi cu alte piese din spaţiul carpato-dunăreano-pontic[54]. De la sud de Dunăre menţionăm o piesă descoperită în fortificaţia de la Iatrus[55] din nordul Bulgariei. Pe baza caracteristicilor intrinseci şi analogiilor amintite, atribuim această fibulă primei faze din evoluţia aşezării de la Davideni, respectiv epocii care cuprinde a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea[56].

A doua fibulă, tot din bronz, a fost descoperită în secţiunea nr. XX, la metrul 24 şi la –0,35 m. Are corpul dreptunghiular, aproape plat şi piciorul întors pe dedesubt (fig. 66/1). Piesa, de un tip mai rar întâlnit, are unele analogii cu o fibulă descoperită în necropola de tip Sântana de Mureş de la Budeşti, din Republica Moldova[57]. Pe baza caracteristicilor sale intrinseci şi analogiilor cu piesa de la Budeşti, atribuim această fibulă secolului al IV-lea. Este vorba de o fibulă refolosită în secolele V-VI, provenind foarte probabil din aşezarea de la Davideni, punctul "La curte", atribuită secolului al IV-lea[58].

A treia fibulă a fost descoperită în umplutura locuinţei nr. 16. Este o fibulă din fier, de tipul cu piciorul înfăşurat, realizată prin forjare şi finisare manuală (fig. 66/5). Are corpul mult arcuit, lucrat dintr-o bandă lată, de formă

---

[52] Emil Condurachi şi colab., **Şantierul arheologic Histria**, în *Materiale*, IV, 1957, p. 21, fig. 7/b.

[53] I. Bogdan-Cătăniciu, Al. Barnea, **Tropaeum Traiani. I – Cetatea**, Bucureşti, 1979, p. 189; 192.

[54] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 199-200.

[55] Ioan Mitrea, **Regiunea centrală a Moldovei...**, p. 105, nota 278.

[56] Idem, **Câteva fibule romano-bizantine descoperite în Moldova**, în *SCIV*, 24, 1973, 4, p. 664; idem, **Elemente şi influenţe bizantine în regiunea subcarpatică a Moldovei, în secolele VI-IX**, în *SCIVA*, 30, 1979, 2, p. 149-150.

[57] Vladimir Vornic, **Aşezarea şi necropola de tip Sântana de Mureş de la Budeşti (raionul Criuleni, Republica Moldova)**, teză de doctorat, susţinută la Universitatea "Al.I. Cuza" din Iaşi, la 5 iulie 2000, lucrare în manuscris, Pl. 116/2.

[58] După cum am mai menţionat, în marginea de nord a satului Davideni, în punctul "La curte", printr-un sondaj de informare efectuat în 1978, au fost descoperite două aşezări: una din secolul al IV-lea d.Hr. şi a doua din secolele VI-VII. Aşezarea din punctul "La curte" se află la cca. 2 km spre sud de aşezarea de care ne ocupăm, respectiv de aşezarea din punctul "La izvoare Spieşti". Cf. Ioan Mitrea, **Regiunea centrală a Moldovei...**, p. 132.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aproape dreptunghiulară, , strânsă la mijloc, piciorul lung, uşor trapezoidal, terminat cu un mic apendice prelungit către port-agrafă. Prezintă analogii cu unele fibule din fier de la Bratei[59], şi aparţine variantei III-1c din seria fibulelor romano-bizantine întâlnite în spaţiul carpato-dunăreano-pontic[60]. Fibula din L_{16} de la Davideni o datăm într-o etapă cronologică cuprinzând a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea[61].

A patra fibulă a fost descoperită în secţiunea nr. XXXI, aproximativ la nivelul de călcare din secolele V-VII. Piesa a fost realizată în mare parte prin turnare, din fier, şi este de dimensiuni mari (fig. 68/1). Corpul este puternic arcuit, lat şi ornamentat cu nervuri longitudinale. Piciorul, mai îngust, a fost ornamentat cu nervuri orizontale (pseudospirale), şi se termină cu un mic apendice prelungit către port-agrafă. Acul fibulei, ca şi resortul, au fost lucrate şi montate manual, fiind pierdute din vechime. Are analogii cu o fibulă din fier, lucrată manual, descoperită la Topalu-Constanţa[62], ambele piese fiind încadrate în varianta III-1d din seria fibulelor romano-bizantine[63]. Fibula de la Davideni am atribuit-o tot primei etape din evoluţia aşezării, respectiv celei de-a doua jumătăţi a secolului al V-lea şi primelor decenii ale secolului al VI-lea[64].

A cincea fibulă a fost descoperită în pământul de umplutură din locuinţa nr. 51. Este de tipul fibulelor romano-bizantine turnate în întregime din bronz (fig. 67/3, 5). Resortul de prindere a acului a fost asamblat manual. Acul fibulei nu s-a găsit. Arcul şi cea mai mare parte a piciorului s-au păstrat bine. Capătul piciorului este uşor deteriorat. Partea inferioară a arcului până în dreptul barei care uneşte port-agrafa de partea arcuită este ornamentată cu nervuri orizontale care imită înfăşurarea sârmei de legătură a port-agrafei.

---

[59] Ligia Bârzu, **Continuitatea populaţie autohtone în Transilvania în secolele IV-V (Cimitirul 1 de la Bratei)**, Bucureşti, 1973, p. 63; 386, Pl. XXV/4a-b; Ion Nestor, Eugenia Zaharia, **Raport preliminar despre săpăturile de la Bratei, jud. Sibiu (1959-1972)**, în *Materiale*, X, 1973, p. 194, fig. 1/10; Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, în *ArhMold*, XII, 1988, p. 210; 219, fig. 8/2-3, 8, 10.

[60] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 208.

[61] Ioan Mitrea, **Fibule descoperite în aşezarea din secolele V-VII d.Hr. de la Davideni-Neamţ**, în *MemAntiq*, XX, 1995, p. 125.

[62] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 208; 219, fig. 8/7.

[63] **Ibidem**, p. 208.

[64] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 125.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Această fibulă se încadrează în varianta II-1a de fibule romano-bizantine turnate din bronz, cu numeroase analogii în spaţiul vechii Dacii[65].

Ceea ce face din această fibulă un unicat pentru spaţiul vechii Dacii, este imaginea unui chip uman cu aureolă precum şi restul ornamentului, realizate pe arcul fibulei. Într-un cadru rectangular din puncte granulate a fost realizat un chip uman cu aureolă. Cadrul din puncte granulate, sugerând o mică "metopă" sau "rama unui mic tablou", avea menirea de a evidenţia chipul uman cu nimb, dar şi de a separa sacrul de profan. Pe chipul uman înconjurat de aureolă sunt figurate până la detaliu părţile anatomice componente, respectiv ochi, nas, gură, şi probabil "barba" (fig. 67/3, 5; 67a/1-2). Să remarcăm faptul că toate aceste detalii au fost realizate într-un spaţiu foarte mic, de pe un tipar în care s-a turnat fibula romano-bizantină. Dacă întreaga piesă măsoară 4,8 cm, cadrul în care s-a realizat chipul uman cu nimb are dimensiunile de 0,5x0,7 cm, iar figura umană doar 0,3x0,5 cm. Meşterul-artist, care a realizat acest tipar şi a turnat fibula, a dat dovadă de o iscusinţă deosebită. Spaţiul cu "chenar" în care a fost realizat chipul uman cu aureolă este mărginit de două registre în care au fost realizate, tot la turnare, motive ornamentale constând din cercuri concentrice, reprezentând probabil "ochi de peşte" sau "ochi de porumbel", elemente simbolice creştine[66].

Prima certitudine este aceea că ne aflăm în faţa imaginii unui Sfânt. Prezenţa aureolei în jurul capului susţine această interpretare.

Unele din detaliile fibulei de la Davideni se regăsesc pe o fibulă descoperită într-o localitate neprecizată de la sud de Carpaţi (Muntenia, Oltenia?)[67]. Pentru chipul uman cu aureolă avem două analogii la sud de

---

[65] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 203-204; 215, fig. 4/1-2, 6; 216, fig. 5/1; 3-4, 6-10; 217, fig. 6/7-11; 218, fig. 7/1-2, 6, 8, 10, 12.

[66] Eugen-Marius Constantinescu, **Memoria pământului dintre Carpaţi şi Dunăre. Nord-estul Munteniei şi sud-vestul Moldovei în veacurile IV-XI d.Hr.**, Bucureşti, 1999, p. 121.

[67] Dorin Popescu, **Fibeln aus dem Nationalmuseum für Altertümer in Bucureşti**, în *Dacia*, IX-X, 1945, p. 504, fig. 11/120; 505; Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, în *ArhMold*, XII, 1988, p. 203-204; 211; 218, fig. 7/8; idem, **op.cit.**, în *Etudes byzantines...*, III, 1997, p. 84, fig. 6/10. Pe această fibulă este redat un "cadru rectangular" mărginit de câte două cercuri concentrice, motiv ornamental întâlnit şi pe fibula de la Davideni. Sub cele două cercuri concentrice de pe mijlocul arcului urmează un registru din mai multe nervuri orizontale. Precizând că noi nu am avut posibilitatea să vedem piesa

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dunăre, în aria Imperiului bizantin. Pe un fragment ceramic dintr-un vas de import nord-african, datat în secolul al VI-lea, descoperit la Dyrrachium, apare un portret de personaj având capul nimbat (Hristos), fiind însoţit de o cruce incizată în stânga portretului[68]. Pe o fibulă plată, din secolul al VI-lea, descoperită la Odarci (Dobrič), în Bulgaria, apare un cap uman cu nimb (Hristos?), mărginit de patru păsări[69]. Prin urmare, chipul uman cu aureolă de pe fibula de la Davideni se regăseşte atât pe fragmentul ceramic descoperit la Dyrrachium, cât şi pe fibula de la Odarci (Dobrič). Este posibil ca cele patru cercuri concentrice, dispuse în jurul chipului cu nimb, de pe fibula de la Davideni, să simbolizeze tot patru păsări (porumbei?) ca şi pe fibula de la Odarci. De reţinut că toate cele trei descoperiri, având un chip uman cu nimb, la care putem adăuga şi fibula descoperită la sud de Carpaţi, sunt datate în secolul al VI-lea.

Iconografia bizantină din epoca lui Justinian este bogată în reprezentarea portretului lui Hristos. În unele cazuri chipul lui Hristos este reprezentat imberb. Frecvente sunt însă şi portretele în care Hristos este reprezentat cu barbă. Aşa de exemplu, într-o biserică construită de Justinian la Muntele Sinai spre mijlocul secolului al VI-lea, într-un frumos mozaic

---

originală, menţionăm că în desenul publicat, în "cadrul rectangular", apar două cercuri concentrice, şi nu un chip uman cu aureolă cum avem pe fibula de la Davideni. Să observăm însă că prezenţa cercurilor concentrice pe această fibulă, descoperită într-o localitate neprecizată de la sud de Carpaţi, are o semnificaţie cultuală, cercurile concentrice redând ochi de peşte sau porumbel, deci fiind simboluri creştine. Că asemenea tipuri de fibule romano-bizantine, turnate în întregime din bronz, se lucrau probabil şi local, în nordul Dunării, o dovedeşte atelierul de la Drobeta-Turnu Severin. Cf. A. Bejan, **Un atelier metalurgic din sec. VI e.n. de la Drobeta-Turnu Severin**, în *ActaMN*, XIII, 1976, p. 257-258.

[68] Afrim Hoti, **Të dhëna arkeologjike për krishterimin e kershëm në Dyrrah (shek IV-VII)**, în *Iliria*, 1-2, 1996, p. 174; 180, fig. 1.

[69] Anna Haralambieva, **Darstellungen christlicher Symbole, Inschriften und Helingen auf Trachzubchör des 4-7 Jhs. aus hentingen Bulgarien**, în **Acta XIII Congressus Internationalis Archaeologiae Christianae. Split-Poreč. (25.9-1.10.1994)**, III, Citta del Vaticano-Split, 1998, p. 364, fig. 4. Cele două informaţii, despre descoperirile de la Dyrrachium şi Dobrič, ne-au fost semnalate de domnul conf.univ.dr. Nelu Zugravu, căruia îi mulţumim şi pe această cale. Ulterior am consultat şi noi cele două lucrări citate mai sus.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

portretul lui Hristos este reprezentat cu barbă[70]. Pe fibula de la Davideni (fig. 67a/1-2), foarte probabil avem aceeaşi reprezentare a lui Hristos cu barbă.

Având în vedere cele de mai sus, considerăm ca foarte probabilă prezenţa chipului lui Hristos pe fibula romano-bizantină de la Davideni. În acest caz am avea aici cea mai veche reprezentare a chipului lui Hristos de pe teritoriul României. Dacă avem în vedere că în slava veche **ikona** (din grecescul **Eikon**) înseamnă chip (imagine), se poate spune că, într-un anumit sens, pe fibula de la Davideni avem şi cea mai veche icoană, miniaturală, cu chipul lui Hristos, de pe teritoriul vechii Dacii.

A şasea fibulă, de tip romano-bizantin, a fost descoperită în secţiunea nr. LXXV, în stratul corespunzător aşezării din secolele V-VII. Este o fibulă având corpul turnat din bronz, de dimensiuni mari (fig. 66/4). Are corpul puternic arcuit, piciorul lung, înfăşurat, mult mai subţire decât partea arcuită. Acul de prindere, ca şi resortul, au fost lucrate probabil manual, din fier, cum arată resturile de rugină. Corpul fibulei, ca şi piciorul, au fost ornamentate cu nervuri orizontale, dispuse în grupuri. Această fibulă îşi găseşte analogii în descoperirile din spaţiul carpato-dunăreano-pontic şi poate fi atribuită variantei I-1b[71]. Pe baza caracteristicilor intrinseci şi analogiilor cu unele piese descoperite în spaţiul vechii Dacii, atribuim această fibulă celei de-a doua jumătăţi a secolului al V-lea şi începutului secolului al VI-lea[72]. Altfel spus, atribuim această fibulă tot fazei vechi din evoluţia aşezării de la Davideni, fază care cuprinde a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea.

A şaptea fibulă, tot de tip romano-bizantin, a fost descoperită în pământul de umplutură din locuinţa nr. 72, aproape la nivelul podelei. A fost lucrată din fier, prin turnare. Este de dimensiuni mici şi are corpul arcuit. Atât corpul arcuit, cât şi piciorul scurt sunt late. Capătul piciorului se termină printr-un mic apendice care se continuă cu port-agrafa. Pe piciorul fibulei sunt redate în relief câteva elemente decorative care pot fi considerate semne alfabetiforme (?)(fig. 66/3). Această fibulă îşi găseşte unele analogii în câteva

[70] Charles Delvoye, **Arta bizantină**, I, Bucureşti, 1976, p. 139. Şi în alte imagini cu Hristos răstignit, Mântuitorul este reprezentat cu barbă. Cf. Charles Delvoye, **op.cit.**, fig. 36.

[71] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 198-201; 212, fig. 1/7; 213, fig. 2/6; 214, fig. 3/5.

[72] Ioan Mitrea, **op.cit.**, în *MemAntiq.* XX, 1995, p. 127.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

descoperiri din Transilvania şi Moldova şi poate fi atribuită variantei III-2[73] din seria fibulelor romano-bizantine. Pe baza caracteristicilor intrinseci şi unor analogii, încadrate în secolele V-VI, atribuim această fibulă fazei vechi din evoluţia aşezării de la Davideni.

A opta fibulă, de tip romano-bizantin, a fost descoperită în locuinţa nr. 75, aproape de nivelul podelei. Este o fibulă realizată prin turnare, din fier (fig. 66/6). Acul şi resortul au fost lucrate separat şi asamblate manual. Corpul fibulei este puternic arcuit, mai lat decât piciorul. Nu prezintă ornamente. Această fibulă are unele analogii cu piese atribuite secolelor V-VI şi poate fi încadrată în seria fibulelor romano-bizantine, aparţinând variantei III-2[74]. Pe baza atributelor intrinseci, a contextului arheologic în care a fost descoperită şi a analogiilor semnalate, considerăm că cea de-a opta fibulă, de tip romano-bizantin, descoperită la Davideni, aparţine nivelului vechi din evoluţia aşezării şi poate fi atribuită ultimelor decenii ale secolului al V-lea şi primei jumătăţi a secolului al VI-lea.

Între obiectele considerate accesorii vestimentare, pe lângă fibulele prezentate mai înainte, mai menţionăm un buton din bronz (fig. 65/3) de tipul celor întâlniţi la Capidava şi datati în secolele V-VI[75], precum şi mai multe cătărămi din fier, rotunde (fig. 64/8), ovoidale (fig. 64/4, 7), sau dreptunghiulare, având colţurile rotunjite, luând forma unui "rinichi" (fig. 64/10; 80/3), de tipul celor cunoscute în aşezările din secolele V-VI. Mai menţionăm şi un spin din bronz (fig. 64/6), provenit probabil de la o cataramă.

Tot în categoria accesoriilor vestimentare includem şi două piese prelucrate din os (fig. 77/4, 9), care au fost utilizate, foarte probabil, ca mânere de pungă. Prima piesă se prezintă sub forma unei plăcuţe din os, de formă aproximativ dreptunghiulară, având capetele rotunjite. Spre extremităţi prezintă două orificii circulare. Pe una din feţe prezintă un decor din cercuri incizate, având în centru un punct (fig. 77/4). Piese asemănătoare, considerate mânere de pungă, sunt cunoscute din descoperirile de la Capidava, unde au

[73] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 208-209; 219, fig. 8/1, 9.

[74] **Ibidem**, p. 208-209.

[75] Zizi Covacef, **Accesorii vestimentare, de toaletă şi podoabe descoperite în sectorul estic al cetăţii Capidava**, în *Pontica*, XXVIII-XXIX, 1995-1996, p. 105-106, Pl. V/5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

fost datate în secolele V-VI[76]. Şi a doua piesă, de o formă aproximativ dreptunghiulară, cu marginea superioară uşor arcuită (fig. 77/9), o considerăm tot un mâner de pungă.

Din categoria obiectelor de podoabă menţionăm, în primul rând, o brăţară fragmentară, din sticlă de culoare albastru cobalt, în secţiune partea exterioară este ovală, iar cea interioară dreaptă. În exterior brăţara are nervuri torsionate şi decorate cu linii şerpuite din vopsea galbenă (fig. 64/1). Are analogii apropiate cu o brăţară de la Capidava[77], datată în secolul al VI-lea d.Hr. Piesa de la Davideni o datăm în prima jumătate a secolului al VI-lea d.Hr. din locuinţa L_{67}, în care s-a descoperit brăţara, provine şi o mărgică din sticlă albastră (fig. 64/2).

Un alt obiect de podoabă constă într-un cercel (inel?) din bronz, având capetele desfăcute (fig. 65/2). Diametrul piesei, care arată că nu putea fi purtată ca inel, ca şi faptul că era îngroşată la mijloc, ne determină să considerăm că ne aflăm în faţa unui cercel. Piese asemănătoare se cunosc din descoperirile de la Hansca şi din alte aşezări din spaţiul dintre Prut şi Nistru[78].

Tot în categoria obiectelor de podoabă includem şi un pandantiv (fig. 76/5) confecţionat dintr-un dinte de porc.

Fără îndoială că şi cele opt fibule din bronz şi fier prezentate mai înainte ca piese şi accesorii vestimentare, prin forma lor ca şi prin motivele ornamentale de pe corpul unora, sunt în acelaşi timp şi obiecte de podoabă.

Între obiectele de toaletă includem pieptenii din os. Primul şi cel mai interesant exemplar, sub aspectul părţilor componente şi decorului deosebit, este un pieptene cu dinţi bilaterali, protejat de o teacă (fig. 78/1a-1b; 79/1a-1c). Pieptenele propriu-zis a fost lucrat dintr-o placă din os, întărită cu două

---

[76] **Ibidem**, p. 103; 104, Pl. IV/2-3; O. Toropu, **op.cit.**, Pl. 17/12. Asemenea obiecte, numite simplu "plăcuţe din os", au fost descoperite şi în necropola de la Beroe (Piatra Frecăţei). Cf. A. Petre, **La romanité en Scythie Mineure (IIe-VIIe siècles de notre ère). Recherches archéologiques**, Bucarest, 1978, Pl. 109, 165e (sec. V); Pl. 122, 187c (sec. VI); Pl. 126, 200i (sec. VI-VII); Pl. 130bis, 207f (sec. VII). Datarea este menţionată la descrierea mormintelor, p. 65-71.

[77] Zizi Covacef,, **op.cit.**, p. 109, Pl. VI/3 – inv. 39087; 111.

[78] Igor Corman, **op.cit.**, p. 54; 245, fig. 52/11-13, considerate însă inele şi nu cercei. Piesa de la p. 245, fig. 52/12, având capetele desfăcute, îngroşată la mijloc şi diametrul maxim de peste 3 cm este evident un cercel.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

plăcuţe mediane prinse cu nituri de fier. Plăcuţele mediane sunt ornamentate cu linii adâncite dispuse orizontal, mărginite la capete de grupuri de linii adâncite dispuse vertical. Teaca-apărătoare are la capete două plăcuţe din os late de care sunt prinse cu nituri de fier plăcuţele longitudinale. Două din plăcuţele longitudinale sunt fixe, alte două plăcuţe sunt fixate cu un nit din fier doar la un capăt. Un capăt este lăsat liber, pentru a permite culisarea şi scoaterea pieptenului din teacă. La un capăt teaca prezintă un orificiu, probabil pentru ca piesa să poată fi atârnată. Plăcile tecii sunt ornamentate cu linii incizate, orizontale şi oblice. Între aceste linii pe o parte sunt incizate câte trei motive florale (?), iar pe cealaltă parte câte cinci.

Acest pieptene constituie un unicat pe teritoriul României, având doar apropiate analogii cu unul din pieptenii descoperiţi în Franţa, respectiv în cimitirul franc de la Villey St. Etienne, şi datat în secolele V-VI[79]. Pe baza acestei analogii atribuim pieptenele prezentat primei faze din evoluţia aşezării de la Davideni, respectiv secolelor V-VI.

Aceste obiect de toaletă a aparţinut, foarte probabil, unei tinere, fiind un cadou de căsătorie, de întemeiere a familiei, dacă avem în vedere semnificaţia asocierii numerelor trei şi cinci, după simbolistica numerelor în concepţia şcolii pitagoreice[80]. Avem în vedere asocierea celor trei şi respectiv cinci motive ornamentale menţionate mai sus.

În nivelul aşezării din secolele V-VI de la Davideni s-au mai găsit şi alte fragmente din piepteni cu dinţi bilaterali[81] (fig. 77/1, 3, 6-8), cu analogii în câteva aşezări din spaţiul carpato-nistrean, precum la Cucorăni[82], Luka-Kavetčinskaja[83] şi Dănceni[84], dar şi în aşezări şi necropole din celelalte

[79] Ed. Salin, **Le haut Moyen Âge en Lorraine**, Paris, 1939, p. 155-156, pl. XXI/1-2. Piesa a fost descoperită în M59 din cimitirul franc de la Villey St. Etienne şi a fost atribuită secolelor V-VI d.Hr.

[80] Eduard Zeller, **Grundriss der Geschichte der Griechischen Philosophie**, Leipzig, O.R. Reisland, 1911, p. 50; Emile Bréhier, **Histoire de la Philosophie**, Tome premier, Paris, Fèlix Alcan, 1926, p. 53.

[81] Descrierea acestor fragmente de piepteni cu dinţi bilaterali s-a făcut, mai sus, la prezentarea locuinţelor şi inventarului aferent.

[82] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**,1978, p. 20; 167, fig. 8/5.

[83] Igor Corman, **op.cit.**, p. 56; 247, fig. 55/2, 4. Piesa de la fig. 55/4 a fost găsită într-o locuinţă datată în a doua jumătate a secolului al V-lea d.Hr. Cf şi L.V. Vakulenko,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

regiuni ale spaţiului carpato-danubiano-pontic, ca de exemplu la Moreşti[85], Bratei[86] şi Biharea[87] în Transilvania; Celei[88] în Oltenia, Budureasca în Muntenia[89]; Beroe[90], Capidava[91] etc. în Dobrogea.

Un pieptene din os, deosebit de interesant, reprezentând tot un unicat în spaţiul vechii Dacii, a fost descoperit în secţiunea nr. LXXXI, în stratul aparţinând aşezării din secolele V-VII. Piesa a fost confecţionată dintr-o plăcuţă din os, are un singur rând de dinţi, mânerul semicircular, terminat pe mijloc cu o cruce (fig. 67/1). Pieptenele, de mici dimensiuni, cu lungimea laturii cu dinţi de 4,7 cm şi înălţimea de 5,4 cm, este ornamentat pe faţă cu cercuri concentrice incizate, cu punct în mijloc, simbolizând probabil ochi de

---

O.M. Prichodnjuk, **Slavjanskie poselenija I tys n.e.u.s. Sokol na srednem Dnestre**, Kiev, 1984, p. 46.

[84] Igor Corman, **op.cit.**, p. 247, fig. 55/5.

[85] K. Horedt, **Moreşti. Grabungen in einer vor –und frühgeschichtlichen Siedlung in Siebenbürgen**, Bukarest, 1979, Abb. 71/5; 78/6; 88/2-3; 91/9.

[86] Ligia Bârzu, **La station n° 1 de Bratei, dèp. de Sibiu (IVe-VIIe siècles)**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 258-259; 291, fig. 17/4-5, 7-12.

[87] Sever Dumitraşcu, **Biharea. I. Săpăturile arheologice din anii 1973-1980**, Oradea, 1994, p. 169; 172; 327, fig. 81. Autorul, pe bună dreptate, atrage atenţia asupra faptului că pieptenii cu dinţi bilaterali sunt de origine romană (p. 174), unde sunt cunoscuţi din secolele II-III şi că treptat devin "o modă în aria lumii romane, adoptată şi de alte neamuri" (p. 175). În nordul Dunării cel mai timpuriu pieptene cu dinţi bilaterali a fost descoperit într-un mormânt din sec. al IV-lea de la Spanţov. Cf. Bucur Mitrea, C. Preda, **Necropole din secolul al IV-lea e.n. în Muntenia**, Bucureşti, 1966, p. 141-142; 223, fig. 33/2. Un pieptene cu dinţi bilaterali a fost descoperit şi în aşezarea, din secolele V-VI, de la Ţaga. Cf. D. Protase, **Autohtonii în Dacia. Vol. II. Dacia postromană până la slavi**, Cluj-Napoca, 2000, p. 200.

[88] D. Tudor, **Sucidava**, Craiova, 1974, p. 70; O. Toropu, **op.cit.**, p. 76.

[89] Piesa ne-a fost prezentată de Victor Teodorescu, responsabilul şantierului arheologic Budureasca, în septembrie 1978. Ulterior la Budureasca s-au mai găsit şi alte exemplare de piepteni de os cu dinţi bilaterali.

[90] A. Petre, **op.cit.**, Pl. 116, 175c; 117, 177c; 121, 185e; 122, 189d; 132, 210b; 136, 221b; 137, 223b. toate exemplarele citate provin din morminte datate în secolele V-VI. Cf. **loc.cit.**, p. 64-65; 67-68; 72; 75.

[91] Zizi Covacef, **op.cit.**, p. 104, Pl. V/6; 115. Piesa este datată în sec VI. d.Hr. Aici sunt citaţi şi alţi piepteni din os cu dinţi bilaterali descoperiţi la Histria, Tropaeum Traiani şi Ibida.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

porumbel (sau peşte?). Cercurile concentrice sunt unite cu linii incizate verticale. Acest pieptene miniatural, prin prezenţa cruciuliţei şi a ochilor de porumbel (sau peşte?), se încadrează în seria obiectelor cu simboluri paleocreştine descoperite în aşezarea de la Davideni. Deşi nu cunoaştem analogii pentru această piesă, forma sa şi prezenţa simbolurilor paleocreştine ne determină să o atribuim fazei vechi din evoluţia aşezării, respectiv secolelor V-VI.

În categoria obiectelor de cult includem, în primul rând, cruciuliţa din bronz, descoperită lângă vatra locuinţei nr. 16. A fost realizată prin turnare, este de tipul cu braţele egale (crucea greacă), lăţite spre extremităţi (trei braţe s-au păstrat, al patrulea, cu orificiul de prindere, fiind rupt din vechime). Ca ornament, pe marginea braţelor a fost realizat un chenar din pseudogranule. În mijlocul piesei se află o proeminenţă, în care e posibil să fi avut fixată o piatră semipreţioasă. Cruciuliţa are lăţimea maximă, pe axul braţelor orizontale, de 3,1 cm (fig. 67/2; 80/2), iar greutatea de 4,70 gr. Ca formă şi dimensiuni este asemănătoare cruciuliţelor reprezentate pe tiparele de la Olteni[92], Străuleşti-Lunca[93], Botoşana[94] şi foarte probabil pe tiparul găsit chiar în aşezarea de la Davideni (fig. 65/1). Aceste tipare au fost datate cu precădere în secolul al VI-lea d.Hr.

Cruciuliţa de la Davideni este asemănătoare cruciuliţei din bronz, cu orificiul în partea superioară pentru a putea fi atârnată, descoperită la Sucidava (Celei)[95], precum şi cu cele două cruciuliţe din tezaurul de la Histria, datat în secolul al VI-lea[96].

---

[92] C. Preda, **op.cit.**, p. 513-516; Eugen-Marius Constantinescu, **op.cit.**, p. 335, Pl. 8/8.

[93] Margareta Constantiniu, **op.cit.**, p. 674, fig. 5/3; Victor Teodorescu, **op.cit.**, p. 77; 81, fig. 3/6.

[94] Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică...**, p. 57.

[95] D. Tudor, **Oltenia romană**, ed. a III-a, Bucureşti, 1968, p. 470; 471, fig. 147/7.

[96] Em. Condurachi şi colab, **Şantierul arheologic Histria (r. Istria)**, în *SCIV*, 5, 1954, 1-2, p. 85-86. Am mai putea menţiona, pentru analogii, şi unele cruciuliţe descoperite la Pârjoaia, atribuite de asemenea secolului al VI-lea. Cf. V. Culică, în *Dacia*, N.S., IX, 1965, p. 421; fig. 1/11, 15, 19. Ca formă, semnalăm şi unele asemănări cu o piesă de la Mangalia, datată în secolul al VI-lea d.Hr. Este o cruce din piatră cu inscripţie greacă, având braţele lăţite spre capete. Cf. Ion Barnea, Octavian Iliescu, Corina Nicolescu, **Cultura bizantină în România**, Bucureşti, 1971, p. 100, nr. catalog 12.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Pe baza analogiilor amintite, dar şi a contextului arheologic în care a fost descoperită, atribuim cruciuliţa de la Davideni secolului al VI-lea, poate doar primei jumătăţi a veacului menţionat[97].

A doua piesă de cult, descoperită în pământul de umplutură din locuinţa nr. 52, este o linguriţă folosită pentru administrarea Sfintei Euharistii (Împărtăşanii). A fost turnată din bronz, având lungimea de 9,5 cm şi găvanul cu numeroase perforaţii (fig. 67/4). Coada linguriţei a fost ornamentată pe faţă cu o linie şi pe spate cu două linii din cercuri mici incizate, cu punct în mijloc. Analogii foarte apropiate pentru această piesă nu cunoaştem. Ceva mai vechi, respectiv din secolul al IV-lea, sunt linguriţele euharistice de la Dierna[98] şi dintr-o altă localitate neprecizată din Transilvania[99], lucrate din argint. Foarte probabil, din prima jumătate a secolului al V-lea d.Hr., datează cele trei linguriţe euharistice din argint descoperite întâmplător la Botoşani în anul 1904[100]. Linguriţele de la Botoşani, dar foarte probabil şi cele de la Dierna şi dintr-o localitate necunoscută din Transilvania, confecţionate toate din argint, sunt de import[101], provenind dintr-un centru, sau din centre sud-dunărene aflate în graniţele Imperiului roman. Piesa de la Davideni, descoperită într-un complex arheologic închis, o atribuim fazei vechi din evoluţia aşezării, respectiv o datăm într-o perioadă ce cuprinde a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea, şi este provenită din import.

Linguriţa pentru administrarea Sfintei Euharistii, alături de celelalte obiecte creştine sau cu însemne creştine descoperite la Davideni, ilustrează gradul de încreştinare a comunităţii săteşti care a trăit în această aşezare în secolele V-VI, şi pe un plan mai larg documentează fenomenul răspândirii creştinismului în tot spaţiul est-carpatic.

În ansamblul inventarului din prima etapă din evoluţia aşezării de la Davideni, un loc important îl ocupă **ceramica**. În proporţii diferite, de

---

[97] Ioan Mitrea, **Comunităţi creştine din secolele V-VII în regiunea subcarpatică a Moldovei**, în *Pontica*, XXVIII-XXIX, 1995-1996, p. 230.

[98] Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, **Din istoria creştinismului la români. Mărturii arheologice**, Oradea, 1988, Pl. XXXVIII/A.g.2-g.3.

[99] Mihai Gramatopol, **Dacia antiqua**, Bucureşti, 1982, p. 266, Pl. XXVIII/7.

[100] Dan Gh. Teodor, **Creştinismul la est de Carpaţi de la origini până în secolul al XIV-lea**, Iaşi, 1991, p. 81; 122, fig. 4.

[101] **Ibidem**, p. 81.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

la complex la complex, se întâlneşte atât ceramica confecţionată la roată, cât şi ceramica modelată manual. Deşi sub aspect cantitativ predomină ceramica modelată manual, fapt explicabil întrucât această categorie de vase se putea realiza cu uşurinţă probabil în fiecare gospodărie, nepresupunând o măiestrie deosebită, ceramica lucrată la roată, mai greu de procurat, este prezentă, cu o singură excepţie (L_{67}), în toate locuinţele atribuite primei etape din evoluţia aşezării, respectiv în 35 din cele 36 de locuinţe încadrate în secolele V-VI. De fapt prezenţa ceramicii lucrate la roată într-o locuinţă, în lipsa altor obiecte de inventar cu o încadrare cronologică mai plauzibilă, a fost un criteriu important pentru atribuirea acelei locuinţe primei etape din evoluţia aşezării[102]. După cum se ştie, de pe la jumătatea secolului al VI-lea şi în tot secolul al VII-lea ceramica lucrată la roată se împuţinează treptat, până la dispariţie, generalizându-se pe spaţii întinse din Europa ceramica modelată manual[103]. Abia de pe la sfârşitul secolului al VII-lea şi apoi în secolul al VIII-lea ceramica lucrată la roată revine şi treptat se va generaliza şi în spaţiul est-carpatic.

Ceramica lucrată la roată este confecţionată dintr-o pastă bună, care are în compoziţie nisip şi uneori microprundişuri. Datorită prezenţei

[102] Deşi în locuinţa nr. 67, cu un inventar bogat, nu s-a găsit ceramică lucrată la roată, argumentul principal pentru care această locuinţă a fost atribuită primei etape din evoluţia aşezării a fost prezenţa unei brăţări din sticlă, atribuită, aşa cum s-a arătat mai sus, primei jumătăţi a secolului al VI-lea d.Hr. Fireşte că nu este exclus ca locuinţa nr. 67 să aparţină începutului celei de-a doua etape din evoluţia aşezării. În fond o brăţară din sticlă de tipul celei întâlnite în prima jumătate a secolului al VI-lea, deci un obiect de podoabă greu de procurat în acele vremuri, şi având o valoare deosebită, putea fi păstrată şi purtată în continuare de cineva care a trăit aici după mijlocul secolului al VI-lea. Aşa cum am mai menţionat şi la prezentarea locuinţelor, este puţin probabil ca în toate cazurile atribuirile noastre pe cele două etape din evoluţia aşezării din secolele V-VII să nu ridice semne de întrebare. Între cele două etape din evoluţia aşezării nu există o întrerupere, trecerea, sub aspectul culturii materiale, s-a făcut treptat. Doar apariţia unor materiale arheologice cu atribute intrinseci deosebite, neîntâlnite în prima etapă , ne arată că de fapt suntem în faţa unor realităţi arheologice noi, caracteristice celei de-a doua etape din evoluţia aşezării, etapă ce cuprinde a doua jumătate a secolului al VI-lea şi aproape tot secolul al VII-lea.

[103] Eugenia Zaharia, **Populaţia românească în Transilvania în secolele VII-VIII. (Cimitirul nr. 2 de la Bratei)**, Bucureşti, 1977, p. 103.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

nisipului şi microprundişurilor în pastă, suprafaţa vaselor este aspră şi uneori zgrunţuroasă[104]. De regulă suprafaţa vaselor confecţionate la roată, din această pastă, are, după ardere, o culoare cenuşiu-maronie, sau maroniu-cărămizie de diferite nuanţe. Aproape fără excepţie, la vasele confecţionate la roată în interior pereţii prezintă coaste, mai ales spre baza vasului, de la lucrul la roată. În multe cazuri, la exterior, pe fundul vaselor se observă cercuri concentrice, asimetrice, dovadă a desprinderii cu sfoara de pe discul roţii (fig. 88/14; 115/6)[105].

În categoria ceramicii lucrate la roata rapidă forma dominantă este vasul de tip borcan (oala fără torţi), având gâtul scurt, gura relativ mai mare decât baza, iar buza răsfrântă în afară, rotunjită sau teşită, iar uneori şănţuită cu o carenă. Rareori gura vaselor este uşor trasă spre interior, aproape că nu au buză (fig. 94/2; 95/1; 96/4), sau doar un început de buză, scundă şi uşor răsfrântă (fig. 94/1; 95/5). Umerii vaselor sunt bine conturaţi (fig. 84/4, 8; 86/4-5; 90/5; 93/1; 94/1-2; 95/1, 5; 96/5; 97/1-6; 100/4; 103/1-2, 4; 105/1-4; 107/1-4; 116/3; 119/1; 121/2; 124/2). Fundurile acestor vase sunt mai mici decât gura şi deseori subţiate spre mijloc (fig. 83/17; 104/16; 115/10-11; 118/17; 132/18). Vasele din această categorie sunt de dimensiuni mici, având o înălţime ce variază între cca. 10-12 cm şi maximum 18-20 cm. Toate vasele lucrate la roată, din această categorie, sunt ornamentate cu striuri drepte, dispuse în linii simple sau în benzi mai înguste sau mai late, începând de sub buză, dar în special pe umărul vasului (fig. 84/4; 86/4-5; 87/7, 11; 91/7, 9, 11; 103/2, 4; 104/5;

---

[104] Ceramica zgrunţuroasă atât de bine cunoscută din aşezările şi necropolele culturii de tip Sântana de Mureş, datată cu precădere în secolul al IV-lea, a fost documentată pentru prima dată prin descoperirile de la Mănoaia-Costişa, şi într-un orizont arheologic din secolul al V-lea. Cf. Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu, I. Mitrea, **Cercetările arheologice de la Mănoaia-Costişa şi contribuţia lor la cunoaşterea culturii materiale locale din sec. V-VI din Moldova**, în *Carpica*, I, 1968, p. 239-242, fig 4-5.

[105] Nu toate fundurile de vase prezentând cercuri concentrice au fost ilustrate, dar acestea au fost menţionate, de regulă, cu prilejul descrierii inventarului fiecărei locuinţe. Din aceleaşi motive nu vom face trimiteri la toată ilustraţia, pentru a nu încărca textul şi a nu îngreuna lectura. În explicaţia figurilor se fac trimiteri la locuinţele din care provine ceramica ilustrată, rezultând şi etapa în care poate fi încadrată locuinţa şi inventarul aferent.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

107/3; 112/14; 116/9; 118/13; 119/1; 122/4; 124/2, 7; 125/4; 130/15; 132/12) sau linii vălurite, simple sau în benzi (fig. 84/2, 5; 90/3, 6-7; 91/8; 93/8; 96/1-2; 97/2-5; 100/6; 105/1, 4; 107/1-2; 112/5-6, 12; 116/10; 121/2). Uneori striurile drepte se găsesc până spre mijlocul vasului şi rareori chiar la baza vasului (fig. 98/7; 115/11; 118/17; 132/18).

Pe vasele lucrate la roată, din categoria la care ne referim, se mai întâlneşte şi decorul realizat din caneluri (fig. 91/10; 94/1-2; 95/1-2; 145/9), precum şi decorul din linii late faţetate, între faţete rezultând linii în relief, şterse (fig. 92/7-8; 93/5; 94/1-2; 95/1, 5; 96/3-5; 97/1, 3-4, 6; 105/2-3; 111/4; 113/16; 116/3; 121/7; 122/10; 131/5, 7).

Tipul de vas borcan (oală fără torţi) prezentat derivă şi continuă cu unele modificări vasele lucrate la roată, din pastă nisipoasă sau zgrunţuroasă, întâlnite în secolul al IV-lea şi începutul secolului al V-lea în cultura Sântana de Mureş. Pentru acest tip de vas întâlnim analogii în ceramica din secolele V-VI descoperită la Nichiteni-Botoşani[106], Mănoaia-Costişa[107], Botoşana[108] şi Borşeni[109] în Moldova; la Ciurel[110],

[106] N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmboviţa, Em. Zaharia, **Aşezări din Moldova de la paleolitic până în secolul al XVIII-lea**, Bucureşti, 1970, p. 254.

[107] Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu, I. Mitrea, **op.cit.**, p. 240-245, fig. 240/1, 241/1, 6, 11.

[108] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1984, p. 52; 111, fig. 32/1, 3; 112, fig. 33/1-3, 7-8; 113, fig. 34/1, 3, 5, 7-8; 114, fig. 35/1-5; 115, fig. 36/1-2; 116, fig. 37/1-2, 5.

[109] Ioan Mitrea, Gheorghe Dumitroaia şi Elena Ciubotaru, **Cercetările arheologice de la Borşeni-Neamţ**, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 181, fig. 32/1-2; 182; 183, fig. 33/1-3, 8, 11.

[110] Margareta Constantiniu, **op.cit.**, p. 668-669.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Budureasca[111], Dulceanca[112] în Muntenia, precum şi la Bezid[113], Bratei[114], Moreşti[115] şi Biharea[116] din Transilvania.

Tot dintr-o pastă bună, cu nisip fin în compoziţie, au fost confecţionate la roata rapidă şi vase cu o toartă şi cu două torţi, un fel de amforete, de culoare cărămizie. Au gura mai largă decât baza, buza răsfrântă şi uneori şănţuită. Aceste vase au fost ornamentate cu striuri şi caneluri vălurite, dispuse simplu sau în benzi (fig. 90/2, 5; 93/6; 128/2; 130/6-7, 10). Este aproape o certitudine că aceste amforete au fost importate din sudul Dunării, probabil din Dobrogea.

Ca o raritate menţionăm prezenţa în L_{66} a unui fragment dintr-un vas de tip borcan, lucrat la roata rapidă, din pastă fină, cenuşie, ornamentat cu un decor în reţea realizat prin lustruire (fig. 122/5). În stratul de pământ corespunzător aşezării din secolele V-VII s-au mai găsit câteva mici fragmente din aceeaşi specie ceramică. Această categorie ceramică reprezintă o moştenire a civilizaţiei daco-romanice[117], fiind foarte rară în secolele V-VI[118], cunoscând însă o revigorare începând cu secolul al VIII-lea[119].

---

[111] V. Teodorescu, **Despre cultura Ipoteşti-Cândeşti în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei (reg. Ploieşti)**, în *SCIV*, XV, 1964, p. 489.

[112] Suzana Dolinescu-Ferche, **Aşezări din secolele III şi VI e.n. în sud-vestul Munteniei. Cercetările de la Dulceanca**, Bucureşti, 1974, p. 75, fig. 69/1-10; 84, fig. 84; 92, fig. 98.

[113] Z. Székely, **Contribuţii la cultura slavă din secolele VII-VIII în sud-estul Transilvaniei**, în *SCIV*, XIII, 1962, 1, p. 54. La Bezid este şi ceramică din secolul al VI-lea, lucrată la roată.

[114] Eugenia Zaharia, **op.cit.**, în *Materiale*, X, 1973, p. p. 193-195.

[115] K. Horedt, **Moreşti**..., p. 122-124.

[116] Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 168; 170; 175-176. Aici sunt menţionate şi alte descoperiri din Transilvania în care s-a găsit ceramică lucrată la roată, din sec. V-VI.

[117] Eugenia Zaharia, **Câteva observaţii despre arheologia şi istoria sec. VIII-XI pe teritoriul R.S. România**, în *Aluta*, I, 1969, p. 122; Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 84.

[118] Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 173.

[119] Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1998, p. 81.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tot ca o raritate menţionăm descoperirea în L_{12} a două fragmente din fundul unui vas confecţionat la roata rapidă, din caolin având în compoziţie nisip feruginos. Vasul prezintă coaste pronunţate în interior, iar baza cercuri concentrice de la desprinderea cu sfoara de pe discul roţii olarului (fig. 88/14). Fără îndoială se poate spune că ceramica din caolin este de import. În nordul Dunării ceramica din caolin este cunoscută în descoperirile de la Sucidava[120] şi Biharea[121], dar şi din alte aşezări din sud-estul Munteniei[122].

Din categoria ceramicii lucrate la roată fac parte şi vasele mari de provizii, de tradiţie Sântana de Mureş. Aceste vase au fost realizate dintr-o pastă bună, fină, uneori cimentoasă sau aspră, au culoarea cărămizie, şi mai rar cenuşie, pereţii groşi, gura largă şi buza lată, trasă atât spre interior, dar mai ales spre exterior. Corpul vaselor şi uneori şi buza lăţită au fost ornamentate cu striuri şi mai ales caneluri, dispuse în val simplu, sau benzi vălurite (fig. 87/5; 90/10; 102/4; 112/7-8; 119/8; 122/3; 124/6, 8; 126/7, 9, 12; 127/5-7), şi mai rar cu motive din caneluri drepte, dispuse în benzi (fig. 124/13). Aceste vase de provizii, cu analogii în descoperirile de la Botoşana[123] şi Borşeni[124] din Moldova, dar şi din alte regiuni ale României[125], sunt de tradiţie Sântana de Mureş, constituind încă un element de legătură cu ceramica epocii anterioare. Foarte frecvent în secolul al IV-lea[126], acest tip de vas se mai întâlneşte până spre mijlocul secolului al VI-lea.

La Davideni, vasele de provizii, de tipul celor descrise, se întâlnesc numai în locuinţele care, prin inventarul lor, pot fi atribuite primei etape din evoluţia aşezării, etapă care cuprinde a doua jumătate a secolului al V-lea şi începutul

---

[120] I. Barnea, O. Iliescu, Corina Nicolescu, **op.cit.**, p. 152-153, catalog nr. 196-197, 199-200.

[121] Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 177

[122] N. Harţuche, F. Anastasiu, **Catalogul selectiv al colecţiei arheologice a Muzeului Brăilei**, Brăila, 1976, p. 269-270.

[123] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1984, p. 53; 112, fig. 33/4, 6, 8.

[124] Ioan Mitrea, Gheorghe Dumitroaia şi Elena Ciubotaru, **op.cit.**, p. 173; 183, fig. 33/9.

[125] Ligia Bârzu, **Continuitatea populaţiei autohtone în Transilvania...**, p. 37; 38, Pl. XII/2-7 şi XXX/1-8; Octavian Toropu, **op.cit.**, p. 47; fig. 15/31; Pl. 4/16; 6/1-5.

[126] Ion Ioniţă, **Contribuţii cu privire la cultura Sântana de Mureş-Cerneahov pe teritoriul R.S. România**, în *ArhMold*, IV, 1966, p. 205; 208, fig. 14/1, 4; idem, **Din istoria şi civilizaţia dacilor liberi**, Iaşi, 1982, p. 105.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

secolului al VI-lea. De fapt această categorie ceramică, alături de unele fibule romano-bizantine, permite încadrarea începuturilor primei etape din evoluţia aşezării de la Davideni în a doua jumătate a secolului al V-lea d.Hr.

Ca o raritate menţionăm şi un fragment dintr-un vas borcan, confecţionat la roată, având buza răsfrântă, îngroşată şi teşită (fig. 100/3), derivând evident din vasele de provizii de tip Sântana de Mureş.

În prima etapă din evoluţia aşezării de la Davideni, care cuprinde a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea, foarte frecventă este şi ***ceramica modelată manual***. Această categorie ceramică, prezentă în toate locuinţele de la Davideni aparţinând etapei sec. V-VI, reprezintă cca. 85% din totalul ceramicii descoperite în etapa menţionată. A fost modelată în majoritatea cazurilor dintr-o pastă grosieră, având în compoziţie, ca degresant, cioburi pisate. Din această cauză vasele sunt modelate neglijent, arderea este incompletă şi deseori neuniformă[127]. Pereţii vaselor sunt sfărâmicioşi. Culoarea exterioară a suprafeţei acestor vase variază de la brun-cărămiziu la un cenuşiu de diferite nuanţe. Miezul pereţilor este de o culoare ce variază între cenuşiu deschis până la un cenuşiu-negricios. Din cauza pastei grosiere pereţii şi mai ales fundurile acestor vase sunt mult îngroşate. Într-un procent relativ mai mic au fost confecţionate manual şi vase dintr-o pastă mai densă, cu nisip şi microprundişuri în compoziţie[128]. Vasele borcan confecţionate din această pastă sunt mai bine realizate, au pereţii mai regulaţi şi miezul dens, fiind mai puţin friabile.

În categoria ceramicii modelate manual forma cea mai frecventă este vasul borcan (oala fără toartă). Vasele borcan reprezintă cca. 85-90% din totalul ceramicii lucrate cu mâna, şi au fost găsite, fără excepţie, în toate locuinţele. Ca forme distingem două tipuri principale:

Primul tip îl reprezintă vasele borcan de dimensiuni mici şi mijlocii, cu o înălţime ce variază de la cca. 12-15 cm până la 22 cm.

---

[127] Marea majoritate a vaselor modelate manual nu au fost arse în cuptoare speciale, pentru ars ceramica, ci în vetrele deschise şi la gura cuptoarelor din locuinţe. Cf. Ioan Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 76.

[128] Acest amestec rezultă din compoziţia naturală a lutului şi mai rar este vorba de un adaos intenţionat.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Aceste oale au gura largă, buza răsfrântă, în afară, mai mult sau mai puţin, rotunjită, teşită sau tăiată drept. Corpul acestor vase este bombat, mai mult sau mai puţin, umerii deseori bine conturaţi, şi în toate cazurile gura este mai largă decât baza, care este, în majoritatea cazurilor, mult îngroşată, faţă de pereţii vasului (fig. 83/2-3; 95/6; 97/7; 99/9; 110/8; 129/1, 3-4; 134/11)[129]. Uneori baza acestor vase, cu un diametru ce variază între cca. 7 cm şi 12-14 cm, prezintă un început de talpă (fig. 82/14; 86/13; 89/22; 90/17-18 etc.). Pe umărul unor borcane au fost imprimate diverse motive ornamentale. În câteva cazuri au fost imprimate cruciuliţe, în pasta crudă înainte de ardere (fig. 82/4; 88/1; 109/1). Rar apar pe buză alveole (fig. 88/2; 107/9), butoni în relief (fig. 107/9), precum şi unul (fig. 107/12) sau două orificii (fig. 120/13). Acest tip de vas este întâlnit frecvent în toate aşezările din Moldova[130], aparţinând secolelor V-VI, şi reprezintă o formă ce derivă din vasele de tip borcan geto-dacice[131]. La acest tip de vas borcan o semnificaţie aparte o are decorul constând din cruciuliţe, imprimate în pasta crudă a vasului. Acest decor a mai fost întâlnit în Moldova la Bacău[132],

[129] Evident nu s-au făcut trimiteri la toate planşele care conţin asemenea tipuri de borcane. Dar din descrierea făcută cu prilejul prezentării inventarului din fiecare locuinţă, precum şi din ilustraţie, se pot identifica relativ uşor vasele care aparţin tipului de borcane prezentate mai sus. Această observaţie este valabilă şi pentru al doilea tip de borcan, care urmează a fi prezentat, dar şi pentru vasele de tip borcan din a doua etapă din evoluţia aşezării, etapă încadrată în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi în secolul al VII-lea.

[130] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 27-28; idem, **op.cit.**, 1984, p. 53.

[131] Acest tip de vas, sub aspectul caracteristicilor sale de bază (formă, dimensiuni, pastă etc.), se întâlneşte încă în epoca clasică a civilizaţiei geto-dacice, apoi este prezent în cultura dacilor liberi din secolele II-III, precum şi în cultura Sântana de Mureş, din secolul al IV-lea cu prelungiri în secolul al V-lea. Cf. Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 27-28; Gh. Bichir, **Cultura carpică**, Bucureşti, 1973, Capitolul Ceramica lucrată cu mâna; Ion Ioniţă, **op.cit.**, 1966, referirile la ceramica lucrată cu mâna; V. Ursachi, **Zargidava...**, a se vedea ceramica lucrată cu mâna, cu deosebire din sec. I î.Hr-I d.Hr.

[132] Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 76-77; Al. Artimon, Ioan Mitrea, **Bacău - reşedinţă voievodală**, Bacău, 1996, p. 32.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Botoşana[133], Ştefan cel Mare[134], dar şi în multe aşezări din Muntenia şi Transilvania[135].

Al doilea tip de oală, sau vas de tip borcan cum este numit frecvent în literatura de specialitate, este întâlnit aproape în proporţie egală cu primul tip de borcan, prezentat mai sus. Sunt borcane de dimensiuni mici şi mijlocii, şi foarte rar de dimensiuni mai mari, au gura largă, cu marginea răsfrântă în afară, uneori aproape dreaptă sau trasă uşor în interior, umerii mai puţin conturaţi, rezultând forme mai alungite. Baza vaselor, cu un diametru variind între cca. 8-12 cm, şi rareori mai mare, este îngroşată şi uneori cu un început de talpă. Predomină vasele de mărime mijlocie, a căror înălţime ajunge până la maximum 23-25 cm (fig. 83/1, 5-6; 85/4-11; 94/3; 98/4; 104/8-9; 109/6; 110/9; 129/5; 134/10, 17). În unele cazuri aceste borcane au fost ornamentate pe buză cu alveole sau crestături (fig. 83/5; 126/1; 133/1; 134/1) şi rareori pe corpul vasului apar alte motive ornamentale (fig. 83/1; 98/4; 115/10; 117/1, 6). Şi acest tip de vas borcan este de tradiţie locală, rădăcinile sale se găsesc tot în ceramica geto-dacică. Cele două tipuri de vase borcan prezentate mai înainte au multe elemente comune. Se deosebesc doar prin anumite detalii ale formelor[136].

Din categoria ceramicii lucrate manual fac parte şi tipsiile (tigăile) pentru copt. Au o formă rotundă, cu diametrul variind între cca. 12 cm şi 20 cm. Au fost realizate din aceeaşi pastă grosieră ca şi vasele borcan prezentate mai sus. Unele tipsii au marginea exterioară aproape dreaptă (fig.

---

[133] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1984, p. 53-54.

[134] Ioan Mitrea, Const. Eminovici, Vasile Momanu, **Aşezarea din secolele V-VII de la Ştefan cel Mare, Jud. Bacău**, în *Carpica*, XVIII-XIX, (1986-1987), 1987, p. 244, fig. 11/4; 246, fig. 13/5; 248, fig. 15/1. Alte vase având imprimat semnul crucii, descoperite ulterior sunt încă inedite.

[135] Suzana Dolinescu-Ferche, **op.cit.**, p. 65, fig. 52/2; p. 91. Pentru alte descoperiri din Muntenia şi Transilvania, cf. I. Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 107, notele 302-306.

[136] Fiind vorba de vase modelate manual, fără îndoială că nu putem vorbi de tipuri "standard". De la vas la vas se observă mici abateri. Fiecare "meşter", mai mult sau mai puţin specializat, şi-a pus amprenta pe vasele realizate. Dacă ar fi să luăm în consideraţie fiecare detaliu al formelor, atunci aproape că fiecare vas se constituie **într-un anume tip. Pentru împărţirea în cele două tipuri principale a vaselor modelate manual, am avut în vedere doar caracteristicile esenţiale ale formelor întâlnite.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

83/8, 12; 86/12; 94/11; 98/6; 99/7; 101/12; 104/14; 105/6), iar altele mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 83/9-10, 13; 86/9, 11; 91/14; 99/5; 102/3, 5, 9; 103/8, 10; 115/7, 9; 128/13-14). Marginea tipsiilor este uneori mai groasă, dar alteori mult subţiată şi uşor arcuită. O tipsie de dimensiuni mai mici, cu marginea exterioară dreaptă, platoul drept, fără denivelări, a fost ornamentată cu 12 raze incizate (fig. 94/10; 103/9). Prezenţa tipsiilor în prima etapă din evoluţia aşezării de la Davideni este o dovadă a originii locale a acestui tip de vas, deşi tigaia a fost mult răspândită şi în lumea slavă. Această formă de vas a fost întâlnită şi în alte aşezări din Moldova încadrate în secolele V-VI[137].

Un alt tip de vas, modelat manual, îl reprezintă castronul, reprezentat printr-un singur exemplar, descoperit în L_{16}. Are o formă uşor bitronconică, cu pereţii arcuiţi spre bază şi spre gură. Marginea gurii castronului, în exterior, a fost ornamentată cu motive din crestături, dispuse oblic (fig. 95/3). Nu cunoaştem analogii apropiate pentru acest tip de vas, dar aproape cu certitudine aparţine primei etape din evoluţia aşezării[138].

Tot cu mâna au fost modelate şi paharele, folosite probabil deseori drept creuzete. Un exemplar, întregibil, de mici dimensiuni, a fost descoperit tot în locuinţa L_{16} (fig. 94/8; 95/4).

În categoria recipientelor modelate din pastă grosieră includem şi tăvile mari din lut, numite deseori "vetre portative". Această formă de recipient, atestată prin câteva fragmente descoperite în locuinţa L_{15}, va deveni frecventă în etapa a doua din evoluţia aşezării de la Davideni[139].

2. Inventarul etapei de locuire din secolele VI-VII

În a doua etapă din evoluţia aşezării de la Davideni, care cuprinde a doua jumătate a secolului al VI-lea şi aproape întreg secolul al VII-lea,

[137] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1984, p. 54. Aceste tipsii nu pot fi un criteriu de atribuire etno-culturală. Autohtonii le folosesc cel puţin din epoca geto-dacică, dar în aceeaşi măsură le întâlnim şi în inventarul ceramic caracteristic lumii slave.

[138] Inventarul din L_{16}, din care face parte şi castronul prezentat, dispune de numeroase piese care asigură o datare cât mai restrânsă. Între aceste piese menţionăm fibula din fier, de tip romano-bizantin, şi fragmentele dintr-un vas de provizii de tradiţie Sântana de Mureş.

[139] Prezentarea acestor tăvi mari va fi făcută la descrierea inventarului din etapa a doua din evoluţia aşezării, etapă în care aceste recipiente sunt frecvente.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

comparativ cu prima etapă, inventarul este mai sărac, atât cantitativ, dar mai ales ca diversitate şi calitate. Scade până aproape la dispariţie ceramica lucrată la roată, se generalizează ceramica lucrată manual, scade numărul uneltelor şi altor obiecte din metal. Nu se mai întâlnesc fibulele romano-bizantine, de tipul celor caracteristice secolelor V-VI, în schimb apar fibulele "digitate". Într-un cuvânt are loc o degradare a culturii materiale şi asistăm la începutul unui moment de discontinuitate care devine mai vizibil spre sfârşitul secolului al VI-lea şi în prima jumătate a secolului al VII-lea. Pe de altă parte continuă să supravieţuiască unele tipuri şi forme de unelte şi alte obiecte din fier, os şi lut, precum şi multe forme ceramice din categoria celor modelate manual. În ce priveşte ceramica lucrată manual are loc un proces de "barbarizare", fenomen asupra căruia amprenta slavă, fără îndoială, şi-a spus cuvântul.

În ansamblul său inventarul aparţinând celei de-a doua jumătăţi a secolului al VI-lea şi secolului al VII-lea ilustrează un nivel mai scăzut al culturii materiale, configurând imaginea unei comunităţi săteşti mai sărace faţă de etapa precedentă.

Din categoria uneltelor din fier menţionăm câteva cuţite întregi sau fragmentare (fig. 62/9, 12, 14), având o lungime ce se situează între cca. 9-12 cm, ceafa dreaptă, cu lama triunghiulară în secţiune, tăişul, uneori, uşor curbat. Asemenea cuţite s-au descoperit şi în locuinţele din etapa precedentă, după cum s-au întâlnit frecvent şi în alte aşezări din spaţiul carpato-nistrean, încadrate în secolele VI-VII[140].

Tot din fier au fost confecţionate şi alte unelte precum secerile, din care s-au găsit câteva fragmente (fig. 61/1; 80/1), gravoarele (fig. 61/3, 6), un cârlig mare de undiţă (fig. 62/16) şi un amnar (fig. 64/9). Amnarul, descoperit în L_{39}, bine păstrat, este de tipul celor întâlnite la Dodeşti-Vaslui, în locuinţa nr. 2 aparţinând aşezării din secolele VI-VII[141], şi în aşezările de la Hansca şi Alcedar-Odaia din spaţiul dintre Prut şi Nistru[142].

---

[140] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 41; idem, **op.cit.**, 1984, p. 56, 96, fig. 17/2, 4, 6-7; 98, fig. 19/10; Igor Corman, **op.cit**, p. 32; 238, fig. 44/2, 5, 8.

[141] Dan Gh. Teodor, **Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi în secolele VI-XI e.n.**, Iaşi, 1984, p. 23, 29, fig. 6/5.

[142] Igor Corman, **op.cit.**, p. 33; 240, fig. 46/2-3. Un amnar fragmentar din fier a fost descoperit şi la Botoşana, într-o locuinţă care aparţine aşezării din a doua jumătate a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dintre uneltele din os menţionăm câteva ace (fig. 75/3, 6, 9) având asemănări până la identitate cu cele descoperite în etapa anterioară, mai rar au apărut şi străpungătoarele (fig.76/6).

În categoria uneltelor de uz casnic includem şi numeroasele fusaiole[143], din lut, majoritatea având o formă bitronconică (fig. 69/1-2, 6, 8; 70/2, 4, 6; 72/3, 6; 73/4-5). Unele fusaiole au o formă rotundă şi sunt plate (fig. 69/9; 70/5-6), având înălţimea foarte mică în raport cu diametrul. Una din aceste fusaiole a fost ornamentată cu motive din linii adâncite (fig. 70/5). Reţine atenţia raritatea fusaiolelor ornamentate din această etapă în raport cu perioada precedentă, în care fusaiolele ornamentate, cu diverse motive, erau mult mai numeroase. Şi această constatare, minoră la prima vedere, spune ceva despre nivelul culturii materiale din prima şi cea de-a doua etapă din evoluţia aşezării de la Davideni, din secolele V-VII.

Fusaiolele descoperite în locuinţele din etapa a doua din evoluţia aşezării sunt foarte asemănătoare cu cele din etapa precedentă. De fapt asemenea fusaiole, în primul rând cele de formă bitronconică, s-au întâlnit în toate aşezările din a doua jumătate a mileniului I d.Hr.[144]. Aceste piese nu se pot constitui într-un element de datare şi evident nici de atribuire etno-culturală. Aceleaşi forme de fusaiole se întâlnesc timp de mai multe secole şi au putut fi folosite deopotrivă de autohtoni şi slavi sau alte populaţii.

În categoria uneltelor amintim şi râşniţele, circulare, cu o perforaţie la mijloc, realizate dintr-o gresie locală, atestate prin câteva fragmente aflate în unele locuinţe din această etapă.

Şi în etapa a doua din evoluţia aşezării au fost descoperite mai multe piese vestimentare, de podoabă şi de toaletă. Multe din piesele vestimentare, ca de exemplu fibulele, prin aspectul lor, pot fi considerate şi obiecte de podoabă. Deşi mai puţin numeroase, faţă de etapa

---

secolului al VI-lea şi primele decenii ale secolului al VII-lea. Cf. Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică...**, p. 42; 93, fig. 18/2.

[143] Nu este exclusă posibilitatea ca unele dintre fusaiole, îndeosebi cele ornamentate, să fi fost folosite şi ca mărgele.

[144] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 21; 78; 110; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 92-93.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

precedentă, aceste obiecte, în majoritatea cazurilor, au o valoare deosebită, îndeosebi cronologică dar şi etno-culturală.

O valoare cultural-cronologică deosebită o au cele trei fibule "digitate"[145], pe care le prezentăm în ordinea descoperirii lor:

1. În partea superioară a pământului de umplutură din locuinţa nr. 41, aproximativ la nivelul de construcţie, a fost descoperită o fibulă "digitată", de dimensiuni mari (fig. 68/2), de un tip necunoscut, până acum, în spaţiul vechii Dacii. Piesa, având o lungime de 9,3 cm, se încadrează în tipul de fibule "digitate" cu placa superioară ornamentată cu butoni în formă de capete de pasăre, unite. A fost realizată din bronz, prin turnare. Pe placa superioară, semidiscoidală, prezintă capete de pasăre stilizate, unite între ele prin prelungirea ciocului, butonul central fiind mai mare. Placa piciorului este de formă romboidală, alungită, având capătul rotunjit. Pe placa piciorului, la îmbinarea cu arcul, pe lăţimea maximă şi apendicele terminal au fost realizate protuberanţe rotunjite. Corpul fibulei, pe faţa exterioară, a fost ornamentat cu cercuri concentrice, inegale, având un punct în centru. La extremităţile arcului a fost realizat un ornament din câte trei linii, dispuse simetric, încadrând un romb. Un romb alungit a fost realizat şi pe placa piciorului. Pe spatele fibulei au fost realizate, tot la turnare, elementele de prindere a acului.

După clasificarea lui J. Werner, această fibulă se încadrează în tipul II-D[146]. Recent, într-o nouă clasificare a fibulelor "digitate" din regiunile carpato-dunăreano-pontice, acest tip de fibulă a fost încadrat în grupa II_3[147]. Piesa de la Davideni îşi găseşte analogii apropiate în descoperirile din Crimeea, de la Suuk Su[148], Kerci[149] şi mai ales de la Lucistovo[150].

---

[145] Precizăm că în nivelul din evoluţia aşezării încadrat în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi secolul al VII-lea nu s-a descoperit nici o fibulă romano-bizantină, de tipul celor întâlnite în etapa precedentă.

[146] J. Werner, **Slawische Bügelfibeln des 7 Jahrunderts**, în **Reincke Festschrift**, Mainz, 1950, p. 161.

[147] Dan Gh. Teodor, **Fibule "digitate" din secolele VI-VII în spaţiul carpato-dunăreano-pontic**, în *ArhMold*, XV, 1992, p. 134.

[148] A.I. Aibabin, **Materialy po archeologii i istorii i etnografii Tavarii**, I, Simferopol, 1990, p. 197, fig. 18/2, 5.

[149] **Ibidem**, p. 197, fig. 18/3.

[150] **Ibidem**, p. 196, fig. 17/4.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fibula de la Davideni este foarte asemănătoare cu piesa descoperită în mormântul nr. 36 de la Lucistovo[151]. Cum această variantă de fibulă apare acum pentru prima dată în spaţiul carpato-danubiano-pontic o putem denumi fibulă "digitată" zoomorfică de tip Davideni.

Având în vedere observaţiile recente ale lui A.I. Aibabin[152] şi Dan Gh. Teodor[153], privind încadrarea cronologică a acestui tip de fibulă, considerăm că piesa prezentată poate fi atribuită unei etape cronologice care cuprinde ultimele decenii ale secolului al VI-lea şi prima jumătate a secolului al VII-lea[154].

Creat în atelierele goto-bizantine din Crimeea, acest tip de fibulă a fost preluat, prin comerţ în primul rând, şi vehiculat apoi pe spaţii întinse mai ales de grupurile de slavi răsăriteni ce vor migra spre Dunărea de Jos, cu deosebire, în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi prima jumătate a secolului al VII-lea.

Chiar dacă admitem difuzarea acestor fibule de către anţi, populaţie considerată, prin cercetările recente, neslavă, ci "mai curând un conglomerat de triburi kutriguroalane"[155], descoperirea fibulei prezentate, în aşezarea de la Davideni, pune în evidenţă un element străin de mediul local, element care, după părerea noastră, trebuie corelat şi cu prezenţa ceramicii de factură slavă în această aşezare.

2. A doua fibulă "digitată" (fig. 68/4) a fost descoperită în locuinţa nr. 58. Piesa are o lungime de 6,8 cm şi se încadrează în tipul Sarmizegetusa[156], având placa piciorului romboidală, prevăzută cu perechi duble de capete sau ciocuri de pasăre stilizate. Fibula a fost

---

[151] **Ibidem**.

[152] **Ibidem**, p. 25.

[153] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 136.

[154] Ioan Mitrea, **Fibule descoperite în aşezarea din secolele V-VII d.Hr. de la Davideni-Neamţ**, în *MemAntiq*, XX, 1995, p. 128.

[155] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 136 şi nota 246; idem, **Unele consideraţii privind originea şi cultura anţilor**, în *ArhMold*, XVI, 1993, p. 205-214; Igor Corman, **L'origine ethnique des Antes fondée sur les découvertes archéologiques dans l'espace d'entre Prouth et Dniestr**, în *ArhMold*, XIX, 1996, p. 169-189.

[156] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 128; idem, **op.cit.**, în *Etudes byzantines...*, III, 1997, p. 82..

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

realizată prin turnare, din bronz. Placa superioară este mărginită de cinci butoni, fiind ornamentată cu nervuri. Elementul caracteristic la această fibulă îl reprezintă cele patru perechi de capete sau ciocuri de pasăre, stilizate şi dispuse lateral. O pereche de capete sau ciocuri de pasăre este plasată la baza arcului de legătură, iar a doua pereche la îmbinarea piciorului cu apendicele terminal. Două perechi au fost plasate pe mijlocul plăcii inferioare, pe lăţimea ei maximă. Ciocurile de pasăre sunt dispuse simetric. Astfel, cele de la baza arcului sunt plasate în jos, iar cele de la locul de îmbinare a plăcii piciorului cu apendicele terminal sunt orientate în sus. Perechile de ciocuri de pe mijloc, sunt dispuse simetric, orientate în sus şi respectiv în jos. Datorită acestui ornament placa piciorului are o formă ce sugerează o cruce. Pe mijlocul plăcii romboidale a piciorului este un punct, în relief, din care pornesc patru linii formând o cruce.

În clasificarea lui J. Werner această formă de fibulă este inclusă în tipul IG[157], iar în clasificare făcută de Dan Gh. Teodor în tipul I$_4$[158].

Această fibulă are analogii apropiate cu piesa de la Sarmizegetusa, dar şi cu alte exemplare, mai ales din Crimeea, în primul rând de la Lucistovo[159]. Am menţionat analogiile cu fibulele de la Lucistovo pentru a evidenţia că de fapt şi această piesă, ca şi fibula zoomorfică de tip Davideni, prezentată mai înainte, îşi găseşte numeroase şi apropiate analogii în Crimeea sugerând un posibil centru de producere a lor. Fără a exclude posibilitatea producerii locale[160] a unor asemenea fibule, considerăm că exemplarul prezentat, de tip Sarmizegetusa, a fost vehiculat de aceleaşi grupuri alogene care au vehiculat şi fibula "digitată" zoomorfică, prezentată mai sus. Fibula de tip Sarmizegetusa de la Davideni poate fi datată într-o etapă cronologică care cuprinde ultimele decenii ale secolului al VI-lea şi prima jumătate a secolului al VII-lea[161].

3. A treia fibulă "digitată" de la Davideni a fost descoperită în secţiunea nr. LXXIX, în stratul atribuit aşezării din secolele VI-VII.

[157] J. Werner, **op.cit.**, p. 154.
[158] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, în *ArhMold*, XV, p. 128.
[159] A.I. Aibabin, **op.cit.**, p. 199, fig. 20/2.
[160] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 129.
[161] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 129.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Piesa, având o lungime de 8.6 cm, se încadrează în tipul de fibule "digitate" cu mască umană pe picior şi placa piciorului trapezoidală (fig. 68/3), aparţinând seriei Coşoveni-Veţel[162]. A fost confecţionată prin turnare, din bronz. Placa superioară, semidiscoidală, este mărginită de şapte butoni. Placa piciorului este trapezoidală, alungită, având capătul rotunjit, pe care a fost stilizată o mască umană, destul de greu vizibilă. Partea superioară a piciorului trapezoidal se termină cu motive reprezentând capete de pasăre stilizate (sau capete de cal?). Pe mijlocul piciorului trapezoidal prezintă doi butoni laterali, iar alţi doi butoni, mai mici, sunt dispuşi, tot simetric, spre capătul cu mască umană. Atât placa semidiscoidală, cât şi placa piciorului au fost ornamentate cu spirale, motive florale şi geometrice, precum şi cu cercuri având un punct în mijloc, elemente frecvent întâlnite în orfevrăria bizantină.

În clasificarea lui J. Werner asemenea fibule sunt incluse în tipul IA-IB şi puse pe seama slavilor[163]. Pe bună dreptate I. Nestor aprecia că astfel de fibule "digitate" nu pot fi puse pe seama slavilor, considerându-le produse locale, creaţie poate chiar a unor grupuri germanice din regiunile dintre Dunăre şi Mureş[164]. Pe linia deschisă de I. Nestor, arheologul Aurelian Petre considera aceste tipuri de fibule "digitate" ca fiind produse în atelierele bizantine de la sud de Dunăre[165], părere împărtăşită recent şi de către Dan Gh. Teodor[166]. Admiţând şi noi că tipul de fibulă "digitată" cu mască umană pe picior şi placa piciorului trapezoidală este o creaţie a Imperiului bizantin, putem aprecia că aceste piese au putut fi vehiculate dinspre sud de unii prizonieri bizantini luaţi de slavi, sau mai

---

[162] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 122-124; idem, **op.cit.**, în *Etudes byzantines...*, III, 1997, p. 78; Maria Comşa, **Unele consideraţii cu privire la originea şi apartenenţa etnică a complexelor cu fibule "digitate" de tip Gâmbaş-Coşoveni**, în *Apulum*, XI, 1973, p. 259-270.

[163] J. Werner, **op.cit.**, p. 151-152.

[164] I. Nestor, **L'établissement des Slaves en Roumanie à la lumière de quelques découvertes archéologiques recentes**, în *Dacia*, N.S., V, 1961, p. 442-444.

[165] A. Petre, **Contribuţia atelierelor romano-bizantine la geneza unor tipuri de fibule "digitate" din veacurile VI-VII e.n.**, în *SCIV*, 16, 1965, 1, p. 80-91.

[166] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, în *ArhMold*, XV, p. 123.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

probabil chiar de slavi, care au preluat aceste piese în urma unor incursiuni la sud de Dunăre.

A treia fibulă "digitată" de la Davideni, pe baza caracteristicilor sale intrinseci şi analogiilor cu piesele din seria Coşoveni-Veţel[167], poate fi încadrată, cu precădere, în prima jumătate a secolului al VII-lea[168].

Cu jumătate de secol în urmă J. Werner data fibulele "digitate" în special în secolul al VII-lea[169]. Un deceniu mai târziu, reanalizând problema datării acestor fibule, cercetătorul german admitea circulaţia lor nu numai în secolul al VII-lea ci şi la sfârşitul secolului al VI-lea[170]. Reanalizând încadrarea cronologică a circulaţiei acestor fibule, Dan Gh. Teodor consideră că piesele respective au fost folosite de la începutul secolului al VII-lea până în al treilea sfert al acestui secol[171]. Cu totul altă părere a emis U. Fiedler, care aprecia că fibulele "digitate" sunt databile numai în secolul al VI-lea[172]. Părerea sa a fost îmbrăţişată şi de alţi cercetători[173]. În ceea ce ne priveşte, considerăm că circulaţia fibulelor "digitate" în spaţiul est-carpatic a avut loc în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi în cea mai mare parte a secolului al VII-lea. Această datare poate fi restrânsă la ultimele decenii ale secolului al VI-lea şi prima jumătate a secolului al VII-lea.

Cele trei fibule "digitate", alături de alte materiale arheologice, susţin încadrarea celei de a doua etape din evoluţia aşezării de la Davideni, în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi prima jumătate a secolului al VII-lea d.Hr. Admiţând că aceste fibule sunt creaţia atelierelor goto-bizantine din Crimeea, sau a unor ateliere bizantine de la sud de Dunăre, nu putem exclude posibilitatea vehiculării acestor piese

---

[167] **Ibidem**, p. 122-124.

[168] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 130.

[169] J. Werner, **op.cit.**, p. 172.

[170] Idem, **Neues zur Frage der slawischen Bügelfibeln aus sudosteuropäischen Ländern**, în *Germania*, 38, 1960, p. 114-120.

[171] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 129-130.

[172] U. Fiedler, **Studien zu Gräberfeldern des 6 bis 9 Jahrunderts an der unteren Donau**, t. 1-2, Bonn, 1992, p. 101.

[173] F. Curta, V. Dupoi, **Über die Bügelfibeln aus Pietroasele**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 217-238.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

vestimentare în primul rând de către slavi. Alături de alte materiale arheologice, în primul rând a unor forme de vase lucrate manual, aceste fibule "digitate" fac dovada prezenței unor grupuri de slavi în zona aşezării de la Davideni în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi în prima jumătate a secolului al VII-lea.

Dintre obiectele considerate accesorii vestimentare mai menționăm o cataramă din fier, de formă dreptunghiulară (fig. 64/11).

Repertoriul obiectelor de podoabă este sărac, ilustrat printr-un cercel din bronz, având un capăt îngroşat (fig. 64/3). Asemenea cercei se cunosc şi în secolele V-VI, de exemplu în aşezarea nr. 1 de la Bratei[174] dar şi în aşezări din secolele VIII-IX, ca de exemplu la Izvoare-Bahna[175], în Moldova sau la Bucov[176] în Muntenia. Evident este vorba de obiecte de podoabă destul de simple, uşor de realizat, care au avut o evoluție îndelungată pe spații largi din sud-estul Europei.

Am putea include în categoria obiectelor de podoabă şi o verigă plată din os (fig. 77/10), purtată ca mărgea sau pandantiv.

Fibulele "digitate" prezentate mai sus ca obiecte vestimentare, pentru frumusețea lor, pot fi considerate şi piese de podoabă. Dar chiar şi aşa se evidențiază raritatea obiectelor de podoabă descoperite în a doua etapă din evoluția aşezării de la Davideni.

Dintre obiectele de toaletă menționăm două fragmente din piepteni cu dinți bilaterali (fig. 77/2, 5), care provin din locuințele L_{41} şi L_{49} atribuite etapei a doua din evoluția aşezării. Sunt de acelaşi tip cu pieptenii întâlniți în prima etapă din evoluția aşezării. Frecvenți în secolele V-VI, asemenea piepteni se întâlnesc şi în aşezări din secolele VI-VII, ca de exemplu în aşezarea nr. 2 de la Bratei[177].

Din etapa a doua din evoluția aşezării de la Davideni, provin şi câteva săgeți. Menționăm, în primul rând, trei săgeți din fier, de tipul cu

---

[174] Ligia Bârzu, **op.cit.**, p. 257.

[175] Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1998, p. 83; 164, fig. 48/2-4.

[176] Maria Comşa, **Cultura materială veche românească (Aşezările de la Bucov-Ploieşti)**, Bucureşti, 1978, p. 120, fig. 95/9-13; 121-122.

[177] Eugenia Zaharia, **La station nr. 2 de Bratei, dèp. de Sibiu (VIe-VIIIe siècles)**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 306; 351, fig. 15/13, 17.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

trei aripioare (fig. 63/1-3; 80/3), numite deseori săgeți de "tip avaric". Asemenea săgeți s-au descoperit şi în alte complexe arheologice din Moldova[178], dar şi din Oltenia[179], Transilvania[180] şi Basarabia[181]. Săgeţile cu trei aripioare nu au fost întâlnite în complexele din prima etapă din evoluția aşezării de la Davideni. Foarte probabil acest tip de săgeată, numit deseori de "tip avaric", a fost vehiculat în spațiul est-carpatic de grupurile de slavi ce au pătruns şi s-au sedentarizat, în parte, în aceste regiuni începând cu a doua jumătate a secolului al VI-lea d.Hr.

Tot din categoria armelor mai includem o săgeată din fier, triunghiulară cu două aripioare (fig. 63/7), având unele analogii cu o săgeată din fier, descoperită în aşezarea nr. 1 de la Bratei[182]. O altă săgeată din fier, slab conservată, este de dimensiuni mai mari, de formă uşor romboidală, asimetrică (fig. 63/8), având unele analogii cu o săgeată descoperită la Hansca[183], în Basarabia.

Din grupa obiectelor diverse, menționăm o jucărie din lut, de formă uşor bitronconică, cu pereții îngroşați în partea inferioară şi cu două găuri mici în partea superioară (fig. 74/1). În interior s-au găsit câteva mici "bobițe" din lut. Piesa în discuție este o jucărie, respectiv un "zurgălău". Tot la diverse menționăm şi două bucăți din tablă de aramă (fig. 60/8-9) provenind, probabil, dintr-un vas. Aceste fragmente au fost recuperate în vederea refolosirii, poate pentru a confecționa obiecte mici de podoabă sau vestimentare.

Asemănător situației din etapa anterioară, şi în a doua etapă din evoluția aşezării de la Davideni, în ansamblul inventarului un loc important îl ocupă ceramica. Deşi alături de ceramica modelată manual s-a descoperit şi ceramică lucrată la roată, menționăm că prima categorie este predominantă. Ceramica lucrată la roată este foarte rară, iar în

---

[178] Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1998, p. 45; 141, fig. 25/2-3.

[179] Octavian Toropu, **op.cit.**, 1976, p. 139, Pl. 19/5-7.

[180] K. Horedt, **Der ästliche Reichengräberkreis in Siebenbürgen**, în *Dacia*, N.S., XXI, 1977, p. 257, fig. 4; 263; 267.

[181] I.A. Rafalovici, **Slaviane VI-IX vekov v Moldavii**, Chişinău, 1972, p. 34-35; fig. 5/1-2; Igor Corman, **op.cit.**, 1998, p. 241, fig. 48/1-4.

[182] Ligia Bârzu, **op.cit.**, p. 289, fig. 15/12.

[183] Igor Corman, **op.cit.**, p. 241, fig. 48/16.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

complexele mai târzii, respectiv spre sfârşitul secolului al VI-lea şi în secolul al VII-lea dispare aproape cu totul.

Este semnificativ faptul că din cele 38 de locuinţe din etapa a doua din evoluţia aşezării, ceramica lucrată la roată mai apare doar în 15, respectiv 40% din locuinţe, aşa cum rezultă şi din prezentarea inventarului din fiecare locuinţă. În majoritatea cazurilor sunt fragmente din vase borcan de tipul celor întâlnite în etapa precedentă, şi descrise mai sus. Foarte probabil că este vorba de vase moştenite din epoca anterioară şi nu de vase noi, confecţionate în diverse centre[184] şi procurate de locuitorii acestei aşezări după jumătatea secolului al VI-lea d.Hr. Tot din categoria ceramicii lùcrate la roată mai menţionăm un fragment de amforetă (fig. 120/6) descoperit în L_{58}, şi un fragment din gura unui vas de provizii, având buza lată şi ornamentată cu striuri vălurite (fig. 122/3) descoperit în L_{63}. Nu este exclus ca atât fragmentul de amforetă cât şi fragmentul de vas de provizii să provină din recipiente moştenite din etapa precedentă. Nu excludem nici posibilitatea ca aceste fragmente să fi fost antrenate, în pământul de umplutură al locuinţelor menţionate, din nivelul aparţinând etapei mai vechi din evoluţia aşezării.

Ceramica lucrată manual, dintr-o pastă grosieră, rareori mai densă, este prezentă în toate locuinţele din a doua etapă din evoluţia aşezării. În general este vorba de vase asemănătoare cu cele din etapa precedentă, dar apar şi unele forme noi, străine de mediul local şi se observă o accentuată tendinţă de decădere, "de barbarizare". Este evident că ne aflăm în faţa unui moment de discontinuitate în ce priveşte această componentă principală a culturii materiale. Forma dominantă este oala-borcan, cu câteva variante sau tipuri.

Frecvent, uneori într-un număr mare de exemplare în aceeaşi locuinţă, se întâlneşte vasul borcan, de mărime mică sau mijlocie, având corpul mai mult sau mai puţin bombat, cu umerii conturaţi, gura mai largă decât baza. Aceste borcane au diametrul bazei situat între cca. 6-10 cm şi mai rar sunt exemplare cu diametrul mai mare. Înălţimea acestor vase

[184] Atât în prima cât şi în a doua etapă din evoluţia aşezării de la Davideni, ceramica lucrată la roată considerăm că era procurată din alte centre. Menţionăm că nu s-a găsit aici nici un cuptor pentru ars ceramica lucrată la roată, deşi suprafaţa cercetată a fost destul de mare.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

este cuprinsă între cca. 14-20 cm, şi rar au o înălţime mai mare. Gura vaselor întotdeauna mai largă decât baza, este terminată printr-o buză mai mult sau mai puţin răsfrântă (fig. 82/1, 6; 84/6; 90/1; 91/4; 93/3; 94/4; 95/2; 98/3; 99/2; 100/4; 108/4). În unele cazuri buza este mult răsfrântă în exterior (fig. 85/31; 89/14). Buza acestor borcane uneori este ornamentată cu alveole (fig. 100/15; 102/1; 132/16; 133/1; 134/1) sau crestături (fig. 86/1; 113/8; 114/5; 115/1-2; 118/2). Pe un fragment din corpul unui vas borcan apare un decor în "X", asemănător crucii Sf. Andrei (fig. 113/5). Un vas borcan de dimensiuni mici are un buton pe umăr (fig. 94/6).

Un al doilea tip de vas borcan, are o formă mai alungită, cu umeri prelinşi, este mai zvelt în comparaţie cu tipul prezentat anterior, şi nu prezintă ornamente (fig. 82/5; 85/1; 86/10; 89/10 ,12; 91/6; 99/6; 100/7; 108/1, 3; 109/5; 110/3; 121/5-6, 8; 125/6). Gura acestor borcane, largă, variază de la forme cu marginea aproape dreaptă sau chiar trasă uşor în interior, până la exemplare cu buza mult răsfrântă şi arcuită în exterior. Baza are uneori un început de talpă (fig. 122/17; 123/10).

Cele două tipuri de borcane prezentate mai sus sunt de tradiţie locală şi se întâlnesc în toate aşezările din secolele VI-VII[185].

O a treia formă de vas borcan o reprezintă exemplarele de tipul celor cu dimensiuni mici, mijlocii şi mai rar cu dimensiuni mari. Înălţimea acestor vase variază de la cca. 10 cm până la cca. 22-24 cm. Au gura mai largă decât baza, cu buza uşor profilată, având doar un început de buză (fig. 98/1; 111/1) şi rareori mai răsfrântă. Uneori gura vaselor este aproape dreaptă sau mai puţin trasă în interior (fig. 100/2; 116/1). Sunt vase de fapt fără buză propriu-zisă, având deseori aspectul unui "ou tăiat la capete" sau "butoiaş".

Umerii acestor vase deseori sunt prelinşi (fig. 83/4, 7; 89/13; 101/9) şi au fundurile îngroşate (fig. 89/20, 23; 101/24; 104/7; 106/34; 121/13; 122/14; 126/8, 9). În cea mai mare parte aceste vase sunt confecţionate neglijent, deseori au forme asimetrice (fig. 94/9; 98/1). Borcanele din această variantă nu sunt, în general, ornamentate. Rareori pe buza vaselor au fost realizate alveole sau crestături. Pe un fragment din gura unui borcan, a fost realizat pe umărul vasului, începând de la buză, prin incizie în pasta crudă, motive animaliere şi alte semne greu de descifrat cu certitudine (fig. 84/5; 88/3). În

[185] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 27-28; idem, **Civilizaţia romanică...**, p. 59; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1998, p. 43; Igor Corman, **op.cit.**, p. 69.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dreapta fragmentului se poate observa un cap de cal suficient de bine reprezentat. În faţă apare un semn în formă de trompă (?), iar deasupra aproape de buza vasului mai multe linii scurte, dispuse aproximativ vertical (un fel de răboj?). În partea de jos a fragmentului ceramic se observă alte linii incizate greu de interpretat. Singura reprezentare aproape sigură rămâne capul de cal.

Tipul de vas borcan prezentat, prin caracteristicile sale intrinseci, poate fi pus în legătură cu ceramica slavă din secolele VI-VII[186]. Acest tip de vas, cu subvariantele sale posibile, are ca punct de plecare ceramica slavă de tip Korceak-Jitomir[187] şi Penkovka[188].

Din aceeaşi pastă grosieră au fost confecţionate manual şi castroanele. Un fragment provine dintr-un castron, având gura trasă în interior şi ornamentată cu alveole (fig. 91/12). Un castron întreg, de formă bitronconică, având gura largă şi buza uşor răsfrântă (fig. 108/2; 109/3), a fost descoperit în L_{38}. Castroane asemănătoare au fost descoperite şi în alte aşezări datate în secolele VI-VII din spaţiul carpato-nistrean[189].

Frecvente sunt în complexele din a doua etapă de locuire şi tigăile, numite frecvent în literatura de specialitate tipsii. Aceste tigăi (tipsii), folosite cu precădere pentru copt lipii, au fost modelate manual, din pastă grosieră. Au diametrul situat între cca. 14-20 cm, cu rare abateri de la aceste dimensiuni. Multe exemplare au platoul mai gros (fig. 82/9; 90/5; 93/11; 99/8; 111/8, 10

---

[186] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 43-44; idem, **Civilizaţia romanică...**, p. 59; I.A. Rafalovici, **op.cit.**, p. 137; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 114-121; V.V. Sedov, **Vostočnye slavjane v VI-XIII vv.**, Moscova, 1982, p. 10-41; Igor Corman, **op.cit.**, p. 68-70.

[187] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 43; Igor Corman, **op.cit.**, p. 70-71 cu întreaga bibliografie privind ceramica de tip Korceak (Korčak), însumând contribuţiile unor cunoscuţi arheologi precum I.P. Rusanova, V.P. Petrov, V.V. Sedov, O.M. Prichodnjuk, V.D. Baran, L.V. Vakulenko, I.A. Rafalovici, B. Timoşciuk, B. Dostal, Gh. Postică etc.

[188] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 44; Igor Corman, **op.cit.**, p. 68-69 şi bibliografia privind ceramica de tip Penkovka, însumând contribuţiile multora din arheologii citaţi în nota de mai sus.

[189] Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică...**, p. 59; Igor Corman, **op.cit.**, p. 71. Castronul din L_{38} este asemănător cu un exemplar descoperit în L_{36}, aparţinând primei etape din evoluţia aşezării de la Davideni.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

şi 13), cu marginea mai mult sau mai puţin dreaptă în exterior (fig. 93/13-14; 107/13; 110/12). Sunt frecvente şi exemplarele cu marginea răsfrântă mai mult (fig. 84/13, 15) sau mai puţin (fig. 90/15; 93/11). S-au descoperit şi tipsii cu platoul mai subţire, marginea dreaptă (fig. 124/11), uneori uşor răsfrântă (fig. 99/4), sau arcuită spre interior (fig. 102/10). Două tipsii prezintă pe marginea răsfrântă un ornament constând din crestături (fig. 110/15; 130/16); un exemplar prezintă spre marginea platoului un orificiu (fig. 125/17); iar câteva exemplare au spre marginea platoului o şănţuire, un fel de jgheab (fig. 111/8, 10, 13).

Tigăi (tipsii) de tipul celor întâlnite în a doua etapă din evoluţia aşezării de la Davideni, s-au găsit şi în etapa precedentă de locuire, după cum s-au găsit şi în toate aşezările din secolele VI-VII, situate în spaţiul carpato-nistrean, în care s-au efectuat cercetări de mai mare amploare[190].

Acest tip de vas nu poate constitui, după părerea noastră, un criteriu sigur de încadrare cronologică şi de atribuire etno-culturală. Reamintim că în spaţiul Daciei tipsia apare de timpuriu, fiind prezentă, de exemplu, în cunoscuta cetate dacică de la Brad[191]. Tipsia este prezentă şi în nivelul de locuire de dinaintea pătrunderii slavilor chiar la Davideni, dar şi în alte aşezări din spaţiul nord-dunărean[192]. Această formă de vas se menţine, fără modificări esenţiale, până în secolele VIII-IX[193]. Trebuie reţinut totuşi că în aria lumii slave arhaice, acest tip de vas apare doar începând din a doua jumătate a secolului al VI-lea[194].

În categoria recipientelor din lut includem şi tăvile mari, numite deseori "vetre portative". Aceste tăvi mari au fost realizate dintr-o pastă grosieră, uneori având şi paie în compoziţie, cu fundul gros şi marginea uşor arcuită

---

[190] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 28-29, 44; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 78-79; idem, **op.cit.**, 1998, p. 44; Igor Corman, **op.cit.**, p. 71.

[191] V. Ursachi, **Zargidava...**, p. 165; 436, Pl. 78/1; 531, Pl. 267/11-13. Sunt tipsii din nivelul III dacic, datat în sec. II-I î.Hr. Cele mai vechi tipsii datează din secolele V-III î.Hr. Cf. Emil Moscalu, **Ceramica traco-getică**, Bucureşti, 1983, p. 87.

[192] V. Teodorescu, op.cit., în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 497, nota 17; Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 1980, p. 79.

[193] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 82; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 85; idem, **op.cit.**, 1998, p. 79.

[194] Igor Corman, **op.cit.**, p. 71 şi bibliografia de la notele 567 şi 568.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

spre interior. Unele exemplare au o formă ovoidală (fig. 135/1), iar altele sunt rotunde (fig. 135/2). Acest tip de recipient din lut, frecvent în secolele V-VII[195], se menţine până în secolele VIII-IX[196].

După cum rezultă din cele prezentate până acum, inventarul aflat în complexele din a doua etapă din evoluţia aşezării de la Davideni este mai modest, într-un cuvânt mai sărac, observaţie valabilă cu deosebire în ce priveşte repertoriul şi calitatea formelor ceramice. Din analiza inventarului din fiecare complex de locuire s-a observat că unele forme de vase, atât lucrate la roată cât şi modelate manual, sunt asemănătoare, uneori până la cele mai mici detalii, cu cele din etapa precedentă. Este de presupus că unele vase, folosite în prima etapă, au fost păstrate şi transmise de la o generaţie la alta, mai ales în cadrul aceleiaşi familii. Nu trebuie uitat că vasele, cu deosebire cele lucrate la roată şi mai ales cele de import, se procurau greu. În ceea ce priveşte ceramica din a doua etapă din evoluţia aşezării, respectiv în secolele VI-VII, "noul" se manifestă prin apariţia unor forme ce se dovedesc străine de tradiţia locală, forme ce pot fi puse pe seama slavilor. Slavii au contribuit în mare măsură la degradarea tehnicii de prelucrare a ceramicii, la sărăcirea formelor şi ornamentelor. Altfel spus slavii au provocat o decădere, o "barbarizare" a ceramicii în secolele VI-VII. Această observaţie este valabilă pentru regiuni întinse ale Europei în epoca secolelor VI-VII.

Inventarul din a doua etapă de locuire în ansamblul său relevă că sub aspectul culturii materiale în secolele VI-VII, ne aflăm în faţa unui moment de declin, a unei etape de discontinuitate, faţă de ceea ce a fost în etapa precedentă. Discontinuitatea culturii materiale nu presupune însă şi o discontinuitate etnică. Abia spre sfârşitul secolului al VII-lea şi începutul secolului al VIII-lea va avea loc un reviriment vizibil în tabloul culturii materiale, aşa cum o dovedeşte chiar inventarul descoperit în locuinţa nr. 62. De la sfârşitul secolului al VII-lea şi în secolul al VIII-lea are loc o "renaştere" a unor forme de cultură materială, din perioada de dinaintea sedentarizării slavilor în aceste regiuni, o maturizare şi generalizare a unor trăsături specifice ce vor deveni definitorii pentru civilizaţia veche românească.

---

[195] Ioan Mitrea, Gh. Dumitroaia şi Elena Ciubotaru, **op.cit.**, p. 175; 180.

[196] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 74-75; Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 1998, p. 76 şi notele 87-89.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

V. NIVELUL DE LOCUIRE DIN SECOLELE VII-VIII

Materiale arheologice, în primul rând fragmente ceramice, care atestă un nivel de locuire mai târziu, respectiv din secolele VII-VIII, au fost găsite sporadic în suprafața secțiunilor nr. LXXIV şi LXXV, între metrii 60-65. În această suprafață a fost descoperită şi singura locuință care prin inventarul său aparține unei etape mai târzii din evoluția aşezării, ce poate fi datată la sfârşitul secolului al VII-lea şi în secolul al VIII-lea. Această locuință a fost numerotată în continuarea celor descoperite anterior, în aşezarea din secolele V-VII, şi a fost notată L_{62}.

Locuința nr. 62, (fig. 46), a fost descoperită în 1994, fiind surprinsă în secțiunea LXXIV între metrii 61,70-65, unde de la cca. –0,25-0,30 m a apărut pământ de umplutură cu pietre şi fragmente ceramice. Săparea unei casete, respectiv a martorului dintre SLXXIV şi SLXXV, a făcut posibilă dezvelirea întregii suprafețe a locuinței.

Este o locuință de mici dimensiuni, de tipul celor cu podeaua mai puțin adâncită față de nivelul de construcție, un bordei semiîngropat. Podeaua, amenajată prin bătătorire, se afla la cca. –0,45-0,50 m față de nivelul de construcție. Nu s-au surprins gropi de la furcile de susținere a pereților şi acoperişului. Foarte probabil "furcile" de susținere a pereților şi acoperişului au fost fixate în afara gropii bordeiului, în pământul de umplutură provenit din săparea bordeiului. Groapa bordeiului semiîngropat avea o formă aproximativ pătrată, colțurile mult rotunjite, cu laturile de cca. 3,00x3,05 m.

Spre latura de nord-vest a podelei s-au găsit resturile unui cuptor din pietre de mici dimensiuni. Peretele de nord al cuptorului era aproape de peretele bordeiului. La baza cuptorului s-au folosit bolovani mari (fig. 46/C_1). Vatra cuptorului, ovoidală, era uşor albiată față de nivelul podelei.

Spre colțul de est al bordeiului s-a găsit o vatră din pământ, supraînălțată cu cca. 10 cm față de podeaua locuinței. Vatra era puternic arsă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Inventar. În umplutura locuinței s-au găsit fragmente ceramice, bolovani de la cuptor, oase de animale și un vârf de corn.

Inventarul ceramic este reprezentat de numeroase fragmente provenind din vase borcan lucrate manual și vase borcan confecționate la roată.

Vasele borcan lucrate manual din pastă grosieră sunt de dimensiuni mijlocii și mari, au gura mai largă decât baza. Gura acestor vase este răsfrântă, buza arcuită mai mult sau mai puțin (fig. 136/1, 3-5; 137/1; 138/2-3). Baza vaselor este puțin mai groasă decât pereții și unele au un început de talpă (fig. 136/6; 138/7). Vasele borcan confecționate manual nu sunt ornamentate decât foarte rar. Din aceeași pastă grosieră au fost realizate tot manual și tipsiile, reprezentate prin fragmente provenind din exemplare cu marginea exterioară dreaptă sau ușor arcuită, mai înaltă (fig. 137/6; 138/8) sau doar ușor profilată (fig. 138/6).

Categoria ceramicii confecționată la roată este mai numeroasă. Majoritatea fragmentelor provin din borcane, de dimensiuni mijlocii și mai rar mari, realizate dintr-o pastă mai îngrijită, mai rar cu cioburi dar și cu microprundișuri în compoziție. Au gura largă, răsfrântă, în comparație cu baza, și buza mai mult sau mai puțin arcuită în afară (fig. 136/2; 138/1). Aceste borcane, confecționate la o roată cu turație lentă, probabil roată acționată cu mâna, sunt ornamentate cu striuri formând benzi de linii, drepte și vălurite (fig. 136/2; 137/2-3; 138/1, 5). În unele cazuri bucla valului este înaltă (fig. 137/3). Deseori, pe același vas benzile din striuri drepte, uneori ușor ondulate, alternează cu benzile din striuri vălurite (fig. 136/2). Există și vase borcan ornamentate numai cu striuri vălurite, dispuse în benzi (fig. 138/2) sau cu linii simple (fig. 137/5).

Pe un fragment, între două benzi vălurite a fost executat un ornament din câte două linii verticale, realizate prin împunsături cu un vârf. Cele două linii verticale, punctate, se repetă pe umărul vasului (fig. 137/4).

Categoria ceramicii confecționate la roata rapidă este atestată doar prin două fragmente care provin din vase borcan, realizate dintr-o pastă bună, densă, cu nisip și boabe de mică în compoziție. Unul din fragmente care provine din umărul unui vas borcan, este ornamentat cu o bandă din striuri vălurite, mărginită de striuri drepte.

Din inventarul locuinței mai face parte un vârf de corn, foarte bine șlefuit, folosit ca străpungător (fig. 76/11).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Materialul ceramic găsit în L_{62} îşi găseşte analogii într-o serie de complexe de locuire din secolele VII-VIII, descoperite în aşezările de la Hlincea-Iaşi[1], Dăneşti-Vaslui[2], Lozna-Dorohoi[3], Izvoare-Bahna[4], Dodeşti-Vaslui[5], Borniş-Neamţ[6], Brăşăuţi-Neamţ[7], Băiceni[8], Borşeni-Neamţ[9], Lespezi-Homocea[10] etc. Ceramica din locuinţa nr. 62, în primul rând categoria lucrată la roata cu turaţie lentă, ornamentată cu striuri orizontale vălurite, atestă existenţa unui nivel târziu în aşezarea de la Davideni, care poate fi datat în ultimele decenii ale secolului al VII-lea şi secolul al VIII-lea d.Hr. Inventarul acestei locuinţe, prin caracteristicile sale se încadrează în cultura veche românească[11], deplin cristalizată în secolul al VIII-lea d.Hr., moment care marchează încheierea procesului de formare a poporului român[12].

---

[1] M. Petrescu-Dîmboviţa, **Şantierul Hlincea-Iaşi**, în *SCIV*, 4, 1953, 1-2, p. 312 şi urm.; idem, *SCIV*, 5, 1954, 1-2, p. 233 şi urm.; idem, *SCIV*, 6, 1955, 3-4, p. 687.

[2] M. Petrescu-Dîmboviţa şi Em. Zaharia, **Şantierul arheologic de la Dăneşti-Vaslui**, în *Materiale*, V, 1959, p. 52-56.

[3] Dan Gh. Teodor şi Ioan Mitrea, **Cercetări arheologice în aşezarea prefeudală de la Lozna-Dorohoi**, în *ArhMold*, IV, 1966, p. 283-286.

[4] Ioan Mitrea, **Aşezarea din secolele VI-IX de la Izvoare-Bahna...**, p. 77-81.

[5] Dan Gh. Teodor, **Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi...**, p. 88-105.

[6] Dan Gh. Teodor şi Rodica Popovici, **Aşezarea medievală timpurie de la Borniş-"Vărărie", judeţul Neamţ**, în *MemAntiq*, XIX, 1994, p. 341-348.

[7] Victor Spinei şi Dan Monah, **Aşezarea prefeudală de la Brăşăuţi**, în *MemAntiq*, II, 1970, p. 376-381.

[8] Ion Ioniţă şi Victor Spinei, **Aşezarea prefeudală târzie de la Băiceni-Silişte**, în *ArhMold*, VII, 1972, p. 307-315.

[9] Ioan Mitrea, Gheorghe Dumitroaia şi Elena Ciubotaru, **op.cit**, p. 186-187.

[10] Ioan Mitrea, **Săpăturile de salvare din aşezarea prefeudală de la Lespezi-Homocea**, în *Carpica*, VIII, 1976, p. 183-189.

[11] Dan Gh. Teodor, **Teritoriul est-carpatic...**, p. 67-99; Ioan Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 82-100; Sever Dumitraşcu, **Biharea**, I, Oradea, 1994, p. 187-192.

[12] Ligia Bârzu, Stelian Brezeanu, **op.cit.**, p. 205; Nelu Zugravu, **op.cit.**, p. 189; Dan Gh. Teodor, **Etnogeneza românească – temelia dezvoltării istorice a poporului român**, Capitol în **Istoria României de la începuturi până în secolul al VIII-lea**, coordonator Acad. M. Petrescu-Dîmboviţa, Bucureşti,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Aşezarea de la Davideni din epoca marilor migraţii care îşi are începuturile în ultimele decenii ale secolului al V-lea d.Hr., s-a dezvoltat în special în secolul al VI-lea şi primele decenii ale secolului al VII-lea, apoi a cunoscut o depopulare treptată, pentru ca ultima locuinţă, respectiv L_{62}, să prelungească durata aşezării până în secolul al VIII-lea. Depopularea s-a realizat treptat, în primul rând din motive economice. În căutarea unor terenuri mai fertile, locuitorii s-au strămutat într-un alt loc de pe Valea Moldovei, neidentificat încă în stadiul actual al cercetărilor.

Condiţiile naturale excepţionale, terasa fertilă de pe malul drept al râului Moldova, prezenţa a numeroase izvoare cu apă potabilă, pădurile din apropiere etc., au făcut posibilă durata mai mare în timp a acestei aşezări, respectiv stabilitatea comunităţii săteşti de aici, timp de mai multe generaţii. Alte numeroase vetre de sate din epoca migraţiilor au fost identificate în microregiunea în care se află aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni (fig. 2).

Numeroasele aşezări descoperite în această microregiune, dovezile privind unele ocupaţii specifice comunităţilor stabile, evidenţiază realitatea că şi în această zonă, ca şi în alte regiuni ale spaţiului vechii Dacii, neamurile în migraţie nu au dislocat populaţia autohtonă romanică, nu au împins-o "la munte", predestinând-o la izolare şi stagnare.

Infirmând vechea teorie a unei retrageri la munte a populaţiei autohtone în epoca marilor migraţii, cercetările arheologice au dovedit că chiar dacă a existat, în acea epocă, o anume mobilitate a comunităţilor autohtone, această mobilitate s-a circumscris unei stabilităţi microzonale[13]. În faţa migratorilor, autohtonii s-au retras deseori în

1995, p. 354; Dumitru Protase, **Consideraţii privind etnogeneza românilor în lumina vechilor şi noilor cercetări**, în volumul **Civilizaţia romană în Dacia**, coord. Mihai Bărbulescu, Cluj-Napoca, 1997, p. 251; Ioan Mitrea, **De când începe istoria românilor?**, în *AMM*, XV-XX, 1, Vaslui, 1993-1998, p. 7-11.

[13] Ioan Mitrea, **Continuitatea şi cercetarea arheologică microzonală**, în *Ateneu – revistă de cultură*, Bacău, nr. 151, iunie, 1982, p. 11; idem, **Remarcabile rezultate ale cercetărilor arheologice din ultimele două decenii, privind etnogeneza şi continuitatea românilor la est de Carpaţi**, în *Carpica*, XVII, 1985, p. 23-25; Alexandru Artimon, Ioan Mitrea, **Bacău - reşedinţă voievodală**, Bacău, 1996, p. 36-37.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pădurile din imediata apropiere a aşezărilor, şi nu "la munte", foarte departe de vetrele satelor lor, situate, de regulă, pe terasele râurilor şi malurile afluenţilor mai mici sau mai mari ai acestor râuri.

Multe din aşezările din epoca marilor migraţii s-au constituit şi dezvoltat în "luminişurile" din regiunile împădurite, în preajma unor surse de apă şi unde prin defrişări unele suprafeţe puteau fi cultivate. Pădurea din apropiere conferea micilor comunităţi săteşti resurse pentru hrană, lemn pentru case şi foc, dar şi adăpost.

Prin rezultatele cercetărilor de la Davideni, respectiv dezvelirea unei întinse aşezări în care am putut surprinde şi delimita trei etape de locuire, putem remodela evoluţia structurilor unei comunităţi săteşti de-a lungul a cca. trei secole dintr-o epocă de răscruce a istoriei din spaţiul est-carpatic al vechii Dacii, cum este epoca marilor migraţii.

Înfiripată după prăbuşirea puterii hunilor, într-un moment de linişte şi stabilitate politico-militară, aşezarea a evoluat cu urcuşuri şi coborâşuri, respectiv cu elemente şi structuri de continuitate dar şi de discontinuitate în anumite momente sub aspectul culturii materiale, până în secolul al VIII-lea d.Hr. Avem în fapt la Davideni tabloul evoluţiei unei comunităţi săteşti de la stadiul de daco-romanici[14] la români.

[14] Sintagma "daco-romanici" este mai aproape de realităţile procesului istoric ce s-a petrecut în aceste regiuni, decât aceea de "daco-romani". Când facem această apreciere avem în vedere conţinutul diferit al noţiunilor de "romanic" şi "roman". Primul termen se referă la cultura şi respectiv la comunităţile etnice influenţate de civilizaţia romană, iar al doilea termen se referă la cultura de tip roman propriu-zis, din teritoriile ce au făcut parte efectiv din graniţele Imperiului roman.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

VI. CONCLUZII ARHEOLOGICE ŞI ISTORICE

În capitolele precedente am prezentat şi analizat pe larg realităţile arheologice descoperite în aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni. Inventarul arheologic scos la lumină din "arhivele pământului", mai bogat sau mai puţin bogat de la o etapă la alta din evoluţia aşezării, este în fapt expresia materială a activităţii comunităţii săteşti care a locuit timp de mai multe generaţii, respectiv mai multe secole, în aceeaşi vatră de aşezare. Întregul material arheologic descoperit, în ansamblul său destul de modest, reprezintă totuşi cultura materială sau civilizaţia materială[1] a acelei comunităţi săteşti. În condiţiile lipsei totale a izvoarelor scrise, referitoare la timpul şi zona în care s-a înfiripat şi dezvoltat aşezarea de la Davideni, inventarul arheologic descoperit devine o adevărată "bancă de date" şi se constituie în ceea ce am putea numi istoria reală[2] a unei comunităţi săteşti din epoca marilor migraţii.

Realităţile arheologice de la Davideni fac posibilă remodelarea şi cunoaşterea structurilor demo-economice, social-politice şi chiar a unor aspecte de viaţă spirituală, specifice unei comunităţi săteşti din spaţiul est-carpatic în veacurile V-VIII. Pe un plan mai larg, rezultatele cercetărilor de la Davideni permit formularea unor concluzii de ordin arheologic şi istoric, poate mai credibile, cu privire la evoluţia comunităţilor săteşti din spaţiul carpato-nistrean în epoca migraţiilor, întregind tabloul conturat prin cercetările de până acum[3]. Spunând toate

---

[1] Fernand Braudel, **Structurile cotidianului: posibilul şi imposibilul**, vol. I, Bucureşti, 1984, p. 6.

[2] Lucian Boia, **Istorie şi mit în conştiinţa românească**, Bucureşti, 1997, p. 5.

[3] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 13-66; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 61-129, avem în vedere problematica privind secolele VI-VII; Dan Gh. Teodor, **Romanitatea carpato-dunăreană şi Bizanţul în veacurile V-XI e.n.**, Iaşi, 1981, p. 11-43, 77-84, a se vedea aspectele privind spaţiul est-carpatic în secolele V-VIII; idem, **Civilizaţia romanică la est de Carpaţi...**, p. 22-72; idem, **Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi...**, p. 20-48; 129-136;

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

acestea dorim să menţionăm că suntem conştienţi de limitele surselor arheologice în reconstituirea realităţilor istorice şi cu deosebire în ceea ce priveşte atribuirile etnice.

A. AŞEZAREA, LOCUINŢELE ŞI ANEXELE GOSPODĂREŞTI

Din prezentarea cadrului natural al microzonei în care este situată aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni, aşezare care a constituit obiectivul principal al cercetărilor arheologice şi respectiv al prezentei lucrări, au rezultat condiţiile favorabile de viaţă de care au beneficiat comunităţile umane care au trăit aici încă din cele mai vechi timpuri. Dovadă este faptul că terasa de pe malul drept al râului Moldova, în punctul "La izvoare-Spieşti", un loc dăruit de natură cu numeroase izvoare, cu terenuri bune pentru agricultură, păduri în împrejurimi, mai ales spre nord-vest şi vest, din care se procura lemnul necesar gospodăriilor şi se vâna; cu râul Moldova în apropiere, precum şi alte pâraie, în care se pescuia, a fost locuită din epoca culturii Precucuteni. În epocile următoare, la anumite intervale de timp, aici au existat aşezări ale unor comunităţi tracice, din epoca bronzului târziu (cultura Noua), geto-dacice, din prima şi a doua epocă a fierului după care, începând din a doua jumătate a secolului al V-lea d.Hr., s-a dezvoltat, timp de cca. trei secole, o întinsă aşezare în care au trăit mai multe generaţii aparţinând

---

Ioan Mitrea, **Realităţi arheologice şi etno-culturale în spaţiul carpato-nistrean în secolele VI-VII**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 209-221; Dan Gh. Teodor, **Regiunile carpato-nistrene în secolele V-X d.Hr.**, în volumul **Spaţiul nord-est carpatic în mileniul întunecat**, Coord. Victor Spinei, Iaşi, 1997, p. 79-116, ne referim la datele şi consideraţiile de ordin istoric privind secolele V-VII/VIII; Ştefan Olteanu, **Societatea carpato-danubiano-pontică în secolele IV-XI. Structuri demo-economice şi social-politice**, Bucureşti, 1997, passim – avem în vedere ansamblul consideraţiilor privind epoca secolelor V-VII/VIII; Gheorghe Postică, **Unele consideraţii privind interpretarea etnică a monumentelor arheologice medievale timpurii din nordul Bucovinei**, în volumul **Spaţiul nord-est carpatic...**, Iaşi, 1997, p. 117-124; Igor Corman, **op.cit.**, passim. În lucrările citate este consemnată o bogată bibliografie privind realităţile arheologice şi istorice din spaţiul carpato-nistrean în secolele V-VIII.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

unei comunităţi săteşti din epoca în care s-a finalizat procesul de formare a poporului român.

Asemenea "vetre de sate", oferind condiţii de habitat asemănătoare celor de la Davideni, au fost preferate, cu preponderenţă, de comunităţile săteşti în secolele V-VIII din tot spaţiul carpato-nistrean[4].

Aşezarea de la Davideni este deschisă, fără indicii de existenţă a unor elemente de fortificaţie, este o aşezare de tipul celor întâlnite în tot spaţiul carpato-nistrean[5], precum şi în Muntenia[6], în secolele V-VIII[7]. Prin întinderea sa de peste 3 ha, cu cele 74 de locuinţe dezvelite, aşezarea prezentată este cea mai mare, ca suprafaţă şi număr de gospodării, în ansamblul aşezărilor din secolele V-VII cercetate sistematic, până acum, în spaţiul est-carpatic, şi al vechii Dacii în general[8]. Fără îndoială nu

---

[4] N. Zaharia, M. Petrescu-Dîmboviţa, Em. Zaharia, **op.cit.**, p. 104, 108, 116; Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 13-14; 68-69; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 61-62; Igor Corman, **op.cit.**, p. 9-11.

[5] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 13-14; Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 61-62; Igor Corman, **op.cit.**, p. 11.

[6] Suzana Dolinescu-Ferche, **op.cit.**, p. 100; Ştefan Olteanu, **op.cit.**, p. 23-25.

[7] Afirmaţii precum aceea că nesemnalarea unor aşezări fortificate până în secolul al VIII-lea se explică prin insuficienţa cercetărilor arheologice (L. Chiţescu, **Cu privire la formaţiunile statale româneşti în secolele VI-XIII**, în *MemAntiq*, IX-XI (1977-1979), 1983, p. 533-536), sau că aceste fortificaţii, fără şanţuri şi valuri de apărare, constând în simple palisade din bârne sunt greu de surprins arheologic (B.A. Timoşciuk, **Ob issledovanii vostočnoslovianskih poselenii VI-IX vv.**, în **Problemy izučenija drevniach poselenii v archeologii (sociologiseskii aspekt)**, Moscova, 1990, p. 136), le considerăm simple speculaţii. Dacă ar fi existat asemenea fortificaţii, fie şi de tipul "unor simple palisade", având în vedere amploarea cercetărilor de la Davideni, era imposibil să nu fi fost surprinse. În realitate aşezarea de aici era apărată prin poziţia sa naturală, fiind amplasată într-un luminiş din marginea estică a terasei râului Moldova, având în jur, mai ales spre nord şi vest, păduri.

[8] Aşezarea de la Davideni a fost cercetată în proporţie de cca. 75-85%. Dacă avem în vedere întinderea probabilă a aşezării din secolele V-VII, aceasta poate fi estimată la peste 3 ha, ajungând probabil până la cca. 4 ha. Luând în calcul şi numărul posibil de locuinţe din zona aşezării necercetată, dar şi din porţiunile nesăpate din perimetrul cercetat, putem estima la cca. 100-120 numărul total al locuinţelor. Această estimare devine plauzibilă doar în condiţiile în care şi în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

toate cele 74 de locuinţe descoperite, sau cele cca. 100-120 locuinţe estimate, au fost contemporane. Aşa cum am mai subliniat, doar cca. 1/3-1/4 din locuinţele dintr-o etapă au fost contemporane. Asta înseamnă că în faza sa de maximă întindere şi dezvoltare demo-economică, adică spre mijlocul secolului al VI-lea, aşezarea de la Davideni a avut un număr ce poate fi estimat între minimum 12 şi maximum 20 de case contemporane[9].

---

suprafeţele necercetate locuinţele au avut aceeaşi densitate. Credinţa noastră este că nu greşim prea mult în această estimare. Prin cele 74 de locuinţe dezvelite, aparţinând celor două etape din evoluţia aşezării din sec. V-VII de la Davideni, aceasta se situează ca mărime alături de situl arheologic de la Bratei, unde în cele două aşezări din sec. V-VI şi VI-VII, care formează un complex unitar, au fost dezvelite peste 70 de locuinţe. Cf. Ligia Bârzu, Stelian Breazeanu, **op.cit.**, p. 202-203; Ligia Bârzu, **op.cit.**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 244; Eugenia Zaharia, **op.cit.**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 301-311.

[9] În primele decenii din evoluţia aşezării au existat un număr restrâns de locuinţe. La început era un cătun cu 5-7 case. Apoi aşezarea s-a extins, ca urmare a sporului demografic, numărul locuinţelor a crescut, atingând un maximum spre mijlocul secolului al VI-lea. De pe la sfârşitul secolului al VI-lea şi pe parcursul secolului al VII-lea, datorită unui complex de factori, numărul locuitorilor şi respectiv numărul caselor din această aşezare a scăzut treptat. Între factorii ce au determinat acest declin am menţiona degradarea terenurilor pentru agricultură, respectiv sărăcirea stratului fertil ca urmare a unei cultivări îndelungate, decăderea economică provocată de impactul cu lumea slavă arhaică, care a determinat o oarecare nesiguranţă. instabilitate şi o decădere a culturii materiale. În condiţiile de viaţă devenite tot mai nefavorabile a avut loc şi o scădere a factorului demografic, prin diminuarea sporului natural dar şi prin strămutarea unor familii în alte aşezări din aceeaşi microregiune. Dovadă a urmărilor fenomenelor enunţate este constatarea că în toată suprafaţa cercetată sistematic, de peste 2,50 ha, nu s-a descoperit decât o singură locuinţă din secolele VII-VIII. În această locuinţă a viețuit ultima familie din aşezare. Acest complex arheologic, din secolele VII-VIII, reprezintă "cântecul de lebădă" al comunităţii săteşti de la Davideni, care a trăit vreme de câteva secole în aceeaşi vatră de sat. După aceea locuirea a încetat în vatra fostei aşezări săteşti din jurul izvoarelor. Locul devenit viran, îşi va reface treptat fertilitatea solului, fiind folosit pentru agricultură de cei care au trăit în aşezările din microregiune din

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dispunerea locuinţelor în cadrul aşezării s-a făcut, în primul, în funcţie de configuraţia terenului. În toate etapele din evoluţia aşezării, în centrul comunităţii săteşti s-a aflat zona cu izvoare, sau altfel spus locuinţele au fost amplasate în jurul izvoarelor. S-a observat faptul că în multe cazuri locuinţele aveau intrarea orientată spre izvoare, indiferent de situarea lor în teren, adică erau la nord sau la sud de aceste izvoare[10] (fig. 139). Fără a putea să vorbim de un plan riguros de amplasare în teren, se poate observa situarea multor locuinţe pe acelaşi aliniament, probabil de-a lungul unor poteci. Aşa de exemplu, din prima etapă din evoluţia aşezării aproximativ pe aceeaşi direcţie erau locuinţele L_3, L_4, L_5 şi L_6, sau L_{35}, L_{36}, L_{37}, precum şi L_{55}, L_{56}, L_{57}, L_{66} şi L_{67} (fig. 20; 139). Din a doua etapă din evoluţia aşezării, aproximativ pe aceeaşi direcţie, probabil de-a lungul unor poteci, erau locuinţele L_{28}, L_{30}, L_{31} şi L_{32}, sau L_{23}, L_{24} şi L_{22}, precum şi L_{59}, L_{60} şi L_{63} dar şi cuptoarele C_8 şi C_9 (fig. 20; 139).

În mai multe cazuri s-a observat gruparea unor locuinţe "în cuiburi". Aşa de exemplu, grupate "în cuiburi" erau locuinţele L_5, L_6 şi L_{25}; apoi L_{53}, L_{66} şi L_{67}; sau L_{48}, L_{50} şi L_{71}, precum şi L_{51}, L_{52}, L_{57} şi L_{69} din prima etapă din evoluţia aşezării, dar şi locuinţele L_{13}, L_{41} şi L_{42} sau L_{28}, L_{30}, L_{34} din a doua etapă din evoluţia aşezării (fig. 20; 139). Acest fenomen al grupării locuinţelor "în cuiburi" a fost pus în legătură cu existenţa unor familii înrudite, sau e vorba de locuinţe folosite de membrii aceleiaşi familii şi a fost semnalat frecvent în a doua jumătate a mileniului I d.Hr.[11].

---

ultimele secole ale mileniului I d.Hr. şi până în zilele noastre. După secolul al VIII-lea d.Hr., în punctul de la "Izvoare Spieşti" nu s-a mai înfiripat vreo altă aşezare.

[10] În majoritatea cazurilor intrarea în locuinţă era pe latura dinspre zona cu izvoare, şi nu în funcţie de direcţia vânturilor dominante. Aşa se face că erau locuinţe care aveau intrarea pe latura de sud, dar şi locuinţe care aveau intrarea pe latura de nord. În funcţie de intrarea în locuinţă erau amplasate şi instalaţiile pentru foc, care aproape fără excepţie, mai ales în cazul cuptoarelor din pietre, erau situate în partea opusă intrării.

[11] Eugenia Zaharia, **Populaţia românească în Transilvania în secolele VII-VIII. (Cimitirul nr. 2 de la Bratei)**, Bucureşti, 1977, p. 118; Ioan Mitrea, **op.cit.**,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Aşa cum s-a văzut din prezentarea complexelor de locuire, atât în prima cât şi a doua etapă din evoluţia aşezării, am întâlnit aceleaşi tipuri de locuinţe şi instalaţii pentru foc, încât nu considerăm necesară prezentarea acestora pe etape cronologice, ci pe ansamblul aşezării din secolele V-VII.

După cum s-a observat tipul dominant de locuinţă este cel al bordeielor şi bordeielor semiîngropate. Nu s-a descoperit decât o singură locuinţă de suprafaţă, notată L_{54}, având drept instalaţie pentru foc un cuptor din bolovani de râu (fig. 44/1)[12]. Toate celelalte 73 de locuinţe din aşezarea atribuită secolelor V-VII sunt de tipul celor cu podeaua mai mult sau mai puţin adâncită faţă de nivelul de construcţie, respectiv bordeie şi bordeie semiîngropate. Aceste locuinţe diferă doar prin adâncimea la care se află podeaua[13]. Celelalte elemente de arhitectură, instalaţiile pentru foc şi alte detalii, sunt asemănătoare. Din cele 74 de

---

1980, p. 63; Dan Gh. Teodor, **Continuitatea populaţiei autohtone la est de Carpaţi...**, p. 137; Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 189.

[12] Locuinţele de suprafaţă sunt rare în aşezările din secolele V-VII. Probabil şi vetrele în "aer liber" ar putea fi considerate urme ale unor locuinţe de suprafaţă sezoniere, folosite numai în anotimpul cald. În aşezarea de la Botoşana-Suceava toate locuinţele descoperite sunt de tipul celor parţial adâncite în pământ. Cf. Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică la est de Carpaţi...**, p. 22. În spaţiul pruto-nistrean, din cele 283 de locuinţe dezvelite în aşezările datate în secolele V-VII, doar două sunt locuinţe de suprafaţă, "ambele cu câte un cuptor de piatră". Cf. Igor Corman, **op.cit.**, p. 14-15. Poate părea exagerată frecvenţa citării lui Igor Corman pentru realităţile arheologice din spaţiul pruto-nistrean. Dar în lucrarea sa de sinteză **Contribuţii la istoria spaţiului pruto-nistrean în epoca evului mediu timpuriu (V-VII d.Chr.)**, Chişinău, 1998, este folosită şi o bogată bibliografie în limbile rusă şi ucraineană care ne-a fost mai puţin accesibilă. În spatele afirmaţiilor lui Igor Corman se află, în fapt, aşa cum rezultă din notele infrapaginale din lucrarea sa, un important număr de arheologi basarabeni, ruşi şi ucrainieni. Tuturor acestora le suntem recunoscători pentru contribuţia la cunoaşterea istoriei secolelor V-VII din spaţiul dintre Prut şi Nistru.

[13] În categoria bordeielor semiîngropate includem locuinţele la care podeaua se adâncea cu până la cca 0,70 m faţă de nivelul de construcţie. Locuinţele mai adânci le considerăm bordeie.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

locuinţe descoperite care formează aşezarea din secolele V-VII, cu cele două etape de evoluţie, una (L_{54}) este de suprafaţă, 53 de locuinţe, respectiv 71,6% sunt bordeie semiîngropate şi 20 locuinţe, respectiv 27% sunt bordeie. Precizăm că toate locuinţele sunt monocelulare. Nu s-au întâlnit locuinţe cu două sau mai multe încăperi. În marea lor majoritate locuinţele nu aveau tavan despărţitor. Acest tip de locuinţă, în fapt de bordei mai mult sau mai puţin adâncit în pământ, s-a păstrat în zona de podiş a Moldovei, dar şi în alte regiuni, până în epoca modernă[14]. Doar în câteva cazuri se poate spune că locuinţa a avut sigur tavan despărţitor[15].

Atât bordeiele cât şi bordeiele semiîngropate aveau, în plan orizontal, o formă rectangulară, colţurile gropii fiind mai mult sau mai puţin rotunjite. Majoritatea locuinţelor aveau o formă pătrată sau dreptunghiulară. Suprafaţa bordeielor şi bordeielor semiîngropate se încadra între 6,20 m.p. cât avea L_{31} sau 6,70 m.p. cât măsura L_{46} şi maximum 22,56 m.p. cât măsura L_{16}. Marea majoritate a locuinţelor aveau suprafaţa cuprinsă între 12-16 m.p.

În majoritatea cazurilor bordeiele şi bordeiele semiîngropate, precum şi locuinţa de suprafaţă L_{54}, au avut pereţii din bârne sau împletituri din nuiele, lutuite şi acoperişul în două pante. În mai multe cazuri, ca de exemplu la L_6, L_7, L_{10}, L_{27}, L_{64} s-au găsit gropi de furci pentru susţinerea pereţilor şi acoperişului. În cazurile în care nu s-au găsit gropi de furci, s-au folosit tălpici de lemn[16], sau mai probabil furcile au fost fixate în afara bordeiului la oarecare distanţă de marginea gropii, deseori chiar în pământul rezultat din săparea acestor gropi pentru amenajarea locuinţei. După distrugerea locuinţelor, cu timpul, prin

[14] Ion Vlăduţiu, **Etnografia românească**, Bucureşti, 1973, p. 157-160; Corina Nicolescu, **Case, conace şi palate vechi româneşti**, Bucureşti, 1979, p. 21.

[15] În umplutura unor locuinţe, pe lângă fragmentele de lipitură obişnuite, cu impresiuni de nuiele şi pari, s-au găsit şi bucăţi de lipitură care prezentau trei muchii, şi respectiv trei feţe. Este cert că aceste bucăţi de lipitură proveneau de la colţul de sus al pereţilor, respectiv din punctul de contact dintre doi pereţi laterali şi tavan. Această constatare s-a confirmat şi în cazul unor locuinţe din aşezarea de la Borşeni, datată în secolele VI-IX, aşezare cercetată de noi în ultimii ani.

[16] Dan Gh. Teodor, **Teritoriul est-carpatic...**, p. 15. Vezi şi rezervele privind folosirea tălpicilor din lemn la Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 67.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aplatisarea pământului, urmele acestor furci sau stâlpi de susţinere au dispărut[17].

La unele bordeie mai adânci, pereţii exteriori, de mică înălţime, erau realizaţi dintr-o gardină construită din ţăruşi, nuiele împletite şi lutuite. Asemenea bordeie sunt cunoscute şi din alte aşezări[18]. Este evident că după distrugerea locuinţelor şi trecerea atâtor secole, foarte greu mai pot fi surprinse urmele acestor ţăruşi, folosiţi la construirea pereţilor bordeiului.

Aşa cum am mai supus, majoritatea locuinţelor nu au avut tavan despărţitor. În asemenea cazuri trebuie să acceptăm că pereţii şi acoperişul făceau corp comun sau mai exact pereţii propriu-zişi lipseau, funcţia lor fiind îndeplinită de acoperişul în două ape, care cobora până la marginea gropii bordeiului[19]. Deasupra gropii bordeiului, sau bordeiului semiîngropat, se realiza un acoperiş în două ape, mai mult sau mai puţin înalt. Scheletul acestui acoperiş era format din bârne sau pari mai groşi, având capetele sprijinite direct pe pământ, iar sus împreunate două câte două şi legate printr-o grindă longitudinală. Peste acest schelet se depuneau straturi de păioase (stuf, paie de grâu, iarbă etc.). Un asemenea acoperiş, ce cobora până la pământ, rezolva şi problema protejării cuptoarelor cotlonite în pereţii bordeiului[20]. Pe suprafaţa podelei unor locuinţe s-au găsit deseori bolovani împrăştiaţi, care nu provin din distrugerea instalaţiilor pentru foc. Asemenea bolovani erau dispuşi iniţial peste acoperişul din păioase, pentru fixarea acestuia.

La unele locuinţe de dimensiuni mici este posibil ca acoperişul să fi fost conic, mai uşor de realizat şi mai rezistent la vânt[21]. Asemenea "colibe ţuguiate de trestie" sunt pomenite şi de Ammianus Marcellinus[22], pentru epoca hunică.

---

[17] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 67; Igor Corman, **op.cit.**, p. 21, unde sunt citaţi şi alţi cercetători care îmbrăţişează această părere.

[18] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, p. 16; Igor Corman, **op.cit.**, p. 21.

[19] Igor Corman, **op.cit.**, p. 21.

[20] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 67; Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 17 şi nota 532.

[21] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 68.

[22] Ammianus Marcellinus, **Istoria romană**, XXXI, 2, 4, în **Izvoarele Istoriei României**, II, Bucureşti, 1970, p. 129.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Podeaua locuinţelor a fost amenajată prin bătătorire, rareori s-au găsit urme de lipitură şi acestea doar în zona instalaţiilor pentru foc.

În mai multe locuinţe, precum L_{15}, L_{19}, L_{27}, L_{67} şi L_{74} s-au găsit laviţe din lut cruţat, de dimensiuni variabile. În L_{67} pe laviţa de dimensiuni mai mari, se afla şi cuptorul. În câteva cazuri, în faţa cuptoarelor s-au găsit gropi de şezut. În locuinţa L_{12} s-au găsit indiciile existenţei unei "bănci" din lemn, fixată pe ţăruşi. Pe laviţele cruţate la săpare se dormea, dar erau folosite şi pentru şezut. Din cele prezentate rezultă că "mobilierul" din aceste locuinţe era sărac[23].

În ceea ce priveşte orientarea locuinţelor şi intrarea, acestea au fost determinate de topografia aşezării şi în special de existenţa zonei cu izvoare. Multe locuinţe aveau intrarea orientată spre zona cu izvoare, aşa se explică că avem locuinţe cu intrarea orientată spre sud dar şi spre nord. Ca regulă, întotdeauna intrarea în locuinţă era situată pe latura opusă gurii instalaţiilor pentru foc.

În toate locuinţele s-au găsit instalaţii pentru foc, constând în cuptoare din piatră (bolovani), cuptoare din lut şi vetre simple, din pământ ars.

Cuptoarele din piatră (bolovani de râu) s-au întâlnit în 52 de locuinţe din cele 74 care aparţin aşezării din secolele V-VII. De regulă cuptoarele din bolovani sunt situate spre unul din colţurile locuinţei şi mai rar spre mijlocul uneia din laturi. În exterior cuptoarele din piatră au o formă paralelipipedică şi mai rar aproape cubică. Baza acestor cuptoare este dreptunghiulară, pătrată şi mai rar semicirculară. Pereţii din bolovani delimitau o vatră de formă dreptunghiulară având colţurile mult rotunjite, alteori vatra este ovală sau mai rar rotundă. Aproape în toate cazurile vatra era mai mult sau mai puţin albiată în podea. Pereţii cuptoarelor la bază erau groşi, realizaţi din bolovani deseori mari, măsurând până la 0,50 m. În unele cazuri se pare că bolta nu era încheiată complet. În

[23] De regulă oamenii în aceste bordeie se aşezau direct pe podea, pe laviţele de lut şi în gropile pentru şezut. Poate în unele cazuri au existat şi bănci de lemn, ca în L_{12}, sau alte piese , precum "buturugi" din lemn, sau chiar unele scaune din lemn simple. Resturile acestui "mobilier" din lemn nu s-au păstrat. În casele ţărăneşti din Europa occidentală scaunele apar abia în secolul al XVIII-lea. Cf. Fernand Braudel, **Structurile cotidianului**, Bucureşti, 1984, p. 25-26.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

asemenea situaţii, pe cuptoare se puneau tăvi mari din lut, numite impropriu şi "vetre portative". Lungimea acestor cuptoare, în exterior, era situată în majoritatea cazurilor între cca. 1,20-2,00 m, iar lăţimea între cca. 0,90-1,25 m. Aceste cuptoare foloseau nu numai pentru încălzit interiorul locuinţei, dar frecvent la gura lor se prepara hrana. Cuptoarele din lut, în marea lor majoritate, au fost cotlonite în peretele locuinţei. Doar în L_2 s-a descoperit un cuptor din lut cotlonit într-un calup de pământ cruţat la săparea gropii bordeiului (fig. 21/2).

Cuptoarele din lut, întâlnite în 19 locuinţe la Davideni, au forma unor calote sferice. Diametrul vetrei variază între 0,85 şi 1,50 m. Vatra este aproximativ circulară, aproape întotdeauna mai mult sau mai puţin supraînălţată faţă de podeaua locuinţei pentru a uşura accesul la gura şi interiorul cuptorului. În toate cazurile vatra este uşor înclinată, mai joasă spre gura cuptorului. Înălţimea maximă a bolţii era cuprinsă între cca. 0,35-0,50 m. Vatra cuptoarelor era puternic arsă, pe o grosime situată între 3-8 cm. Sub crusta albicioasă, pământul era ars la roşu-cărămiziu pe o adâncime de cca. 5-12 cm. Şi pereţii cuptoarelor erau arşi pe o grosime de 3-10 cm, după care urma un strat de pământ înroşit pe o grosime de încă 6-12 cm.

Gura cuptoarelor din lut era deseori întărită cu bolovani şi conglomerate de prundiş. Aceşti bolovani aveau şi rolul ca prin încălzire să degajeze căldură în interiorul locuinţei, dar deseori erau astfel aşezaţi încât formau "o vatră" pentru pregătitul hranei. Uneori bolovani s-au găsit şi în interiorul cuptoarelor, spre marginea vetrei. Cuptoare din lut s-au găsit nu numai în locuinţe dar şi în spaţiul dintre acestea. Cele nouă cuptoare descoperite în spaţiul dintre locuinţe, situate "în aer liber", sunt de acelaşi tip şi aceleaşi dimensiuni cu cele din locuinţe. Fără îndoială că şi aceste cuptoare au fost protejate prin acoperişuri simple.

Cuptoarele din lut, atât cele din locuinţe, cât şi cele din spaţiul dintre locuinţe, au fost folosite cu predilecţie pentru copt lipii şi pâine. Uneori la gura acestor cuptoare se pregătea şi hrana. Probabil că uneori aceste cuptoare, ca şi unele cuptoare din piatră, erau folosite şi pentru prelucrarea metalelor. Aşa s-ar explica prezenţa în faţa cuptorului din lut, aflat în L_{19}, a mai multor bucăţi de zgură. În sfârşit,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

nu trebuie exclusă nici folosirea acestor cuptoare pentru ars ceramica modelată manual, rezultând vase arse slab şi neuniform[24].

Alături de cuptoarele din piatră şi cuptoarele din lut, s-au descoperit şi vetre deschise, simple. Acest tip de instalaţie pentru foc a fost întâlnit atât în locuinţe, cât şi în spaţiul dintre locuinţe, aşa numitele "vetre în aer liber". Vetrele deschise constau într-o lipitură, uşor albiată, de formă rotundă sau ovală. Uneori marginea este întărită cu bolovani. În 16 locuinţe de la Davideni s-au întâlnit vetre simple, însoţite însă frecvent de cuptoare din lut sau cuptoare din piatră. Nu este exclus ca în unele cazuri vetrele simple să fi fost folosite doar temporar, până la realizarea cuptoarelor.

În majoritatea locuinţelor de la Davideni s-au descoperit 1-2 instalaţii pentru foc. Sunt însă şi locuinţe cu trei instalaţii pentru foc, ca de exemplu L_{14}, L_{42} şi L_{69}, sau chiar cu cinci instalaţii, ca în cazul locuinţei L_{71} în care s-au găsit resturile unui cuptor din piatră şi a patru cuptoare din lut, de tipul celor cotlonite în peretele bordeiului. Evident, aşa cum s-a arătat la descrierea locuinţelor, atunci când sunt trei sau mai multe cuptoare într-o încăpere, acestea nu au funcţionat concomitent, ci aparţin cronologic unor faze diferite.

Unele cuptoare din lut se puteau distruge uşor datorită infiltrării apei din ploi sau din topirea zăpezilor. Unele refaceri de locuinţe au fost determinate şi de incendii. În mai multe cazuri s-a observat distrugerea prin incendiu a unor locuinţe atât din prima cât şi din a doua etapă din evoluţia aşezării. Au fost foarte probabil incendii produse întâmplător şi nu este vorba de o incendiere a aşezării care ar putea fi pusă pe seama pătrunderii unor grupuri de slavi. Asta nu înseamnă că nu au fost şi situaţii în care pătrunderea slavilor a cauzat incendierea şi distrugerea unor aşezări. Asemenea locuinţe realizate din lemn şi păioase luau foc uşor. Refacerile repetate ale unor locuinţe, care păstrau aceeaşi groapă, sunt mai greu de surprins arheologic, dar aceste refaceri trebuie admise.

Locuinţe de tipul celor de la Davideni, având instalaţii pentru foc costând în cuptoare din piatră sau lut, dar şi vetre simple deschise, uneori

[24] Ceramica lucrată la roată, arsă bine şi uniform în cuptoare speciale, considerăm că se realiza doar în unele centre. La Davideni nu s-a găsit nici un cuptor pentru ars ceramica. Ceramica modelată manual se confecţiona în cadrul tuturor aşezărilor, fără a fi vorba de meşteri specializaţi. Această categorie ceramică se ardea la gura cuptoarelor din piatră şi a cuptoarelor din lut, poate chiar şi pe vetrele deschise.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cu laviţe din lut cruţat, s-au descoperit în numeroase aşezări din secolele V-VII cercetate în spaţiul est-carpatic al vechii Dacii, precum la Şipot-Suceava[25], Costişa-Mănoaia[26], Cucorăni[27], Botoşana[28], Bacău-Curtea Domnească[29], Dodeşti-Vaslui[30], Ştefan cel Mare[31], Borşeni[32], Hansca[33] şi alte numeroase localităţi din spaţiul dintre Prut şi Nistru[34]. La sud de Carpaţi asemenea locuinţe s-au descoperit în Muntenia la Budurească[35], Ciurel[36], Dulceanca[37] şi mai

[25] M.D. Matei, **Şantierul arheologic Suceava**, în *Materiale*, VIII, 1962, p. 741-745; Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 14-16.

[26] Dan Gh. Teodor, V. Căpitanu şi I. Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, I, 1968, p. 236.

[27] Silvia Teodor, **Săpăturile de la Cucorăni, jud. Botoşani**, în *ArhMold*, VIII, 1975, p. 151-155.

[28] Dan Gh. Teodor, **Civilizaţia romanică la est de Carpaţi...**, p. 24-48.

[29] Ioan Mitrea şi Alexandru Artimon, **op.cit.**, în *Carpica*, IV, 1971, p. 233-239; Alexandru Artimon şi Ioan Mitrea, **Bacău - reşedinţă voievodală**, Bacău, 1996, p. 29-30.

[30] Dan Gh. Teodor, **Continuitatea populaţiei autohtone...**, p. 22-32.

[31] Ioan Mitrea, Constantin Eminovici şi Vasile Momanu, **op.cit.**, p. 220-227.

[32] Ioan Mitrea, Gheorghe Dumitroaia şi Elena Ciubotaru, **op.cit.**, în *MemAntiq*, XXI, 1997, p. 167-182.

[33] Gheorghe Postică, **Românii din codrii Moldovei în evul mediu timpuriu**, Chişinău, 1994, p. 108-109. Tipurile de locuinţe din secolele V-VII de la Hansca au fost văzute de noi în iulie 1991, când împreună cu dr. Dan Gh. Teodor şi dr. Silvia Teodor, la invitaţia colegului dr. Gh. Postică, responsabilul şantierului, am participat la cercetările arheologice de la Hansca. Cu acest prilej am văzut şi o mare parte din documentaţia din anii anteriori, privind epoca secolelor V-VII, care este, în mare parte, încă inedită. Pentru toate acestea îi mulţumim istoricului şi arheologului dr. Gh. Postică şi pe această cale.

[34] I.A. Rafalovici, **Slavjane VI-IX vv. v Moldavii**, Chişinău, 1972, p. 17-75; I.P. Rusanova, B.A. Timošciuk, **Kodîn - slavjanskie poselenija V-VIII vv. na r. Prut**, Moscova, 1984, p. 28-39; L.V. Vakulenko, O.M. Prichodnjuk, **Slavjanskie poselenija I tys. n.e. u s. Sokol na srednem Dnestre**, Kiev, 1984, passim; V.D. Baran, **Pražskaja kultura Podnestrovja (po materjalam poselenii u. s. Raškov)**, Kiev, 1988, passim; Igor Corman, **op.cit.**, p. 14-29.

[35] Victor Teodorescu, **op.cit.**, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 488-489.

[36] Margareta Constantiniu, **op.cit.**, în *SCIV*, 17, 1966, 4, p. 668.

[37] Suzana Dolinescu-Ferche, **op.cit.**, p. 63-90.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

multe locuri din Oltenia[38]; iar în Transilvania la Bratei[39], Bezid şi Sălaşuri[40], Cipău[41], Hărman[42], Rotbav[43], Biharea[44] şi alte localităţi[45].

Asemenea tipuri de locuinţe şi instalaţii pentru foc se întâlnesc în Moldova[46], Muntenia[47], Oltenia[48], Banat şi Transilvania[49] şi în perioada imediat următoare, respectiv în secolele VII/VIII-X.

---

[38] O. Toropu, **op.cit.**, p. 121-125.

[39] I. Nestor, **Le données archéologique et le problème de la formation du peuple roumain**, în *RRH*, III, 1964, 3, p. 400; Eugenia Zaharia, **Données sur l'archéologie de VIe-XIe siècles sur le territoire de la Roumanie. La culture Bratei et la culture Dridu**, în *Dacia*, N.S., XV, 1971, p. 272-274; Ion Nestor, Eugenia Zaharia, **Raport preliminar despre săpăturile de la Bratei, jud. Sibiu (1959-1972)**, în *MCA*, X, 1973, p. 191-201; Ligia Bârzu, **op.cit.**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 244-245; Eugenia Zaharia, **op.cit.**, în *Dacia*, N.S., XXXVIII-XXXIX, 1994-1995, p. 301-307.

[40] Zoltan Székely, **Contribuţii la cultura slavă în secolele V-VIII în sud-estul Transilvaniei**, în *SCIV*, 13, 1962, 1, p. 48, 54.

[41] D. Protase, **Autohtonii în Dacia. Volumul II. Dacia postromană până la slavi**, Cluj-Napoca, 2000, p. 131.

[42] **Ţara Bârsei** (sub redacţia Nicolae Dunăre), Bucureşti, 1972, p. 45 şi informaţii de la Mariana Marcu care a efectuat cercetările; D. Protase, **op.cit.**, p. 148-149.

[43] **Ibidem**, p. 45; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 107.

[44] Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 167-174.

[45] M. Rusu, **Transilvania şi Banatul în secolele VI-IX**, în *Banatica*, IV, 1977, p. 180-182; Gh. Popilian şi M. Nica, **Gropşani. Monografie arheologică**, Bucureşti, 1998, vezi paginile referitoare la aşezarea romanică din secolele V-VI; D. Protase, **op.cit.**, p. 34-40 şi la Repertoriu (p. 109-292) descoperirile din secolele V-VI.

[46] Dan Gh. Teodor, **Teritoriul est-carpatic...**, p. 72-75; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 64-73 datele referitoare la secolele VIII-IX; Dan Gh. Teodor, **Continuitatea populaţiei autohtone...**, p. 49-75.

[47] Maria Comşa, **op.cit.**, 1978, p. 16-42; Eugen-Marius Constantinescu, **op.cit.**, p. 45-61.

[48] O. Toropu, **op.cit.**, p. 150-155, datele referitoare la secolele VIII-IX.

[49] M. Rusu, **op.cit.**, p. 203-204; I. Glodariu, Fl. Costea, I. Ciupea, **Comana de Jos. Aşezările de epocă dacică şi prefeudală**, Cluj-Napoca, 1980, p. 82-87; Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 181-186; Adrian Bejan, **Banatul în secolele IV-XII.**

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Locuinţele de tipul celor de la Davideni, întâlnite cum s-a arătat în toate aşezările din spaţiul vechii Dacii în secolele V-VII, precum şi în epoca următoare, nu pot constitui un criteriu de necontestat în încercările de atribuiri etno-culturale. Tipul respectiv de locuinţă, cu instalaţii pentru foc constând din cuptoare mari din piatră şi cuptoare din lut, ţine mai mult de o modă a epocii, impusă de un climat mai rece, decât de un anume etnic. Aşa cum s-a arătat în unele studii de climatologie, între anii 400-700 Europa a cunoscut un climat rece. Abia după anul 700 până pe la 1150 a urmat o perioadă cu o climă mai caldă[50].

Locuinţe de tipul celor descoperite la Davideni, sau în celelalte aşezări menţionate mai sus aparţinând cronologic secolelor V-VII, au fost folosite, cu precădere, în condiţiile unui climat mai rece, atât de autohtonii romanici, dar şi de slavi sau alte seminţii ce au pătruns la un moment dat în diferite regiuni ale teritoriului vechii Dacii. În măsura în care asemenea tipuri de locuinţe au existat în spaţiul est-carpatic şi înainte de pătrunderea slavilor, precum şi în epoca civilizaţiei vechi româneşti, acestea pot fi puse firesc pe seama autohtonilor romanici. Acelaşi tip de locuinţă îl întâlnim însă şi la slavi. Procopius din Caesarea ne informează că sclavinii şi anţii "locuiesc în colibe jalnice"[51]. Absolutizând, unii arheologi consideră că tipul de locuinţă întâlnit în spaţiul est-carpatic în secolele VI-VII a fost preluat de la slavi[52]. Dar aceiaşi arheologi recunosc faptul că între cultura secolelor VI-VII din Bucovina şi cultura "tumulilor carpatici" din secolele III-V, cultură în esenţă dacică, există o legătură directă[53].

Este greu de explicat, şi de admis, cum dintr-o cultură dominant dacică, cum este cultura "tumulilor carpatici", s-a născut o cultură slavă,

---

Timişoara, 1995, p. 70-77; Călin Cosma, **Consideraţii privind aşezările rurale şi tipurile de locuinţe din Transilvania în secolele VIII-X**, în *Ephemeris Napocensis*, VI, 1996, p. 261-278.

[50] Le Roy Laduri, **Histoire du climat depuis l'an mil**, Paris, 1967, apud Lucian Boia, **Climatologia istorică**, în *Revista de istorie*, 32, 1979, 6, p. 119-131.

[51] Procopius din Caesarea, **Războiul cu goţii**, Bucureşti, 1963, III, 14, 24-30.

[52] I.P. Rusanova, B.A. Timošciuk, **op.cit.**, p. 28-39.

[53] **Ibidem**, p. 42-43.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

aşa cum susţine arheologul V.D. Baran care consideră Bucovina ca un spaţiu de baştină al slavilor timpurii[54].

În stadiul actual al cercetărilor considerăm că tipul de locuinţă în sine nu poate constitui un criteriu esenţial pentru atribuiri etnice. Se pot surprinde doar anumite detalii, rezultând dintr-o experienţă locală, care coroborate cu alte elemente de cultură materială, să poată conduce spre anumite încheieri cu privire la atribuirile etnice. Aşa cum s-a arătat şi mai sus, generalizarea cuptorului din piatră ţine mai mult de climatul rece din secolele V-VII, decât de un anumit etnic. În ansamblul lor însă datele privind locuinţele, instalaţiile pentru foc şi alte anexe gospodăreşti, contribuie la conturarea imaginii generale asupra comunităţii săteşti care a trăit în secolele V-VII la Davideni, şi aceste date trebuiesc consemnate şi reţinute ca atare.

B. STRUCTURI DEMO-ECONOMICE ŞI SOCIAL-POLITICE

Rezultatele cercetărilor arheologice din aşezarea din secolele V-VIII de la Davideni fac posibile şi unele consideraţii privind structurile economice, demografice şi social-politice specifice comunităţii săteşti ce a vieţuit vreme de cca. trei secole în aceeaşi vatră.

Din prezentarea inventarului a rezultat locul important pe care îl ocupa cultivarea pământului. Dintre dovezile arheologice privind cultivarea pământului, de către membrii comunităţii săteşti de la Davideni, amintim secerile, resturile de paie şi boabe de grâu din bucăţile de chirpic de la pereţii locuinţelor, dar şi din pasta din care au fost confecţionate tăvile mari, numite impropriu "vetre portative"; numărul mare de cuptoare din lut şi tipsii pentru copt pâine şi lipii; râşniţele din piatră, vasele de provizii şi gropile pentru depozitarea grânelor. Tăvile mari amintite mai înainte erau folosite pentru uscatul şi prăjitul boabelor, uşurând decorticarea.

---

[54] V.D. Baran, **Slavjanskie drevnosti V v.n.e. (po materjalam Podnestrovja)**, în **Tezisy dokladov soverskoj delegatzii na IV Meždunarodnom kongrese slavjanskoj archeologii (Sofia, 1980)**, Moscova, 1980, p. 54-56;Gheorghe Postică, **op.cit.**, p. 121.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Deşi nu s-a găsit nici un brăzdar de fier, este de presupus că plugul se folosea, aşa cum s-a dovedit pentru alte aşezări contemporane[55]. Foarte probabil că un brăzdar de plug din fier era păstrat cu deosebită grijă, fiind foarte greu de procurat şi sigur foarte scump, fapt pentru care era transmis de la o generaţie la alta. La părăsirea locuinţei sau a aşezării o asemenea unealtă era păstrată cu grijă, făcând parte din "averea" familiei, care o transmitea de la o generaţie la alta[56].

În sprijinul argumentării noastre privind practicarea agriculturii de către cei care au vieţuit în secolele V-VIII în aşezarea de la Davideni, putem invoca şi poziţia aşezării, terasa Moldovei cu un sol deosebit de fertil, aşa cum este şi astăzi. Firește că pe un plan mai larg, ca argument al practicării agriculturii în spaţiul vechii Dacii şi în secolele V-VIII, vine terminologia de bază care este latină, atât cea referitoare la cereale cât şi la tehnica agricolă[57].

Pe lângă cultivarea pământului sătenii din aşezarea de la Davideni se ocupau şi de creşterea animalelor. Analiza resturilor faunistice descoperite[58] atestă creşterea unor mamifere domestice precum taurinele, porcinele, ovicaprinele, calul şi câinele. Mai multe resturi osteologice dovedesc creşterea găinii domestice. Ca frecvenţă, pe primul loc s-ar situa taurinele de mărime medie, urmate de porcine, ovicaprine, cabaline, găini etc. Porcul domestic şi găina domestică, specii incompatibile cu nomadismul evidenţiază caracterul stabil al comunităţii săteşti de la Davideni, în secolele V-VIII.

Creşterea animalelor domestice este dovedită, indirect, şi de prezenţa în locuinţe a unor obiecte legate de practicarea unor meşteşuguri

---

[55] Dan Gh. Teodor, **Teritoriul est-carpatic...**, p. 20; Ştefan Olteanu, **Societatea carpato-danubiano-pontică în secolele IV-XI...**, p. 78-80.

[56] Probabil aşa se explică şi faptul că acelaşi tip de brăzdar îl întâlnim timp de mai multe secole.

[57] C.C. Giurescu, **Formarea poporului român**, Craiova, 1973, p. 97-98; V. Neamţu, **La technique de production céréalière en Valachie et en Moldavie jusqu'au XVIIIe siècle**, Bucureşti, 1975, p. 43, 145, 228, 267.

[58] Cf. **Anexa**: **Studiul arheozoologic...**, în prezentul volum. Mulţumim şi pe această cale domnului prof.univ.dr. Sergiu Haimovici pentru realizarea studiului şi acordul de a fi inclus în volum.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

care aveau drept scop prelucrarea lânii şi a pieilor. Avem în vedere în primul rând numeroasele fusaiole, care atestă practicarea torsului aproape în fiecare locuinţă; indiciile existenţei războiului de ţesut vertical, acele din os folosite la cusutul pieilor, dar şi prezenţa străpungătoarelor din os. Dovezile privind creşterea animalelor domestice vin să sprijine şi argumentaţia privind cultivarea pământului. Nu numai că cele două activităţi economice de bază erau complementare, dar erau şi interdependente. Creşterea unor animale era menită să ajute la cultivarea pământului. Resturile osteologice de cal atestă folosirea acestui animal nu numai pentru călărie, dar şi pentru tracţiune, inclusiv la cultivarea pământului. Foarte probabil că şi unele taurine au fost folosite şi la lucrările agricole.

Dovezile arheologice privind cultivarea pământului şi creşterea animalelor domestice au o importanţă deosebită nu numai pentru cunoaşterea activităţilor economice de bază ale comunităţilor săteşti din secolele V-VIII, dar şi pentru mult discutata şi controversata problemă a continuităţii în spaţiul vechii Dacii. Să ne reamintim că A.D. Xenopol pentru a dovedi "stăruinţa românilor în Dacia Traiană" a adus drept argument esenţial caracterul sedentar şi îndeletnicirile sale agricole[59].

Alături de cultivarea pământului şi creşterea animalelor, membrii comunităţii săteşti de la Davideni practicau şi unele meşteşuguri casnice şi gospodăreşti. Aşa cum s-a amintit deja, torsul şi ţesutul sunt atestate prin numărul mare de fusaiole şi urmele arheologice care indică folosirea războiului de ţesut vertical[60]. Tot o activitate meşteşugărească casnică trebuie considerată şi prelucrarea pieilor, ilustrată de prezenţa străpungătoarelor şi acelor din os. Mai multe argumente de ordin arheologic pledează pentru prezenţa unor activităţi legate de prelucrarea fierului şi metalelor în general. Menţionăm în acest sens bucăţile de zgură din fier, lingura din lut pentru turnat metale, micile creuzete, tiparul din marnă pentru obţinerea unor cruciuliţe şi alte accesorii pentru

[59] M. Matilda Alexandrescu-Dersca şi Valeriu Bulgaru, **A.D. Xenopol şi continuitatea poporului român în Dacia pe baza permanenţei îndeletnicirilor sale agricole**, în volumul **A.D. Xenopol. Studii privitoare la viaţa şi opera sa**, Bucureşti, 1972, p. 47-59.

[60] Stelian Dumistrăcel, **op.cit.**, p. 338, 347-349.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

piese de podoabă şi probabil piese vestimentare; numeroasele gravoare din fier; fragmentele din tablă de aramă, recuperate în vederea refolosirii; dornurile şi cuţitele din fier, unele piese de podoabă şi piese vestimentare care se lucrau în aşezare, precum cerceii simpli, rotunzi, din sârmă de bronz, cataramele din fier etc. Nu este exclus ca în unele locuinţe în care s-au găsit mai multe obiecte meşteşugăreşti să fi existat mici "ateliere" de tipul celor întâlnite şi în alte aşezări[61]. Desigur nu toate obiectele descoperite se realizau în cadrul aşezării. Unele, cum ar fi fibulele din fier şi bronz, de tip romano-bizantin, fibulele "digitate", linguriţa din bronz pentru practicarea Sfintei Euharistii, brăţara din sticlă, pieptenele cu dinţi bilaterali şi teacă etc. reprezintă importuri. Fără a exclude posibilitatea realizării unor asemenea obiecte şi în anumite centre cu ateliere din regiunile nord-dunărene[62], considerăm ca fiind aproape sigură proveniența lor sud-dunăreană şi din Crimeea, fiind prin urmare produse în ateliere romano-bizantine şi respectiv goto-bizantine specializate.

Fără a repeta unele detalii să reţinem că în aşezarea de care ne ocupăm este atestat şi olăritul. Vasele erau strict necesare vieţii cotidiene din fiecare familie. Sigur unele sunt de import, ca de exemplu amforetele sau vasul din caolin, altele, de tipul borcanelor sau chiupurilor mari de provizii, lucrate la roată, provin din unele centre nord-dunărene specializate, dar cele modelate cu mâna, mai grosolane, neornamentate şi arse neuniform, erau realizate în cadrul aşezării de diferiţi "meşteri" cât de cât iniţiaţi.

Unele cunoştinţe meşteşugăreşti presupune şi activitatea desfăşurată pentru realizarea locuinţelor, a cuptoarelor din piatră şi a cuptoarelor din lut. Asta înseamnă că se prelucra cât de cât lemnul; avem dovezi de prelucrare a pietrei, osului etc.

Pentru a încheia cu aspectele de viaţă economică să menţionăm că necesarul de hrană al familiilor comunităţii era completat prin cules din natură, în pădurile din apropiere, prin pescuit şi vânat. Pescuitul este de presupus că se practica având în vedere pâraiele din zonă şi râul Moldova din apropiere. Avem şi dovezi în acest sens, respectiv cele două cârlige

[61] Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 172-173.

[62] Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1981, p. 32; idem, **Meşteşugurile la nordul Dunării de Jos în secolele IV-XI d.Hr.**, Iaşi, 1996, p. 30.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de undiţă, dintre care unul din fier, de 21 cm lungime, vorbeşte despre mărimea peştilor din râul Moldova. Vânatul, şi speciile vânate, este pus în evidenţă de analiza resturilor arheozoologice. Au fost identificate resturi de mistreţ, cerb, căprior şi elan[63].

Din analiza inventarului din cele două etape principale din evoluţia aşezării rezultă o viaţă economică mai bogată în secolele V-VI, având legături mai stabile cu lumea romano-bizantină de la sud de Dunăre. În a doua etapă, mai accentuat de pe la sfârşitul secolului al VI-lea şi aproape în tot secolul al VII-lea, are loc o decădere a culturii materiale, un fel de "barbarizare", şi ca urmare o decădere a vieţii economice. O oarecare înviorare, un fel de "renaştere" culturală a fondului romanic din secolele V-VI, va începe spre sfârşitul secolului al VII-lea şi în secolul al VIII-lea. Dar exact în acest moment aşezarea îşi încetează existenţa. Doar o singură locuinţă, respectiv o singură familie, mai exista la începutul secolului al VIII-lea în această aşezare. Treptat satul s-a strămutat, într-un alt loc de pe valea Moldovei, care va trebui identificat şi cercetat.

Sub aspect demografic s-a observat, în cadrul aşezării de la Davideni, o creştere a numărului de familii, respectiv de locuinţe, în ultimele decenii ale secolului al V-lea şi în prima jumătate a secolului al VI-lea. Acest spor demografic trebuie pus în legătură şi cu atmosfera de linişte şi stabilitate instaurată şi în aceste regiuni după prăbuşirea puterii hunilor în anul 454. Pătrunderea şi sedentarizarea unor grupuri de slavi mai ales la cumpăna dintre secolele VI şi VII va avea ca efect şi în această aşezare nu numai o discontinuitate în evoluţia culturii materiale, fenomen constatat la scara întregului spaţiu al vechii Dacii[64], dar şi al evoluţiei demografice. În condiţiile tot mai grele de viaţă, ale secătuirii fertilităţii solului din raza satului din secolele V-VI, aşezarea se va depopula treptat, locuitorii mutându-se în alte locuri de pe valea Moldovei, sau din valea Siretului. S-a observat că spre sfârşitul secolului

[63] Cf. **Anexa: Studiul arheozoologic...**, în prezentul volum.

[64] Ligia Bârzu, Stelian Brezeanu, **op.cit.**, p. 204; Alexandru Madgearu, **Continuitate şi discontinuitate culturală la Dunărea de Jos în secolele VII-VIII**, Bucureşti, 1997, p. 115-123; Lucian Boia, **Istorie şi mit în conştiinţa românească**, Bucureşti, 1997, p. 136-138.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

al VII-lea locuirea încetează în unele aşezări, în altele continuă[65], dar apar şi aşezări noi, încât la scara întregului teritoriu al vechii Dacii începând cu secolul al VIII-lea sporul demografic este vizibil, fiind vorba de o adevărată "explozie" demografică[66], comparativ cu situaţia din secolul precedent.

După cum s-a menţionat, din aşezarea aparţinând secolelor V-VII s-au descoperit 74 de locuinţe într-o suprafaţă cercetată de cca. 23.000 m.p. Cum aşezarea depăşea cu mult 3 ha ajungând probabil al 4 ha, s-a estimat că numărul total al locuinţelor care formau satul din secolele V-VII se ridica la cca. 100-120. Considerăm că numărul de locuinţe contemporane, spre mijlocul secolului al VI-lea, era de minimum 12 şi maximum 20 de case. Luând în calcul o medie de 4 persoane la o familie, respectiv la o locuinţă, putem estima că numărul locuitorilor, în etapa de maximă dezvoltare a aşezării se situa între minim 48 şi maximum 80 de persoane. În unele momente, ca de exemplu la începutul aşezării, sau în unele etape din secolul al VII-lea, numărul locuinţelor era destul de mic, fiind un cătun care număra 4-8 case; pentru ca la începutul secolului al VIII-lea să existe o singură casă şi respectiv o singură familie. În marea majoritate a timpului, în această aşezare numărul locuitorilor se ridica la cca. 16-32 persoane[67], înscriindu-se în media estimată pentru spaţiul est-carpatic al

---

[65] Ioan Mitrea, **Aşezarea din secolele VI-IX de la Izvoare-Bahna...**, p. 25-28.

[66] Ştefan Olteanu, **Societatea carpato-danubiano-pontică...**, p. 26; Ioan Mitrea, **Estimări paleodemografice privind spaţiul est-carpatic al României în secolele VI-X**, în *Carpica*, XX, 1989, p. 315-338.

[67] Când facem aceste estimări privind numărul de locuitori, ţinem cont de realitatea că în a doua jumătate a mileniului I d.Hr. speranţa de viaţă era destul de mică. Această apreciere are în vedere şi situaţia din evul mediu, pentru care avem unele repere. Astfel se ştie că, de exemplu, Carol al V-lea conducea Franţa la 17 ani şi moare la 42 cu reputaţia unui bătrân înţelept. Când Carol Quintul abdică la 55 de ani, în anul 1555, era considerat un moşneag. Cf. Fernand Braudel, **Structurile cotidianului: posibilul şi imposibilul**, Bucureşti, 1984, p. 95. Şi în epoca modernă în multe zone ale lumii, speranţa de viaţă era încă destul de mică. Aşa de exemplu, în preajma revoluţiei americane "jumătate din populaţia celor 13 colonii era sub 16 ani, iar trei sferturi sub 25 de ani. G. Washington cu cei 44 de ani ai săi părea printre comilitionii săi un prea

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

României în secolele V-VII[68]. Numărul de 12 şi cel mult 20 case pentru această aşezare, spre mijlocul secolului al VI-lea, când atinge maxima dezvoltare, pare verosimil, dacă avem în vedere că peste cca. un mileniu, în veacul al XVIII, satele din Moldova nu cuprindeau mai mult de 20 de gospodării[69].

În prima etapă din evoluţia aşezării, respectiv în secolele V-VI, aici a trăit o comunitate sătească formată dintr-o populaţie autohtonă, romanică. Din a doua jumătate a secolului al VI-lea, alături de autohtonii romanici se vor sedentariza şi familii de slavi. Comunitatea sătească din această aşezare va fi fost organizată într-o obşte sătească "de tip bizantin"[70]. Având în vedere că din a doua jumătate a secolului al VI-lea în aşezare au trăit şi familii de slavi, este de presupus că o vreme s-au menţinut şi unele caracteristici ale obştii gentilice.

Comunitatea sătească de la Davideni din secolele V-VII, respectiv obştea teritorială de tip bizantin avea drept conducere, o "forţă publică" recunoscută de comunitate, alcătuită din adunarea "oamenilor buni şi bătrâni", precum şi celelalte structuri şi atribuţii ce apar clar conturate în etapa următoare[71].

înţelept moşneag de matusalemică etate" – cf. Radu Enescu, **Între două oceane**, Bucureşti, 1986, p. 239.

[68] Ioan Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, XX, p. 333.

[69] Al.I. Gonţa, **Satul în Moldova medievală. Instituţiile**, Bucureşti, 1980, p. 132.

[70] P.P. Panaitescu, **Obştea ţărănească în Ţara Românească şi Moldova în orânduirea feudală**, Bucureşti, 1964, p. 108-110; Eugenia Zaharia, **op.cit.**, 1977, p. 106-121; Ştefan Olteanu, **op.cit.**, p. 205-206.

[71] Eugenia Zaharia, **op.cit.**, p. 106-121; idem, **Rolul istoric al obştilor săteşti. Contribuţii la cunoaşterea istoriei românilor în mileniul I. Închinare ţărănimii române**, în *AMM*, II, 1980, p. 133-143; idem, **Organizarea social-economică şi militar-politică a românilor în mileniul I. Satele devălmaşe de tip vrâncean**, în *SC-Vrancea*, Focşani, IV, 1981, p. 143-147; Ştefan Olteanu, **Societatea românească la cumpănă de milenii (secolele VIII-XI)**, Bucureşti, 1983, p. 148-174; Ion Toderaşcu, **Unitatea românească medievală**, I, Bucureşti, 1988, p. 44-48; Ştefan Olteanu, **Societatea carpato-danubiano-pontică...**, p. 205-242; Dan Gh. Teodor, **Structura social-economică a comunităţilor săteşti autohtone**, în M. Petrescu-Dîmboviţa, Hadrian Daicoviciu, Ligia Bârzu, Dan Gh. Teodor, Florentina Preda, **op.cit.**, p. 347-349.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Foarte probabil, spre mijlocul secolului al VI-lea când putem vorbi de o maximă dezvoltare a comunităţii săteşti de la Davideni, obştea teritorială de aici va fi fost centrul unei uniuni de obşti săteşti, al unei "romanii populare"[72] de pe valea Moldovei, nucleu al unui viitor cnezat din această microregiune. Evoluţia comunităţii săteşti de la Davideni, în fapt a unei obşti săteşti cu structurile sale demo-economice şi social-politice, la care vom adăuga şi aspectele specifice de viaţă spirituală, se constituie într-un "eşantion" reprezentativ de "istorie reală" pentru înţelegerea unui segment cronologic decisiv, cel al secolelor V-VIII, din îndelungatul şi complexul proces istoric ce ilustrează drumul societăţii autohtone, o societate romanică în secolele V-VII, devenită o societate românească în cursul secolului al VIII-lea[73], definit prin fericita sintagmă "de la sat la stat"[74].

C. ASPECTE DE VIAŢĂ SPIRITUALĂ

Din prezentarea şi analiza materialelor arheologice descoperite la Davideni cu deosebire din etapa datată în secolele V-VI, s-a reţinut numărul mare de dovezi care atestă răspândirea creştinismului în sânul aceste comunităţi săteşti. Aceste dovezi le împărţim în două categorii: piese de factură creştină şi piese cu însemne creştine.

Între piesele de factură creştină[75], legate direct de esenţa şi oficierea cultului, menţionăm cruciuliţa din bronz, cu braţele egale (fig. 67/2). Având în vedere raritatea acestor cruciuliţe şi semnificaţia lor cultuală, este de presupus că piesa a aparţinut unui prelat, unui preot care oficia în cadrul comunităţii săteşti de la Davideni. Importantă este şi linguriţa din bronz (fig. 67/4) folosită pentru administrarea Sfintei

[72] N. Iorga, **La "Roumanie" danubienne et les barbares au VIe siècle**, în *Revue belge de philologie et d'histoire*, III, 1924, p. 36.

[73] Ioan Mitrea, **De când începe istoria românilor?**, în *AMM*, XV-XX/1, 1993-1998, p. 7-11.

[74] Ion Toderaşcu, **op.cit.**, p. 44.

[75] Aceste piese au fost descrise şi încadrate cronologic în subcapitolul privind analiza inventarului din secolele V-VI, încât nu mai revenim asupra acestor aspecte.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Euharistii. Fără îndoială această piesă presupune prezenţa unui preot şi unui lăcaş de cult în care se oficia Sfânta Euharistie. Un lăcaş de cult special, adică o biserică, nu a fost descoperită la Davideni. Este de presupus că anume locuinţe, ca de exemplu aceea în care s-a descoperit cruciuliţa (L_{16}) sau aceea în care s-a găsit linguriţa pentru administrarea Sfintei Euharistii (L_{52}), erau destinate şi cultului sau exclusiv cultului. Asemenea locuinţe, destinate a fi lăcaşe de cult, se pare că au existat în Moldova şi în epoca secolelor IV-V[76]. Lipsa unui lăcaş de cult, constând într-o construcţie specială, eventual din piatră, sau cu temelie din piatră, în aşezarea de la Davideni nu trebuie să surprindă. Suntem într-o lume rurală, săracă, cu modeste posibilităţi economice. Considerăm că decisive pentru dovedirea oficierii cultului creştin sunt piesele amintite, legate direct de esenţa creştinismului, cum ar fi administrarea Sfintei Euharistii, şi nu prezenţa sau absenţa unui lăcaş de cult "impozant". Mai ales în spaţiul est-carpatic, care nu a cunoscut efectiv stăpânirea romană decât doar în extremitatea sa sudică, ca şi în alte regiuni ale teritoriului vechii Dacii este vorba, în general, de "un creştinism modest"[77].

Dintre piesele cu însemne creştine, sau obiectele încreştinate, menţionăm vasele care au imprimat pe umăr semnul crucii (fig. 82/4; 109/1), tiparul în care se turnau cruciuliţe din bronz (fig. 65/1), precum şi piptenele din os, cu mânerul semicircular terminat printr-o cruce (fig. 67/1).

O piesă deosebită o reprezintă fibula de tip romano-bizantin (fig. 67/3, 5; fig. 67a/1-2), care are pe arc imaginea unui chip uman cu nimb[78], considerat de noi, şi pe baza unor analogii menţionate în lucrare, ca reprezentând, foarte probabil, chipul lui Hristos. Dacă presupunerea şi argumentaţia noastră se vor dovedi plauzibile, am avea la Davideni cel mai vechi portret al lui Hristos descoperit pe teritoriul României, datând din secolul al VI-lea, poate chiar din prima jumătate a veacului amintit. Alături

[76] Dan Gh. Teodor, **Creştinismul la est de Carpaţi de la origini până în secolul al XIV-lea**, Iaşi, 1991, p. 91.

[77] Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, **Din istoria creştinismului la români. Mărturii arheologice**, Oradea, 1988, p. 17.

[78] Descrierea amănunţită a piesei, a întregului decor, precum şi semnalarea unor analogii, a fost făcută în subcapitolul privind analiza inventarului din secolele V-VI.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de alte dovezi, piesa respectivă capătă o semnificaţie aparte în ansamblul argumentaţiei privind locul secolului al VI-lea în istoria creştinismului la est de Carpaţi[79]. Cum în slava veche **ikona** (din grecescul **Eikon**), înseamnă chip (imagine) se poate spune că, într-un anume sens, pe fibula de la Davideni avem şi cea mai veche icoană, miniaturală, cu chipul lui Hristos din spaţiul vechii Dacii.

Importantele piese creştine şi obiecte cu însemne creştine, descoperite la Davideni, dintre care multe sunt importuri[80], evidenţiază locul pe care îl ocupa creştinismul în viaţa spirituală a comunităţii săteşti de aici, cu precădere în secolul al VI-lea, vreme din care datează majoritatea obiectelor amintite mai sus. Este interesant de remarcat faptul că în sânul acestei comunităţi săteşti, cu un nivel modest de viaţă economică şi cultură materială, cele mai frumoase şi scumpe obiecte erau cele legate de manifestarea credinţei creştine. Este dovada locului pe care această credinţă îl ocupa în universul spiritual al acestei comunităţi.

Pătrunderea şi generalizarea treptată a creştinismului şi în spaţiul est-carpatic a fost influenţată pozitiv de legăturile permanente cu lumea şi civilizaţia romano-bizantină şi bizantină[81], context în care Scithia Minor a jucat un rol deosebit[82].

Creştinismul găsea şi în aceste regiuni, ca şi în tot spaţiul vechii Dacii, un mediu etno-cultural favorabil pentru a prinde rădăcini. Când vorbim de un mediu favorabil receptării creştinismului, avem în vedere pe de o parte apartenenţa acestei lumi la aria civilizaţiei romano-bizantine, şi respectiv bizantine din secolul al VI-lea, iar pe de altă parte starea psihologică a acestei lumi autohtone, romanice, aflată în epoca marilor migraţii mereu în nesiguranţă şi primejdii. În rândurile unor comunităţi săteşti autohtone mereu ameninţate şi tulburate de neamurile

---

[79] Ioan Mitrea, **Secolul al VI-lea în istoria creştinismului la est de Carpaţi. Date arheologice şi concluzii istorice**, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 31-32.

[80] Dan Gh. Teodor, **Importuri creştine romano-bizantine la nordul Dunării de Jos**, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 11-26.

[81] Idem, **Romanitatea carpato-dunăreană şi Bizanţul...**, passim.

[82] Emilian Popescu, **Quelques considérations sur le rôle des évêchés de la Dobroudja (Scythie Mineure) dans la vie religieuse de la Moldavie des IV-XIV siècles**, în **Christianitas daco-romana**, Bucureşti, 1994, p. 439-444.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

în migraţie, creştinismul primitiv "cu încărcătura sa umană"[83] găsea un teren favorabil, cu atât mai mult cu cât noua credinţă venea dinspre o lume, cea romano-bizantină, care mai reprezenta încă o speranţă în condiţiile unor vremuri tulburi[84]. Noua credinţă se dovedea compatibilă şi cu spiritualitatea tradiţională a lumii geto-dacice. Multe din elementele creştinismului din secolele V-VI sunt, foarte probabil, rodul dăinuirilor dacice şi daco-romane din spaţiul vechii Dacii[85].

În spaţiul est-carpatic creştinismul a pătruns şi s-a impus treptat, în sânul comunităţilor săteşti, de la sud spre nord şi dinspre Carpaţi spre Nistru[86]. Deşi este posibil ca şi în aceste regiuni încă din secolul al V-lea comunităţile săteşti creştine să fi fost deja "constituite temeinic, fiind organizate asemănător celor din Imperiu"[87], noi apreciem că acest fenomen se maturizează şi generalizează abia în secolul al VI-lea[88].

Dacă pe baza unei documentaţii temeinice s-a afirmat că veacurile V-VI reprezintă momentul generalizării creştinismului la scara întregului spaţiu carpato-dunăreano-pontic[89], pentru spaţiul est-carpatic trebuie să admitem o oarecare întârziere, în sensul că acest proces se încheie abia în secolul al VI-lea. Studiul de caz privind comunitatea sătească de la Davideni îl considerăm ilustrativ pentru susţinerea afirmaţiilor noastre. Aici într-adevăr putem admite că în secolul al VI-lea era un puternic centru creştin, poate cel mai puternic din spaţiul est-carpatic, un adevărat "centru apostolic" pentru zona în care se află aşezarea de care ne-am ocupat. Fenomenul încreştinării a cuprins masa populaţiei autohtone, romanice. Grupurile de slavi pătrunse şi sedentarizate, în parte, în aceste regiuni în ultimele decenii ale secolului al VI-lea şi în secolul al VII-lea

[83] Guido A. Mansuelli, **Civilizaţiile Europei vechi**, Bucureşti, 1978, p. 82.
[84] Ioan Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 113.
[85] Silviu Sanie, **Din istoria culturii şi religiei geto-dacice**, ediţia a II-a, Iaşi, 1999.
[86] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 28.
[87] Dan Gh. Teodor, **Creştinismul la est de Carpaţi...**, p. 81.
[88] Ioan Mitrea, **Comunităţi creştine din secolele V-VII în zona subcarpatică a Moldovei**, în *Pontica*, XXVIII-XXIX, 1995-1996, p. 231; idem, **op.cit.**, în *Carpica*, XXIX, 2000, p. 33.
[89] Nicolae Gudea, Ioan Ghiurco, **op.cit.**, p. 125-129; Nelu Zugravu, **Geneza creştinismului popular al românilor**, Bucureşti, 1997, p. 406-418.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

îşi vor păstra încă mult timp credinţele păgâne. Aşa încât pe lângă factorii care au favorizat răspândirea creştinismului în spaţiul est-carpatic, ca şi în tot teritoriul vechii Dacii, au fost şi unele momente de recul şi discontinuitate, generate de evenimente perturbante datorate, în primul rând, migraţiei slavilor[90].

Dovezile privind prezenţa creştinismului în secolele V-VII în sânul comunităţii săteşti de la Davideni evidenţiază rolul noii religii în ansamblul procesului de romanizare, rol extrem de important mai ales pentru lumea din afara graniţelor administrative ale Imperiului roman şi respectiv ale Imperiului bizantin. În ultima jumătate de secol s-a evidenţiat deseori rolul creştinismului în maturizarea şi desăvârşirea procesului de romanizare. Creştinismul popular, acest creştinism "împăciuitor şi blând, practicat în limba latină" a contribuit esenţial nu numai la "păstrarea romanităţii în Carpaţi", ci şi la desăvârşirea acestei romanităţi[91]. Pe un plan mai cuprinzător s-a evidenţiat rolul creştinismului în încheierea procesului de formare a poporului român[92]. Pe baza noilor cercetări privind răspândirea creştinismului în spaţiul vechii Dacii, cercetări în ansamblul cărora cele de la Davideni de azi înainte ocupă un loc important, putem înţelege mai bine sensul şi substanţa sintagmei, des întâlnite în literatura de specialitate, că "românii

---

[90] Nelu Zugravu, **op.cit.**, p. 413; Alexandru Madgearu, **op.cit.**, p. 115-123.

[91] C. Daicoviciu, **O senzaţională descoperire arheologică în Transilvania**, în **Dacica. Studii şi articole privind istoria veche a pământului românesc**, Cluj, 1969, p. 525; Dan Gh. Teodor, **Creştinismul la est de Carpaţi...**, p. 107-109; idem, **Rolul creştinismului în procesul continuităţii şi romanizării**, în M. Petrescu-Dîmboviţa şi colab., **op.cit.**, p. 288-293.

[92] Radu Vulpe, **Romanitate şi creştinism coordonate ale etnogenezei româneşti**, în volumul **De la Dunăre la Mare. Mărturii istorice şi monumente de artă creştină**, Galaţi, 1979, p. 21; M. Rusu, **Paleocreştinismul nord-dunărean şi etnogeneza românilor**, în *AIIAC*, 26 (1983-1984), 1985, p. 35-84; Emilian Popescu, **Creştinismul pe teritoriul României până în secolul al VII-lea în lumina noilor cercetări**, în *Mitropolia Banatului*, 37, 1987, 4, p. 34-49; M. Rusu, **Paleocreştinismul în Dacia Romană**, în *Ephemeris Napocensis*, I, 1991, p. 81-112; Emilian Popescu, **Continuité daco-romaine. Ethnogénese du peuple roumain et de sa langue. Rôle du christianisme**, în **Christianitas daco-romana**, Bucureşti, 1994, p. 30-56.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

s-au născut creştini". Noile descoperiri arheologice întăresc concluzia formulată în ultimele decenii, care apreciază că poporul român "s-a născut creştin în mod spontan, natural, o dată cu formarea romanităţii sale, la a cărei desăvârşire creştinismul popular şi-a adus contribuţia cea mai de seamă"[93].

D. CONSIDERAŢII ETNO-CULTURALE ŞI ISTORICE

Bogatul material arheologic descoperit la Davideni permite şi formularea unor consideraţii etno-culturale şi istorice.

Analiza materialelor arheologice din prima etapă din evoluţia aşezării, etapă datată în a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea d.Hr., pune în evidenţă prezenţa unei comunităţi săteşti autohtone, romanice. În această etapă amprenta romano-bizantină este atât de puternică încât, aşa cum s-a remarcat, întreg spaţiul nord-dunărean, din care face parte integrantă şi teritoriul est-carpatic, poate fi considerat "drept o provincie culturală romano-bizantină"[94].

Cu deosebire în secolele V-VII Imperiul romano-bizantin şi respectiv Imperiul bizantin au avut un rol remarcabil în evoluţia romanităţii nord-dunărene, aşa după cum Bizanţul va fi "principalul factor şi creatorul de «modă» în politica şi cultura Europei sud-estice" în primele secolele de la începutul mileniului al II-lea d.Hr.[95].

După cum s-a arătat deseori, permanentele legături cu lumea şi civilizaţia bizantină[96] au favorizat răspândirea creştinismului, contribuind în acest fel şi la consolidarea romanităţii nord-dunărene, la păstrarea individualităţii comunităţilor autohtone[97]. Pretutindeni unde s-a manifestat influenţa sa, "Bizanţul a răspândit creştinismul, l-a întărit şi

[93] Radu Vulpe, **op.cit.**, p. 21; Nelu Zugravu, **op.cit.**, passim.
[94] Ligia Bârzu, Stelian Brezeanu, **op.cit.**, p. 207.
[95] Răzvan Theodorescu, **Bizanţ, Balcani, Occident la începuturile culturii medievale româneşti (secolele X-XIV)**, Bucureşti, 1974, p. 13.
[96] Dan Gh. Teodor, **Romanitatea carpato-dunăreană şi Bizanţul...**, passim; Ioan Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, XII, 1980, p. 101-114.
[97] Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 113.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

unificat"[98]. Creştinismul a creat o stare de solidaritate în sânul comunităţilor autohtone. Pe bună dreptate s-a afirmat recent că "romanitatea dacică s-a constituit într-o comunitate religioasă înainte de a deveni una etnică neolatină"[99], iar "distincţia dintre indigeni şi migratori apare aşadar pe teren religios, până la creştinarea slavilor în veacul al X-lea"[100].

Din a doua jumătate a secolului al VI-lea în aşezarea de la Davideni sunt prezente şi elemente de factură slavă alături de cele autohtone şi romanice. Prezenţa slavă şi-a pus amprenta, în primul rând, asupra culturii materiale, şi cu deosebire a ceramicii[101]. Tot slavii au vehiculat în aceste regiuni şi alte elemente de cultură materială, între care menţionăm cea mai mare parte a fibulelor "digitate".

Rezultatele cercetărilor de la Davideni vin să întărească convingerea că pătrunderea şi sedentarizarea, în parte, a unor grupuri de slavi, desprinse din masa unor "fracţiuni de triburi slave"[102], ce au migrat în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi începutul secolului al VII-lea spre Dunărea de Jos, au avut drept urmare o decădere a culturii materiale, un moment de discontinuitate culturală[103].

Rezultatele cercetărilor arheologice de la Davideni oferă noi date privind evoluţia raporturilor dintre autohtonii romanici şi slavii pătrunşi în spaţiul carpato-nistrean în secolele VI-VII[104].

---

[98] Konstantin Leontiev, **Bizantinismul şi lumea slavă**, Bucureşti, 1999, p. 24.

[99] Stelian Brezeanu, **Romanitatea orientală în Evul Mediu**, Bucureşti, 1999, p. 19.

[100] **Ibidem**.

[101] Ioan Mitrea, **Aşezarea din secolele VI-IX de la Izvoare-Bahna...**, p. 99-100 şi întreaga bibliografie menţionată în notele 46-49.

[102] Ion Nestor, **Formarea poporului român**, în **Istoria poporului român**, sub redacţia Acad. Andrei Oţetea, Bucureşti, 1970, p. 104.

[103] Alexandru Madgearu, **op.cit.**, p. 115-123.

[104] Ion Nestor, **Autochtones et Slaves en Roumanie (aux VIe-IXe siècles)**, în **Slavianite i sredizemno-morskiat sviat VI-XI vek**, Sofia, 1973, p. 29-33; Dan Gh. Teodor, **op.cit.**, 1978, p. 34-50; Ioan Mitrea, **op.cit.**, 1980, p. 114-121; Dan Gh. Teodor, **Slavii la nordul Dunării de Jos în secolele VI-VII**, în *ArhMold*, XVII, 1994, p. 223-251; idem, **Autohtoni şi slavi în spaţiul carpato-dunăreano-pontic în secolele VI-VII d.Hr.**, în volumul **Din istoria Europei romane**, Oradea, 1995, p. 286-294; idem, subcapitolul **Slavii**, în M. Petrescu-Dîmboviţa şi colab., **op.cit.**,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Pe drumul deschis în cercetarea arheologică cu peste trei decenii în urmă[105], ca urmare a intensificării acestor cercetări în ultimele decenii, astăzi cunoaştem mult mai bine conţinutul culturii materiale şi spirituale specifice spaţiului carpato-nistrean în secolele V-VII. Cercetătorii interesaţi de arheologia şi istoria epocii postromane vor observa şi reţine că rezultatele cercetărilor arheologice de la Davideni contribuie la mai buna cunoaştere a evoluţiei şi conţinutului culturii Costişa-Botoşana-Hansca[106], specifică spaţiului carpato-nistrean în secolele V-VII. Pe baza rezultatelor cercetărilor arheologice de la Davideni, pentru noi este o certitudine că evoluţia culturii Costişa-Botoşana-Hansca începe în a doua jumătate a secolului al V-lea, după prăbuşirea dominaţiei nominale a hunilor în aceste regiuni, şi se încheie spre sfârşitul secolului al VII-lea. Materialele descoperite la Davideni contribuie într-o mare măsură la cunoaşterea conţinutului celor două etape din evoluţia acestei culturi sub aspect etno-cultural. Prima etapă, care cuprinde a doua jumătate a secolului al V-lea şi prima jumătate a secolului al VI-lea, sub aspect etno-cultural aparţine populaţiei autohtone romanice, puternic influenţată de lumea şi civilizaţia romano-bizantină. Spaţiul est-carpatic, ca parte integrantă a spaţiului carpato-dunăreano-pontic, făcea parte în această etapă dintr-o adevărată "provincie culturală romano-bizantină"[107]. A doua etapă din evoluţia culturii Costişa-Botoşana-Hansca, care cuprinde ca timp a doua jumătate a secolului al VI-lea şi aproape tot secolul al

p. 321-325; Ioan Mitrea, **Autohtoni şi slavi în secolele VI-VII în aşezarea de la Davideni**, în *Carpica*, XXVI/1, 1997, p. 171-194; Igor Corman, **op.cit.**, p. 100-119.

[105] Ion Nestor, **op.cit.**, *RRH*, 3, 1964, 3, p. 383-423; M. Petrescu-Dîmboviţa, **Considérations sur le problème des périodes de la culture matérielle en Moldavie du VIe aux Xe siècles**, în *RRH*, 6, 1967, 2, p. 181-199.

[106] Ioan Mitrea, **Realităţi arheologice şi etno-culturale în spaţiul carpato-nistrean în secolele VI-VII e.n.**, în **Tezele referatelor Sesiunii a III-a a Şcolii seminar din 27-29 noiembrie 1991**, Chişinău, 1991, p. 54-57; Dan Gh. Teodor, **Societatea est-carpatică în perioada celei de-a două jumătăţi a mileniului I al e.n.**, în **Probleme actuale ale istoriei naţionale şi universale**, Chişinău, 1992, p. 111; Ioan Mitrea, **op.cit.**, p. 212-213 şi nota 18; Dan Gh. Teodor, **Regiunile carpato-nistrene în secolele V-X d.Hr.**, în volumul **Spaţiul nord-est carpatic...**, Iaşi, 1997, p. 84.

[107] Ligia Bârzu, Stelian Brezeanu, **op.cit.**, p. 207.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

VII-lea, sub aspect etno-cultural aparţine populaţiei autohtone romanice, influenţată de lumea şi cultura slavă arhaică. În această etapă legăturile cu lumea şi civilizaţia bizantină sunt mai puţin evidente. Între cele două etape din evoluţia culturii Costişa-Botoşana-Hansca nu există o cezură. Continuitatea este asigurată de unele elemente de cultură materială şi spirituală, respectiv de prezenţa creştinismului în sânul comunităţilor autohtone, şi fără îndoială este vorba şi de o continuitate etnică, pusă în evidenţă de prezenţa populaţiei autohtone romanice, aflată în etapa finală a procesului de transformare a daco-romanicilor în români.

Cultura Costişa-Botoşana-Hansca are numeroase şi esenţiale legături cu aspectele de civilizaţie provincial romanică de tip Ipoteşti-Ciurel-Cândeşti (sau Cireşeanu-Ipoteşti-Cândeşti) de la sud de Carpaţi[108] şi Bratei-Ţaga-Biharea din Transilvania[109], evidenţiind unitatea civilizaţiei pe întreg spaţiul vechii Dacii, în secolele V-VII[110].

De la sfârşitul secolului al VII-lea şi începutul secolului al VIII-lea începe o nouă epocă din punct de vedere arheologic şi istoric, este epoca civilizaţiei vechi româneşti creaţie a poporului român deplin format şi individualizat. Din secolul al VIII-lea poporul român, un popor neolatin şi creştin, reprezentant unic al romanităţii orientale este o realitate istorică de necontestat, pentru cercetătorii de bună credinţă, în peisajul etno-cultural al sud-estului-european[111].

Rezultatele cercetărilor arheologice de la Davideni coroborate cu cele din alte complexe arheologice contemporane din spaţiul carpato-

---

[108] Victor Teodorescu, **op.cit.**, în *SCIV*, 15, 1964, 4, p. 481-496; Suzana Dolinescu-Ferche, **La culture "Ipoteşti-Ciurel-Cândeşti" (V^e^-VIIe siècles). La situation en Valachie**, în *Dacia*, N.S., XXVIII, 1984, 1-2, p. 117-147; Eugen-Marius Constantinescu, **op.cit.**, p. 63-131.

[109] Eugenia Zaharia, **op.cit.**, în *Dacia*, N.S., XV, 1971, p. 269-283; Sever Dumitraşcu, **op.cit.**, p. 167-180.

[110] Dan Gh. Teodor, **Încheierea etnogenezei româneşti**, în M. Petrescu-Dîmboviţa şi colab., **op.cit.**, p. 349.

[111] Ligia Bârzu, Stelian Brezeanu, **op.cit.**, p. 186-230; Nelu Zugravu, **op.cit.**, 1994, p. 189; Dan Gh. Teodor, în M. Petrescu-Dîmboviţa şi colab., **op.cit.**, p. 349-354; Ioan Mitrea, **De când începe istoria românilor?**, în *AMM*, XV-XX, 1993-1998, 1, p. 7-11. În aceste lucrări se găseşte şi o bogată bibliografie cu privire la încheierea procesului de formare a poporului român.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

nistrean şi pe un plan mai larg din tot spaţiul vechii Dacii permite, în cele din urmă, remodelarea structurilor economico-sociale şi etno-culturale specifice secolelor V-VII. Aceste structuri definesc un model cultural[112] autohton şi romanic, cu rădăcini în structurile geto-dacice şi daco-romanice, care se diferenţiază net de structurile caracteristice populaţiilor în migraţie şi celor sedentarizate în zonele limitrofe spaţiului carpato-danubiano-pontic.

Acest model cultural, autohton şi romanic, din secolele V-VII se defineşte în esenţă prin următoarele caracteristici: autohtonia, romanitatea şi stabilitatea marii majorităţi a populaţiei; o economie specifică unor comunităţi sedentare, bazate pe cultivarea pământului, creşterea animalelor, între care şi specii incompatibile cu nomadismul, şi practicarea a numeroase meşteşuguri; forme specifice de organizare social-economică şi politico-militară, respectiv obştile săteşti şi "romaniile populare"; omogenitatea lingvistică (latina populară vorbită în provinciile orientale ale Imperiului roman) şi religioasă (generalizarea creştinismului); apariţia şi accentuarea treptată a unor diferenţieri economice.

Acest model cultural caracteristic secolelor V-VII va sta la baza modelului cultural vechi românesc ce se cristalizează şi individualizează începând cu secolul al VIII-lea.

Aşezarea de la Davideni, în care a trăit neîntrerupt o comunitate sătească autohtonă romanică, timp de cca. trei secole, vine să evidenţieze caracterul stabil al comunităţilor săteşti chiar în condiţiile mai vitrege din epoca marilor migraţii, confirmând ceea ce vasta şi cuprinzătoarea viziune istorică a lui Nicolae Iorga intuise cu peste o jumătate de secol în urmă, atunci când afirma că "o populaţie nu părăseşte niciodată chiar şi în faţa celor mai crunte restrişti istorice, chiar şi în faţa celei mai înverşunate împotriviri a forţelor înseşi ale firii, pământul în care şi-a înfipt adânci rădăcini"[113].

---

[112] Ioan Mitrea, **op.cit.**, în *Carpica*, XX, 1989, p. 334; idem, **op.cit.**, în *Carpica*, XXI, 1990, p. 101; idem, **op.cit.**, în *Carpica*, XXIII/2, 1992, p. 220-221; idem, **op.cit.**, în *Carpica*, XXVI/1, 1997, p. 182.

[113] N. Iorga, **Locul românilor în istoria universală**, Bucureşti, 1985, p. 45-46.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

STUDIUL ARHEOZOOLOGIC AL RESTURILOR ANIMALIERE DESCOPERITE ÎN AŞEZAREA DE LA DAVIDENI

Sergiu Haimovici

I

Aşezarea de la Davideni se găseşte situată spre marginea de sud est a Depresiunii Neamţului, foarte aproape de valea râului Moldova, în acvatoriul unui mic pârâu – Umbreni – afluent pe dreapta a acestuia. Altitudinea locului este în medie de peste 250 m., mai joasă către albia râului, ce prezintă un început de luncă; zona apare astăzi cu totul descoperită, dar din punct de vedere pedologic găsim soluri de pădure, în parte podzolite, deci soluri cu caracter subfosil.

II

Materialul arheozoologic este reprezentat prin resturile faunistice descoperite după mai multe campanii de săpături, într-un număr de 16 locuinţe (bordeie). O parte din aceste resturi au fost studiate, împreună cu alte resturi faunistice, date celui ce a alcătuit această lucrare de către conducătorul săpăturilor, arheologul I. Mitrea şi publicate în două articole[1],iar o altă parte, din săpăturile mai recente, au fost adunate de către Anca Gavril, ce a lucrat pe şantier, sub conducerea lui I. Mitrea şi

[1] S. Haimovici, **Studiul materialului osteologic descoperit în două aşezări subcarpatice datând din sec. V-VII e.n.: Davideni (jud. Neamţ) şi Ştefan cel Mare (jud. Bacău)**, în *Carpica*, XVIII-XIX, 1986-1987, p. 252-260; idem: **Studiul arheozoologic al resturilor din aşezarea de la Davideni-Neamţ (sec. V-VII e.n.),** în *MemAntiq*, XVIII, 1992, p.233-242.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

care, pe baza lor, a alcătuit, sub îndrumarea mea, o lucrare de licenţă în specialitatea biologie [2].

Menţionăm că unele dintre locuinţe aparţin unei prime faze din evoluţia aşezării, încadrată în a doua jumătate a sec. al V-lea şi prima jumătate a sec. al VI-lea d.Hr. (anume opt: L25, L27, L33, L35, L36, L37, L70, L71), în ele găsindu-se doar materiale arheologice de factură autohtonă, iar altele aparţin fazei a doua de evoluţie, încadrată în a doua jumătate a secolului al VI-lea şi secolul al VII-lea (anume şapte: L26, L28, L29, L30, L31, L32, L34) în ele apărând, pe lângă materiale arheologice de natură autohtonă şi materiale de factură slavă; locuinţa cu numărul 69 are un statut aparte, întrucât deşi ea aparţinea primei faze – deci cu inventar autohton – a fost, aproape sigur, folosită ulterior drept "groapă" menajeră şi deci a putut fi contaminată cu material de tip slav.

Asupra acestui material s-au executat, conform standardelor de studiere a resturilor paleofaunistice, o serie întreagă de activităţi cu privire la particularităţi morfologice ale resturilor în vederea determinării lor specifice şi nu numai, iar ulterior, executarea de măsurători, calcule matematice şi statistice pentru a se ajunge la o serie de date ce vor fi cuprinse în cele ce urmează.

III

Materialul, cumulat, este alcătuit din 614 resturi, dintre care au putut fi determinate, dat fiind caracterul lor, în general, destul de fragmentar, un număr de 570 piese osoase (92,83%), cifră considerată mai mult decât mulţumitoare. Au fost găsite două grupe de vertebrate, pe de o parte păsările, cu doar cinci resturi toate provenind de la găina domestică (*Gallus domest.*), aflată doar în locuinţele 30 şi 70, iar pe de altă parte, mamiferele cu 565 resturi (99,12% din total) cu zece specii şi anume şase domestice: taurinele (*Bos taurus*), porcinele (*Sus domest.*), ovicaprinele (gen *Ovis* şi gen *Capra*), calul (*Equus caballus*) şi câinele (*Canis familiaris*), ce au cel mai abundent material, cât şi patru sălbatice

[2] Anca Gavril, **Studiul materialului arheozoologic din aşezările Davideni şi Borşeni (sec. V-VII d.Hr.)** Lucrare de diplomă – Facultatea de Biologie, Univ."Al. I. Cuza" Iaşi, iunie 1997.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

cu resturi puţine: mistreţul (*Sus scrofa ferus*), cerbul (*Cervus elaphus*), căpriorul (*Capreolus capreolus*) şi elanul (*Alces alces*). În tabelul 1 este reprezentat raportul dintre mamiferele domestice şi cele sălbatice, în tabelul 2 frecvenţa (în fragmente şi indivizi prezumaţi) a speciilor domestice, iar în tabelul 3, acelaşi lucru pentru cele sălbatice.

Tabelul 1.

Raportul, pe fragmente şi indivizi, între mamiferele sălbatice şi domestice

	Fragmente		Indivizi	
	No. abs.	%	No. abs.	%
Mamifere domestice	551	97,52	44	84,61
Mamifere sălbatice	14	2,48	8	15,39
Total	565		52	

Tabelul 2.

Frecvenţa pe fragmente şi indivizi a mamiferelor domestice

	Fragmente		Indivizi	
	No. abs.	%	No. abs.	%
Bos taurus	348	63,16	19	43,18
Sus domest.	107	19,42	12	27,27
Ovicaprinae (Ovis et Capra)	80	14,52	7	15,91
Equus caballus	14	2,54	4	9,10
Canis familiaris	2	0,36	2	4,54
Total	551		44	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tabelul 3.

Frecvența pe fragmente și indivizi a mamiferelor sălbatice

	Fragmente		Indivizi	
	No. abs.	%	No. abs.	%
Sus scrofa ferus	7	50,00	3	37,50
Cervus elaphus	5	35,72	3	37,50
Capreolus capreolus	1	7,14	1	12,50
Alces alces	1	7,14	1	12,50
Total	14		8	

Studiul morfobiometric al speciilor puse în evidență

Păsările

Găina domestică, este, așa cum am arătat singura specie aviană găsită în material, fiind reprezentată prin cinci resturi, dintre care două oase întregi; se găsesc atât oase de la extremitățile membrului posterior dar și segmente, care pe viu, sunt îmbrăcate în carne. S-a putut măsura un radius cu o lungime de 55 mm. și un tarso metatars de femelă cu lungimea de 79 mm.; găina era de talie mică.

Mamiferele

Mamiferele domestice

Taurinele au cantitatea cea mai mare de resturi, găsindu-se și unele oase întregi. Fiind și cele mai frecvente, putem constata, urmărind materialul ce le aparține, că apar aproape toate segmentele osoase ce caracterizează scheletul unui mamifer și totodată că frecvența fiecărui segment este cea conformă, fapt ce arată, fără tăgadă, că suntem în prezența unui material reprezentat prin resturi menajere, aproape în totalitatea sa, format din resturi de bucătărie, asupra căruia nu s-a făcut vreo selecția prealabilă.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

S-au găsit opt resturi de axe cornulare toate provenind de la maturi, trei fiind măsurabile (vezi tabelul 4): unul, considerat întreg, provine, credem, de la un castrat, este răsucit şi cu vârful îndreptat uşor înainte şi în sus, indicele de aplatizare fiind de 70,83, deci foarte jos, aceste coarne plate reprezentând nişte variaţii genetice, ce apar din ce în ce mai rare, cu cât ne apropiem de timpurile moderne; un altul mai scurt şi drept, mai masiv, aparţine probabil unui mascul; al treilea, cu vârful rupt, ar proveni, credem, de la o femelă. Există şi un fragment de frontal cu linia intercornulară convexă. Toate aceste resturi se încadrează bine la aşa zisul tip "brahiceros", unele fiind chiar sub minima sa de variaţie.

Maxilarele cu dinti şi dinţii izolaţi se pretează la puţine măsurători, dar în schimb pot da relaţii despre vârsta de sacrificare a indivizilor respectivi.

Resturile oaselor membrelor apar mai numeroase existând chiar un radius şi opt metapodale întregi, după care este posibilă stabilirea sexului, cât şi aflarea înălţimii la greabăn a indivizilor respectivi (vezi datele din tabelul 4 şi 5).

Vârsta de sacrificare, considerând dinţii, dar şi prezenţa sau absenţă discului de creştere de la vertebre şi diferite oase lungi, ne dau următorul tablou : din 10 indivizi, doi (20%) au între 2 ½ - 3 ani, unul între 3 ½ - 5 ani (10%), patru între 5 – 7 ani (40%), doi între 7 – 10 ani (20%) şi unul peste 10 ani (10%); aşa dar nu găsim deloc tineret, există puţini adulţi, maturii – 3½-7 ani (reprezentând optimul de exploatare economică = 50%), bătrânii şi foarte bătrânii = 30%.

Tabelul 4.

Bos taurus – măsurători (mm.)

Osul	Dimensiuni	No.	Var.			M
Axul corn	Lung. marea curbură	2	185	160	-	-
	Circumf.bază	3	137	152	118	
	Diam. mare bază	3	48	47	38	-
	Diam. mic bază	3	34	(40)	36	-
	Sex		c	m	f	-

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Max. super.	Lung. M^1	2	28; 28	-
Mandibulă	Lung. Molari	2	80; 81	-
	Lung. M_3	6	33-36	34,66
Scapula	Lung.cap artic.	3	59-60	59,66
	Lung. supr. Artic.	3	53-56	54,66
Humerus	Lărg. epif. Infer.	3	74-77	75,33
	Lărg. supr. Artic. infer.	5	(66)-75	70,00
Radius	Lărg. epif. Super	8	(72)-78	74,87
	Lărg. supr. Artic. infer.	8	64-71	67,75
Coxal	Diam. acetab.	1	(57)	-
Tibia	Lărg. epif. Infer.	8	50-62	55,37
	Lărg. supr. Artic. infer.	5	(47)-54	51,20
Calcaneu	Lung. Maximă	1	123	-
	Lărg. Maximă	1	55	-
Astragal	Lung. Maximă	13	49-65	61,23
	Lărg. trochl. Inf.	12	34-43	38,50
Metacarp	Lărg. epif. Super.	13	50-63	54,76
	Lărg. epif. Infer.	8	49-60	57,25
Metatars	Lărg. epif. Super.	4	37-45	41,00
	Lărg. epif. Infer.	5	38-49	43,40
Falanga I	Lungimea	14	54-58	56,42
	Lărg. epif. Super.	14	25-30	26,78
	Lărg. min. diaf.	14	21-25	22,35

Tabelul 5.

Bos taurus, măsurători pe oasele lungi întregi (în mm.)

Dimensiuni	Radius	Metacarp				Metatars			
		1	2	3	4	1	2	3	4
Lungimea max.	277	178	182	186	187	209	213	217	218

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Lărg. epif. super.	75	50	56	58	49	48	49	49	42
Lărg. epif. infer.	70	52	56	61	52	52	55	-	37
Lărg. min diaf.	37	25	30	32	26	27	27	24	23
Sex	f.	f.	f.	f.	f.	f.	f.	f.	f.
Înălţ. greabăn	1191	1064	1088	1116	1118	1118	1139	1158	1164
Variab.înălţ.greabăn			1064-1191			M=1128			

Se poate deci constata că, având în vedere datele morfobiometrice, taurinele sunt de talie socotită ca mică spre medie, nu prea masive şi aparţin, ca format, aşa zisului tip "brahiceros"; dintre sexe predomină net femelele, dar găsim, deasemenea, atât masculi, cât şi castraţi.

Porcinele se situează numeric, dar şi ca talie, după taurine printre mamiferele domestice. Resturile lor sunt chiar mai fragmentate decât cele aparţinând taurinelor dar, în general, s-a putut face o bună diferenţiere în raport de mistreţ atât morfoscopic cât şi biometric. Găsim resturi aparţinând aproape tuturor segmentelor osoase, de la craniu la metapodale şi chiar falange; cele mai frecvente apar fragmentele de mandibulă, de vertebre şi de tibie, dar nu s-au găsit nici resturi mari de craniu şi nici un os lung întreg; s-au putut executa câteva măsurători trecute în tabelul 6.

Tabelul 6.

Sus scrofa domest. – măsurători (în mm.)

Osul	Dimensiuni	No.	Var.	M
Maxilar superior	Lung. M^3	1	31	-
Mandibulă	Lung. Simfizei	5	(53)-60	57,40
	Lung. M_3	4	31-32	31,75
Scapula	Lung.cap artic.	2	31; 32	-
	Lung. Supr. artic.	2	25; 28	-
	Lung. Min. gât	5	21-24	22,40

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Humerus	Lărg. epif. Infer.	4	34-36	35,00
	Lărg. Supr. artic. infer.	4	(27)-33	29,50
Radius	Lărg. epif. Super	2	24; 28	26,50
Coxal	Diam. Acetab.	4	30-34	31,50
Tibie	Lărg. epif. Infer.	4	27-28	27,50
	Lărg. Supr. artic. infer.	3	(22)-23	22,66
Falanga III	Lung. Feței plantare	1	53	-
	Lărg. Supr. artic.	1	19	-

Vârsta de sacrificare, după aceleași considerente ca și la taurine, arată următorul tablou: din 13 resturi pe care ea s-a stabilit, unul (7,69%) are între 6-12 luni, tot unul (7,69%) cam 12 luni, unul (7,69%) între 12-18 luni, doi (15,39%) între 18-20 luni, trei (23,07%) circa doi ani, unul (7,69%) peste 2-3 ani, doi (15,39%) de 4-6 ani, unul (7,69%) de 6-8 ani și unul (7,69%) chiar de peste 8 ani; există deci tineri (dar nu purcei de lapte), mai mulți adulți adică spre vârsta de doi ani, dar și maturi și chiar bătrâni și foarte bătrâni – ultimele categorii de vârstă fiind probabil reprezentate prin vieri și/sau scroafe matcă. Pe baza caninilor, sau a alveolei lor, s-a putut stabili și sexul la cinci indivizi (doi masculi, trei femele).

Morfobiometric se constată existența unui porc relativ masiv, în contextul celei de a doua jumătate a mileniului I, însă cu evidente caractere de primitivitate (bot prelung), cu un dimorfism sexual aproape deloc șters, cu o creștere înceată și deci cu o prolificitate scăzută.

Ovicaprinele se află pe al treilea loc ca frecvență, dar ca mărime (volum) se găsesc pe ultimul loc printre mamiferele domestice de importanță economică. Aceste cornute mici se știe că sunt reprezentate, pe de o parte, prin ovine (genul *Ovis*) iar pe de altă parte, prin caprine (genul *Capra*) aceasta de obicei, de importanță mai mică. De asemenea este cunoscut faptul că pe materialul osos, mai ales pentru unele segmente, departajarea între cele două genuri este imposibilă. Există în materialul nostru opt axe cornulare cele mai multe fragmentare, pentru care această departajare s-a putut ușor stabili, la care mai adăugăm un axis, două metacarpe, dintre care unul fragmentar (cel întreg fiind șlefuit, deci nemăsurabil) și chiar o tibie întreagă, oase pe care deasemenea s-a

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

asigurat mulţumitor, apartenenţa generică. Astfel, din cei şapte indivizi prezumaţi conchidem că cinci sunt de *Ovis* şi doi de *Capra* adică 71,4% ovine şi 21,6% caprine, raport pe care-l considerăm drept normal, într-o aşezare de tipul celei studiate.

Dintre coarne, mai semnificative menţionăm pentru *Ovis*: un ax cornular întreg, arcuit mai puţin decât un semicerc şi nici prea lung, nu prea masiv, dar aparţinând precis unui mascul, corn ce este intenţionat secţionat la bază, şi care apare pe secţiune net triunghiular; două coarne fragmentare probabil de la acelaşi individ (loc. 69), la care lipsesc bazele şi sunt relativ lungi, cu aspect caprin, aparţinând unui exemplar femel; un alt corn fragmentar de la un mascul tânăr, fiind relativ rugos dar şi masiv. De la *Capra* s-au găsit două coarne de femele provenite de la indivizi diferiţi, ambele având un uşor caracter de "prisca", muchia anterioară fiind deviată, spre vârf, de la planul de simetrie. Menţionăm că nu putem şti, în lipsa unor porţiuni de frontale, singurele caracteristice, dacă existau sau nu şi ovine femele complet lipsite de coarne. Măsurătorile făcute pe coarne şi oase lungi sunt trecute în tabelul 7.

Tabelul 7.

Ovicaprinae (***Ovis*** et ***Capra***) – măsurători (mm.)

Osul	Dimensiunea	Ovis	Capra	
Ax corn	Lung. pe marea curb. (lung. max.)	135	93	-
	Diam. mare bază	39	29	35
	Diam. mic bază	37	19	28
	Circumferinţa bază	111	87	92
	Sex	m.	f.	f.
Axis	Lung. max.	52	-	
Metacarp	Lung. max.	-	(125)	
	Lărg. epif. Infer.	24	-	
	Înălţ. Greabăn	-	718	

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tibie	Lung. max.	212	-
	Lărg. epif. Sup.	37	
	Lărg. epif. Infer.	24	-
	Lărg. min. diaf.	15	-
	Înălț. Greabăn	647	-

Vârsta de sacrificare s-a putut stabili pentru puține resturi și anume șase. Astfel, avem unul (16,66%) de circa 12 luni, două (33,33%) de 2-2½ ani, două (33,33%) de 3- 4 ani și unul (16,66%) de 4-5 ani; deci ar fi unul aproape adult și cinci maturi, neexistând nici miei (iezi), dar nici exemplare bătrâne.

Putem spune că ovinele erau probabil de talie medie, cel puțin unele dintre femele, purtând coarne dezvoltate (caracter primitiv); caprinele aveau o talie mai înaltă decât ovinele (vezi înălțimile la greabăn după o tibie și un metacarp din tabelul 7).

Cabalinele au resturi relativ putine, dar trebuie să remarcăm că, dintre toate animalele domestice, ele au talia cea mai înaltă.

S-au găsit resturi, relativ disparate, necuprinzând nici pe departe, toate segmentele caracteristice unui mamifer. Fragmentarea, deși apar comparativ mai multe oase întregi, putem să o considerăm asemănătoare cu a celorlalte specii domestice. Cam jumătate dintre resturi sunt cu totul nesemnificative, dar cealaltă jumătate cuprinde, fie oase întregi, fie fragmente ce au putut fi, cel puțin, măsurate. Tabelele 8 și 9 conțin măsurătorile ce s-au executat.

Tabelul 8.

Equus caballus – măsurători (mm.)

Osul	Dimensiuni	
P^2	Lungimea	38
Scapula	Lung.cap artic.	79
	Lung. supr. artic.	57
	Lung. min. gât	62

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tibia	Lărg. epif. infer.	70; 75
	Lărg. supr. artic. infer.	54; 62
Astragal	Lung. Maximă	54
	Lărg. supr. Artic	(50)
Falanga I	Lărg. epifizei super.	49

Tabelul 9.

Equus caballus – măsurători pe oasele lungi întregi (mm.)

Dimensiuni	Radius	Metacarp	Metatars
Lungimea maximă	311	233	270
Lungimea lat. (K)	308	229	264
Lărg. epif. sup.	76	50	50
Lărg. epif. infer.	67	46	49
Lărg. min. diaf.	37	33	32
Indice gracilitate	12,01	14,16	11,85
Înălțime greabăn	1315	1468	1407

În ceea ce priveste vârsta de sacrificare se poate constata că nu există deloc dinți sau oase provenite de la tineri. Premolarul măsurat arată o vârstă de cel putin 5-6 ani, iar un molar tot superior, deteriorat datorită faptului că apare ars, ar avea, după gradul de erodare, cel puțin 10 ani; metacarpul măsurabil are, sinostozate la el, cele două metacarpe (II şi IV) regresate (ca nişte aşchii), fenomen ce are loc cam după vârsta de 4-5 ani, dar metatarsului, îi lipsesc aceste două oase, arătând astfel că el provine de la un individ, deja matur, dar de sub 4-5 ani.

Se poate constata, că, având în vedere datele morfobiometrice, în aşezare existau cai de două categorii: pe deoparte, cai obişnuiți, de duzină, folosiți în primul rând ca motoare animale – în sens larg, iar pe de altă, exemplare înalte, cu membrele subțiri (gracile), cai de călărie şi eventual de luptă, având talia de peste 1,40 m.

Câinele, prezintă doar două resturi, un fragment de mandibulă provenit, probabil, de la un individ de talie medie spre mare, cât şi un

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

calcaneu cu lungimea de 43 mm., aparţinând altui exemplar, credem cu ceva încă şi mai mare; ambii indivizi erau maturi.

Mamiferele sălbatice

Mistreţul prezintă 7 resturi şi anume, mai întâi trei canini (defense) fragmentare, două provenind de la masculi şi unul de la o femelă, cât şi resturi osoase cum ar fi un fragment mic de craniu neural, aparţinând, credem, unui individ abia adult, un rest – epifiza inferioară a humerusului – uşor deteriorată, având lărgimea suprafeţei sale articulare = 37 mm., deci relativ gracilă, aparţinând poate exemplarului femel de mai sus, un fragment de cubitus (credem că prezintă olecranul încă desprins, deci relativ tânăr) cu lărgimea suprafetei sale radiale = 28 mm. şi un fragment de calcaneu de la un individ foarte masiv.

Cerbul este reprezentat mai întâi prin patru resturi foarte mici (cioplituri) de corn (din loc.69), pe care le-am considerat o singură formaţiune, împreună cu un alt corn mult mai voluminos, prelucrat, (asupra căruia vom reveni), găsit în acelaşi loc; pe lângă aceste resturi de coarne i se mai atribuie speciei un fragment de M^2 cu o erodare relativ slabă, o vertebră lombară, deteriorată, de la un individ ce trece de 4-5 ani, un rest de astragal şlefuit şi o falangă I, de matur, măsurabilă.

Căpriorul are doar un singur rest, un fragment a epifizei inferioare a humerusului, ce aparţine unui individ cel puţin adult, ea fiind măsurabilă.

Elanul este de asemenea reprezentat printr-un singur fragment, o epifiză inferioară a humerusului uşor deteriorată, dar măsurabilă, împreună cu o porţiune a diafizei, ce este puternic arsă.

Tabelul 10.

Cervidae, măsurători (mm.)

Osul	Dimensiuni	*Cervus*	*Capreolus*	*Alces*
Humerus	Lărg. epif. infer.	-	23	83
	Lărg. supr. artic. inf.	-	20	(76)

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Falanga I	Lungimea	64	-	-
	Lărg. epif. super.	24	-	-
	Lărg. min. diaf.	17	-	-
	Indice gracilitate	26,56	-	-

IV

Având în vedere cele arătate în capitolul anterior, putem circumscrie, considerăm că destul de verosimil, caracteristicile economiei animaliere a locuitorilor aşezarii de la Davideni, spre deosebire de cea agricolă (luată în sensul ei larg), ocupaţia desigur de prim ordin dacă nu chiar de bază, considerând contextul cronologic, de la care însă în mod direct avem deobicei doar date puţine, chiar singulare (ceva resturi vegetale mai ales seminte şi fructe de plante pur agricole, eventual de legume, de arbori fructiferi, viţă de vie etc.), greu cuantificabile; aceasta din urmă este circumscrisă mai mult prin date indirecte constatate de către arheolog şi chiar de arheozoolog.

Considerând tabelele 1 şi 2 putem constata, importanţa, dacă nu de bază, cel puţin de prim ordin a creşterii mamiferelor domestice şi anume a acelor specii din şeptel, caracteristice zonei noastre, încă din timpuri străvechi.

Pe primul loc se găsesc taurinele, care, aşa cum am mai spus, reprezintă specia preponderentă, nu numai ca frecvenţă, dar luând în consideraţie atât talia lor specifică şi concomitent faptul că ele reprezintă specia cea mai polivalentă. Totuşi, din păcate, nici o caracteristică morfologică nu vine să ne arate precis că ele erau folosite ca motor animal, sub mai multe aspecte, sau, că erau producătoare de lapte (ce la rândul său poate fi prelucrat). Această polivalenţă cunoscută, apare tocmai din context şi din date oarecum indirecte (aşa cum am arătat că le obţine arheologul cu privire la activitatea agricolă). După cum s-a constatat, cireada de vite era alcătuită, în mare măsură din femele, dar evident existau şi puţini masculi (poate doar unul pentru întreaga comunitate), însă castraţii sunt în cantitate relativ mică. Totodată s-a evidenţiat faptul că nu erau probabil deloc sacrificaţi indivizi tineri. Aceasta ne arată că exista o preocupare continuă de a menţine, cel putin constant, efectivul de vite, că nu erau probleme legate de întreţinerea în

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

perioada rece a anului a acestor animale, existând din plin nutreţul necesar (deci aveau posibilitatea de a stoca hrană pentru iarnă), nefiiind necesară sacrificarea tineretului toamna târziu. Prezenţa unui lot mare de femele apare normală (vacile erau ţinute şi ca pruducătoare de lapte, dar penuria castraţilor ar putea arăta că femelele erau folosite, la nevoie şi ca motor animal, probabil, nu atât pentru cărăuşie, ci mai degrabă în muncile agricole, care sunt sezoniere. Este cert că, în ultimă instanţă, cornutele mari erau sacrificate dând, datorită taliei lor, o cantitate mare de carne per individ; dacă socotim putem spune că mai mult de jumătate din necesarul de proteine animale era asigurat de către taurine, fără a considera că, în viaţă fiind, ele furnizau şi laptele, deci proteine şi grăsimi în plus. Nu erau sacrificaţi tinerii, încât şi acest fapt probează că respectiva comunitate era săracă, puţin stratificată social, urmărindu-şi nevoile zilnice, neconvenindu-le să folosească carnea de la viţei, ea reprezentând, după cum se ştie, un lux.

Datele morfologice şi biometrice vin să ne arate că taurinele crescute de locuitorii aşezării aparţineau unui tip primitiv, neameliorat, cu o puternică variabilitate individuală, având evident o productivitate sub multiple aspecte, slabă; talia şi celelalte caracteristici sunt cele obişnuite pentru cornutele mari ale respectivei perioade istorice.

Porcinele se găsesc pe locul al doilea ca frecvenţă şi facem din nou remarca că ele au întotdeauna talia mai joasă decât cea a taurinelor cele mai bicisnice. Se ştie deasemeneaa că ele sunt monovalente, crescute doar pentru carne şi totodată pentru grăsime, care în lungul timpurilor putea să fi avut şi alte întrebuinţări decât cea pur alimentară, ca astăzi. Se constată pentru porc că, spre deosebire de situaţia actuală, când indivizii, în marea lor majoritate, se sacrifică sub vârsta de un an, păstrându-se doar stocul de reproducere, cei din aşezarea de la Davideni erau tăiaţi, bine după un an, deobicei gravitând în jurul vârstei de doi ani, dar chiar şi mai mult. Fenomenul are o explicaţie, dacă, considerăm că suntem, aşa cum am mai spus, în faţa unui tip primitiv, ce prezintă totodată o creştere mai înceată ("rasă" tardivă – târzie), prolificitate mai slabă, încât greutatea optimă de sacrificare era deplasată către doi ani şi chiar mai bine. Credem totodată că, la fel ca pentru taurine, nu le dădea mâna, datorită sărăciei, să consume purceii de lapte, care constituie şi ei o delicatesă şi pe care-i lăsau să crească până ajungeau la o greutate mai convenabilă. Deşi de tip primitiv, porcinele de la Davideni erau relativ

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

masive faţă de porcii din alte aşezări de la începutul evului mediu şi, credem că ele acopereau cam un sfert din necesarul de proteine animale.

În ceea ce priveşte frecvenţa lui *Sus domest*. trebuie să o considerăm relativ înaltă. Cu privire la el se ridică o problemă. Se ştie că unele popoare, ca de exemplu celţii, erau prin excelenţă crescători de porcine, iar totodată, acest animal avea şi o importanţă cultuală. Se pare că şi slavii agreau, poate în o mai mică măsură, deasemenea porcinele. În cadrul aşezării de la Davideni, locuinţele din faza a doua de evoluţie conţin, aşa cum o arată materialul arheologic şi elemente de factură slavă. Considerând repartiţia pe locuinţe şi specii a resturilor mamiferelor (vezi tabelul 11) se pare, că în cele cu elemente slave, frecvenţa porcinelor ar fi cu ceva mai înaltă, dar pentru a afirma fără tăgadă, că slavii, în migraţia lor, au adus cu ei un porc mai masiv şi că ei au influenţat totodată creşterea cotei parte a porcinelor în economia animalieră a autohtonilor, mai trebuie făcute cercetări, în aşezări similare, pentru a avea mai mult material osteologic de referinţă.

Ovicaprinele se găsesc pe al treilea loc ca frecvenţă, dar datorită taliei lor specifice, importanţa economică a acestora scade pe măsură. Dacă oaia, pe lângă lapte, furnizează şi lână, caprinele dau mai mult lapte de calitate (pe unitatea de volum ele oferă cantitatea cea mai mare de lapte, dintre toate cavicornele). Se constată că nici la cornutele mici nu se sacrifica deobicei tineretul şi credem că acest fapt are aceeaşi cauză pe care am arătat-o pentru taurine şi porcine. Dealtfel cantitatea de carne furnizată de ele, avea un rol foarte mic, în acoperirea necesităţilor de proteine animale a locuitorilor aşezării; este adevărat însă că, mai ales oile, prin prelucrarea laptelui lor (caşul) asigurau pentru anotimpul friguros un surplus de proteine, într-o perioadă a anului când exista o penurie de lapte proaspăt şi, în general, de proteine. Facem menţiunea că frecvenţa cornutelor mici este destul de joasă în această staţiune, unde găsim o populaţie autohtonă, amestecată ulterior cu etnicii slavi. Putem afirma că păstoritul itinerant nu era specific locuitorilor aşezării, ovinele fiind crescute prin jurul acesteia.

Cabalinele au resturi relativ puţine, dar ele au talia cea mai mare (un cal face cam cât zece oi). După cum am văzut existau cai întrebuinţaţi ca motor animal tipic, dar şi alţii folosiţi pentru călărie şi, la nevoie, în luptă, aceştia avându-şi poate originea în caii de elită ai dacilor; nu credem că slavii au venit cu asemenea cai înalţi şi gracili, ce

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

alcătuiau precis un tip (poate chiar o rasă) ameliorată pentru un scop bine definit. Faptul că nu se sacrifica tineretul, este un fapt obişnuit pentru această specie şi nu-l putem considera ca un argument că nu erau folosite şi cabalinele în scop alimentar. Modul de prezentare a fragmentelor osoase arată clar că ele au fost obţinute prin tranşare cu scopul precis de a fi "puse în oală". Există destule resturi provenite de la segmente bine îmbrăcate în carne şi mai mult chiar, dintre puţinele fragmente cu urmă de arsură, două: un dinte şi o bucată de spată, aparţin calului. Este evident, dată fiind talia lor specifică, că şi acestea luau parte la acoperirea unei bune părţi a necesităţilor de proteine animale a locuitorilor aşezării.

Câinele are doar două resturi şi acest fapt arată prin el însuşi, că nu era folosit în alimentaţie. Prin evaluarea taliilor celor doi indivizi se poate conchide că ei erau folosiţi la pază (mai degrabă pentru a feri animalele domestice de prădătoare, mai ales de lup şi nu contra hoţilor); este evident că nu existau câini de agrement şi nici un tip specializat, pentru a fi întrebuinţat ca însoţitor la vânătoare.

Este cazul să menţionăm la urmă şi găina domestică care nu prea poate fi luată în consideraţie, la stabilirea dietei obişnuite a populaţiei aşezării, dată fiind penuria ei. Dar aceasta, desigur mai mult decât porcinele, reprezintă un argument pentru existenţa unei populaţii sedentare, în contextul unei perioade istorice, atât de frământate, ca aceea la care ne referim. Totodată trebuie menţionat că ea este şi o furnizoare oarecum constantă de ouă care, poate, aveau o valoare mai mare decât carnea, acestea folosindu-se, să le spunem indirect, în alimentaţie, ca adjuvant obligatoriu la unele mâncăruri mai sofisticate, pe care dealtfel, nu ştim dacă locuitorii aşezării puteau să le pregătească, dată fiind starea lor economică.

O a doua ocupaţie, oarecum circumscrisă prin prezenţa resturilor osoase ale celor patru specii de mamifere sălbatice, trebuie socotită vânătoarea. Erau doborâte, trei dintre artiodactilele, ce reprezentau deobicei, încă din timpurile străvechi, obiectul acestei ocupaţii, cu tentă, evident, în primul rând, tot de ordin alimentar. Remarcăm că cerbul, dar mai ales mistretul, constituiau un vânat destul de greu accesibil şi periculos, atunci când se foloseau pentru doborârea lor mijloacele primitive din acea vreme, prin care, aceste animale, se cereau abordate din apropiere (se cunoaşte faptul că, în antichitate şi în evul mediu multe mărimi, cu înalt rang social, au fost chiar omorâte de ele, în partidele lor

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

de vânătoare, care erau desigur cu mult mai bine organizate, decât puteau să o facă locuitorii aşezării de la Davideni, ce deveneau precis vânători doar de nevoie şi nu foloseau această ocupaţie ca divertisment). Mai menţionăm două fapte importante de evidenţiat: pe de o parte nu se vânau, aproape sigur, indivizi tineri – mai uşor abordabili, deci şi vânătoarea – aşa ca şi creşterea animalelor – era oarecum planificată şi monitorizată, nefăcându-se la întâmplare, iar pe de altă parte că toate speciile vânate, dar şi cele crescute, ofereau, în subsidiar,prin sacrificare, unele produse ale lor: coarnele, oasele, pieile etc., de mare importanţă pentru economia locuitorilor aşezării.

Luată ca atare, vânătoarea avea deci o importanţă destul de scăzută pentru acoperirea necesităţilor de proteine animale (credem totuşi că egală, sau chiar mai mare decât cea directă, prin sacrificare, a ovicaprinelor), încât ea reprezenta, o sursă nu de neglijat, a locuitorilor aşezării, mai ales în perioadele limită, de restrişte.

Să ne oprim tot aici, puţin, la situaţia unei specii foarte rare, în cadrul materialelor arheozoologice, din regiunile noastre şi anume elanul. Este evident că, unica piesă ce-i aparţine, fiind un fragment din stilopodiul membrului anterior (popular braţul) – segment bine acoperit de carne, la care se mai adaugă faptul, că ea este în mare măsură şi arsă, individul pe care-l reprezintă, a fost vânat evident în apropierea staţiunii (dealtfel şi pentru celelalte trei specii, faptul că de la ele provin numai, sau/şi segmente osoase bine carnate, arată că exemplarele respective au fost doborâte tot de către localnici şi nu sunt provenite din alte zone, de unde ar fi fost aduse eventual odată cu coarne, căpăţâni, piei jupuite etc., ce puteau fi procurate de departe, din varii motive). Elanul apare şi astăzi din când în cînd la noi, ca un imigrant nord-estic (din Polonia şi Ucraina unde este pus actualmente sub ocrotire), fără să se cunoască cauzele, pentru care, în migrarea sa spre nord, în anotimpul călduros, unii indivizi se rătăcesc. El nu poate vieţui actualmente în România, lipsindu-i în mare, biotopul preferat (păduri întinse, umede, cu mlaştini şi turbării), încât nu se pune problema de a fi naturalizat. Noi l-am pus în evidenţă în Moldova, începând din neolitic şi până în La Tène[3] (mai cu seamă în cetatea dacică de la Brad), dar este posibil ca el să fi existat, tot la

[3] S. Haimovici, **Sur la repartion et sur certains caractères morphologiques de l'élan (Alces alces) de l'holocène roumain**, *Travaux du Museum d'Histoire Naturelle "Gr. Antipa"*, Bucarest, VIII, 1968, p.591-600 şi anexe.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

margine sud-vestică de areal şi pe cele două maluri ale Dunării, începând cam de la Giurgiu sau Călăraşi. Oricum acolo unde apare, el reprezintă o specie importantă pentru caracterizarea ambientului.

V

Este cazul să ne oprim puţin şi la o serie de problematici, nu direct economice, ci mai cu seamă socioumane, aşa cum reies ele din studiul arheozoologic al materialului din aşezarea de la Davideni.

Considerând materialul animalier, mai ales acela aparţinând taurinelor, specie de talie mare, cu cele mai multe fragmente osoase, cât şi distribuirea sa pe locuinţe (tabel 11), putem considera că nu avea loc, probabil, o tranşare efectiv măcelărească a animalului, pentru a departaja carnea după categorii de bonitate (actualmente se iau în vedere trei sau chiar patru categorii, necuprinzând şi oasele "uscate") ci carcasa, credem, se împărţea pe mai multe gospodării, fiecăreia revenindu-i câte o parte din fiecare categorie. De obicei oasele "uscate" nu erau folosite – adică nu erau sparte pentru a se scoate măduva – şi, de aceea, oasele lungi ale extremităţilor, mai ales metapodalele, au rămas întregi; ar fi acesta poate un semn că populaţia respectivă nu era chiar atât de săracă, încât să folosească până la extrem, toate părţile animalului.

Se poate constata că foarte puţine resturi (opt, considerând şi fragmentele osoase rămase nedeterminate ca specie), poartă urme de ardere şi totodată, că nici un rest nu este calcinat; putem conchide că hălcile de carne erau doar rar fripte ci, din contra, de obicei fierte, evident în oale de mărimi diferite, corelate cu numărul de membrii ai unei familii, ce ocupa una sau alta din locuinţe.

Există unele locuinţe (vezi şi tabelul 11) cu puţine resturi osoase – doar pe acestea trebuie să le socotim ca având elemente de faună, răspândită în mod natural, în ele – căci, considerăm că este o imposibilitate ca o cameră, fiind chiar a unui umil bordei, să aibă "podeaua" plină cu resturi, care nu numai că ar provoca, prin descompunerea lor, o atmosferă de nesuportat, dar ar jena şi deplasarea oamenilor; acelea în care s-a găsit mai mult material osos, credem că acesta îşi are originea în faptul că locuinţa a fost părăsită pentru un scurt timp, iar apoi a fost renovată şi refolosită, acumulându-se mai multe resturi osoase; locuinţa 69 a fost realmente părăsită pentru un timp foarte

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

lung, ea transformându-se evident într-o "groapă" menajeră, aşa cum se mai întâmplă şi actualmente chiar şi în oraşe.

Materialul faunistic avut la dispoziţie, alcătuit exclusiv prin fragmente osoase este reprezentat, aproape cu totul, prin resturi de bucătărie, dar există şi unele pe care omul le-a folosit ca atare, sau reprezintă deşeuri rezultate prin manipulare, fie chiar unelte folosite şi apoi aruncate - ar fi acestea, resturi să le spunem "menajere", ce vin să completeze materialul preponderent, format din resturi de bucătărie. Astfel există un astragal de cal şi un altul de cerb, ce sunt şlefuite pe ambele părţi şi care, credem că reprezintă un fel de unelte pentru frecat pieile şi a le întinde după ce ele s-au uscat şi scorojit. Deasemenea, în "groapa" 69 s-au găsit mici resturi de corn de cervidee, cioplituri rezultate din pregătirea unor unelte din corn plin; tot o porţiune de corn plin, de data aceasta precis de *Cervus*, reprezentând o parte a ramului de gheaţă sau a celui al ochiului şi având cam 10 cm., a fost găsit tot în locuinţa 69; el este tăiat la ambele capete şi totodată ars uşor la cele două extremităţi (cornul de tip plin, pentru a fi tăiat mai uşor era "pârlit" la nivelul unde se dorea a se executa tăietura), dar şi, concomitent, la unul din capete, substanţa spongioasă a fost îndepărtată cu un corp contondent- el reprezintă mai degrabă totuşi un deşeu, decât o unealtă pe cale de execuţie. O serie de axe de coarne de cavicorne (taurine şi ovicaprine) poartă către baza lor urme de cioplire (rezultate din desprinderea lor de pe osul frontal), iar ceva mai sus, urme de tăieturi (de cuţit) rezultate din îndepărtarea de pe ax a manşonului cornos a acestuia; adică cornul propriu-zis şi care, a avut desigur unele întrebuinţări, dar, fiind putrescibil, nu a lasat nici o urmă.

Tot resturile de faună pot aduce şi unele date globale privind societatea umană din aşezarea de la Davideni. S-a arătat că ea era formată din oameni nevoiaşi, dar nu extrem de săraci şi nu credem că le lipsea necesarul de hrană zilnică. Erau chibzuiţi şi-şi planificau destul de bine economia. Credem că nu aveau o stratificare socială prea avansată, cu toate că posedau şi cai de elită. Comunitatea era mică, probabil că existau doar în jur de 7-10 locuinţe, atâtea cât să formeze un cătun. Promiscuitatea, o considerăm la ordinea zilei şi este posibil (dat fiind faptul că tot nu prea făceau curăţenie în locuinţe), mai ales în anotimpul rece, să fi adus în bordeie, cel puţin tineretul animalelor domestice. Economia era evident de subsistenţă, nu aveau, probabil aproape deloc,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

produse de schimb, dată fiind primitivitatea, cât şi slaba productivitate a animalelor domestice.

VI

Materialul faunistic, prin resturile provenite de la speciile sălbatice, dar într-o bună măsură şi de la cele domestice, vine să pună în evidenţă particularităţile ambientului, fapt de prim ordin, întrucât, pentru o societate încă primitivă, mediul geografic (mai nou " the environment") are un rol, poate chiar covârşitor, în buna ei funcţionare. Considerând latitudinea locului şi situarea aşezării în Europa est centrală, caracteristicile holocene ale mediului, nu pot fi decât acelea ale unui etaj nemoral (vezi şi solurile actuale încă subfosile), altitudinea arătând prezenţa unor păduri de stejărişuri amestecate (dumbravă), probabil cu *Querqus robur* (stejarul pedunculat) ca predominant şi poate, deja, mai spre vest, spre altitudini mai înalte şi gorunete cu *Querqus petrea* ca dominant; către râul Moldova este posibil să fi existat mai degrabă aninişuri, dar poate şi sălciete şi plopişuri. Mistreţul, cerbul şi elanul sunt specii tipice ale grupării ecologice "de pădure", ultimul poate doar la margine de areal european, neputând fi decât aproape sigur un rătăcit, în apropiere de lunca Moldovei. Căpriorul este mai degrabă o specie de lizieră şi de zonă mai mult arbustivă, la fel ca bourul, ce nu apare în materialul nostru, dar care se mai găsea precis în zonă, fiind deja de acum, probabil foarte rar; acelaşi lucru este valabil şi pentru castor (animal semiacvatic, dar şi de pădure cu esenţe moi) ce putea avea drept biotop specific apropierea de râul Moldova şi chiar pârâul Umbreni. Este posibil ca lipsa lor să se datoreze penuriei materialului nostru (sub 600 resturi), dar credem că şi factorul antropic, care desigur defrişa curent pădurea, să fi avut de asemenea un rol de prim ordin. Mediul păduros de foioase era propice creşterii în libertate a porcinelor (fenomen foarte comun încă în Evul Mediu, iar în Delta Dunării şi astăzi) şi, într-o oarecare măsură, chiar a taurinelor. Ovicaprinele, cu o frecvenţă destul de joasă,găseau şi ele zone mai deschise unde să pască, iar caprinele, puţine câte erau, aveau din plin la dispoziţie subarboret şi plante ierboase cu tulpină mai înaltă, unele dintre ele, de acum buruieni, corelate tot cu activitatea antropică. Desigur, omul îşi asigura, prin defrişare spaţii pentru a practica agricultura (despre a cărei importanţă noi nu ne putem

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

pronunţa) şi este aproape sigur că, dat fiind indicele demografic încă foarte scăzut, deşi prin activitatea umană se elimina pădurea, nu numai pentru a face agricultură, dar şi pentru a folosi lemnul ca atare, pentru multiple nevoi, aceasta se refăcea, pe încetul, în mod natural. Mediul păduros – format din codrii de foioase- corelat cu toate caracteristicile climatice, edafice, hidrice, economice, sociale etc. ce decurg din natura şi exploatarea sa, trebuie socotit drept factorul ambiental de prim ordin pentru societatea umană de după mijlocul mileniului I, de la Davideni.

L'ÉTUDE ARCHÉOZOOLOGIQUE DES RESTES ANIMALIÈRS DÉCOUVERTS DANS L'ÉTABLISSEMENT DE DAVIDENI.

Résumé

La station archéologique de Davideni est située au confin S.E. de la depression de Neamtz, près de la rivière de Moldova, dans une zone aujourd'hui découverte. Les restes proviennent de seize huttes, huit appartenant cronologiquement au V-ème – la première partie du VI - ème siècle et habitées par une population autochtone et sept de la dernière partie du VI-ème – VII-ème siècle, quand la population autochtone fut melangée avec des elements slaves; une hutte: 69, a une situation incerte parce qu'elle fut transformée en une "fosse" à ordures ménageres (tableau 11).

On a déterminé 570 restes osseux qui appartiennent à une espèce avienne: la poule domestique (5 restes) et a dix espèces des mammiféres, six domestiquées, à savoir: *Bos taurus*, *Sus domest.*, *Ovis aries*, *Capra hircus*, *Equus caballus* et *Canis familiaris* avec 552 restes et quatre sauvages: *Sus scrofa ferus*, *Cervus elaphus*, *Capreolus capreolus* et *Alces alces*, seulement avec 14 restes (voir les tableaux 1,2,3). On fait un étude morphobiométrique de chaque espèce, méttant en evidence les caractères morphologiques et les mensurations (voir les tableaux 4-10). On remarque l'importance économique de chaque espèce et on constate que l'élevage était une occupation de base, mais on pratiquait aussi la chasse. On donne quelques caracteristiques sociales de la population humaine, et finalement, on met en évidence les caractères de l'environnment de jadis.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Tabelul 11.

Distribuţia fragmentelor osoase pe specii de mamifere în locuinţele din aşezarea de la Davideni.

Sigla etniei	Sp./Loc	Bos taurus	Sus domes.	Ovis - Capra	E. caballus	C. familiaris	S. scrofa	C. elaphus	C. capreolus	A. alces	Total
R.	L25	20 68.96	8 27.58	1 3.44							29
R.S.	L26	7 63,60	1 9.09	2 18.18	1 9.09						11
R.	L27	37 68,51	3 5.55	12 22.22	2 3.70						54
R.S.	L28	33 55.00	9 15.00	15 25.00	1 1.66		2 3,34				60
R.S.	L29	17 68.00	7 28.00		1 4.00						25
R.S.	L30	2 14,28	8 57.14	4 8.57							14
R.S.	L31	2 18,18	1 9.09	7 63,63		1 0.09					11
R.S.	L32	3 60,00	2 40.00								5
R.	L33	14 73,68	1 5.26	3 15.78	1 5.26						19
R.S.	L34	1 33,33	1 33.33			1 33.34					3
R.	L35	5 41,66	1 8.33	4 33.33	2 16.66						12
R.	L36	35 56,45	13 20.96	9 14,51			4 6.45			1 1.61	62
R.	L37	37 71,15	8 15.38	3 5.76	4 7.69						52
R.S.R	L69	103 63,58	40 24.70	13 8.02			1 0.61	4 2.47	1 0,61		162
R.	L70	9 52,94	3 17.64	2 11.76	2 11.76			1 5.88			17
R.	L71	23 79,31	1 3.44	5 17.24							29
Total		**348**	**107**	**80**	**14**	**2**	**7**	**5**	**1**	**1**	**565**

Sigla R. reprezintă locuinţele din prima fază, iar sigla R.S., pe cele din a doua fază de evoluţie a aşezării; locuinţa 69 este notată R.S. sau/şi R.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

MULȚUMIRI

Ajunși la capătul lucrării nu putem încheia fără a mulțumi celor care într-o măsură mai mare sau mai mică, direct sau indirect au fost, după o expresie fericită a lui G. Călinescu, "iubiți complici la această carte".

Mulțumesc celor care ne-au ajutat nu numai la finalizarea acestui studiu monografic, dar și celor care au fost alături de noi și au sprijinit vreme de aproape trei decenii cercetările arheologice de la Davideni, apoi restaurarea, conservarea, prelucrarea științifică, realizarea ilustrației etc., și nu în ultimul rând mulțumesc acelor care au contribuit la formarea mea profesională, celor care m-au sprijinit moral și material în această "mică aventură" care este cercetarea arheologică a unei vechi așezări dintr-o epocă atât de importantă și încă controversată cum este aceea a "mileniului întunecat".

Și cum trebuie să încep cu începutul, atunci să mulțumesc, în primul rând, regretaților mei părinți care mi-au dat șansa de a exista și a mă forma ca om.

Mulțumesc profesorilor mei din școala generală, liceu și facultate, care m-au atras spre studiul și înțelegerea istoriei.

În mod deosebit mulțumesc Acad. M. Petrescu-Dîmbovița care din primii ani ai studenției la Facultatea de Istorie-Filosofie a Universității "Al.I. Cuza" din Iași, m-a atras spre istoria veche, spre cercetarea arheologică și cu deosebire spre arheologia epocii de formare a poporului român. Poate este interesant să menționez că un referat de seminar din anul I, privind epoca secolelor VI-X în spațiul est-carpatic, a devenit lcurare de cerc științific, în anul II de facultate, apoi lucrare pentru o sesiune științifică în anul III și lucrare de licență în anul V. În toate aceste etape am beneficiat de îndrumarea științifică a distinsului meu profesor, academicianul de azi M. Petrescu-Dîmbovița. La terminarea facultății am continuat aprofundarea temei de care m-am atașat în anii studenției, și sub conducerea regretatului mare istoric și arheolog Ion Nestor, de la

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Universitatea din Bucureşti, am elaborat teza de doctorat cu tema **"Regiunea centrală a Moldovei dintre Carpaţi şi Siret în secolele VI-IX"**. După trecerea prea timpurie în lumea umbrelor a întemeitorului arheologiei epocii de formare a poporului român, lucrarea a fost finalizată sub conducerea regretatului Prof.univ.dr.doc. Kurt Horedt în cadrul Institutului de Istorie şi Arheologie din Cluj-Napoca, teza de doctorat fiind susţinută în ziua de 9 noiembrie 1979, în şedinţă publică, în faţa Comisiei prezidate de Acad. Ştefan Pascu.

Celor doi conducători, succesivi, ai tezei de doctorat, care în ciuda unor dispute ştiinţifice s-au respectat reciproc, le păstrez o vie amintire şi stimă.

Îmi face plăcere să menţionez că între membrii Comisiei de doctorat s-a aflat şi magistrul meu Acad. M. Petrescu-Dîmboviţa, alături de alţi doi cunoscuţi specialişti ai arheologiei şi istoriei epocii postromane din Dacia, Prof.univ.dr. Ştefan Olteanu şi Prof.univ.dr. Dan Gh. Teodor.

Cum deja am amintit ceva despre climatul în care m-am format, din punct de vedere profesional-ştiinţific, să mai adaug că de un real folos ne-au fost stagiile de specializare efectuate la Universitatea din Bucureşti, la Prof.univ.dr.doc. Ion Nestor şi Prof.univ.dr.doc. Gh. Ştefan, participările la cercetările arheologice de la Lozna-Dorohoi, Oituz, Mănoaia-Costişa şi Botoşana (conducător de şantier fiind cercetătorul ştiinţific Dan Gh. Teodor, astăzi prof.univ.dr. la Facultatea de Istorie a Universităţii "Al.I. Cuza" din Iaşi), la Bratei (conducător ştiinţific Prof.univ.dr.doc. I. Nestor) şi Fundu Herţii (conducător ştiinţific Prof.univ.dr.doc. M. Petrescu-Dîmboviţa). Pe baza experienţei dobândite, în anii ce au urmat am condus cercetările arheologice de pe şantierele de la Bacău-Curtea Domnească, Izvoare-Bahna, jud. Neamţ, Onceşti-Bacău, Voineşti-Vaslui, Câmpineaca, Lespezi-Homocea şi Oreavu, în judeţul Vrancea, Dămieneşti şi Ştefan cel Mare, judeţul Bacău, Borşeni şi Davideni în judeţul Neamţ.

De un real folos ne-a fost schimbul de idei cu reputaţi specialişti ai epocii postromane în Dacia, mai ales cu prilejul sesiunilor de rapoarte arheologice, a unor sesiuni ştiinţifice organizate de Institutele de arheologie şi muzeele din ţară. Pe lângă cei menţionaţi deja, prezenţi şi la aceste manifestări ştiinţifice, mai amintim pe regretaţii dr. Al. Andronic, conf.univ.dr. N. Gostar şi dr. Mircea Rusu, apoi pe dr. Ion Ioniţă, prof.univ.dr. Virgil Mihăilescu-Bârliba, prof.univ.dr. Victor Spinei,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

dr. Eugenia Zaharia, prof.univ.dr. Ligia Bârzu, dr. Silvia Teodor, dr. Radu Harhoiu, dr. Maria Comşa, dr. Gh. Diaconu, prof.univ.dr. D. Protase, dr. Zoltan Székely, prof.univ.dr. Sever Dumitraşcu, dr. Victor Teodorescu, dr. I.G, Hâncu şi prof.univ.dr. Gh. Postică, ultimii doi de la Chişinău, şi mulţi alţii.

Un gând de mulţumire aparte se îndreaptă spre colegul şi prietenul, prof.univ.dr. Mircea Babeş, care cu prilejul sondajului arheologic efectuat la Davideni în 1969, pentru a verifica mediul arheologic în care se descoperise întâmplător un colier bastarnic, a surprins şi materiale din epoca postromană, invitându-ne şi îndemnându-ne să continuăm cercetările pentru dezvelirea aşezării din epoca finalizării etnogenezei românilor. Rezultatele acestor cercetări, efectuate vreme de aproape trei decenii, au fost prezentate în lucrarea de faţă.

Mulţumesc prof. Ilie Untaru şi prof. Gavril Luca, directori ai Muzeului de Istorie din Tg. Neamţ, care au finanţat cercetările arheologice de la Davideni din anii 1970-1979; prof.dr. Ionel Marin, prof. Vasile Ursu, prof. Adrian Alui Gheorghe şi prof.dr. Gh. Dumitroaia, directori, în această ordine, ai Complexului Muzeal Neamţ, care au finanţat cercetările de la Davideni în anii 1986-1997.

Un gând de mulţumire contabililor şefi de la Complexul Muzeal Neamţ, doamnelor Maria Lăcătuşu şi Maria Păstrăv, doamnei Viorica Tofan de la serviciul contabilitate al Muzeului, doamnei secretar Maricela Tcaciuc, precum şi celor care au asigurat restaurarea, conservarea şi desenele materialelor arheologice descoperite, şi anume regretatului prof. Aurel Buzilă, doamnelor Gicuţa Poenaru, Ecaterina Enăchiuc, Paula Chiribuţă, Violeta Dinu Şerban, Mircea Răzvan Ceacâru, Nicolai Urse, precum şi domnului Valentin Blănaru din Bacău care a realizat unele desene precum şi coperta cărţii.

Ne facem o datorie în a mulţumi celor care au participat direct la cercetările arheologice de la Davideni. La unele din primele campanii au participat parţial prof. Ilie Untaru, prof. Gavril Luca şi conf.univ.dr. Marius Alexianu, precum şi prof. Florin Luchian, Vasile Abiculesei, Petru Postolache, şi Mircea Andrei, ultimii trei dintre foştii noştri studenţi şi apoi profesori la Şcoalile generale din Davideni, Ţibucani şi respectiv Girov-Neamţ.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

La primele campanii au participat şi studenţii noştri de la Facultatea de Istorie-Geografie din Bacău, Valentina Atănăsoaie, Maria Solomon, Mircea Cojocaru, Ioan Feraru şi Petrică Rotaru.

Un gând de mulţumire ospitalierelor noastre gazde: regretata Zoiţa Puiu, apoi blândului şi harnicului gospodar Gheorghe Gh. Balan, pasionat şi de arheologie, şi doamnei sale, o gospodină atentă şi înţelegătoare.

Se cuvin mulţumiri doamnei ing. Camelia Gavril şi domnului ing. Petru Gavril, care înainte de 1989, ne-au îngăduit să efectuăm cercetări arheologice pe terenul ce aparţinea atunci "faimoaselor ceapeuri" Davideni şi Ţibucani.

La săpăturile arheologice de la Davideni au lucrat generaţii la rând de elevi şi studenţi, în primul rând din Davideni, mai puţin din Ţibucani din cauza distanţei ce trebuia parcursă până la şantier, sau din alte localităţi ale ţării veniţi în vacanţă la bunici.

Deşi munca nu era deloc istovitoare, sub multe aspecte fiind chiar plăcută şi instructivă, mai ales prin comentariile făcute asupra semnificaţiei istorice a unor descoperiri arheologice mai deosebite, tinerii veniţi din mediul urban, mai puţin obişnuiţi cu munca fizică, după câteva zile de lucru renunţau, ulterior venind doar în vizită pe şantier. În schimb tinerii din Davideni, în majoritatea lor lucrau cu pasiune, erau mândri că în satul lor se fac asemenea cercetări arheologice. Unii au căpătat anumite cunoştinţe, de tehnica cercetării arheologice. Am avut cazuri de tineri care au participat la câte 7-8 campanii de cercetare, atât ca elevi cât şi ca studenţi. Unii din foştii noştri colaboratori s-au realizat ulterior, devenind adevărate personalităţi. Am menţiona pe Dorel Botez, licenţiat în Ştiinţe economice şi Drept, Ioan (Fănică) Bălan, ajuns pilot de aeronave, Fănică Ambrosă, ing. horticultor, Gh. Munteanu, profesor şi exemplele ar putea continua. Pe lângă cei menţionaţi deja s-au evidenţiat şi alţi tineri, care considerăm că merită a fi amintiţi aici pentru hărnicia şi pasiunea lor: Dorel Podaru, Ioan C. Grădinaru, Dorel Ionescu, C. Botescu, fraţii Avram, Virgil Moisă, Dorin Grădinaru, Ionel Ionescu, fraţii Belea, N. Botescu, Vasile Sava, Dorel Grădinaru, Ionel Podaru, Romică Podaru, Gh. Botescu, Aurel Murariu, Marcel Botez, Florin Gavril şi mulţi, mulţi alţii. Am dat atâtea nume, care se leagă într-un fel sau altul de cercetările de la Davideni, pentru a arăta că meritul acestei lucrări nu revine doar autorului menţionat pe copertă, ci unui larg grup de colaboratori, dintre

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

care mulţi rămân anonimi. Atât cei menţionaţi, cât şi cei nemenţionaţi, dar nu uitaţi de noi, au dreptul să spună că şi ei au fost părtaşi la aceste cercetări şi la finalizarea lor în lucrarea de faţă. Tuturor le rămânem îndatoraţi şi le adresăm mulţumirile noastre.

Un gând de recunoştinţă şi mulţumire familiei mele, soţiei, celor două fiice Raluca şi Ioana, ginerului Mircea, care au fost alături de mine mereu, deseori soţia şi fiicele fiind prezente chiar pe şantier, sau înţelegând că "vacanţele mele şcolare" trebuie să fie rezervate, în cea mai mare parte, cercetărilor arheologice.

Mulţumesc conducătorilor instituţiilor în care am lucrat în perioada efectuării cercetărilor arheologice de la Davideni, domnilor prof.univ.dr. Gh. Hasan şi prof.univ.dr. M. Merfea, Rectori ai Institutului pedagogic din Bacău, directorilor Liceului "G. Bacovia" Bacău (azi Colegiul Naţional "Ferdinand I"), respectiv prof. Cristina Ciurea, prof. Gavril Grama, prof. Gr. Codrescu şi prof. Antoneta Pătraşcu, care în anii 1986-2000, în care am fost profesor la această prestigioasă instituţie de învăţământ preuniversitar, ne-au sprijinit moral şi material în demersul nostru, creându-ne condiţii pentru participarea la cercetările arheologice şi la unele manifestări ştiinţifice la care am prezentat rezultatele acestor cercetări. Un gând de mulţumire colegilor de la Muzeul Judeţean de Istorie "Iulian Antonescu" din Bacău, doamnei director prof.drd. Lăcrămioara Marin, care au sprijinit activitatea noastră legată de finalizarea acestei lucrări.

În aceeaşi ordine de idei, mă consider dator să mulţumesc, şi pe această cale, distinşilor slujitori ai lui Hippokrates, dr. Vasile Palade, dr. Ionelia Comănescu, dr. Radu Grigoriu, dr. Leonard Roşu, dr. Dana Ţilea, dr. Zenovia Dumbrava, dr. Dana Băiaşu, dr. Eugenia Ştreşină şi dr. Costel Stanciu care în anii din urmă au supravegheat îndeaproape şi întreţinut, pe cât posibil, starea mea de sănătate.

• În final trebuie să menţionez că această apariţie editorială ar fi fost greu de realizat fără sprijinul substanţial şi generos al Complexului Muzeal Neamţ, director prof.dr. Gheorghe Dumitroaia, şi al unor sponsori pe care suntem datori, în primul rând moral, să-i amintim şi să le mulţumim şi pe această cale. Menţionarea sponsorilor se face în ordinea în care au răspuns apelului nostru: economist şi jursit Dorel Botez şi dr. Margareta Botez, patroni S.C. "Micromedica" Co.Ltd. Piatra Neamţ; Doru Simovici – preşedinte şi Mioara Calinciuc – director economic, Camera de Comerţ, Industrie şi Agricultură – Bacău; ing. N. Zaharia,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

director S.C. "Esox" S.A. Bacău; ec. Adrian Lupeș – director S.C. "Conextrust" S.A. Bacău; Tudorița Lungu – director general S.C. "Ro Stylle" S.A. Bacău; Rodica Deaconu – director Agenția de turism "Koster" Bacău; Daniela Burlacu – director și Maria Lupașcu – contabil șef B.R.D. – Sucursala Bacău; ing. Grigore Filip – director general și ec. Doru Damaschin – director economic S.C. "Aeorostar" S.A. Bacău; ing. Viorel Ghelase, ing.-economist Leonard Pădureanu și ing. Gh. Savu – directori la Direcția Silvică Bacău; ec. Eti Drăgoi – director S.C. "Cominfortrans" S.A. Bacău; ing. Mihai Banu – director general S.C. "Agribac" S.A. Bacău; Radu Condac – director S.C. "Condafarm" S.R.L. Bacău; C. Ouatu – patron S.C. "Ouatu Kon Tiki" Bacău; ec. Vasile Chițac – președinte S.C. "Luceafărul" S.A. Bacău; Mihai Bârliba și Florin Mitrea – directori S.C. "Petroflax" S.A. Piatra Neamț; Vasile Rusu – manager "Electro-service" Bacău.

Mulțumesc domnului Ioan Coroiu – director și doamnei Tatiana Badiu – contabil șef B.C.R. – Sucursal Județeană Bacău pentru oferta de publicitate imprimată pe coperta a III-a a lucrării.

Mulțumesc și altor oameni de bine care au sprijinit efortul nostru de a antrena unii din sponsorii menționați mai sus. Între ei amintesc pe dr.ing. Ioan Viziteu, ing. Radu Manoliu, ing. Adrian Mironescu, prof. Gh. Asavei, prof. Dragoș Florescu și alții nemenționați dar nu uitați de noi.

Mulțumesc, și nu în ultimul rând, tinerilor muzeografi Lăcrămioara Elena Istina și Marius Alexandru Istina, precum și domnului Gilbert Colobanea care au realizat culegerea computerizată și tehnoredactarea lucrării și domnului prof. Dorin Nicola, pentru traducerea rezumatului și legendei ilustrațiilor în limba franceză. Aceleași călduroase mulțumiri domnului prof.dr. Gh. Dumitroaia, directorul Editurii "C. Matasă" Piatra Neamț, doamnei ing. Eugenia Adam, care împreună cu iscusiții tipografi de la Imprimeria "Bacovia" – Bacău au realizat lucrarea în bune condiții.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

HABITATS VILLAGEOIS À L'EST DES CARPATES À L'ÉPOQUE DES MIGRATIONS. L'HABITATION DE DAVIDENI AUX V^E-VIIIE SIÈCLES

RÉSUMÉ

Après une courte "*Introduction*" dans laquelle on montre comment on est arrivé à la recherche de l'habitation de Davideni, des Ve-VIIIe siècles, dans le premier chapitre est présenté: "*Le cadre naturel de l'habitation*".

L'habitation de Davideni est située sur la terrace de 12-15 mètres sur la rive droite de la rivière Moldavie. Le cadre physique et géographique , la clime, le reseau hidrographique, les sols, la vegetation spontane, etc., évidencient les conditions très favorables de vie offértes par cette habitation à travers plusieurs mileniums.

Dans le deuxiem chapitre on fait un court historique des recherches et on mentionne plusieurs établissements des Ve-VIIIe siècles, découverts dans la microrégion dans laquelle se trouve l'habitation de Davideni. Les fouilles archéologiques ont eu lieu en deux étapes, 1970-1979 et 1986-1997. La surface explorée a environ 23000 mètres carés, mais toute l'habitation a eu plus de 30000 mètres carés. Sur cette surface ont été découvertes 74 maisons des Ve-VIIIe siècles et, une seule, des VIIe-VIIIe siècles.

Dans la microrégion dans laquelle se trouve l'habitation de Davideni, au point "La Izvoare-Spieşti" ont été partiellement signalées et explorées d'autres habitations du Ve-VIIIe siècles, telles celles de Davideni "La Curte", Târpeşti, Borşeni, Borniş, Poiana-Dulceşti, Izvoare-Bahna, etc. (fig. 1;2). Les limites du sud et du nord de la microrégion sont marquées par des importantes habitations de Costişa-Mănoaia et respectivement Botoşana, qui ont pérmis la formule du concépte de culture Costişa-Botoşana, caracteristique à l'espace est-carpatique de la Roumanie dans les Ve-VIIIe siécles.

Dans le troisiem chapitre est présentée la methode de recherche, la stratigraphie de l'habitation et les découvertes des époques les plus ancièmnes.Les plus ancièmnes découvertes archéologiques de Davideni appartiennent à la culture neolithique de type Precucuteni (fig. 4/1-7). Sur ce

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

niveau, beaucoup plus tard, s'est développée, à cet endroit, une habitation de l'époque du bronze tardif, appartenant à la culture Noua. Le matériel découvert dans l'habitation de type Noua est riche et divers, contenant de la céramique (fig. 5; fig. 10); objets en bronze (fig. 11/1-4; 12/1-6; 13/1-5; 8-14), en os (fig. 13/6-7; 15; 16; 14/1-3; 6; 9; 10) et en pierre (fig. 14/5).

Sur l'habitation de type Noua, s'est développée une habitation de la Ière étape de l'époque du fer, respectivement du Hallstatt précoce. On remarque la présence d'une hache plate à petites ailles, en fer (fig. 15/1) et d'un riche matériel céramique (fig. 15/2,3; 16/1-6), caracteristique pour le Hallstatt précoce. Après environ une moitié de milenium, au même endroit s'est développée une habitation de la deuxième époque du fer, appartenant à la culture Poieneşti-Lukaševka. En dehors de la céramique de tradition geto-dace (fig. 17/1; 5; 18/5) est aussi présente la céramique allemande de type bastarne (fig. 17/4; 6-9; 18/1-4). Parmi les pièces en bronze nous mentionnons un collard bastarne (fig. 19/3), une fibule à noeux (fig. 19/8) et une pincette (fig. 19/7). Nous mentionnons aussi, quelques couteaux en fer (fig. 19/4-5), une faucille (fig. 19/9), un ciseau (fig. 19/6) et deux points de lance (fig. 19/1-2). L'habitation de type Poieneşti-Lukaševka de Davideni peut être datée dans les IIIe-IIe siècles av. J.-Ch.

Après une discontinuité d'habitation d'environ une moitié de milenium, dans la surface située autour des sources s'est développée une habitation des Ve-VIIIe siècles. Cette habitation a constitué l'objectif principal des recherches archéologiques de Davideni.

Dans le IVe chapitre, denommé "*L'habitation des Ve-VIIIe siècles*" sont présentées dans le souchapitre "A" les maisons et leurs annexes. Même si dans l'évolution de l'habitation ont été delimitées deux étapes, la première des Ve-VIe siècles et la deuxième des VIe-VIIe siècles, à cause des divers motifs objectifs les maisons ont été décrites en l'ordre de leur découverte et non par les étapes, comme on a procédé pour l'analyse de l'inventaire. De la première étape, datée dans la deuxième moitié du Ve siècle et de la Ière moitié du VIe siècle, font partie 36 maisons, et de la deuxième étape, qui contient chronologiquement la deuxième moitié du VIe siècle et presque tout le VIIe font partie 38 maisons. Dans l'ouvrage sont mentionnées des maisons qui font partie de la Ière étape de l'évolution de l'habitation (p. 37).

Sont présentées après les 74 maisons qui forment l'habitation des Ve-VIIe siècles. À chaque maison on donne les dimmensions, les données

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

concernant l'architecture, les installations pour le feu et on présente l'inventaire découvert. Aux annexes des maisons on présente les fours en argile, pour le pain, situés prés des maisons, les foyers isolés, les fosses de vivres et les fosses menageres.

Sont aussi présentés 9 fours en argile, de l'exterieur du cadre des maisons, quelques foyers isolés ("foyers temporaires") et les autres annexes des maisons. À la fin de ce chapitre sont mentionnés les objets d'inventaire des Ve-VIIe siècles, découverts isolément, en dehors des maisons et de leurs annexes. Dans le souchapitre "B", on commence la description et l'analyse de l'inventaire sur les deux étapes de l'évolution de l'habitation.

1. Premièrement est présenté l'inventaire de la première étape de l'évolution de l'habitation, respectivement l'étape des Ve-VIe siècles. La description de l'inventaire commence avec les outils en fer, bronze, os, pierre et en argile. Sont présentés les couteaux, les faucilles et d'autres objets en fer, en bronze, un hameçon d'os, plusieurs pierceux et aiguilles pour tisser. Il nous a réténu l'atténtion une moule en marne (fig. 65/1) pour realiser des croix et d'autres objets de parrure. Sont très nombreux les objets en argile, les fussaiolles, les poids pour la machine à tisser et pour la grille. Toujours en argile nous mentionnons une cuillere pour mouler les metaux (fig.74/15).

Un lieu important est occupé par les objets vestimentaires, de parrure, de culte et de toillette. Des accessoires vestimentaires nous mentionnons premièrement quatre fibules en fer (fig 66/3, 5, 6; 68/1) et trois moulées en bronzee (fig. 66/2, 4; 67/3) de type romano-byzantin. À la base de l'analyse des caracteristiques de ces fibules et de quelques analogies, les 7 fibules ont été atribuées à la première étape de l'évolution de l'habitation, respectivement la deuxième moitié du Ve siècle et la première moitié du VIe siècle après J.-Ch.

Une signification speciale a une des fibules moulées en bronze (fig. 67/3, 6), qui présente sur l'arc un visage humain avec une aureole, très probablement le visage du Christ (fig. 67a/1-2). Cette image a des analogies sur un fragment de vas de Dyrrachium (Albanie) et sur une fibule de Odarci (Dobrič)-Bulgarie. Nous mentionnons que les trois découvertes, sur lesquelles a été tracé un visage humain aureolé, probablement le visage du Christ, datent du VIe siècle.

Dans le niveau de culture a été découverte une fibule de type Sântana de Mureş (fig. 66/1) reutilisée par ceux qui ont veçu dans l'habitation des

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

V^e-VIe siècles de Davideni. Parmi les autres accéssoires vestimentaires, nous mentionnons un bouton en bronze (fig. 65/3), quelques boucles de ceintures en fer (fig. 64/4, 7, 8, 10; 80/3) et deux manchoires de sac, en os (fig. 77/4, 9). De la catégorie d'objets de parrure nous mentionnons un bracelet en glace, fragmentaire (fig. 64/1), avec des analogies dans le VIe siècle à Capidava, une boucle d'oreille en bronze (fig. 65/2) et un pandantif (fig. 76/5).

Dans la catégorie des pièces de toillette nous mentionnons les pegnes en os avec les dents bilateraux (fig. 77/1, 3, 6-8). Un unicat est constitué par un pegne en os avec les dents bilateraux porvu d'un étui (fig. 78/1a-1b; 79/1a-1c), avec des analogies dans le cimetière franc de Villey St. Etienne, daté au Ve-VIe siècles. Toujours un unicat est repésenté par un pegne, realisé d'une petite plaque en os, avec une seule rangée de dents, avec la manche demicirculaire, finie au milieu par une croix (fig. 67/1).

De la groupe d'objets de culte, liée à l'epanouissement du christianisme, nous mentionnons premièrement une petite croix en bronze (fig. 67/2; 80/2), que nous l'avons datée dans la première moitié du VIe siècle, et une cuilliere en bronze (fig. 67/4), utilisée pour l'administration de la Sainte Eucharistie. Dans l'inventaire de la preemière étape un lieu important est occupé par la céramique travaillée à la roue et modelée à la main. La céramique travaillée à la roue, en état fragmentaire est présente dans toutes les maisons, excepté la maison no 67. Les fragments découverts proviennent specialement de vases pot, realisées d'une pâte sableuse, ornementées avec des stries eet des cannelures.

Ont été aussi découverts des fragments de grandes vases de vivres, jaunâtres ou rouges de traditions Sântana de Mureş; les frgaments d'amphorettes jaunâtres, d'un pot de caolin et d'un vas gris à décor polis. La céramique modelée à la main consiste en diverses formes de pots et poêles.

2. L'inventaire de la deuxième étape d'habitation, de l'évolution de l'habitation de Davideni, étape qui s'etend sur la deuxième moitié du VIe siècle et presque sur tout le VIIe siècle, est plus pauvre. La céramique travaillée à la roue est de plus en plus rare, jusqu'à la disparition. On ne rencontre plus des fibules romano-byzantines du type de celles de l'époque anterieure. En echange sont présentes les fibuiles "doigtées".

De la catégorie des outils en fer on mentionne: couteaux, faucilles, gravoires, hameçons et briquets. En os ont été realisés aiguilles et pierceux.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Ont été aussi découvertes nombreuses fussaiolles en argile. Parmi les pièces vestimentaires nous mentionnons trois fibules "doigtées". La première (fig. 68/2) avec des analogies en Crimée, est un unicat en Dacie et a été denommée fibule "doigtée" zoomorphique de type Davideni.

La deuxième fibule "doigtée"(fig. 68/4) est de type Sarmizegetusa, et la troisième (fig. 68/3) appartienne à la série Coşoveni-Veţel. Les trois fibules "doigtées" ont été realisées en bronze, par moulage, et elles peuvent être encadrées dans une étape chronologique qui contient les dernières décénies du VIIe siècle. Ces fibules constituent un élément de datation pour la deuxième étape de l'évolution de l'habitation.

Parmi les autres objets nous mentionnons une boucle de ceinture en fer, une boucle d'oreille en bronze, pegnes avec les dents bilateraux, flêches en fer, à trois ailles, et aussi flêches en fer triangulaires et rhomboidales, et un jouet en argile. Dans l'étape des VIe-VIIe siècles un lieu important est aussi occupé par la céramique. La céramique travaillée à la roue disparrait, peu à peu, jusqu'à sa disparition totale et en echange se généralise la céramique travaillée à la main. À la roue ont été aussi realisées des vases pot pareilles à celles de la période anterieure. Les vases de vivres ne sont que plus rares, tout comme les amphorettes.

La céramique travaillée à la main est dominante, en fait elle se généralise. Ont été modélés à la main specialement pots de diverses dimensions et poêles. Plus rarement apparaissent maintenant les bols. Les pots sont ornementés sur la levre avec des alvéoles et des incisions. Plus rarement on rencontre aussi d'autres ornements. Une grande partie de la céramique travaillée à la main est de facture locale, mais apparaisse aussi la céramique specifique au monde slave des VIe-VIIe siècles. Dans les VIe- VIIe siècles sont très frequement présentes les grands plateaux (fig. 135/1, 2).

L'inventaire de la deuxième étape d'évolution de l'habitation evidencie un moment de regres, de discontinuité culturelle. Seulement dès la fin du VIIe siècle et dans le VIIIe siècle se produit un revirement en ce qui concerne la culture materielle et premièrement la céramique.

Dans le Ve chapitre nous presentons l'inventaire de l'habitation des VIIe-VIIIe siècles, la seule de cette dernière phase de l'évolution de l'habitation. L'analyse de la céramique de cette habitation evidencie un

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

revirement face à la céramique du VIIe siècle. En fait cette habitation (H65) avec son inventaire (fig. 136-138), appartienent à l'ancienne culture roumaine, bien connue par les recherches faites dans les autres habitations des VIIe/VIIIe-IXe siècles.

Dans le VIe chapitre denommé *"Conclusions archéologiques et historiques"* sont precisées quelques caracteristiques specifiques à l'habitation de Davideni, en marquant sa place dans l'ensemble des Ve-VIIIe siècles. Ont été aussi faites quelques considerations concernant le type d'etablissement les habitations et les annexes des maisons. De l'habitation des Ve-VIIe siècles explorée en proportion de 85% ont été découvertes 74 maisons.Le nombre total d'habitations peut être estimé à environ 100-120.

Contemporaines à un certain moment de l'évolution de l'habitation ont été 20 maisons. Dans la disposition des maisons ont été observés certains alignements, mais aussi des grouppements appartenant à des familles liées. Excepté la amison n° 54, qui est de surface, toutes les autres sont du type des chaumières et des chaumières demienfoncées. On a présenté dans l'ouvrage des éléments d'architecture de ces maisons. Dans ces maisons ont été trouvées des installations pour le feu, respectivement des fours en pierres, en argile et tout simplement des foyers. Dans quelques maisons ont été découvertes 2-3 installations pour le feu et dans la maison n° 71 on a trouvé même 5 installations pour le feu.

On fait après quelques considerations concernant les structures demo-économiques et socio-politiques, specifiques à la communauté villageoise de Davideni des Ve-VIIIe siècles. Les membres de cette communauté s'occupaient avec l'agriculture et l'élévage du betail et l'artisanat. Le neccessaire pour la nourriture était completé par la cueillétte, la chase et la peche. De point de vue demographique, le nombre des membres de la communauté villageoise est haussé, peu à peu, pour arriver à un maximum d'environ 80 habitants vers le milieu du VIe siècle. Après ce moment il y a eu une baisse du nombre des maisons et respectivement d'habitants.

À la fin du VIIe siècle et au début du VIIIe on a découvert seulement une habitation (n° 62). La communauté villageoise de davideni a été organisée dans les Ve-VIe siècles dans une collectivité territorielle de type byzantin. Probablement vers le milieu du VIe siècle ici a été le centre d'une union des collectivités villageoises, d'une "romanie populaire".

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Importantes considerations peuvent être faites en ce qui concerne la vie spirituelle de cette communauté. À Davideni ont été découvertes importantes pièces de facture chrétienne, parmi lesquelles nous mentionnons la petite croix en bronze (fig. 67/2), la cuillière pour l'administration de la Sainte Eucharistie (fig. 67/4), une moule pour mouler les petites croix (fig. 65/1), vases avec le signe de la croix (fig. 82/4; 109/1), un pegne qui a sur la manche (fig. 67/1) etc.

Très importante est la fibule romano-byzantine du VIe siècle (fig.67/3, 5) qui a représenté sur l'arc un visage humain aureolé (fig. 67a/1, 2). L'image a quelques analogies à Dyrrachium (Albanie) et à Dobrič (Bulgarie). Très probablement l'image sur la fibule de Davideni représente le visage du Christ. À Davideni dans le VIe siècle vivait une importante communauté chrétienne. À la base des découvertes de Davideni, coroborées aux autres connues dans l'espace est-carpatique, le VIe siècle est consideré le moment de la généralisation du chrétiennisme dans ces régions.

Les résultés des recherches faites à Davideni permettent aussi quelques considerations etno-culturelles et historiques. Dans les Ve-VIe siècles vivait ici une communauté autochtone, romanique. Dès la deuxième moitié du VIe siècle et en grande partie dès le VIIe siècle près des autochtons ont veçu les groupes des slaves. Les slaves ont été assimilés du point de vue culturel et etnique par les autochtons romaniques vers la fin du VIIe siècle et au début du VIIIe siècle.

Les découvertes de Davideni offrent des nouvelles données qui contribuent à une meilleure connaissance de la culture Costişa-Botoşana-Hansca, culture specifique pour l'espace carpato-dnistréen des Ve-VIIe siècles. Elle est une culture romaniqu avec des nombreuses influences romano-byzantines, mais aussi avec quelques influences slaves.

Dès le VIIIe siècle à Davideni aussi est attestée l'ancienne culture roumaine, preuve de la fin du proces de l'etnogénese des roumains. L'habitation de Davideni, la plus grande habitation des Ve-VIIe siècles explorée jusqu'à présent dans l'espace est carpatique, dans lequel la vie a continué jusqu'au VII^{s} siècle nous donne l'image d'une communauté villageoise, specifique pour le territoire carpato-dnistréen.

Les resultats des recherches faites à Davideni prouvent que même dans les conditions difficiles de l'époque des grandes migrations les

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

communautés villageoises ont continué vivre, quelques fois pendant plusieurs siécles au même endroit. Même s'il y a eu une certaine pendulation, mobilité, elle a été circonscrite à une stabilité microzonale.

La communautévillageoise de Davideni représente un important reper dans l'ensemble de l'histoire de la société autochtone à l'est des Carpates, en illustrant le chemin de l'évolution des daco-romans aux roumains.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

EXPLICATION DES ILLUSTRATIONS

Fig. 1. La localité Davideni et les allentours, avec la position de l'habitation au Ve-VIIIe siècles.

Fig. 2. Les principales découvertes archéologiques du Ve-IXe siècles, dans la région où se trouve l'habitation de Davideni-Neamț: 1. Botoșana; 2. Târpești; 3. Davideni; 4. Borșeni; 5. Văleni; 6. Borniș; 7. Căciulești; 8. Văleni-Piatra Neamț; 9. Izvoare-Neamț; 10. Brășăuți-Neamț; 11. Poiana-Dulcești; 12. Săbăoani; 13. Vlădiceni; 14. Secuieni; 15. Mănoaia-Costișa; 16. Izvoare-Bahna.

Fig. 3. Vue sur la zone nord de l'habitation (1), et aspect du temps des recherces archéologiques (2).

Fig. 4. Céramique (1-5), fragment d'idol (6) et hâche de marne (7), appartenant à la culture Precucuteni II.

Fig. 5. Céramique appartenant à la culture Noua.

Fig. 6. Céramique appartenant à la culture Noua.

Fig. 7. Céramique appartenant à la culture Noua.

Fig. 8. Céramique appartenant à la culture Noua.

Fig. 9. Céramique appartenant à la culture Noua.

Fig. 10. Céramique appartenant à la culture Noua.

Fig. 11. Objets de bronze appartenant à la culture Noua.

Fig. 12. Objets de bronze appartenant à la culture Noua.

Fig. 13. Objets de bronze (1-5, 8-14, 17) et d'os (6-7, 15-16) appartenant à la culture Noua.

Fig. 14. Objets d'os (1-3, 6-7, 9-11), de pierre (5) et de bronze (4, 8, 12-14) appartenant à la culture Noua.

Fig. 15. Hâche plate de fer avec des ailles (1), et vase de terre (2-3), de la première Âge de Fer.

Fig. 16. Céramique de la première Âge de Fer.

Fig. 17. Céramique de la deuxième Âge de Fer.

Fig. 18. Céramique de la deuxième Âge de Fer.

Fig. 19. Objets de bronze (3, 7-9), et de fer (1-2, 4-6), de la deuxième Âge de Fer.

Fig. 20. La disposition des maisons et des anexes, dans l'habitation du Ve-VIIIe siècles.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 21. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_1; 2. L_2; 3. L_3; 4. L_4. Legende: 1. Sol vegetal; 2. Couche brune (niveau du Ve-VIIIe siècles); 3. Couche maro (niveau préhistorique); 4. Terre jaune; 5. Le remplisage des maisons; 6. Âtre simple ou âtre de fourneau; 7. Pierres; 8. Fourneau de terre.

Fig. 22. Des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_6; 2. L_{10}.

Fig. 23. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe: 1. L_5; 2. L_6; 3. L_7; 4. L_8. Legende: 1. Sol vegetal; 2. Couche brune (niveau du Ve-VIIIe siècle); 3. Couche maro (niveau préhistorique); 4. Terre jaune; 5. Remplisage des maisons; 6. Âtre simple au de fourneau; 7. Pierres; 8. Fosses des pilliers; 9. Objtes; 10. Charbon; 11. Fourneau de terre.

Fig. 24. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_9; 2. L_{10}; 3. L_{12}; 4. L_{11}. Legende: idem, fig. 23.

Fig. 25. Des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{14}; 2. L_{15}.

Fig. 26. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{13}; 2. L_{14}; 3. L_{15}; 4. L_{16}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 27. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{17}; 2. L_{18}; 3. L_{19}; 4. L_{20}. Legende: idem, fig. 23.

Fig. 28. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{22}; 2. L_{21}; 3. L_{23}; 4. L_{24}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 29. Des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{26} şi L_{25}; 2. L_{27}.

Fig. 30. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: L_{25} şi L_{26}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 31. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{27}; 2. L_{32}; 3. L_{29}; 4. L_{31}. Legende: idem, fig. 23.

Fig. 32. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: L_{28}, L_{30} şi L_{34}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 33. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIe siècles: 1. L_{33}; 2. L_{35}; 3. L_{36}; 4. L_{37}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 34. Des maisons du Ve-VIe siècles: L_{40} şi L_{39}.

Fig. 35. Les plans et les profiles des maisons du VIe-VIIe siècles: L_{39} şi L_{40}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 36. Des maisons du VIe-VIIe siècles: 1. L_{42} şi L_{41}; 2. L_{43}.

Fig. 37. Les plans et les profiles des maisons du VIe-VIIe siècles: L_{42} şi L_{41}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 38. Les plans et les profiles des maisons du VIe-VIIe siècles: 1. L_{38}; 2. L_{43}; 3. L_{44}; 4. L_{45}. Legende: idem, fig. 21.

Fig. 39. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{46}; 2. L_{47}; 3. L_{49}; 4. L_{48}. Legende: idem, fig. 21.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 40. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{50}; 2. L_{52}; 3. L_{51}; 4. L_{53}. Legende: idem, fig. 21.
Fig. 41. Des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{50}; 2. L_{51}; 3. L_{68}.
Fig. 42. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIe siècles: L_{56} şi L_{55}. Legende: idem, fig. 21.
Fig. 43. Des maisons du Ve-VIe siècles: 1. L_{12}; 2. L_{55} şi L_{56}.
Fig. 44. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{54}; 2. L_{57}; 3. L_{58}; 4. L_{59}. Legende: idem, fig. 21.
Fig. 45. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{60}; 2. L_{61}. Legende: idem, fig. 21.
Fig. 46. Les plans et les profiles des maisons du VIe-VIIe siècles (L_{63}) et du VIIe-VIIIe siècles (L_{62}). Legende: idem, fig. 21.
Fig. 47. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIe siècles: 1. L_{64}; 2. L_{65}. Legende: idem, fig. 21.
Fig. 48. Des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{67}; 2. L_{65}. Legende, idem, fig. 21.
Fig. 49. Les plans et les profiles des maisons et des fosses de vivres (3), du Ve-VIe siècles: 1. L_{67}; 2. L_{66}; 3. G_3. Legende: idem, fig. 21.
Fig. 50. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: 1. L_{68}; 2. L_{69}; 3. L_{70}; 4. L_{75}. Legende: idem fig. 21.
Fig. 51. Le plan et le profile de la maison L_{71}, du Ve-VIe siècles. Legende, idem, fig. 21.
Fig. 52. Les plans et les profiles des maisons du Ve-VIIe siècles: L_{72}, L_{73} şi L_{74}. Legende: idem, fig. 21.
Fig. 53. Des forneaux des maisons, du Ve-VIIe siècles: 1. L_5; 2. L_9; 3. L_{45}; 4. L_{30}.
Fig. 54. Des forneaux des maisons, du Ve-VIe siècles: 1, 2. L_{69}; 3. L_{71}.
Fig. 55. Des forneaux pour le pain, du VIe-VIIe siècles: 1. C_2; 2. C_3; 3. C_4; 4. C_6.
Fig. 56. Des forneaux des maisons et un fourneau isolé (3), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{34}; 2. L_{56}; 3. C_7; 4. L_{67}.
Fig. 57. Les plans et les profiles des fourneaux pour le pain, du VIe-VIIe siècles: 1. C_1; 2. C_3; 3. C_4; 4. C_6. Legende, idem, fig. 21.
Fig. 58. Les plans et les profiles des fourneaux pour le pain, du VIe-VIIe siècles: 1. C_2; 2. C_5. Legende, idem, fig. 21.
Fig. 59. Les plans et les profiles des fourneaux pour le pain, du Ve-VIIe siècles: 1. C_7; 2. C_8 şi C_9. Legende, idem, fig. 21.
Fig. 60. Des outils de fer (1-7) et des pièces d'alame (8-9), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{69}; 2. L_{35}; 3. S_{54}; 4. L_{37}; 5. S_1; 6. S_{28}; 7. S_{83}; 8-9. L_{42}.
Fig. 61. Des outils de fer, du Ve-VIIe siècles: 1, 6. L_{74}; 2. S_{31}; 3. L_{39}; 4. L_{72}; 5. L_{33}; 7. L_{17}; 8. S_{58}; 9-10. L_{36}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 62. Des couteaux (1-15) et une boucle (16), de fer, du Ve-VIIe siècles: 1, 15. L_8; 2. S_{70}; 3, 7. L_{35}; 4. L_{66}; 5. L_{72}; 6. L_{33}; 8. L_{27}; 9. L_2; 10. L_{69}; 11. L_{15}; 12. L_{74}; 13. L_{48}; 14. L_{39}; 16. L_{41}.

Fig. 63. Des points de flêches (1-3, 7-8) et d'autres objets en fer (4, 6); crochet hameçon de bronze (5), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{13}; 2. passim; 3. S_{38}; 4. S_{30}; 5. passim; 6. L_{17}; 7. L_{49}; 8. L_{39}.

Fig. 64. Bracelette fragmentaire (1) et perle de glace (2); boucle d'oreille (3) et epin boucle (6) de bronze; amnaire (9) et boucle de fer (4-5, 7-8, 10-11), du Ve-VIIe siècles; 1-2. L_{67}; 3. S_{62}; 4. L_{17}; 5. L_{12}; 6. S_{77}; 7, 11. S_{30}; 8. L_{56}; 9. L_{39}; 10. S_{27}.

Fig. 65. Moules en pierre (1, 4-5), boucle d'oreille (2) et bouton (3) de bronze; perceur en os (6), du Ve-VIe siècles: 1. S_1; 2-3. L_{48}; 4. L_{36}; 5. L_{33}; 6. L_{69}.

Fig. 66. Des fibules en bronze (1-2, 4) et en fer (3, 5-6), du IVe siècle (1) et du Ve-VIe siècles (2-6): 1. S_{20}; 2. S_1; 3. L_{72}; 4. S_{75}; 5. L_{16}; 6. L_{75}.

Fig. 67. Pegne en os (1), petite croix (2), fibule (3, 5) et petite cuilliere, de bronze, du Ve-VIe siècles: 1. S_{81}; 2. L_{16}; 3, 5. L_{51}; 4. L_{52}.

Fig. 67a. Fragment de la fibule romaino-byzantine de Davideni, avec le visage de Christ (photo, grandi d'environ 10 fois).

Fig. 68. Fibule de fer (1) et fibules "digitées" de bronze (2-4), du Ve-VIIe siècles: 1. S_{31}; 2. L_{41}; 3. S_{79}; 4. L_{58}.

Fig. 69. Fousaioles de terre, du Ve-VIIe siècles: 1, 8-9. L_4; 2, 6. L_{13}; 3. L_{10}; 4. L_{14}; 5, 7. L_{12}.

Fig. 70. Fousaioles de terre, du Ve-VIIe siècles: 1. L_{16}; 2, 6. L_{31}; 3. L_{36}; 4-5. L_{42}; 7, 9. L_{33}; 8. L_{28}.

Fig. 71. Fousaioles de terre, du Ve-VIIe siècles: 1-3, 8. L_{48}; 4-5. L_{56}; 6. L_{39}; 7. L_{29}; 9. L_{50}; 10. L_{51}; 11. L_{55}.

Fig. 72. Fousaioles de terre, du Ve-VIIe siècles: 1. L_{57}; 2, 7, 9. L_{73}; 3, 6. L_{74}; 4. L_{36}; 5. V/82; 8. L_{68}.

Fig. 73. Fousaioles de terre, du Ve-VIIe siècles: 1-3. L_{61}; 4-5. L_{46}; 7. S_{82}; 6, 8. S_{84}.

Fig. 74. Jouet (1), fousaiole (2), cuilliere pour pourer (5) et poids de terre, du Ve-VIIe siècles: 1. L_{41}; 2-3, 6-7. L_{66}; 4. S_{83}; 5. L_{75}.

Fig. 75. Aiguilles en os du Ve-VIIe siècles: 1. L_5; 2, 7. L_{10}; 3. L_{41}; 4, 8. L_{27}; 5. L_{57}; 6. L_{31}; 9. L_{13}; 10. L_{69}; 11. L_{23}.

Fig. 76. Aiguilles (1-3) et perceurs (4, 6, 8-11) en os; pandantif (5), hanche en corn (7) du Ve-VIIe siècles: 1-3. L_{73}; 4, 6. S_{79}; 5. L_{50}; 7. L_{35}; 8. L_{55}; 9. L_{69}; 10. L_{56}; 11. L_{62}.

Fig. 77. Des fragments de pegnes en os (1-3, 5-8), des hanches (4, 9) et verigne, en os (10), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{27}; 2. L_{41}; 3, 6. L_{57}; 4. L_6; 5. L_{49}; 7. L_{61}; 8. S_{72}; 9. L_{35}; 10. L_{68}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 78. Pegne (1) et objet en os (2); fragment d'-une hanche de corn (3), du Ve-VIIe siècles: 1. passim/1974; 2. L_{55}; 3. L_{71}.

Fig. 79. Pegne d'os, du Ve-VIe siècles.

Fig. 80. Divers objets de fer (1, 3, 5-9) et bronze (2, 4), du Ve-VIIe siècles: 1. S.C.-1969; 2. L_{16}; 3. L_{13}; 4. passim; 5. L_{17}; 6. S_{38}; 7. S_{25}; 8. L_{16}; 9. S_{27}.

Fig. 81. Perceurs d'os et de corn, du Ve-VIIe siècles: 1-7, V/80.

Fig. 82. Céramique travaillée à la main du VIe-VIIe siècles: 1, 3, 6, 9. L_2; 8, 12. L_1; 2, 4, 7, 10-11, 13-14. L_3; 15. L_4; 5. L_7.

Fig. 83. Céramique travaillée à la main (1-16) et à la roue (17), du Ve-VIIe siècles: 1. L_4; 2, 7, 16. L_9; 3, 5. L_8; 4, 14. L_{13}; 6. L_5; 8-13, 15, 17. L_{10}.

Fig. 84. Céramique travaillée à la main (1, 5-7, 9-16) et à la roue (2-4, 8), du Ve-VIIe siècles: 1-2, 14. L_5; 3. L_6; 4, 8, 10-11. L_{10}; 5, 7. L_9; 6, 12-13, 15. L_{13}; 9, 16. L_8.

Fig. 85. Profils de vases-pots, du VIe-VIIe siècles: 1. L_1; 2-3. L_2; 4-11. L_3; 12-16. L_4; 17-18. L_5; 19-22. L_8; 23-25, 27-29. L_{10}; 26. L_9; 30-31. L_{13}.

Fig. 86. Céramique travaillée à la main (1-3, 6-13) et à la roue (4-5), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{11}; 2, 10. L_{13}; 3, 13. L_{12}; 4-5, 7-9, 12. L_{10}; 6. L_9; 11. L_8.

Fig. 87. Céramique travaillée à la main (1-4, 8-10, 12-13) et à la roue (5-7, 11), du Ve-VIIe siècles: 1-2. L_1; 3. L_2; 4. L_8; 5. L_{15}; 6, 9. L_{16}; 7, 11. L_{10}; 8, 10. L_{12}; 12. L_6; 13. L_7.

Fig. 88. Céramique travaillée à la main (1-3, 5-6, 8-10, 12-13) et à la roue (4, 7, 11, 14), du Ve-VIIe siècles: 1, 12. L_3; 2, 13. L_8; 3, 5. L_9; 4. L_4; 6. L_{16}; 7. L_5; 8-9, 14. L_{12}; 10-11. L_{10}.

Fig. 89. Profils de vases-pots, Travaillées à la main et à la roue, du Ve-VIIe siècles: 1-3, 17, 19, 21-22, 24, 26-28. L_{10}; 4-8, 15, 18. L_{12}; 9, 20, 23. L_2; 10-11. L_{11}; 12-14. L_{13}; 16. L_4; 25. L_5.

Fig. 90. Céramique travaillée à la main (1, 4, 7, 9, 11-18) et à la roue (2-3, 5-6, 8, 10), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{11}; 2, 5-6, 8. L_{14}; 3, 9-14. L_{15}; 4, 7. L_{10}; 15. L_{13}; 16. L_{12}; 17-18. L_5.

Fig. 91. Céramique travaillée à la main (1-6, 12-19) et à la roue (7-11), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{16}; 2-3. L_{14}; 4-6,13 ,16. L_{13}; 7, 9-10, 18. L_{20}; 8, 11, 14-15, 17. L_{19}; 12. L_{18}; 19. L_{17}.

Fig. 92. Céramique travaillée à la main (1-5) et à la roue (6-8), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{21}; 2, 5, 7-8. L_{27}; 3, 6. L_{25}; 4. L_{23}.

Fig. 93. Céramique travaillée à la main (3-4, 7, 9-17) et à la roue (1-2, 5-6, 8), du Ve-VIIe siècles: 1-2, 10. L_{14}; 3, 11. L_{21}; 4, 16. L_{19}; 5, 8. L_{27}; 6. L_{20}; 7, 14. L_{18}; 9, 13. L_{24}; 12. L_{22}; 15, 17. L_{17}.

Fig. 94. Céramique travaillée à la main (3-11) et à la roue (1-2), du Ve-VIIe siècles: 1-2, 5, 11. L_{25}; 3. L_{12}; 4. L_{22}; 6. L_7; 7, 10. L_{27}; 8. L_{16}; 9. L_{26}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 95. Céramique travaillée à la main (2-4, 6) et à la roue (1, 5), du Ve-VIIe siècles: 1, 5. L_{25}; 2. L_{22}; 3-4. L_{16}; 6. L_{12}.

Fig. 96. Céramique travaillée à la roue (1-6), du Ve-VIe siècles: 1-5. L_{25}; 6. L_{27}.

Fig. 97. Céramique travaillée à la roue (1-7) et à la main (8), du Ve-VIe siècles: 1-8. L_{25}.

Fig. 98. Céramique travaillée à la main (1-6) et à la roue (7), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{26}; 2, 5, 6. L_{25}; 3. L_{28}; 4. L_{12}; 7. L_{10}.

Fig. 99. Céramique travaillée à la main (1-2, 4-9) et à la roue (3), du Ve-VIIe siècles: 1, 3, 5, 7, 9. L_{27}; 2, 4, 8. L_{28}; 6. L_{23}.

Fig. 100. Céramique travaillée à la main (1-2, 5, 7-15) et à la roue (3-4, 6), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{33}; 2, 4. L_{31}; 3. L_{20}; 5. L_{21}; 6, 8, 13-14. L_{27}; 7, 9-11, 15. L_{30}; 12. L_{22}.

Fig. 101. Profils de vases travaillées à la main (1, 3-12, 14-31) et à la roue (2, 13), du Ve-VIIe siècles: 1, 24. L_{21}; 2, 12, 15, 22. L_{33}; 3, 21, 23. L_{27}; 4-8, 25-26. L_{28}; 9, 27, 29-30. L_{30}; 17-18. L_{24}; 19, 31. L_{29}; 10, 11. L_{32}; 13, 16. L_{35}; 14, 20. L_{34}; 28. L_{31}.

Fig. 102. Céramique travaillée à la main (1-3, 5-6, 8-11) et à la roue (4, 7), du Ve-VIIe siècles: 1-2. L_{30}; 3, 5-8. L_{33}; 4, 11. L_{35}; 9. L_{27}; 10. L_{34}.

Fig. 103. Céramique travaillée à la main (3, 5-10) et à la roue (1-2, 4), du Ve-VIIe siècles: 1, 5, 7, 10. L_{33}; 2, 4, 6, 8. L_{35}; 9. L_{27}; 3. L_{32}.

Fig. 104. Céramique travaillée à la main (2-4, 6-15, 17-18) et à la roue (1, 5, 16), du Ve-VIIe siècles: 1, 4, 11, 13. L_{33}; 2-3, 5-6, 8. L_{35}; 9, 12, 14, 17-18. L_{36}; 7. L_{32}; 15-16. L_{30}; 10. L_{34}.

Fig. 105. Céramique travaillée à la roue (1-5) et à la main (6-8), du Ve-VIe siècles: 1-4, 6-7. L_{36}; 5, 8. L_{37}.

Fig. 106. Profils de vases travaillées à la main (1-25, 27-30, 32-33, 35-42) et à la roue (26, 31, 34), du Ve-VIIe siècles: 1, 5, 10, 12, 16, 24-25, 28, 35, 41-42. L_{37}; 2-4, 6, 13, 19-20, 29, 37, 40. L_{35}; 7-8, 11, 14-15, 30, 39. L_{36}; 9, 22, 26, 38. L_{33}; 17-18. L_{32}; 21, 23. L_{34}; 27, 31, 33-34, 36. L_{30}; 32. L_{26}.

Fig. 107. Céramique travaillée à la main (5-14) et à la roue (1-4), du Ve-VIIe siècles: 1-4, 7-11. L_{36}; 5, 13. L_{39}; 6, 12, 14. L_{37}.

Fig. 108. Des vases travaillées à la main (1-4), du VIe-VIIe siècles: 1, 4. L_{39}; 2. L_{38}; 3. L_{40}.

Fig. 109. Céramique travaillée à la main, du VIe-VIIe siècles: 1. L_{57}; 2, 5. L_{39}; 3. L_{38}; 4. L_{36}; 6. L_{72}.

Fig. 110. Céramique travaillée à la main, du VIe-VIIe siècles: 1. L_{39}; 2, 4-7, 13-14. L_{36}; 3. L_{40}; 8. L_{71}; 9. L_{56}; 10-11. L_{37}; 12. L_{34}; 15. L_{45}.

Fig. 111. Céramique travaillée à la main (1-3, 5-8, 10-13) et à la roue (4, 9), du Ve-VIIe siècles: 1-2, 9-12. L_{40}; 3, 8, 13. L_{39}; 4-5. L_{41}; 6. L_{37}; 7. L_{36}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 112. Céramique travaillée à la main (1-4, 10-11, 15) et à la roue (5-9, 12-14), du Ve-VIIe siècles: 1-2, 4, 9, 15. L_{41}; 3, 13. L_{38}; 5, 8. L_{37}; 6-7, 10, 14. L_{36}; 11-12. L_{35}.

Fig. 113. Céramique travaillée à la main (1-4, 6-13, 15) et à la roue (5, 14, 16), du VIe-VIIe siècles: 1, 6. L_{36}; 2. L_{47}; 3, 5, 7, 9, 11, 14. L_{42}; 4. L_{40}; 8. L_{46}; 10. L_{44}; 12, 15-16. L_{37}; 13. L_{43}.

Fig. 114. Céramique travaillée à la main, du VIe-VIIe siècles: 1, 9. L_{42}; 2-3. L_{47}; 4, 8, 10, 12. L_{43}; 5-6. L_{46}; 7, 13. L_{36}; 11. L_{45}; 14-15. L_{41}.

Fig. 115. Céramique travaillée à la main (1-5, 7-10) et à la roue (6, 11), du Ve-VIIe siècles: 1-3. L_{46}; 4. L_{37}; 5. L_{36}; 6-9. L_{50}; 10-11. L_{48}.

Fig. 116. Céramique travaillée à la main (1-2, 4-8, 11-12, 14-16) et à la roue (3, 9-10, 13, 17), du Ve-VIIe siècles: 1-2. L_{49}; 3. L_{51}; 4, 7-8. L_{46}; 5-6, 9-12, 14-15. L_{50}; 13. L_{48}; 16. L_{42}; 17. L_{52}.

Fig. 117. Céramique travaillée à la main (1-9, 11-14) et à la roue (10), du VIe-VIIe siècles: 1, 8-9, 12-13. L_{50}; 2-3. L_{46}; 4. L_{49}; 5, 10. L_{52}; 6-7. L_{48}; 11, 14. L_{51}.

Fig. 118. Céramique travaillée à la main (1-12, 14-16, 18-19) et à la roue (13, 17) du Ve-VIIe siècles: 1-2. L_{46}; 3-5, 13. L_{56}; 6-7, 18. L_{49}; 8-10. L_{50}; 11, 15. L_{48}; 12. L_{54}; 14, 16-17, 19. L_{57}.

Fig. 119. Céramique travaillée à la main (2, 4-7, 9-14) et à la roue (1, 3, 8), du Ve-VIIe siècles: 1. L_{53}; 2-4. L_{55}; 5-7, 9. L_{57}; 8, 10-11, 14. L_{56}; 12. L_{48}; 13. L_{49}.

Fig. 120. Céramique travaillée à la main (1-5, 7-14) et à la roue (6) du Ve-VIIe siècles: 1-5, 10, 12-14. L_{57}; 6, 11. L_{58}; 7. L_{48}; 8. L_{50}; 9. L_{51}.

Fig. 121. Céramique travaillée à la main (1, 3-6, 8-13) et à la roue (2, 7) du Ve-VIIe siècles: 1-3, 7. L_{57}; 4-5. L_{58}; 6, 8-11, 13. L_{59}; 12. L_{60}.

Fig. 122. Céramique travaillée à la main (1, 6-7, 9, 12-17) et à la roue (2-5, 8, 10-11) du Ve-VIIe siècles: 1. L_{59}; 2-3. L_{63}; 4, 10-11. L_{61}; 6-7, 9. L_{67}; 5, 8, 15-16. L_{66}; 12-14, 17. L_{60}.

Fig. 123. Céramique travaillée à la main, du VIe-VIIe siècles: 1-2, 4, 6, 9. L_{61}; 3, 5, 7-8, 10. L_{63}.

Fig. 124. Céramique travaillée à la main (1, 3-5, 10-12) et à la roue (2, 6-9, 13) du Ve-VIIe siècles: 1-2, 6-8, 12-13. L_{66}; 3, 11. L_{64}; 4-5, 9-10. L_{67}.

Fig. 125. Céramique travaillée à la main (1-3, 5-7, 9-17) et à la roue (4, 8) du Ve-VIIe siècles: 1. L_{65}; 2, 5-7. L_{68}; 4. L_{66}; 3, 9-10, 12-13, 15. L_{69}; 8. L_{70}; 11, 14, 16. L_{67}; 17. L_{64}.

Fig. 126. Céramique travaillée à la main (1, 3-6, 8, 10-11, 13-19) et à la roue (2, 7, 9, 12) du Ve-VIIe siècles: 1, 4-6, 10-11. L_{69}; 2-3, 7, 9, 12. L_{70}; 8, 18-19. L_{68}; 13, 16-17. L_{67}; 14-15. L_{66}.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 127. Céramique travaillée à la main (1-4, 8-9, 11, 13) et à la roue (5-7, 10, 12, 14) du Ve-VIe siècles: 1-5, 7, 13. L_{70}; 6, 8-12, 14. L_{71}.

Fig. 128. Céramique travaillée à la main (1, 3-6, 9-15) et à la roue (2, 7-8) du Ve-VIIe siècles: 1. L_{70}; 2, 4, 12. L_{71}; 3. L_{74}; 5-6, 9-10. L_{69}; 7-8, 11, 13-14. L_{75}; 15. L_{72}.

Fig. 129. Céramique travaillée à la main, du Ve-VIe siècles: 1. L_{72}; 2. L_{73}; 3. L_{69}; 4. L_{71}; 5. L_{70}.

Fig. 130. Céramique travaillée à la main (1-5, 8-9, 11-14, 16) et à la roue (6-7, 10, 15) du Ve-VIIe siècles: 1, 11. L_{71}; 2-5, 8, 14. L_{75}; 6-7, 10. S_{80}; 9, 13. S_1; 12. S_{16}; 15-16. S_{34}.

Fig. 131. Céramique travaillée à la main (1-4, 6, 8, 10-16) et à la roue (5, 7, 9) du Ve-VIIe siècles: 1-2, 4-5, 7. L_{72}; 3, 13. L_{73}; 6, 8-10 ,16. L_{75}; 11-12. L_{71}; 14-15. L_{74}.

Fig. 132. Céramique travaillée à la main (1-11, 13-17) et à la roue (12, 18) du Ve-VIIe siècles: 1, 6. L_{73}; 2-3, 11, 15, 17. S_1; 4. S_5; 5. L_{74}; 7. S_{65}; 8. L_{75}; 9, 12-13. L_{72}; 10 ,14. S_{34}; 16. S_{18}; 18. S_8.

Fig. 133. Céramique travaillée à la main (1-7, 10-18) et à la roue (8-9) du Ve-VIIe siècles: 1. S_{52}; 2, 5-6, 10, 14-16. S_1; 3. S_{64}; 4. S_{65}; 7. L_{72}; 8. S_2; 9. S_{23}; 11, 18. S_{19}; 12. S_{30}; 13. S_{16}; 17. L_{71}.

Fig. 134. Céramique travaillée à la main, du VIe-VIIe siècles: 1. S_{53}; 2-3. S_1; 4-5. S_{74}; 6, 8, 13. L_{75}; 7. L_{72}; 9. L_{71}; 10-11, 17. L_{70}; 12. S_{50}; 14. S_{31}; 15. S_8; 16. S_{68}; 18. S_{79}.

Fig. 135. Gros plateaux ("des âtres portatives") du VIe-VIIe siècles: 1. L_{23}; 2. L_{13}.

Fig. 136. Céramique travaillée à la main (1, 3-6) et à la roue (2) du VIIe-VIIIe siècles, decouverte dans L_{62}.

Fig. 137. Céramique travaillée à la main (1, 6) et à la roue (2-5) du VIIe-VIIIe siècles, decouverte dans L_{62}.

Fig. 138. Céramique travaillée à la main (2-4, 6-8) et à la roue (1, 5) du VIIe-VIIIe siècles, decouverte dans L_{62}.

Fig. 139. Le plan general des fouilles arcéologiques dans l'habitation du Ve-VIIIe siècles de Davideni-Neamț.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

LISTA ABREVIERILOR

AIIAC – Anuarul Institutului de Istorie şi Arheologie Cluj(-Napoca)

Aluta – Aluta. Muzeul Judeţean Sf. Gheorghe

AMM – Acta Moldaviae Meridionalis

AMN – Acta Musei Napocensis, Cluj-Napoca

Apulum – Apulum. Acta Musei Apulensis, Alba Iulia

ArhMold – Arheologia Moldovei, Iaşi

Ateneu – Ateneu – revistă de cultură, Bacău

Banatica – Banatica. Muzeul judeţean Reşiţa

CAB – Cercetări Arheologice în Bucureşti, Bucureşti

Carpica – Carpica. Muzeul Judeţean de Istorie şi Artă (din 1992 Muzeul Judeţean de Istorie "Iulian Antonescu"), Bacău

Dacia – Dacia. Recherches et découvertes archéologiques en Roumanie, I-XII, 1924-1947; Dacia, N.S.; Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, I, Bucureşti, 1957 şi urm.

Materiale (MCA) – Materiale (Materiale şi Cercetări Arheologice), Bucureşti

MemAntiq – Memoria Antiquitatis. Acta Musei Petrodavensis, Piatra Neamţ

Pontica – Pontica. Muzeul de Istorie Naţională şi Arheologie, Constanţa

RRH – Revue Roumaine d'Histoire, Bucureşti

SAA – Studia Antiqua et Archaeologica, Iaşi

SCIV(A) – Studii şi Cercetări de Istorie Veche (şi Arheologie), Bucureşti

SC-Vrancea – Studii şi Comunicări – Vrancea, Focşani

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

INDICE GENERAL

A

Adamclisi, 138
Aibabin, A.I., 160, 161, 162
Albania, 238, 242
Alcedar-Odaia, 158
Alexandrescu-Dersca, M. Matilda, 193
Alexianu, Marius, 23
Ammianus Marcellinus, 184
Anastasiu, F., 153
Antipa, Gr., 224
Antonescu, Iulian, 9
Artimon, Al., 155, 175, 188

B

Babeş, Mircea, 19, 23, 33, 34, 37
Bacău, 9, 10, 155, 156, 175, 188, 208
Bacău-Curtea Domnească, 188
Balan, Gheorghe Gh., 129
Balcani, 13, 203
Banat, 189
Baran, V.D., 169, 188, 191
Bardac, Anghel, 29
Bârlad, 10, 32
Barnea, Al., 138
Barnea, I., 66, 148, 153
Bârzu, Ligia, 32, 139, 146, 153, 165, 166, 174, 180, 189, 195, 197, 203, 205, 206
Basarabi, cultura, 32
Basarabia, 166
Băiceni, 174
Bârboasa, 30
Bârbulescu, Mihai, 175
Bejan, Adrian, 141, 189
Beroe, 144, 146
Bezid, 152, 189
Bichir, Gh., 23, 134, 137, 155
Biharea, 146, 152, 153, 189
Bizanţ, 13, 177, 200, 203
Bogdan-Cătăniciu, I., 138
Boia, Lucian, 177, 190, 195
Bojoi, Ion, 14, 15, 16
Bonn, 33, 37, 164
Borniş, 22, 23, 174, 236
Borşeni, 15, 22, 151, 153, 174, 183, 188, 209, 236
Botez, C., 15
Botoşana, 23, 34, 133, 134, 135, 136, 147, 151, 153, 156, 158, 182, 188, 236
Botoşani, 33, 148, 188
Brad, 33, 108, 109, 170, 224
Bratei, 139, 146, 150, 152, 165, 166, 180, 181, 189, 197
Bratei, cultura, 189
Bratei-Ţaga-Biharea, aspect cultural, 206
Braudel, Fernand, 177, 185, 196
Brăila, 153
Brăşăuţi, 23, 174
Bréhier, Emile, 145
Brezeanu, Stelian, 174, 180, 195, 203, 204, 205, 206
Bucovina, 178, 190, 191
Bucov-Ploieşti, 66, 165
Bucureşti, *passim*
Bucureşti-Militari, 137
Budeşti, 138
Budureasca, 63, 135, 136, 146, 152, 188
Bulgaria, 138, 141, 238, 242

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Bulgaru, Valeriu, 193
Buneşti, 34
Buzău, 10

C

Capidava, 143, 144, 146
Carol al V-lea, 196
Carol Quintul, 196
Carpaţi, 10, 20, 21, 23, 46, 63, 133, 134, 140, 141, 148, 158, 174, 175, 177, 182, 188, 199, 200, 201, 202, 206, 242
Călăraşi, 29, 225
Căpitanu, V., 23, 63, 150, 151, 188
Celei, 146, 147
Chetriş, 134
Chiriac, Costel, 132
Chişinău, 24, 134, 166, 182, 188, 205
Chiţescu, L., 179
Cipău, 189
Cireşanu, aspect cultural, 63
Cireşeanu-Ipoteşti-Cândeşti, aspect cultural, 206
Citta del Vaticano, 141
Ciubotaru, Elena, 22, 151, 153, 171, 174, 188
Ciupea, I., 189
Ciurel, 151, 188
Cluj-Napoca, 33, 146, 175, 189, 202
Coarnele Berbecului, dealuri, 14
Cojocariu, Elena, 17
Comana de Jos, 189
Comşa, E., 66
Comşa, Maria, 66, 163, 165, 189
Condurachi, Emil, 138, 147
Constantinescu, Eugen-Marius, 140, 147, 189, 206
Constantiniu, Margareta, 135, 147, 151, 188
Constantinopol, 136
Constanţa, 29
Corman, Igor, 10, 134, 136, 144, 146, 158, 161, 166, 168, 169, 170, 178, 179, 182, 184, 188, 205
Corni, masiv, 15
Cosma, Călin, 190
Costea, Fl., 189
Costişa-Botoşana, cultura, 23, 236
Costişa-Botoşana-Hansca, complex cultural, 12, 23, 24, 36, 205, 206, 242
Costişa-Mănoaia, 188, 236
Coşoveni, 163, 164, 240
Covacef, Zizi, 143, 144, 146
Craiova, 134, 146, 192
Crimeea, 160, 161, 162, 164, 194, 240
Cristur, 135
Criş, cultura, 28
Criuleni, 138
Cucorăni, 146, 188
Cucu, Vasile, 17
Culică, V., 148
Culoarul Moldovei, 15
Curta, F., 164

D

Dacia, 9, 12, 13, 27, 32, 33, 34, 93, 129, 131, 132, 134, 140, 142, 146, 148, 160, 170, 175, 176, 179, 188, 189, 190, 192, 193, 195, 196, 199, 200, 201, 202, 206, 207, 240
Daicoviciu, C., 202
Daicoviciu, Hadrian, 32, 197
Davideni, *passim*
Dănceni, 145
Dăneşti-Vaslui, 174
Delta Dunării, 227
Delvoye, Charles, 142
Depresiunea Neamţului, 15
Diaconu, Gh., 137
Dierna, 148
Dinogeţia, 66
Dobrič, 141, 242
Dobrogea, 50, 91, 146, 152, 200

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Dodeşti-Vaslui, 30, 158, 174, 188
Dolinescu-Ferche, Suzana, 152, 156, 179, 188, 206
Dostal, B., 169
Dragomireşti, 31
Dridu, cultura, 189
Drobeta-Turnu Severin, 141
Dulceanca, 152, 188
Dumbrava Roşie, 23
Dumistrăcel, Stelian, 55, 137, 193
Dumitraşcu, Sever, 10, 146, 152, 153, 174, 182, 184, 189, 194, 206
Dumitroaia, Gheorghe, 22, 30, 31, 151, 153, 171, 174, 188
Dunărea, 29, 132, 135, 136, 138, 140, 141, 146, 152, 153, 161, 163, 164, 194, 195, 200, 202, 204, 225
Dunăre, Nicolae, 189
Dupoi, V., 164
Dyrrachium, 141, 238, 242
Dyrrah. *vezi Dyrrachium*

E

Eminovici, Constantin, 156, 188
Enescu, Radu, 197
Europa, 131, 150, 165, 171, 185, 201, 203, 204, 227

F

Fedeşti, 34
Ferigile, 32
Fiedler, U., 164
Filioara, 31
Fitioneşti, 30
Florescu, Adrian C., 29, 30, 31
Focşani, 197
Franţa, 145, 196

G

Galaţi, 30, 202
Gâmbaş-Coşoveni, 163
Gavril, Anca, 208, 209
Ghiurco, Ioan, 148, 199, 201
Giurescu, C.C., 192
Giurgiu, 225
Glodariu, Ioan, 33, 34, 189
Gonţa, Al.I., 197
Gramatopol, Mihai, 148
Grădina, 29
Gropşani, 189
Gudea, Nicolae, 148, 199, 201

H

Haimovici, Sergiu, 16, 46, 128, 192, 208, 224
Hallstatt, 31, 32, 33
Hansca, 144, 158, 166, 188
Haralambieva, Anna, 141
Harţuche, N., 153
Hawaii, 13
Hărman, 189
Heleşteni, 29
Histria, 138, 146, 147
Hîncu, I.G., 134
Hlăpeşti, 31
Hlincea-Iaşi, 174
Horedt, K., 146, 152, 166
Hoti, Afrim, 141
Hristos, 12, 141, 142, 199, 200, 238, 242

I

Iaroslavschi, Eugen, 33, 34
Iaşi, 9, 10, 24, 32, 133, 134, 138, 148, 158, 174, 177, 178, 194, 199, 200, 201, 205, 209
Iatrus, 138
Ibida, 146
Ichim, Ioniţă, 14, 15, 16
Iliescu, Octavian, 148, 153
Imperiul bizantin, 132, 141, 163, 202, 203
Imperiul roman, 148, 176, 202, 207
Imperiul romano-bizantin, 203

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Ioniţă, Ion, 153, 155, 174
Iorga, Nicolae, 18, 198, 207
Ipoteşti-Cândeşti, cultura, 63, 152
Ipoteşti-Ciurel-Cândeşti, aspect cultural, 206
Irimia, Mihai, 29
Istria, 147
Izvoare, 31
Izvoare-Bahna, 23, 136, 152, 165, 174, 196, 204, 236
Izvoarele, 134

J

Justinian, 132, 136, 142

K

Kariel, Henry, 13
Kerci, 160
Kiev, 146, 188
Kodîn, 188
Korceak, 169
Korceak-Jitomir, 169

L

Le Roy Ladurie, 190
Leipzig, 145
Leontiev, Konstantin, 204
Lespezi-Homocea, 174
Lorraine, 145
Lozna-Dorohoi, 9, 33, 34, 174
Lozna-Străteni, 136
Lucistovo, 160, 161, 162
Luka-Kavetčinskaja, 146

M

Macovei, Antoaneta, 15
Madgearu, Alexandru, 195, 202, 204
Mainz, 160
Maliţa, Mircea, 13
Mangalia, 148
Mansuelli, Guido A., 201
Marcu, Mariana, 189
Marea Neagră, 13
Marinescu-Bâlcu, Silvia, 22, 28
Matei, M.D., 188
Mănoaia-Costişa, 9, 23, 63, 150, 151
Mihăilescu, Fl., 15
Militari, 137
Mitrea, Bucur, 146
Mitrea, Ioan, 20, 21, 22, 23, 28, 29, 30, 31, 46, 63, 83, 132, 133, 134, 136, 138, 139, 142, 148, 150, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 159, 161, 162, 164, 165, 166, 168, 169, 170, 171, 174, 175, 177, 178, 179, 181, 183, 184, 188, 189, 196, 197, 198, 200, 201, 203, 204, 205, 206, 207, 208
Moldova, 9, 10, 19, 21, 23, 29, 30, 33, 34, 37, 46, 63, 132, 133, 134, 136, 138, 140, 143, 148, 150, 151, 153, 155, 157, 165, 166, 183, 188, 189, 192, 197, 199, 200, 201, 205, 224
Moldova, râu, 14, 15, 16, 17, 18, 23, 40, 80, 102, 175, 178, 179, 192, 194, 195, 198, 208, 227, 228, 236
Moldova, Republica, 134, 138
Momanu, Vasile, 156, 188
Monah, Dan, 23, 174
Monteoru, cultura, 31
Moreşti, 146, 152
Morintz, Sebastian, 30, 31
Moscalu, Emil, 170
Moscova, 169, 179, 188, 191
Muntenia, 63, 135, 140, 146, 152, 153, 156, 165, 179, 188, 189, 192, 206
Mureş, râu, 163

N

Neamţ, 14, 19, 21, 23, 24, 30, 31, 83, 174, 208
Neamţ, depresiune, 208, 228
Neamţu, V., 192
Nestor, Ion, 9, 139, 163, 189, 204, 205
Nica, M., 189

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Nichiteni-Botoşani, 151
Nicolescu, Corina, 148, 153, 183
Nistru, râu, 136, 144, 146, 158, 161, 182, 188, 201
Noua, cultura, 28, 29, 30, 31, 67, 178, 237
Noua-Coslogeni, cultura, 29, 30
Noua-Sabatinovka-Coslogeni, cultura, 31

O

Odarci (Dobrič), 141, 238
Oglinzi, 31
Oituz-Bacău, 9
Olteanu, Ştefan, 10, 178, 179, 192, 196, 197
Olteni, 135, 147
Oltenia, 134, 140, 146, 147, 166, 189
Oradea, 146, 148, 174, 199, 204
Oţetea, Andrei, 204
Oxford, 28

P

Panaitescu, P.P., 197
Paris, 145, 190
Pârjoaia, 148
Pârvan, Vasile, 11
Păstrăveni, 14, 15
Penkovka, 169
Petre, A., 144, 146, 163
Petrescu-Dîmboviţa, Mircea, 9, 29, 32, 151, 174, 179, 197, 202, 204, 205, 206
Petrov, V.P., 169
Piatra Frecăţei, 144
Piatra Neamţ, 10, 23, 24, 152, 174
Pietroasele, 164
Ploieşti, 63, 152
Podişul Moldovei, 15
Poiana-Dulceşti, 23, 236
Poieneşti-Lukaševka, cultura, 19, 23, 33, 34, 37, 237
Polonia, 224
Popescu, Dorin, 140
Popescu, Emilian, 200, 202
Popilian, Gh., 189
Popovici, Rodica, 22, 174
Poreč, 141
Postică, Gh., 10, 169, 178, 188, 191
Precucuteni, cultura, 22, 28, 178, 236
Preda, Constantin, 135, 136, 146, 147
Preda, Florentina, 32, 197
Prichodnjuk, O.M., 146, 169, 188
Procopius din Caesarea, 190
Protase, D., 146, 175, 189
Prut, râu, 136, 144, 158, 161, 182, 188

R

Rafalovici, I.A., 134, 166, 169, 188
Raškov, 188
Rădeanca, pârâu, 14, 15
Rădeni, 15
Răuceşti, 31
Războieni, comuna, 15
Războieni-Valea Albă, 15
Rikman, E.A., 134
Rîşeşti-Băleni, 29
Roman, 10
România, 17, 22, 28, 29, 32, 33, 55, 142, 145, 148, 152, 153, 163, 174, 184, 189, 196, 197, 198, 199, 202, 204, 224, 236
Rotbav, 189
Rusanova, I.P., 169, 188, 190
Rusu, Mircea, 10, 189, 202

S

Sabatinovka-Noua-Coslogeni, complex cultural, 29
Salin, Ed., 145
Sanie, Silviu, 201
Sântana de Mureş, cultura, 21, 45, 53, 54, 58, 72, 90, 97, 108, 110, 113,

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

116, 118, 138, 150, 151, 153, 154, 155, 157, 238, 239
Sântana de Mureş-Cerneahov, cultura, 153
Sarmizegetusa, 100, 161, 162, 240
Săbăoani, 23
Sălaşuri, 189
Săveşti, 31
Scithia Minor, 144, 200
Secuieni, 23
Sedov, V.V., 169
Sf. Andrei, 168
Sibiu, 139, 146, 165, 166, 189
Simferopol, 160
Simionescu, I., 17
Sinai, munte, 142
Siret, râu, 9, 10, 20, 21, 23, 46, 195
Sofia, 191, 204
Sokol, 146, 188
Spanţov, 146
Spieşti, 14
Spinei, Victor, 23, 24, 133, 174, 178
Split, 141
Străuleşti-Lunca, 147
Străuleşti-Măicăneşti, 135
Subcarpaţi, 15, 17
Suceava, 188
Sucidava, 22, 146, 147, 153
Suuk Su, 160
Székely, Z., 135, 152, 189

Ş

Şadurschi, P., 33
Şipot-Suceava, 188
Ştefan cel Mare, 156, 188, 208
Ştefan, Gh., 66

T

Tacu, Al., 15
Târgşoru Vechi, 137
Târpeşti, 22, 28, 236
Tăvădăreşti, 30
Teodor, Dan Gh., 9, 10, 22, 23, 24, 32, 63, 133, 134, 135, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 143, 146, 147, 148, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 164, 168, 169, 170, 171, 174, 177, 178, 179, 182, 183, 184, 188, 189, 192, 194, 197, 199, 200, 201, 202, 203, 204, 205, 206
Teodor, Silvia, 33, 34, 188
Teodorescu, V., 63, 135, 136, 146, 147, 152, 170, 188, 206
Tg. Neamţ, 14, 24
Theodorescu, Răzvan, 13, 203
Timişoara, 190
Timošciuk, B.A., 169, 179, 188, 190
Toderaşcu, Ion, 197, 198
Topalu-Constanţa, 139
Topoliţa, râu, 14, 15, 17
Toropu, O., 134, 144, 146, 153, 166, 189
Transilvania, 135, 139, 143, 146, 148, 150, 152, 153, 156, 166, 181, 189, 190, 197, 202, 206
Tropaeum Traiani, 138, 146
Tudor, D., 146, 147
Tufescu, Mircea, 17
Tufescu, Victor, 15, 17
Tupilaţi, 15
Tupilaţi, comuna, 15
Turcu, C., 15

Ţ

Ţaga, 146
Ţara Bârsei, 189
Ţara Românească, 197
Ţibucani, 31
Ţibucani, comuna, 15, 19
Ţibucani, deal, 15
Ţibucanii de Jos, 15
Ţigăneşti, 30

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

U

Ucraina, 134, 224
Umbrari, pârâu, 14, 15
Umbreni, pârâu, 208, 227
Untaru, Ilie, 19, 37
Urecheni, 31
Ursachi, V., 23, 33, 109, 133, 155, 170

V

Vakulenko, L.V., 146, 169, 188
Valea Albă, pârâu, 14, 15
Valea Moldovei, 15, 17, 31, 175
Vaslui, 10, 30, 175
Veţel, 163, 164, 240
Villey St. Etienne, 145, 239
Vinţu de Jos, 32
Vlădiceni, 23
Vlăduţiu, Ion, 183
Voineşti, 30, 31
Vornic, Vladimir, 138
Vulpe, Al., 32
Vulpe, Radu, 202, 203

W

Washington, G., 193
Werner, J., 160, 162, 163, 164

X

Xenopol, A.D., 193

Z

Zaharia, Em., 151, 174, 179
Zaharia, Eugenia, 139, 150, 152, 165, 180, 181, 189, 197, 206
Zaharia, N., 151, 179
Zargidava, 33, 109, 133, 155, 170
Zeller, Eduard, 145
Zgâbea, Mioara, 137
Zub, Al., 11
Zugravu, Nelu, 141, 174, 201, 202, 203, 206

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Ilustrații

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

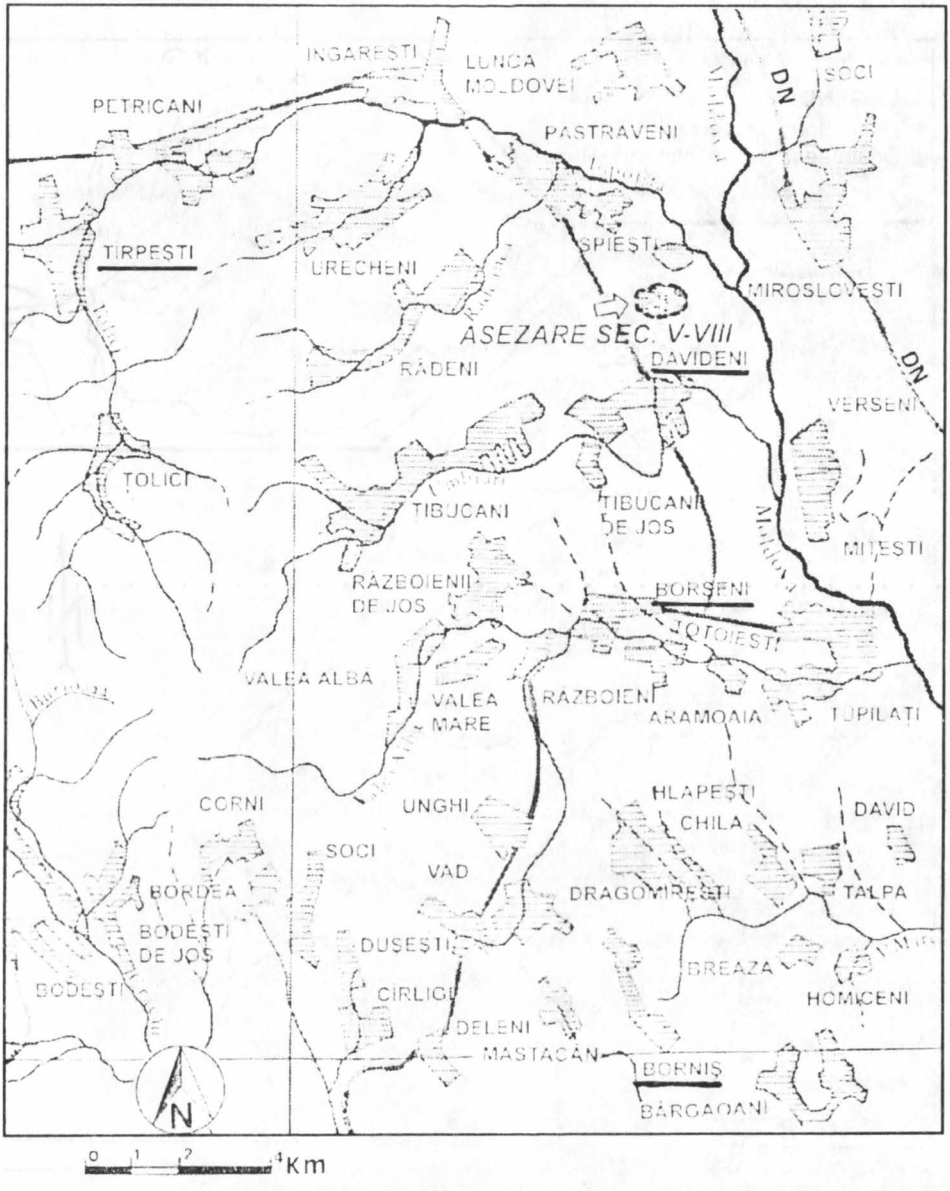

Fig. 1. Localitatea Davideni și împrejurimile, cu poziționarea așezării din secolele V-VIII.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

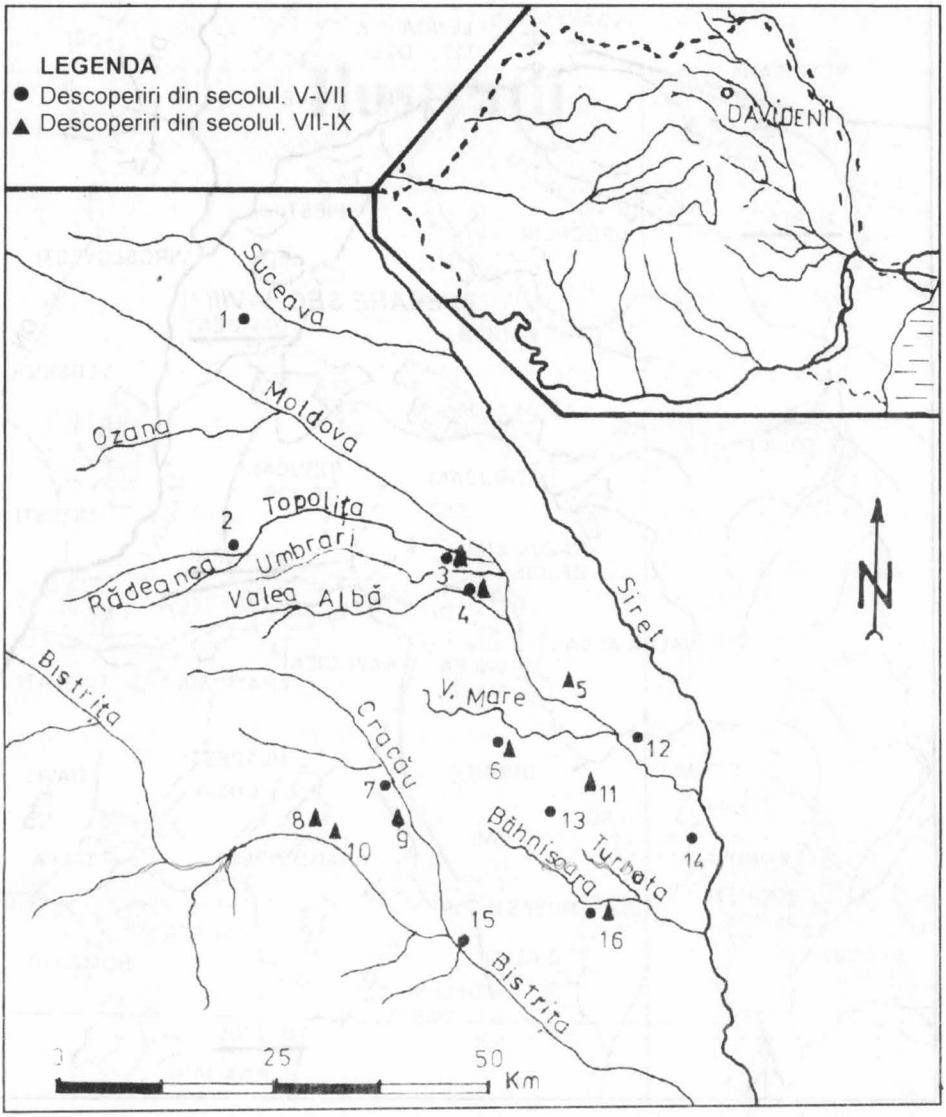

Fig. 2. Principalele descoperiri arheologice din secolele V-IX, în regiunea în care se află aşezarea de la Davideni-Neamţ: 1 - Botoşana; 2 - Târpeşti; 3 - Davideni; 4 - Borşeni; 5 - Văleni; 6 - Borniş; 7 - Căciuleşti; 8 - Văleni-P. Neamţ; 9 - Izvoare – Piatra-Neamţ; 10 - Brăşăuţi-Neamţ; 11 - Poiana-Dulceşti 12 - Săbăoani; 13 - Vlădiceni; 14 - Secuieni; 15 - Mănoaia-Costişa; 16 - Izvoare-Bahna.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

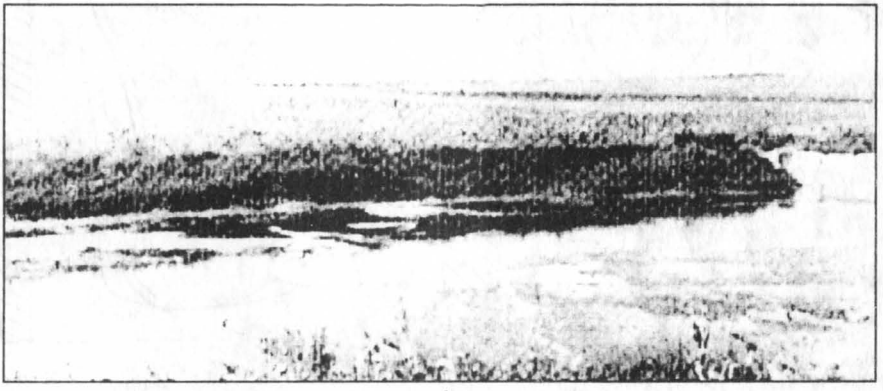

1

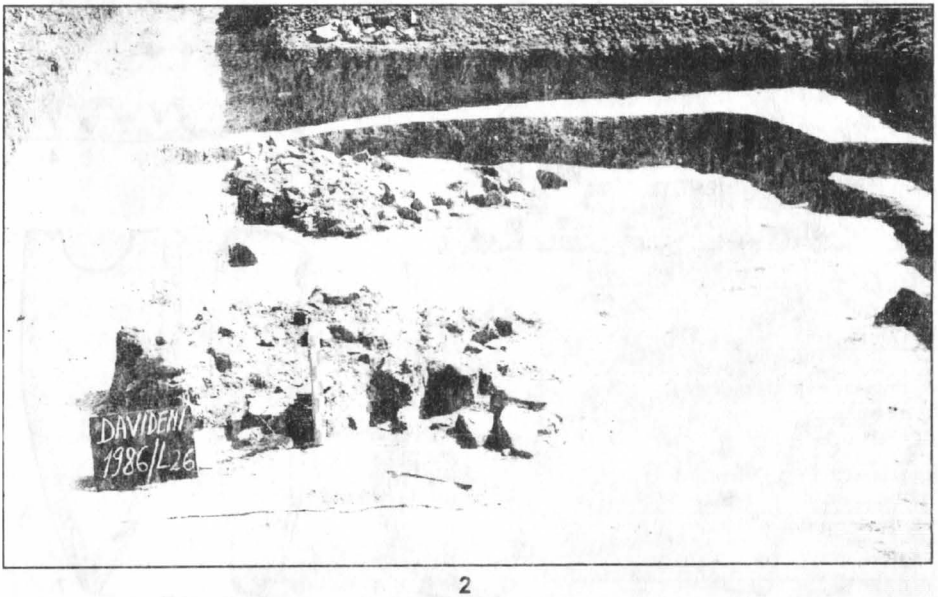

2

Fig. 3. Vedere spre zona de nord a așezării (1) și aspect din timpul cercetărilor arheologice (2).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

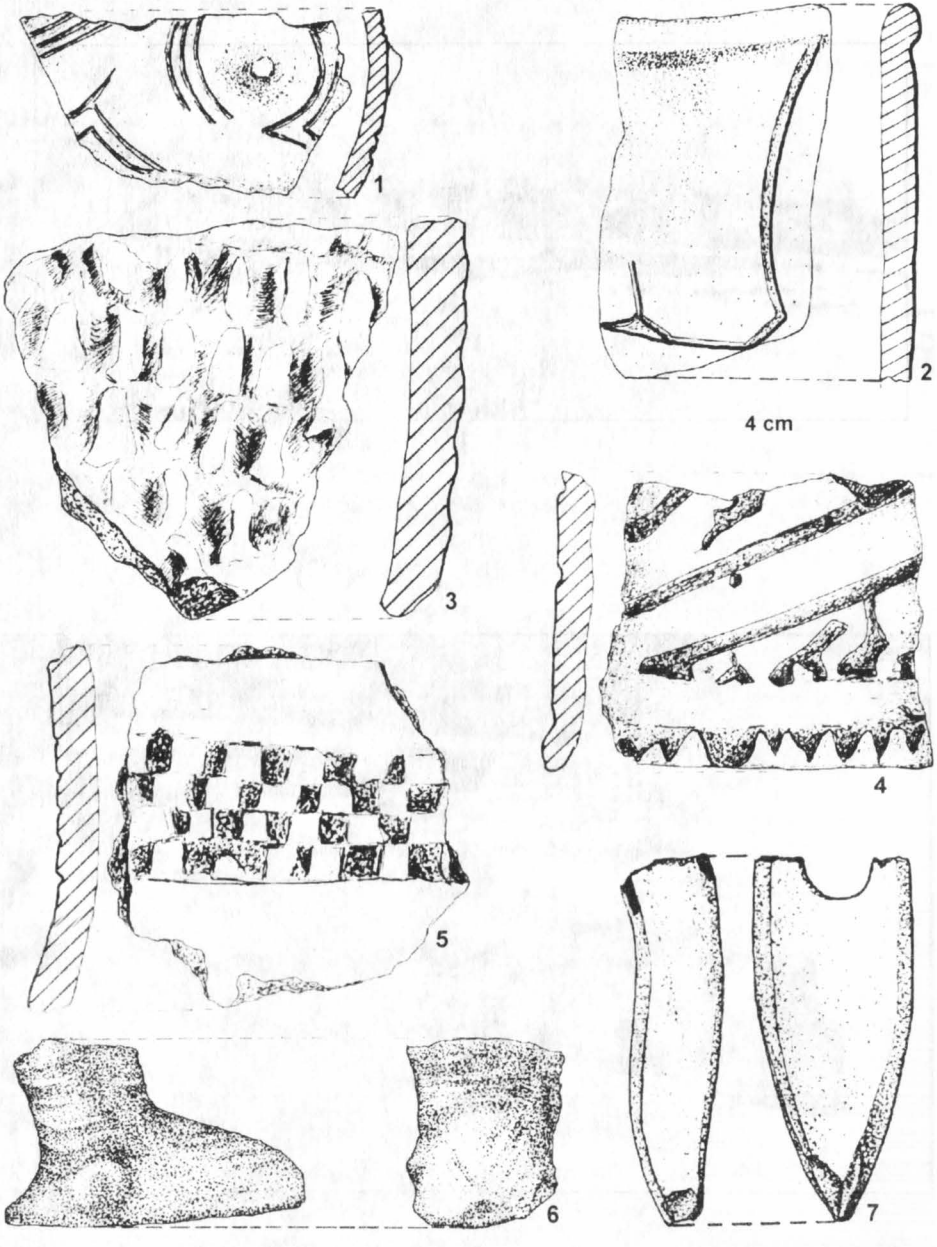

Fig. 4. Ceramică (1-5), fragment de idol (6) şi topor din marnă (7), aparţinând culturii Precucuteni II.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

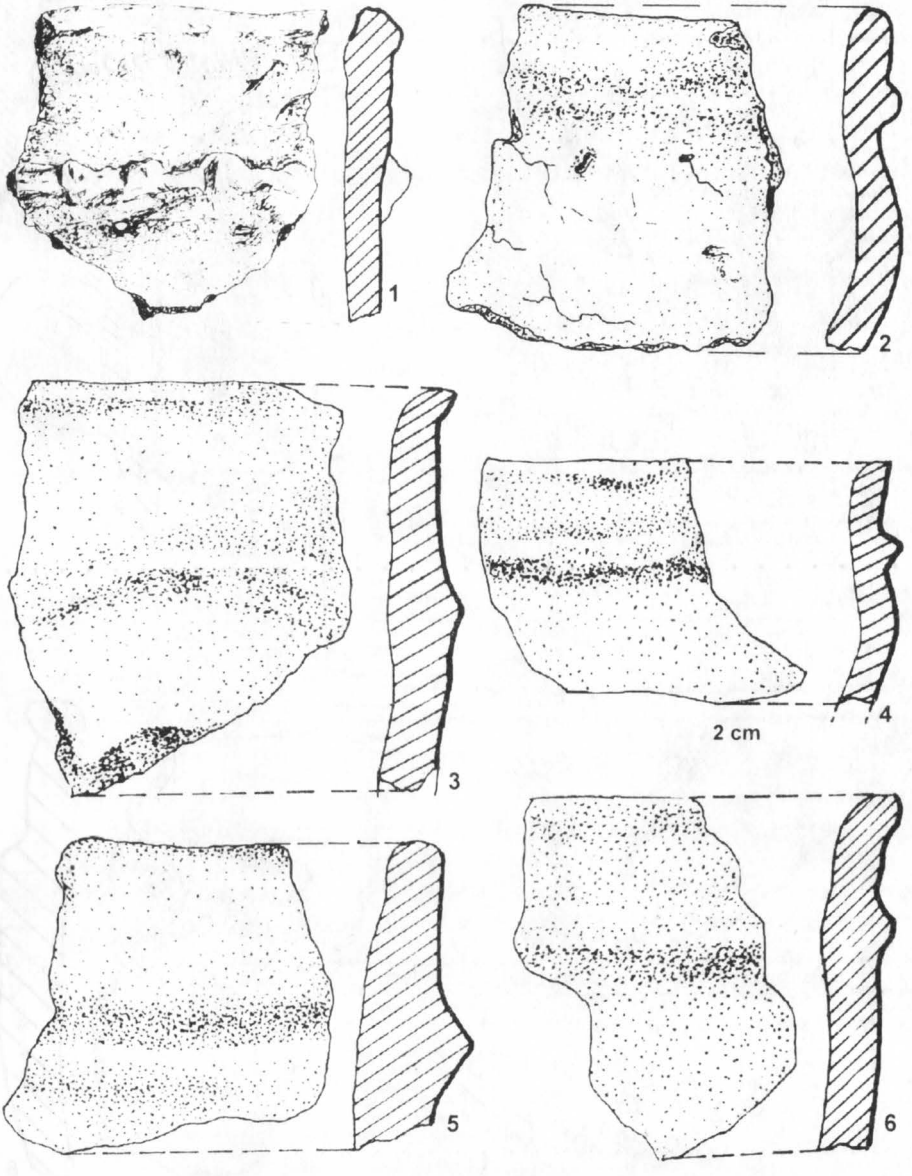

Fig. 5. Ceramică aparținând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

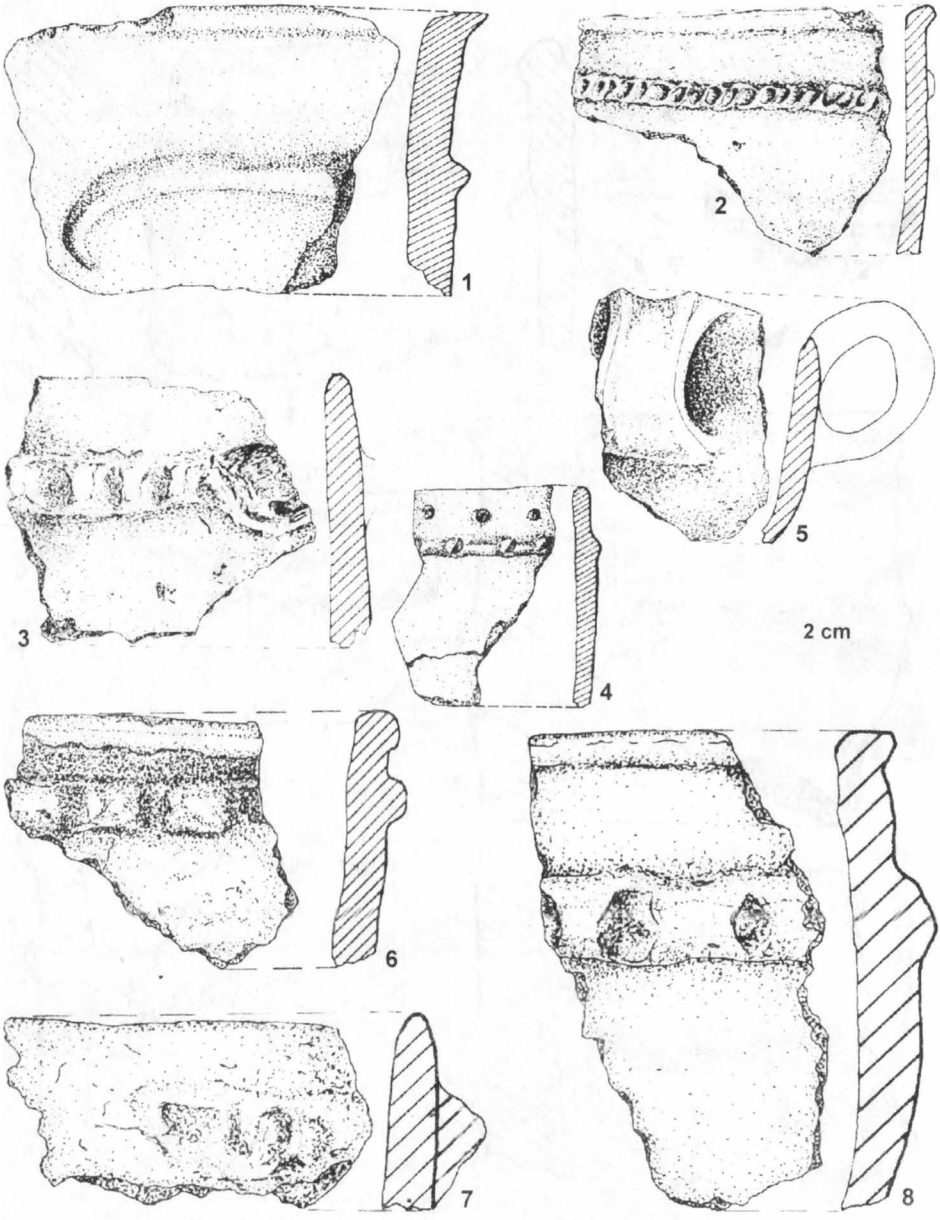

Fig. 6. Ceramică aparţinând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

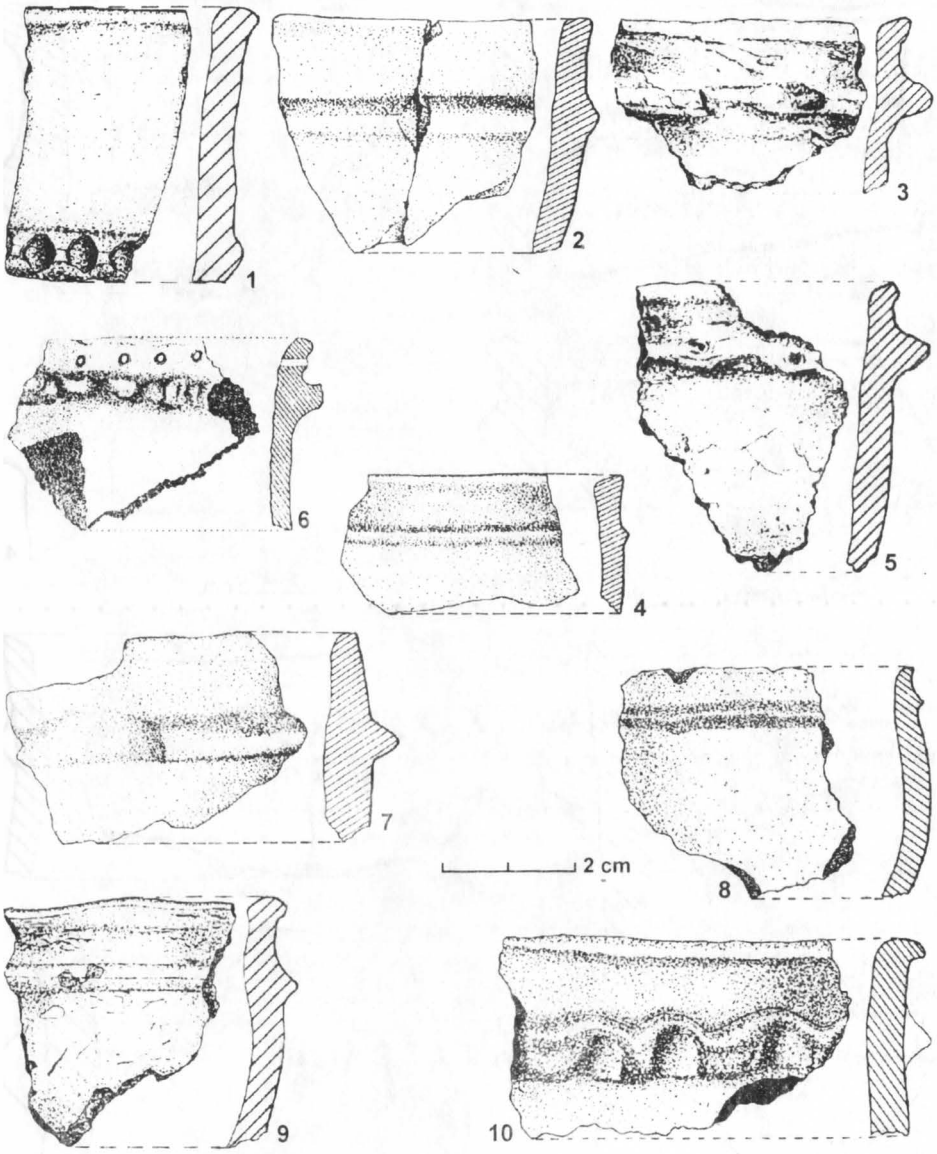

Fig. 7. Ceramică aparținând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

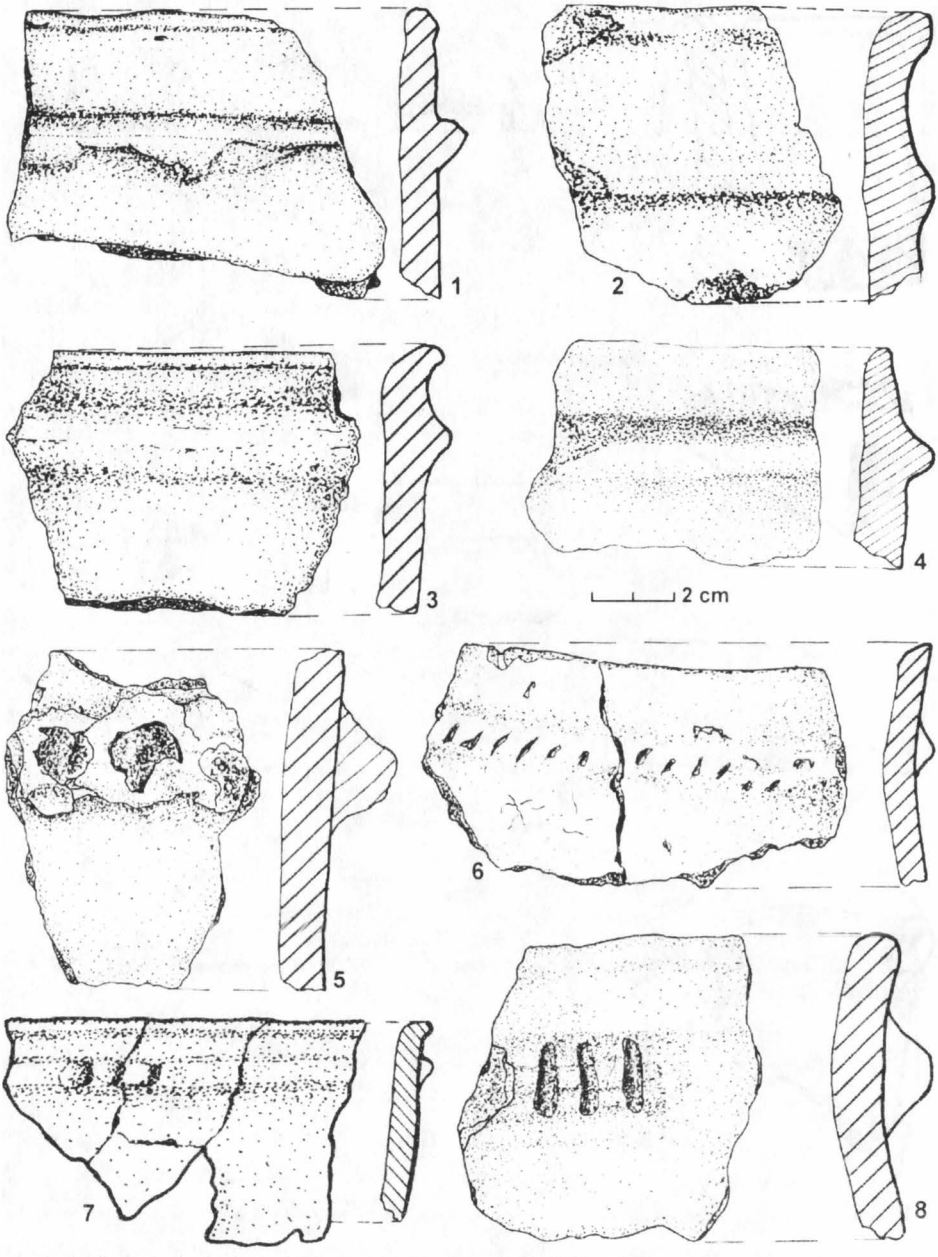

Fig. 8. Ceramică aparținând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

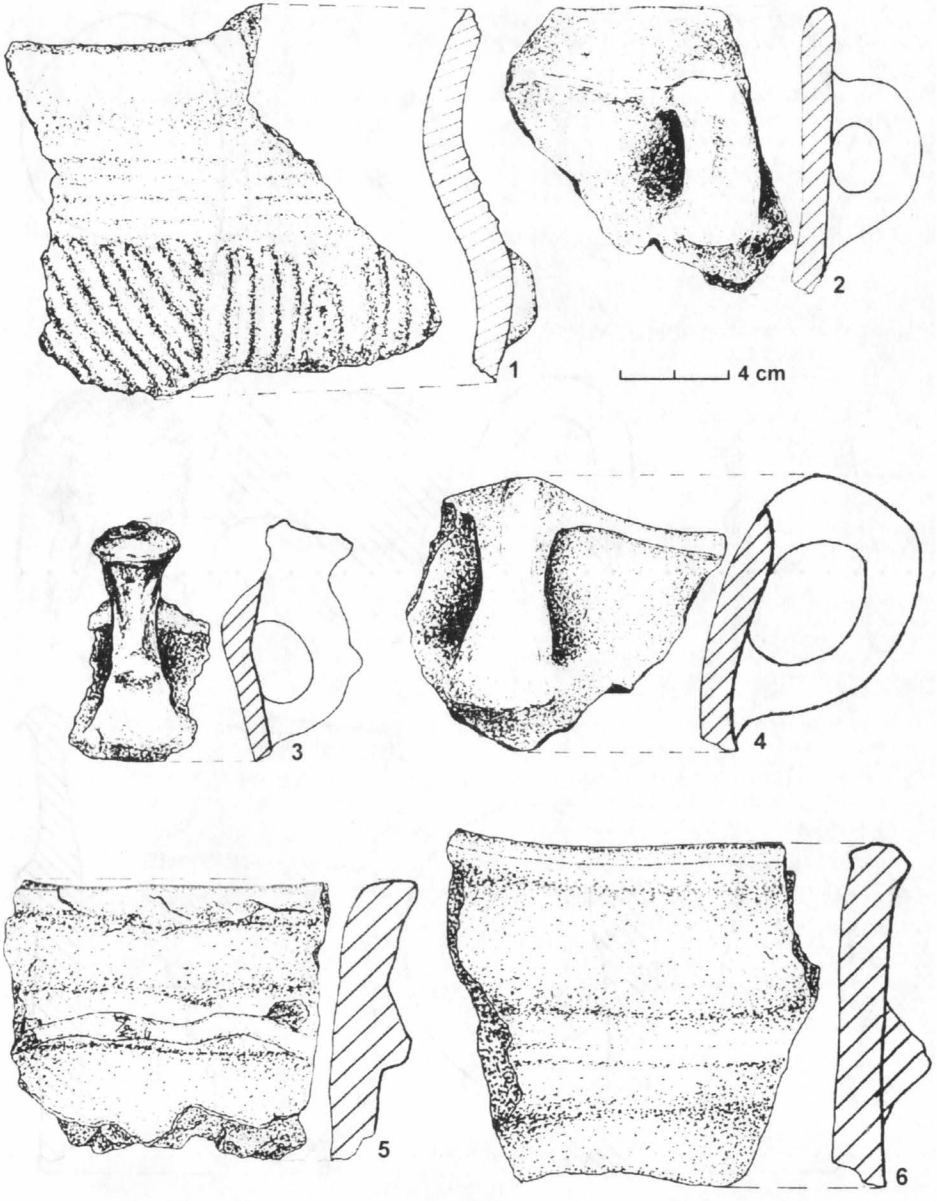

Fig. 9. Ceramică aparținând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

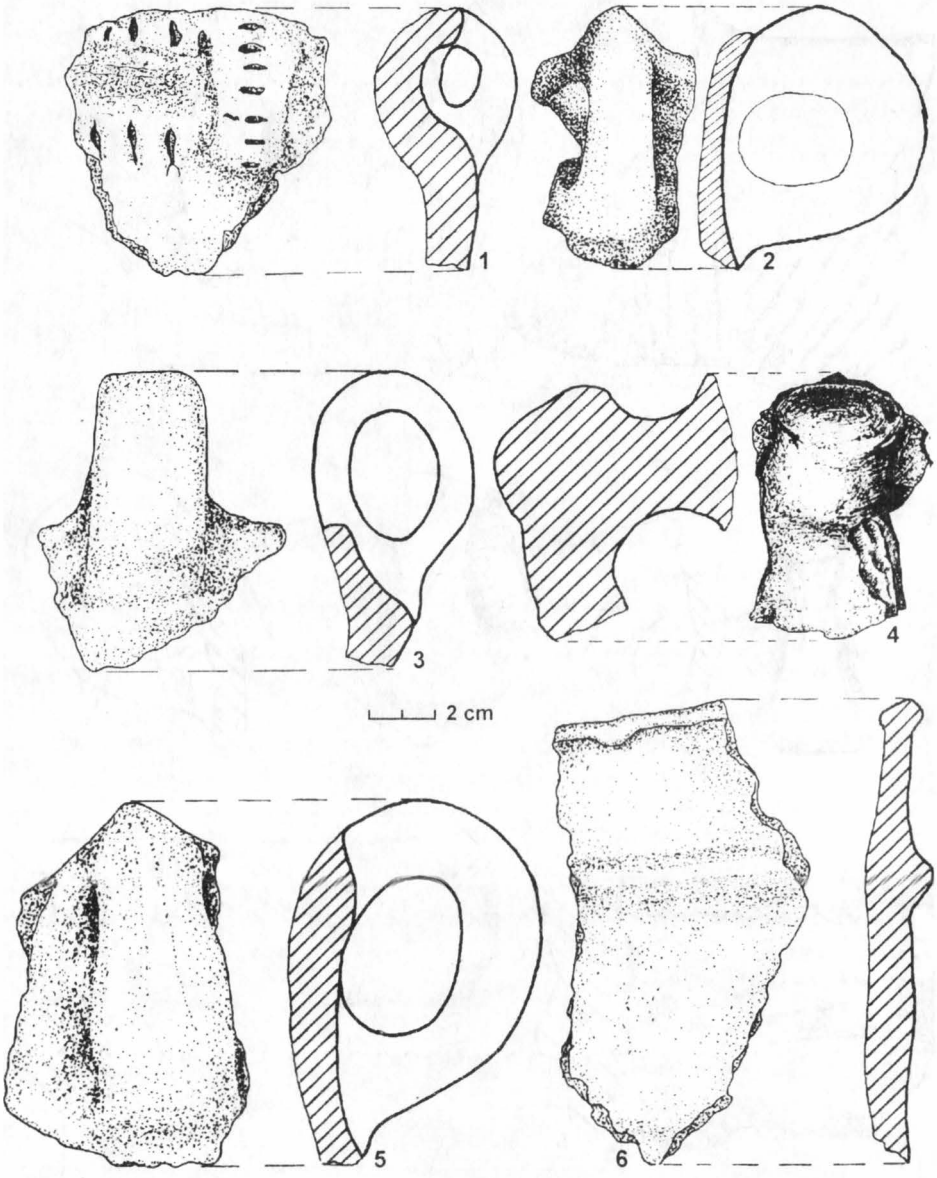

Fig. 10. Ceramică aparținând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

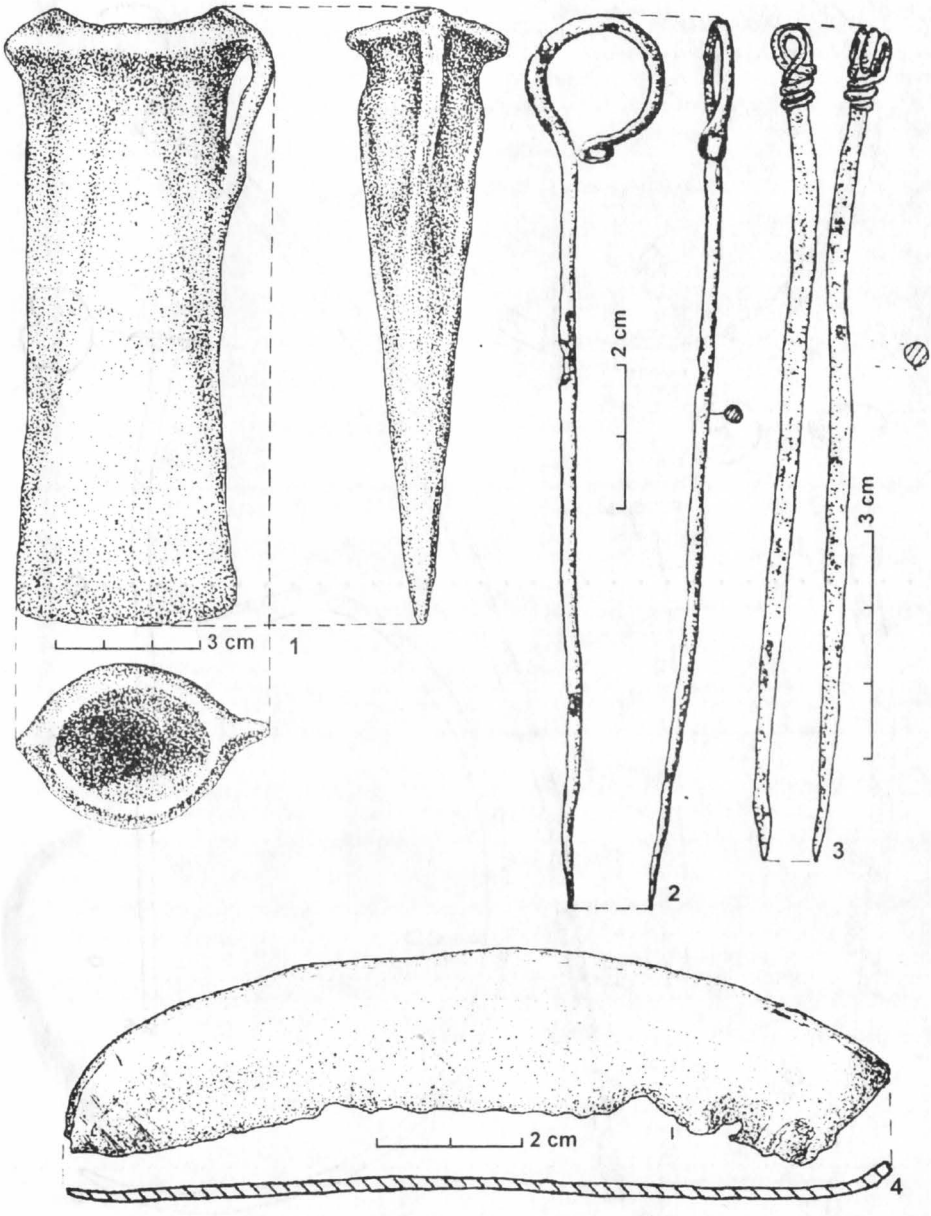

Fig. 11. Obiecte din bronz aparținând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

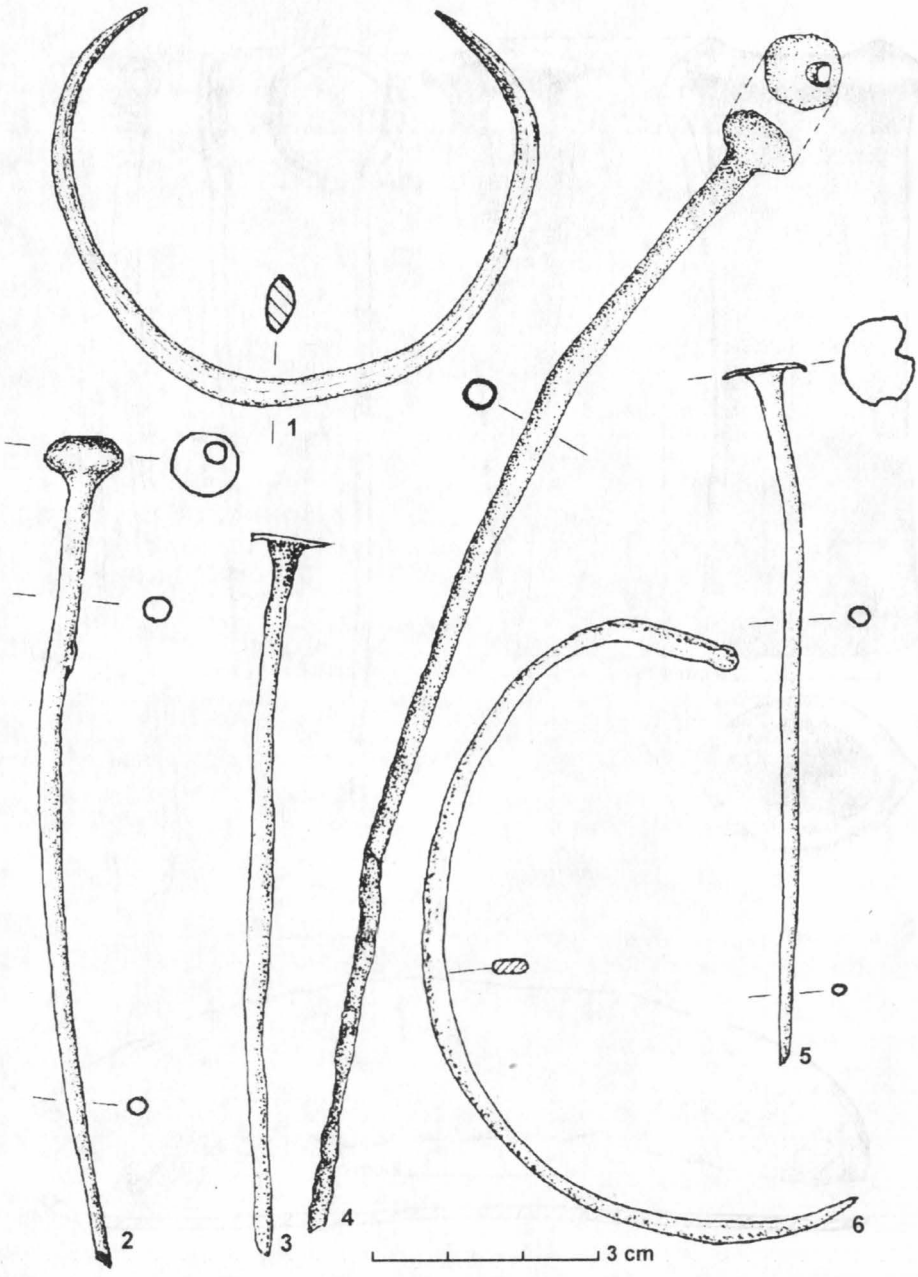

Fig. 12. Obiecte din bronz aparţinând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 13. Obiecte din bronz (1-5, 8-14, 17) și din os (6, 7, 15, 16) aparținând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

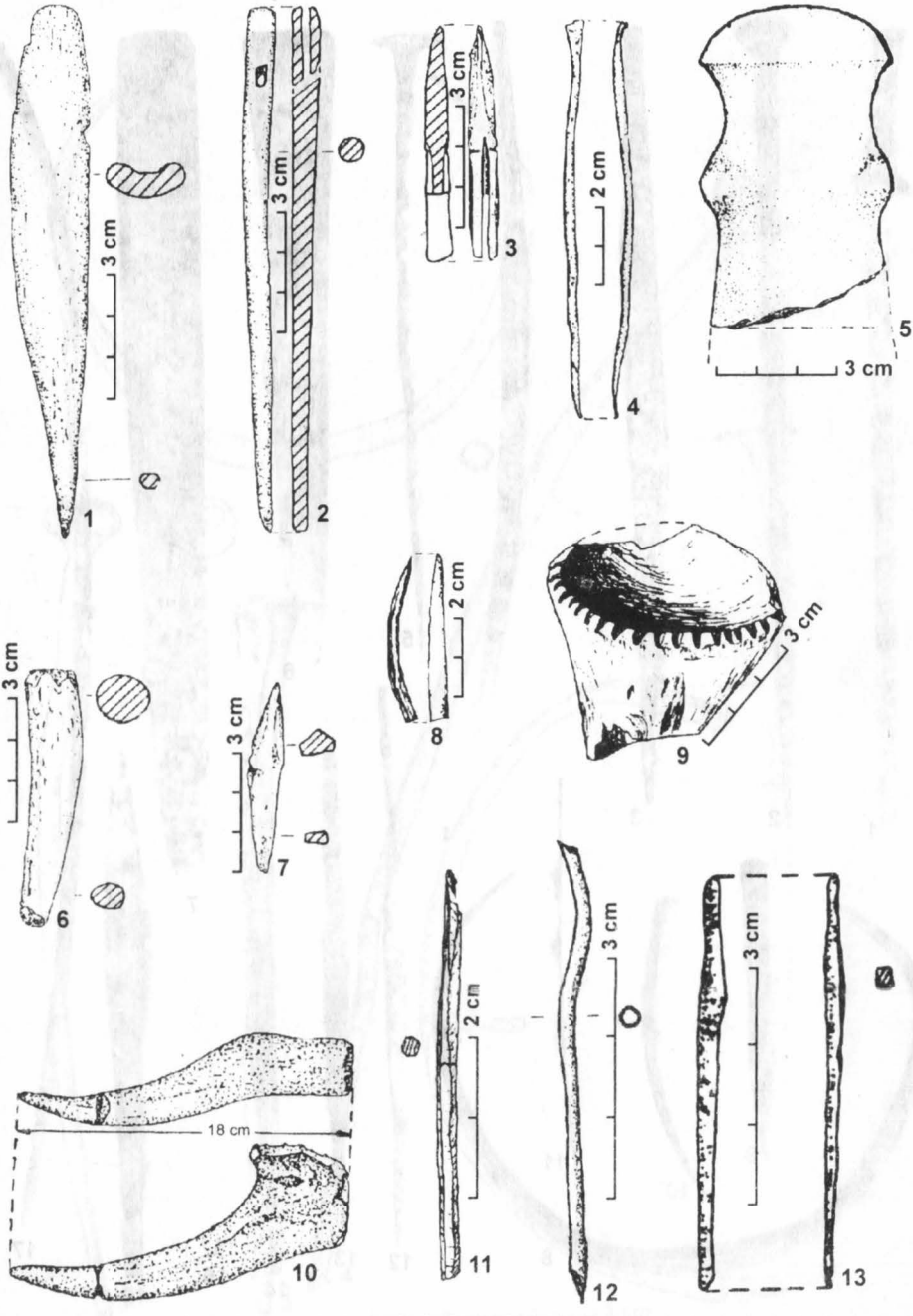

Fig. 14. Obiecte din os (1-3, 6, 7, 9-11), piatră (5) şi bronz (4, 8, 12-14), aparţinând culturii Noua.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

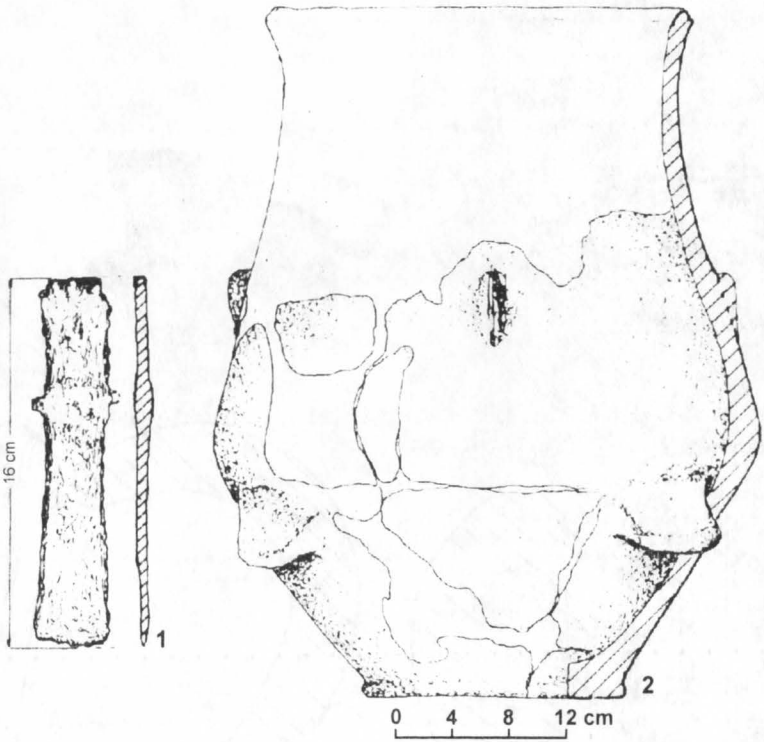

Fig. 15. Topor plat din fier cu aripioare (1) și vase din lut (2-3) din prima epocă a fierului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

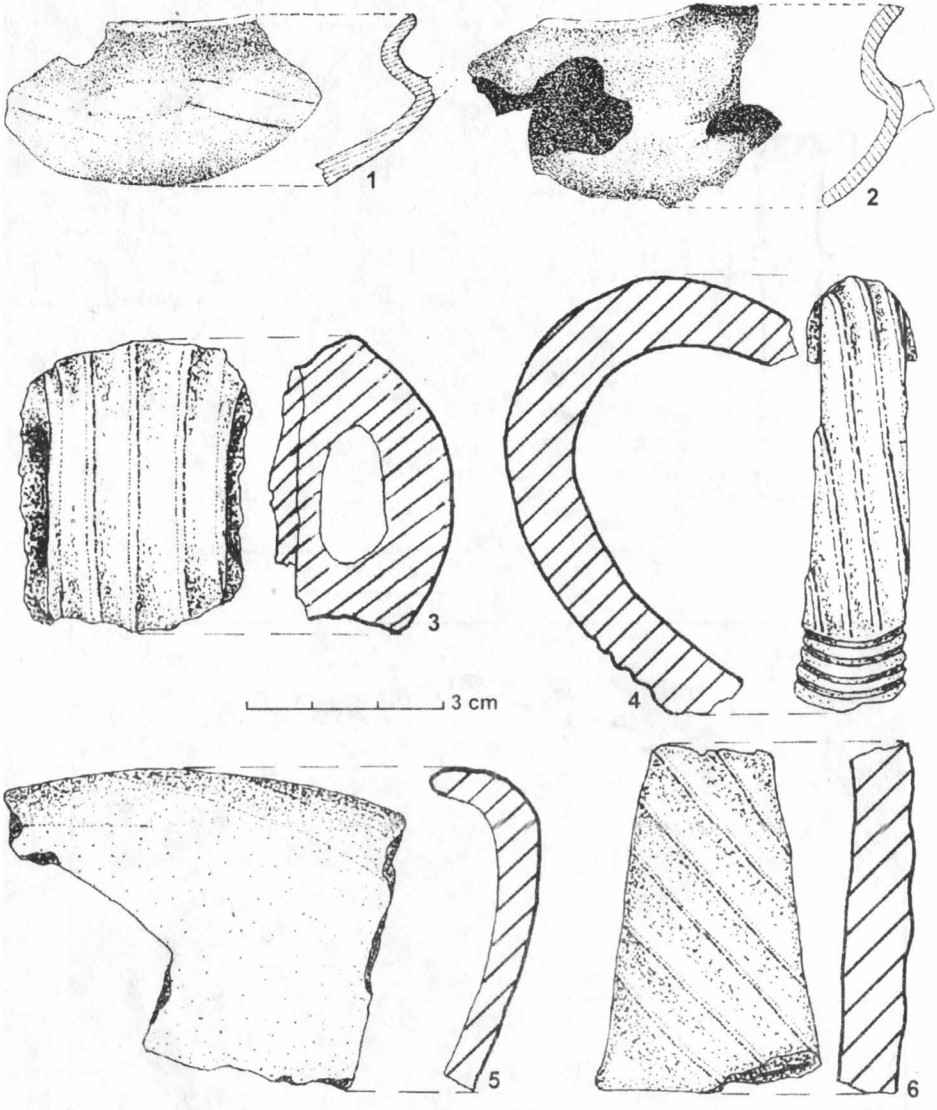

Fig. 16. Ceramică din prima epocă a fierului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

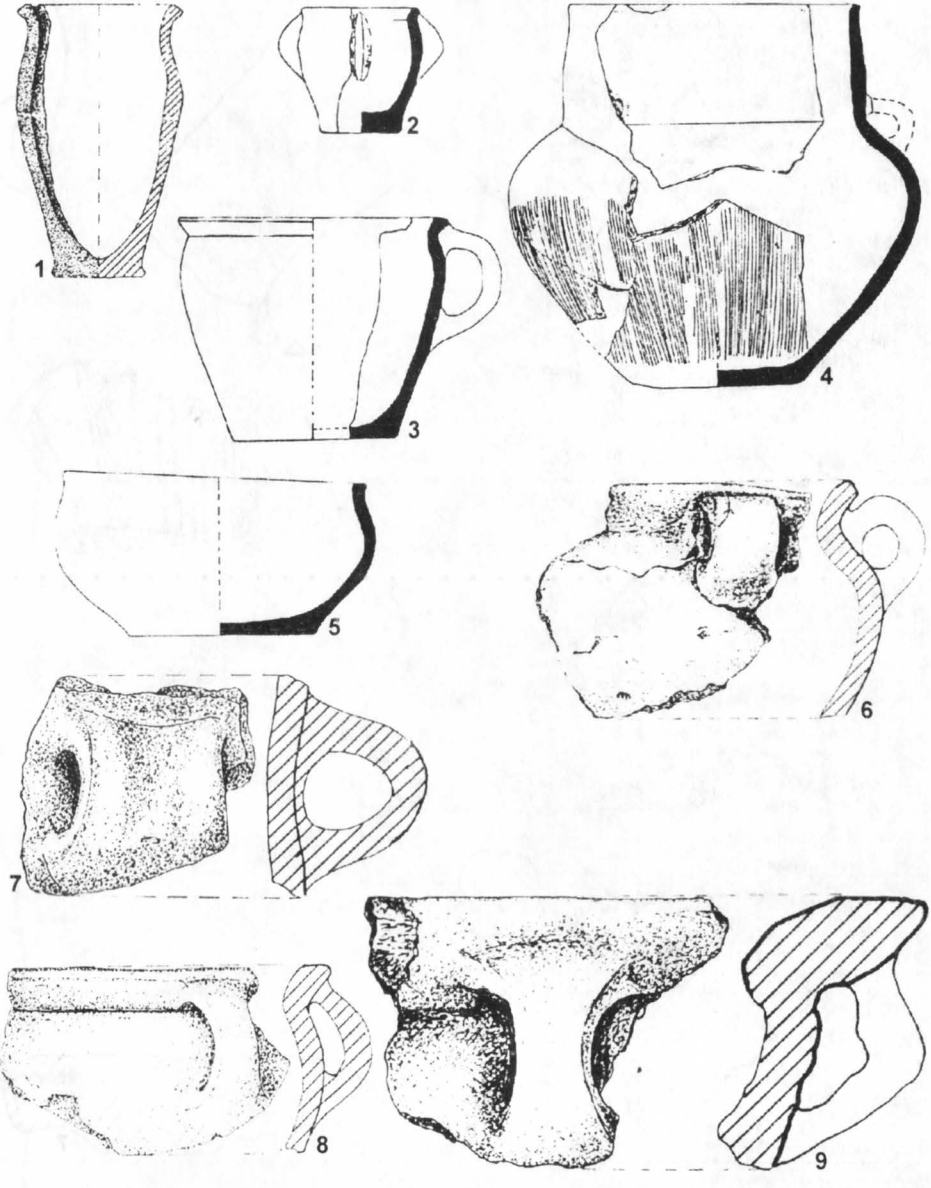

Fig. 17. Ceramică din a doua epocă a fierului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

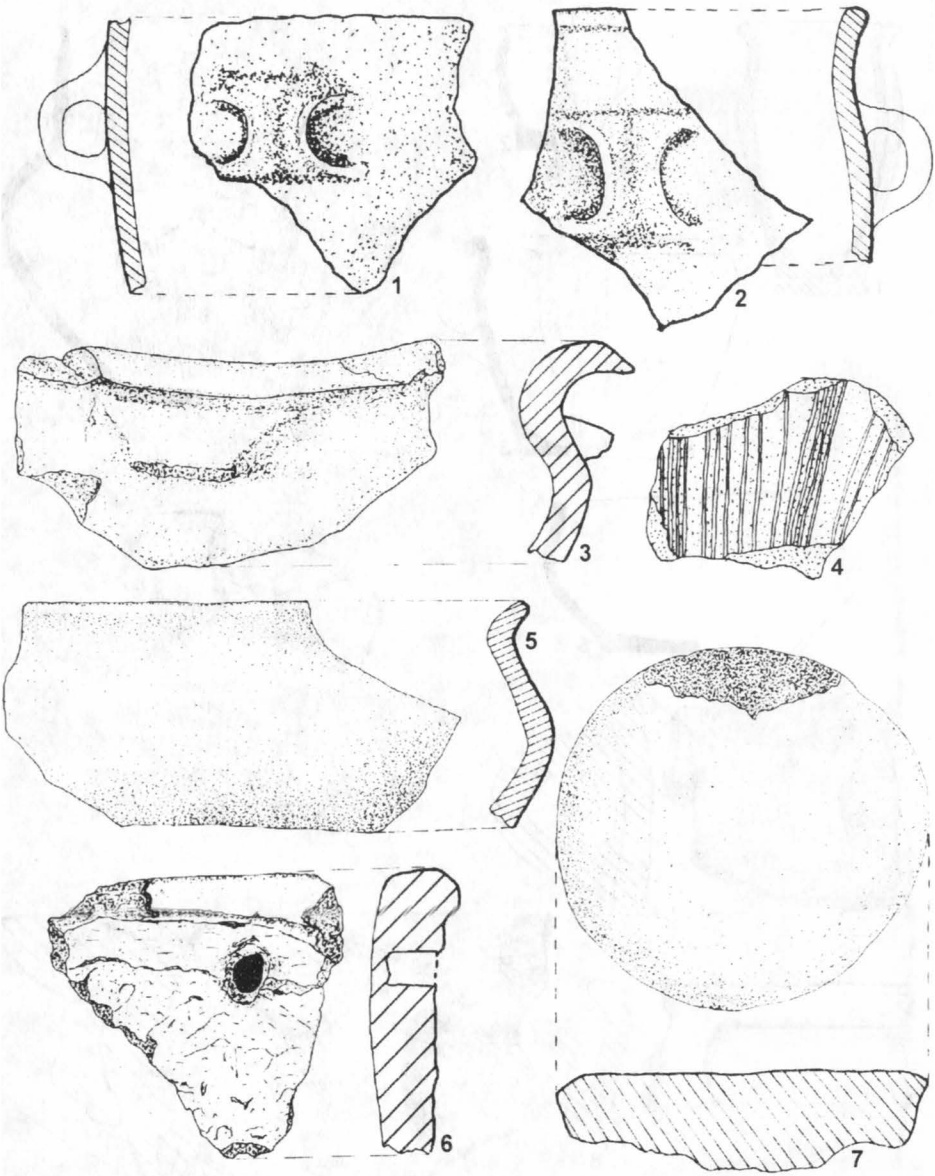

Fig. 18. Ceramică din a doua epocă a fierului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

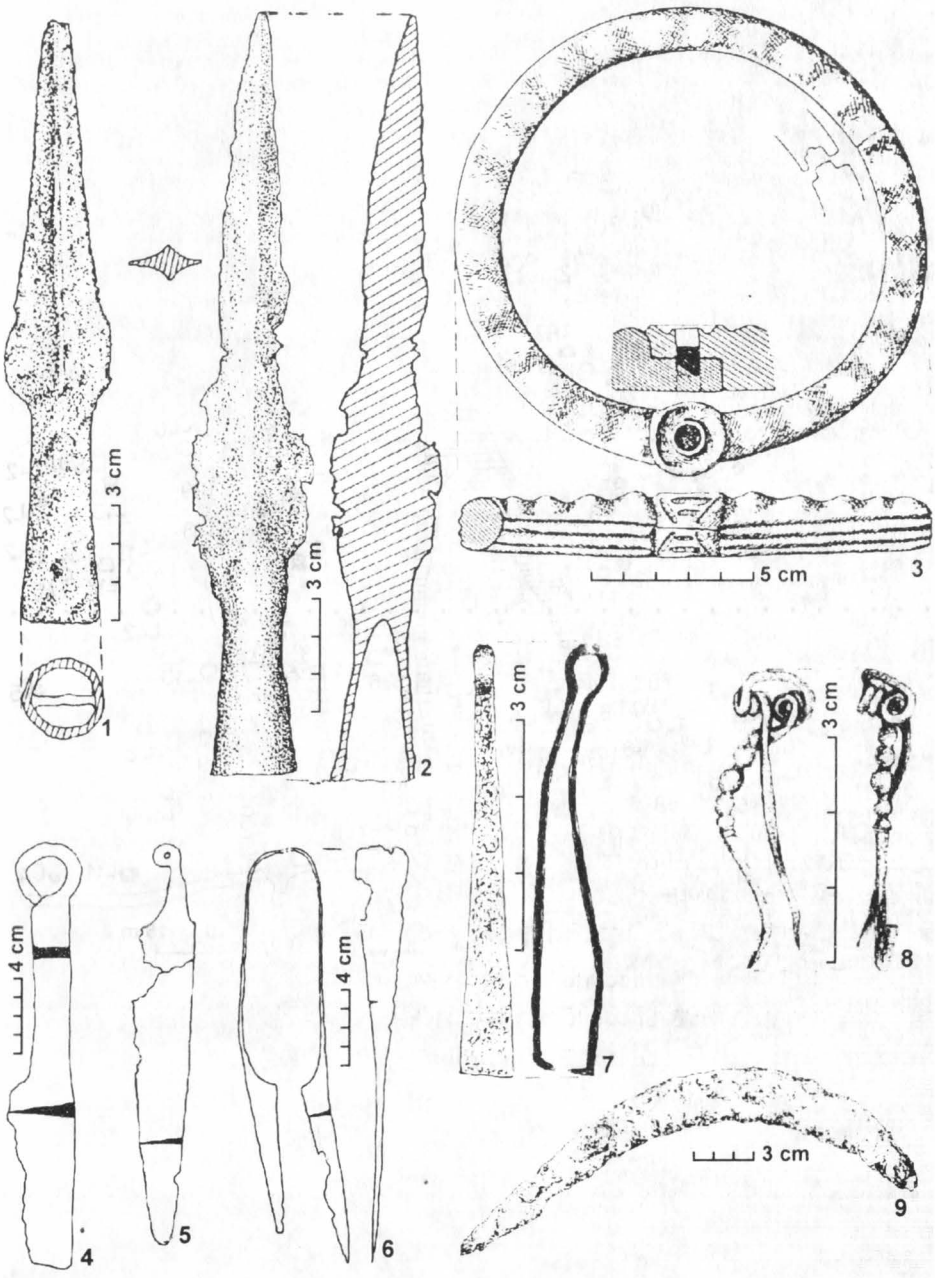

Fig. 19. Obiecte din bronz (3, 7-9) și din fier (1-2, 4-6) din a doua epocă a fierului.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

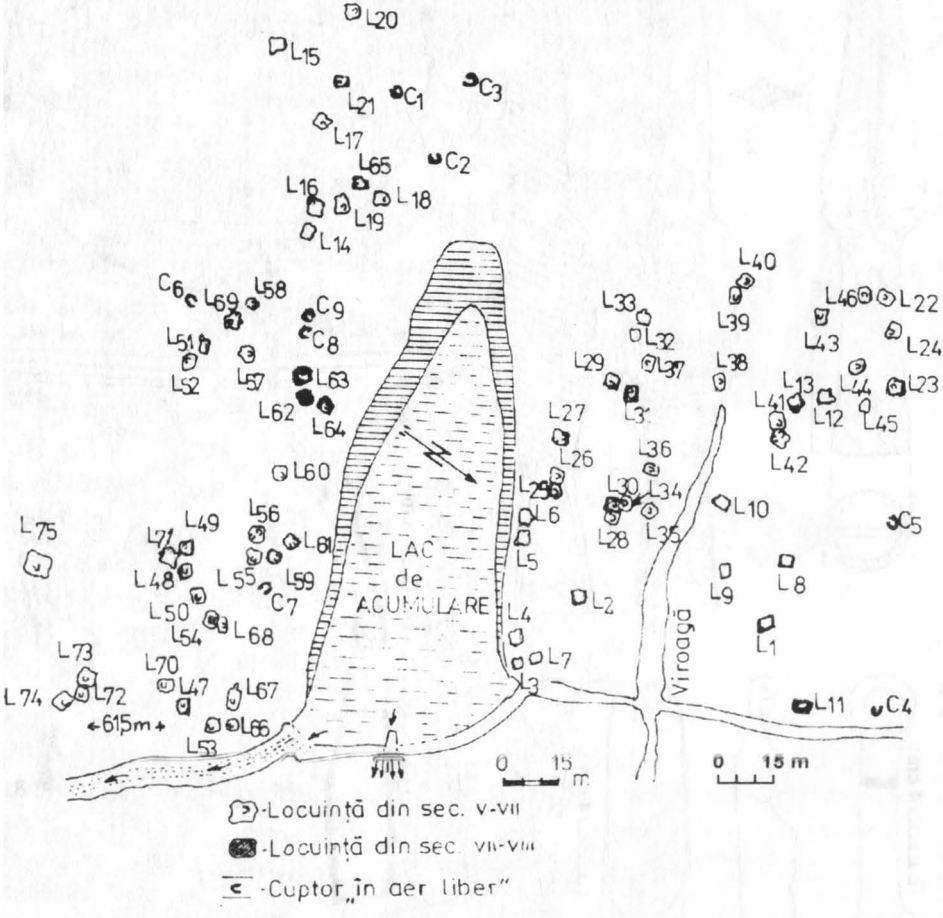

Fig. 20. Dispunerea locuințelor și anexelor gospodărești, în așezarea din secolele V-VIII.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

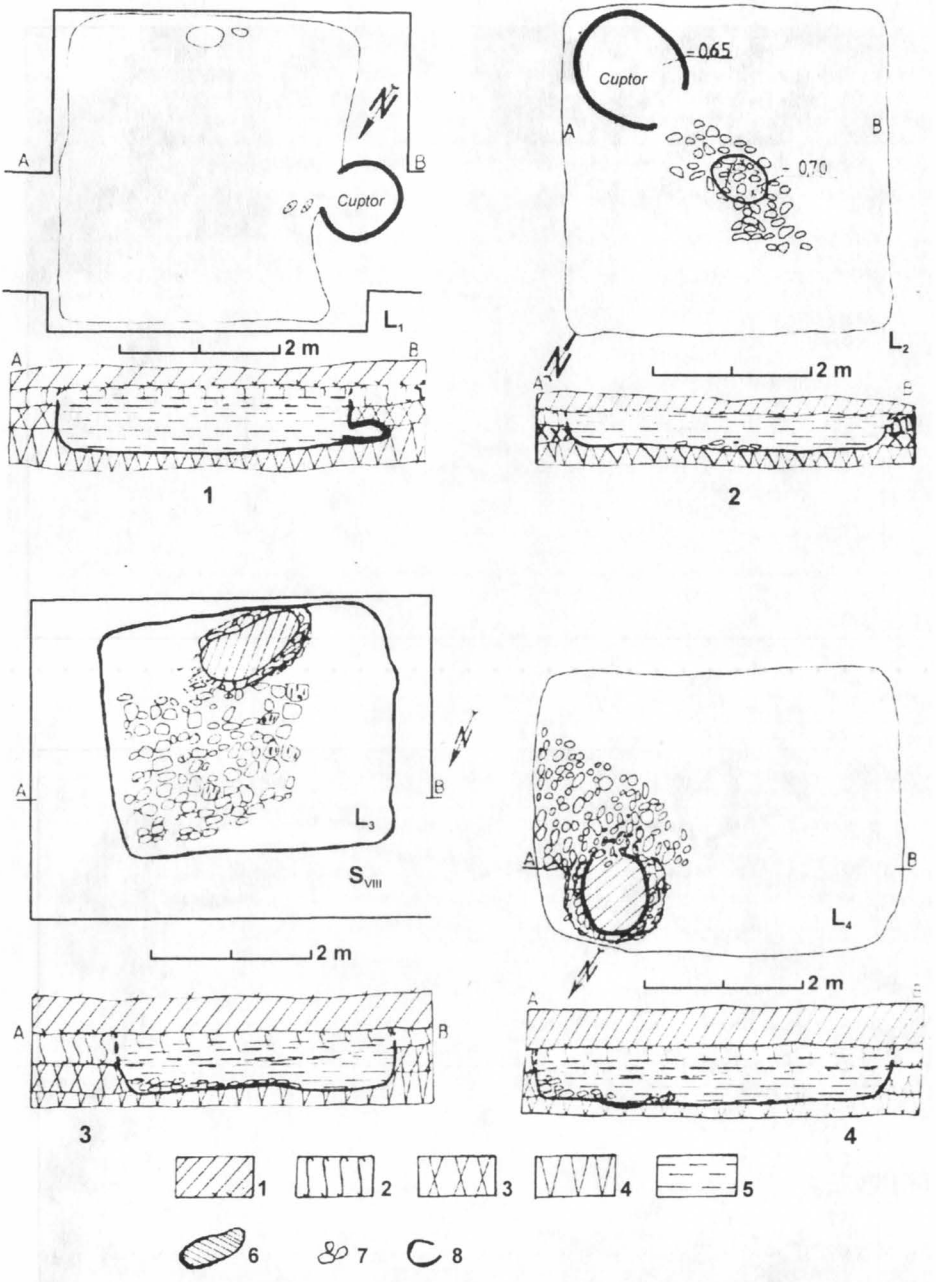

Fig. 21. Planuri şi profile de locuințe din secolele V-VII: 1 - L1; 2 - L2; 3 - L3; 4 - L4.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

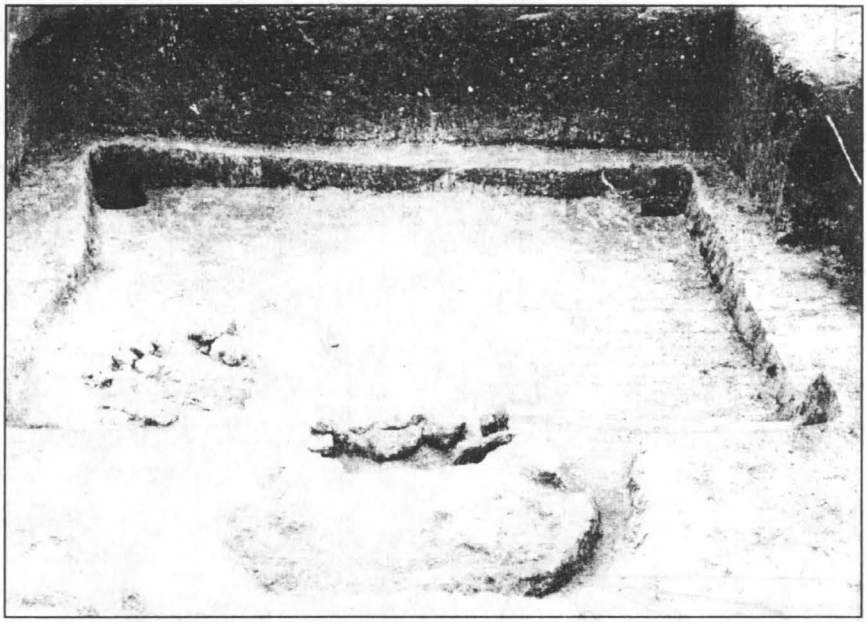

1

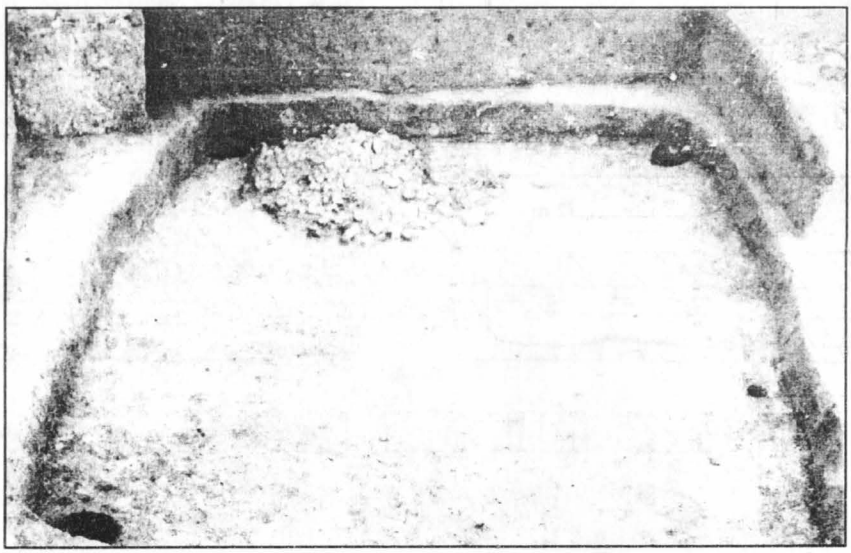

2

Fig. 22. Locuințe din secolele V-VII: 1 - L6; 2 - L10.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

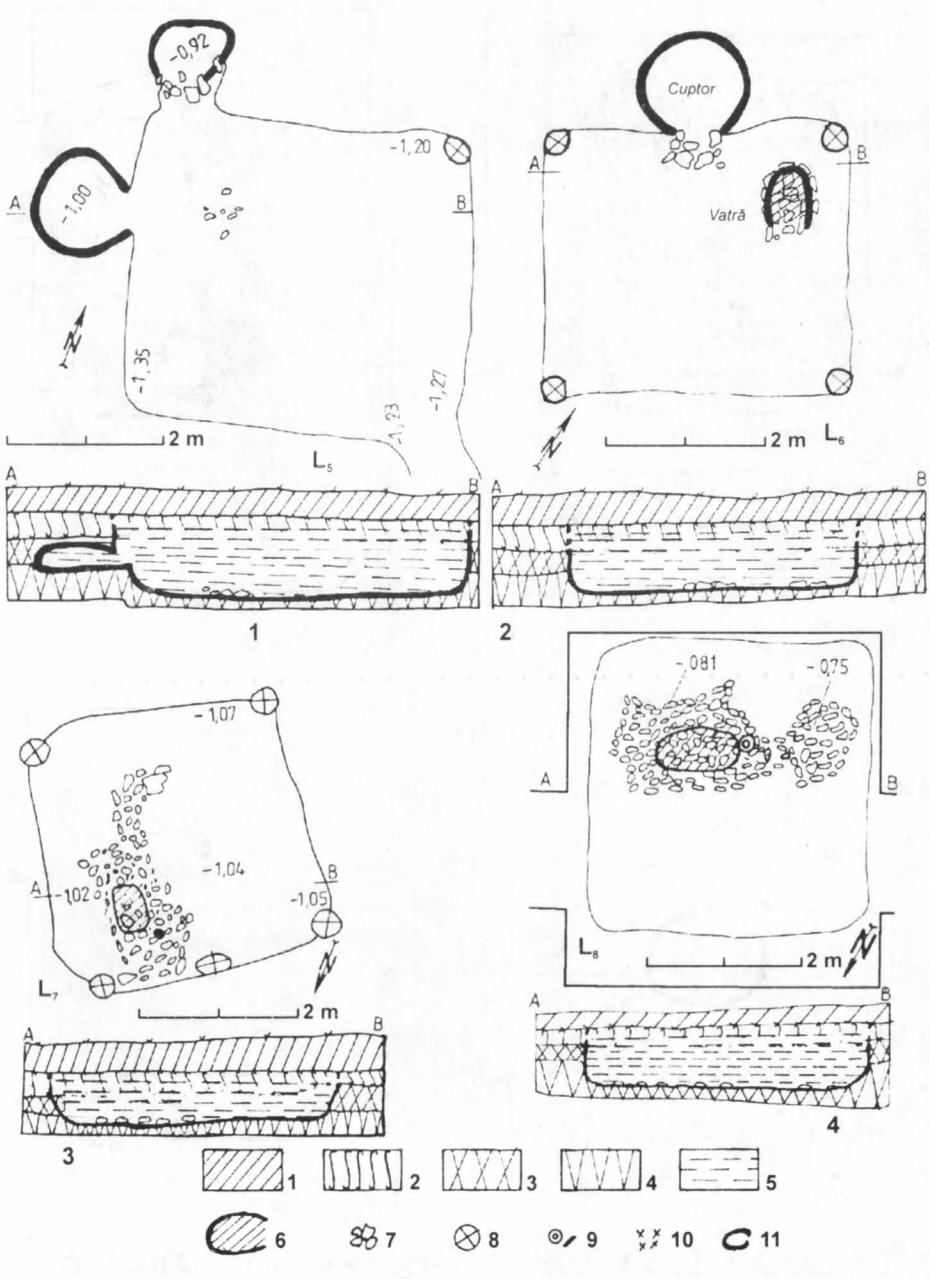

Fig. 23. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: 1 - L5; 2 - L6; 3 - L7; 4 - L8.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor; 7 - pietre; 8 - gropi stâlpi; 9 - obiecte; 10 - cărbuni; 11 - cuptor lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

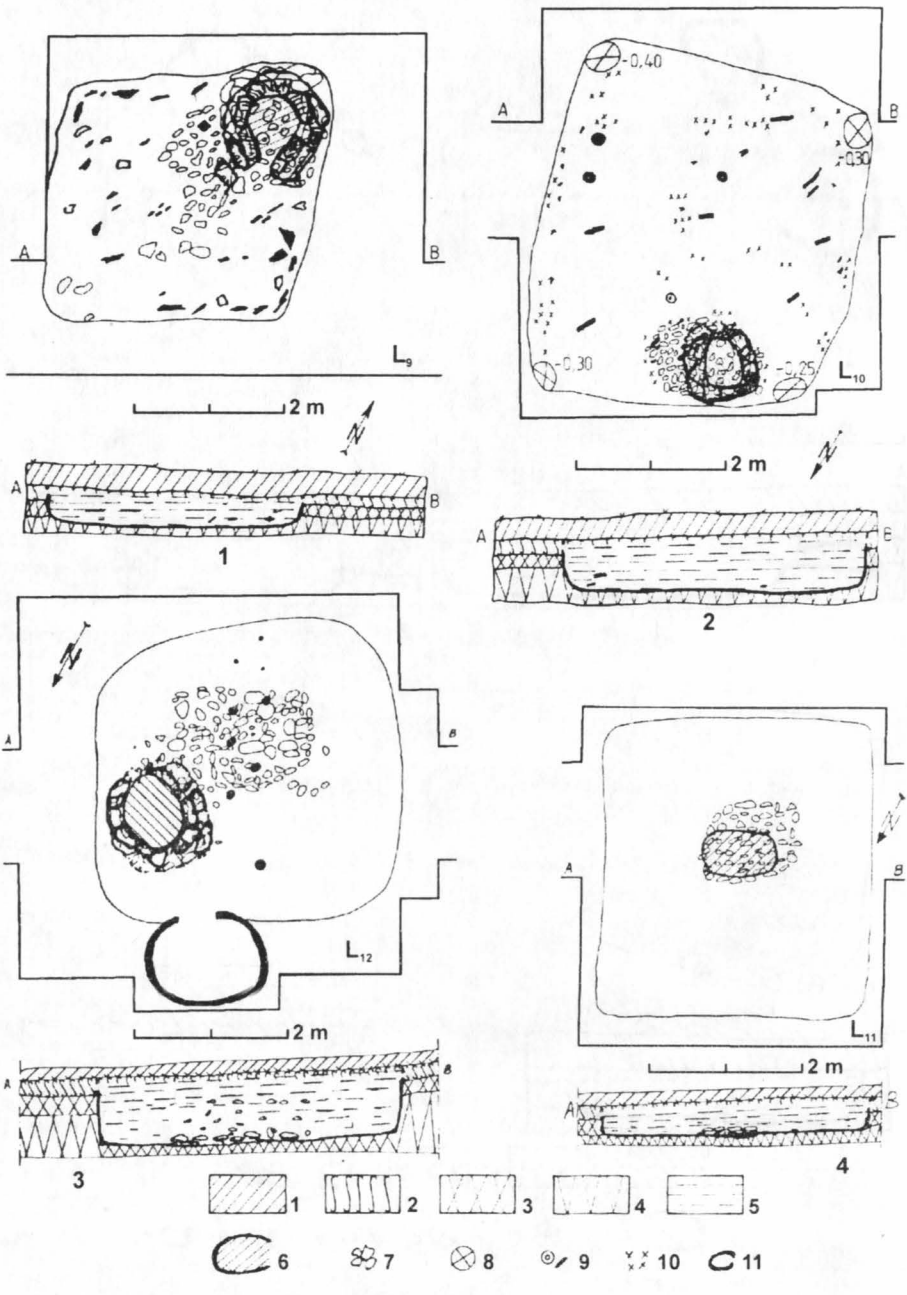

Fig. 24. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: 1 - L9; 2 - L10; 3 - L12; 4 - L11.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor; 7 - pietre; 8 - gropi stâlpi; 9 - obiecte; 10 - cărbuni; 11 - cuptor lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

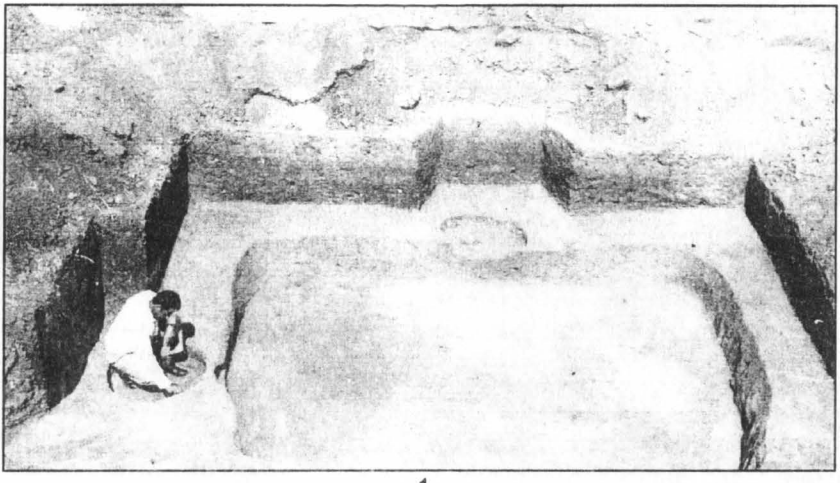

1

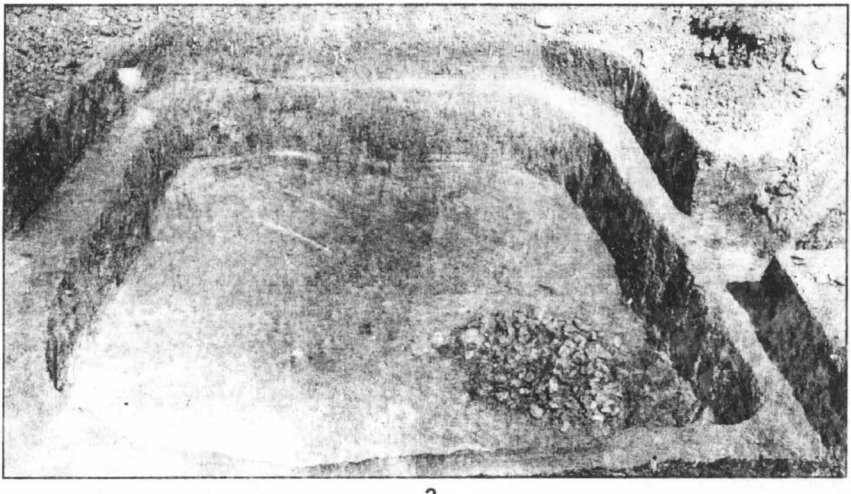

2

Fig. 25. Locuințe din secolele V-VII: 1 - L14; 2 - L15.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

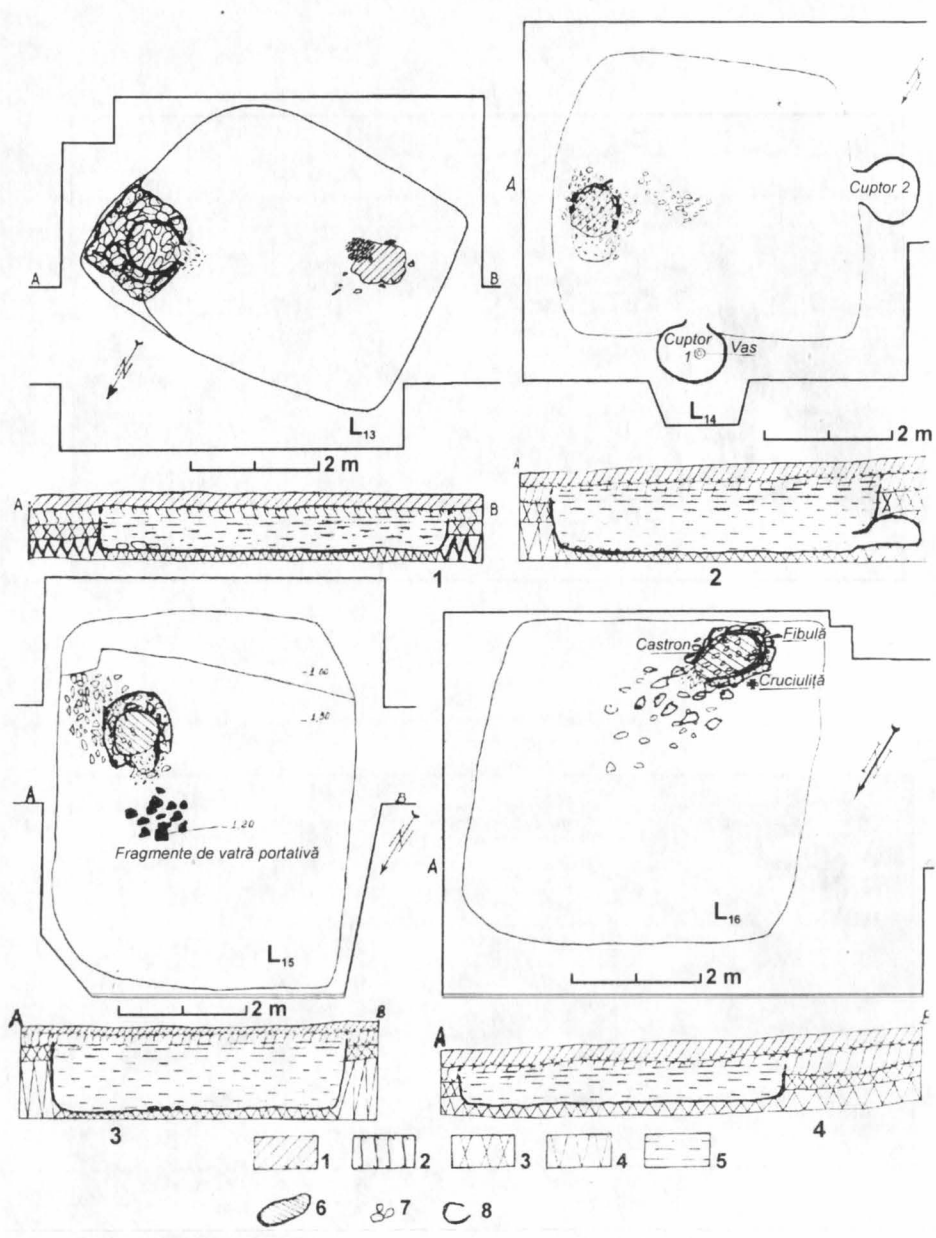

Fig. 26. Planuri şi profile de locuinţe din sec. V-VII: 1 - L13; 2 - L14; 3 - L15; 4 - L16.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

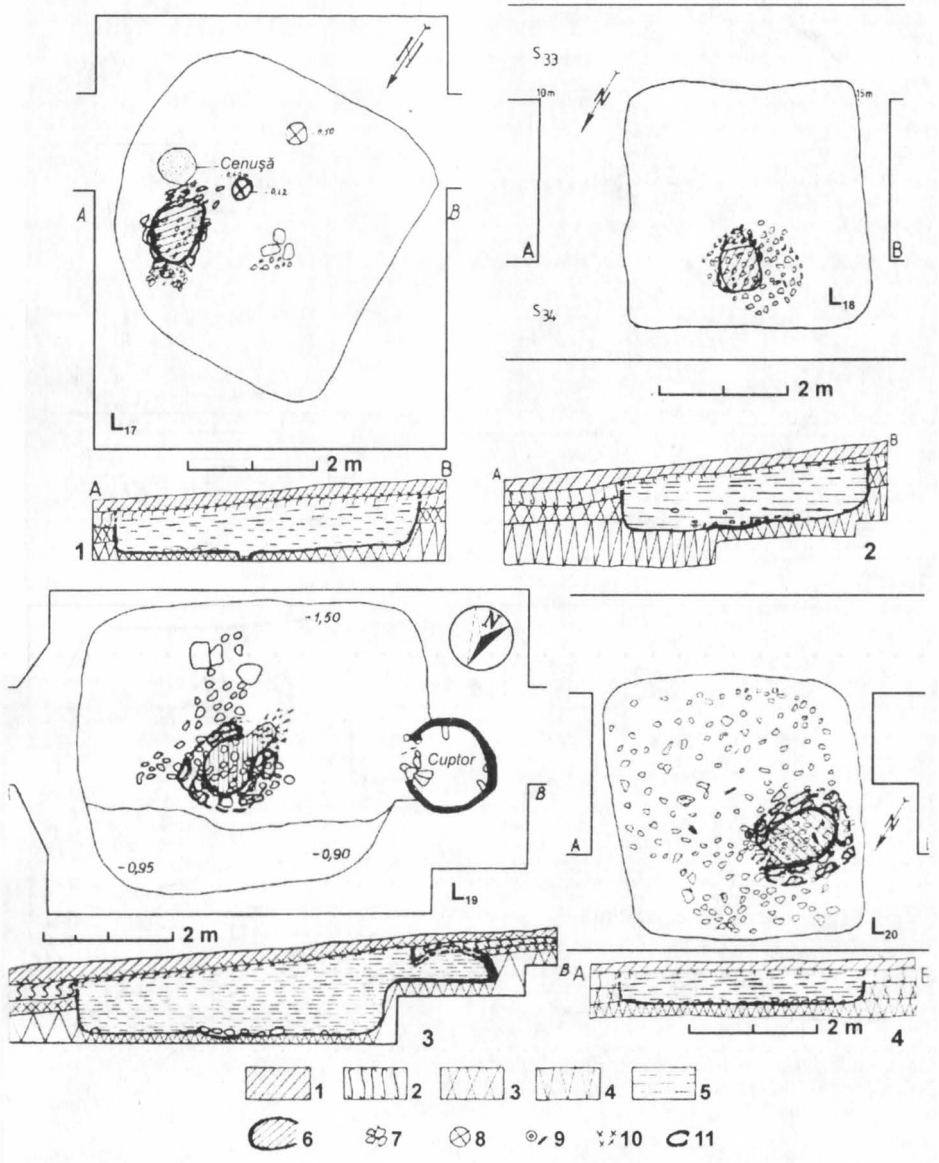

Fig. 27. Planuri și profile de locuințe din sec. V-VII: 1 - L17; 2 - L18; 3 - L19; 4 - L20.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor; 7 - pietre; 8 - gropi stâlpi; 9 - obiecte; 10 - cărbuni; 11 - cuptor lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

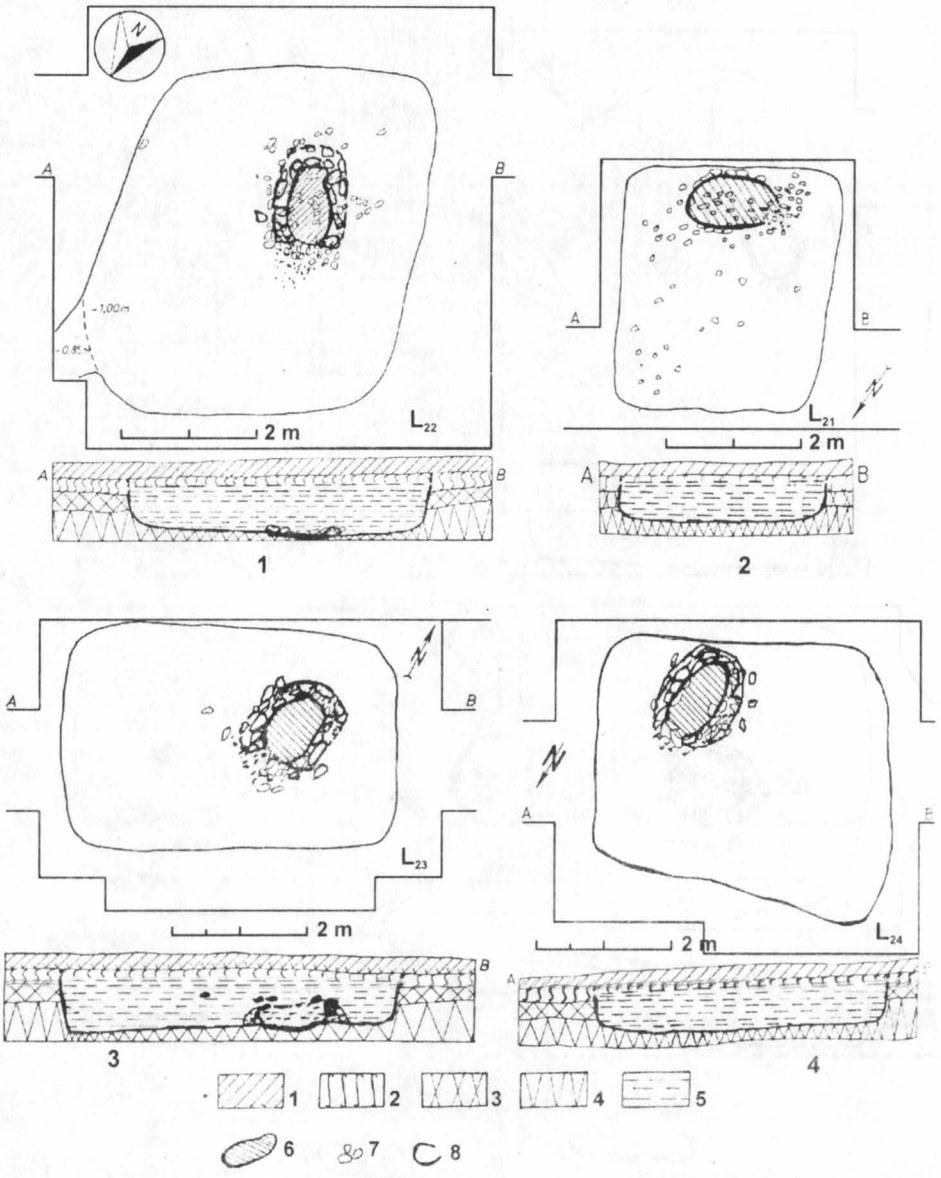

Fig. 28. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: 1 - L22; 2 - L21; 3 - L23; 4 - L24.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

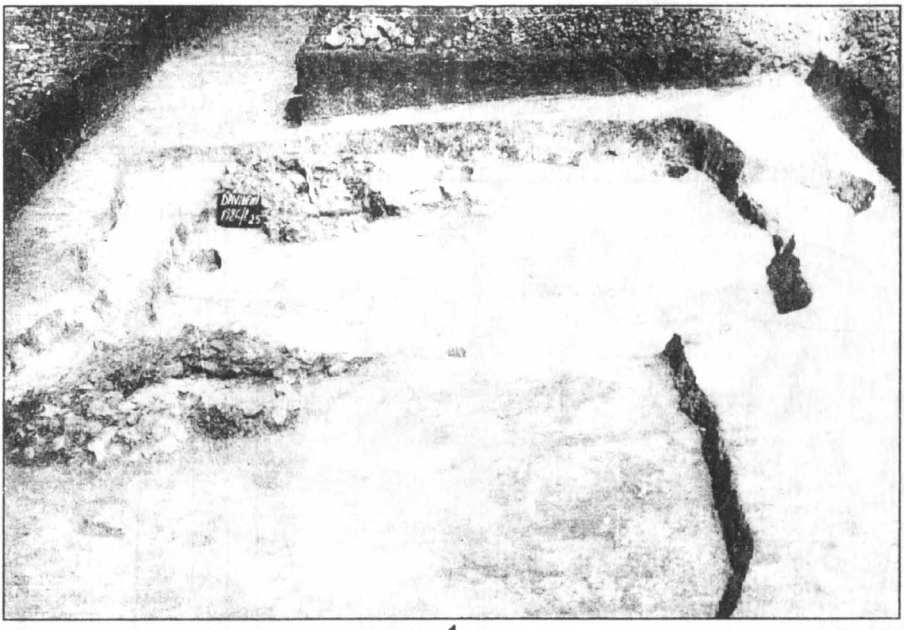

1

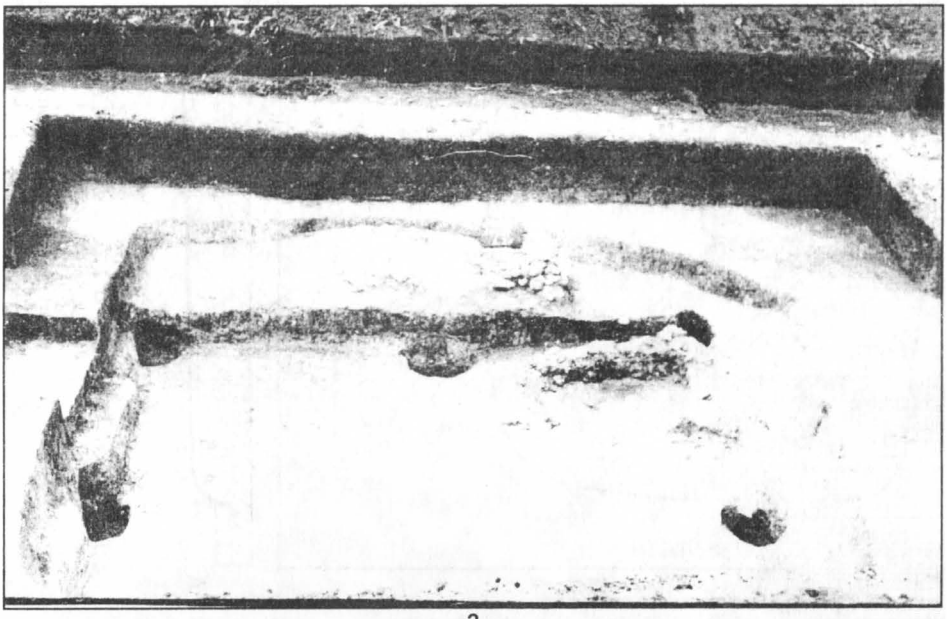

2

Fig. 29. Locuințe din secolele V-VII: 1 - L26 și L25; 2 - L27.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

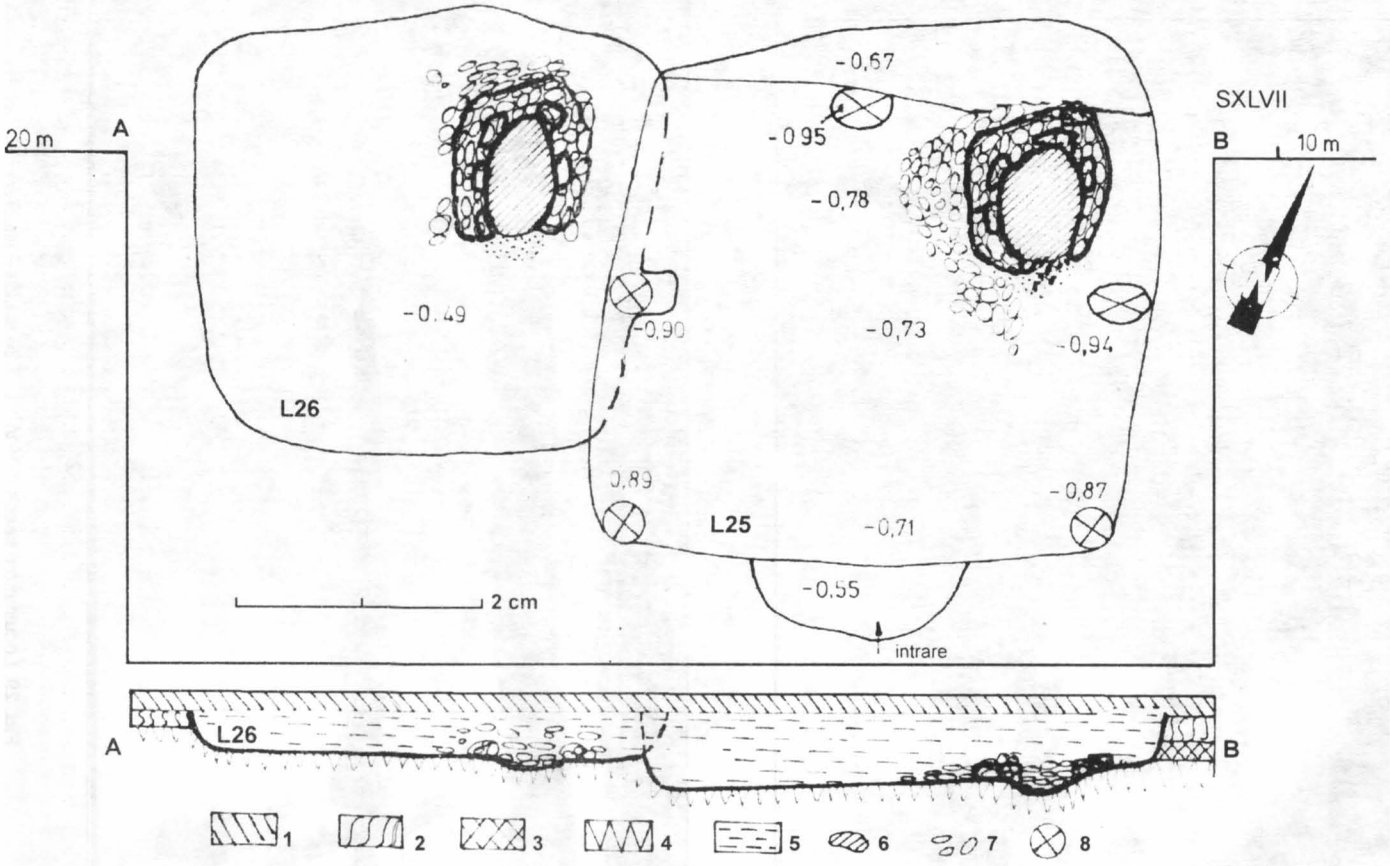

Fig. 30. Planuri şi profile de locuinţe din sec. V-VII: L25 şi L26.

Legenda vezi fig. 25

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

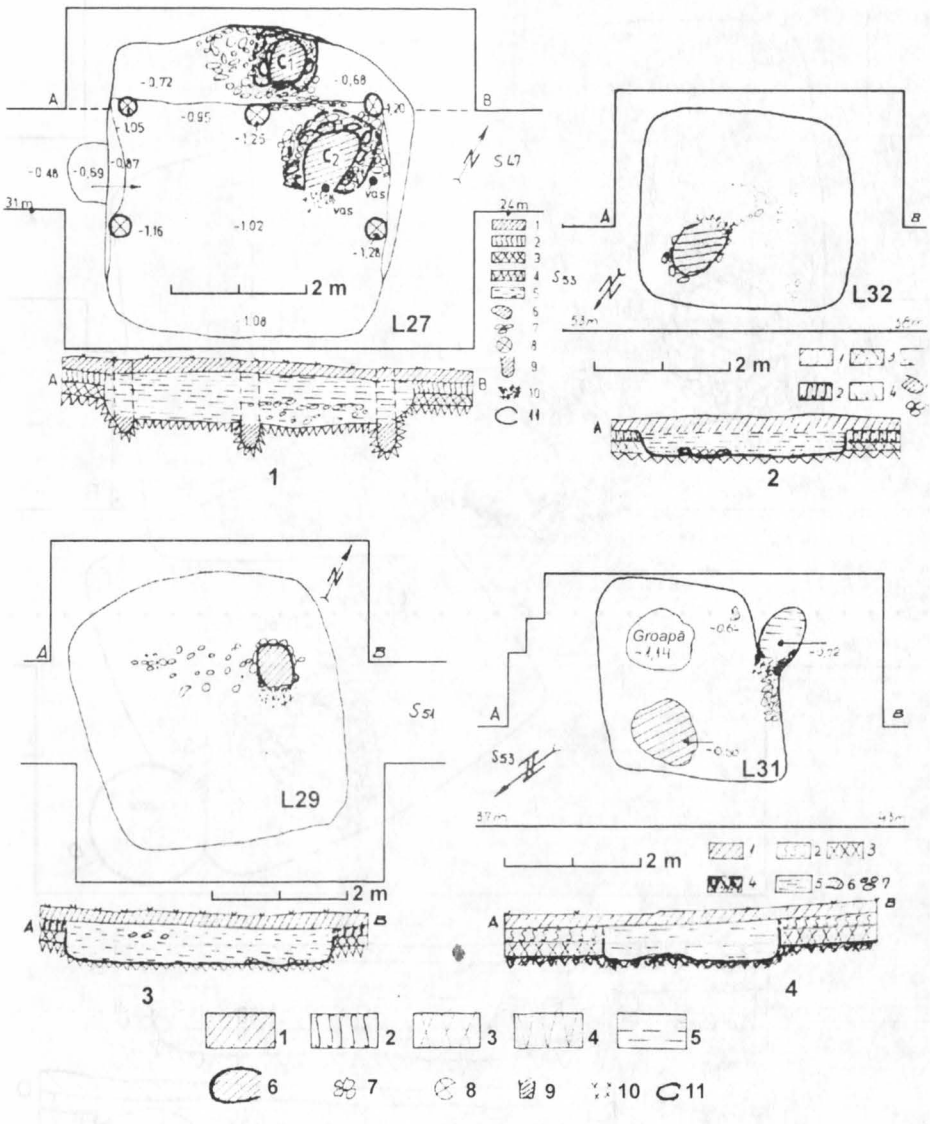

Fig. 31. Planuri și profile de locuințe din sec. V-VII: 1 - L27; 2 - L32; 3 - L29; 4 - L31.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor; 7 - pietre; 8 - gropi stâlpi; 9 - obiecte; 10 - cărbuni; 11 - cuptor lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

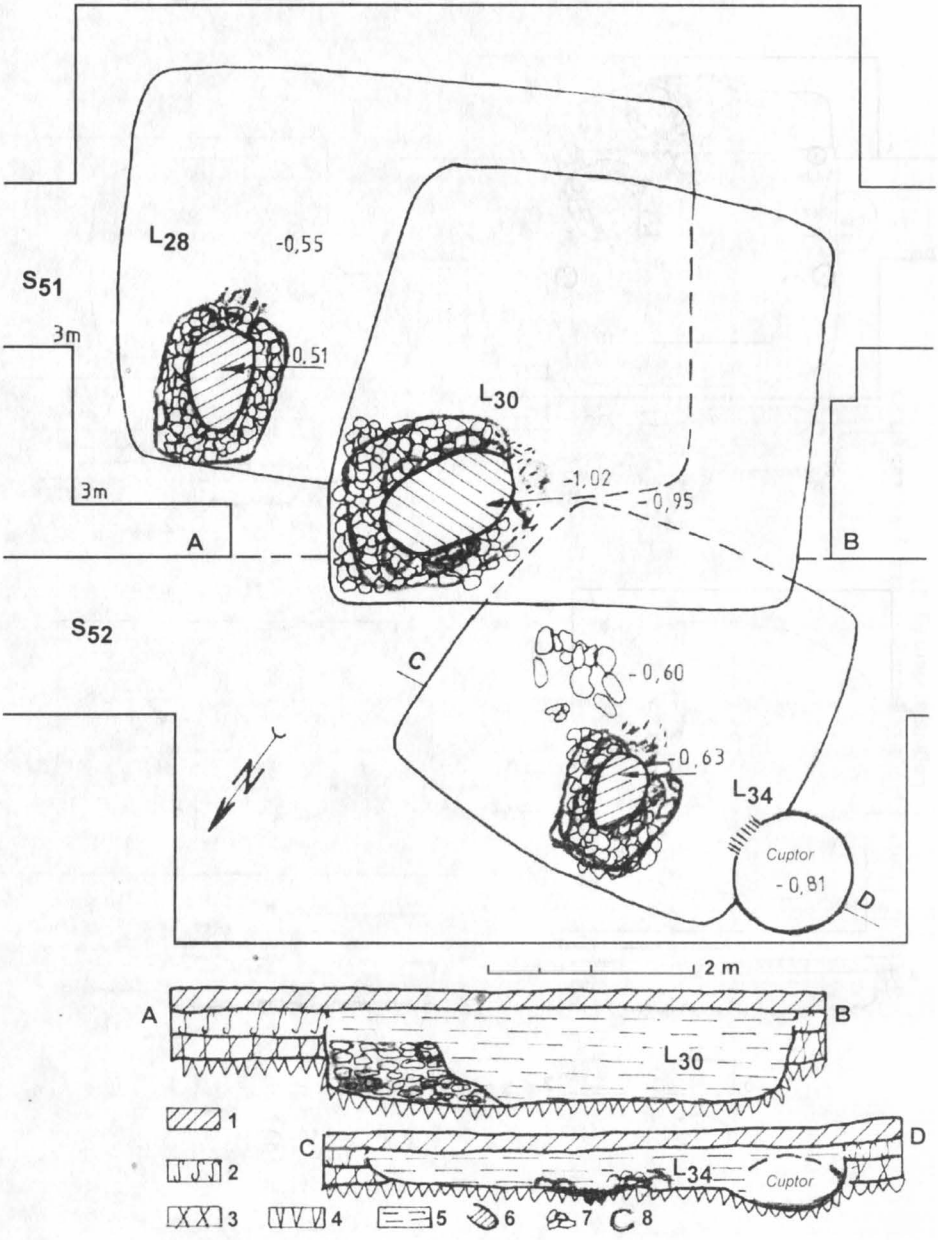

Fig. 32. Planuri şi profile de locuinţe din sec. V-VII: L28, L30 şi L34..
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

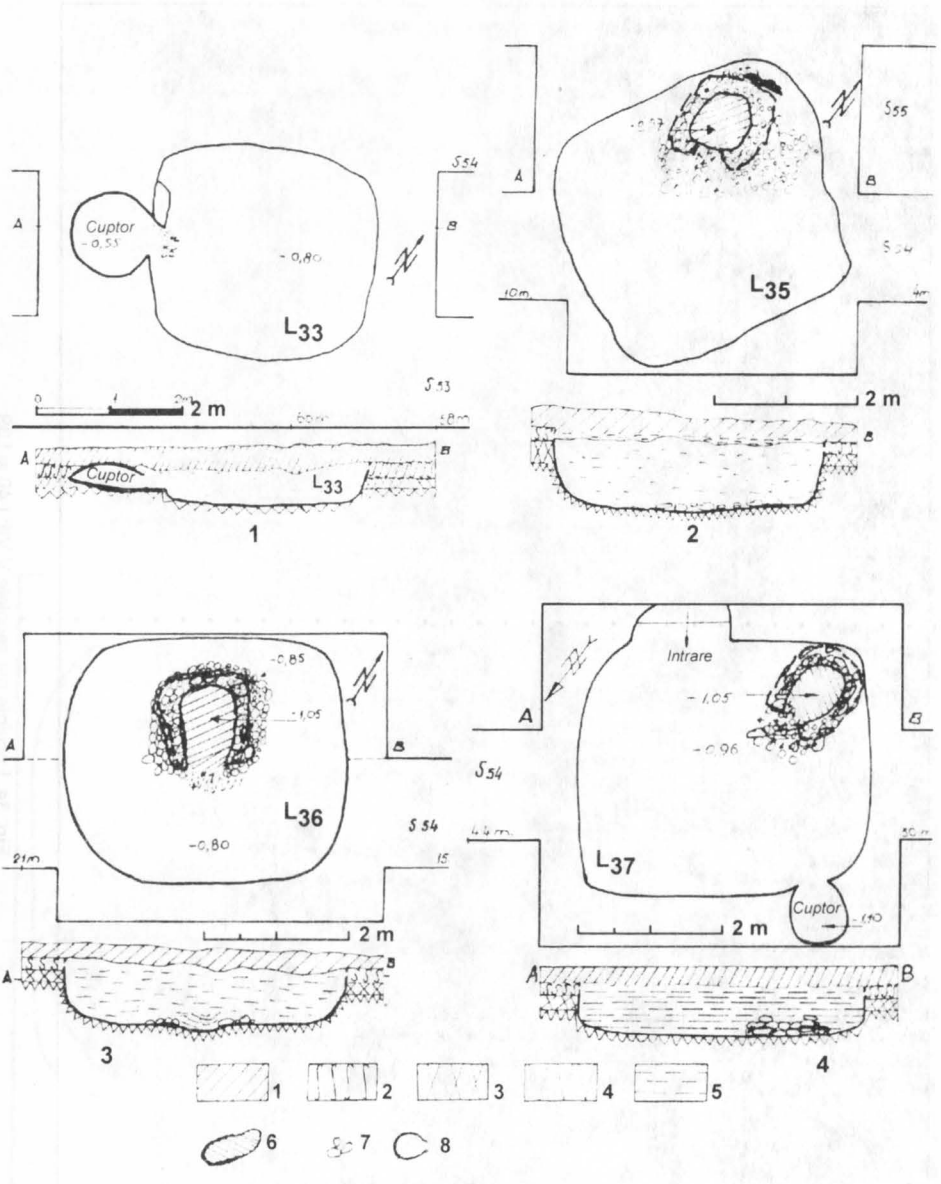

Fig. 33. Planuri și profile de locuințe din secolele V-VII: 1 - L33; 2 - L35; 3 - L36; 4 - L37.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

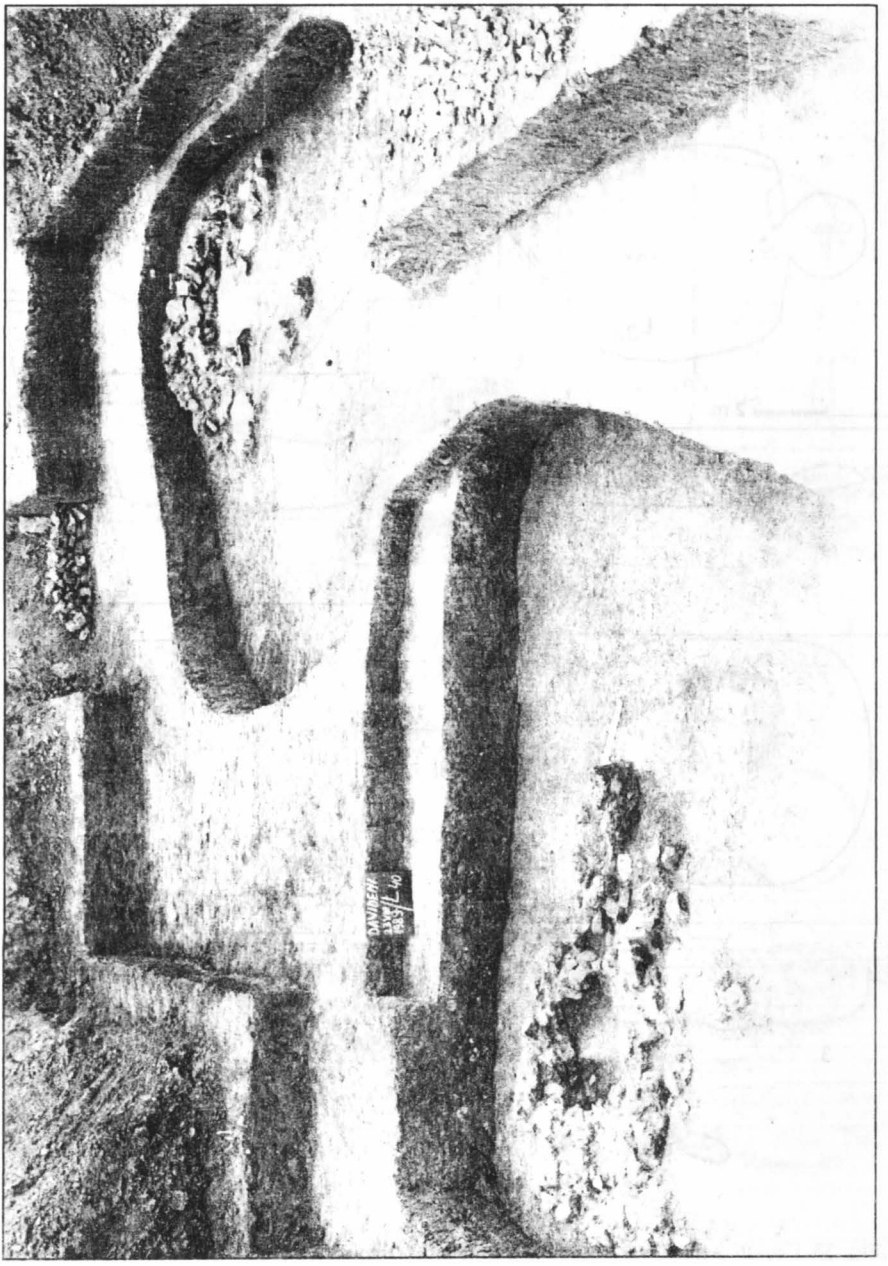

Fig. 34. Locuințe din secolele V-VII: L40 și L39.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

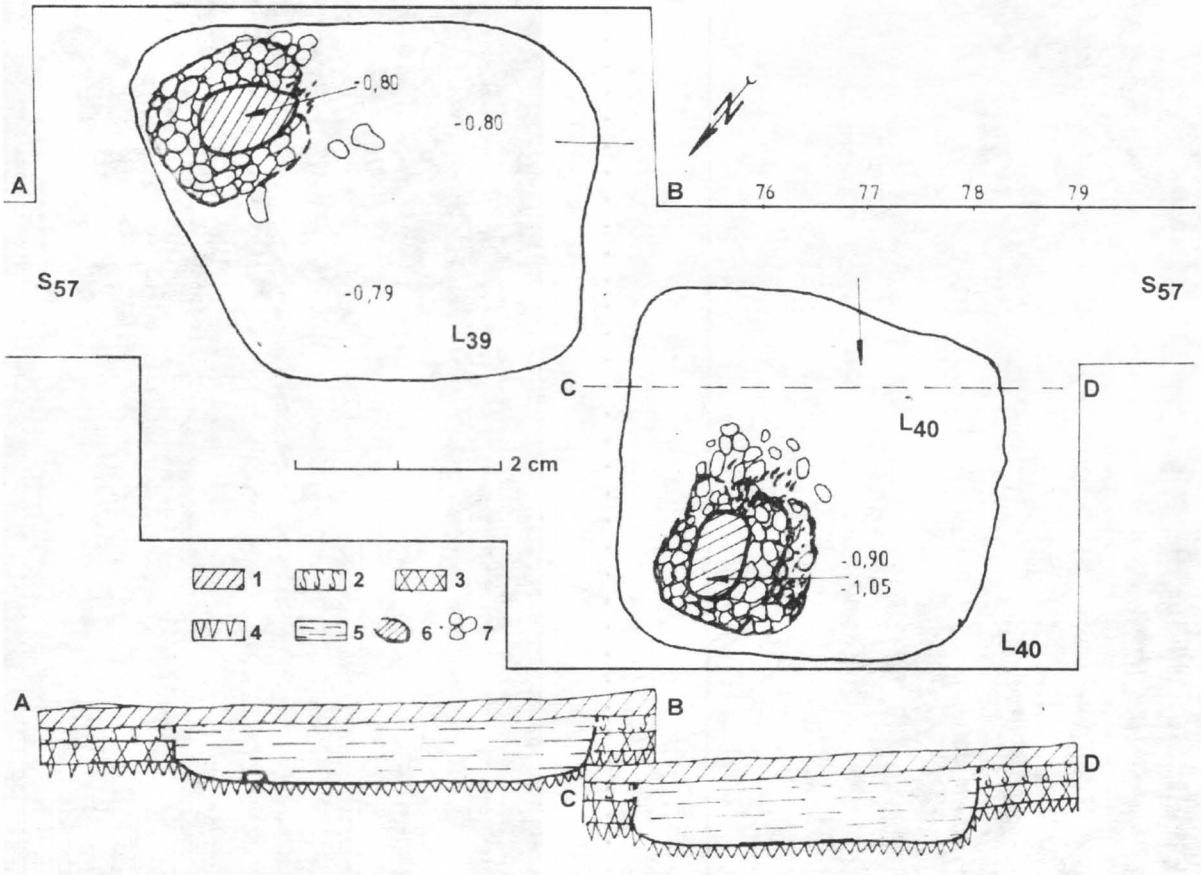

Fig. 35. Planuri şi profile de locuințe din sec. V-VII: L39 şi L40.
Legenda: idem fig. 21.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

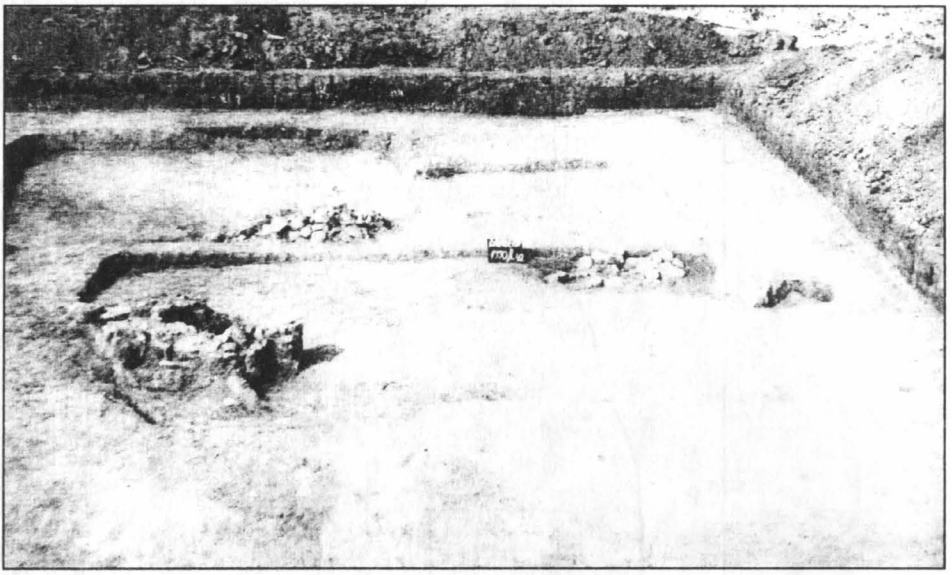

1

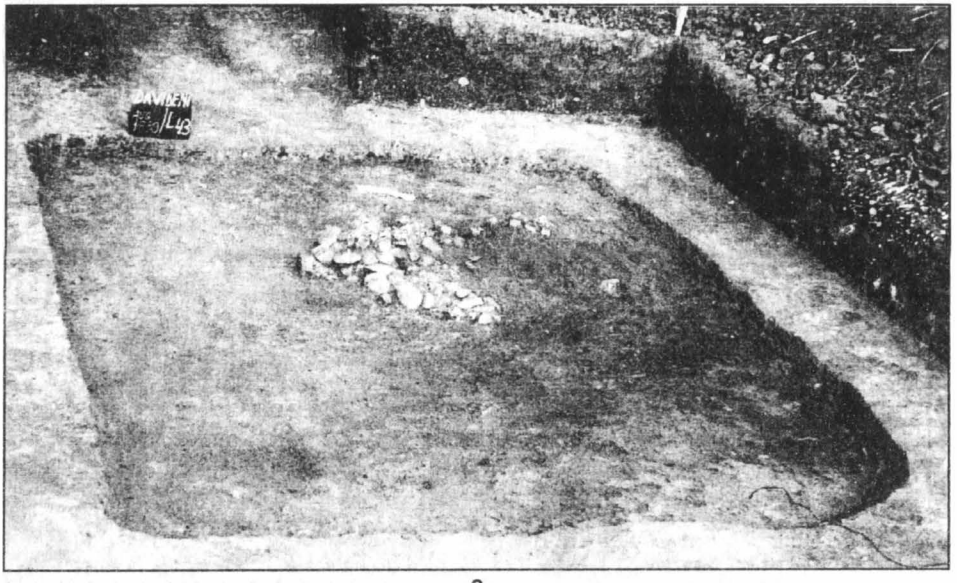

2

Fig. 36. Locuinţe din sec. V-VII: 1 - L42 şi L41; 2 - L43.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

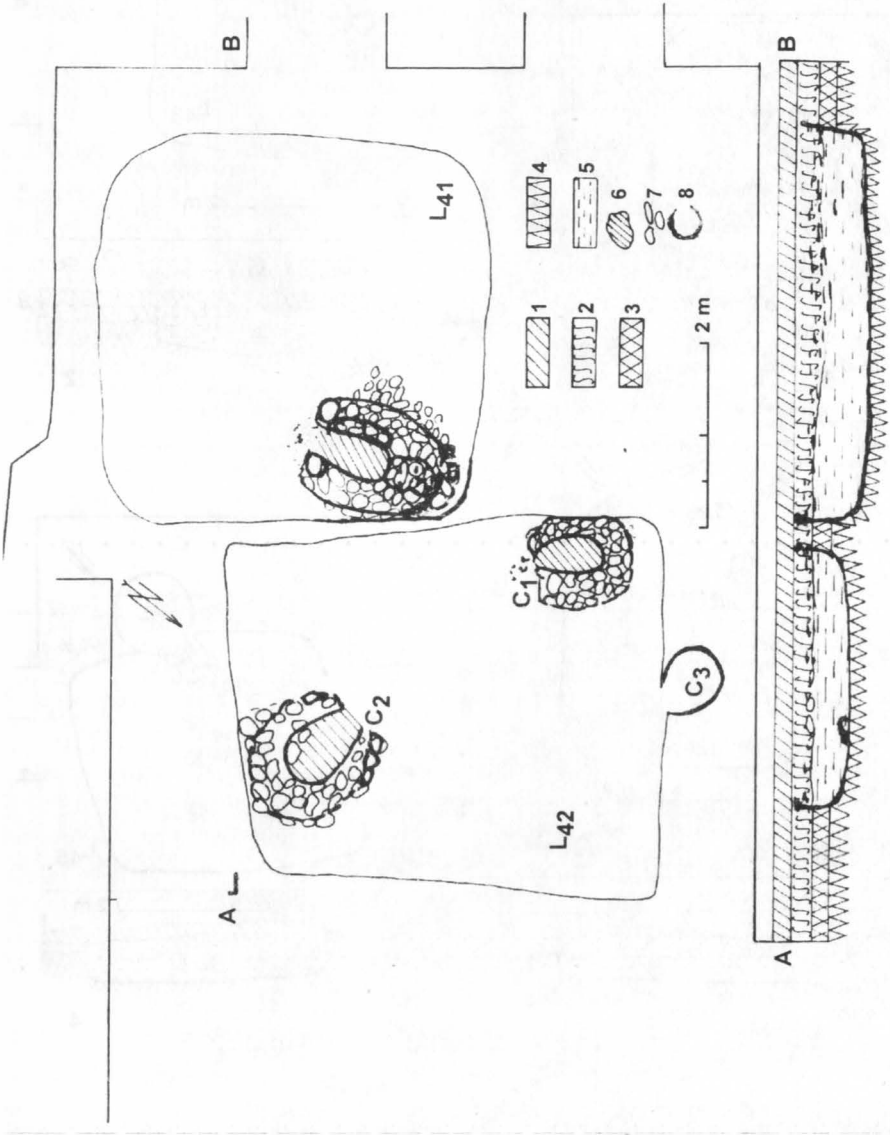

Fig. 37. Planuri şi profile de locuinţe din sec. V-VII: L42 şi L41.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

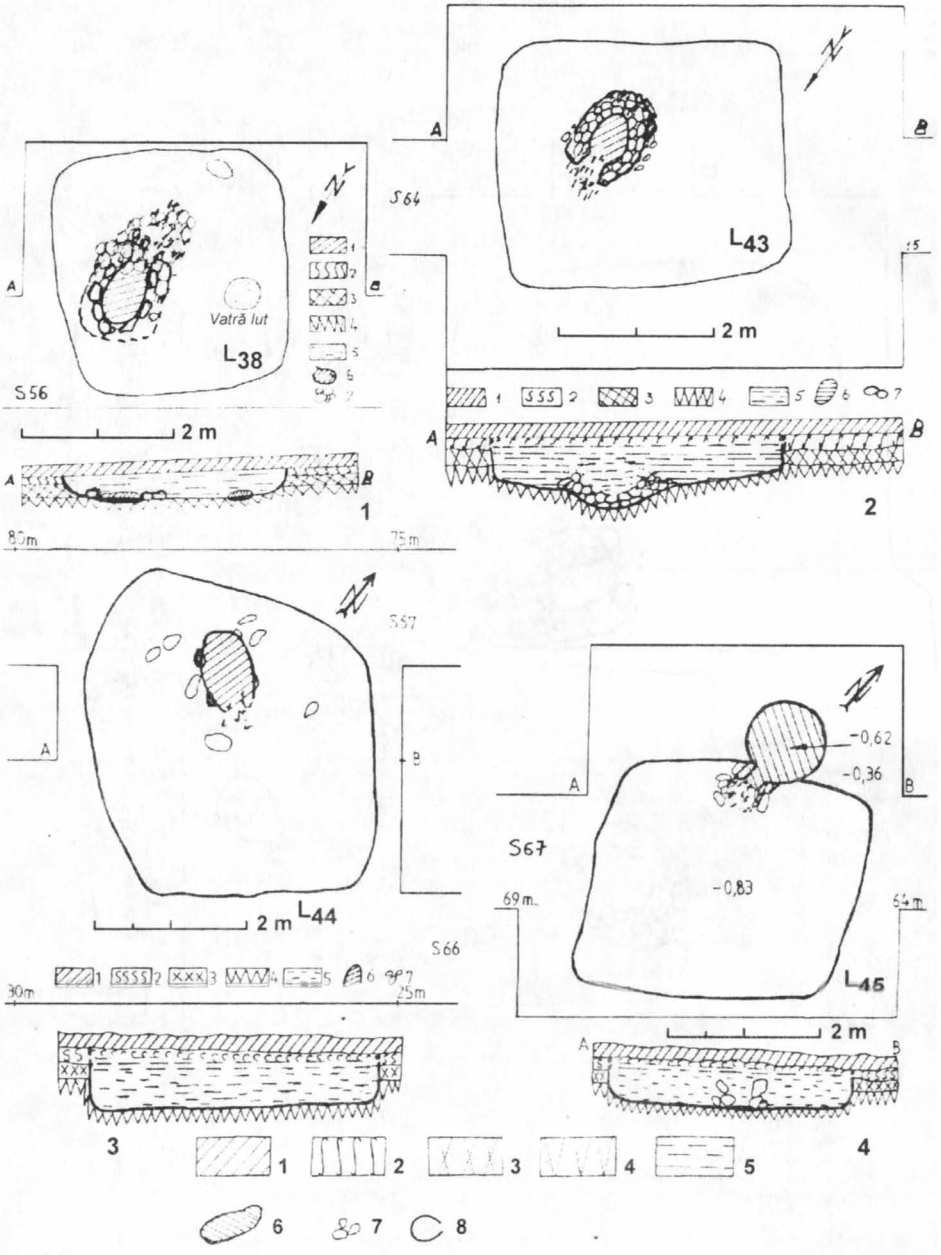

Fig. 38. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: 1 - L38; 2 - L43; 3 - L44; 4 - L45.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

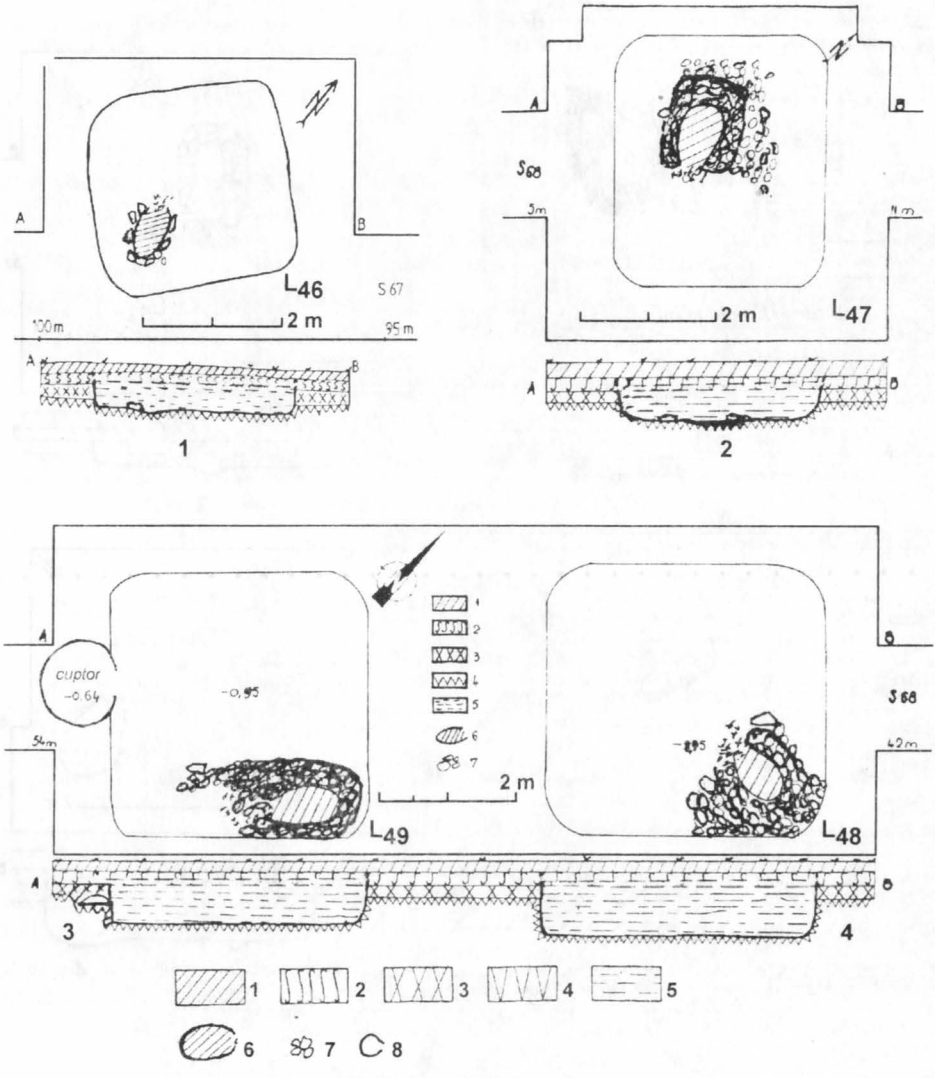

Fig. 39. Planuri și profile de locuințe din secolele V-VII: 1 - L46; 2 - L47; 3 - L49; 4 - L48.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

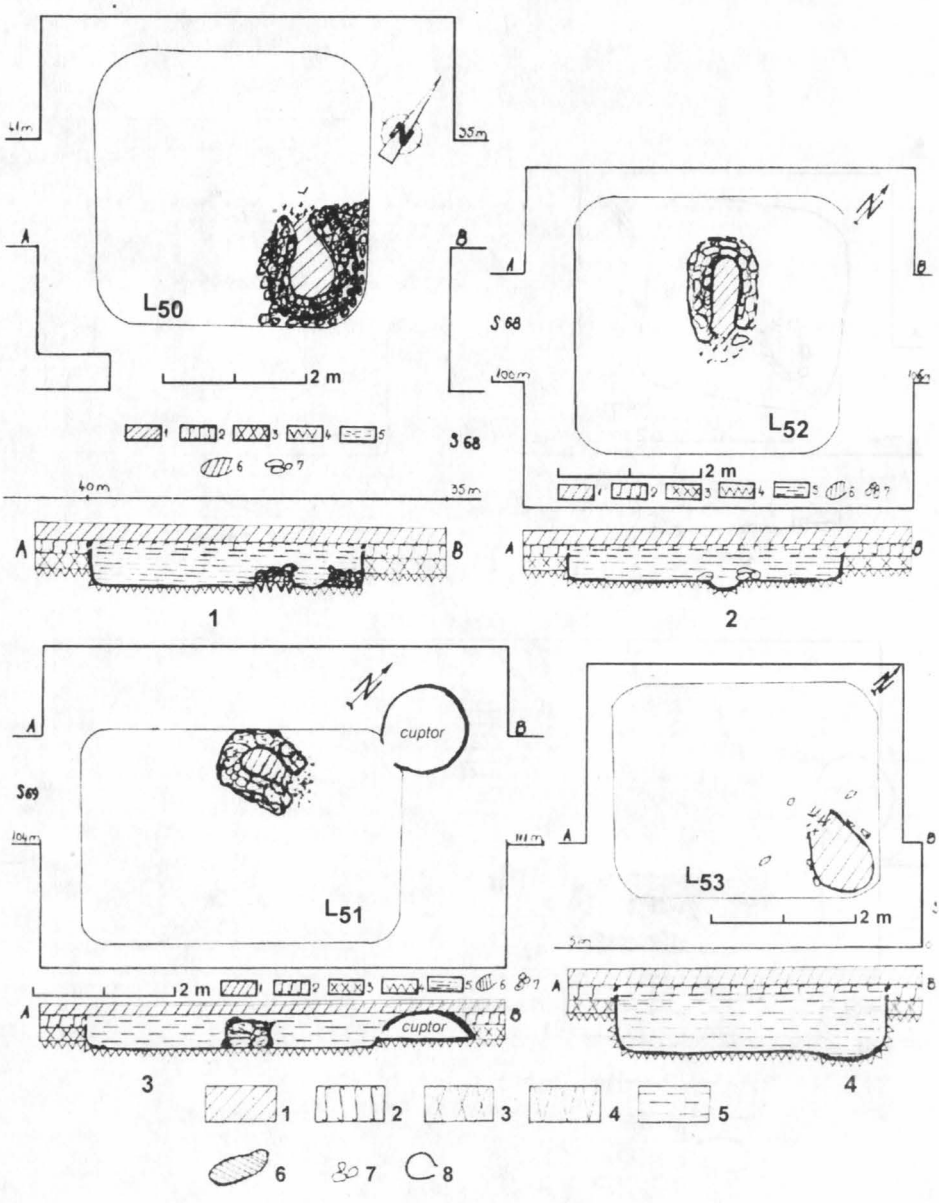

Fig. 40. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: 1 - L50; 2 - L52; 3 - L51; 4 - L53.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

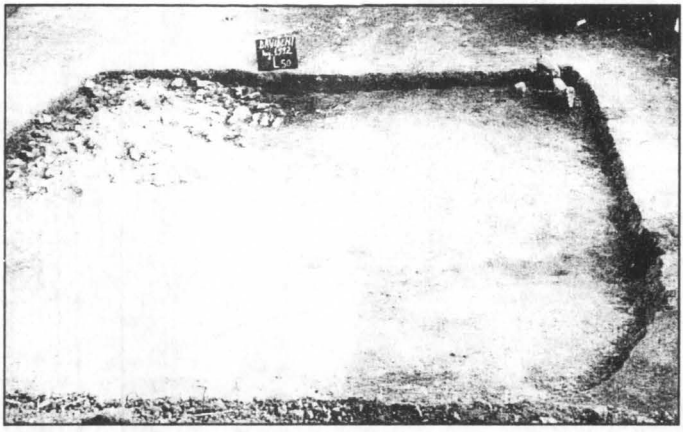

1

2

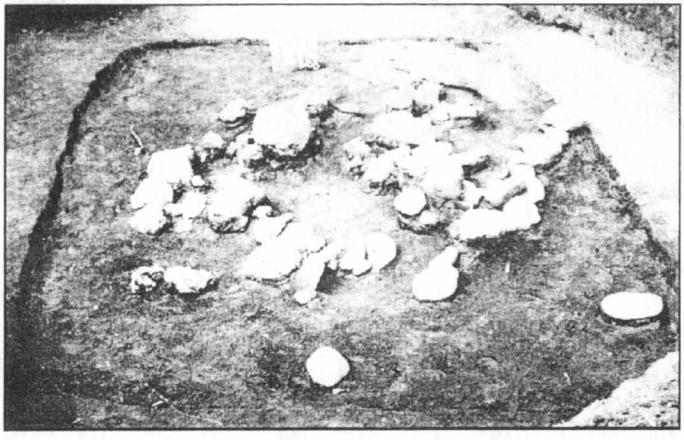

3

Fig. 41. Locuințe din sec. V-VII: 1 - L50; 2 - L51; 3 - L68.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

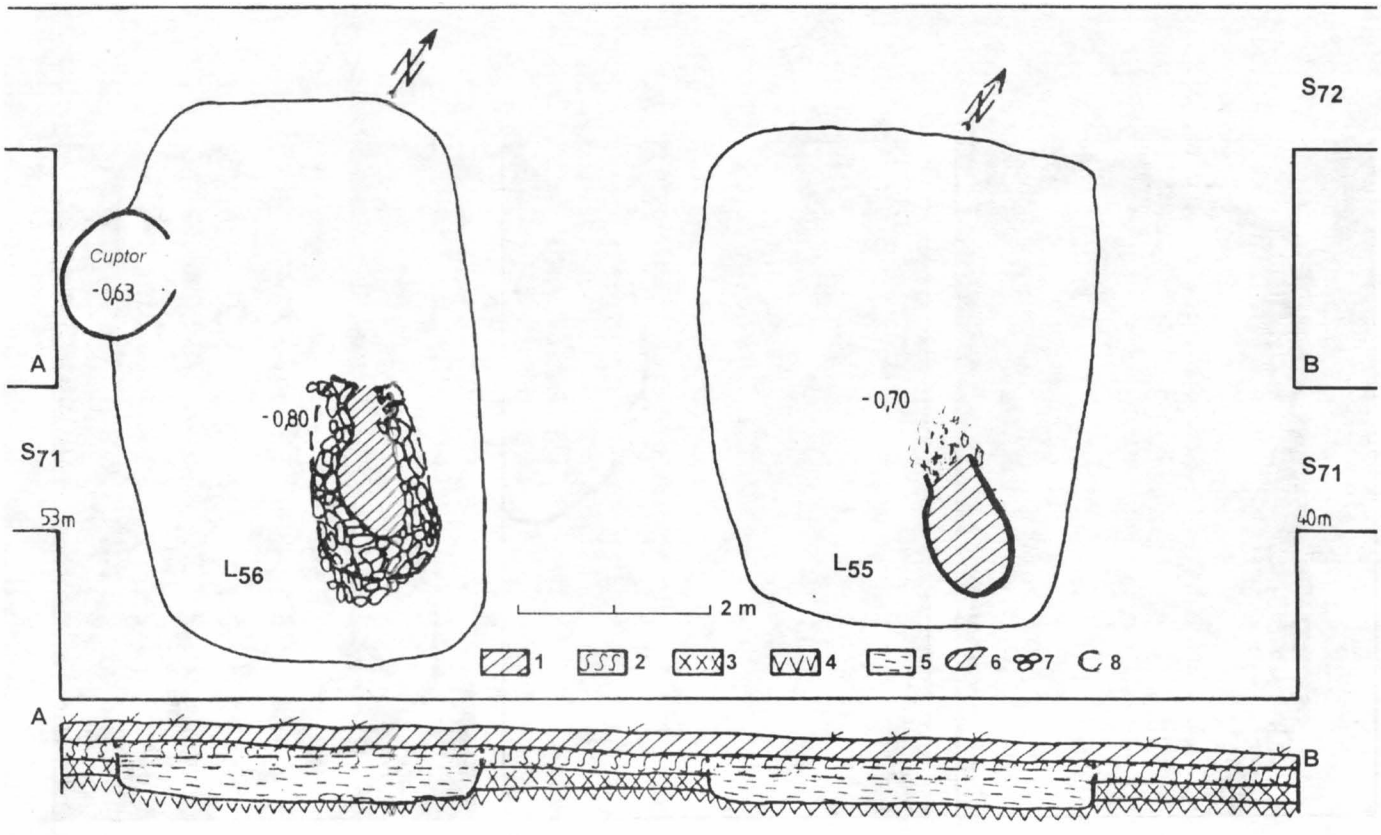

Fig. 42. Planuri şi profile de locuinţe din sec. V-VII: L56 şi L55.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

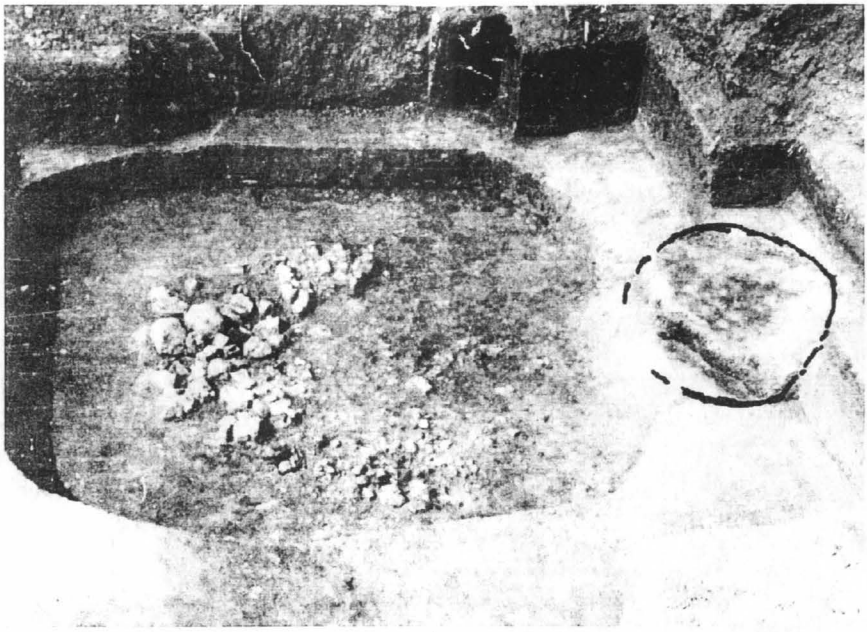

1

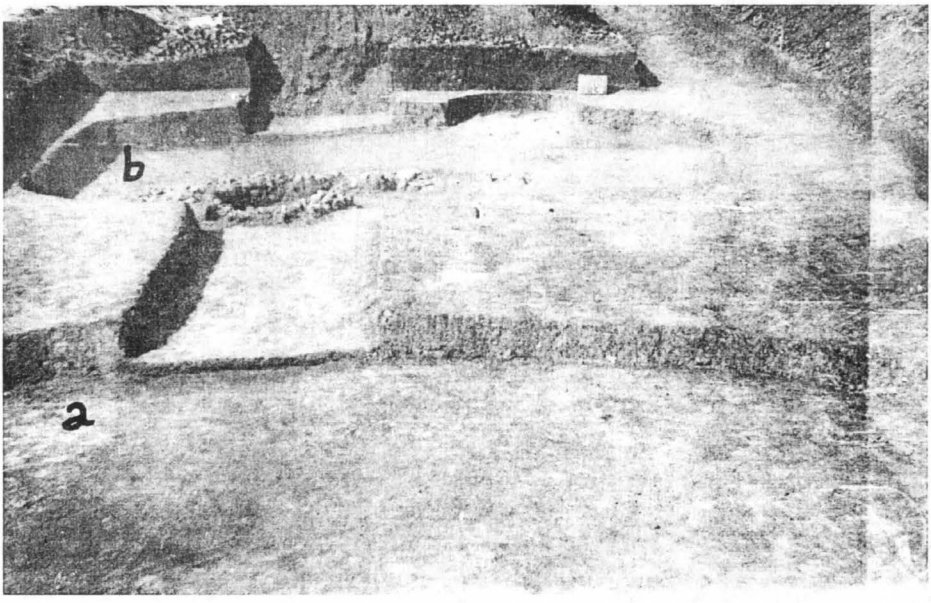

2

Fig. 43. Locuințe din sec. V-VII: 1 - L12; 2 - L55 și L56.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

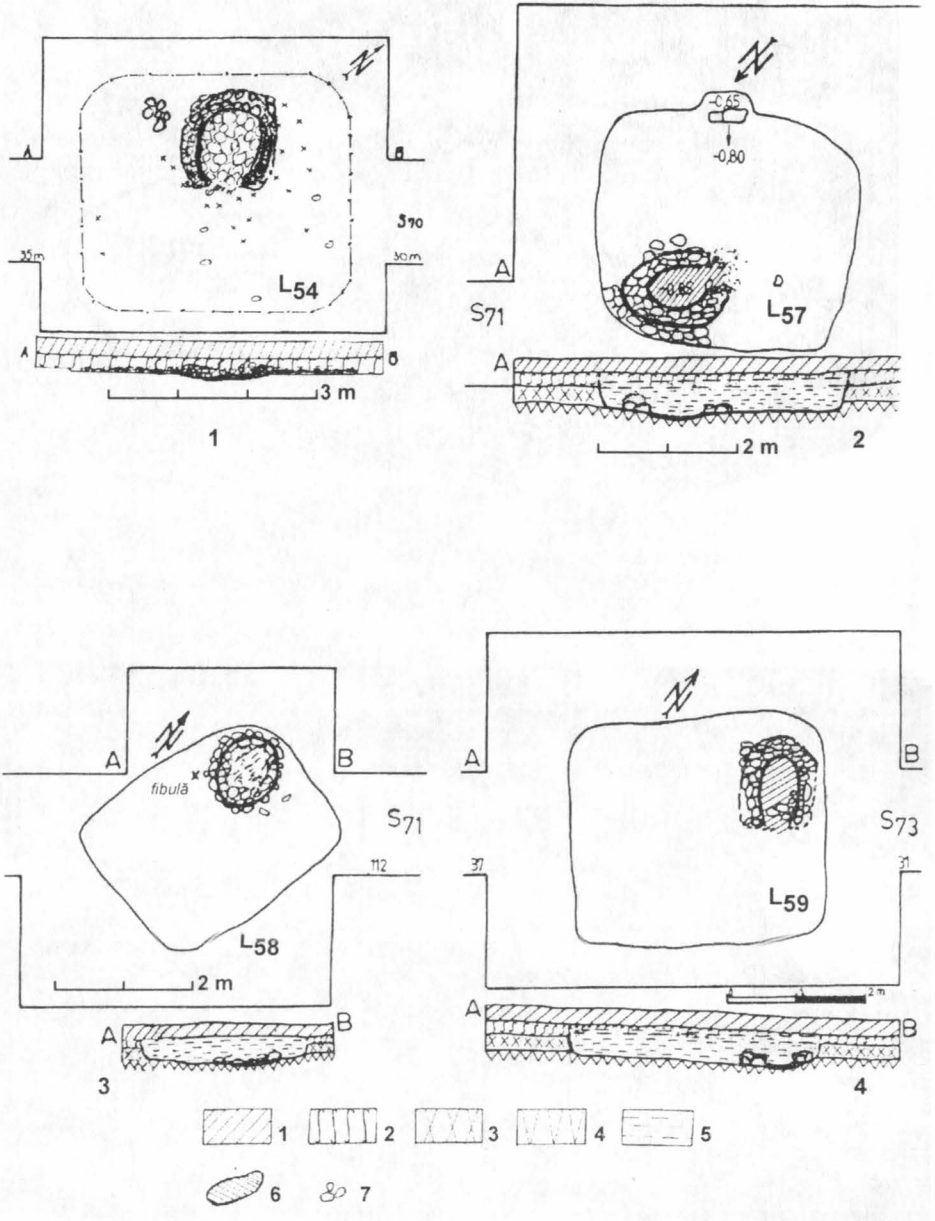

Fig. 44. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: 1 - L54; 2 - L57; 3 - L58; 4 - L59.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

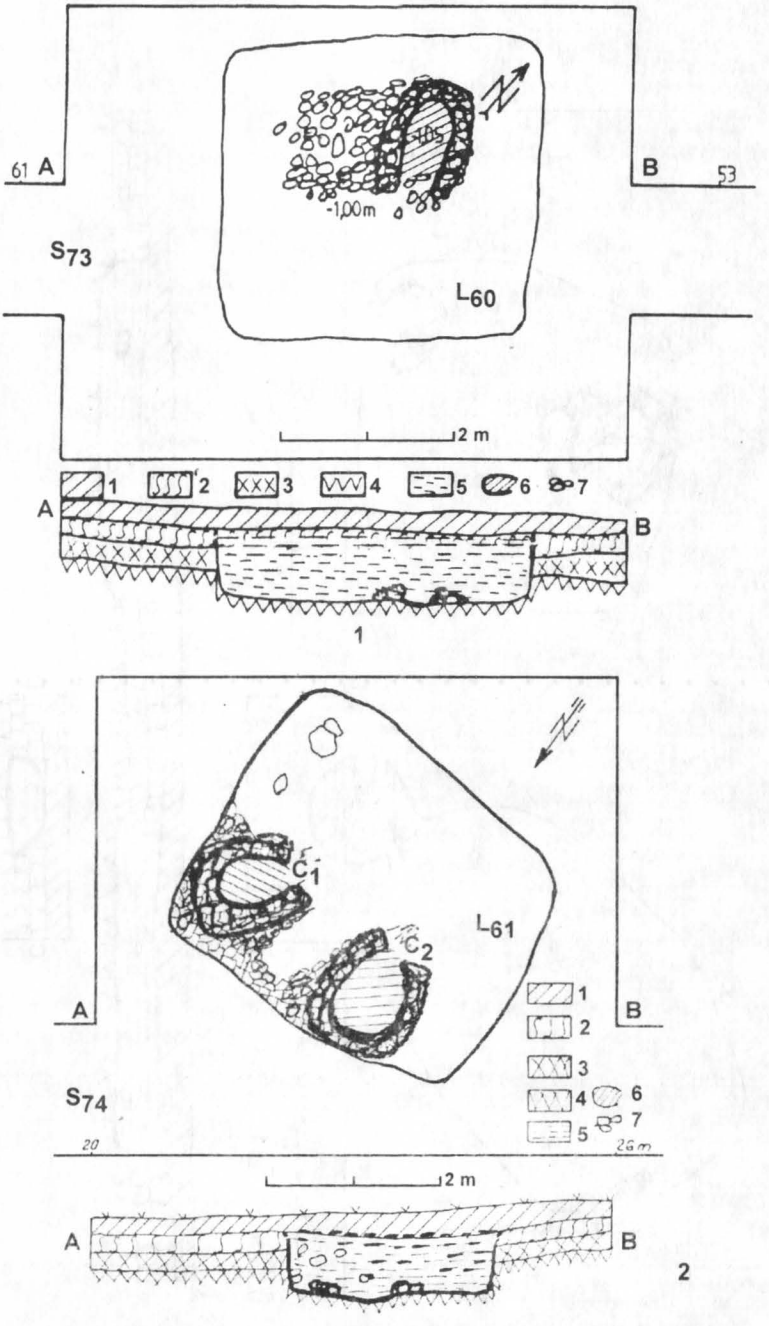

Fig. 45. Planuri și profile de locuințe din secolele V-VII: 1 - L60; 2 - L61..
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

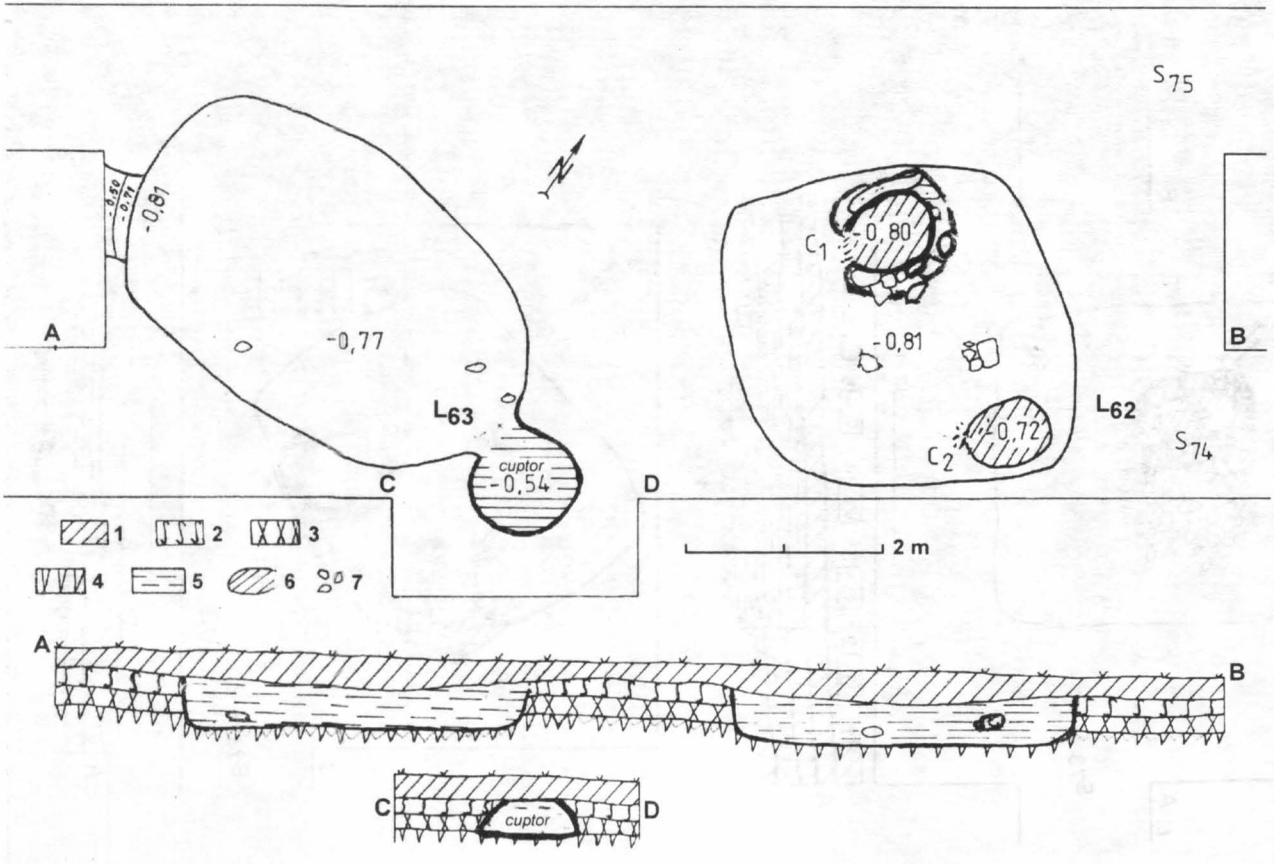

Fig. 46. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII (L63) şi din sec. VII-VIII (L62).
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

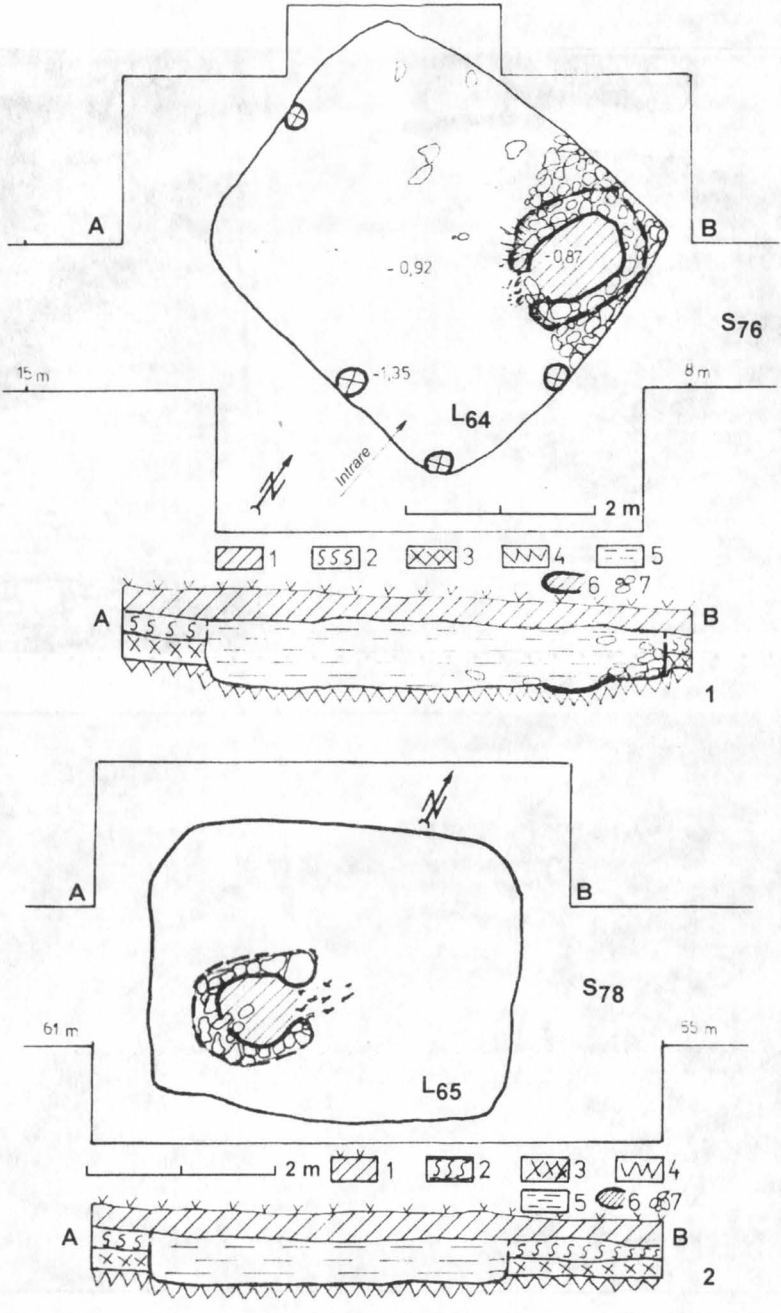

Fig. 47. Planuri și profile de locuințe din secolele V-VII: 1 - L64; 2 - L65.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

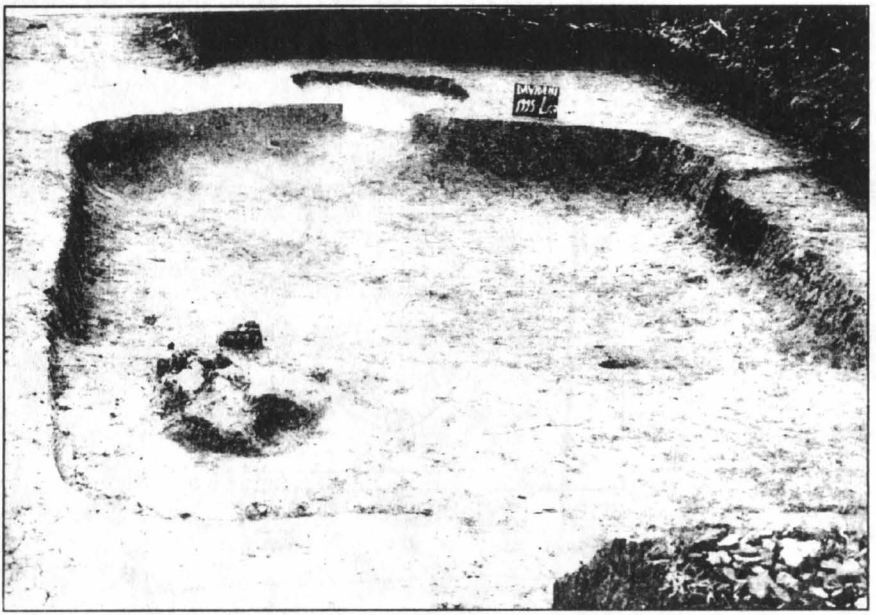

1

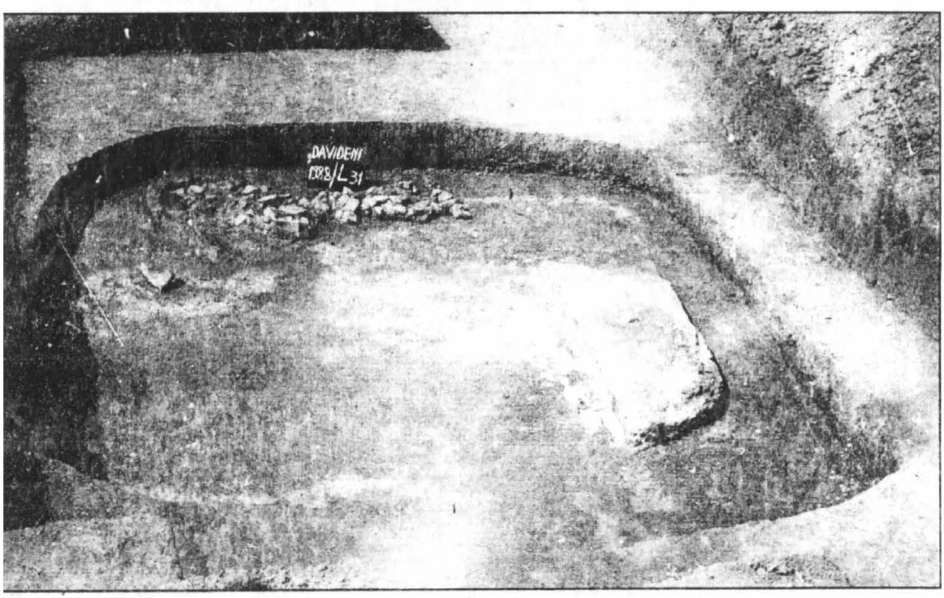

2

Fig. 48. Locuințe din sec. V-VII: 1 - L67; 2 - L31.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

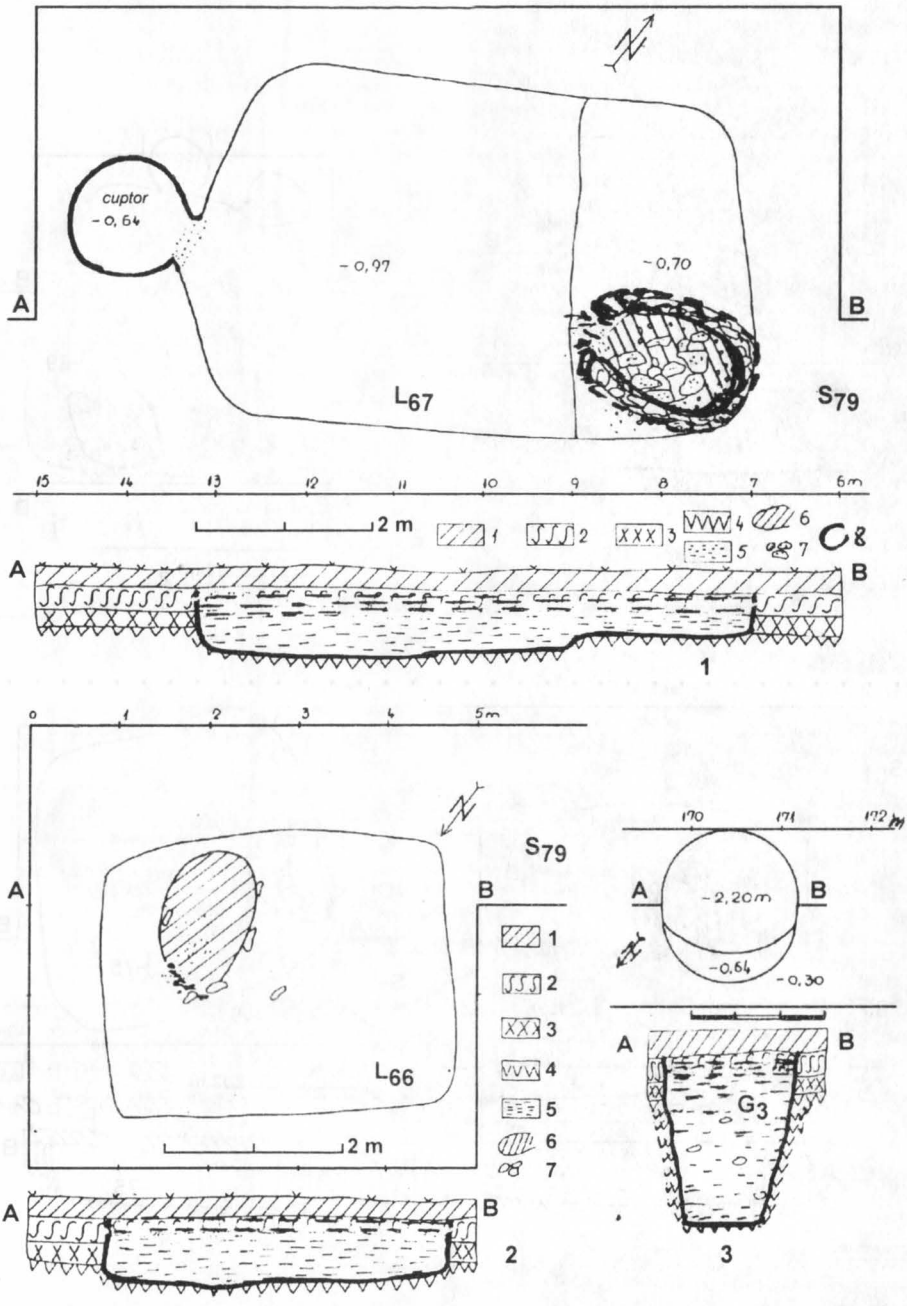

Fig. 49. Planuri și profile de locuințe și gropi de provizie (3), din secolele V-VII: 1 - L67; 2 - L66; 3 - G3.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

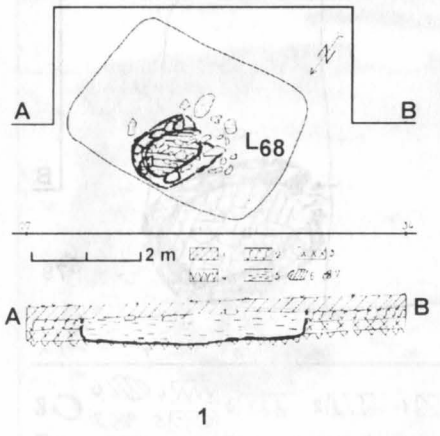

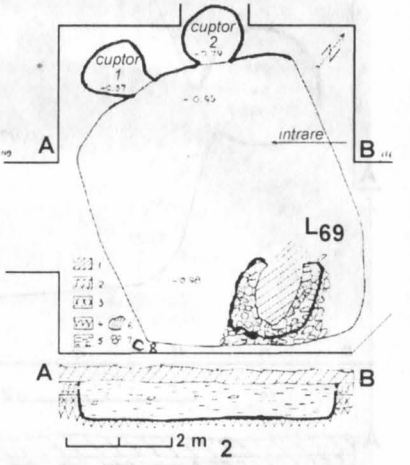

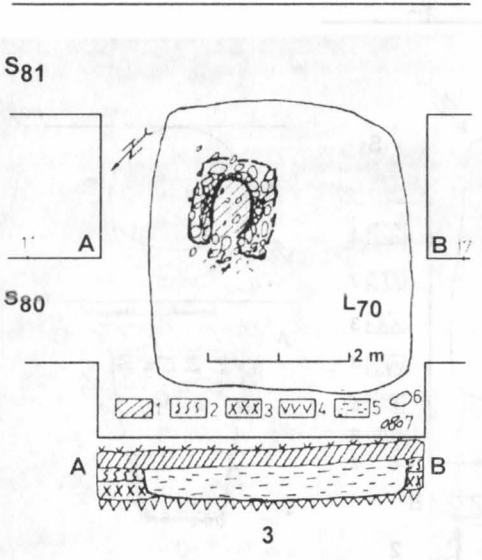

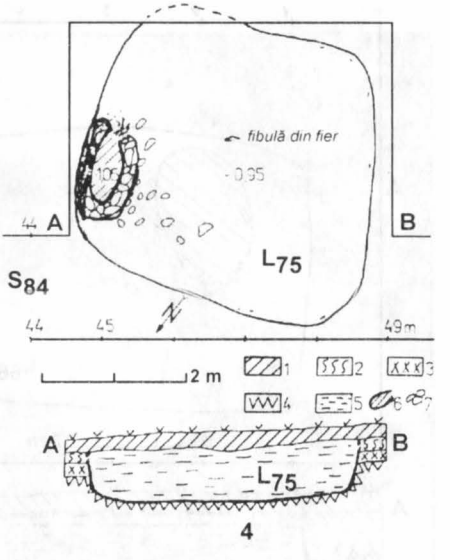

Fig. 50. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: 1 – L68; 2 – L69; 3 – L70; 4 – L75.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

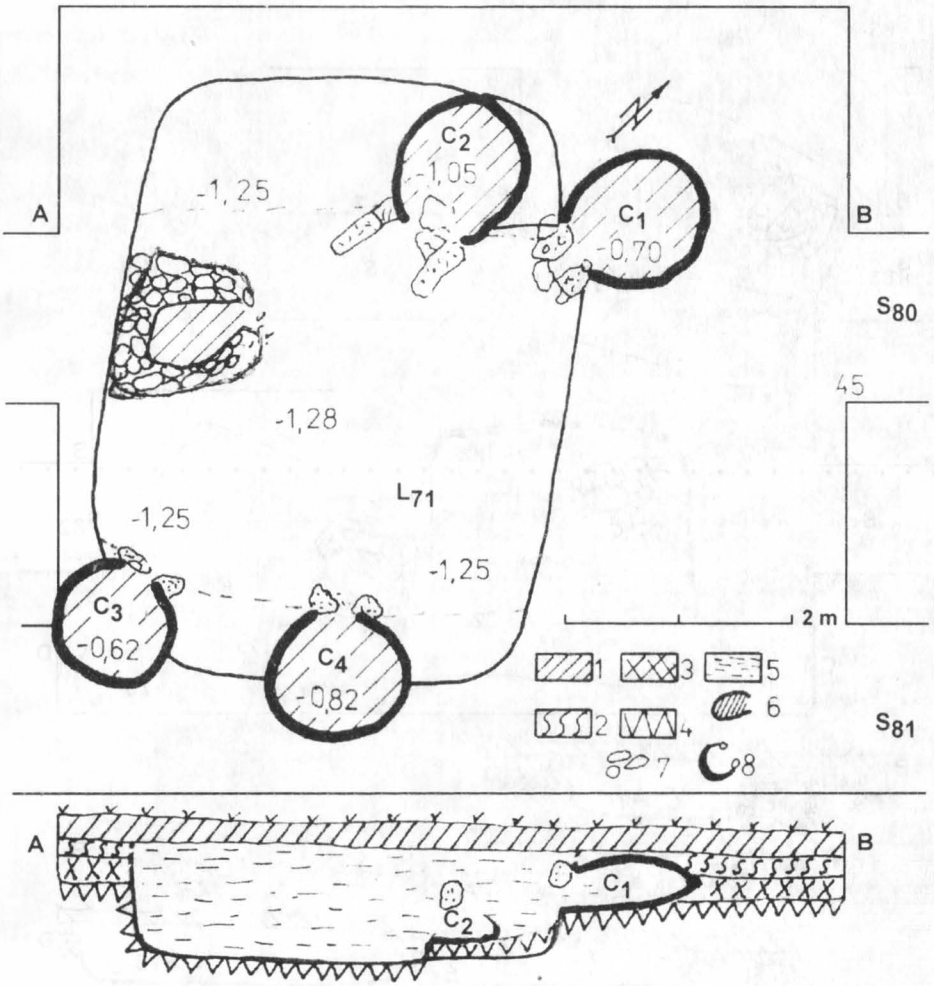

Fig. 51. Planul şi profilul locuinței L71, din secolele V-VII..
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuințelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre; 8 - cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

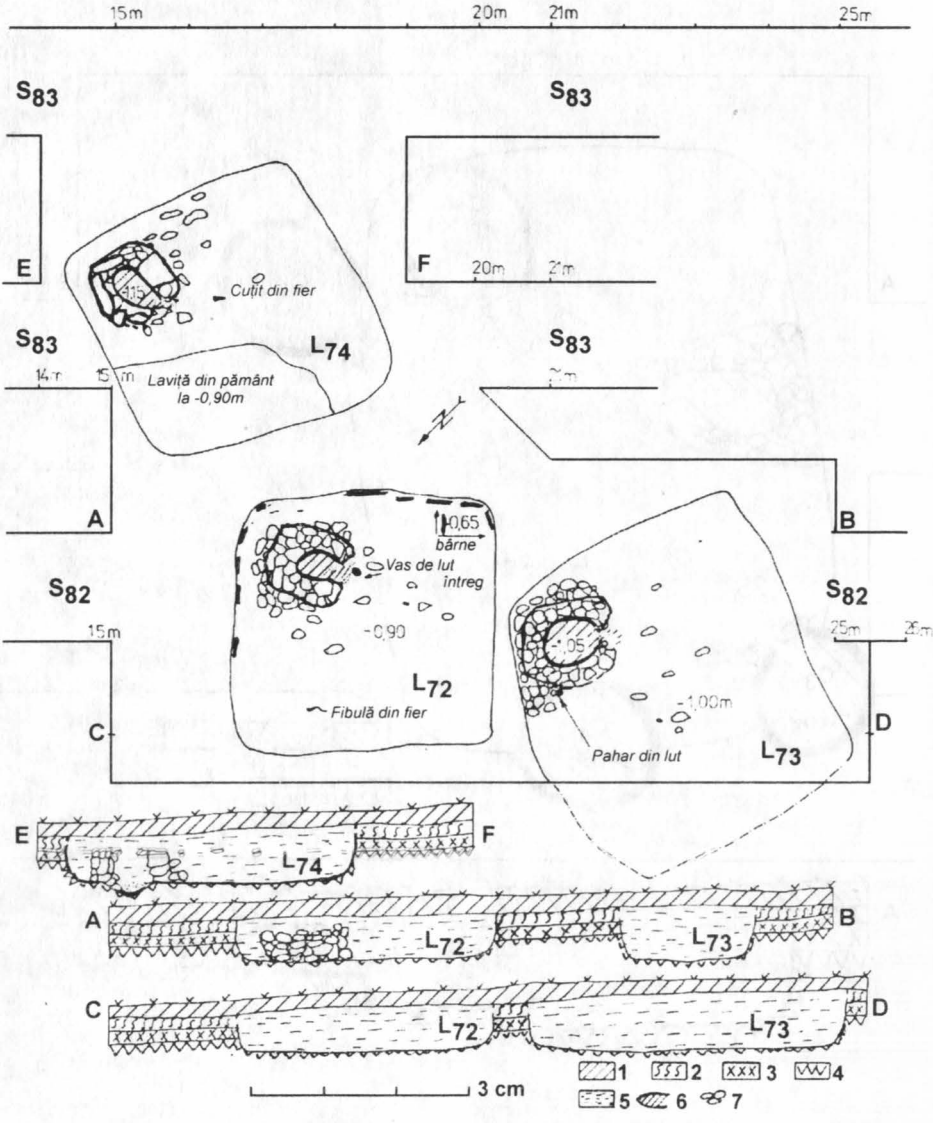

Fig. 52. Planuri şi profile de locuinţe din secolele V-VII: L72, L73 şi L74.
Legenda: 1 - sol vegetal; 2 - strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 - strat cafeniu (nivel preistoric); 4 - pământ galben; 5 - umplutura locuinţelor; 6 - vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 - pietre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1

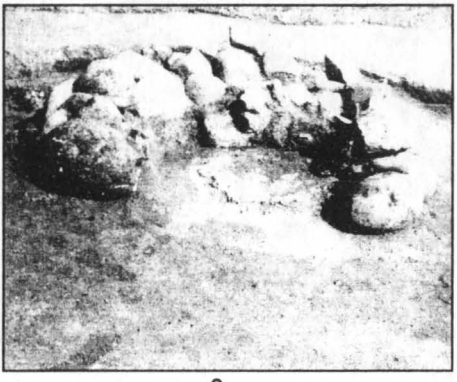

2

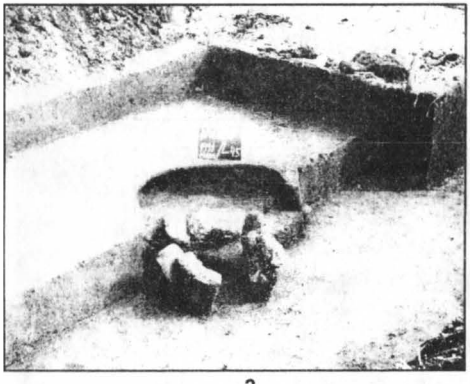

3

4

Fig. 53. Cuptoare din locuințe, din secolele V-VII: 1 - L5; 2 - L9; 3 - L45; 4 - L30.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

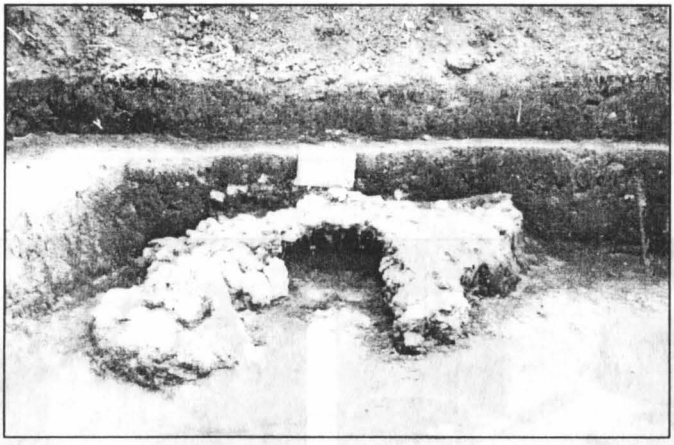

1

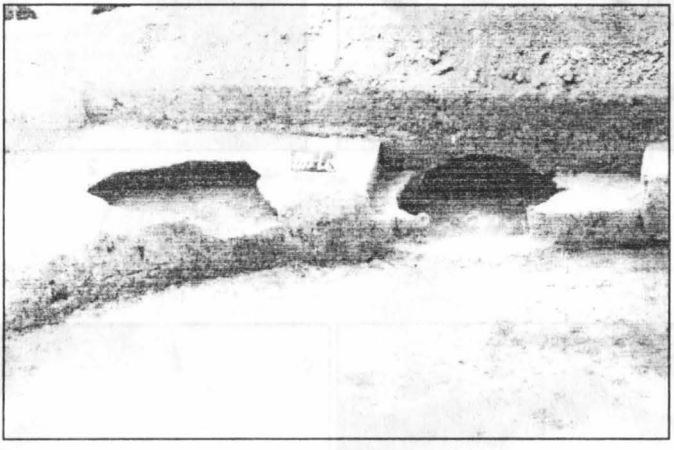

2

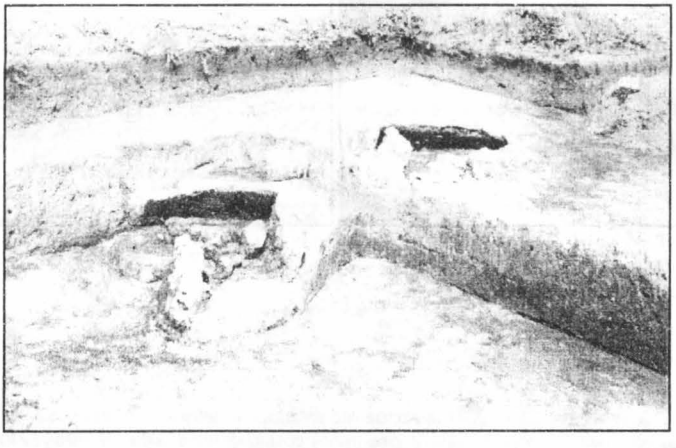

3

Fig. 54. Cuptoare din locuințe, din secolele V-VII: 1, 2 - L69; 3 - L71.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

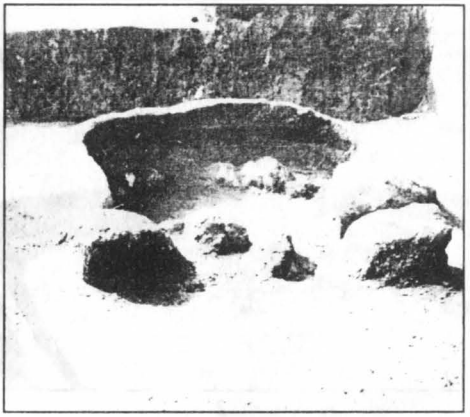

1

2

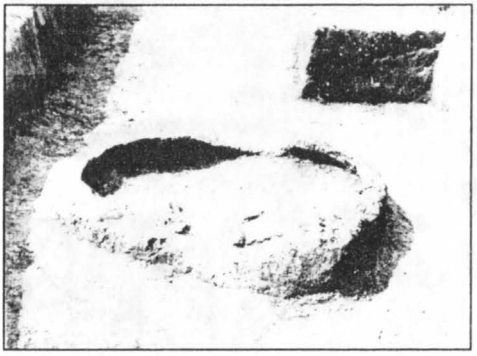

3

4

Fig. 55. Cuptoare de copt, din secolele V-VII: 1 - C2; 2 - C3; 3 - C4; 4 - C6.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

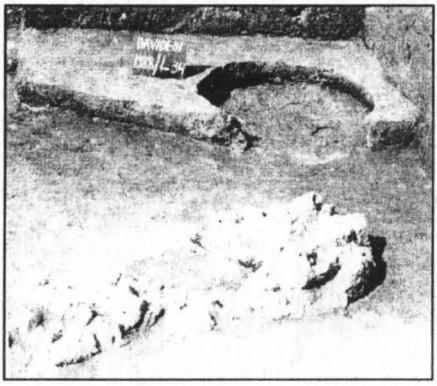

1

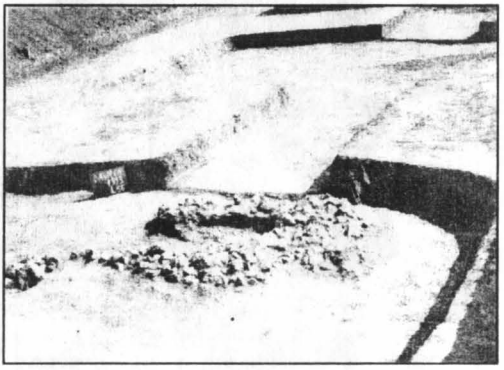

2

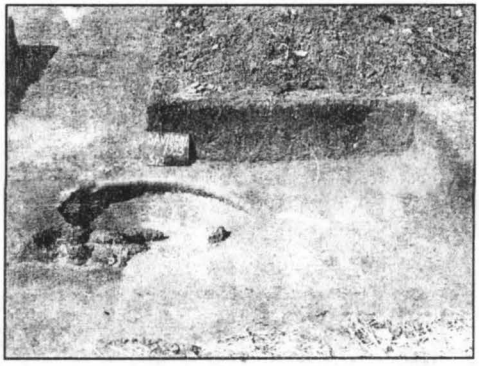

3

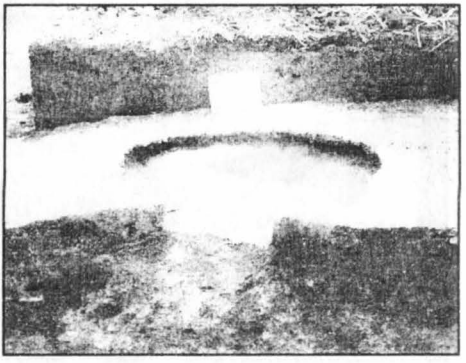

4

Fig. 56. Cuptoare din locuinţe şi cuptor izolat (3), din secolele V–VII: 1 – L34; 2 – L56; 3 – C7; 4 – L67.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

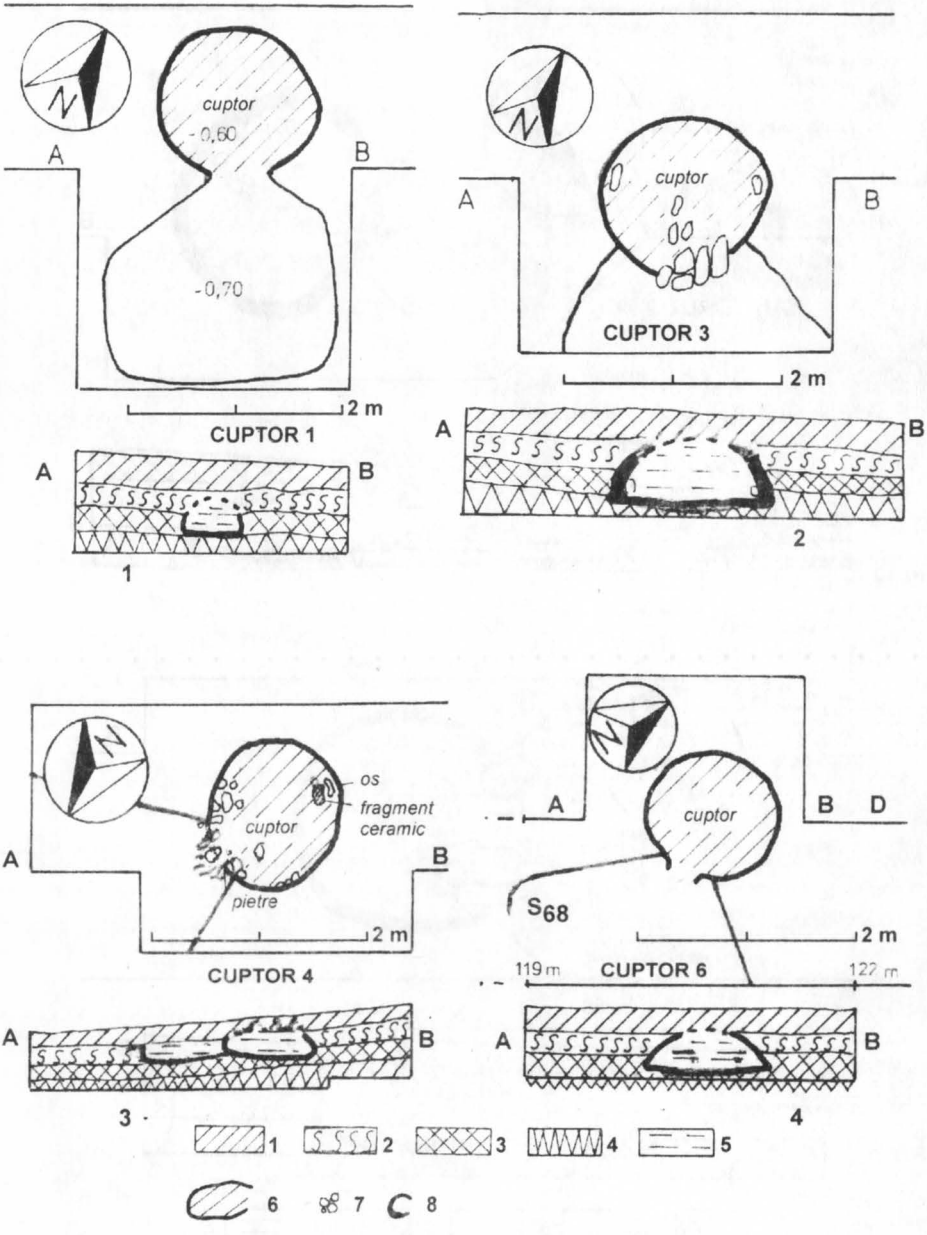

Fig. 57. Planuri și profile de cuptoare de copt pâine, din secolele V-VII: 1 – C1, 2 – C3; 3 – C4; 4 – C6. Legenda: 1 – sol vegetal; 2 – strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 – strat cafeniu (nivel preistoric); 4 – pământ galben; 5 – umplutura locuințelor; 6 – vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre; 7 – pietre; 8 – cuptor din lut.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

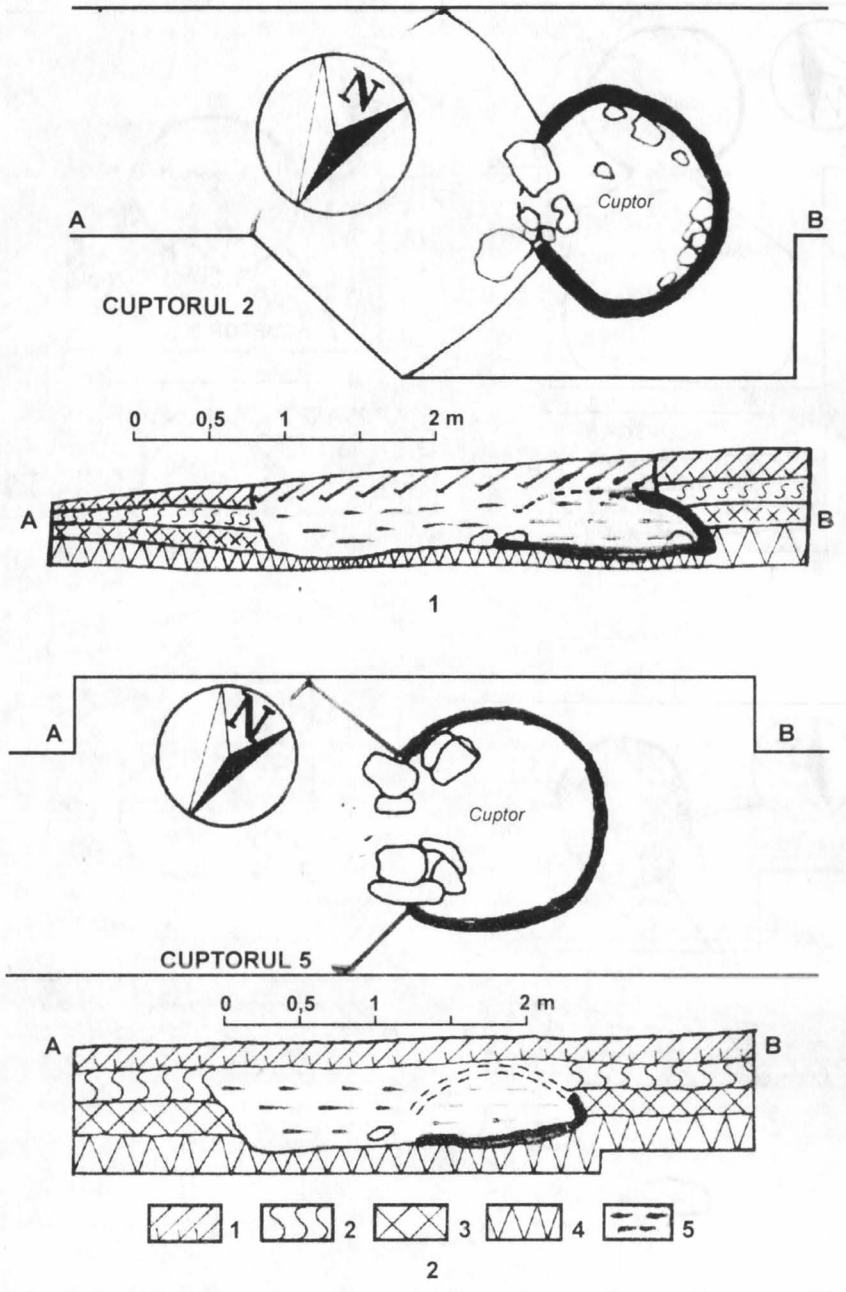

Fig. 58. Planuri şi profile de cuptoare de copt, din secolele V-VII: 1 – C2, 2 – C5.
Legenda: 1 – sol vegetal; 2 – strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 – strat cafeniu (nivel preistoric); 4 – pământ galben; 5 – umplutura locuinţelor.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

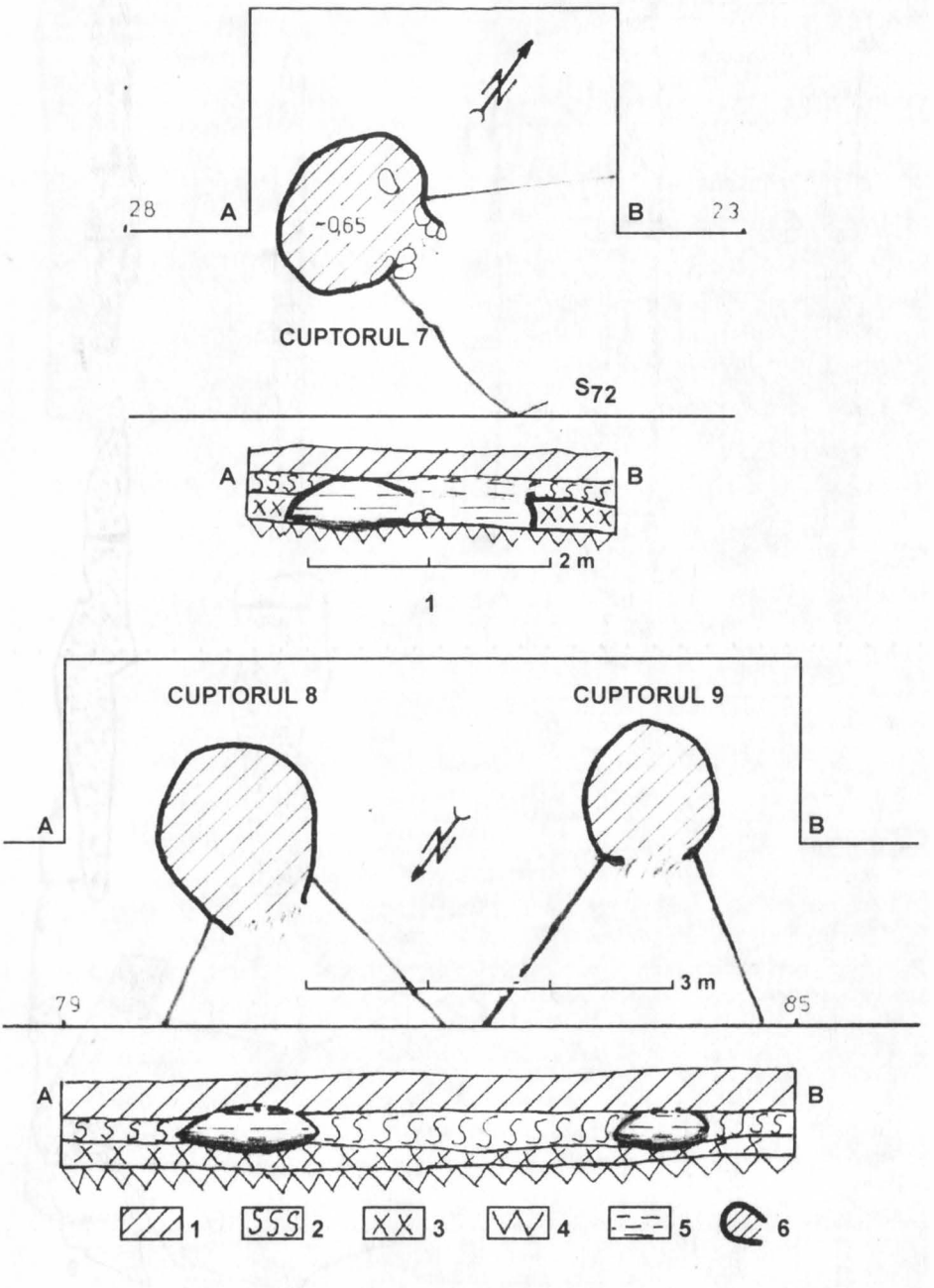

Fig. 59. Planuri şi profile de cuptoare de copt, din secolele V-VII: 1 – C7, 2 – C8 şi C9.
Legenda: 1 – sol vegetal; 2 – strat brun măzăros (nivel sec. V-VIII); 3 – strat cafeniu (nivel preistoric); 4 – pământ galben; 5 – umplutura locuințelor; 6 – vatră simplă sau vatră de cuptor din pietre.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

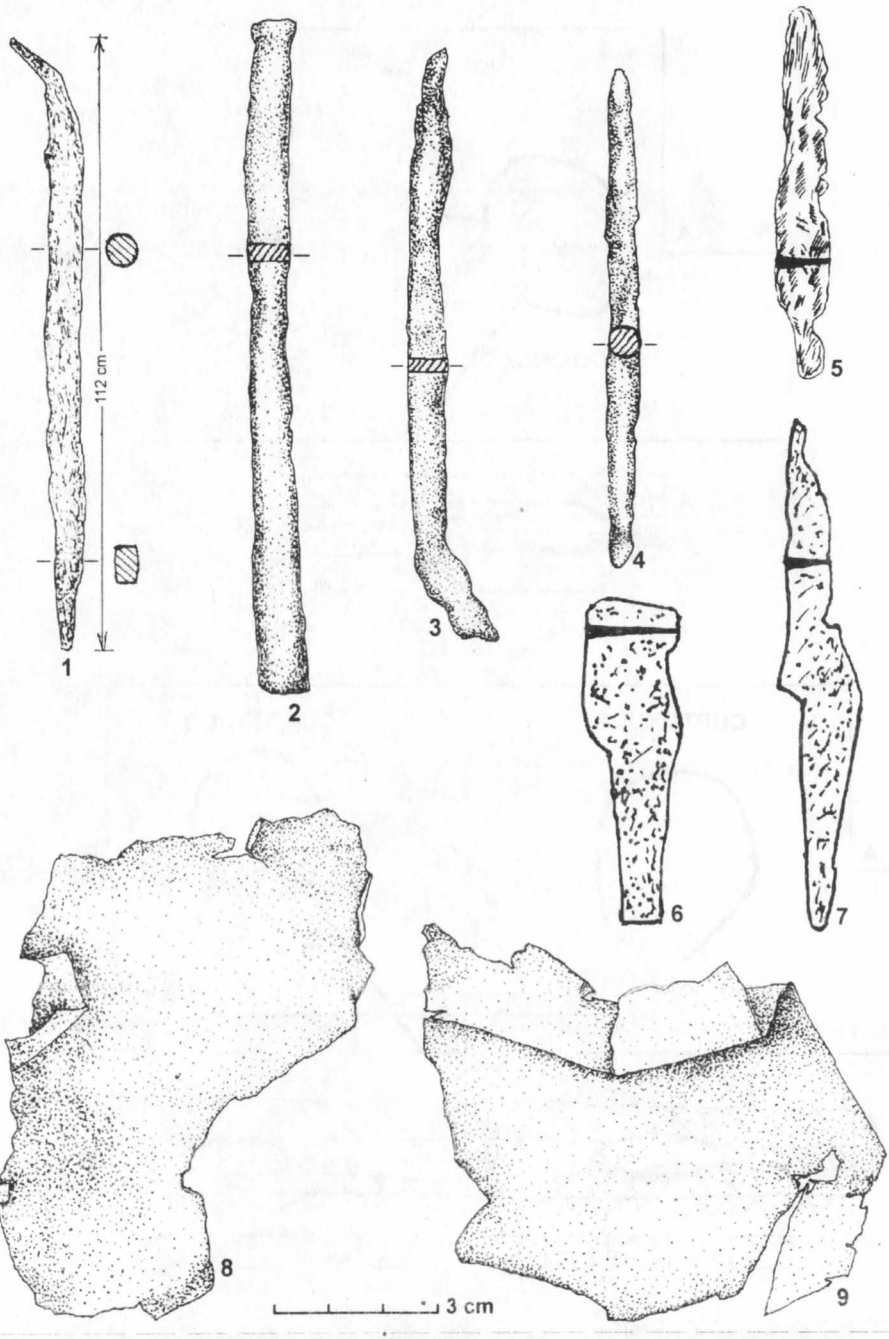

Fig. 60. Unelte din fier (1-7) şi bucăţi de tablă din alamă (8-9), din sec. V-VII: 1 – L69; 2 – L35; 3 – S54; 4 – L37; 5 – S1; 6 – S28; 7 – S83; 8-9 – L42.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

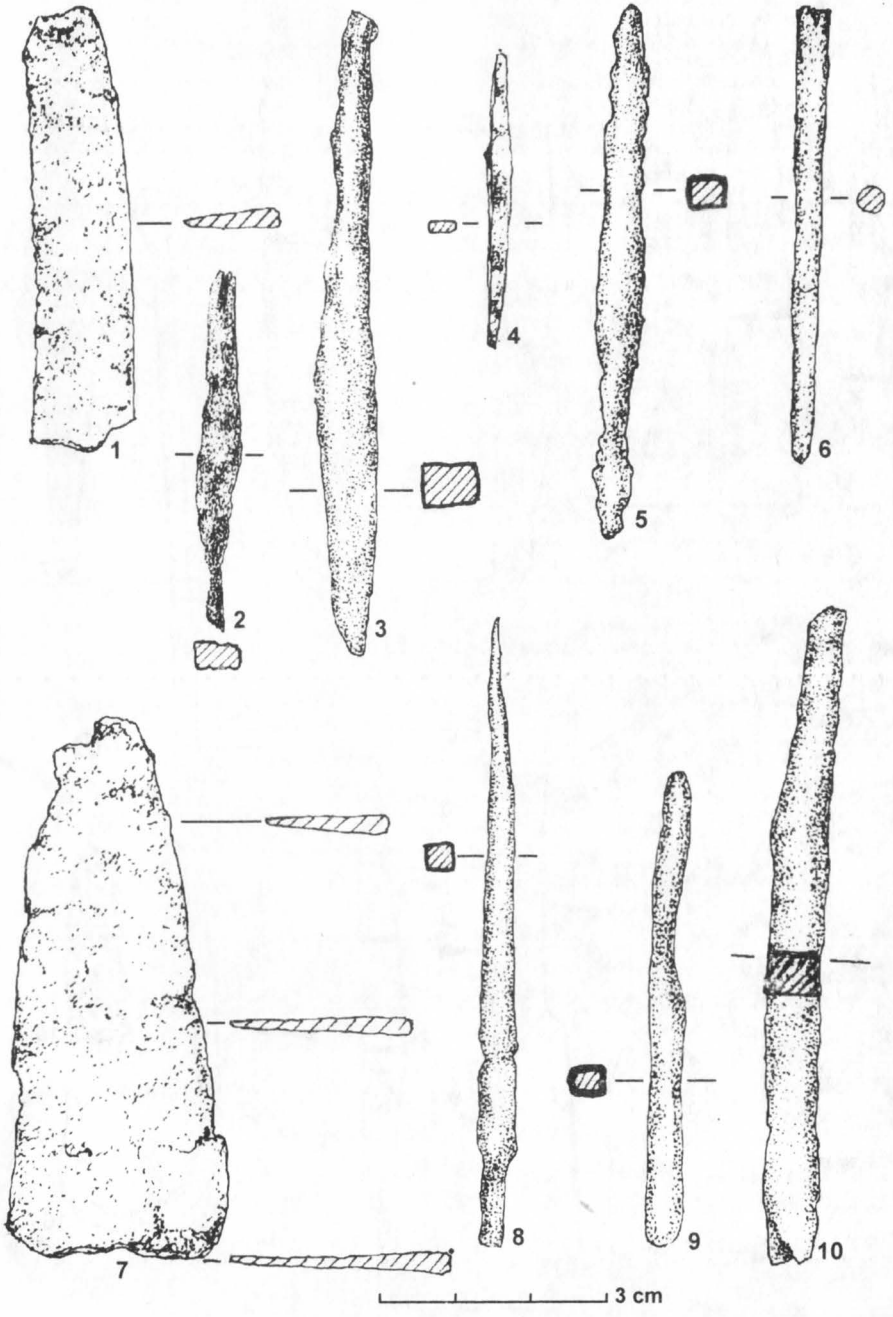

Fig. 61. Unelte din fier, din sec. V-VII: 1, 6 – L74; 2 – S31; 3 – L39; 4 – L72; 5 – L33; 7 – L17; 8 – S58; 9-10 – L36.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

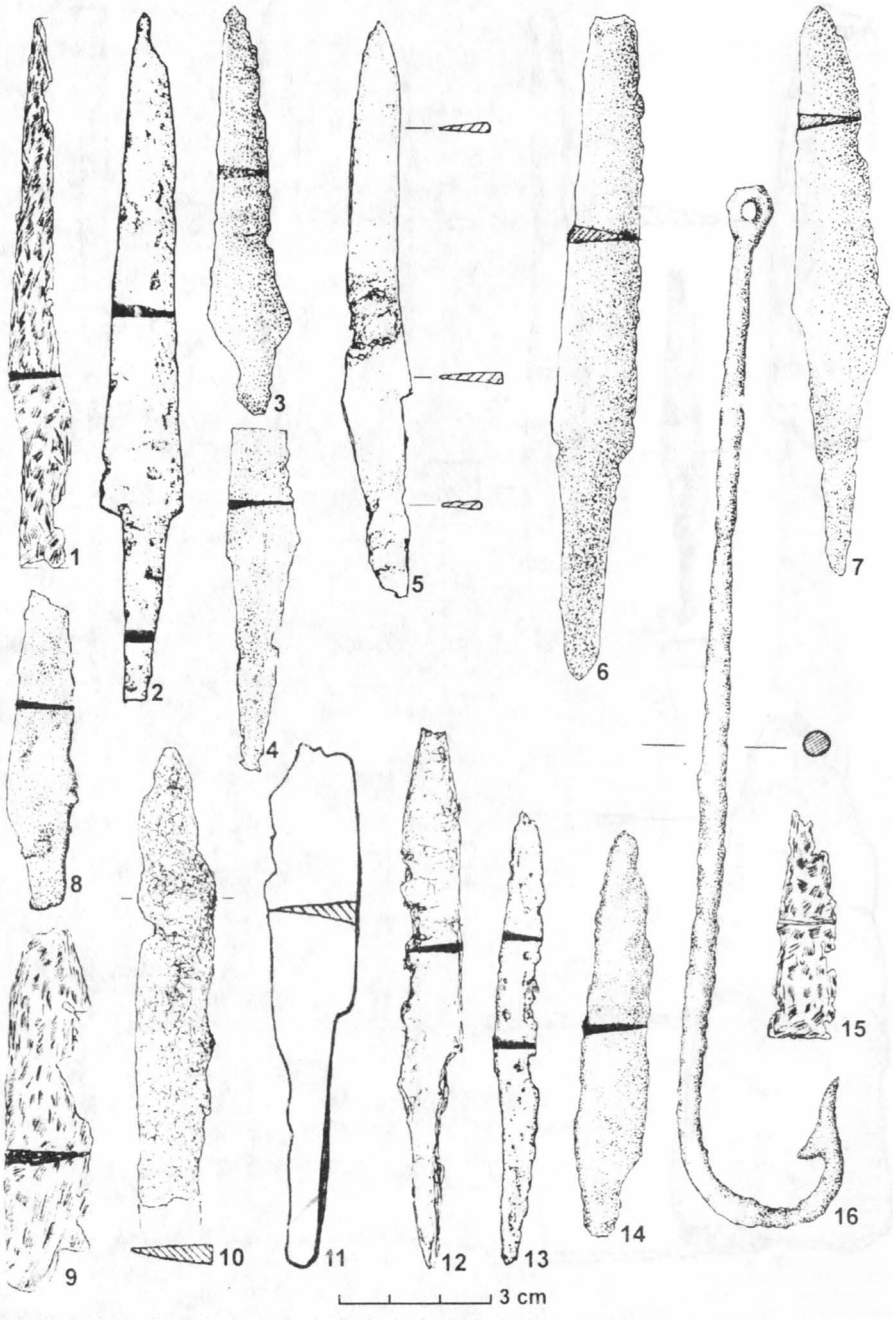

Fig. 62. Cuțite (1-15) și cârlig (16), din fier, din sec. V-VII: 1, 5 – L8; 2 – S70; 3, 7 – L35; 4 – L66; 5 – L72; 6 – L33; 8 – L27; 9 – L2; 10 – L69; 11 – L15; 12 – L74; 13 – L48; 14 – L39; 16 – L41.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

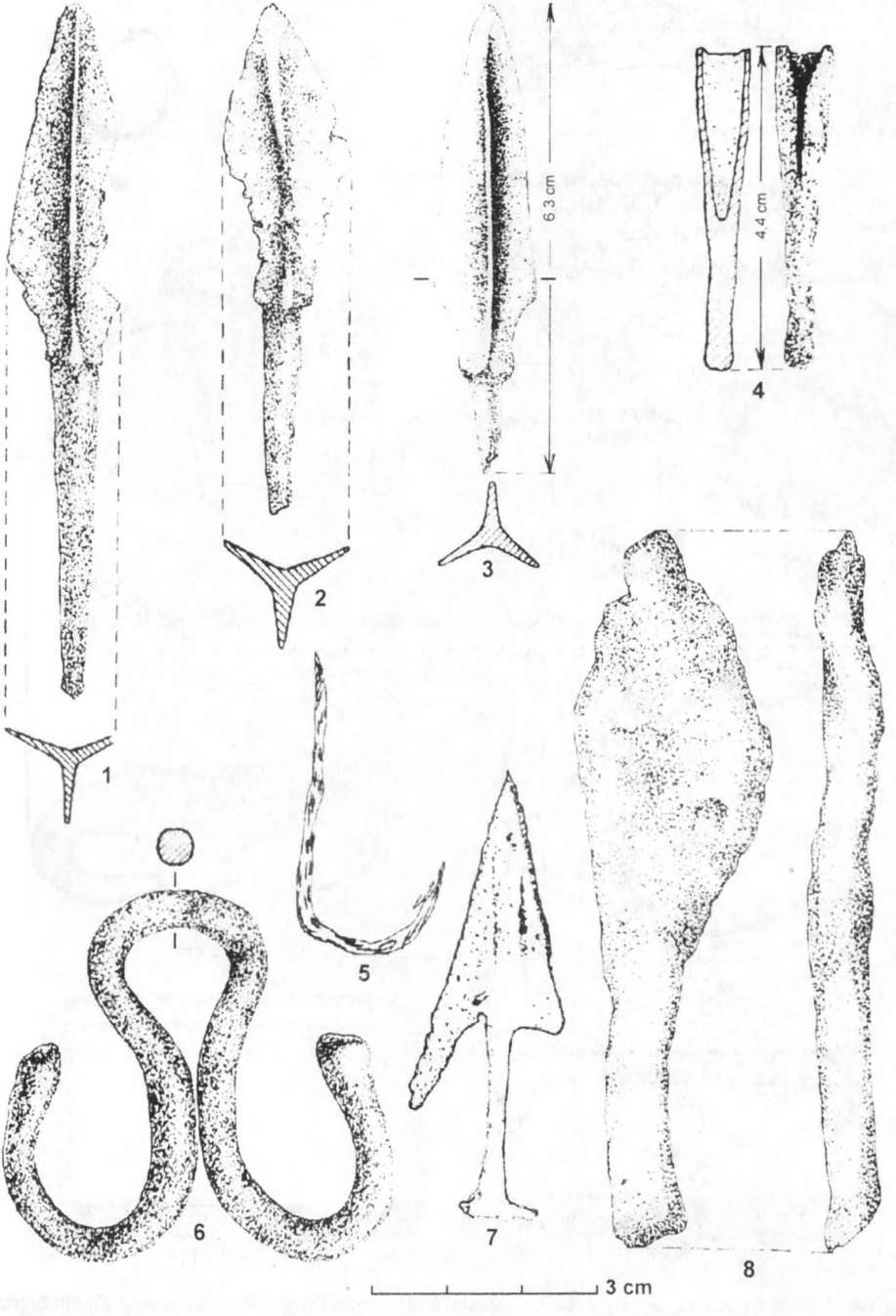

Fig. 63. Vârfuri de săgeți (1-3, 7-8) și alte obiecte din fier (4, 6), cârlig de undiță din bronz (5), din sec. V-VII: 1 – L13; 2 – passim; 3 – S38; 4 – S30; 5 – passim; 6 – L17; 7 – L49; 8 – L39.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

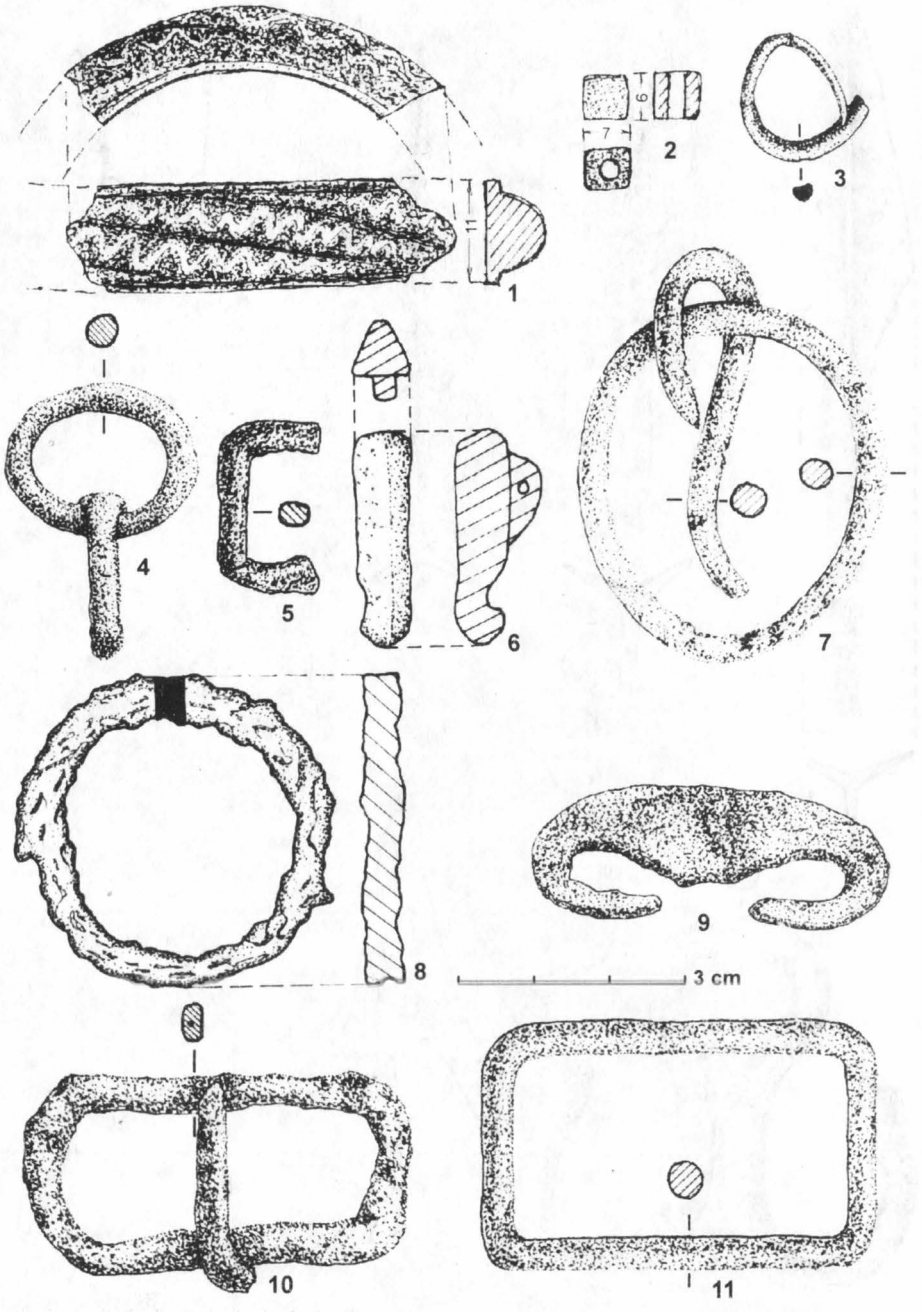

Fig. 64. Brăţară fragmentară (1) şi mărgică, din sticlă (2); cercel (3) şi spin de cataramă (6) din bronz; amnar (9) şi cătărămi, din fier (4-5, 7, 8, 10-11), din sec. V-VII: 1-2 – L67; 3 – S62; 4 – L17; 5 – L12; 6 – S77; 7, 11 – S30; 8 – L56; 9 – L39; 10 – S27.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

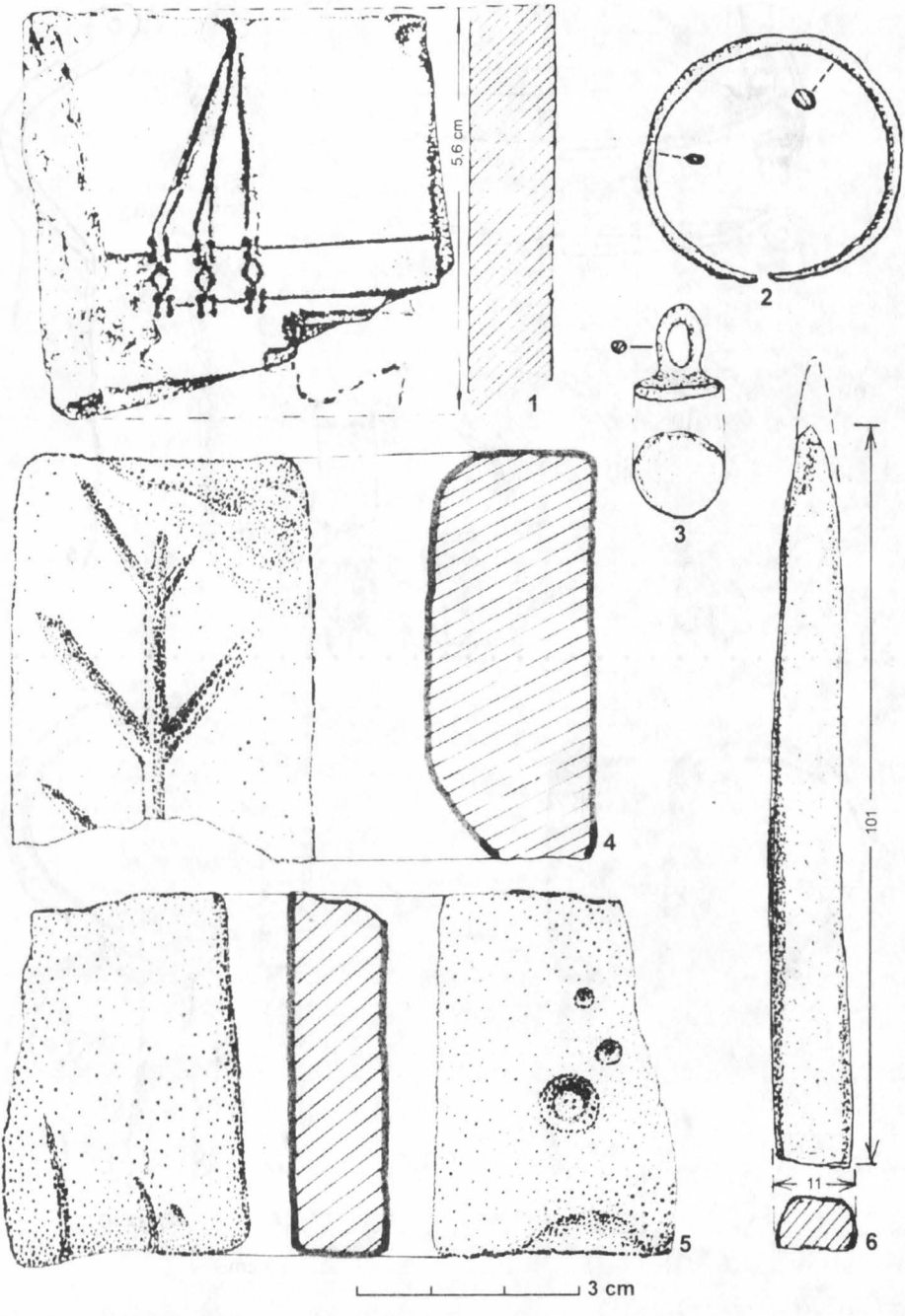

Fig. 65. Tipare din piatră (1, 4, 5), cercel (2) și buton (3) din bronz; străpungător din os (6), din sec. V-VII: 1 – S1; 2, 3 – L48; 4 – L36; 5 – L33; 6 – L69.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

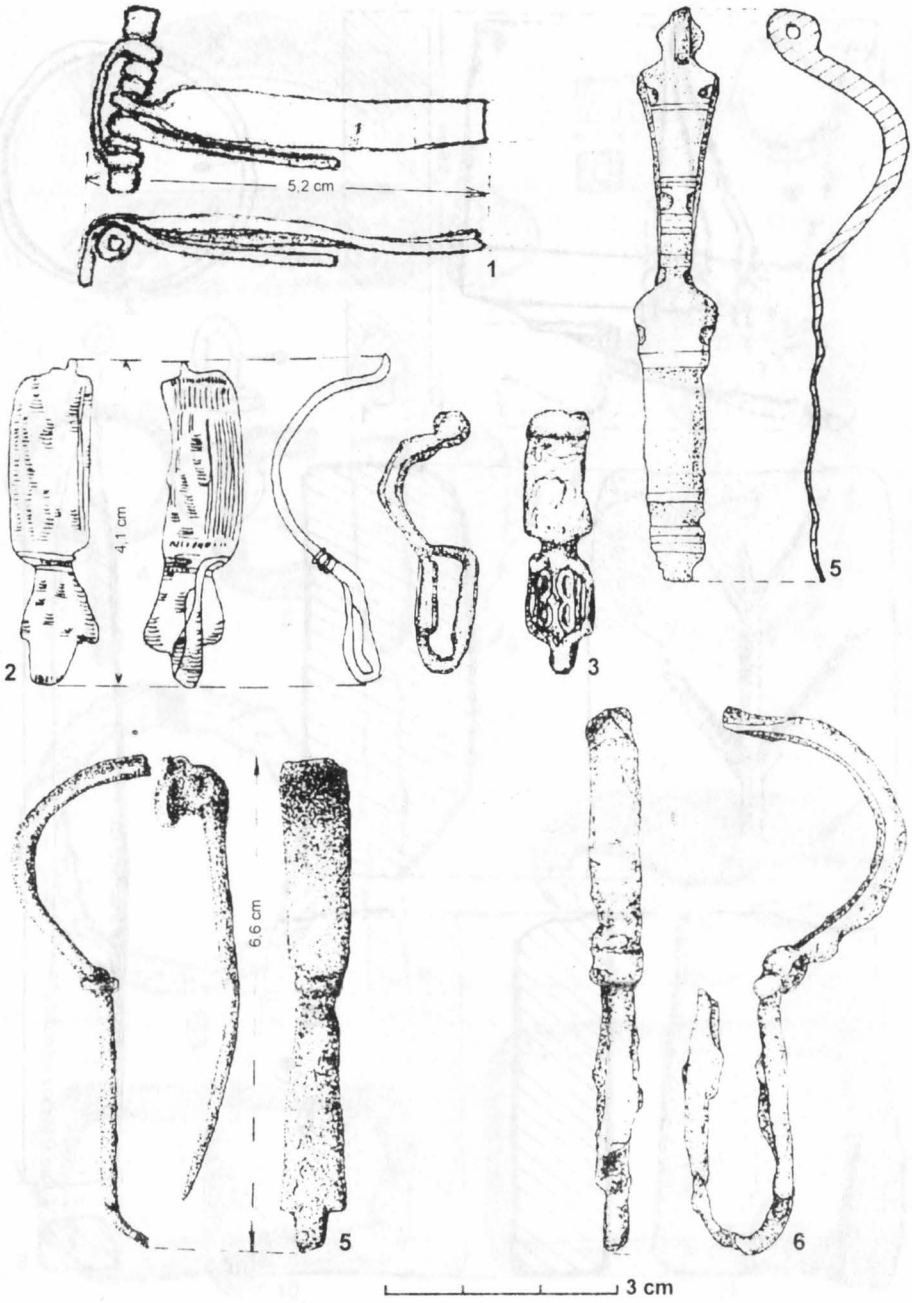

Fig. 66. Fibule din bronz (1, 2, 4) şi fier (3, 5, 6), din sec. IV (1) şi sec. V-VI (2-6): 1 – S20; 2 – S1; 3 – L72; 4 – S75; 5 – L16; 6 – L75.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

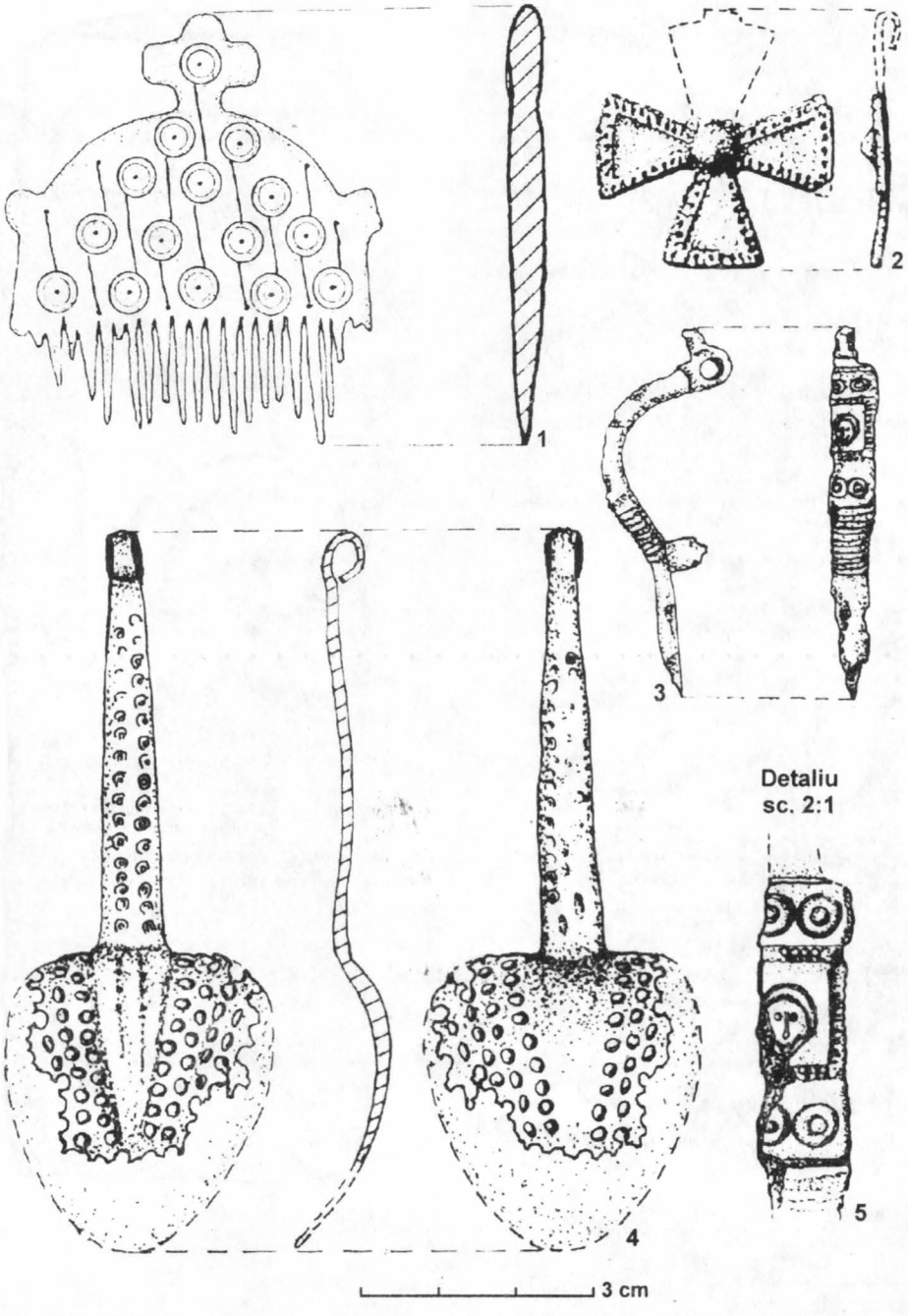

Fig. 67. Pieptene din os (1); cruciuliță (2), fibulă (3, 5) și linguriță, din bronz, din sec. V-VI: 1 – S81; 2 – L16; 3, 5 – L51; 1 – L52.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

1

2

Fig. 67a. Fragment din fibula romano-bizantină de la Davideni, cu reprezentarea portretului lui Hristos (foto şi desen, mărit de cca. 10 ori).

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

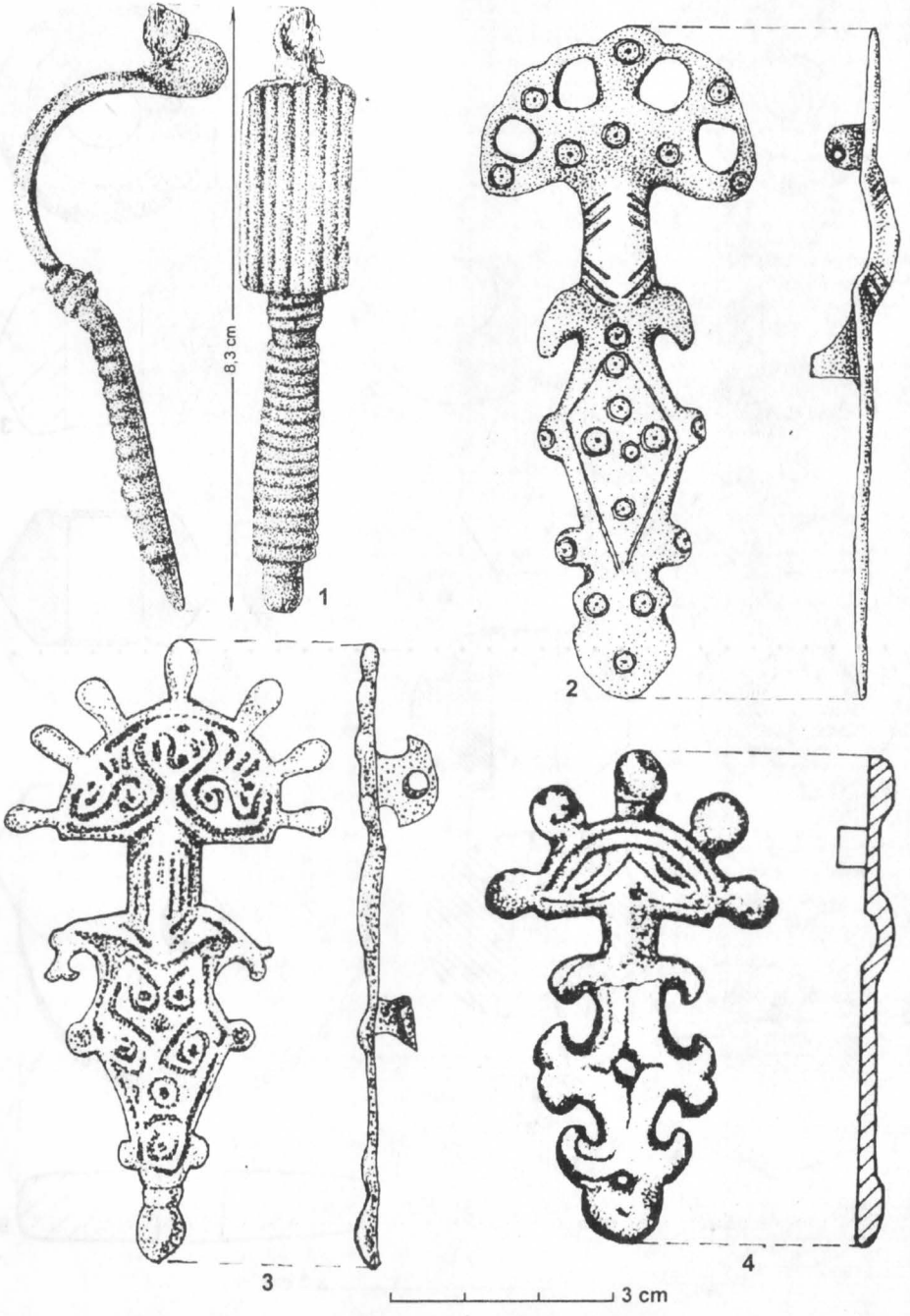

Fig. 68. Fibulă din fier (1) şi fibule "digitate" din bronz (2-4), din sec. VI-VII:
1 – S31; 2 – L41; 3 – S79; 4 – L58.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

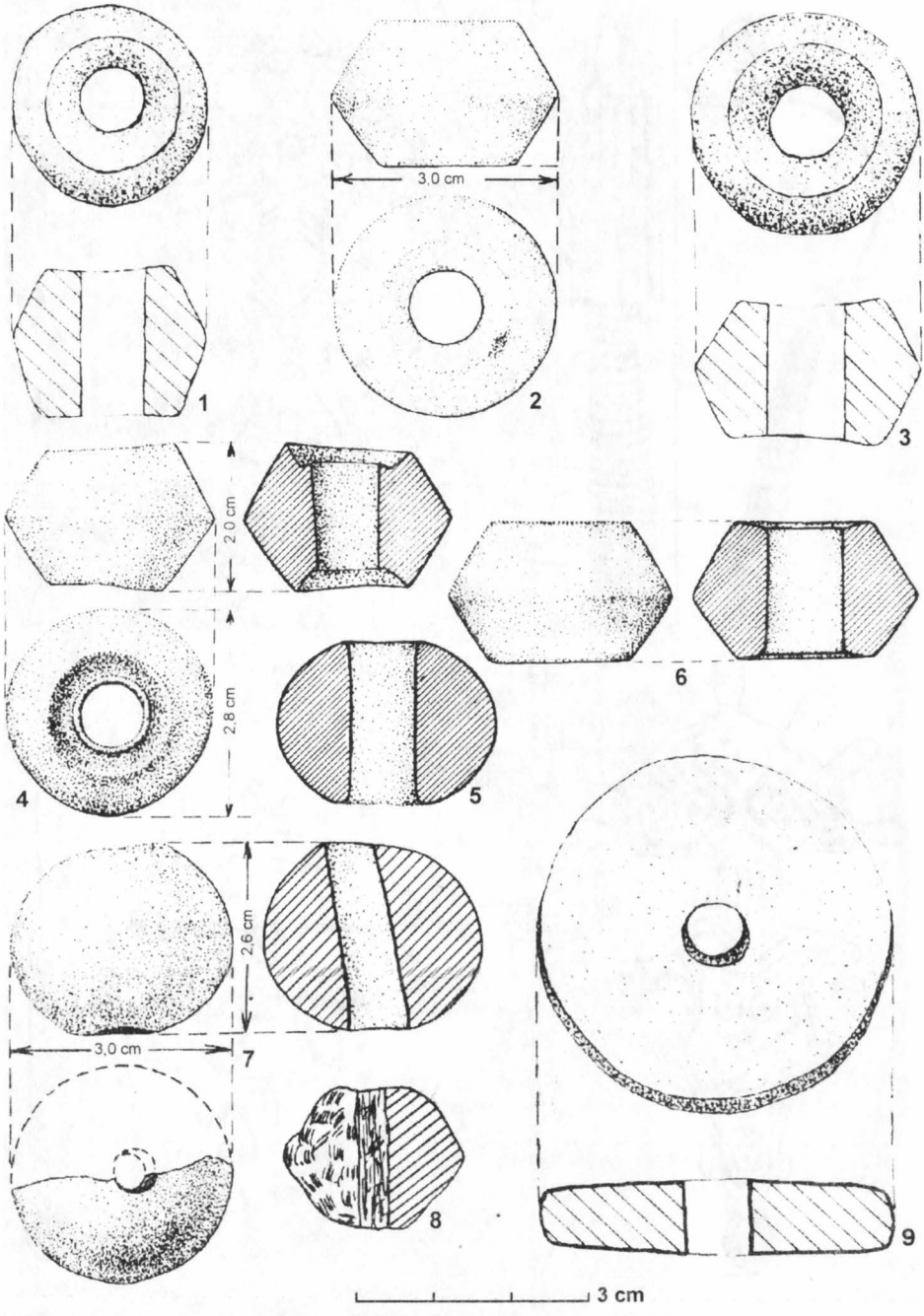

Fig. 69. Fusaiole din lut, din sec. V-VII: 1, 8, 9 – L1; 2, 6 – L13; 3 – L10; 4 – L14; 5, 7 – L12.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

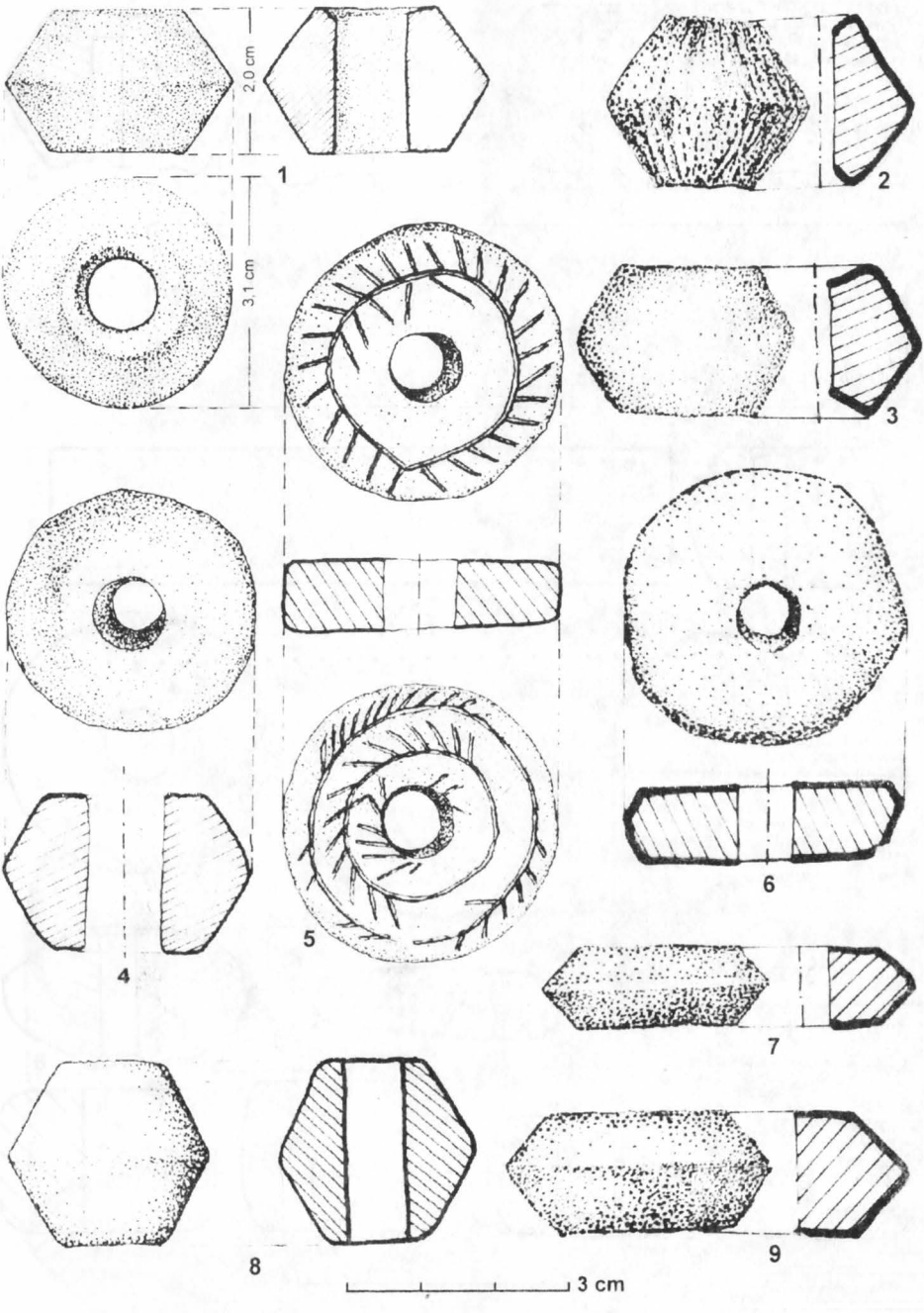

Fig. 70. 1-47, descoperiri tip Komariv-Costișa-Bialy Potok, de pe teritoriul Moldovei.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

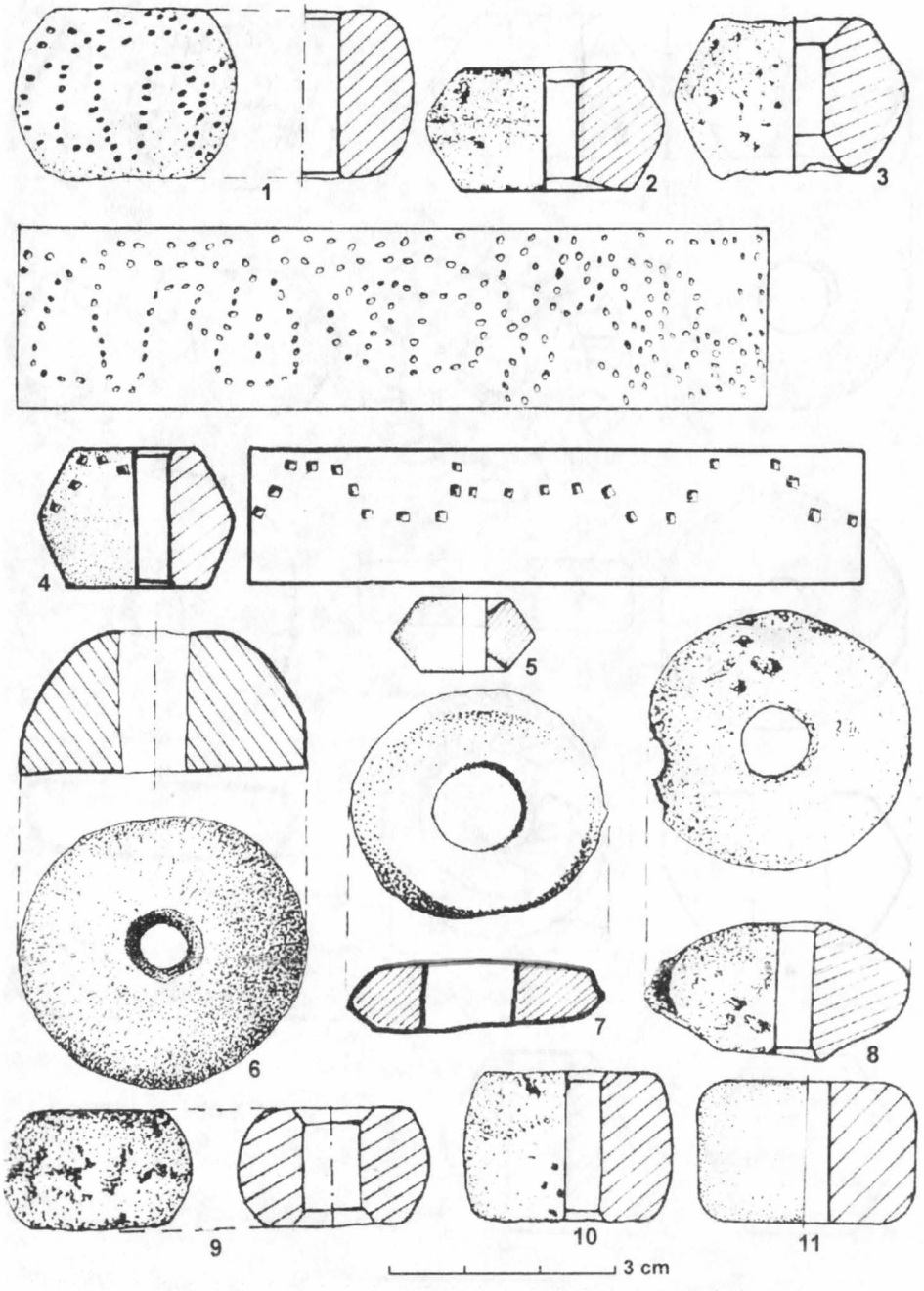

Fig. 71. Fusaiole din lut, din sec. V-VII: 1-3, 8 – L48; 4, 5 – L56; 6 – L39; 7 – L29; 9 – L50; 10 – L51; 11 – L55.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

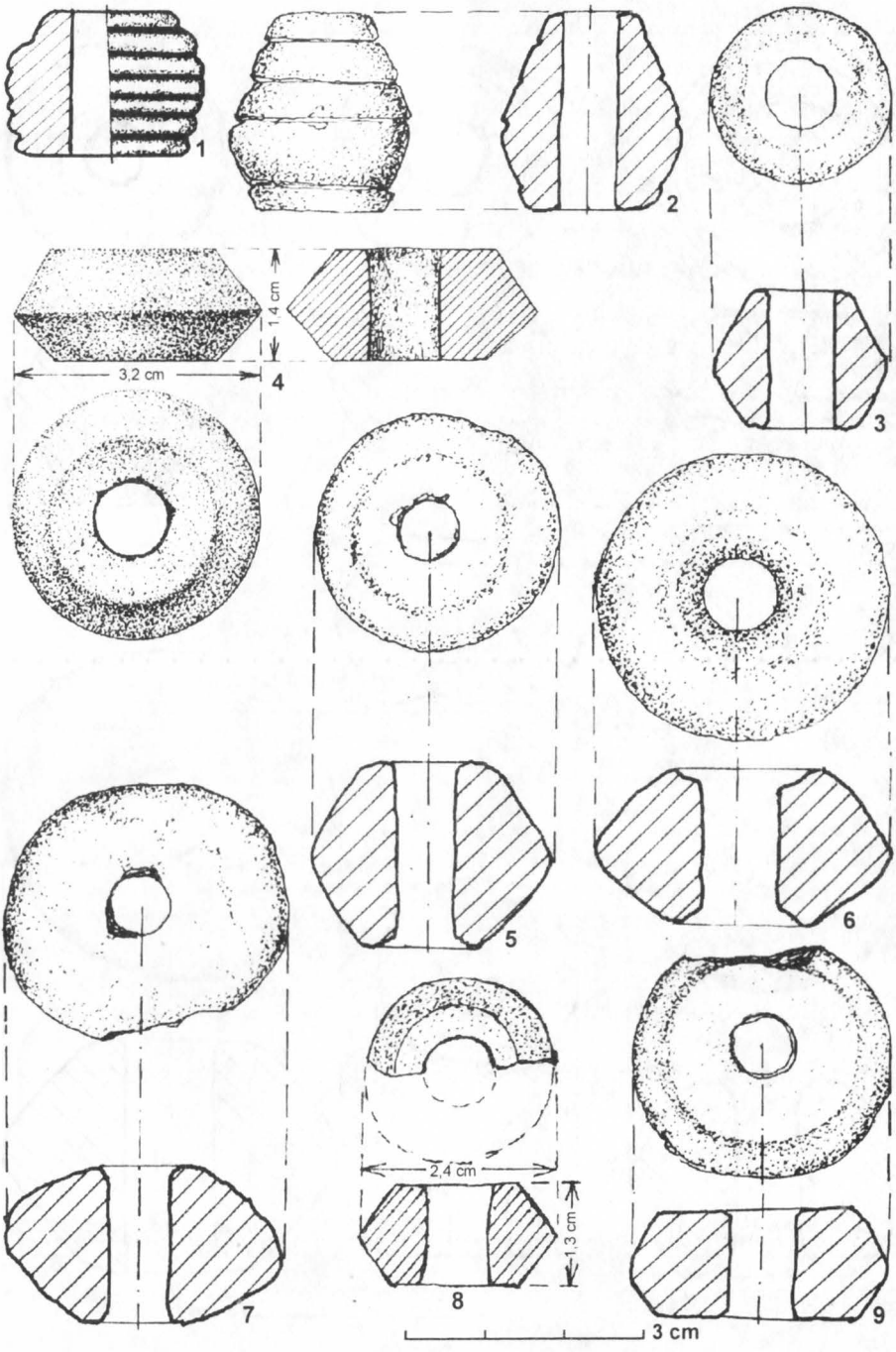

Fig. 72. Fusaiole din lut, din sec. V-VII: 1 – L57; 2, 7, 9 – L73; 3, 6 – L74; 4 – L36; 5 – V/82; 8 – L68.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

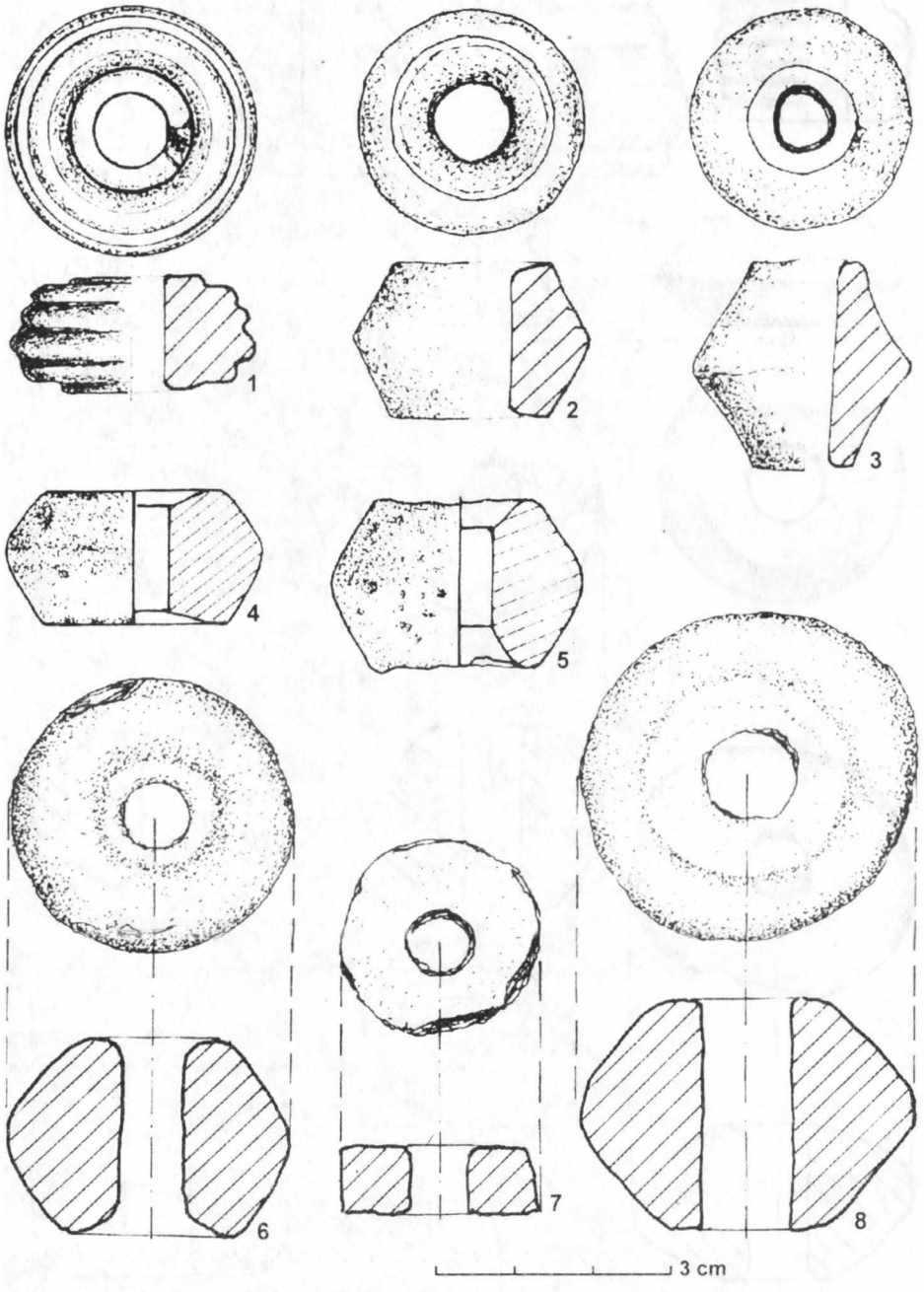

Fig. 73. Fusaiole din lut, din sec. V-VII: 1-3 – L61; 4, 5 – L46; 7 – S82; 6, 8 – S84.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

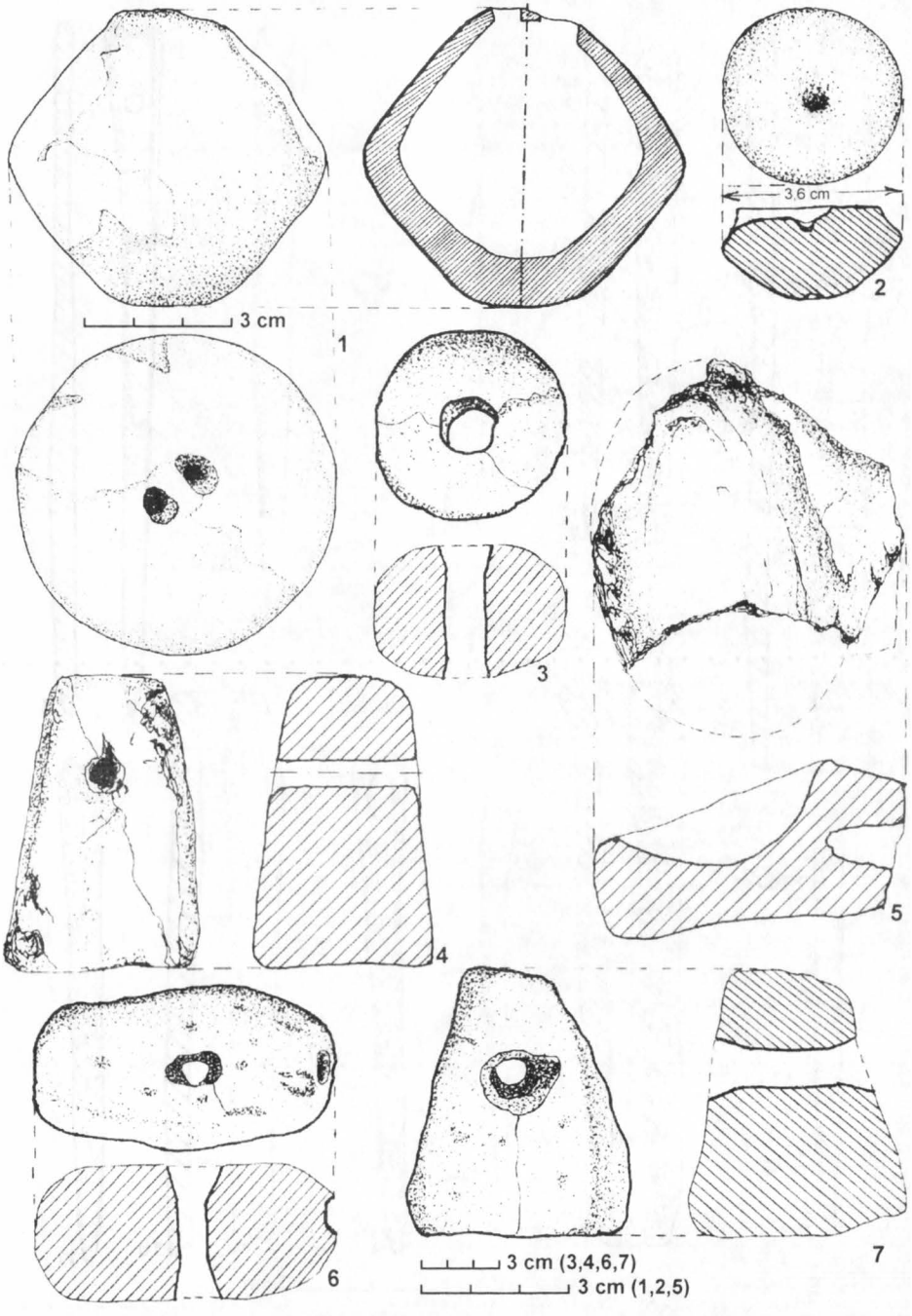

Fig. 74. Jucărie (1), fusaiolă (2), lingură pentru turnat (5) și greutăți din lut, din sec. V-VII: 1 – L41; 2, 3, 6-7 – L66; 4 – S83; 5 – L75.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

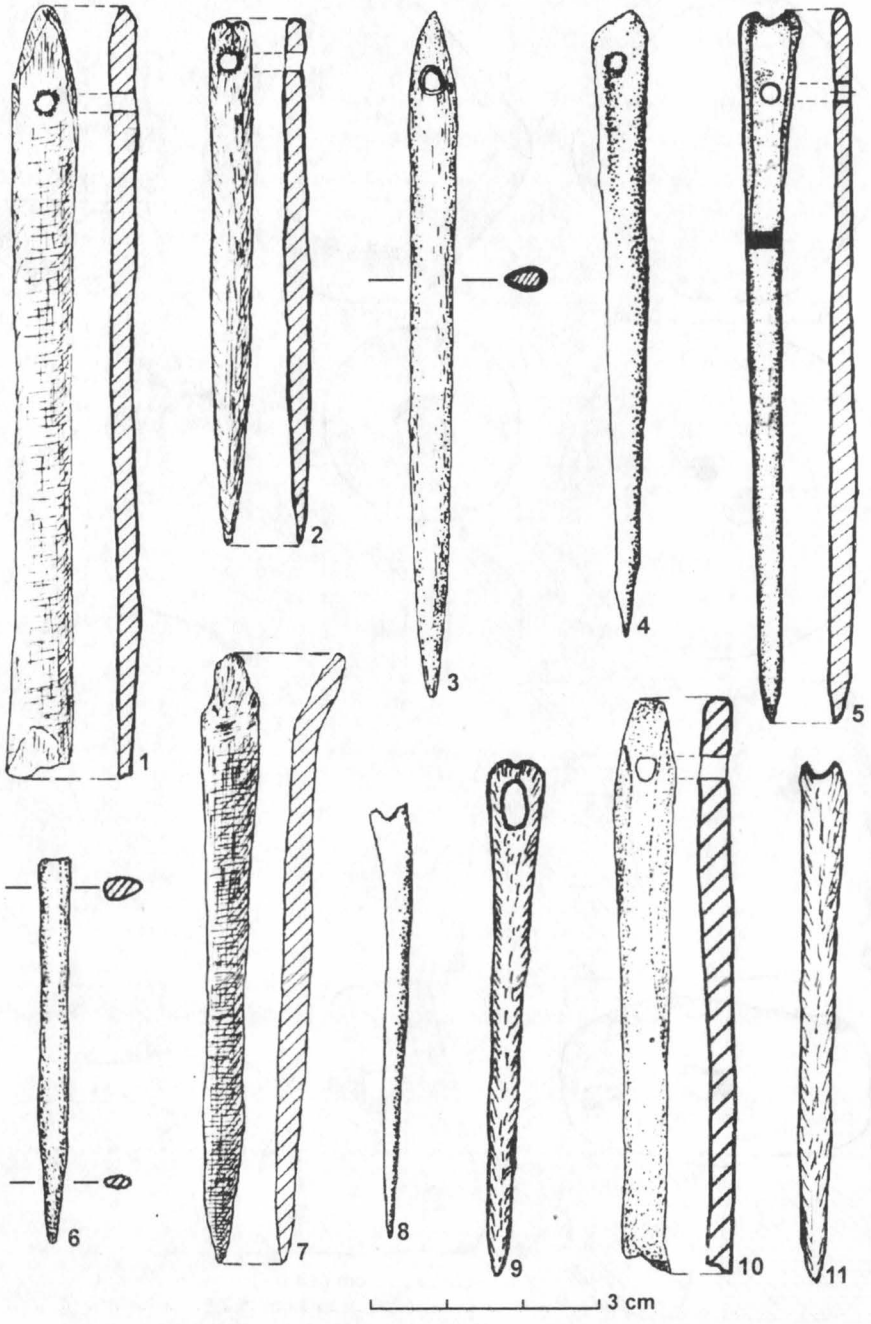

Fig. 75. Ace din os din sec. V-VII: 1 – L5; 2, 7 – L10; 3 – L41; 4, 8 – L27; 5 – L57; 6 – L31; 9 – L13; 10 – L69; 11 – L23.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

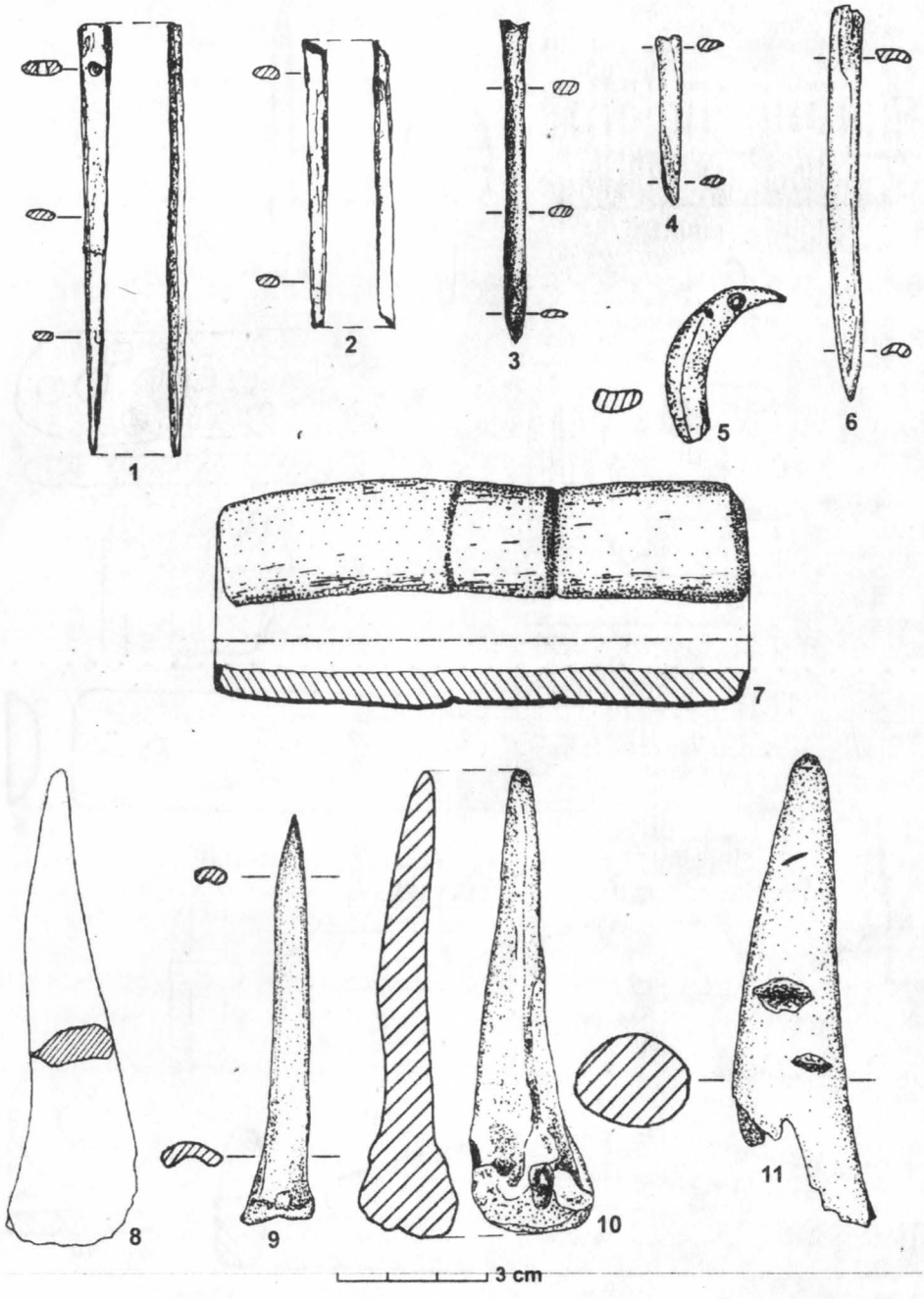

Fig. 76. Ace (1-3) şi străpungătoare (4, 6, 8-11) din os; pandantiv (5); mâner din corn (7) din sec. V-III: 1-3 – L73; 4, 6 – S79; 5 – L50; 7 – L35; 8 – L55; 9 – L69; 10 – L56; 11 – L62.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

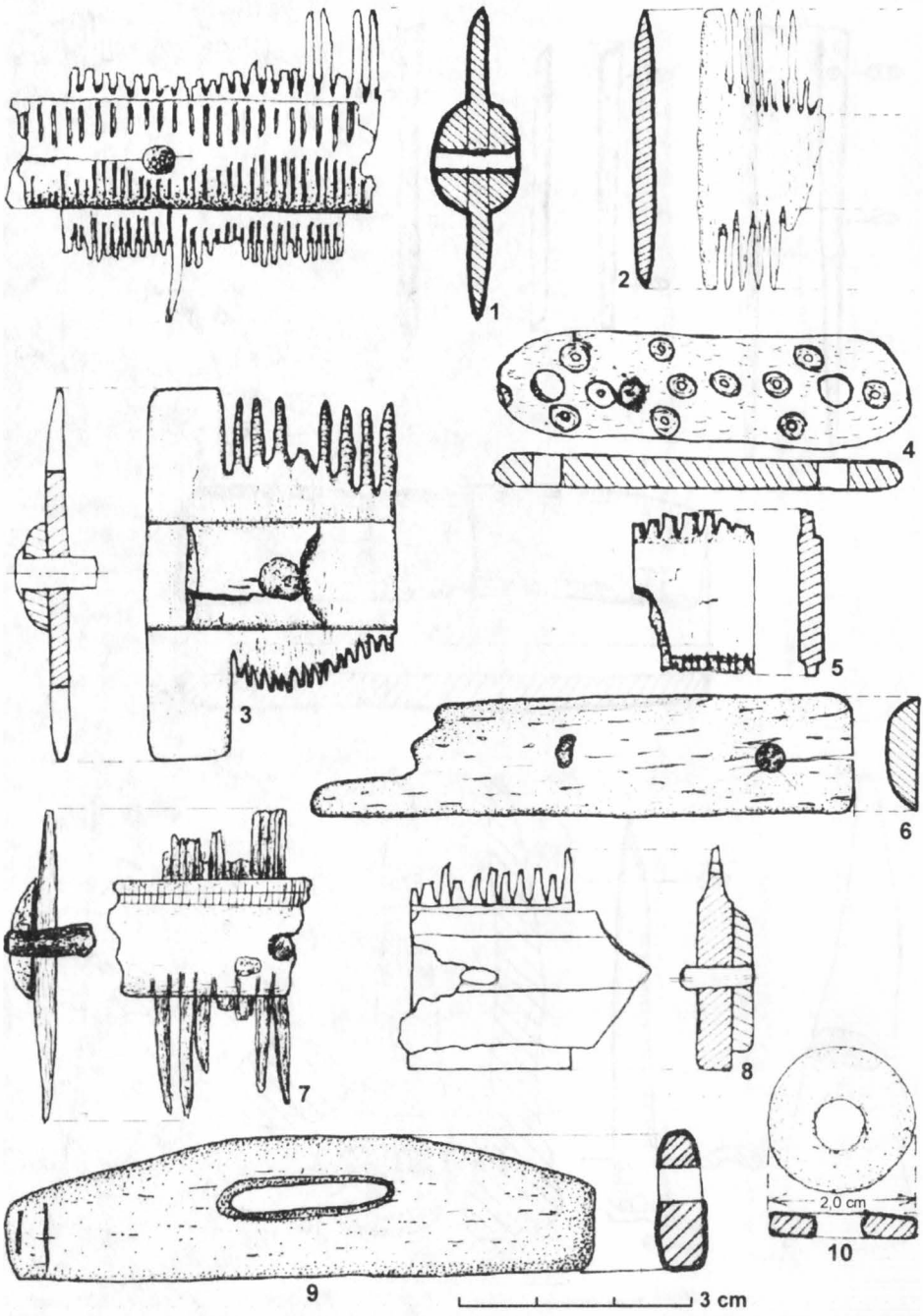

Fig. 77. Fragmente din piepteni din os (1-3, 5-8), mânere (4, 9) şi verigă, din os (10), din sec. V-VII: 1 – L27; 2 – L41; 3, 6 – L57; 4 – L6; 5 – L49; 7 – L61; 8 – S72; 9 – L35; 10 – L68.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

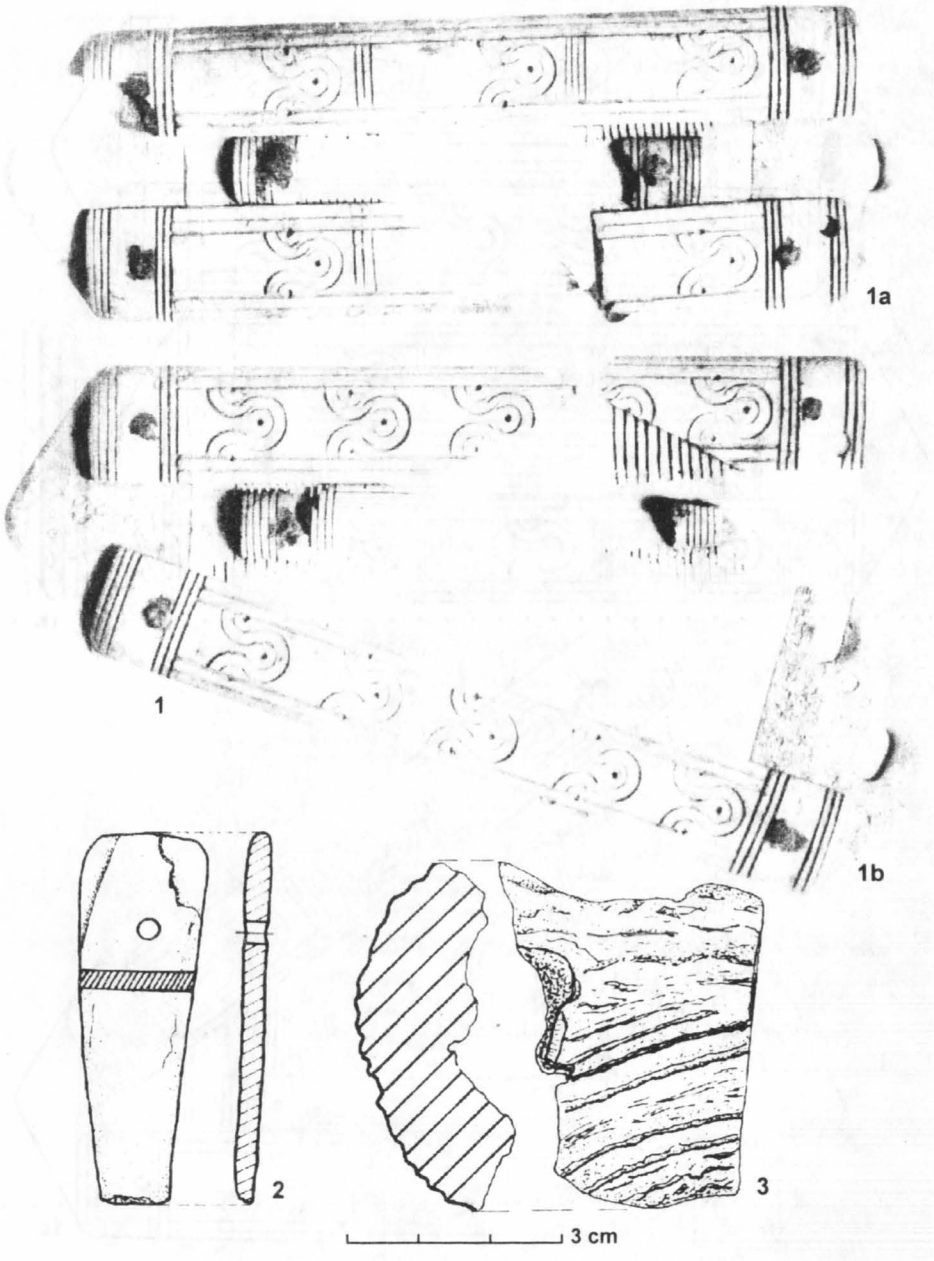

Fig. 78. Pieptene (1) şi obiect din os (2); fragment dintr-un mâner din corn (3), din sec. V-VII: 1 – passim/1974; 2 – L55; 3 – L71.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

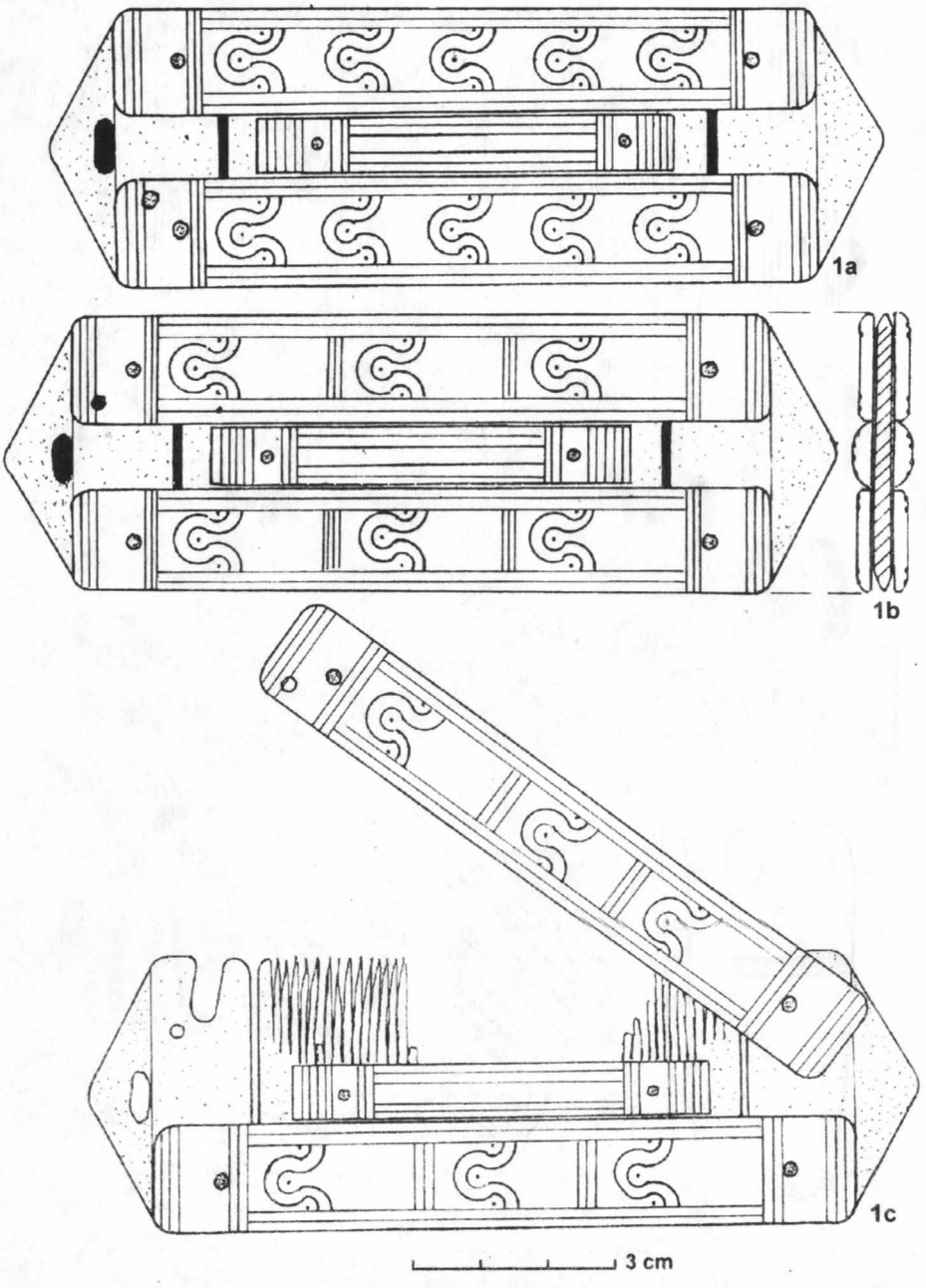

Fig. 79. Pieptene din os, din sec. V-VI.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig. 80. Diverse obiecte din fier (1, 3, 5-9) şi bronz (2, 4), din sec. V-VII; 1 – S.C.-1969; 2 – L16; 3 – L13; 4 – passim; 5 – L17; 6 – S38; 7 – S25; 8 – L16; 9 – S27.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

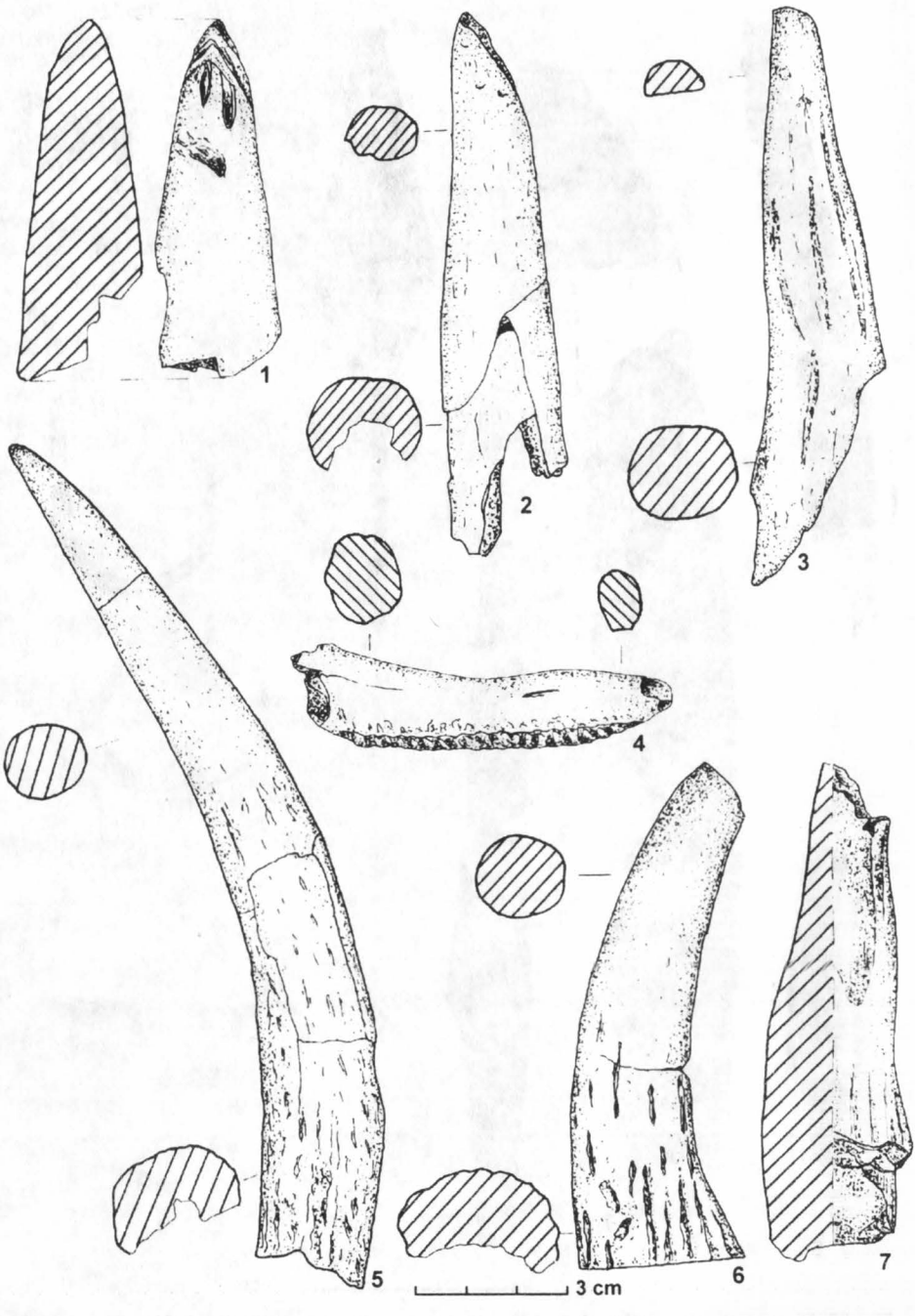

Fig. 81. Străpungătoare din os şi corn, din sec. VI-VII: 1-7 – V/80.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

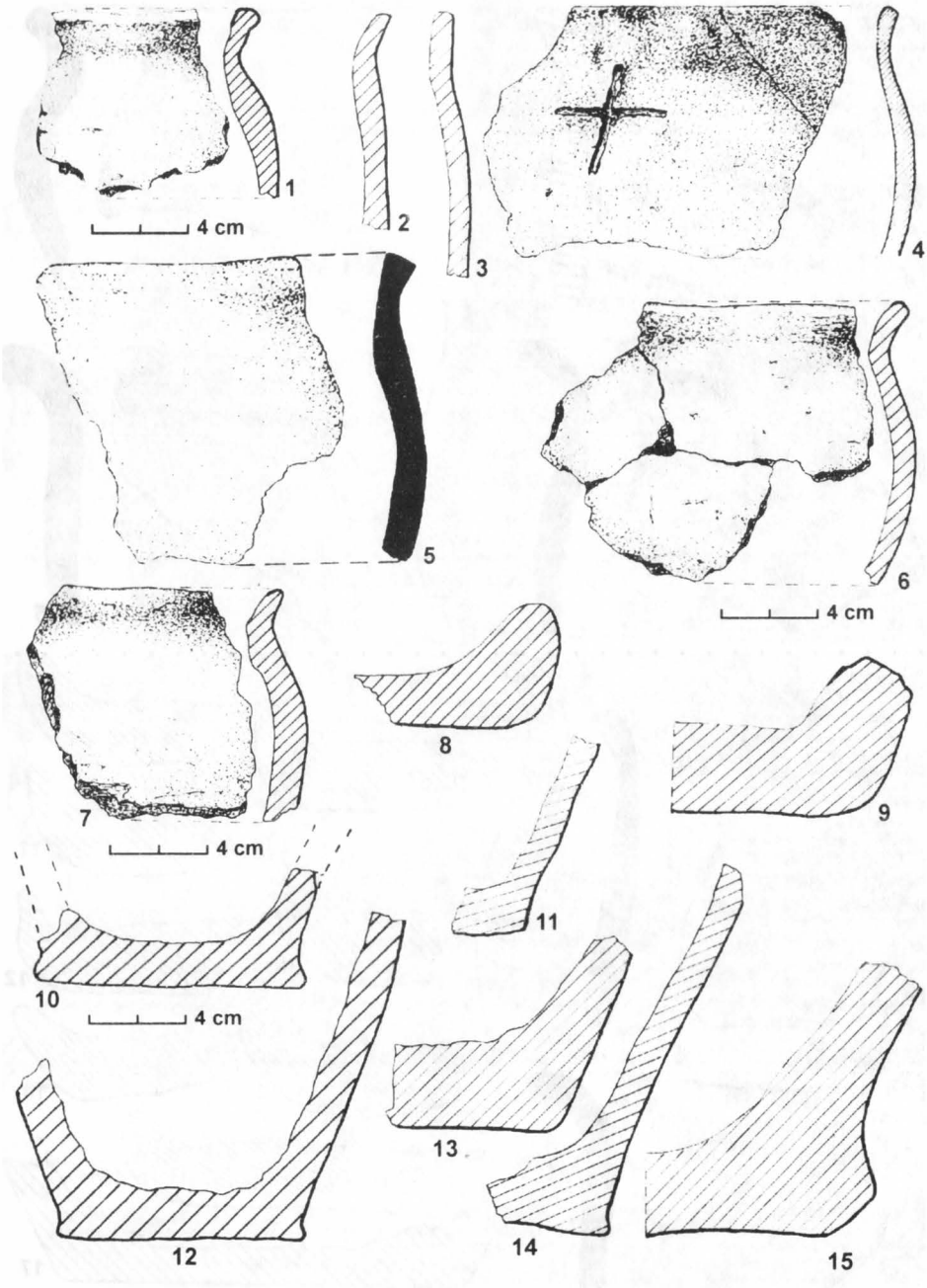

Fig. 82. Ceramică lucrată manual din sec. VI-VII: 1, 3, 6, 9 – L2; 8, 12 – L1; 2, 4, 7, 10, 11, 13, 14 – L3; 15 – L4; 5 – L7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

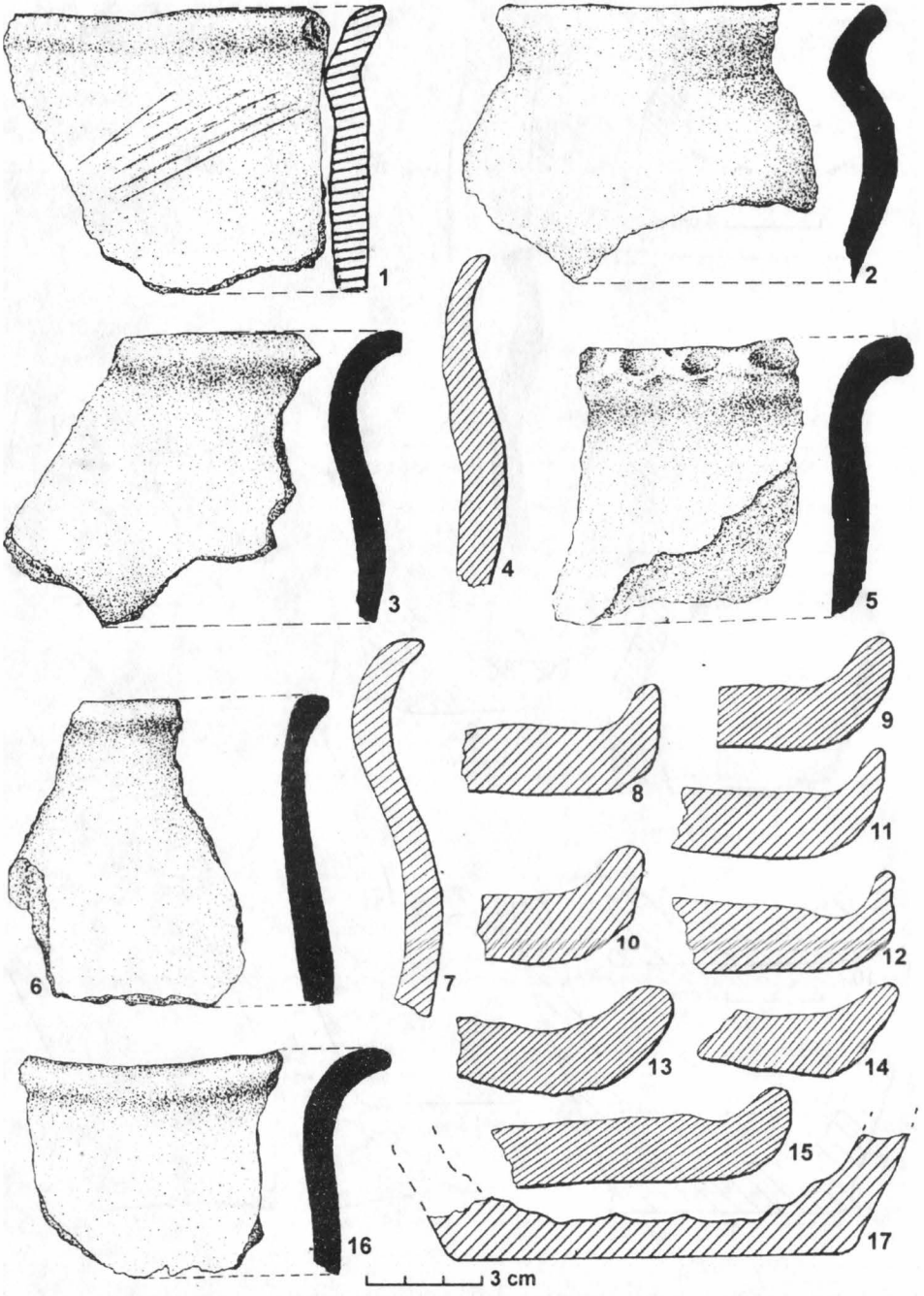

Fig. 83. Ceramică lucrată cu mâna (1-16) şi la roată (17), din sec. V-VII: 1 – L4; 2, 7, 16 – L9; 3, 5 – L8; 4, 14 – L13; 6 – L5; 8-13, 15, 17 – L10.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

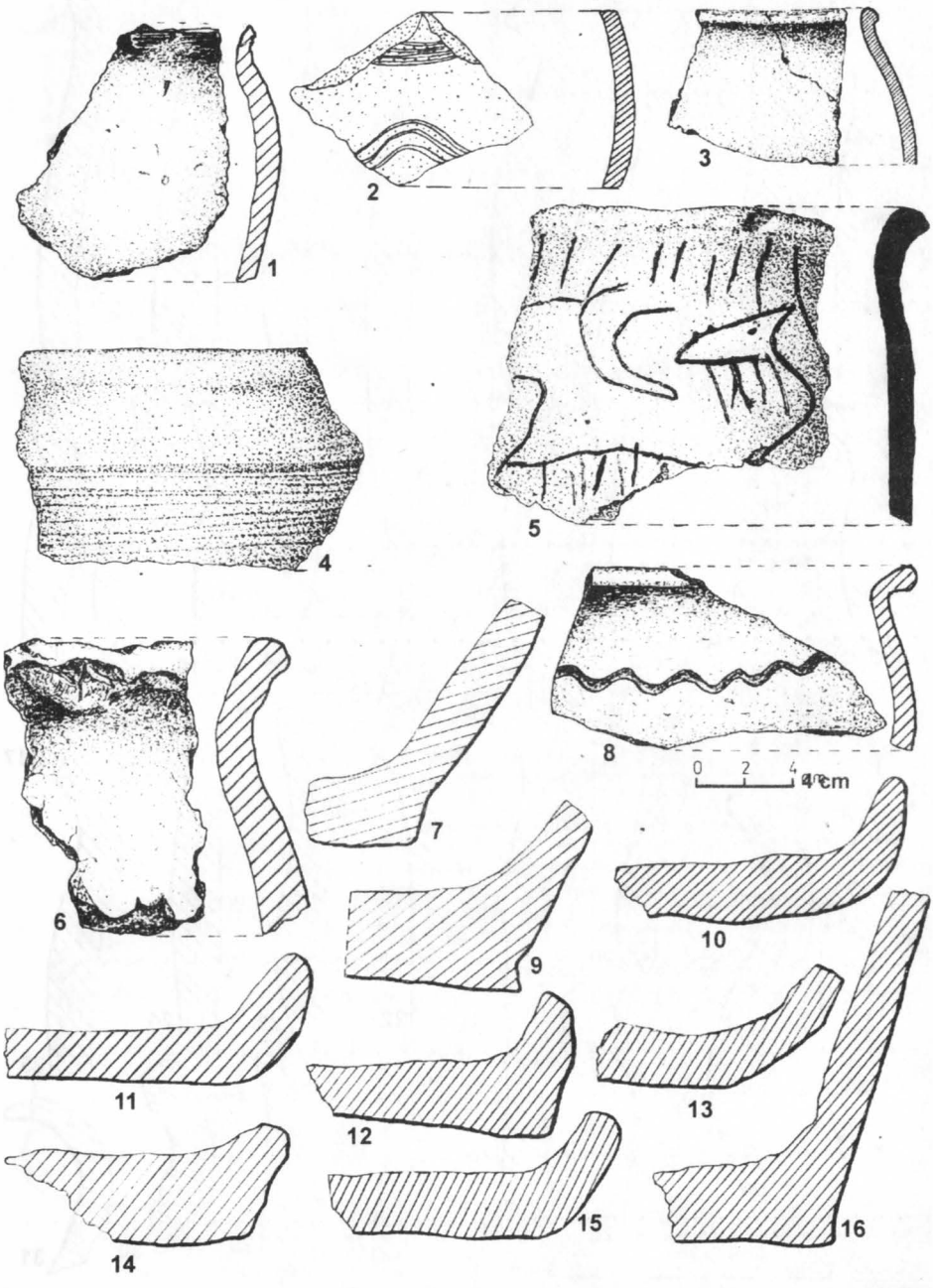

Fig. 84. Ceramică lucrată cu mâna (1, 5-7, 9-16) și la roată (2-4, 8), din sec. V-VII: 1-2, 14 – L5; 3 – L6; 4, 8, 10-11 – L10; 5, 7 – L9; 6, 12-13, 15 – L13; 9, 16 – L8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

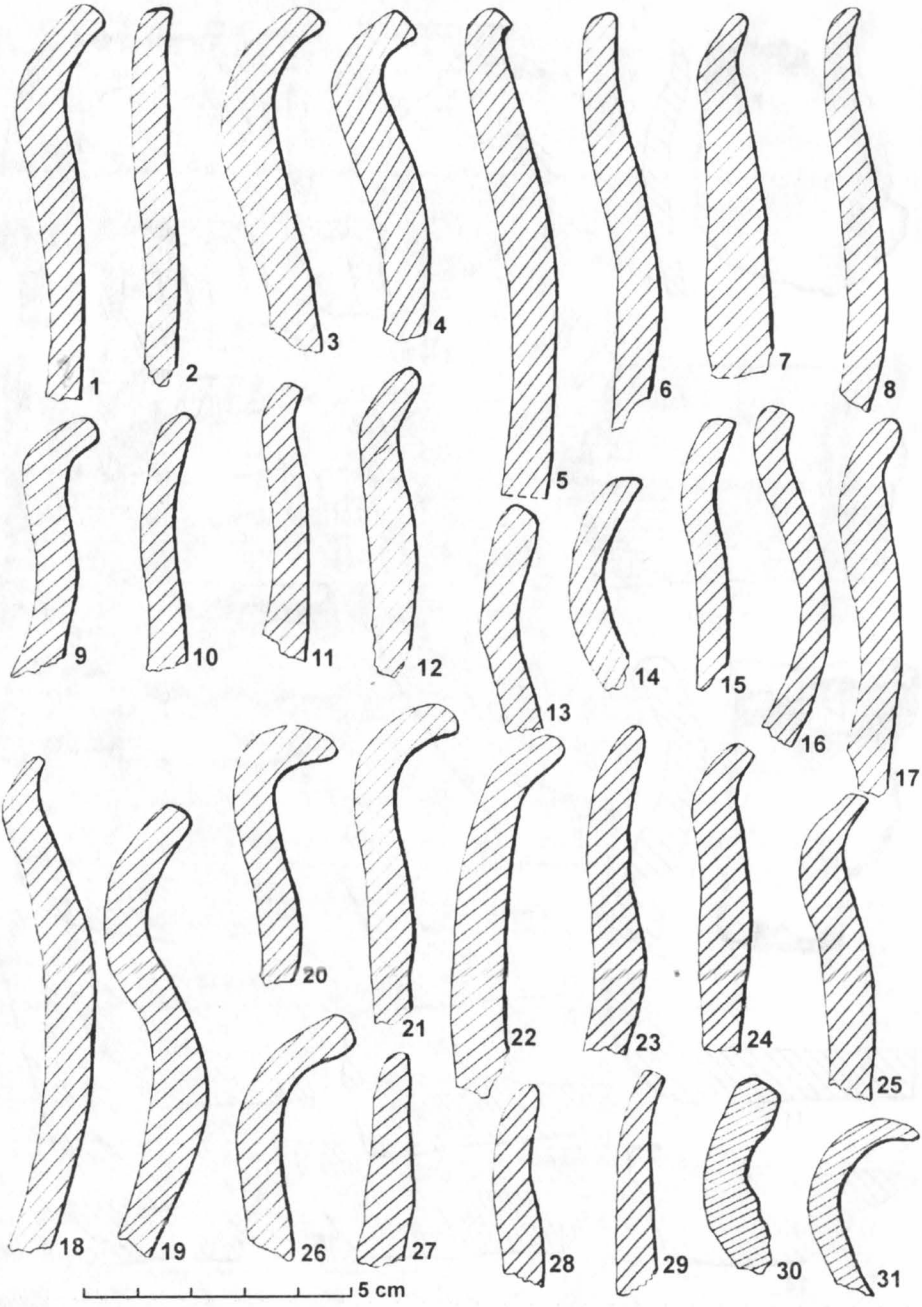

Fig. 85. Profile de vase borcan, din sec. VI-VII: 1 – L1; 2-3 – L2, 4-11 – L3; 12-16 – L4; 17-18 – L5; 19-22 – L8; 23-25, 27-29 – L10; 26 – L9; 30-31 – L13.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

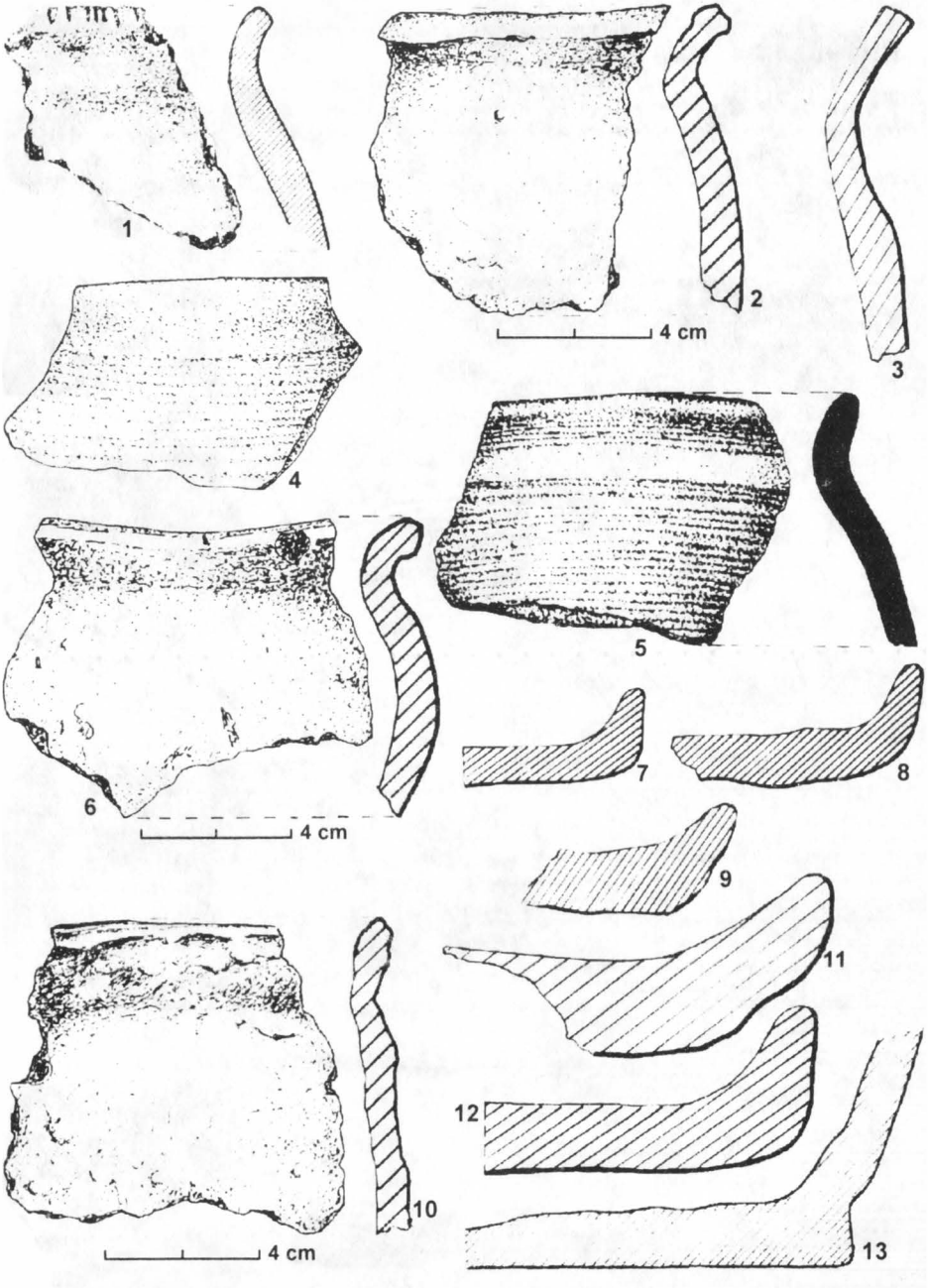

Fig. 86. Ceramică lucrată cu mâna (1-3, 6-13) şi la roată (4-5), din sec. V-VII: 1 – L11; 2, 10 – L13; 3, 13 – L12; 4-5, 7-9, 12 – L10; 6 – L9; 11 – L8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

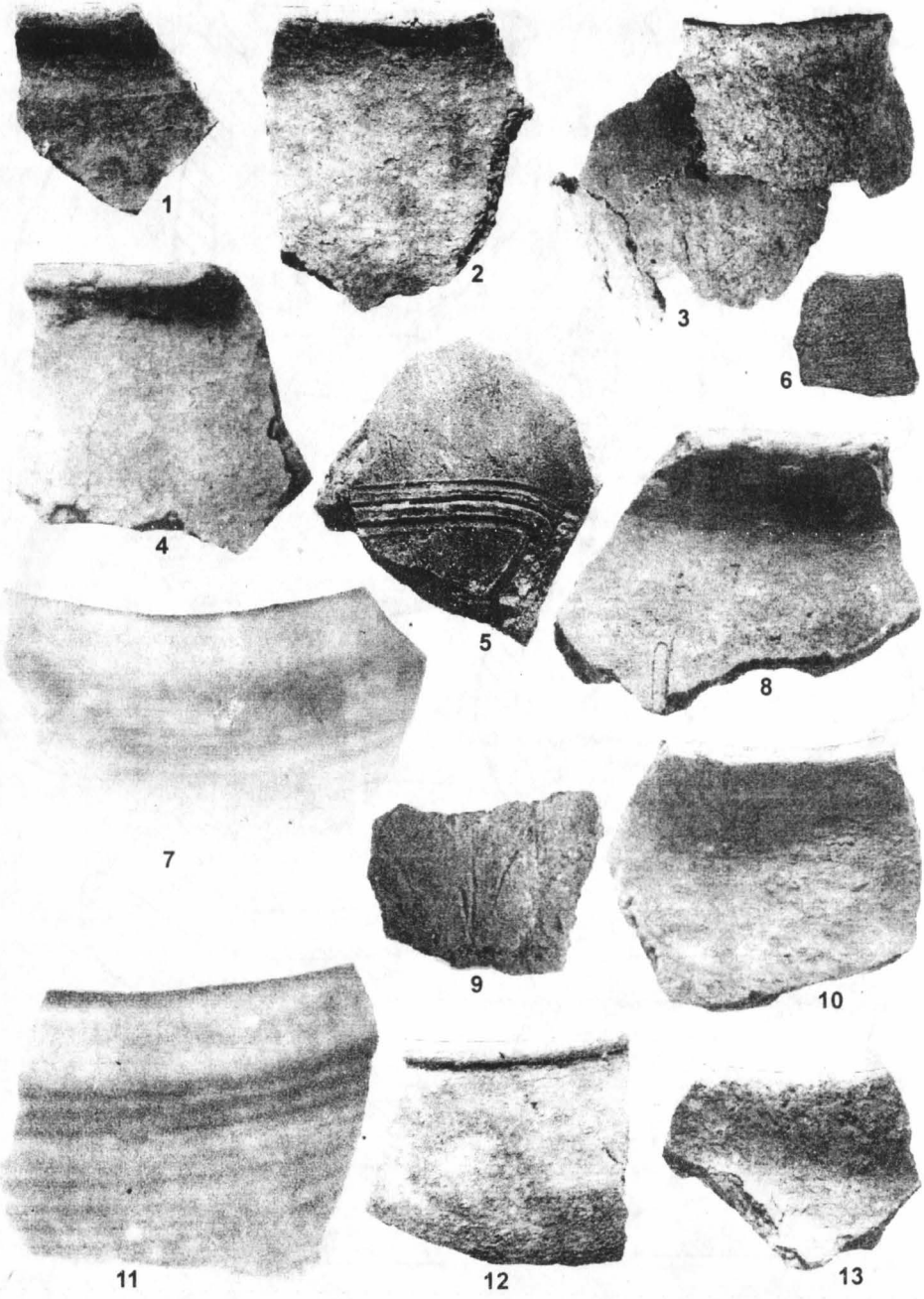

Fig. 87. Ceramică lucrată cu mâna (1-4, 8-10, 12-13) şi la roată (5-7, 11), din sec. V-VII: 1-2 –L1; 3 – L2; 4 – L8; 5 – L15; 6, 9 – L16; 7, 11 – L10; 8, 10 – L12; 12 – L6; 13 – L7.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

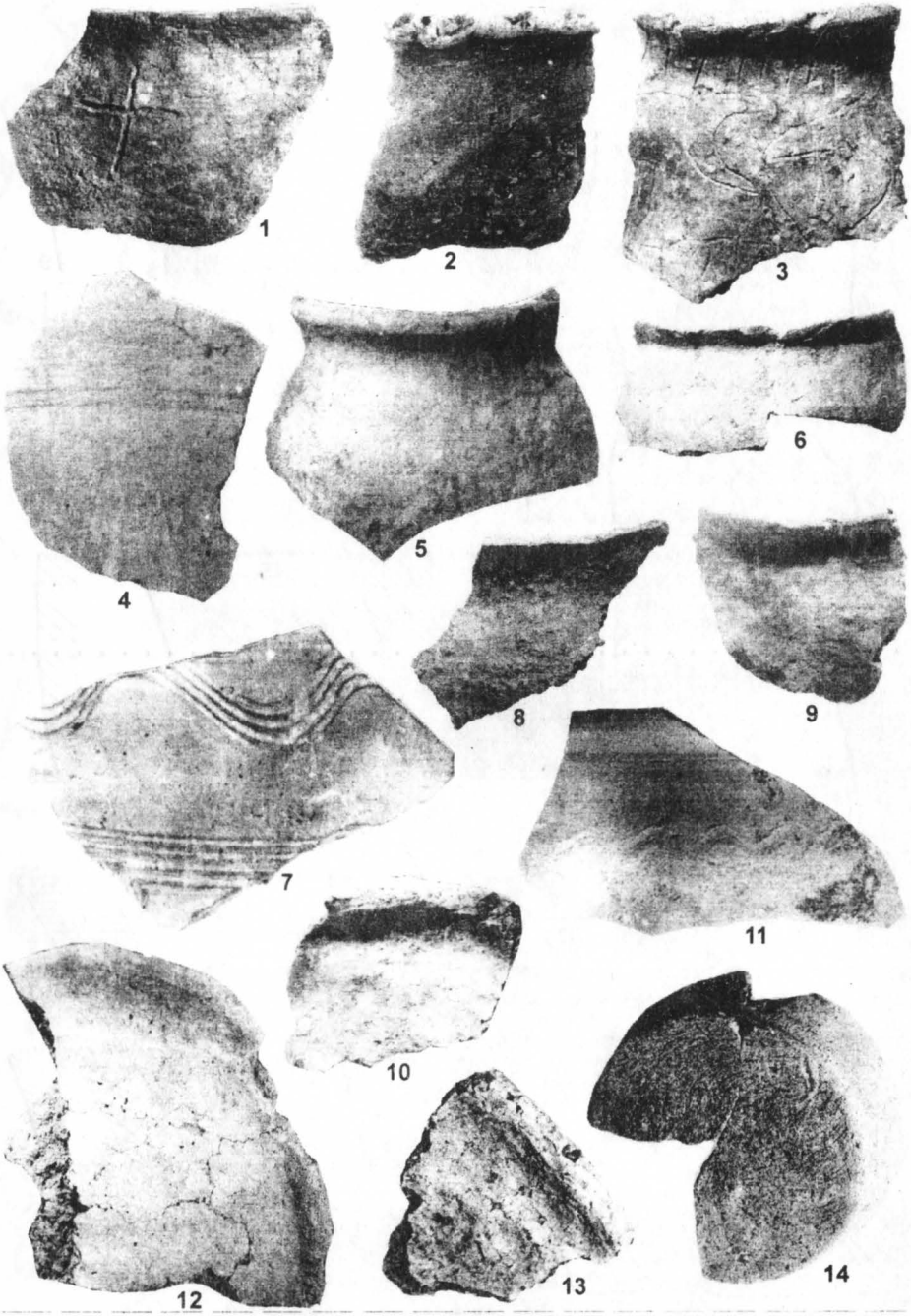

Fig. 88. Ceramică lucrată cu mâna (1-3, 5-6, 8-10, 12-13) și la roată (4, 7, 11, 14), din sec. V-VII: 1, 12 –L3; 2, 13 – L8; 3, 5 – L9; 4 – L4; 6 – L16; 7 – L5; 8-9, 14 – L12; 10-11 – L10.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

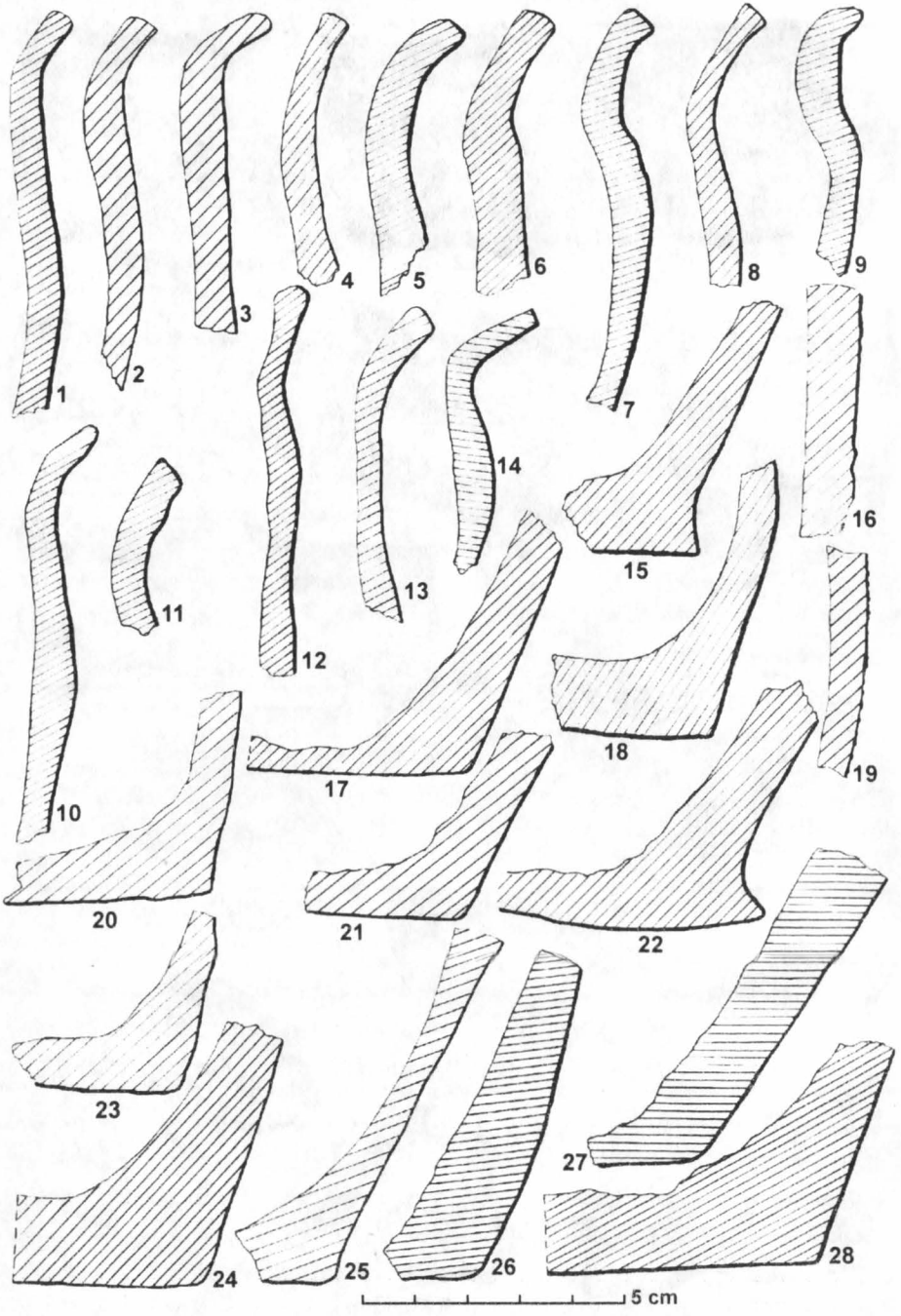

Fig. 89. Profile de vase borcan, lucrate cu mâna şi la roată, din sec. V-VII: 1-3, 17, 19, 21-22, 24, 26-28 – L10; 4-8, 15, 18 – L12; 9, 20, 23 – L2; 10-11, – L11; 12-14 – L13; 16 – L4; 25 – L5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

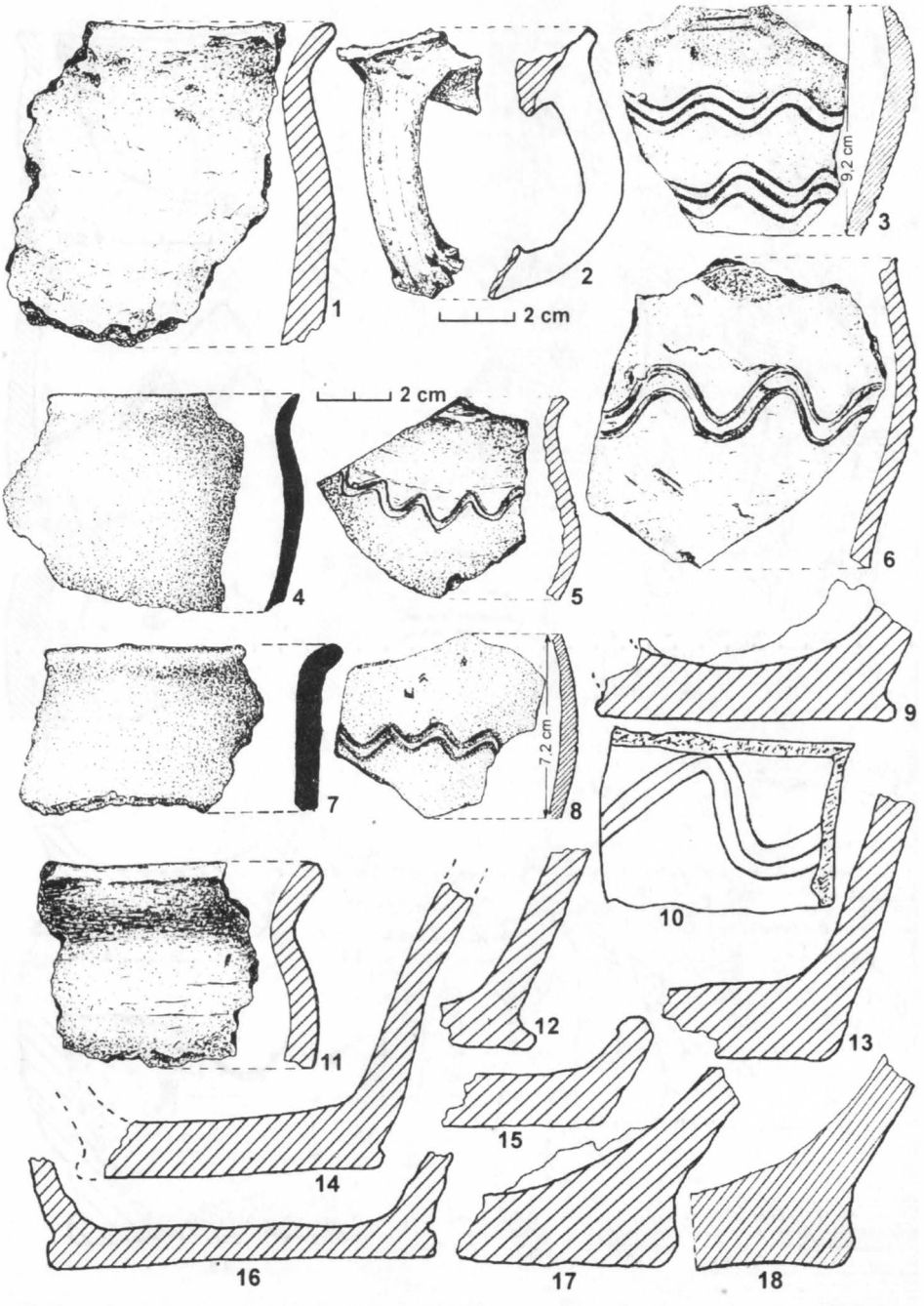

Fig. 90. Ceramică lucrată cu mâna (1, 4, 7, 9, 11-12) şi la roată (2-3, 5-6, 8, 10), din sec. V-VII: 1 – L11; 2, 5-6, 8 – L14; 3, 9-14 – L15; 4, 7 – L10; 15 – L13; 16 – L12; 17-18 – L5.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

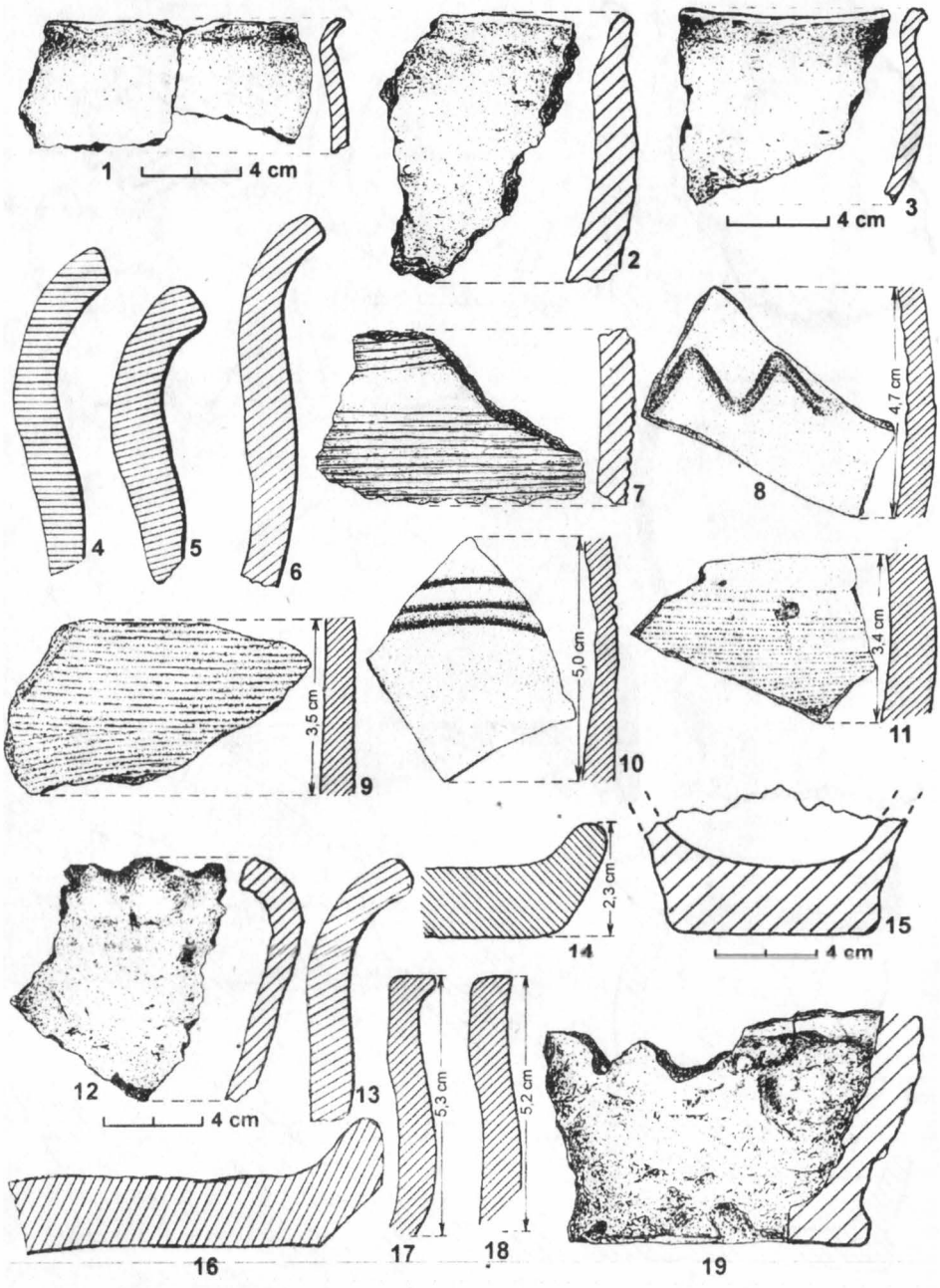

Fig. 91. Ceramică lucrată cu mâna (1-6, 12-19) şi la roată (7-11), din sec. V-VII: 1 – L16; 2-3 – L14; 4-6, 13, 16 – L13; 7, 9-10, 18 – L20; 8, 11, 14-15, 17 – L19; 12 – L18; 19 – L17.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

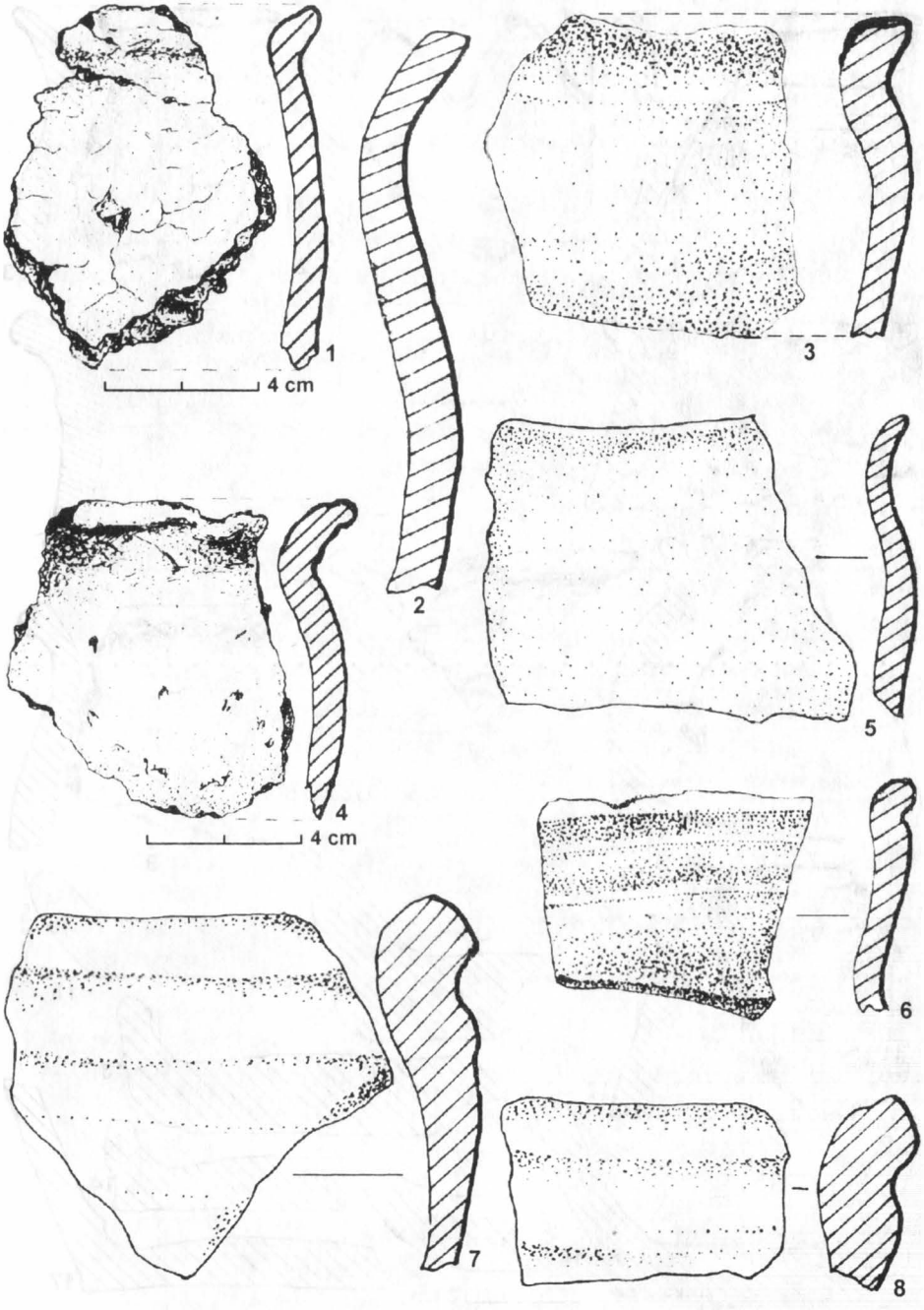

Fig. 92. Ceramică lucrată cu mâna (1-5) și la roată (6-8), din sec. V-VII: 1 – L21; 2, 5, 7-8 – L27; 3, 6 – L25; 4 – L23.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

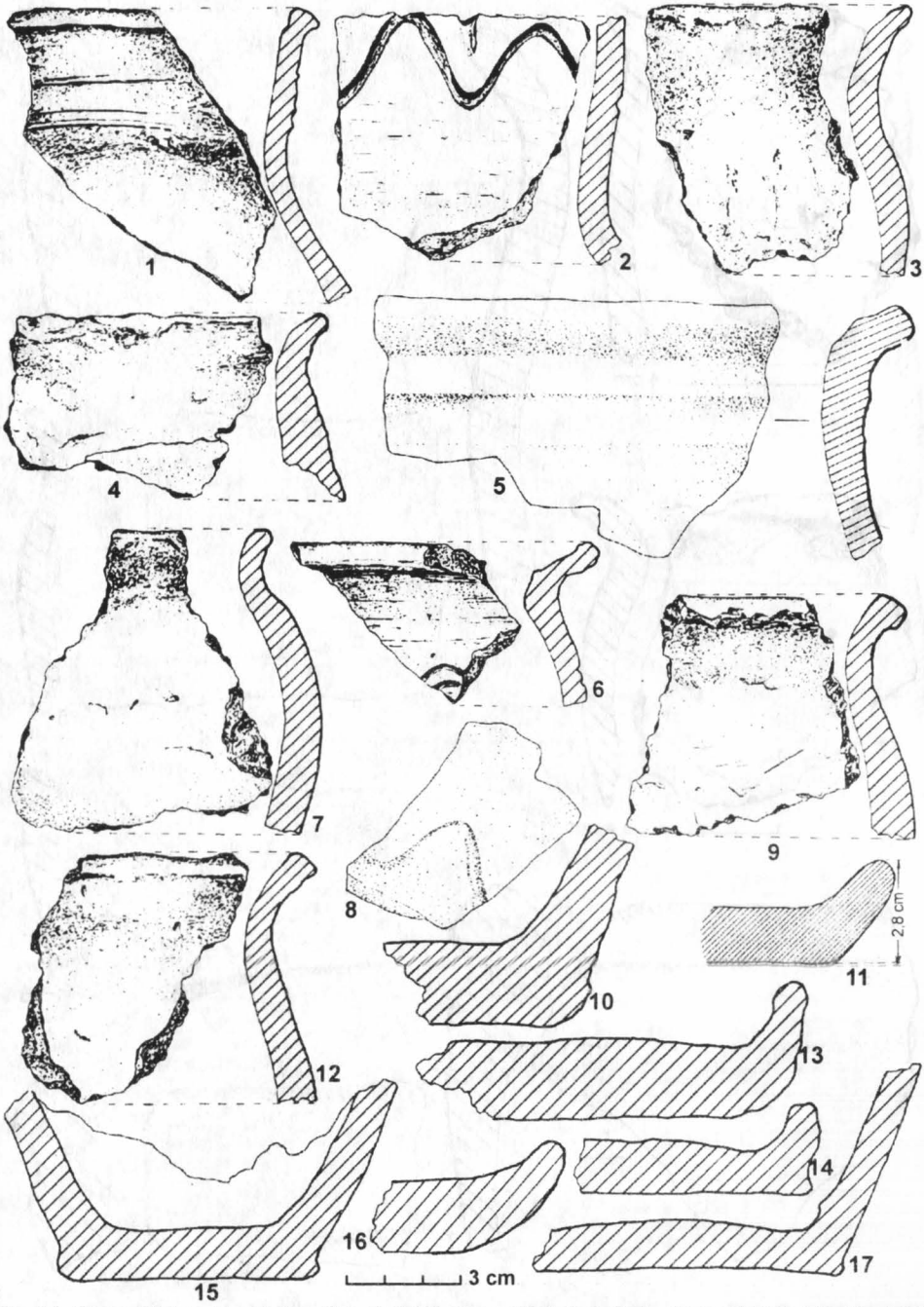

Fig. 93. Ceramică lucrată cu mâna (3-4, 7, 9-17) şi la roată (1-2, 5, 6, 8), din sec. V-VII: 1-2, 10 – L14; 3, 11 – L21; 4, 16 – L19; 5, 8 – L27; 6 – L20; 7, 14 – L18; 9, 13 – L24; 12 – L22; 15, 17 – L17.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

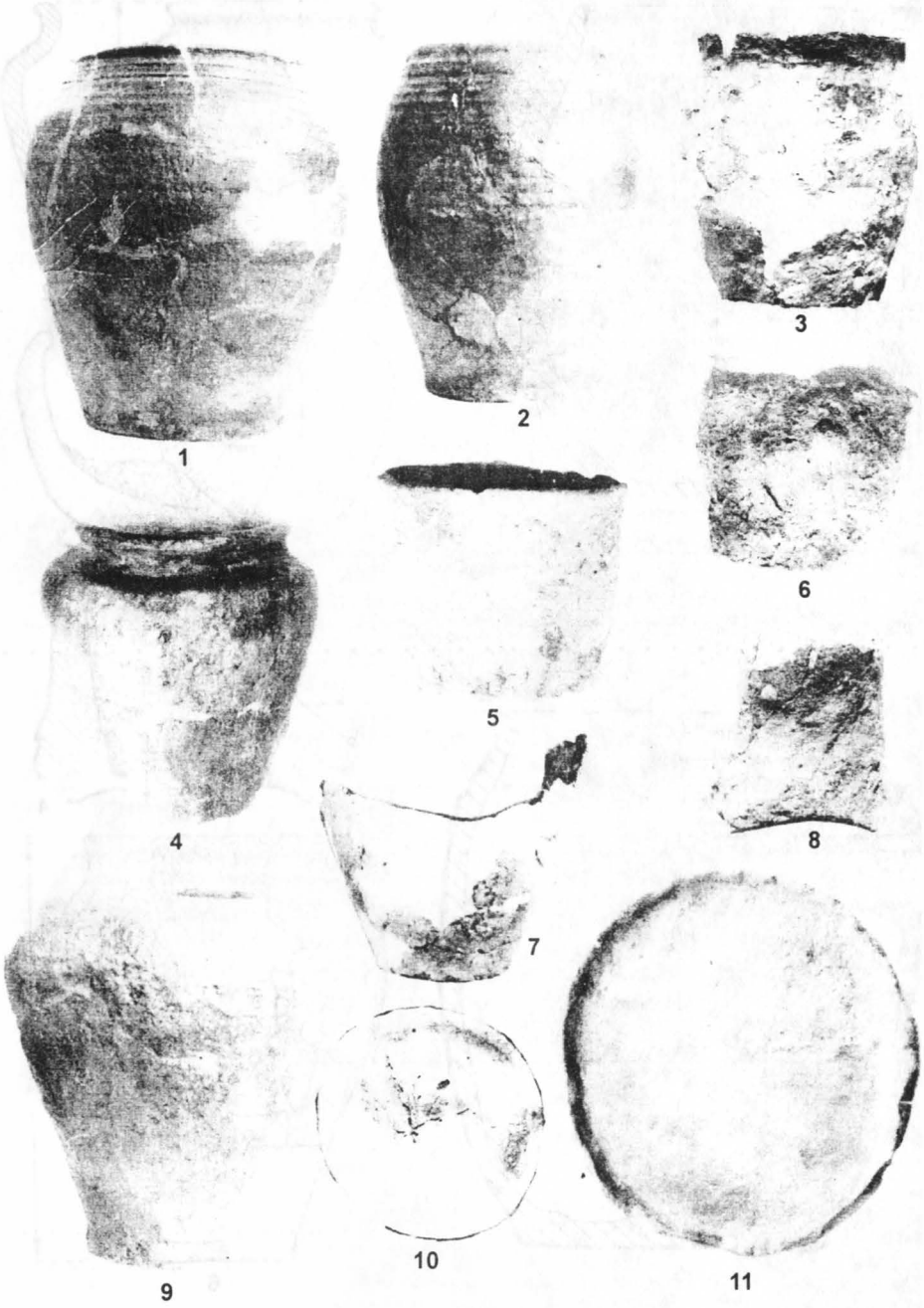

Fig. 94. Ceramică lucrată cu mâna (3-11) și la roată (1-2), din sec. V-VII: 1-2, 5, 11 – L25; 3 – L12; 4 – L22; 6 – L7; 10 – L27; 8 – L16; 9 – L26.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

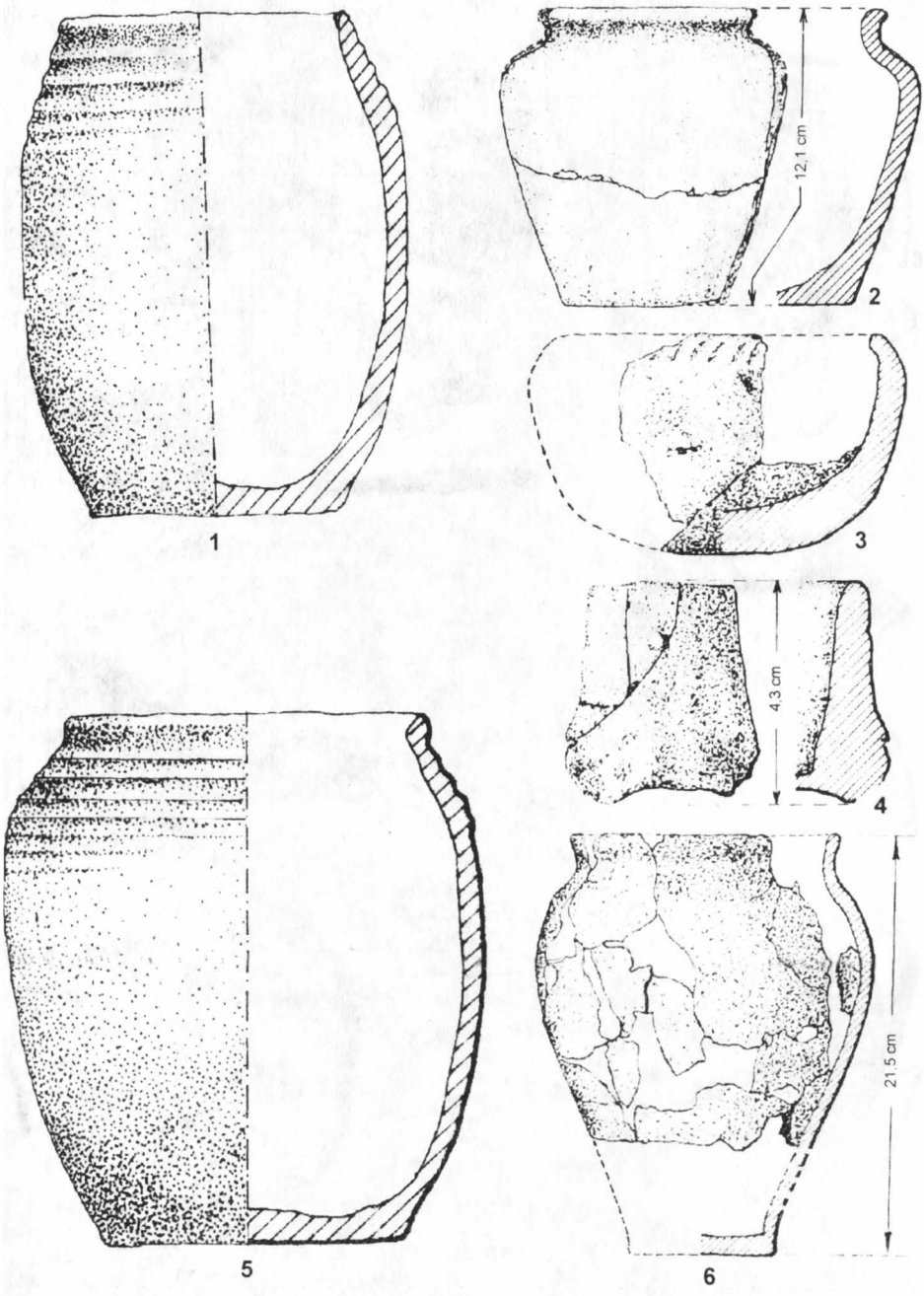

Fig. 95. Ceramică lucrată cu mâna (2-4, 6) şi la roată (1, 5), din sec. V-VII: 1, 5 – L25; 2 – L22; 3-4 – L16; 6 – L12.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

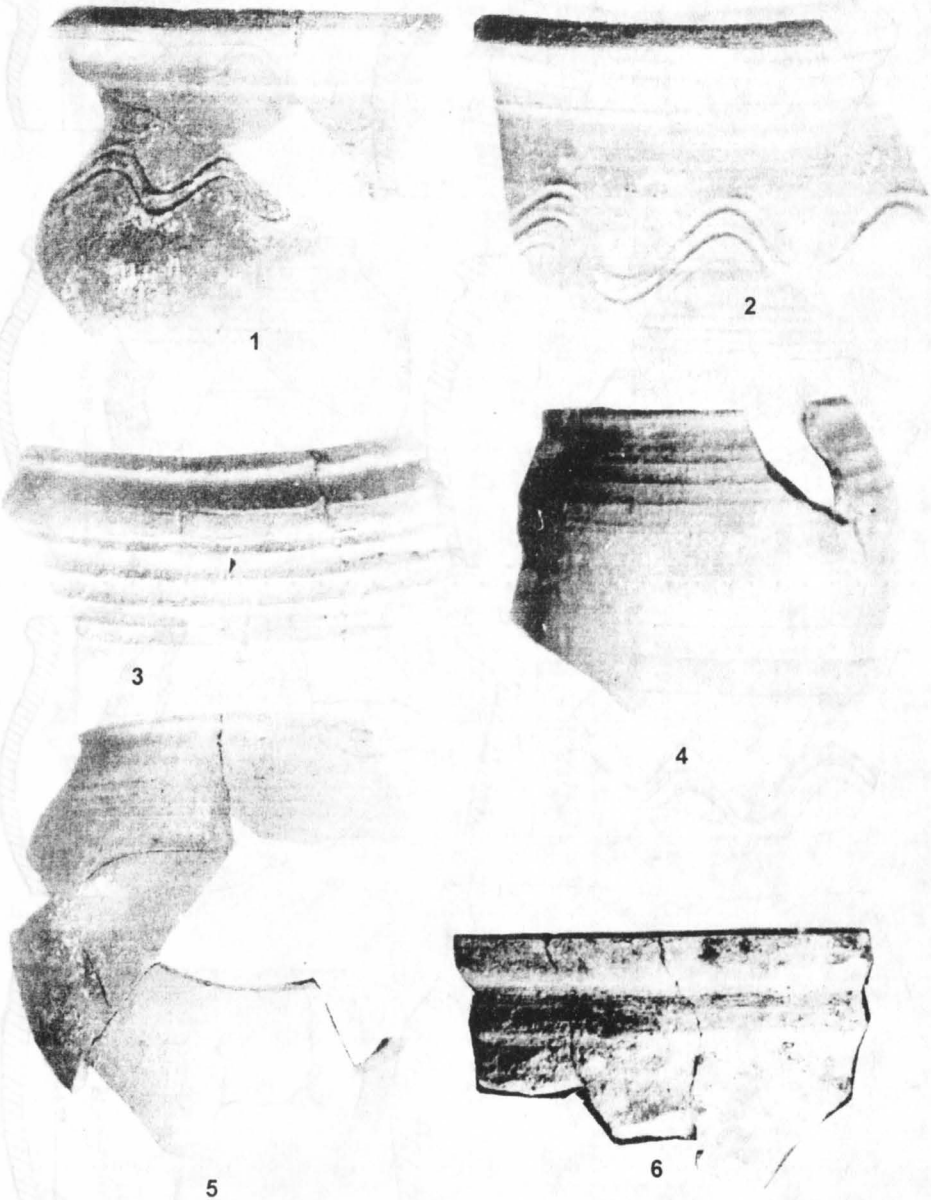

Fig. 96. Ceramică lucrată la roată (1-6), din sec. V-VI: 1-5 – L25; 6 – L27.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

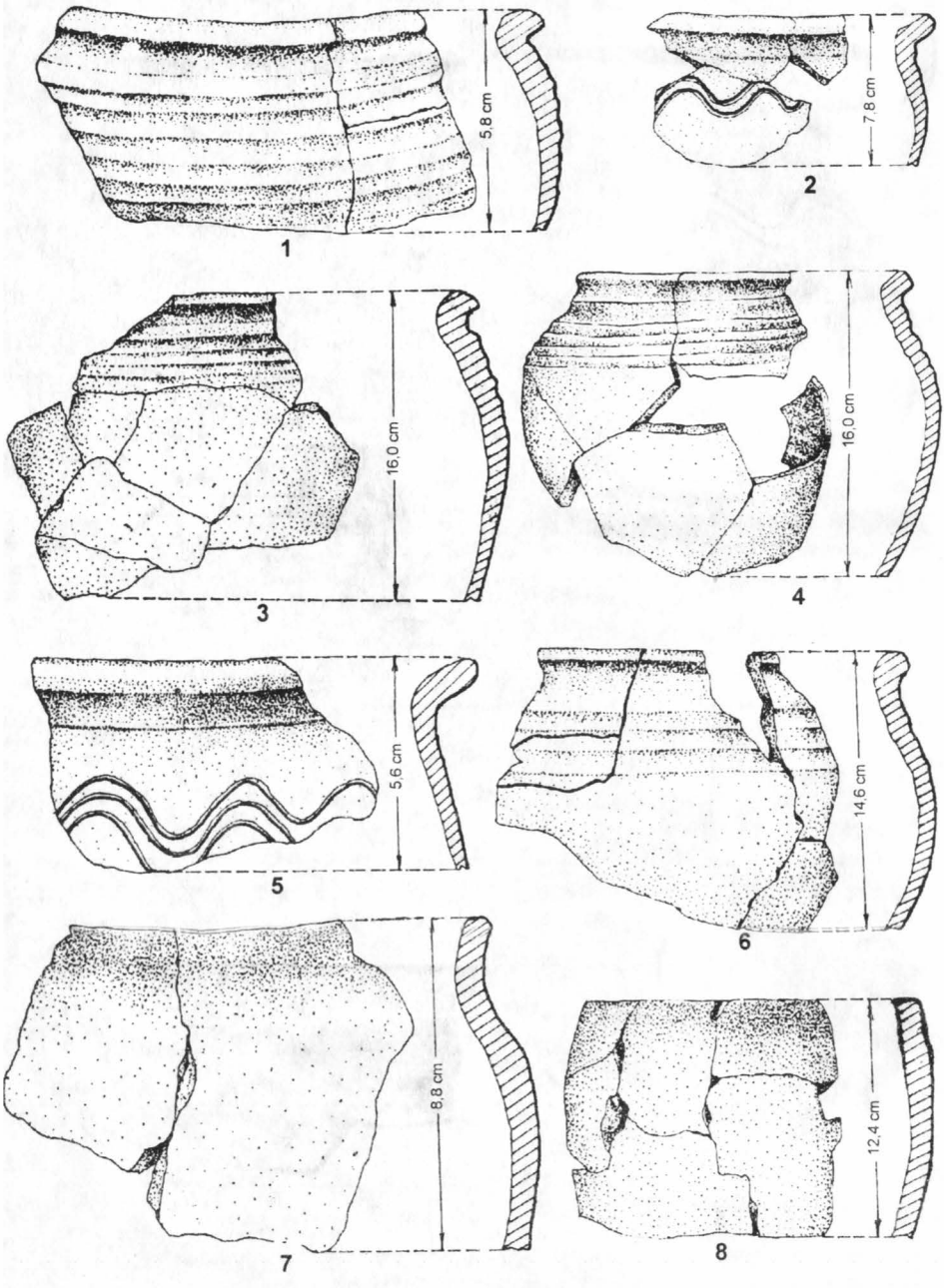

Fig. 97. Ceramică lucrată la roată (1-7) şi cu mâna (8), din sec. V-VII: 1-8 – L25.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

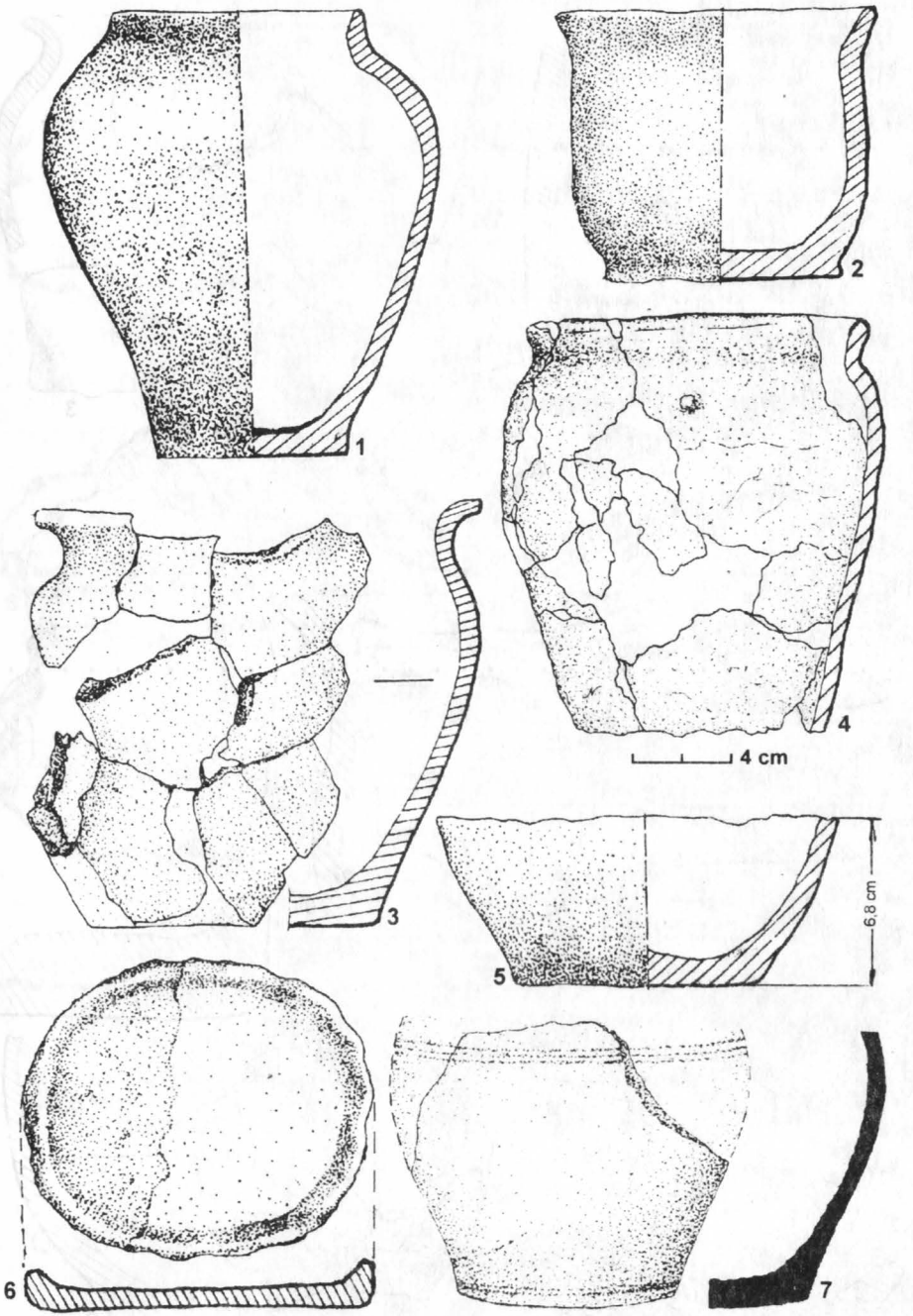

Fig. 98. Ceramică lucrată cu mâna (1-6) și la roată (7), din sec. V-VII:
1 – L26; 2, 5, 6 – L25; 3 – L28; 4 – L12; 7 – L10.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

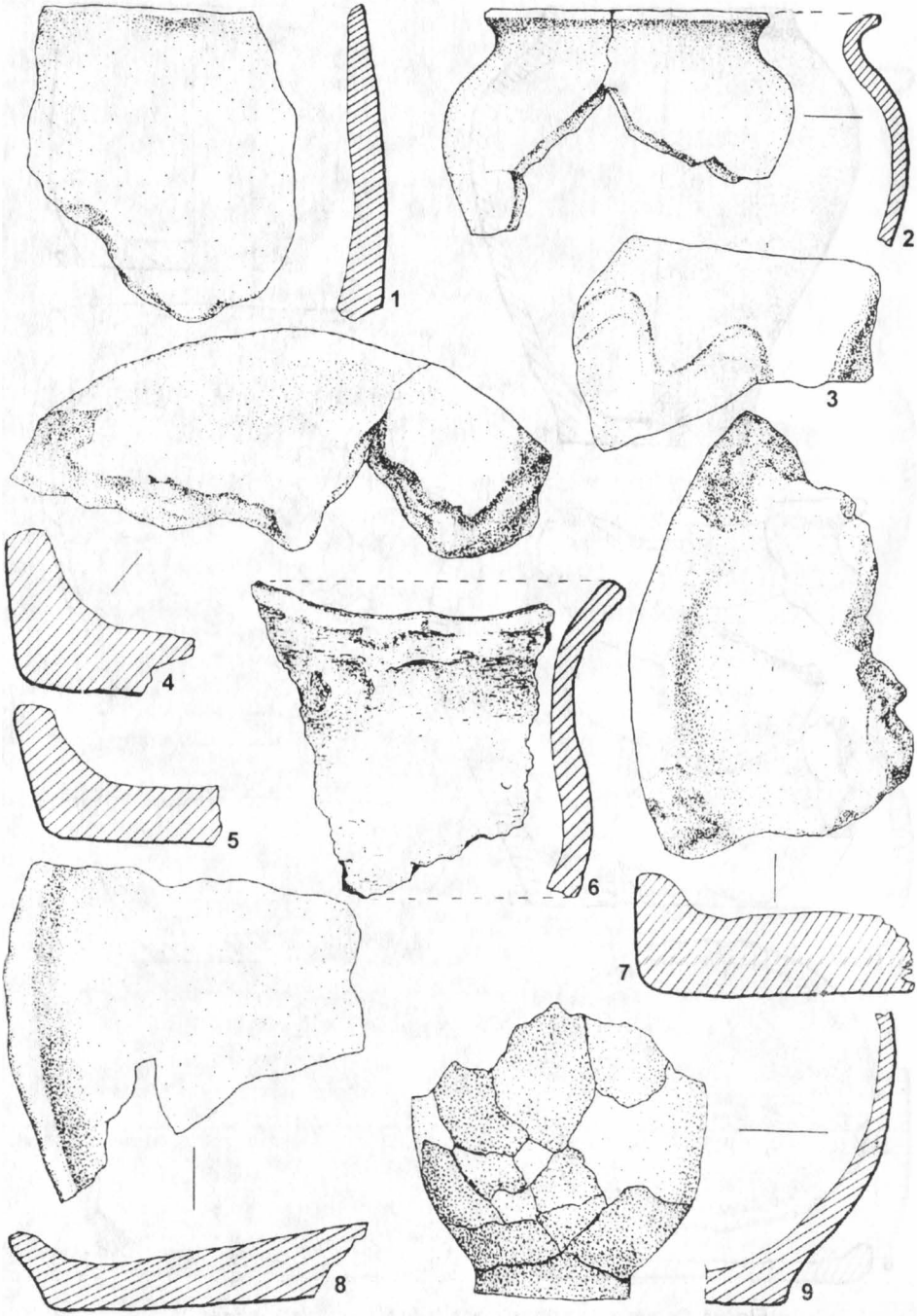

Fig. 99. Ceramică lucrată cu mâna (1-2, 4-9) şi la roată (3), din sec. V-VII:
1, 3, 5, 7, 9 – L27; 2, 4, 8 – L28; 6 – L23.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

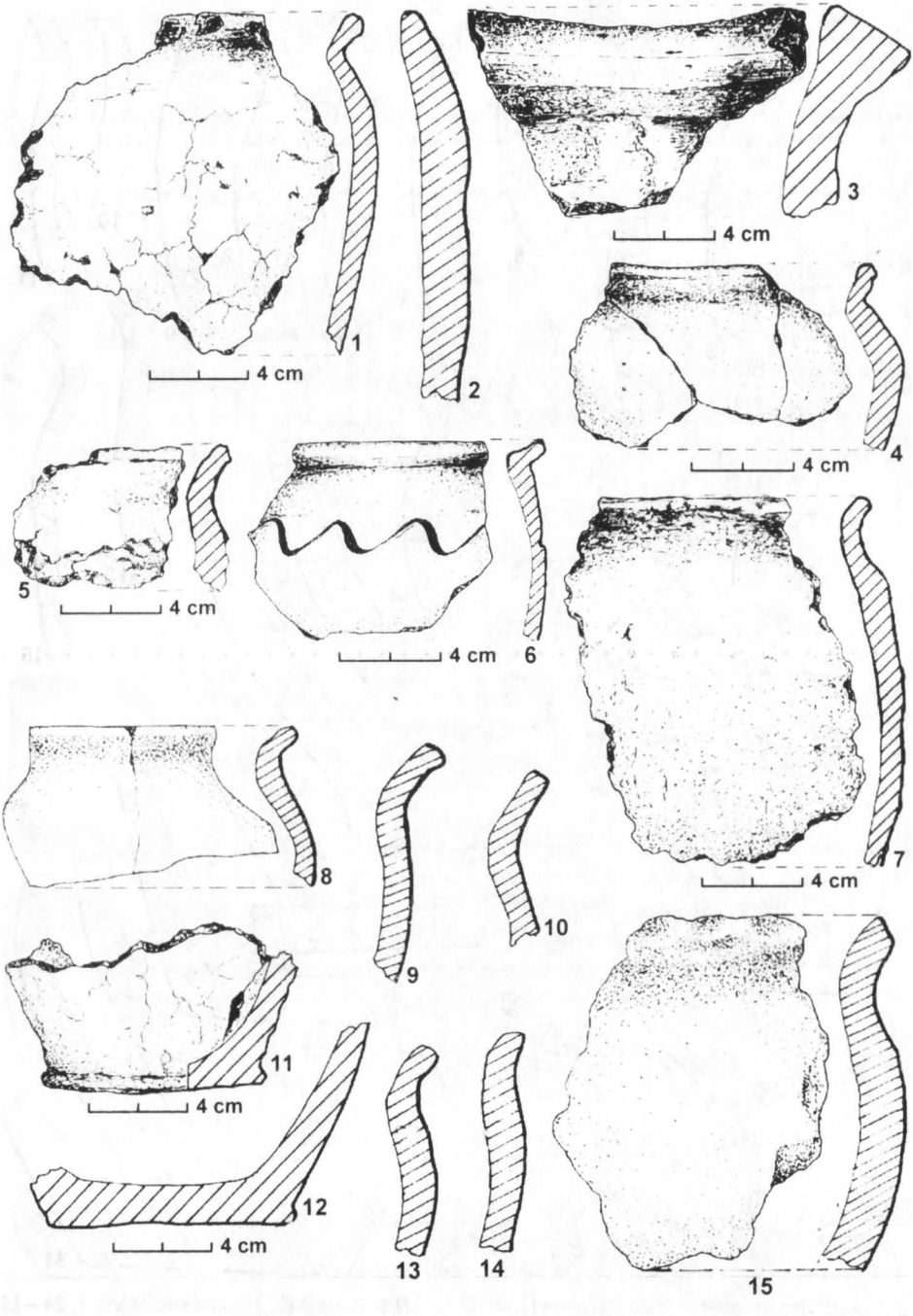

Fig. 100. Ceramică lucrată cu mâna (1-2, 5, 7-15) și la roată (3-4, 6), din sec. V-VII:
1 – L33; 2, 4 – L31; 3 – L20; 4 – L31; 5 – L21; 6, 8; 13-14 – L27; 7, 9-11, 15 – L30; 12 – L22.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

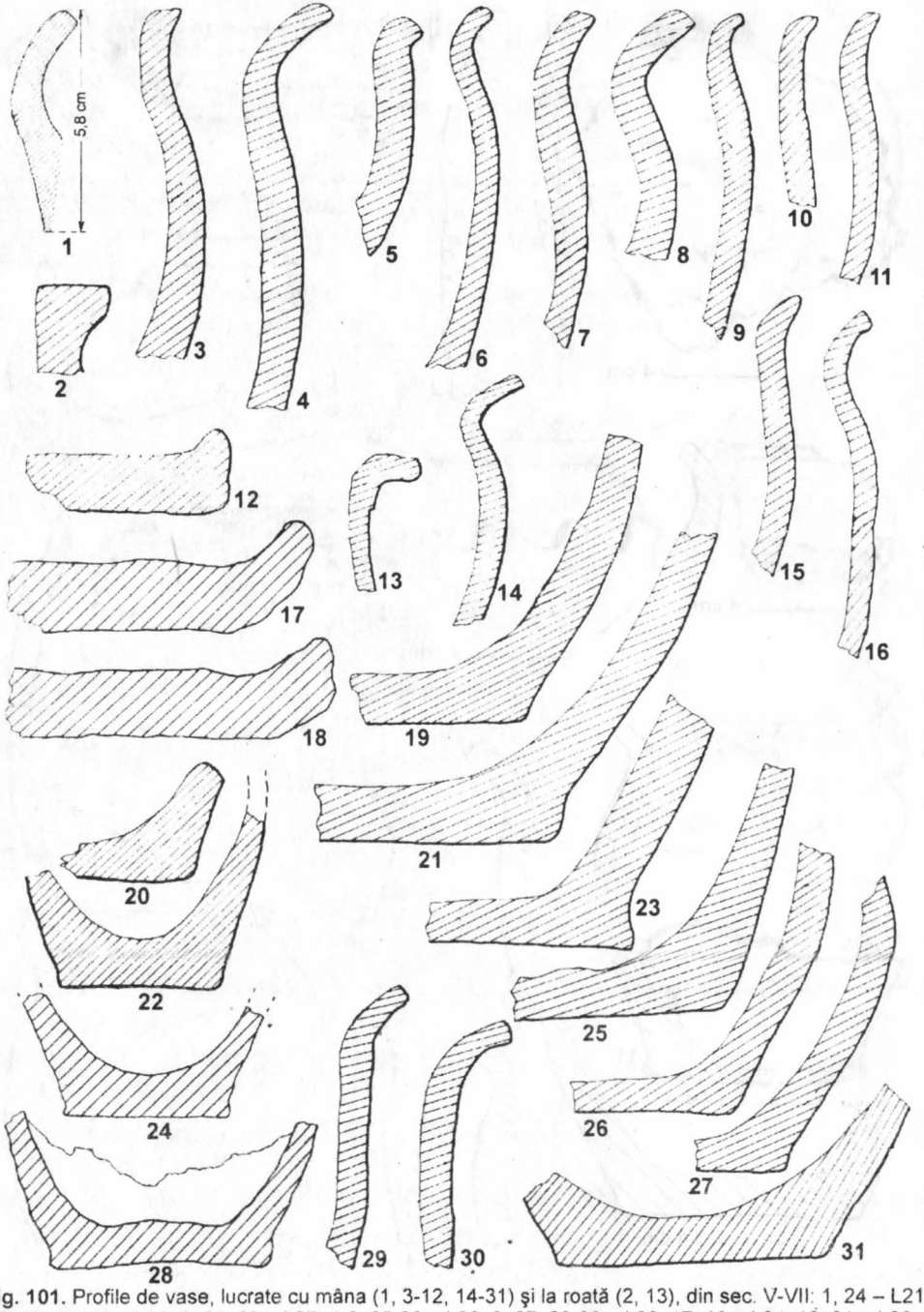

Fig. 101. Profile de vase, lucrate cu mâna (1, 3-12, 14-31) şi la roată (2, 13), din sec. V-VII: 1, 24 – L21; 2, 12, 15, 22 – L33; 3, 21, 23 – L27; 4-8, 25-26 – L28; 9, 27, 29-30 – L30; 17, 18 – L24; 19, 31 – L29; 10, 11 – L32; 13, 16 – L35; 14, 20 – L34; 28 – L31.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

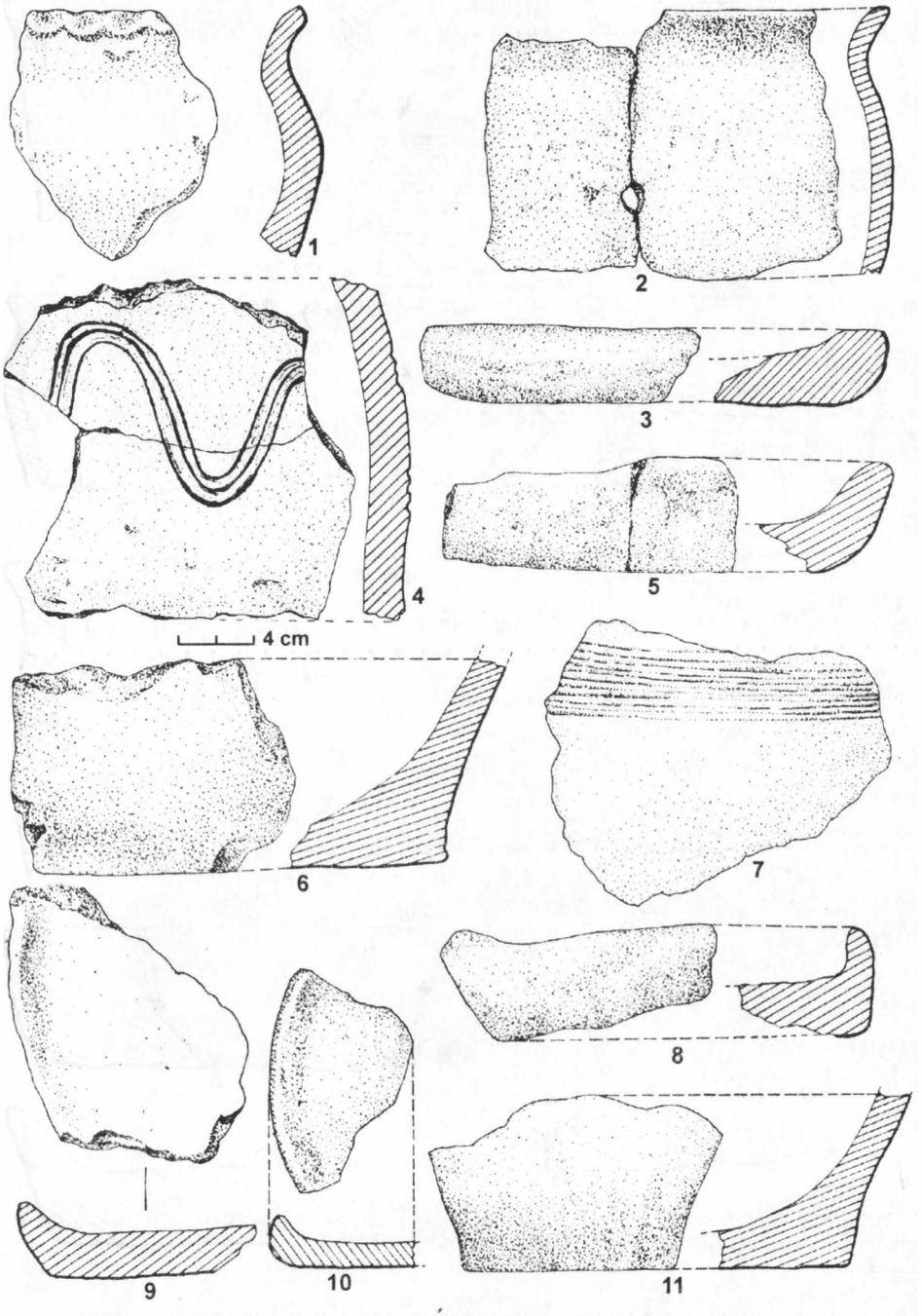

Fig. 102. Ceramică lucrată cu mâna (1-3, 5-6, 8-11) și la roată (4, 7), din sec. V-VII: 1-2 – L30; 3, 5-8 – L33; 4, 11 – L35; 9 – L27; 10 – L34.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

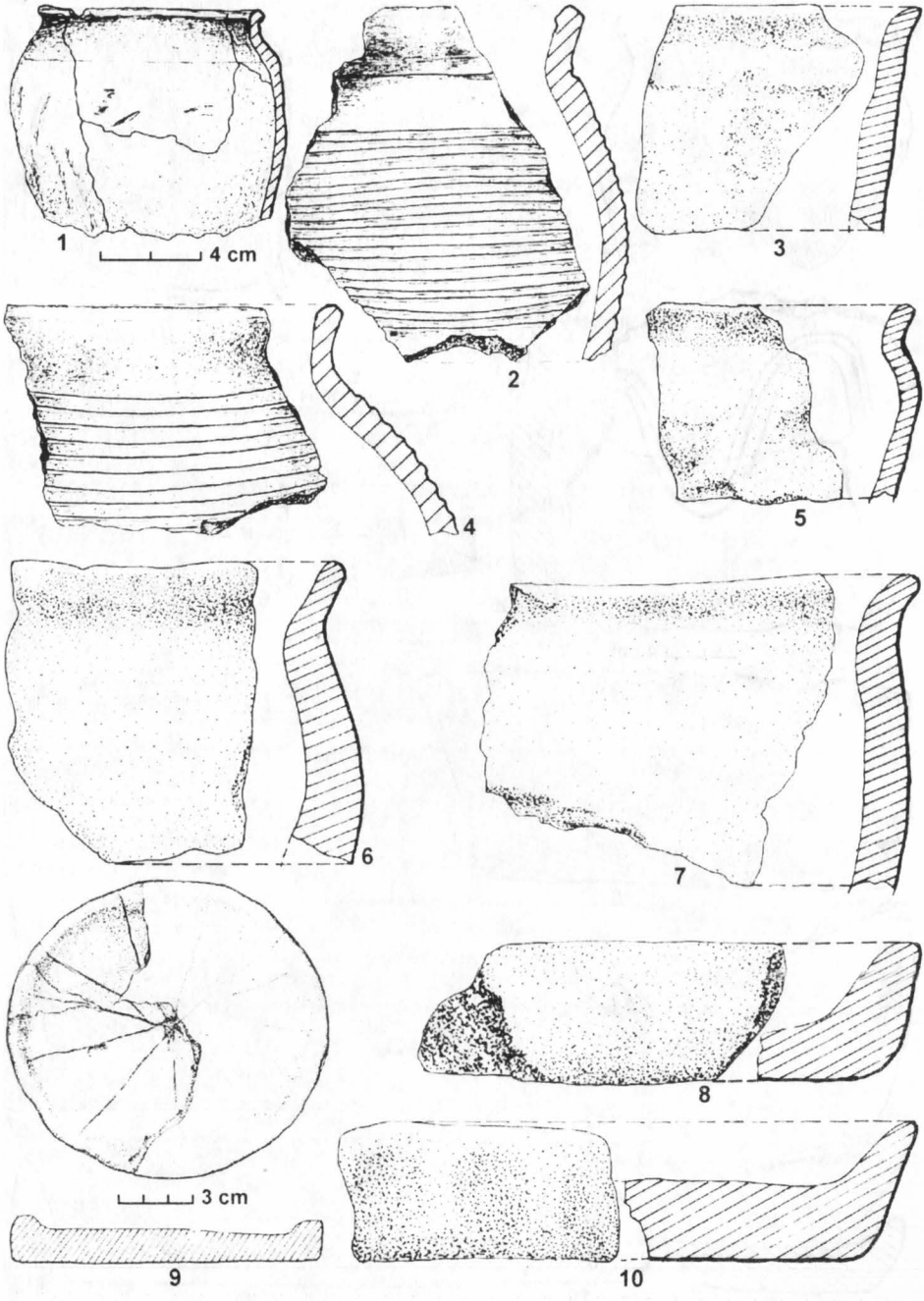

Fig. 103. Ceramică lucrată cu mâna (3, 5-10) şi la roată (1-2, 4), din sec. V-VII: 1, 5, 7, 10 – L33; 2, 4, 6, 8 – L35; 9 – L27; 3 – L32.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

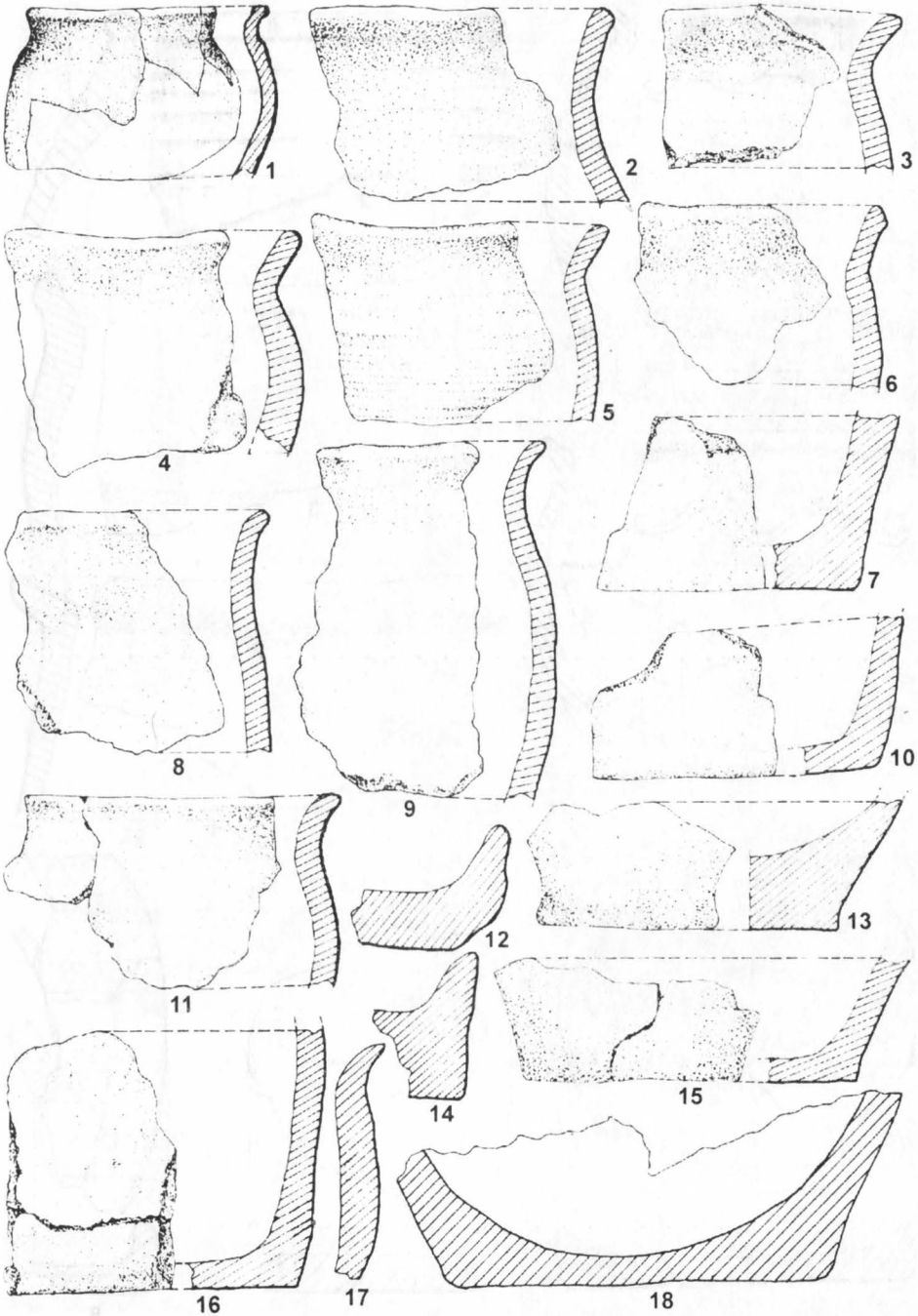

Fig. 104. Ceramică lucrată cu mâna (2-4, 6-15, 17-18) şi la roată (1, 5, 16), din sec. V-VII: 1, 4, 11, 13 – L33; 2-3, 5-6, 8 – L35; 9, 12, 14, 17-18 – L36; 7 – L32; 15-16 – L30; 10 – L34

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

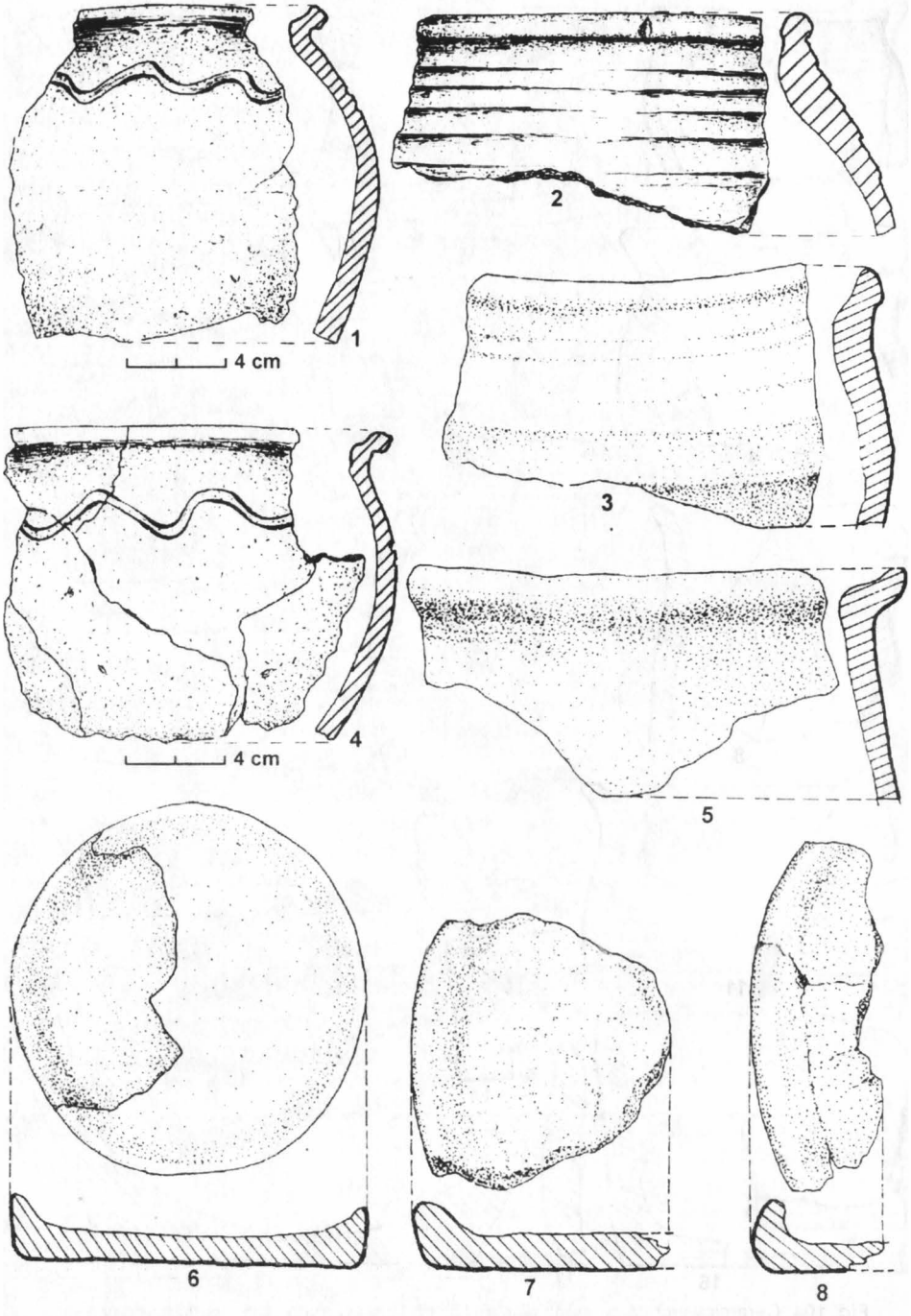

Fig. 105. Ceramică lucrată la roată (1-5) şi cu mâna (6-8), din sec. V-VII: 1-4, 6-7 – L36; 5, 8 – L37.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

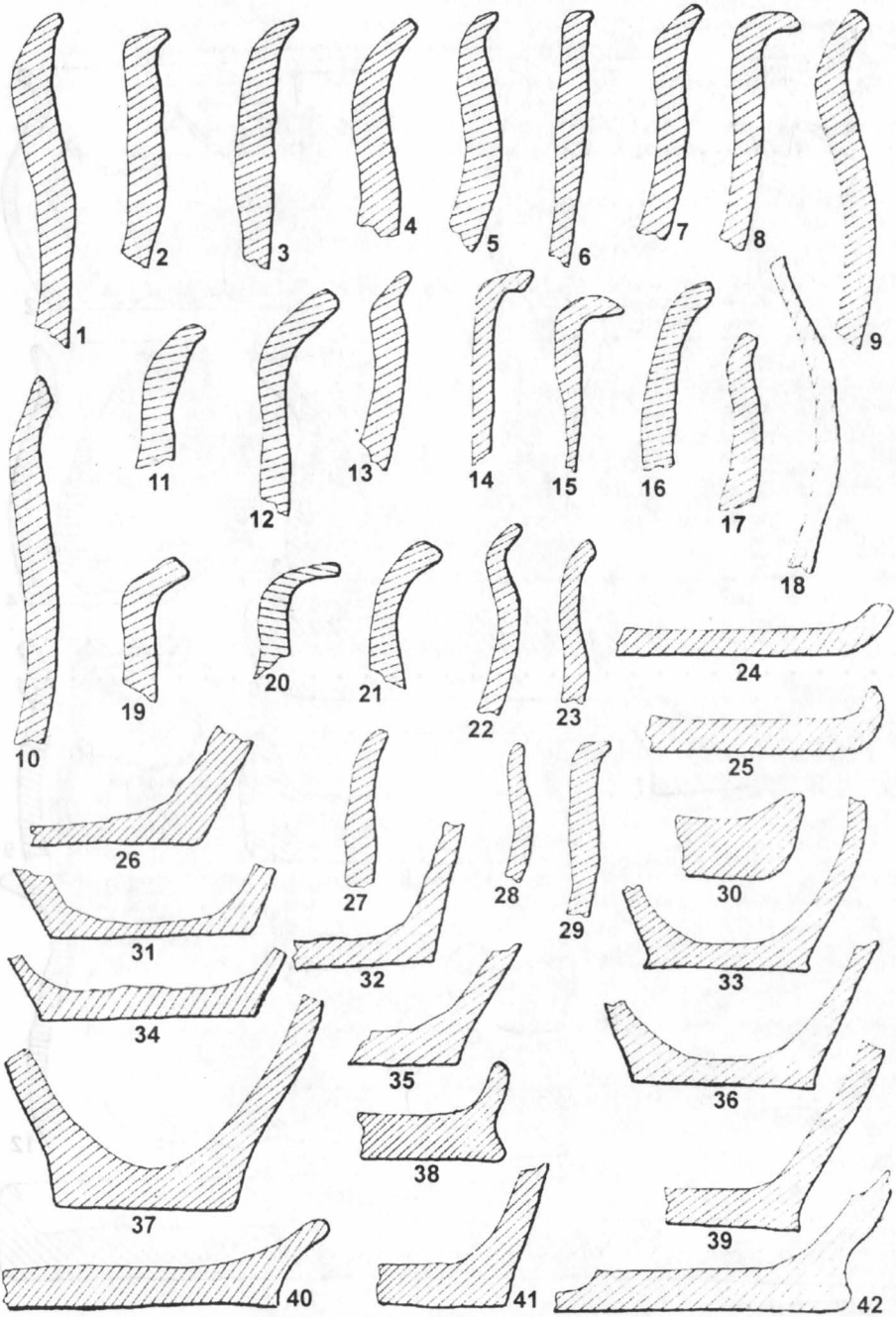

Fig. 106. Profile de vase, lucrate cu mâna (1-25, 27-30, 32-33, 35-42) și la roată (26, 31, 34), din sec. V-VII: 1, 5, 10, 12, 16, 24-25, 28, 35, 41-42 – L37; 2-4, 6, 13, 19-20, 29, 37, 40 – L35; 7-8, 11, 14-15, 30, 39 – L36; 9, 22, 26, 38 – L33; 17-18 – L32; 21, 23 – L34; 27, 31, 33-34, 36 – L30; 32 – L26; 38 – L33.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

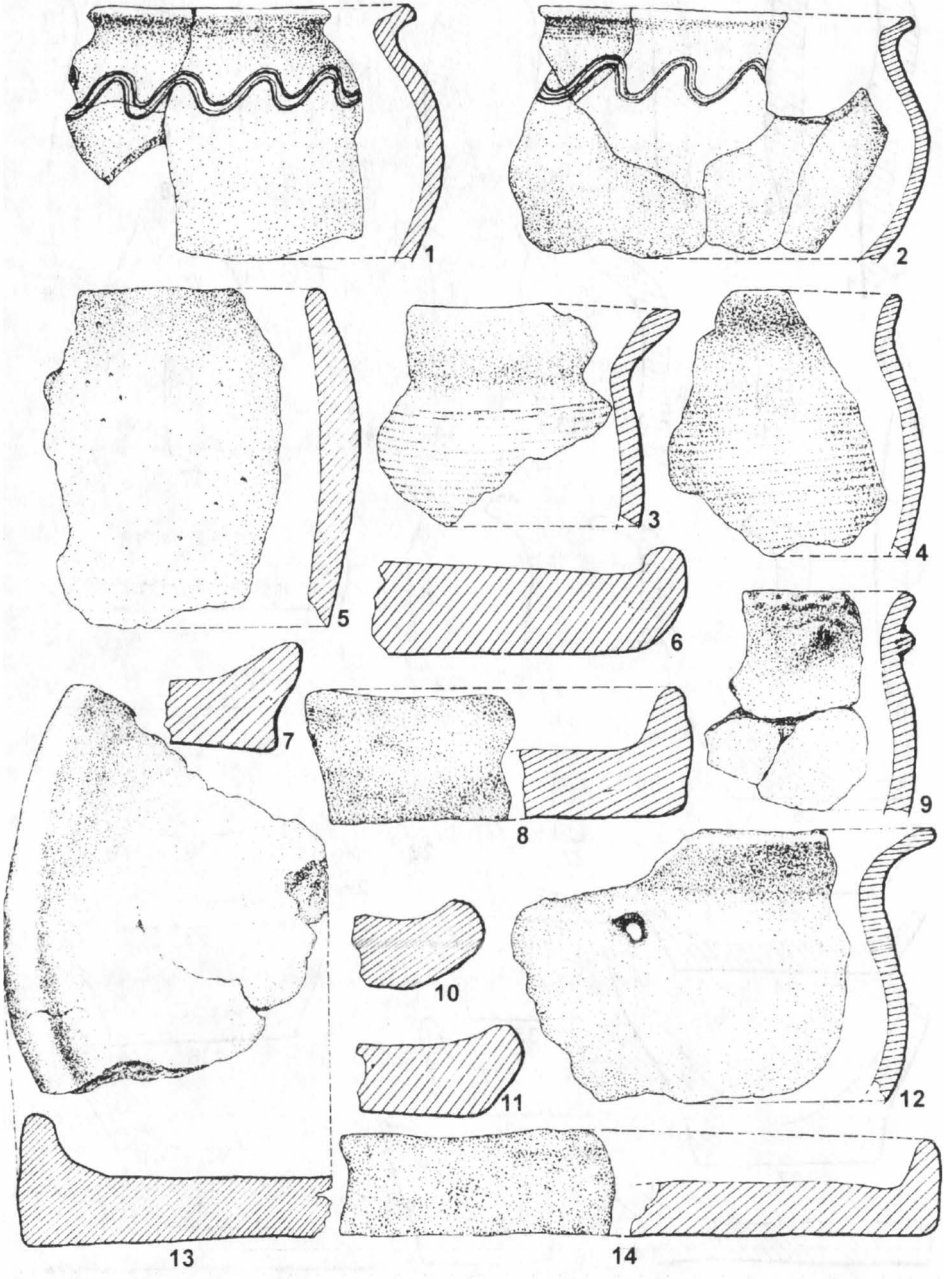

Fig. 107. Ceramică lucrată cu mâna (5-14) şi la roată (1-4), din sec. V-VII:
1-4, 7-11 – L36; 5, 13 – L39; 6, 12, 14 – L37.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

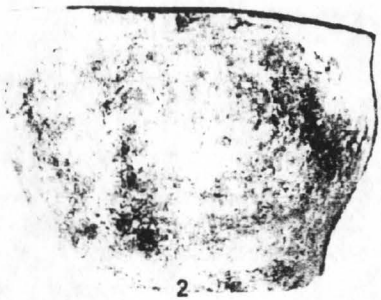

Fig. 108. Vase lucrate cu mâna (1-4), din sec. VI-VII: 1, 4 – L39; 2 – L38; 3 – L40.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

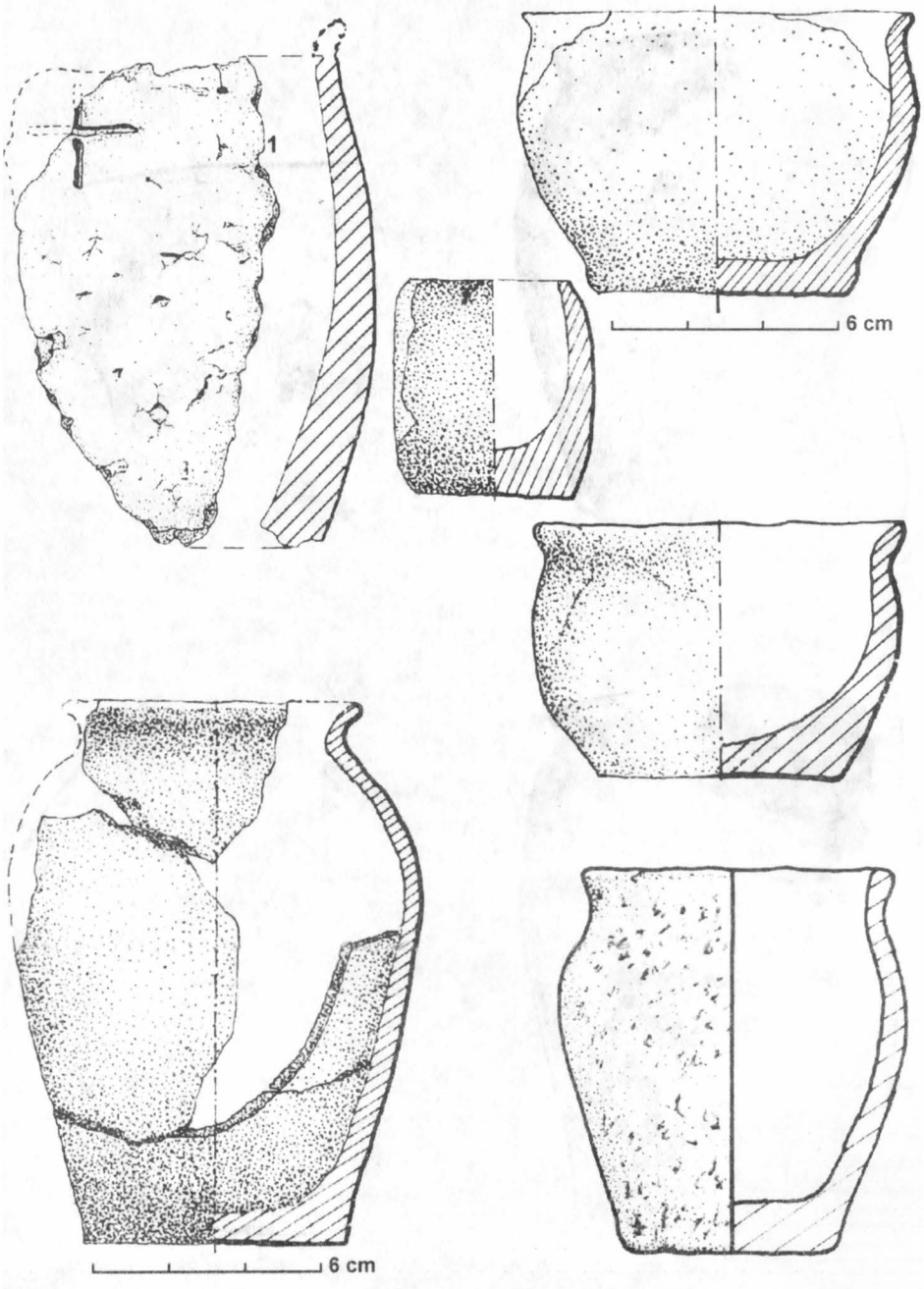

Fig. 109. Ceramică lucrată cu mâna, din sec. VI-VII: 1 – L57; 2, 5 – L39; 3 – L38; 4 – L36; 6 – L72.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

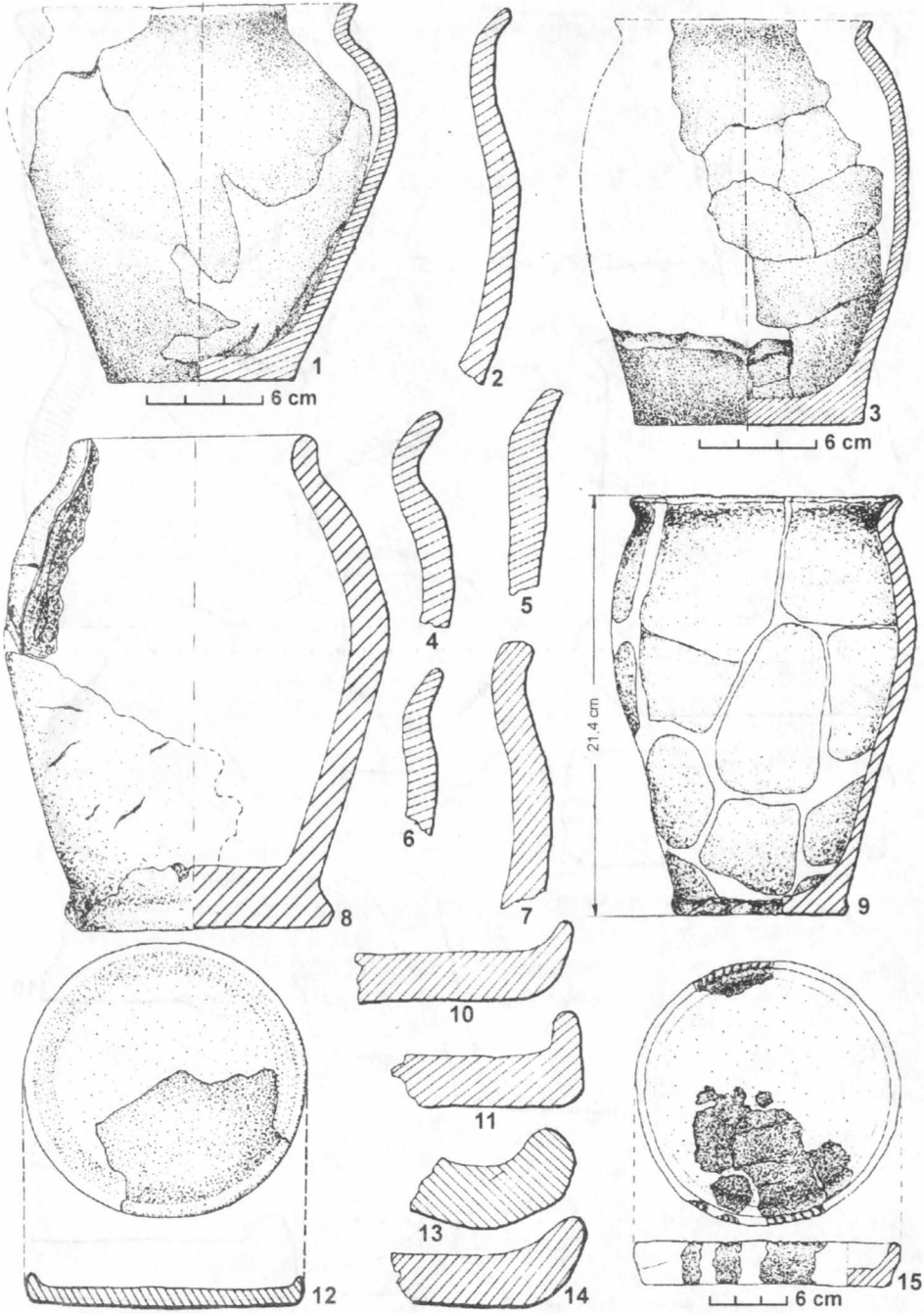

Fig. 110. Ceramică lucrată cu mâna, din sec. VI-VII: 1 – L39; 2, 4-7, 13-14 –L36; 3 – L40; 8 – L71; 9 – L56; 10-11 – L37; 12 – L34; 15 – L45.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

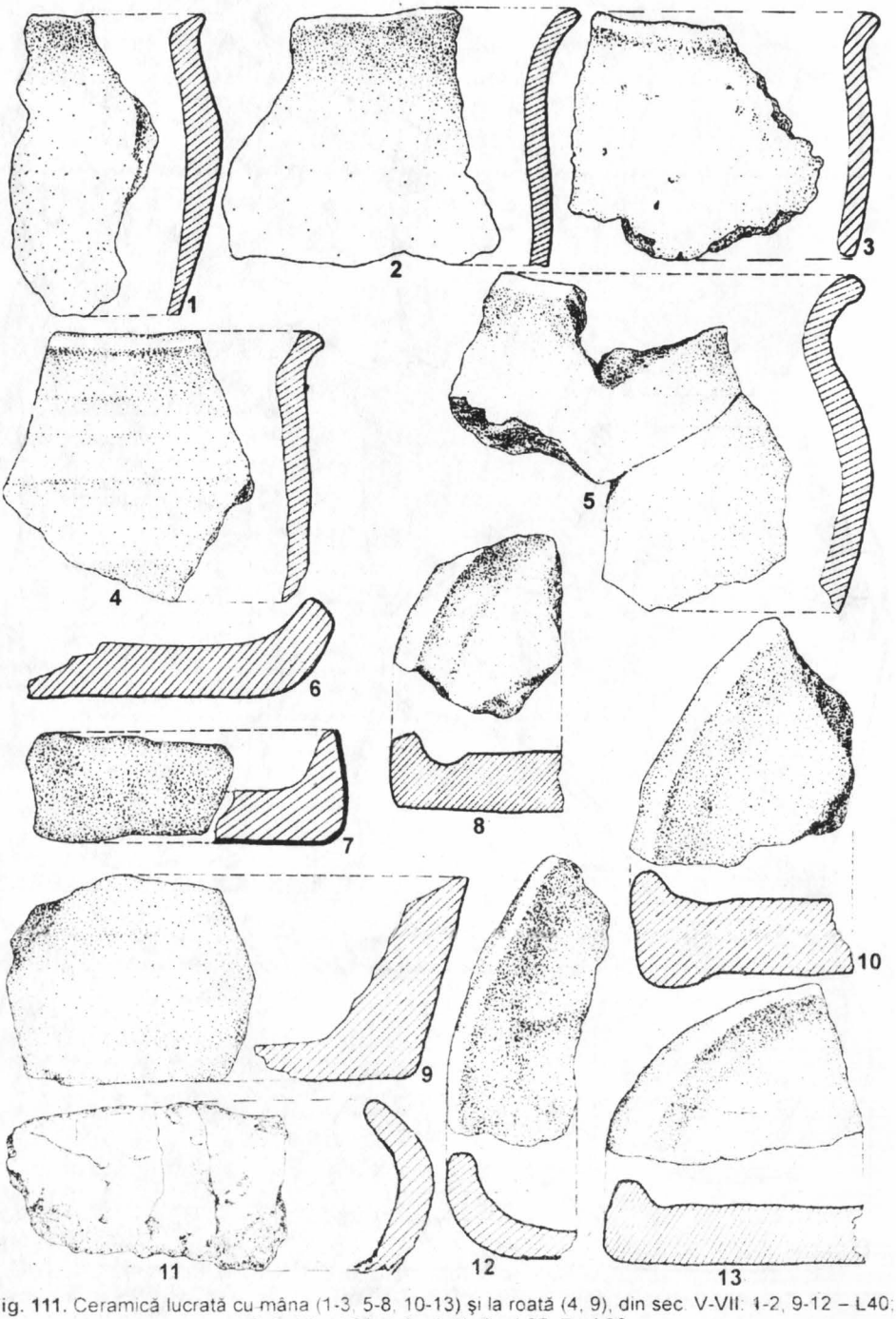

Fig. 111. Ceramică lucrată cu mâna (1-3, 5-8, 10-13) şi la roată (4, 9), din sec. V-VII: 1-2, 9-12 – L40; 3, 8, 13 – L39; 4-5 – L41; 6 – L37; 7 – L36.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

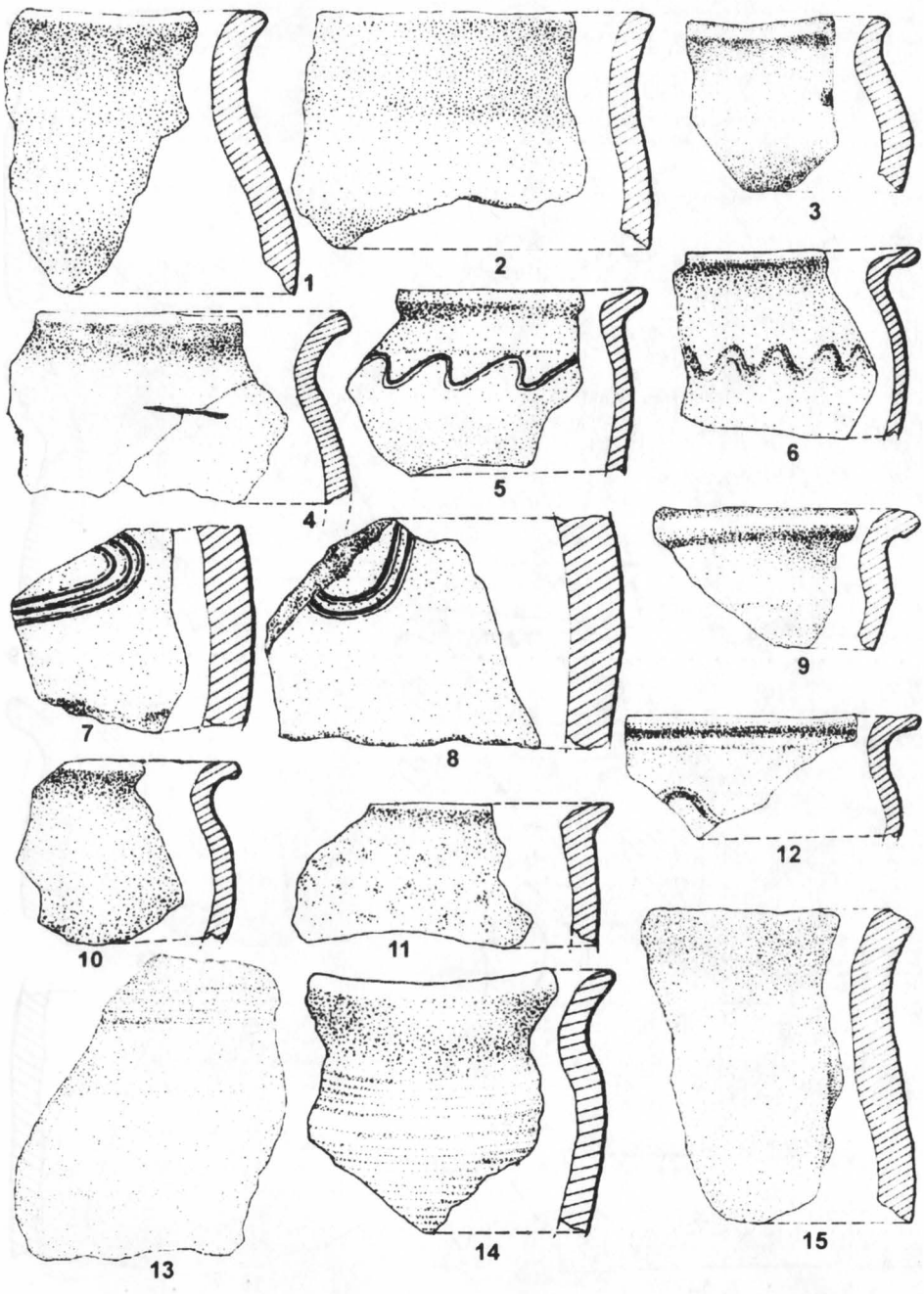

Fig. 112. Ceramică lucrată cu mâna (1-4, 10, 11, 15) și la roată (5-9, 12-14), din sec. V-VII: 1-2, 4, 9, 15 – L41; 3, 13 – L36; 5, 8 – L37; 6-7, 10, 14 – L36; 11-12 – L35.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

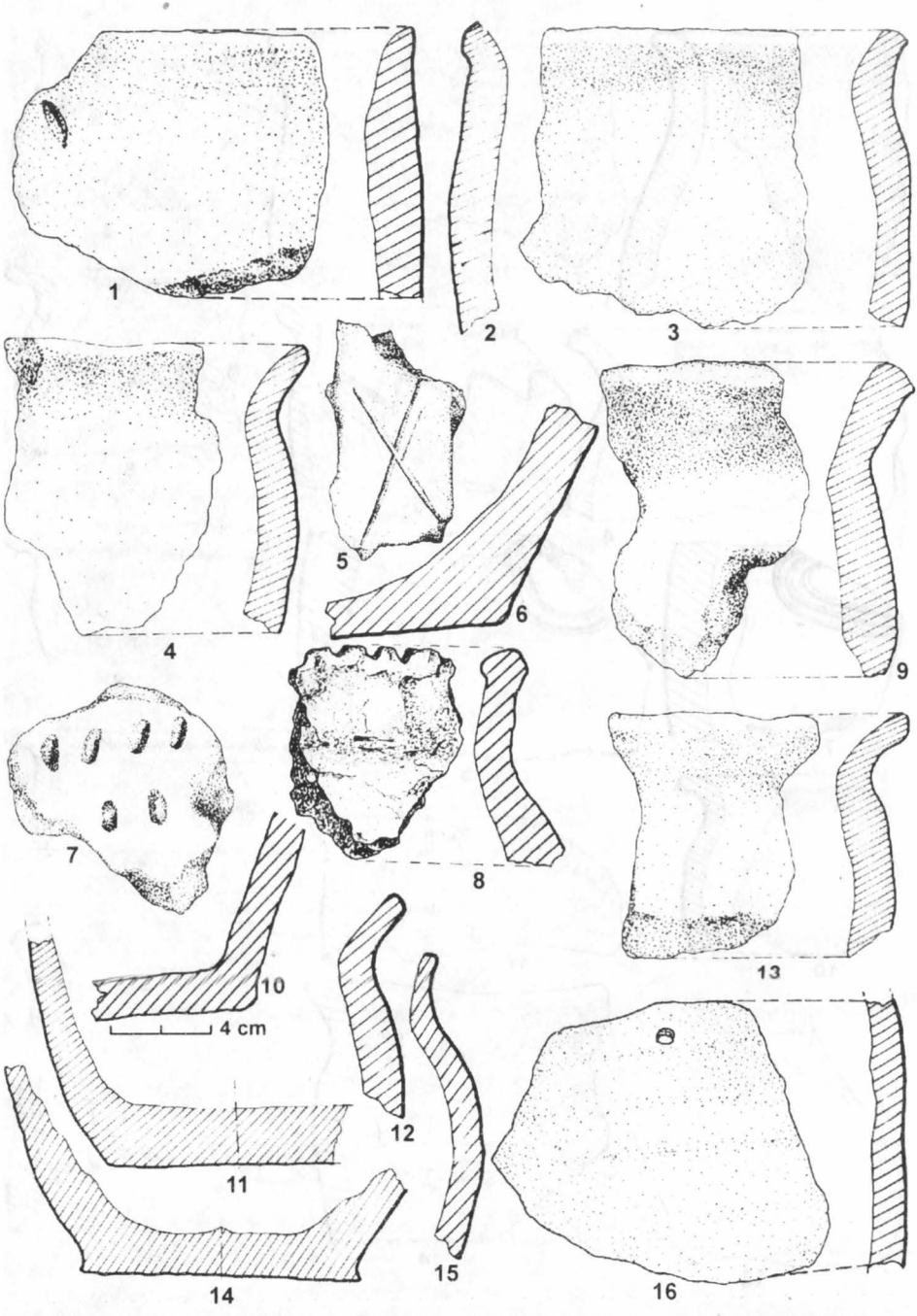

Fig. 113. Ceramică lucrată cu mâna (1-4, 6-13, 15) şi la roată (5, 14, 16), din sec. VI-VII: 1, 6 – L36; 2 – L47; 3, 5, 7, 9, 11, 14 – L42; 4 – L40; 8 – L46; 10 – L44; 12, 15, 16 – L37; 13 – L43.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

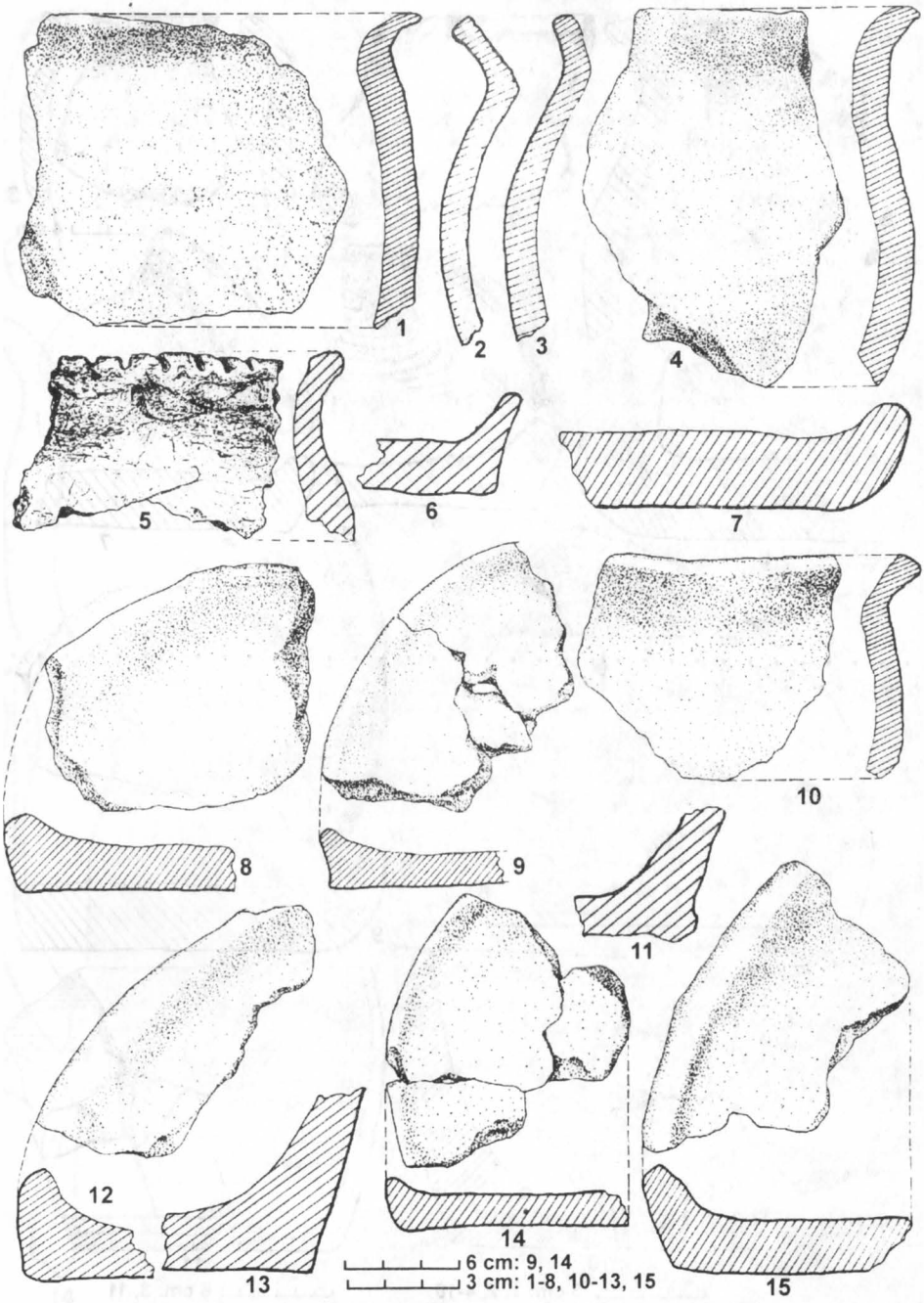

Fig. 114. Ceramică lucrată cu mâna, din sec. VI-VII: 1, 9 – L42; 2-3 – L47; 4, 8, 10, 12 – L43; 5, 6 – L46; 7, 13 – L36; 11 – L45; 14-15 – L41.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

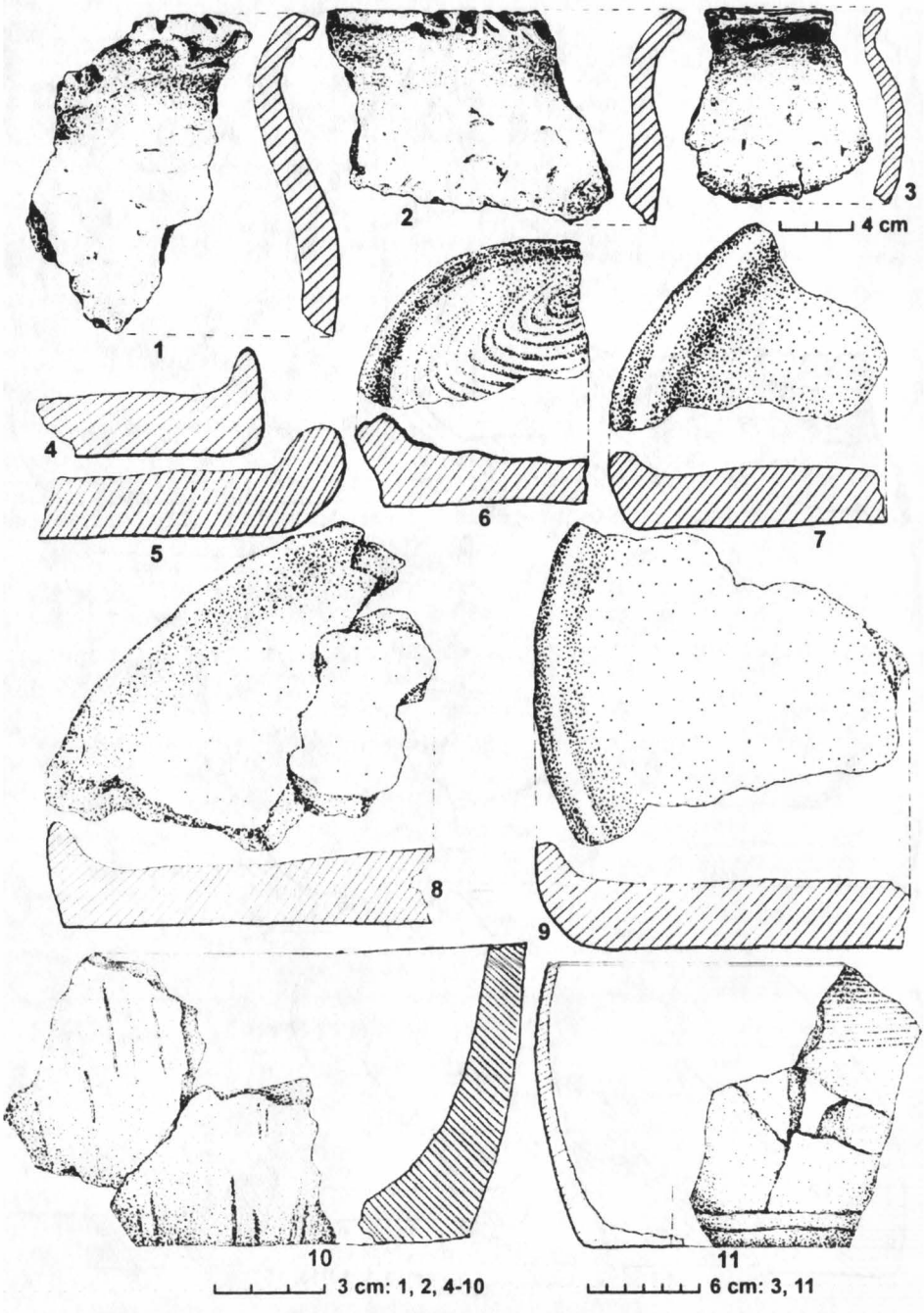

Fig. 115. Ceramică lucrată cu mâna (1-5, 7-9) şi la roată (6, 11), din sec. V-VII: 1-3 – L46; 4 – L37; 5 – L36; 6-9 – L50; 10-11 – L48.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

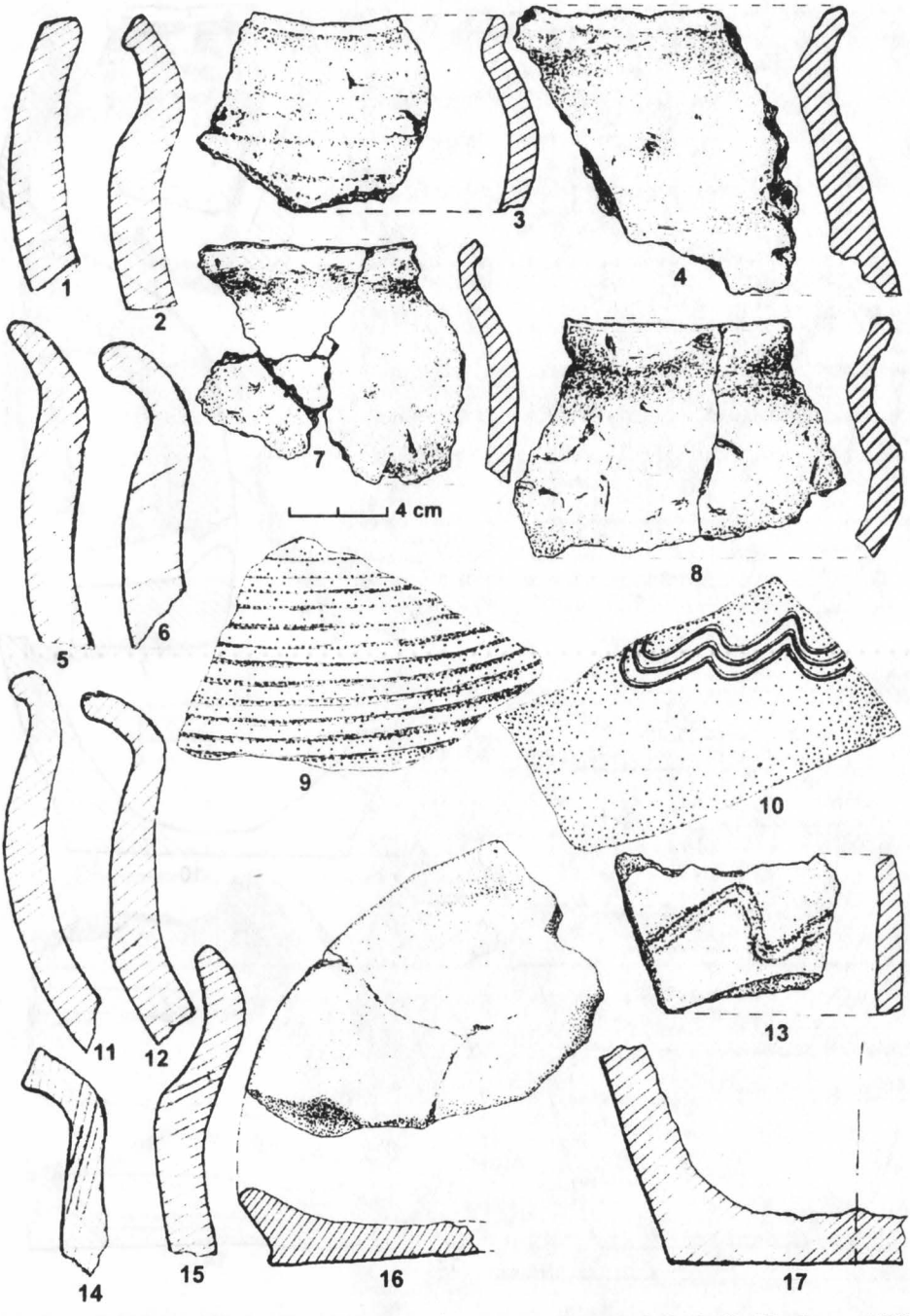

Fig. 116. Ceramică lucrată cu mâna (1-2, 4-8, 11-12, 14-16) și la roată (3, 9-10, 13, 17), din sec. V-VII: 1-2 – L49; 3 – L51; 4, 7-8 – L46; 5-6, 9-12, 14-15 – L50; 13 – L48; 16 – L42; 17 – L52.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

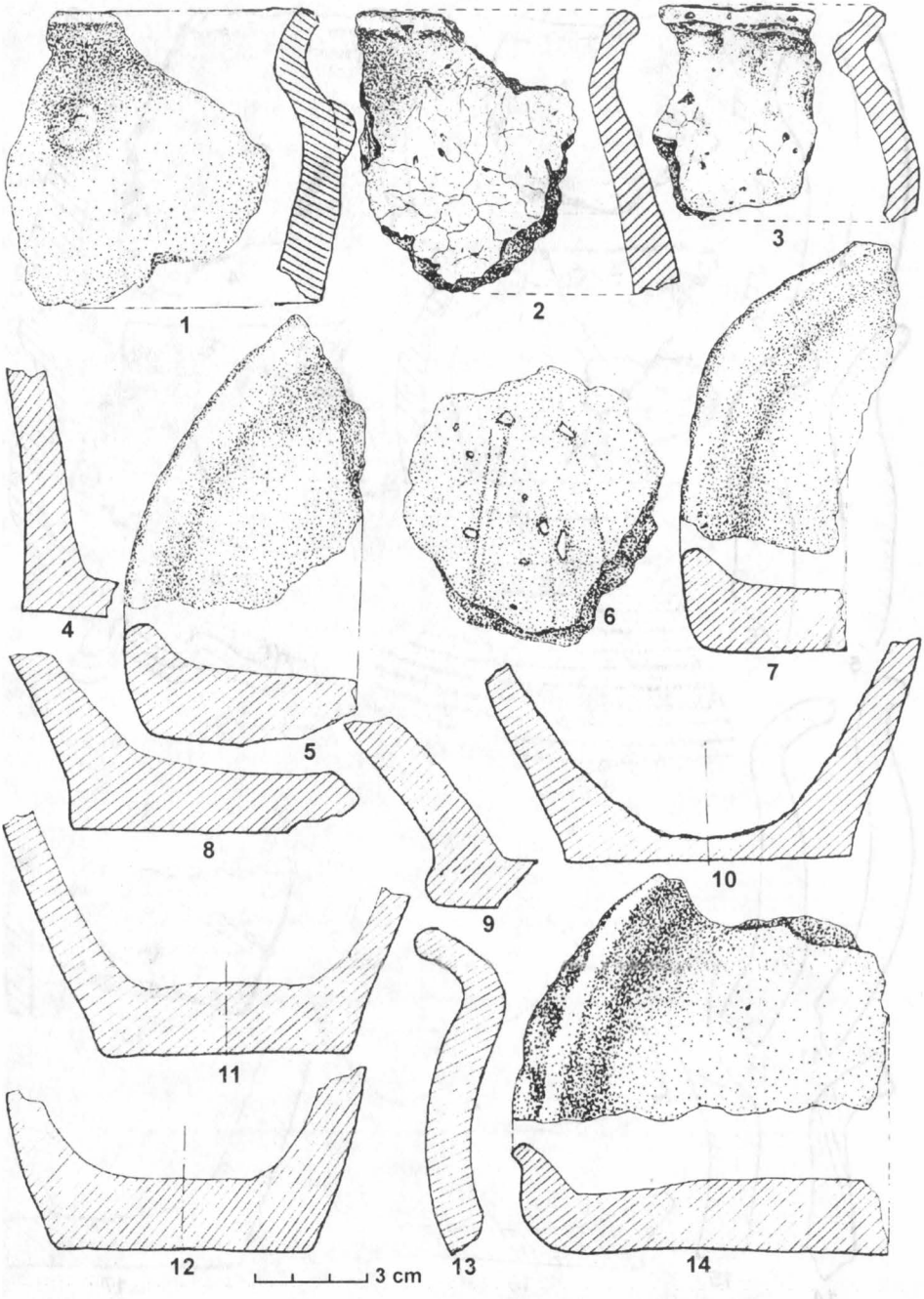

Fig. 117. Ceramică lucrată cu mâna (1-9, 11-14) şi la roată (10), din sec. VI-VII: 1, 8-9, 12-13 – L50; 2-3 – L46; 4 – L49; 5, 10 – L52; 6-7 – L48; 11, 14 – L51.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

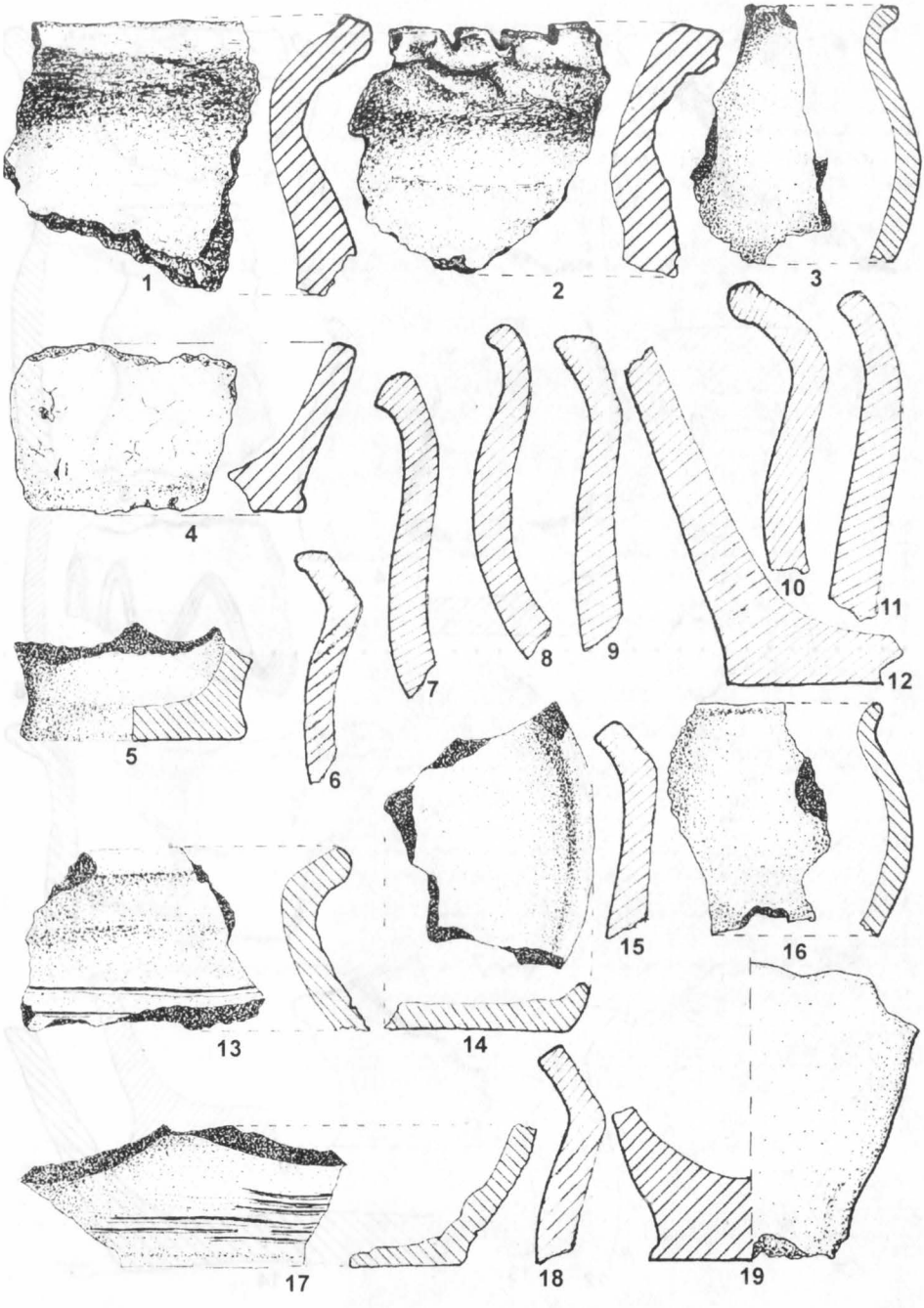

Fig. 118. Ceramică lucrată cu mâna (1-12, 14-16, 18-19) şi la roată (13, 17), din sec. V-VII: 1-2 – L46; 3-5, 13 – L56; 6-7, 18 – L49; 8-10 – L50; 11, 15 – L48; 12 – L54; 14, 16-17,19 – L57.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

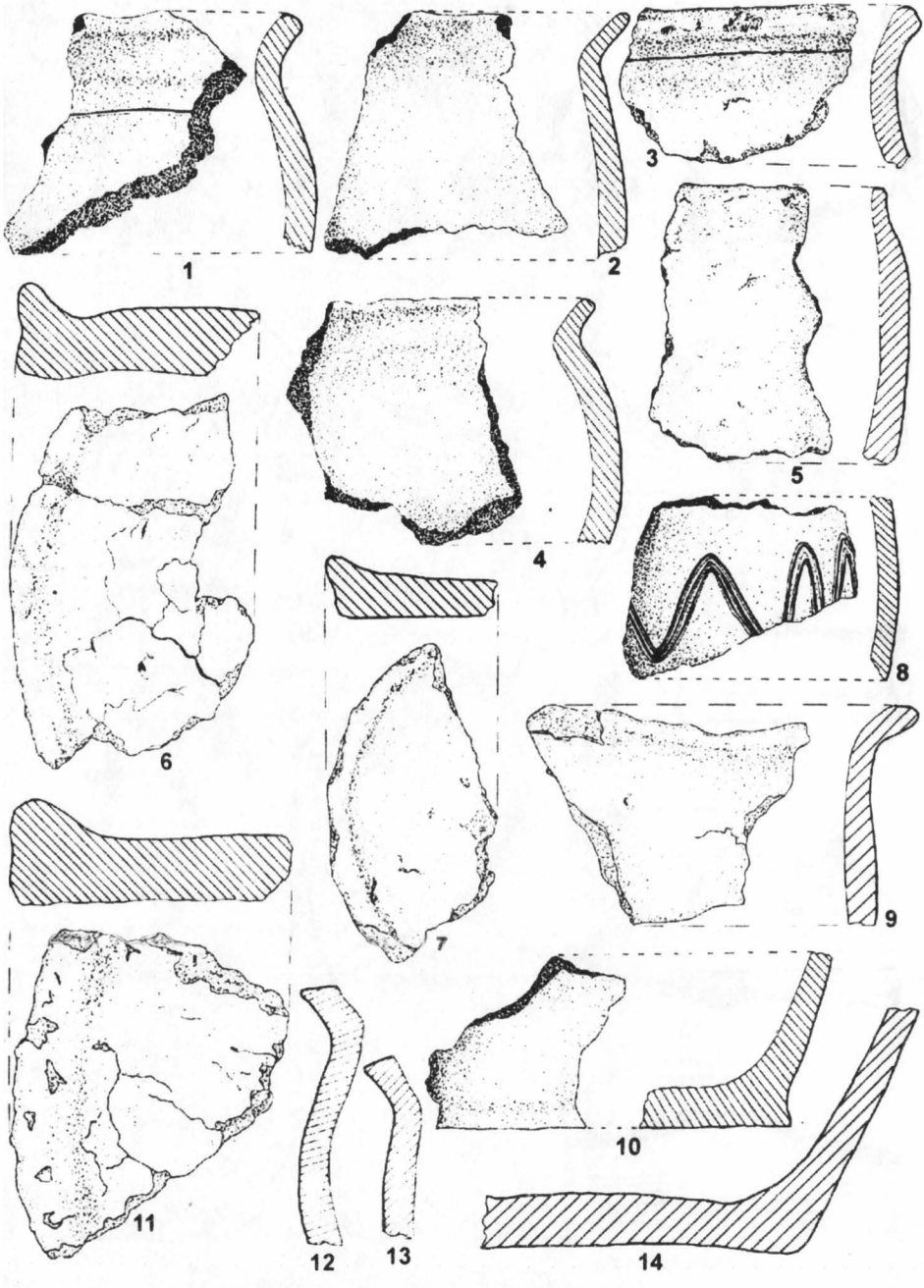

Fig. 119. Ceramică lucrată cu mâna (2, 4-7, 9-14) şi la roată (3, 8), din sec. V-VII: 1 – L53; 2-4 – L55; 5-7, 9 – L57; 8, 10-11, 14 – L56; 12 – L48; 13 – L49.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

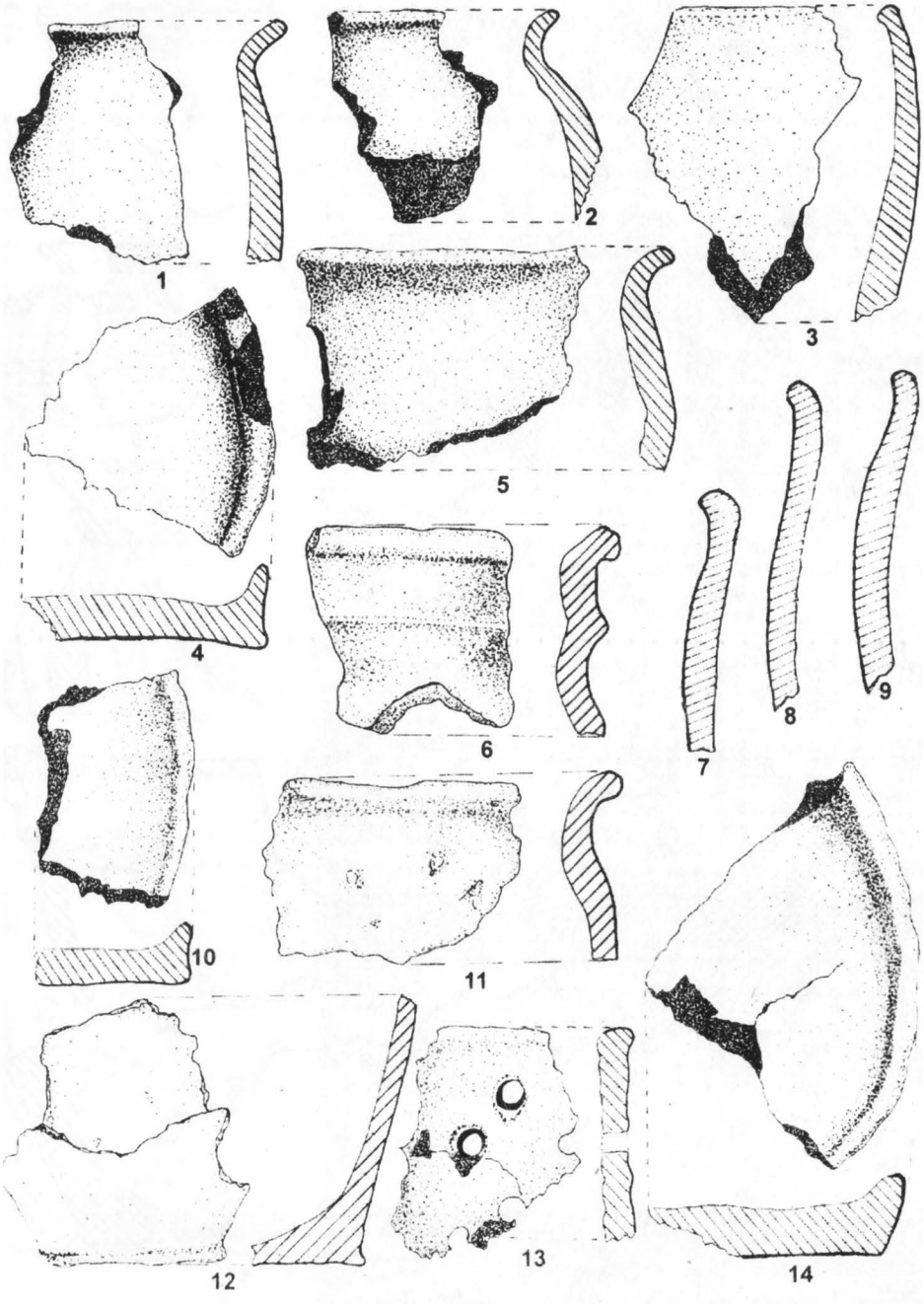

Fig. 120. Ceramică lucrată cu mâna (1-5, 7-14) și la roată (6), din sec. V-VII: 1-5, 10, 12-14 – L57; 6, 11 – L58; 7 – L48; 8 – L50; 9 – L51.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

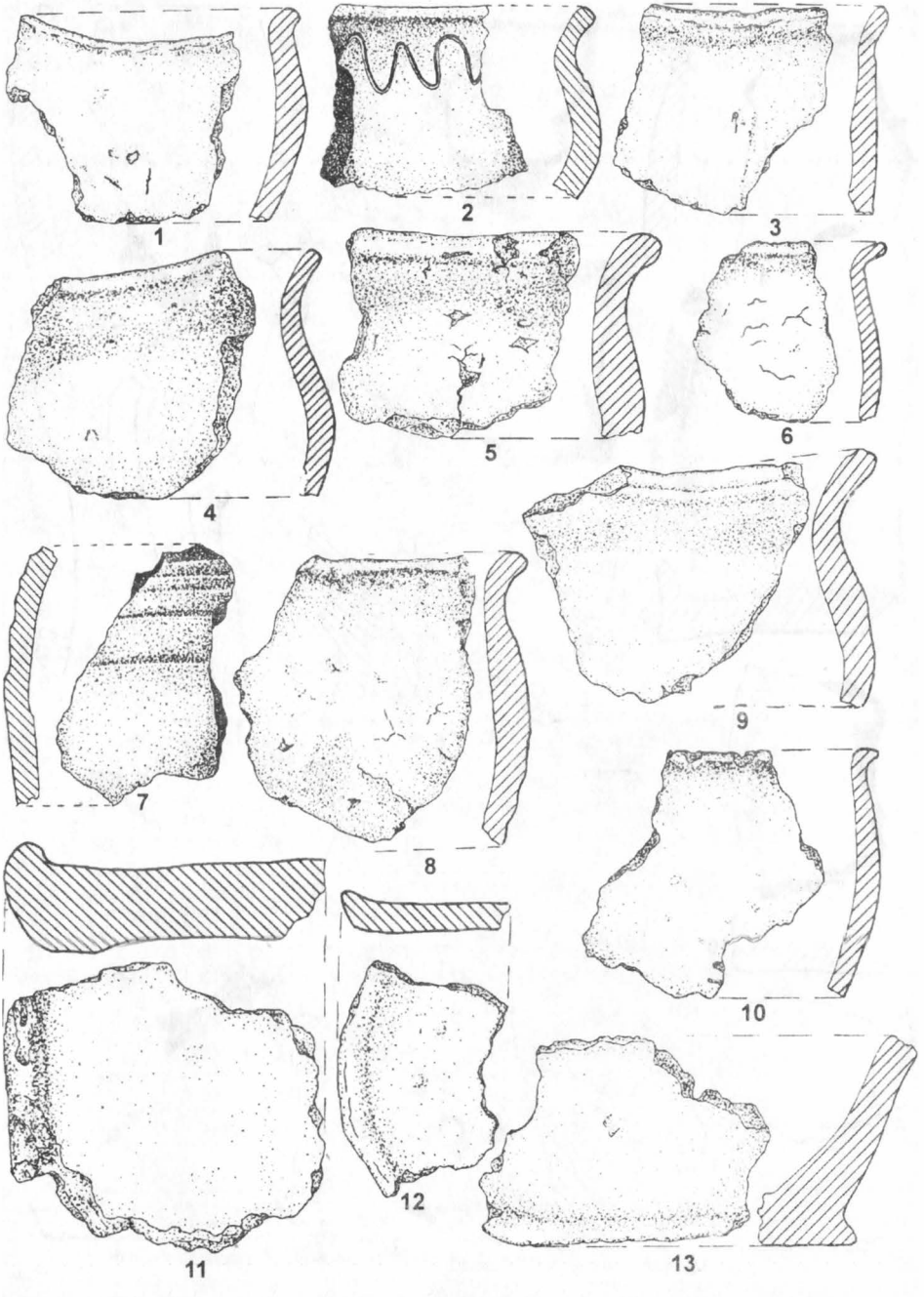

Fig. 121. Ceramică lucrată cu mâna (1, 3-6, 8-13) şi la roată (2, 7), din sec. V-VII: 1-3, 7 – L57; 4-5 – L58; 6, 8-11, 13 – L59; 12 – L60.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

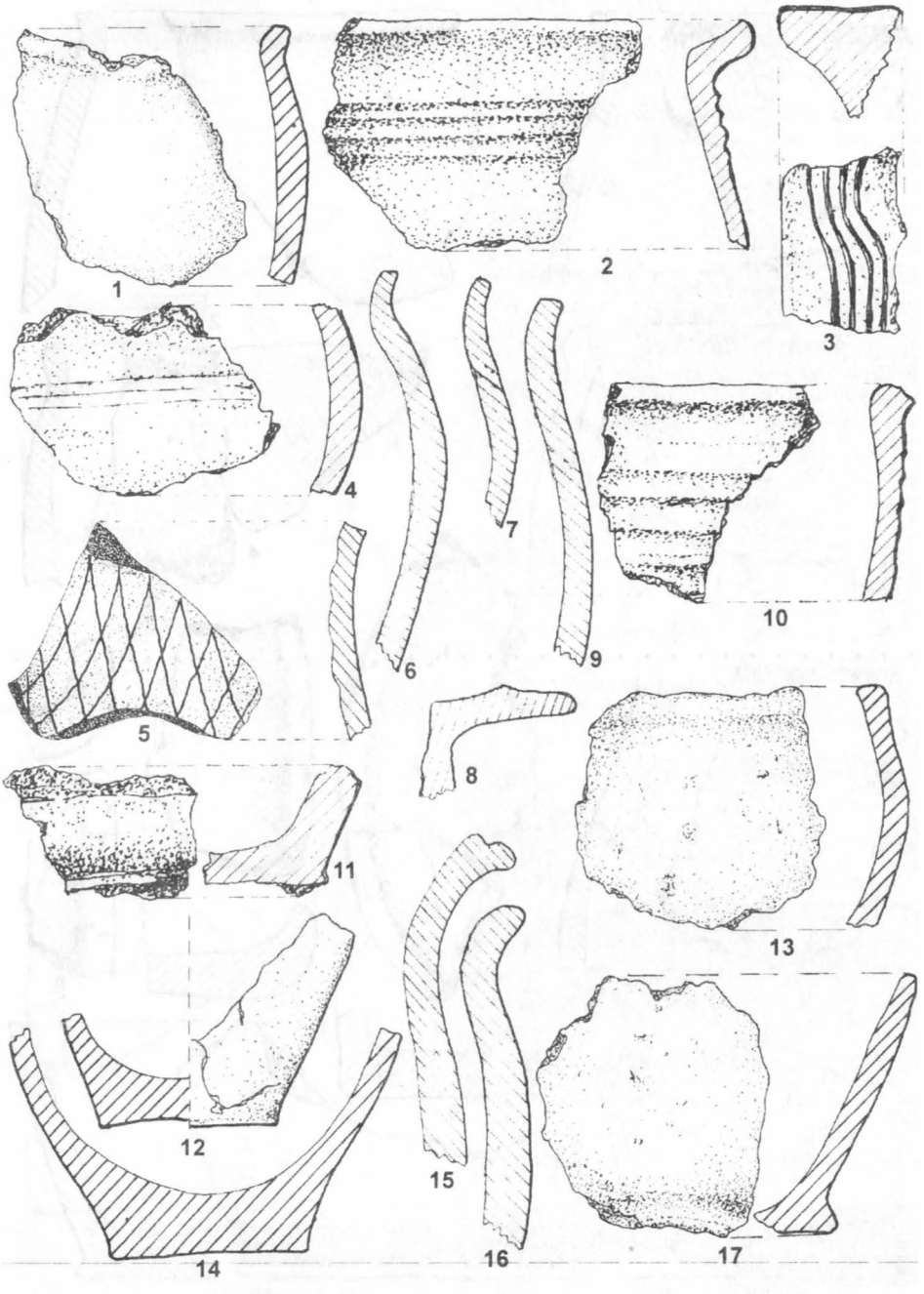

Fig. 122. Ceramică lucrată cu mâna (1, 6, 7, 9, 12-17) şi la roată (2-5, 8, 10-11), din sec. V-VII: 1 – L59; 2-3 – L63; 4, 10, 11 – L61; 6-7, 9 – L67; 5, 8, 15-16 – L66; 12-14, 17 – L60.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

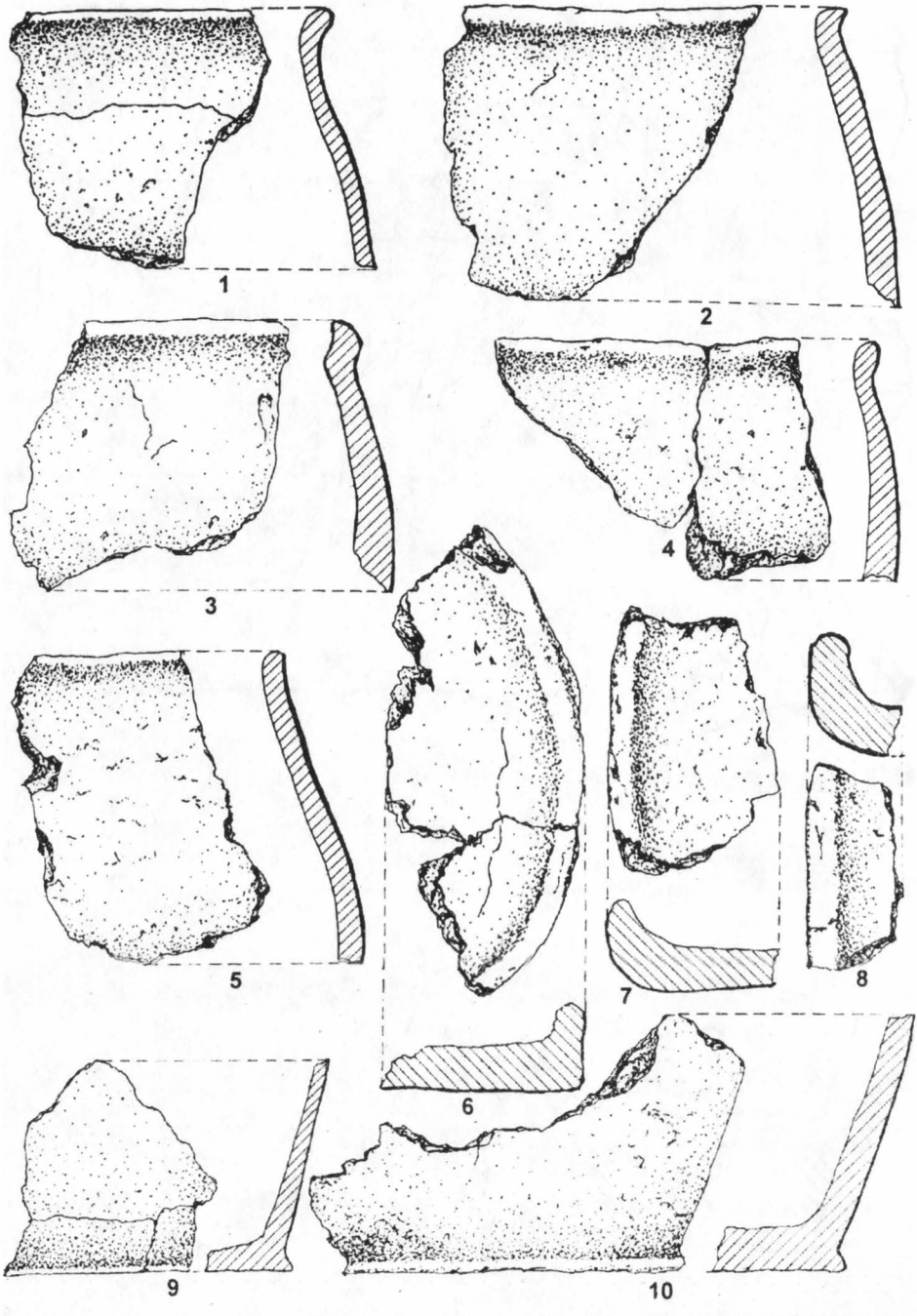

Fig. 123. Ceramică lucrată cu mâna, din sec. VI-VII: 1-2, 4, 6, 9 – L61; 3, 5, 7-8, 10 – L63.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

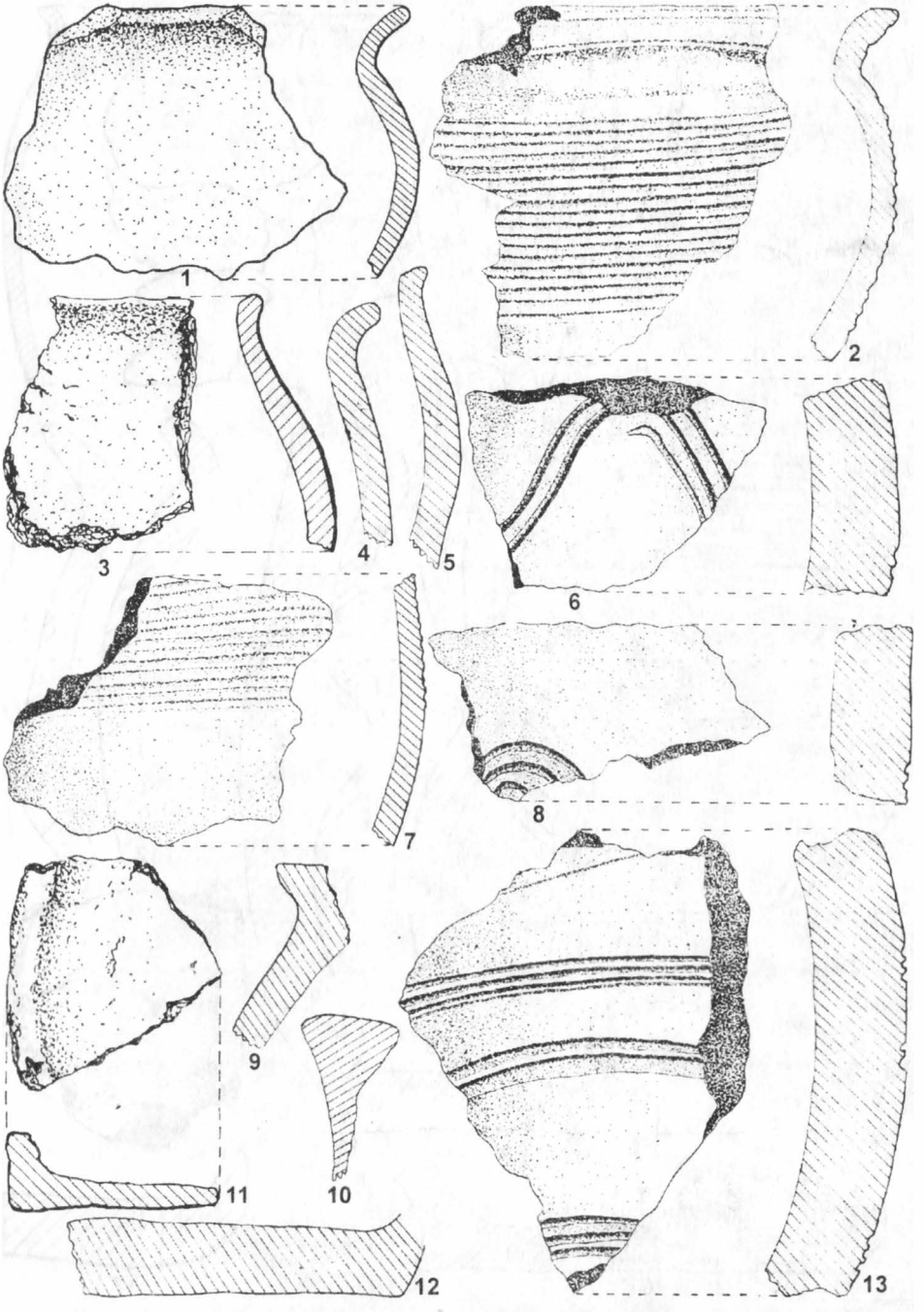

Fig. 124. Ceramică lucrată cu mâna (1, 3-5, 10-12) şi la roată (2, 6-9, 13), din sec. V-VII: 1-2, 6-8, 12-13 – L66; 3, 11 – L64; 4-5, 9-10 – L67.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

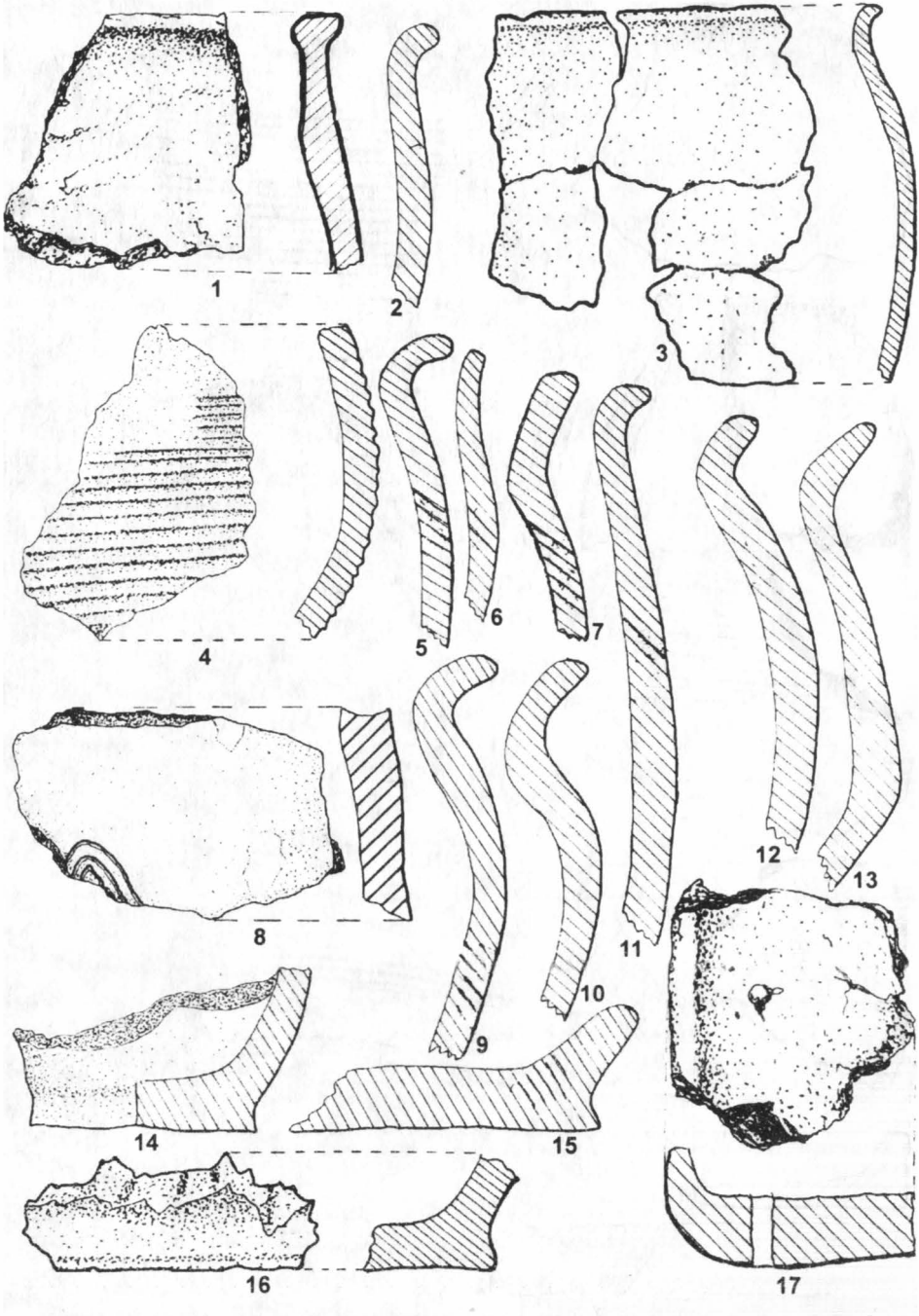

Fig. 125. Ceramică lucrată cu mâna (1-3, 5-7, 9-17) şi la roată (4, 8), din sec. V-VII: 1 – L65; 2, 5-7 – L68; 4 – L66; 3, 9-10, 12-13, 15 – L69; 8 – L70; 11, 14, 16 – L67; 17 – L64.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

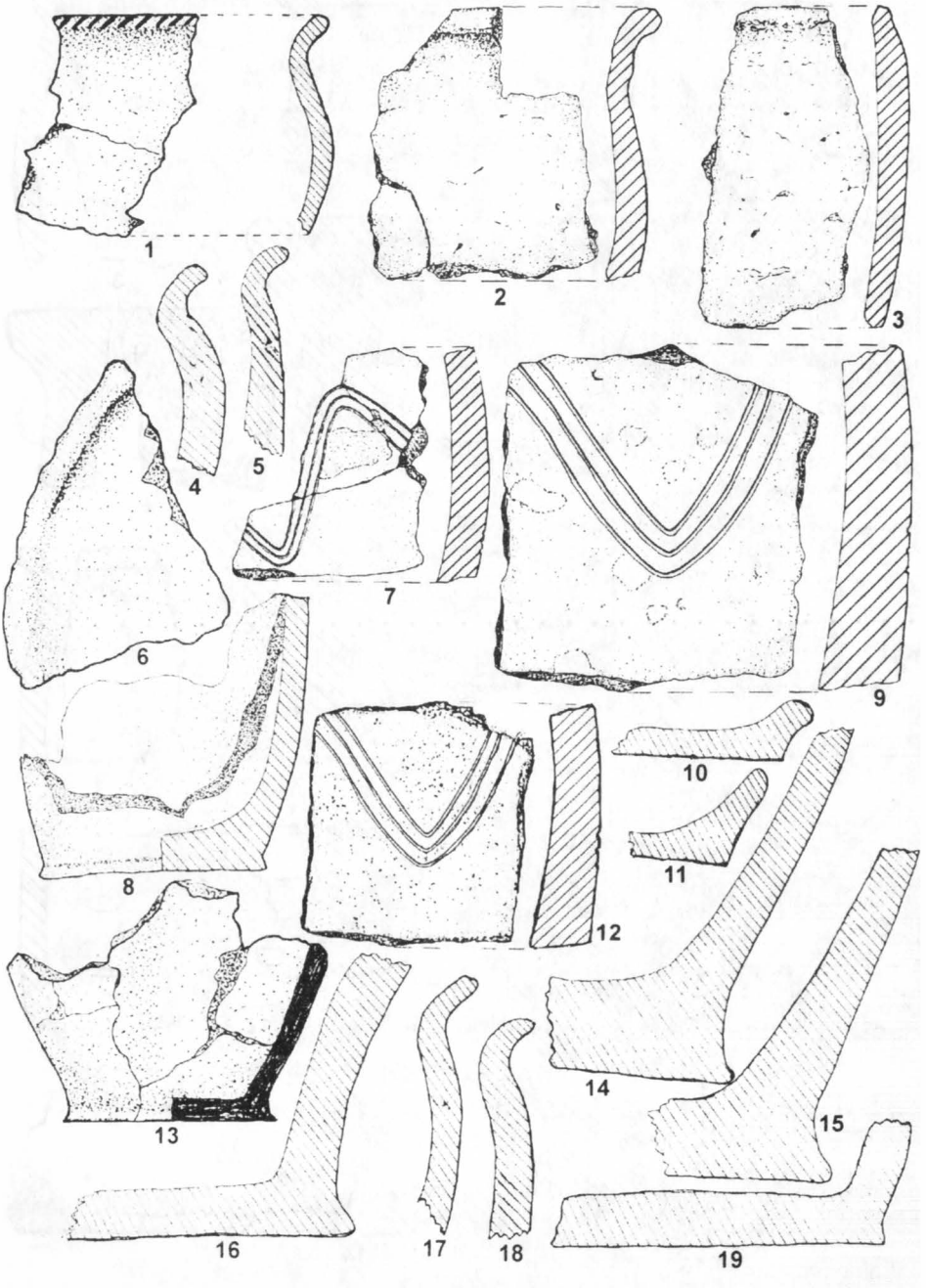

Fig. 126. Ceramică lucrată cu mâna (1, 3-6, 8, 10-11, 13-19) şi la roată (2, 7, 9, 12), din sec. V-VII: 1, 4-6, 10-11 – L69; 2-3, 7, 9, 12 – L70; 8, 18-19 – L68; 13, 16-17 – L67; 14-15 – L66.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

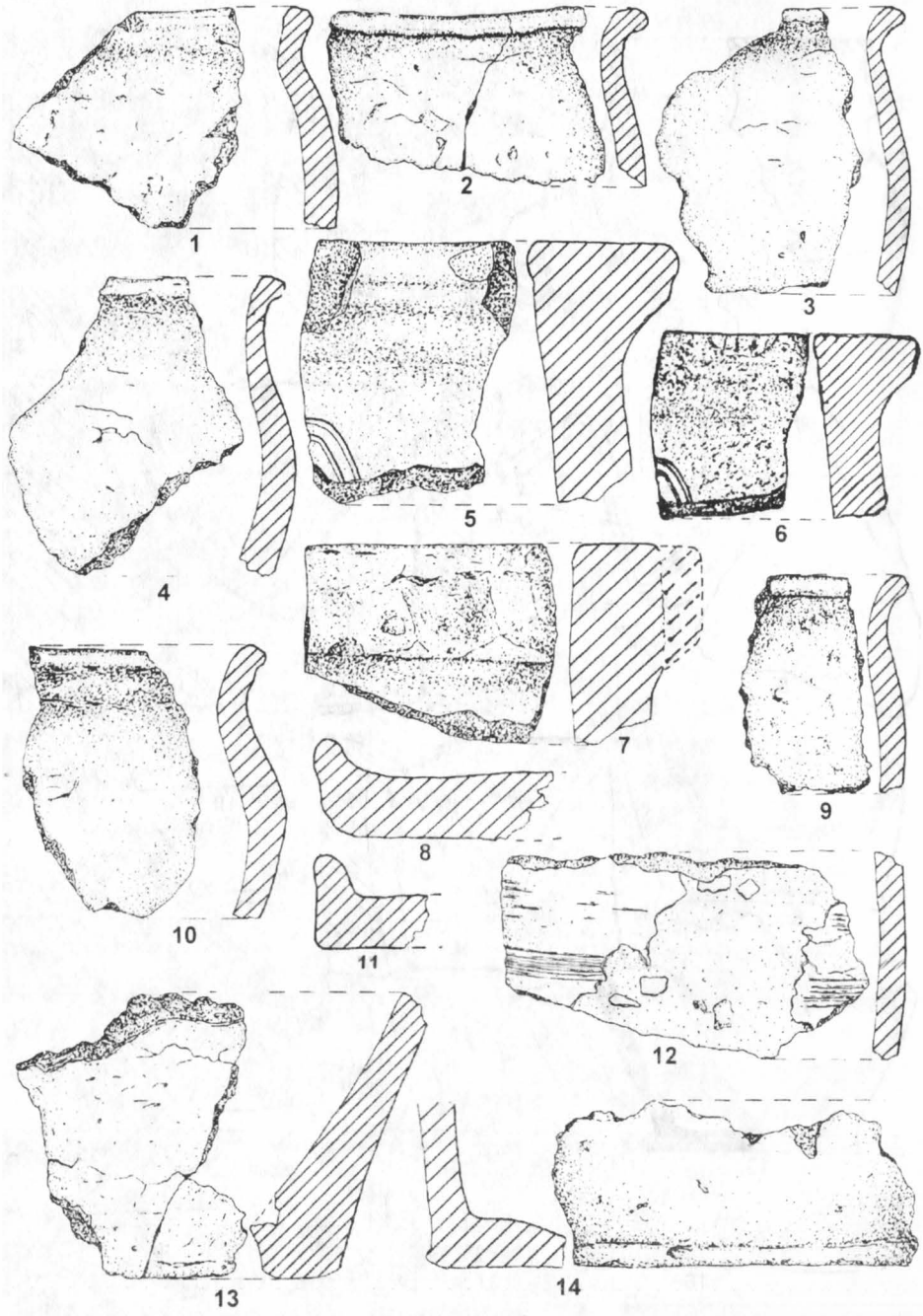

Fig. 127. Ceramică lucrată cu mâna (1-4, 8-9, 11, 13) şi la roată (5-7, 10, 12, 14) din sec. V-VII: 1-5, 7, 13 – L70; 6, 8-12, 14 – L71.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

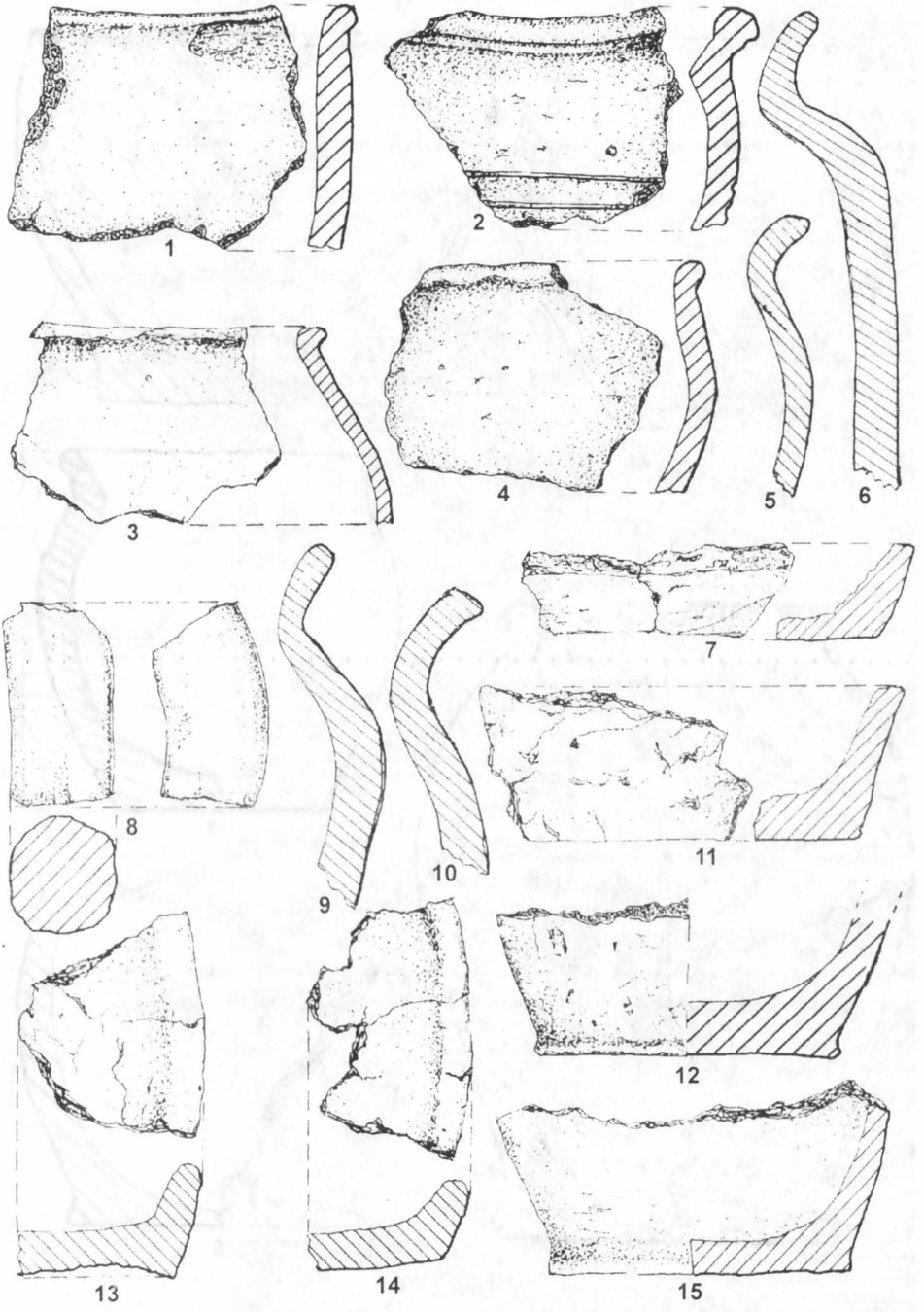

Fig. 128. Ceramică lucrată cu mâna (1, 3-6, 9-15) și la roată (2, 7-8), din sec. V-VII: 1 – L70; 2, 4, 12 – L71; 3 – L74; 5-6, 9-10 – L69; 7-8, 11, 13-14 – L75; 15 – L72.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

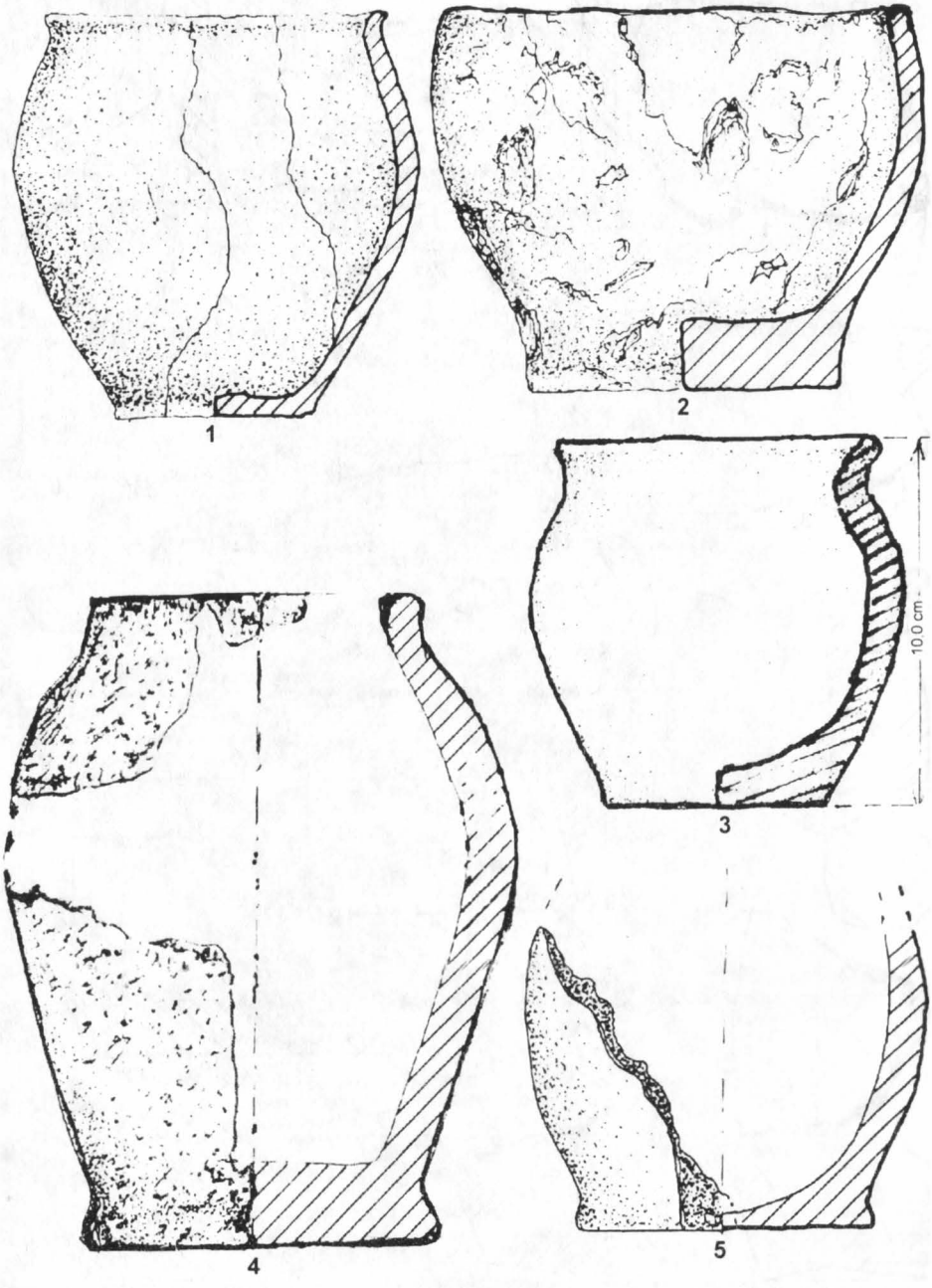

Fig. 129. Ceramică lucrată cu mâna, din sec. VI-VII: 1 – L72; 2 – L73; 3 – L69; 4 – L71; 5 – L70.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

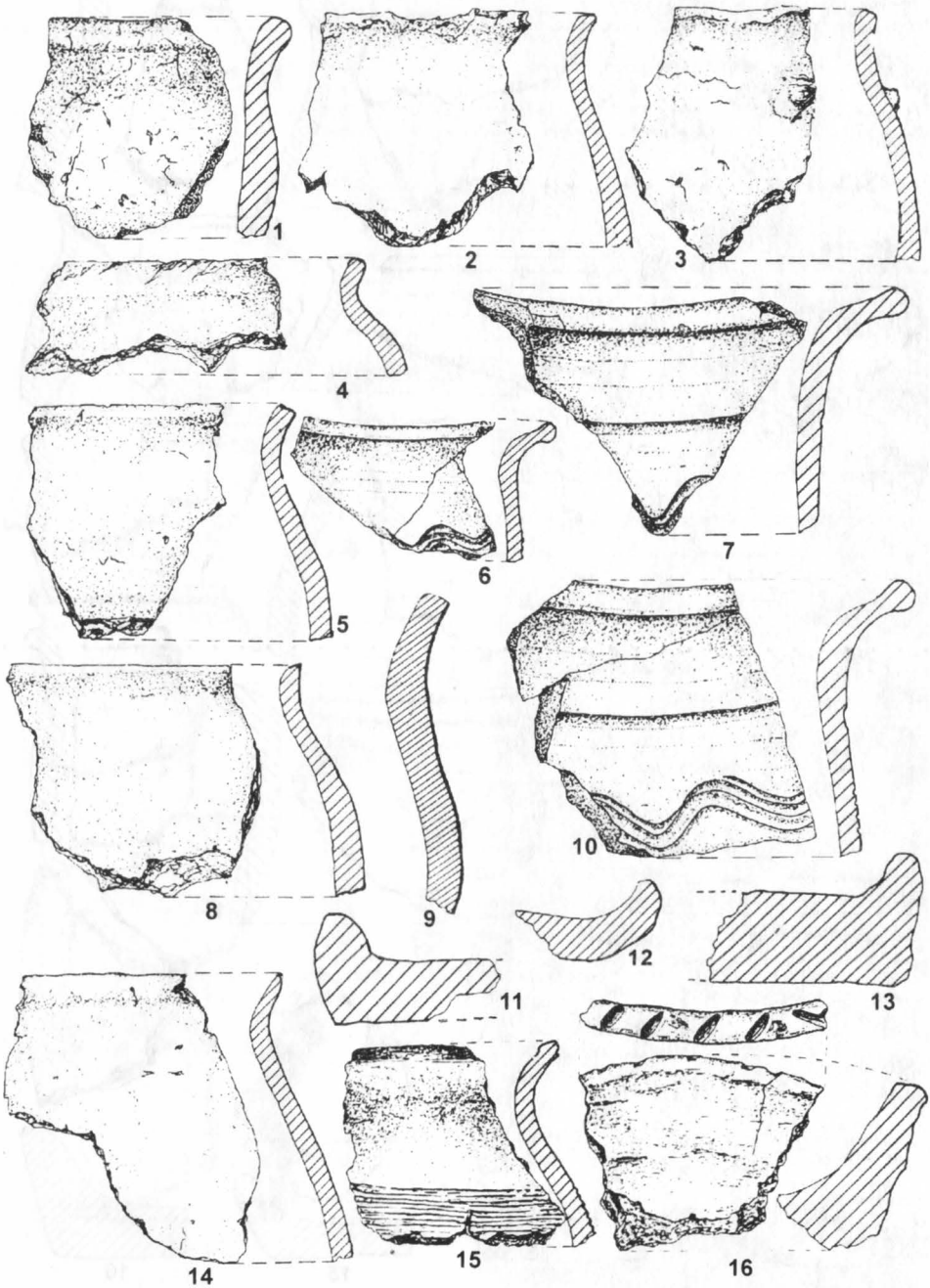

Fig. 130. Ceramică lucrată cu mâna (1-5, 8-9, 11-14, 16) și la roată (6-7, 10, 15), din sec. V-VII: 1, 11 – L71; 2-5, 8, 14 – L75; 6, 7, 10 – S80; 9, 13 – S1; 12 – S16; 15-16 – S34.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

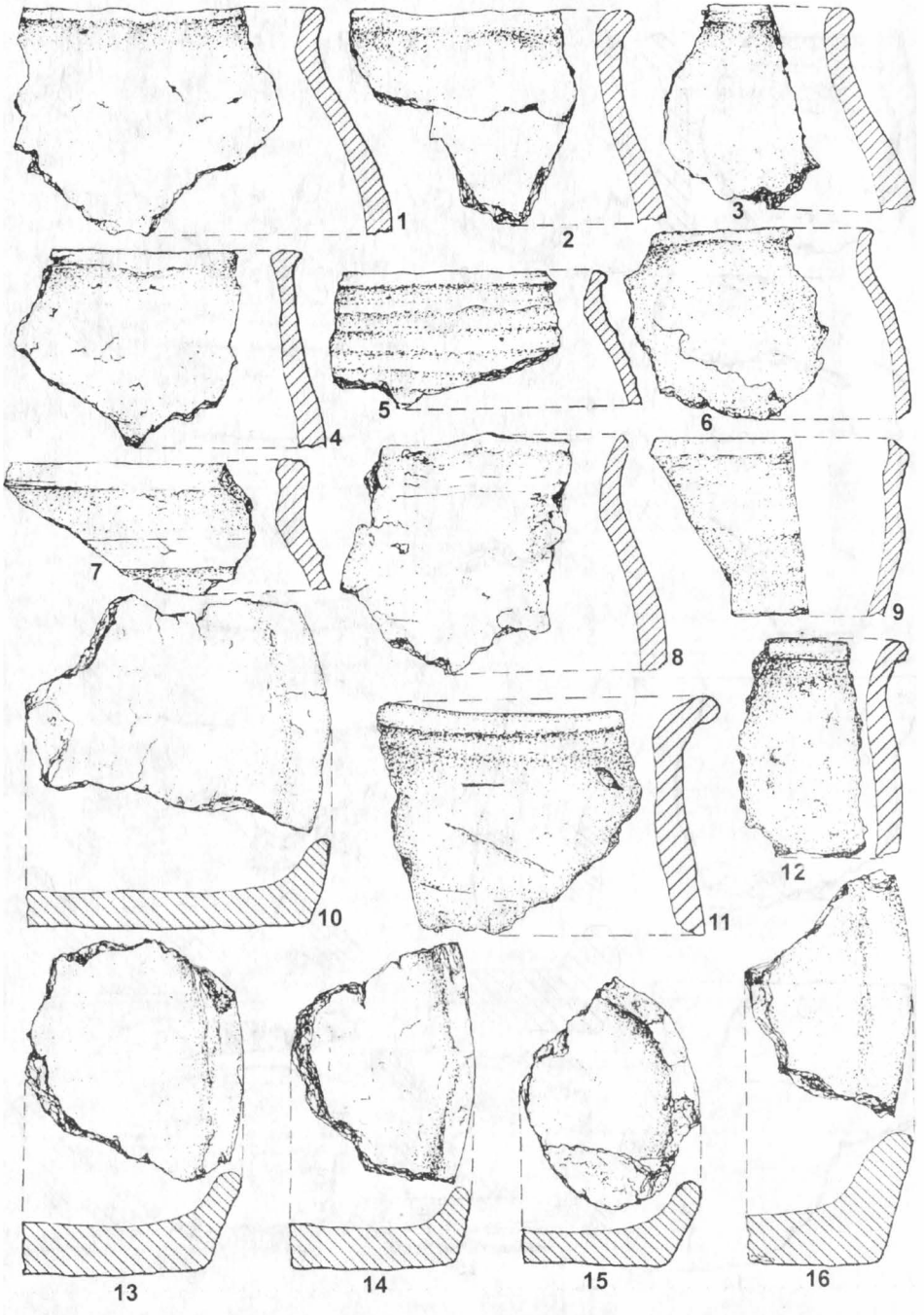

Fig. 131. Ceramică lucrată cu mâna (1-4, 6, 8, 10-16) şi la roată (5, 7, 9), din sec. V-VII: 1-2, 4-5, 7 – L72; 3, 13 – L73; 6, 8-10, 16 – L75; 11-12 – L71; 14-15 – L74.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

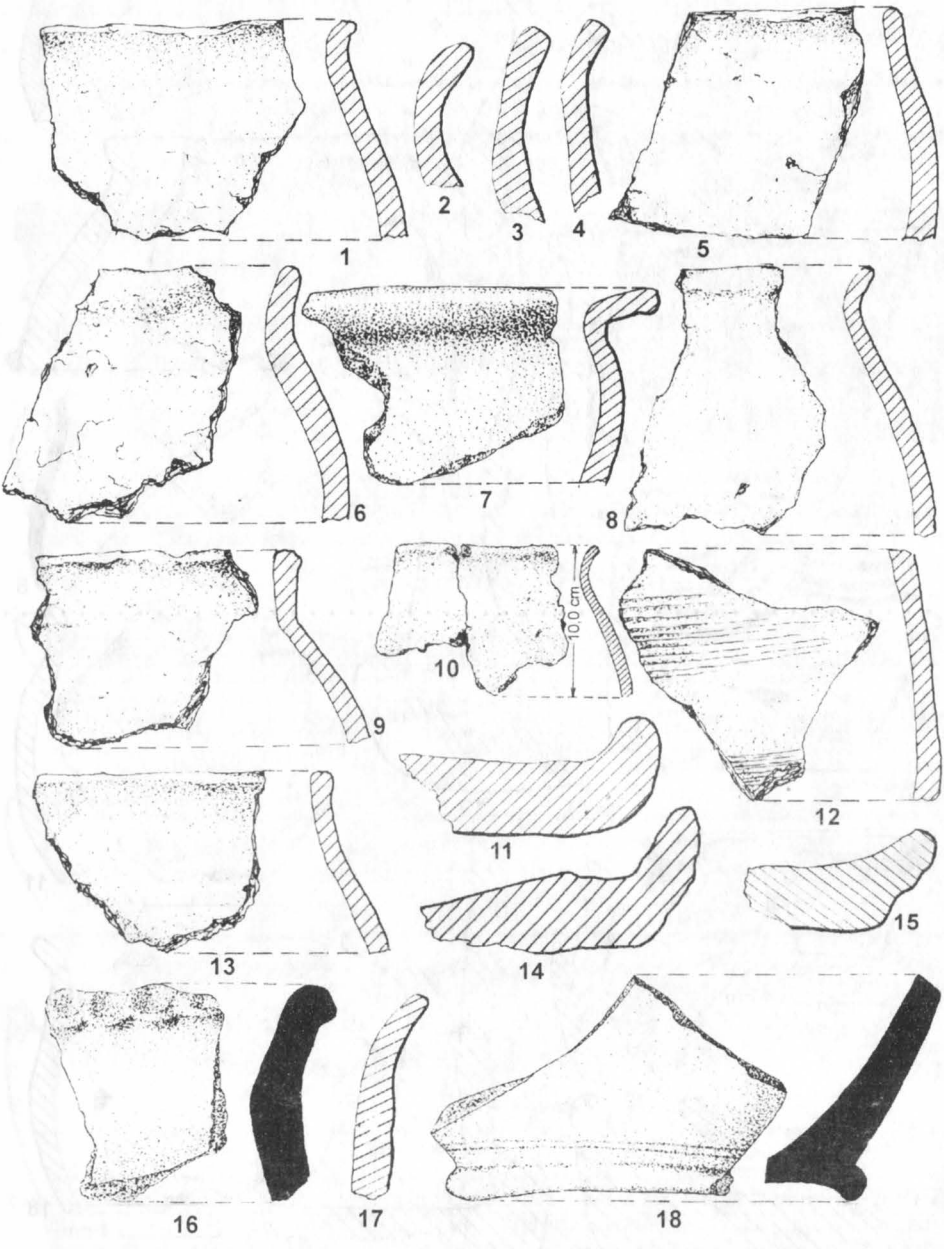

Fig. 132. Ceramică lucrată cu mâna (1-11, 13-17) și la roată (12, 18) din sec. V-VII: 1, 6 – L73; 2-3, 11, 15, 17 – S1; 4 – S5; 5 – L74; 7 – S65; 8 – L75; 9, 12-13 – L72; 10, 14 – S34; 16 – S18; 18 – S8.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

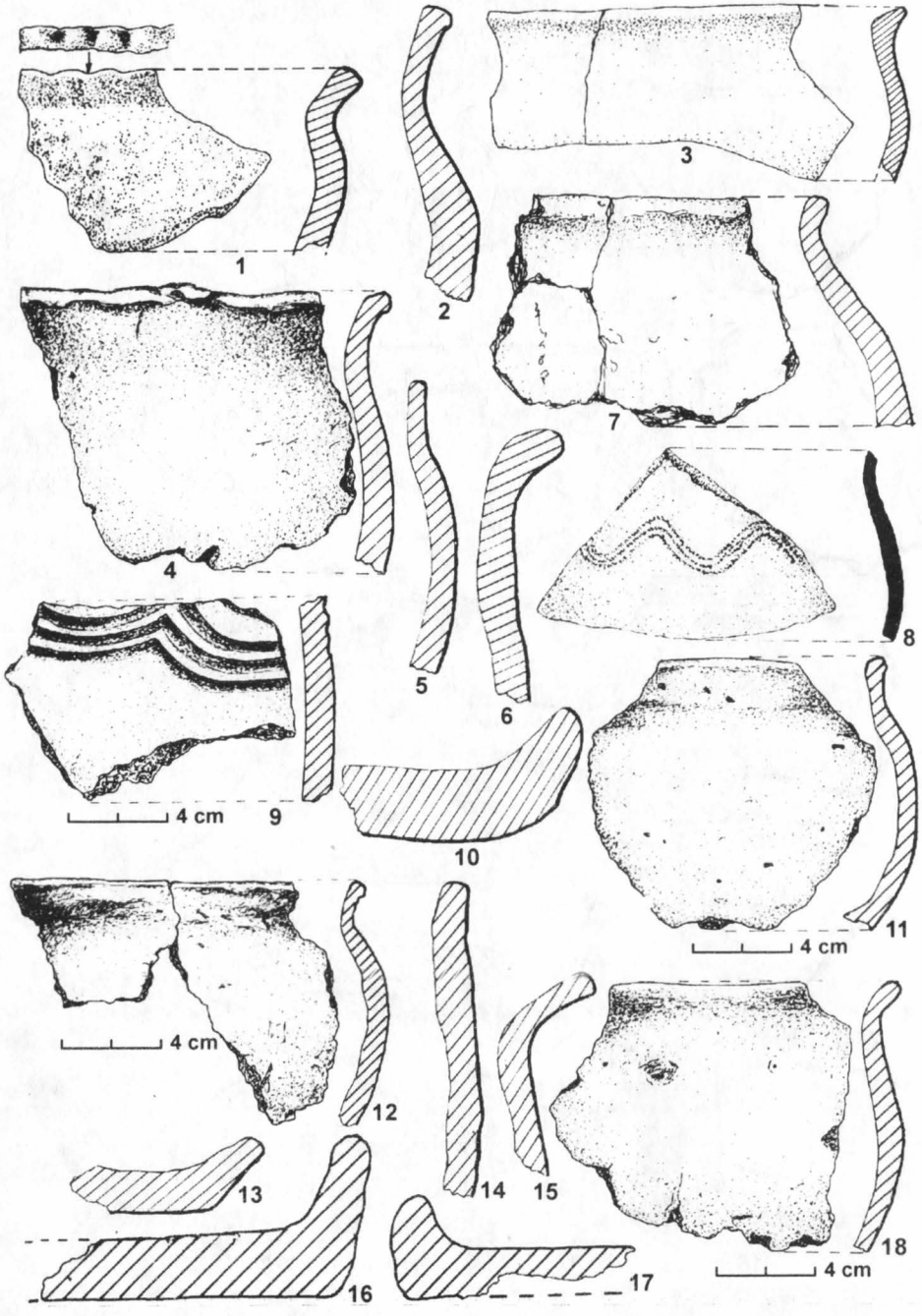

Fig. 133. Ceramică lucrată cu mâna (1-7, 10, 11-18) şi la roată (8, 9), din sec. V-VII: 1 – S52; 2, 5-6, 10, 14-16 – S1; 3 – S64; 4 – S5; 7 – L72; 8 – S2; 9 – S23; 11, 18 – S19; 12 – S30; 13 – S16; 17 – L71.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

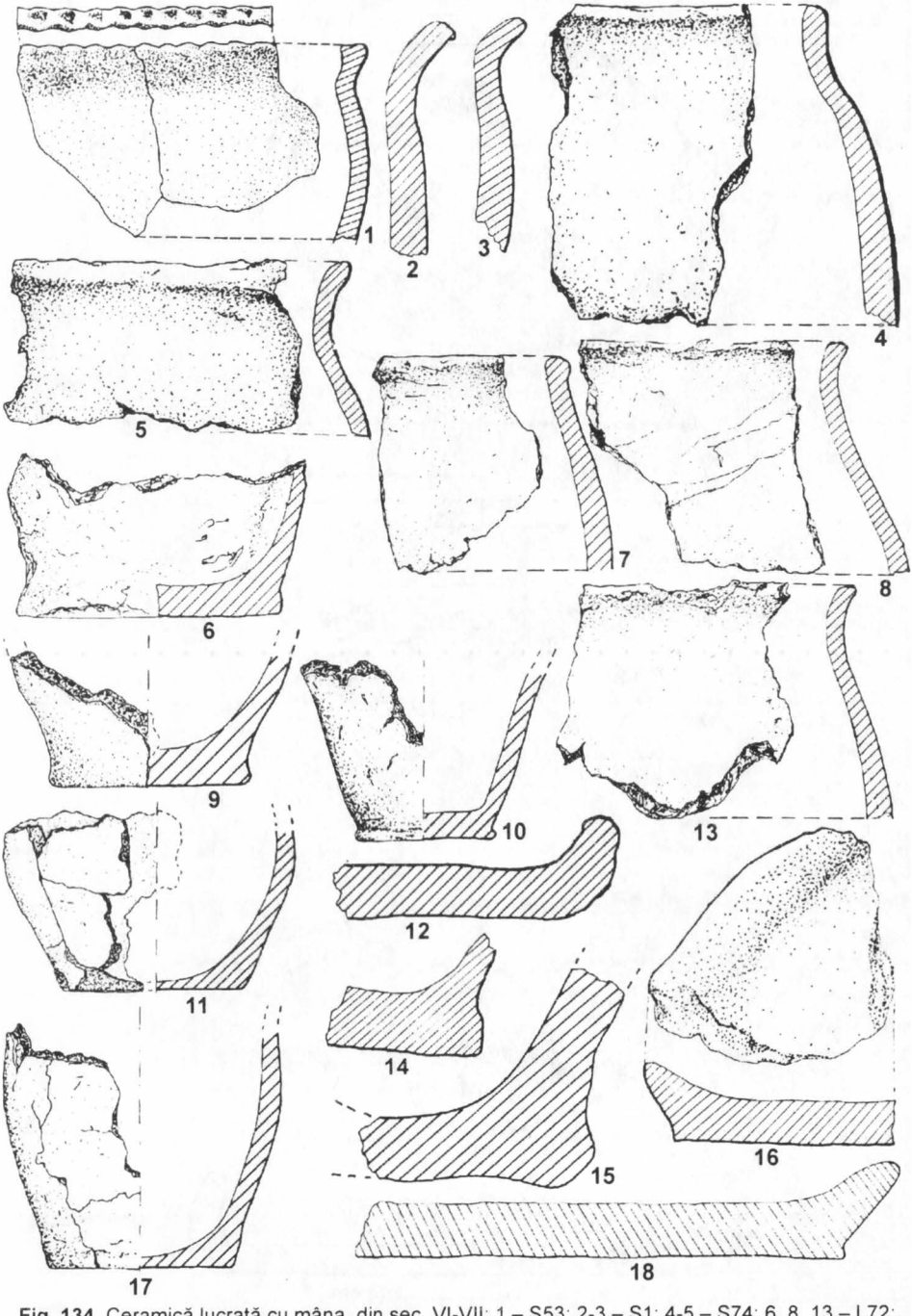

Fig. 134. Ceramică lucrată cu mâna, din sec. VI-VII: 1 – S53; 2-3 – S1; 4-5 – S74; 6, 8, 13 – L72; 9 – L71; 10-11, 17 – L70; 12 – S50; 14 – S31; 15 – S8; 16 – S68; 18 – S79.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

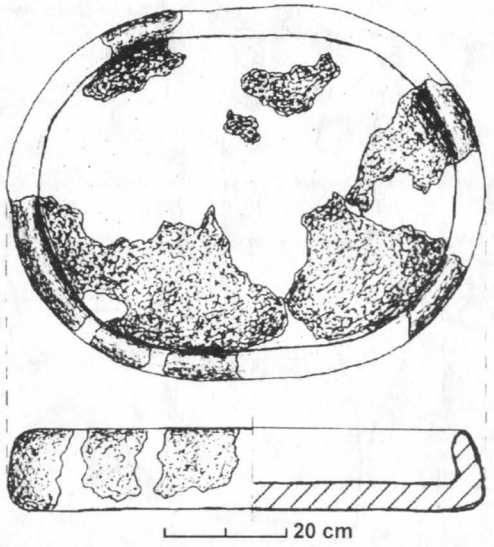

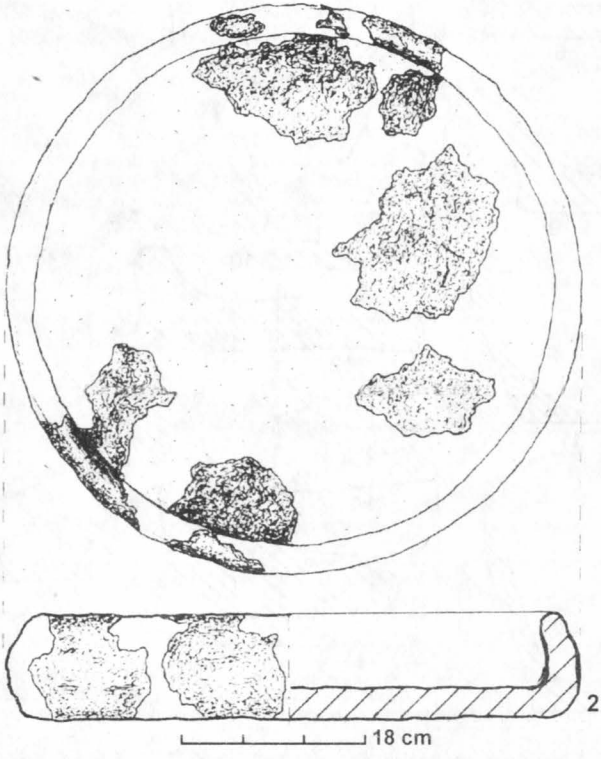

Fig. 135. Tăvi mari („vetre portative") din sec. VI-VII: 1 – L23; 2 – L13.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

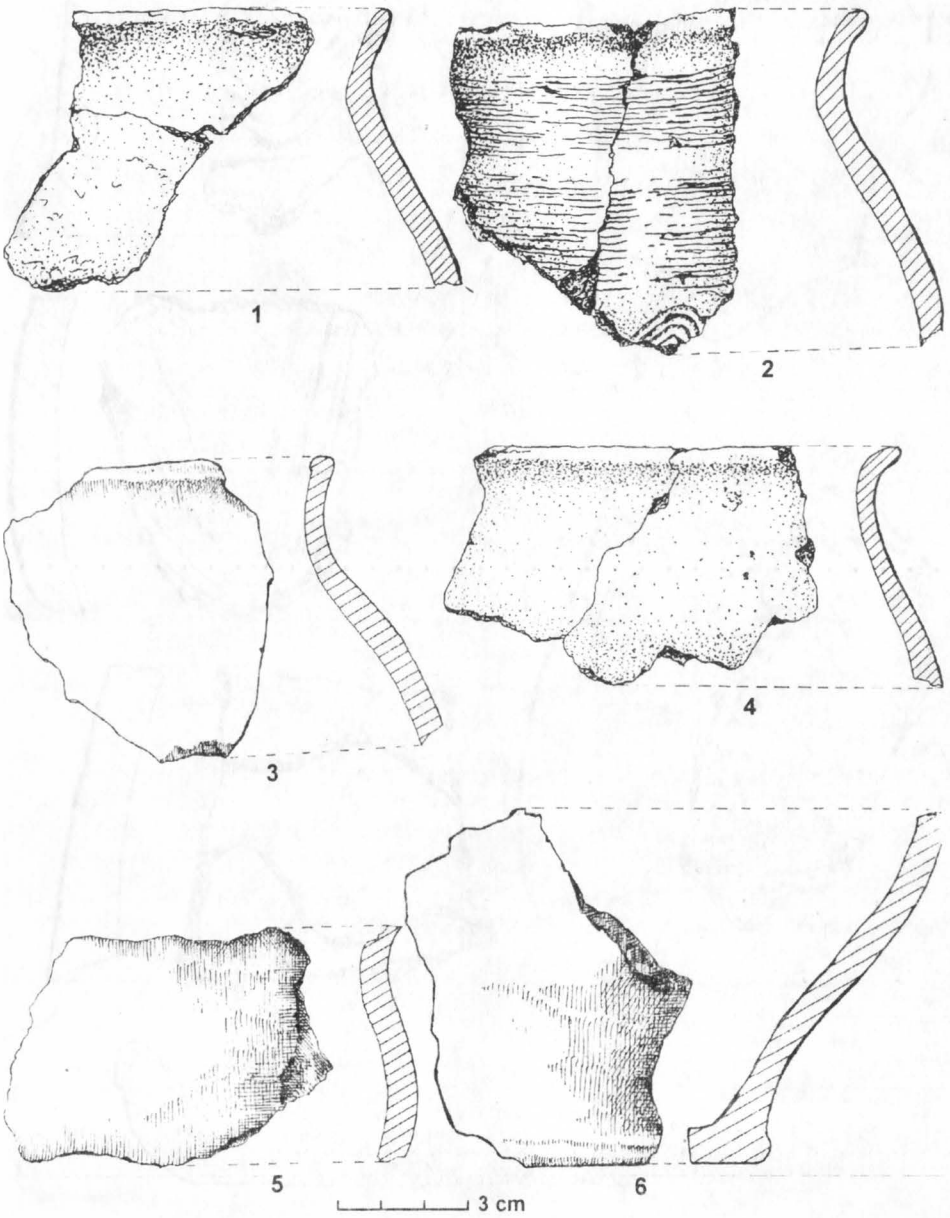

Fig. 136. Ceramică lucrată cu mâna (1, 3-6) și la roată (2), din sec. VII-VIII, descoperită în L62.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

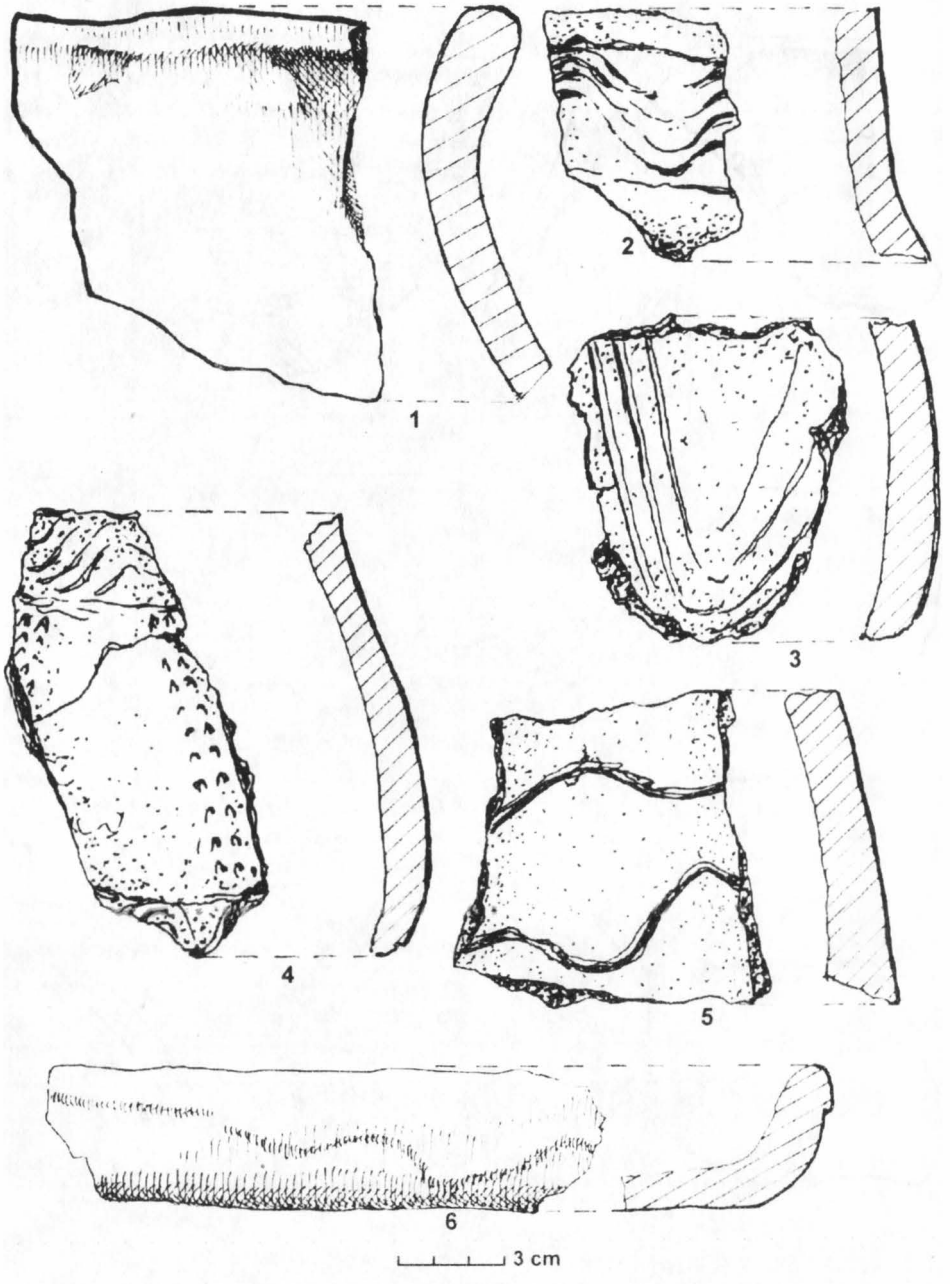

Fig. 137. Ceramică lucrată cu mâna (1, 6) şi la roată (2-5), din sec. VII-VIII, descoperită în L62.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

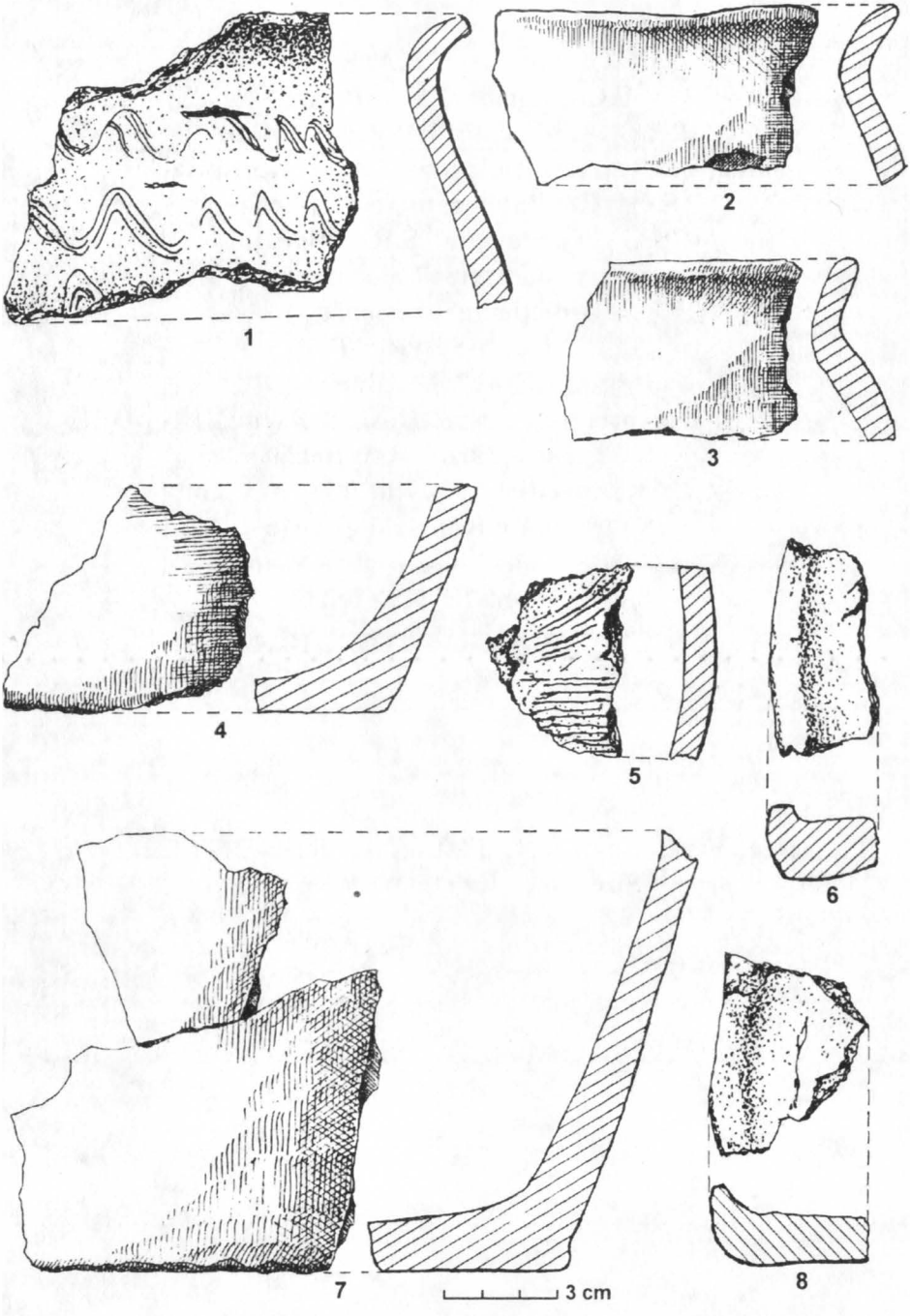

Fig. 138. Ceramică lucrată cu mâna (2-4, 6-8) și la roată (1, 5), din sec. VI-VIII, descoperită în L62.

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

SPONSORI

S.C. „Aerostar" S.A. Bacău
S.C. „Agribac" S.A. Bacău
B.R.D. – Sucursala Județeană Bacău
Camera de Comerț, Industrie și Agricultură Bacău
S.C. „Cominfortrans" S.A. Bacău
S.C. „Condafarm" S.R.L. Bacău
S.C. „Conextrust" S.A. Bacău
Direcția Silvică Bacău
S.C. „Electro-Service" Bacău
S.C. „Esox" S.A. Bacău
Agenția de Turism „Koster" Bacău
S.C. „Luceafărul" S.A. Bacău
S.C. „Micromedica" Co. Ltd. Piatra-Neamț
S.C. „Ouatu Kon Tiki" Bacău
S.C. „Petroflax" S.A. Piatra-Neamț
S.C. „Ro Style" S.A. Bacău
B.T.T. VACANŢA - TOUR, Bacău

*
* *

Reclama de pe coperta a III-a fost oferită de B.C.R. Sucursala Județeană Bacău

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

Fig.139.Planul general al săpăturilor arheologice în așezarea din sec.V-VIII de la Davideni - Neamț

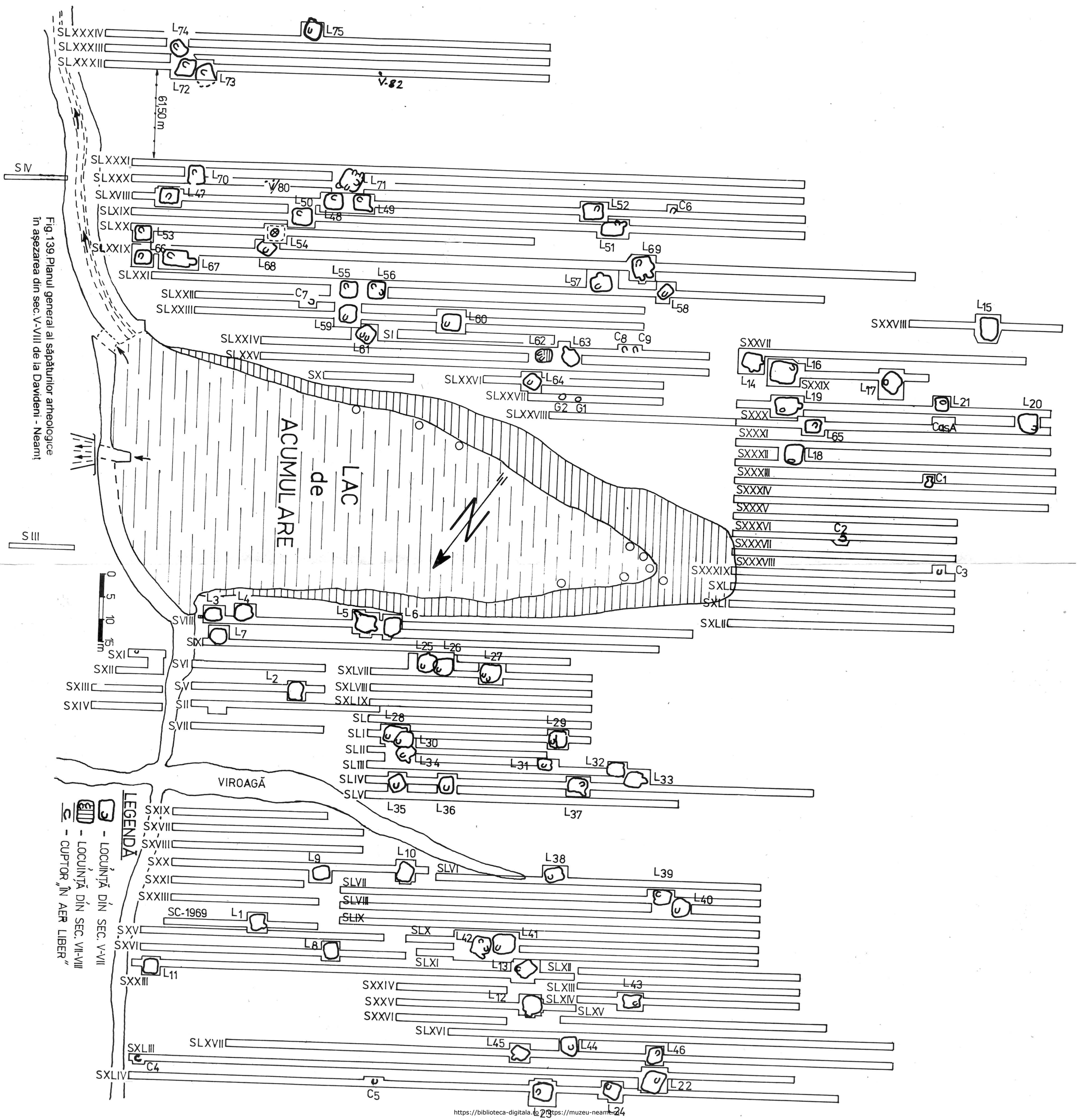

https://biblioteca-digitala.ro https://muzeu-neamt.ro

BANCA COMERCIALĂ ROMÂNĂ

Bacău	- Str. 9 Mai, nr. 11 - tel.: 135 314
Moinești	- Str. Zorilor, nr. 23 - tel.: 361 845
Onești	- Str. Belvedere, nr. 1 - tel.: 315 127
Comănești	- Str. Republicii, nr. 18 - tel.: 362 260
Buhuși	- Str. Al. I. Cuza, nr. 1 - tel.: 265 171
Tg. Ocna	- Str. Victoriei, bl. F11 - tel.: 344 160

The Banker
Banca anului 2000
Romania

10 ani
1990-2000

www.bcr.ro

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro

"Începuturile creștinismului nord-danubian... prezintă, atât ca fenomen de istorie culturală, cât și ca metodă de cercetare, cea mai deplină analogie cu chestiunea originilor națiunii noastre".

VASILE PÂRVAN

Poporul român "s-a născut creștin în mod spontan, natural, o dată cu formarea romanității sale, la a cărei desăvârșire creștinismul popular și-a adus contribuția cea mai de seamă".

RADU VULPE

https://biblioteca-digitala.ro / https://muzeu-neamt.ro